

ISOEVA-2023

7th INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF EDUCATION AND VALUES

(7. ULUSLARARASI EĞİTİM VE DEĞERLER SEMPOZYUMU)

26-29 Ekim 2023

26-29 October 2023

Kemer/ANTALYA

TAM METİN KİTABI (FULL TEXT BOOK)

ISBN: 978-625-98862-1-6

KORINT
YAYINCILIK

ISOEVA-2023

7th INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF EDUCATION AND VALUES

(7. ULUSLARARASI EĞİTİM VE DEĞERLER SEMPOZYUMU)

26-29 Ekim 2023

26-29 October 2023

Kemer/ANTALYA

TAM METİN KİTABI (FULL TEXT BOOK)

Yayın Tarihi: 01.12.2023

ISBN: 978-625-98862-1-6

KORINT
YAYINCILIK

ONUR KURULU

Prof. Dr. Fadıl HOCA (Makedonya Vizyon Üniversitesi Rektörü)

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Doç. Dr. Sefa Salih AYDEMİR (Adıyaman Üniversitesi, TÜRKİYE)

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA (Gazi Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Kadir ULUSOY (Mersin Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Kubilay YAZICI (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Merziye NECEFOVA (Azerbaycan Bilimler Akademisi, AZERBAYCAN)

Prof. Dr. Osman ÇEPNİ (Karabük Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Sevinç ALİYEVA (Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Dil Komisyonuna Bağlı İzleme Merkezi Başkanı, AZERBAYCAN)

Prof. Dr. Dr. Taner ÇİFÇİ (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Cihat DEMİR (Dicle Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. İsmail KINAY (Dicle Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Selçuk İlgez (Atatürk Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Yavuz Bolat (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Zekerya AKKUŞ (Atatürk Üniversitesi, TÜRKİYE)

SERĞİ DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Doç. Dr. Sefa Salih AYDEMİR (Adıyaman Üniversitesi, TÜRKİYE)

SERĞİ DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Arzu UYSAL (Mersin Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Fatih BAŞBUĞ (Akdeniz Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Fatma YETİM (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Leyla VARLIK ŞENTÜRK (Anadolu Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Mehmet ÖZKARTAL (Süleyman Demirel Üniversitesi, TÜRKİYE)

Prof. Dr. Melda ÖZDEMİR (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Ayşegül TÜRK (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. MİNE CAN (Kocaeli Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Ebru ALPARSLAN (Erciyes Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Emrah UYSAL (Mersin Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Hülya KASAPLI (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Meral AKAN (Selçuk Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Serdar SAYGILI (Erciyes Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Sibel ADAR CÖMERT (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, TÜRKİYE)
Doç. Dr. Vildan BAĞCI (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TÜRKİYE)
Doç. Dr. Zeynep BALKANAL (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, TÜRKİYE)
Doç. Dr. Zuhale TÜRKTAS (Selçuk Üniversitesi, TÜRKİYE)
Dr. Öğretim Üyesi M. Sema ÜŞENMEZ (Sakarya Üniversitesi, TÜRKİYE)
Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Ali BÜYÜKPARMAKSIZ (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, TÜRKİYE)
Dr. Öğretim Üyesi Merve KARAMAN (İstanbul Topkapı Üniversitesi, TÜRKİYE)
Dr. Öğretim Üyesi Pakize KAYADİBİ (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, TÜRKİYE)

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ali Çağatay Kılınç (Karabük Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Aftab Kamal PASHA (Jawaharlal Nehru Üniversitesi, Yeni Delhi-HİNDİSTAN)
Prof. Dr. Antonis LIONARAKIS (Hellenic Open University, YUNANİSTAN)
Prof. Dr. Arshi KHAN (Aligarh Muslim Üniversitesi, Aligarh-HİNDİSTAN)
Prof. Dr. Aysun YAVUZ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Bobby HARREVELD (Central Queensland University, AVUSTRALYA)
Prof. Dr. Botir USMONOV (Tashkent State Technical University, ÖZBEKİSTAN)
Prof. Dr. Bülent AKSOY (Gazi Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Cleborne D. MADDUX (University of Nevada, KANADA)
Prof. Dr. Fatih AYDIN (Karabük Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Geza DAVID (Elte Üniversitesi, Budapeşte-MACARİSTAN)
Prof. Dr. Ivanovska OLENA (Kiev Taras Shevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)
Prof. Dr. Kapanitsya LUBOV (Kiev Taras Shevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)
Prof. Dr. Lindita XHANARI LATIFI (Tiran Üniversitesi, ARNAVUTLUK)
Prof. Dr. Mehmet Serkan UMUZDAŞ (Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Meltem DÜZBASTILAR (Trabzon Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Musa QASIMLI (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, AZERBAIJAN)
Prof. Dr. Natalija LEKOVA (Vilnius Gediminas Technical University, LİTVANYA)
Prof. Dr. Oya HAZER (Hacettepe Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Paul KAWACHI (Open University of China, ÇİN)
Prof. Dr. Ramesh C. SHARMA (Wawasan Open University, MALEZYA)
Prof. Dr. Segeda SERGEY (Ukrayna Bilimler Akademisi, UKRAYNA)
Prof. Dr. Serpil UMUZDAŞ (Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Sibel ERKAL (Hacettepe Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Şaban SAĞLIK (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Tamar LOMINADZE (Georgian Technical University, GÜRCİSTAN)
Prof. Dr. Vladimir ZUEV (Institute of Social Sciences and Humanities, Kazan, RUSYA)
Prof. Dr. Zeynep ÇOPUR (Hacettepe Üniversitesi, TÜRKİYE)
Doç. Dr. Ahmet Utku ÖZENSOY (Muş Alparslan Üniversitesi, TÜRKİYE)

- Doç. Dr. Aydın GÜVEN (Atatürk Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Ayşegül TÜRK (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Bayram GÖKBULUT (Bülent Ecevit Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Benito PERRI (PsyD Touro College Graduate School of Education, ABD)
- Doç. Dr. Burcu SEZGİNSOY ŞEKER (Balıkesir Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Ceyda Kükrer Mutlu (Afyon Kocatepe Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Fuat Serkan Say (Mersin Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Gökhan ILGAZ (Trakya Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Mine CAN (Kocaeli Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Muhammet Sani Adıgüzel (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Mujib ALAM (Academy of International Studies, Jamia Millia Islamia University, Yeni Delhi, HİNDİSTAN)
- Doç. Dr. Nuray KURTDEDE FİDAN (Afyon Kocatepe Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Nurlana MUSTAFAYEVA (Azerbaycan Diller Üniversitesi, AZERBAYCAN)
- Doç. Dr. Pınar GÜLTEKİN (Düzce Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Ramazan KAYA (Atatürk Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Sefa Salih Aydemir (Adıyaman Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Suat POLAT (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Sujata ASHWARYA (Centre for West Asian Studies, Jamia Millia Islamia University, Yeni Delhi, HİNDİSTAN)
- Doç. Dr. Todor Ioana CRISTINA (Alba Iulia Üniversitesi, ROMANYA)
- Doç. Dr. Toğrul HALİLOV (Nahçıvan Bilimler Akademisi, AZERBAYCAN)
- Doç. Dr. Tudora ARNAUT (Tarash Shevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)
- Doç. Dr. Tuğba Cevriye ÖZKARAL (Necmettin Erbakan Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Ümit İZGİ ONBAŞILI (Mersin Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Yasemin BAL (Yıldız Teknik Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Yavuz BOLAT (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Dr. Öğr. Üyesi Adem UZUN (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Dr. Öğr. Üyesi Görkem AVCI (Bartın Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Dr. Öğr. Üyesi Kateryna TELESUN (Taras Shevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)
- Dr. Öğr. Üyesi Şaban Çobanoğlu (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Selman GÜLTEKİN (Düzce Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Dr. Öğr. Üyesi Yüksel GİRGİN (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Dr. Mahmoud HAWAMDEH (Al Quds Open University, FİLİSTİN)

HAKEM KURULU

- Prof. Dr. Aftab Kamal PASHA (Jawaharlal Nehru Üniversitesi, Yeni Delhi-HİNDİSTAN)
- Prof. Dr. Antonis LIONARAKIS (Hellenic Open University, YUNANİSTAN)
- Prof. Dr. Arshi KHAN (Aligarh Muslim Üniversitesi, Aligarh-HİNDİSTAN)
- Prof. Dr. Beyhan KESİK (Giresun Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Prof. Dr. Bobby HARREVELD (Central Queensland University, AVUSTRALYA)
- Prof. Dr. Botir USMONOV (Tashkent State Technical University, ÖZBEKİSTAN)
- Prof. Dr. Bülent AKSOY (Gazi Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Prof. Dr. Cleborne D. MADDUX (University of Nevada, KANADA)
- Prof. Dr. Fulya ÖZTAŞ (Selçuk Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Prof. Dr. Geza DAVID (Elte Üniversitesi, Budapeşte-MACARİSTAN)
- Prof. Dr. Handan DEVECİ (Anadolu Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Prof. Dr. Haydar ÖZTAŞ (Necmettin Erbakan Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Prof. Dr. Ivanovska OLENA (Kiev Taras Sevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)
- Prof. Dr. Kapanitsya LUBOV (Kiev Taras Sevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)
- Prof. Dr. Kubilay YAZICI (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Prof. Dr. Lindita XHANARI LATIFI (Tiran Üniversitesi, ARNAVUTLUK)
- Prof. Dr. Musa QASIMLI (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, AZERBAYCAN)
- Prof. Dr. Natalija LEPKOVA (Vilnius Gediminas Technical University, LİTVANYA)
- Prof. Dr. Oya HAZER (Hacettepe Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Prof. Dr. Paul KAWACHI (Open University of China, ÇİN)
- Prof. Dr. Ramesh C. SHARMA (Wawasan Open University, MALEZYA)
- Prof. Dr. Segeda SERGEY (Ukrayna Bilimler Akademisi, UKRAYNA)
- Prof. Dr. Sibel ERKAL (Hacettepe Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Prof. Dr. Tamar LOMINADZE (Georgian Technical University, GÜRCİSTAN)
- Prof. Dr. Vladimir ZUEV (Institute of Social Sciences and Humanities, Kazan, RUSYA)
- Prof. Dr. Zeynep ÇOPUR (Hacettepe Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Adem BELDAĞ (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Barış KAYA (Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Bekir TAVAS (Biznesi Üniversitesi, KOSOVA)
- Doç. Dr. Benito PERRI (PsyD Touro College Graduate School Of Education, ABD)
- Doç. Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ (Atatürk Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Fikret ALINCAK (Gaziantep Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Işık SEZEN (Atatürk Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Mine CAN (Kocaeli Üniversitesi, TÜRKİYE)
- Doç. Dr. Mujib ALAM (Academy of International Studies, Jamia Millia Islamia University, Yeni Delhi, HİNDİSTAN)
- Doç. Dr. Nurlana MUSTAFAYEVA (Azerbaycan Diller Üniversitesi, AZERBAYCAN)
- Doç. Dr. Oğuzhan KARADENİZ (Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, TÜRKİYE)

Doç. Dr. Sujata ASHWARYA (Centre for West Asian Studies, Jamia Millia Islamia University, Yeni Delhi, HİNDİSTAN)

Doç. Dr. Todor Ioana CRISTINA (Alba Iulia Üniversitesi, ROMANYA)

Doç. Dr. Toğrul HALİLOV (Nahçıvan Bilimler Akademisi, AZERBAYCAN)

Doç. Dr. Tudora ARNAUT (Tarash Shevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)

Dr. Öğr. Üyesi Kateryna TELESHUN (Taras Shevchenko Üniversitesi, UKRAYNA)

Dr. Mahmoud HAWAMDEH (Al Quds Open University, FİLİSTİN)

İÇİNDEKİLER

INVESTIGATION OF MECHANICAL CLINCHING PROCESS ON DISSIMILAR MATERIAL	9
A REVIEW OF TREND ADVANCED WELDING PROCESS AND WELDING TECHNOLOGY IN INDUSTRIES	19
DÜZENLİ EGZERSİZ YAPAN BİREYLERİN DEPRESYON, ANKSİYETE VE STRES DÜZEYLERİ İLE YAŞAM KALİTESİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	30
ALTIN İŞLEMECİLERİNİN İZİNDE	39
Z KUŞAĞI VE TEKNOLOJİ İLİŞKİSİ: FÜTÜRİSTİK EĞİTİM YAKLAŞIMI	45
BALKANLARDA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	54
BEYİN GÖÇÜ: YURTDIŞINDA AKADEMİK KARIYER TERCİH EDİLME SEBEPLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA	68
İLKÖĞRETİMDE SU OKURYAZARLIĞI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	76
SOSYAL AĞLARIN SOSYAL BİLGİLER EĞİTİM DURUMLARINDA KULLANIMININ ARAŞTIRILMASI ..	83
BIYOMİMİKRI İLE DESTEKLENMİŞ STEM ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA: EVSEL ATIKLAR VE GERİ DÖNÜŞÜM KONUSU.....	91
FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ MİKROPLASTİKLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ: SU KİRLİLİĞİ ÖRNEĞİ	102
BİLİM SANAT MERKEZLERİNE YENİ KATILAN ÖĞRENCİLERİN BU KURUMLARLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİ VE FARKINDALIKLARINI BELİRLEMeye YÖNELİK BİR ÇALIŞMA (SİLİFKE ÖRNEĞİ).....	109
YUNUS EMRE'DE DEĞERLER İLE İYİLEŞME: FELSEFİ SAĞALTIM	124
ÖĞRETMENLİK MESLEK KANUNU (ÖMK) ALGISININ İNCELENMESİ: DURUM ANALİZİ	136
HERMENEUTİK YAKLAŞIMIN İŞLETME ALANINDA KULLANIMINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA- WEB OF SCIENCE VERİ TABANINA DAYALI BİBLİYOMETRİK AĞ ANALİZİ	156
LEG REHAB MONITORING	167
EĞİTİMDE KARİKATÜR KULLANIMI: İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA KARİKATÜR KULLANIMINA İLİŞKİN BİR İNCELEME.....	174
BUHARA'DA KENT KÜLTÜRÜNÜN TARİHSEL KÖKLERİ	183
USING DEVELOPMENT ASSISTANCE FOR HEALTH (DAH) CRITERIA FOR HEALTH CARE IN TÜRKİYE	187
MÜZİK FELSEFESİ BAĞLAMINDA CUMHURİYET TÜRKİYE'Sİ MÜZİK İNKILABI.....	205
EDEL RODRIGUEZ AFİŞLERİNDE METAFOR OLGUSU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	214
EKSTREM SPOR YAPANLARIN MADDİ DEĞERLERİ İLE SPORA ÖZGÜ BAŞARI MOTİVASYONU İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ	230
YÜKSEKÖĞRETİMDE ZOR ÖĞRENCİ TİPOLOJİSİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA.....	241
IDENTIFYING PARENTING PATTERN TOWARDS CYBER USAGE AMONG CHILDREN	258
YAPAY ZEKÂ KARŞISINDA “HANGİ İNSAN” OLARAK KALMAK?.....	271
MEDYA OKURYAZARLIĞI KONUSUNDA YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	293
TÜRKİYEDE İKLİM DEĞİŞİMİNE YÖNELİK SON 10 YILDA YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	306
THIRD EYE FOR BLIND PEOPLE USING ARDUINO NANO	318

INVESTIGATION OF MECHANICAL CLINCHING PROCESS ON DISSIMILAR MATERIAL

Ahmad Salleh bin Buang

*Mechanical Engineering Department, Banting Selangor Polytechnic, Banting, Selangor, Malaysia,
ahmadsalleh83@gmail.com*

ABSTRACT

The implementation of a novel clinching joining technology can result in decreased production costs and cycle times, while also providing potential opportunities for product design and manufacturing. This investigation aimed to experimentally and numerically examine the overlap joining process of low carbon steel and aluminum alloy using clinching process. The tensile-shear test was conducted to evaluate the strength of overlap-clinched joints in terms of their resistance to tensile-shear force. The test was additionally employed to examine how clinched joints undergo deformation and failure when subjected to tensile-shear loads. The findings indicated that applying a greater press load greatly impacted the improvement of interlocking between steel-aluminum hybrid structures. The failure of clinched joints occurred due to a lack of proper interlocking and a thin thickness of the neck. Furthermore, the area of utmost significance in the clinching tool was situated at the radius corner of the punch and die. The results obtained from experimental tests and simulation methods also show a similarity that can be adopted.

KEYWORDS: Clinching process; Hybrid structure; Interlocking;

1.0 INTRODUCTION

In the automotive sector, there has been a notable surge in the need for clinching joining due to its success in supplementing or even substituting traditional spot-welding methods [1-3]. The clinching joining method is a mechanical technique that enables the assembly of materials without the need for additional elements like rivets and bolts, and it does not require surface preparation as opposed to the welding process. Another important benefit is that it can combine many materials with various individual thicknesses. A contemporary method for creating lightweight components is hybrid construction. It combines many elements that can offer a range of qualities, and it has emerged as a popular material in the automotive sector. Adhesive bonding is unsuitable for car bodies due to the reduced joint strength [4-5]. A promising technique is crucial for producing useful components out of dissimilar materials.

Clinching joining stands out as a superior alternative for the assembly of lightweight hybrid structures [6-7]. Furthermore, extensive investigations have confirmed the notable improvement of fatigue characteristics in structures joined through clinching techniques [8]. This approach revolves around the plastic deformation of joined sheets, primarily achieved through the processes of forming and drawing. The interlocking system between thin metal sheet layers is established through these processes. Precise alignment of the punch and die, which comprise the tooling, is essential, along with proper positioning of the specimen for supply to the tooling. The process involves keeping the die stationary while applying the required press force using the punch, which leads to plastic deformation in the metal sheets. The magnitude of the press force and the material properties determine the thickness and strength of the materials being joined.

Besides, this clinching process had conducted a comprehensive study on the impact of process factors on the ultimate characteristics of clinched joints [9-10]. In their investigations, Abe et al. [11–12] introduced an innovative tool configuration aimed at mitigating fracture occurrences and enhancing the overall effectiveness of the clinching process. In a comprehensive assessment of recent advancements in the clinching process, He [13] employed the finite element technique (FEM) to evaluate various aspects. The utilization of FEM has yielded remarkable results in the accurate prediction of clinched joint strength, die assembly modifications, and material properties. This emphasizes the critical significance of precise clinched joint prediction, especially in the initial phases of product design and process development, to facilitate the broader implementation of the clinching process in various industrial applications.

This study focuses on the experimental and numerical investigation of overlap joining between dissimilar low-carbon steel and aluminum alloy materials using the clinching process. After sectioning the clinched joints, essential geometrical measurements including undercut (UC), neck thickness (NT), and bottom thickness (BT) were precisely measured. Furthermore, the material flow and stress distribution during the clinching process were analyzed through numerical simulations employing the finite element method (FEM). To evaluate the influence of punch force load and punch stroke speed on the mechanical properties of the clinched joint, tensile-shear tests were conducted.

2.0 METHODOLOGY

For the purpose of this study, the aluminum alloy A5052 and mild/low carbon steel A36 commonly used in automotive industry (car body element) are chosen as the research material. The specimens, which were 110mm

in length and 20mm in width with an overlapping length of 50mm would be used as the substrate. Two sheet layers of identical thickness (upper and lower) $t = 1\text{mm}$, giving 2mm in total thickness. Tool steel D2 (SKD11) was used to fabricate both the punch and die component. The punch had a diameter (DP) of 4mm and a corner radius (RP) of 0.2mm. The die used in this investigation formed a fixed die anvil, with a diameter (Dd) of 5mm, a corner radius (Rd) of 0.4mm and the depth (H) of 1.6 mm, as depicted in Figure 1.

For the experimental setup, an INSTRON 3382 universal testing equipment was employed, capable of handling loads up to 100 kN and achieving a maximum speed of 8mm/s. Supplementary jigs were fabricated to securely clamp the punch and die, enabling the machine to perform the clinching process effectively. In this experiment, the specimen was arranged by using single lap joint which the upper sheet is low carbon steel A36 and the lower sheet is aluminum A5052. This arrangement is adopted by previous studied which the stronger or thicker sheet is always facing the punch in order to get the best result [14]. Two key processing variables were considered: punch force load and punch stroke speed. The investigation encompassed a range of punch force load values from 13 to 18 kN and punch stroke speed values from 3mm/s to 7mm/s.

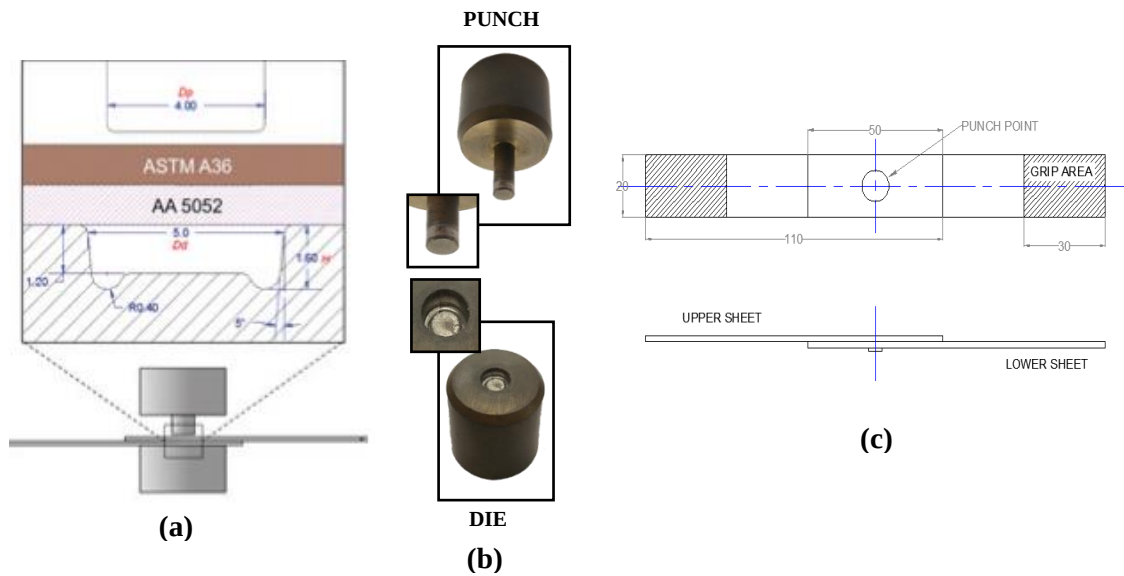

Figure 1: (a) Tool geometry for forming clinching joint (b) Punch and die for forming the clinching joint (c) Overlap clinched joint

3.0 VALIDATION OF THE NUMERICAL MODEL

The joining phenomenon was further investigated through the application of the finite element method (FEM). ANSYS FE was utilized to construct a 2D axisymmetric quadrilateral element model. The analytical model, based on the Cowper-Symbols model, incorporated considerations for strain rate. Figure 2 illustrates the finite element method (FEM) simulation of the clinching process. In the simulation, the specimens were assumed to exhibit an elastic-plastic model behavior, whereas the punch, die, and blank holder were modeled as rigid bodies. A coarse mesh was employed for the punch, die, and blank holder, while the specimen region was assigned the finest mesh grading. In the sensitivity analysis of mesh size, various mesh sizes were tested on the specimens to

determine the maximum stress. It was determined that a mesh consisting of 6170 elements and 17285 nodes provided reliable predictions of the clinch profile. Additionally, for the structural analysis of the 2D eight-node structural solid, the PLANE183 element was utilized.

In this investigation, the friction coefficients between the contact surfaces were assumed to be uniform. The model's friction coefficients for different sections were adjusted based on findings from He et al. [15]. Specifically, the following Coulomb friction coefficient values were tentatively employed in the model: $f_1 = 0.25$ for punch to upper sheet, $f_2 = 0.10$ for upper sheet to blank holder, $f_3 = 0.10$ for upper sheet to lower sheet, and $f_4 = 0.25$ for lower sheet to die. These parameters remained constant throughout all simulations. The specimens were represented using an elastic-plastic model, utilizing the bilinear isotropic strain-hardening rule and the accompanying flow rule. Table 1 presents the material characteristics of the tool steel, aluminum alloy, and low carbon steel. The clinching process was simulated by applying a specific downward velocity to each node within the punch.

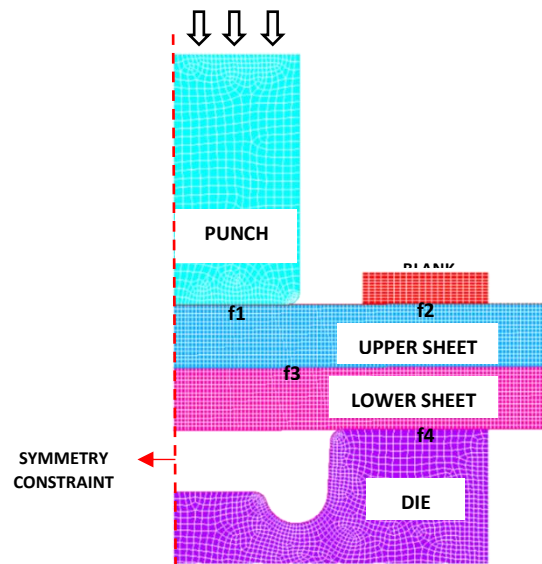

Figure 2: FEM of clinching process

Table 1: Mechanical properties for dissimilar material, punch and die

Sheets	A5052	ASTM A36	AISI D2
Young's Modulus, E	70GPa	200Gpa	210Gpa
Poisson's Ratio, ν	0.33	0.26	0.3
Mass Density (kg/m ³)	2680	7850	7700

4.0 RESULTS AND DISCUSSIONS

Figure 3 presents the initial test conducted to establish the feasible range of processing settings. Based on prior studies [11, 16], a punch stroke speed ranging from 3 to 7 mm/s and a punch force load exceeding 10 kN were selected. Abnormal button separation failure mode was observed when applying a 10 kN load at a punch stroke speed of 3 to 7 mm/s. Insufficient punch force load resulted in inadequate interlocking, leading to a minor undercut and eventual separation of the upper and bottom sheets. Additionally, abnormal neck fracture failure mode occurred under a 20 kN load at a punch stroke speed of 3 to 7 mm/s. Excessive punch load caused the upper sheet's neck to fracture, resulting in a thin neck thickness. Insufficient interlocking and thin neck thickness are commonly associated with abnormal failure modes [17-18]. To prevent such failure modes, it was determined that the clinched joints should exhibit sufficient locking. Therefore, the punch force load was chosen to range between 13 kN and 18 kN, while the punch stroke speed was set between 3 and 7 mm/s.

Figure 4 illustrates the cross-section of a clinched joint. The 'S' shape of the clinched joint was assessed as the locking parameters. The neck thickness (NT), undercut (UC), and bottom thickness (BT) values were used as locking parameters. When the material was pressed into the die's bottom, a 'S' shape was formed. The sheets have to be held together by enough locking factors for the joint to withstand tensile-shear stress in order to assess the joint's strength.

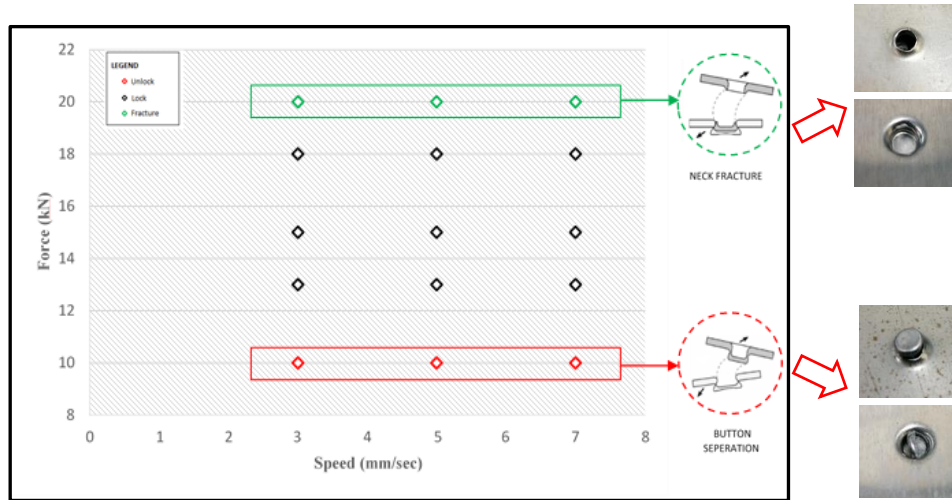

Figure 3: Parameter setting process of clinched joints (Punch force load vs Punch stroke speed)

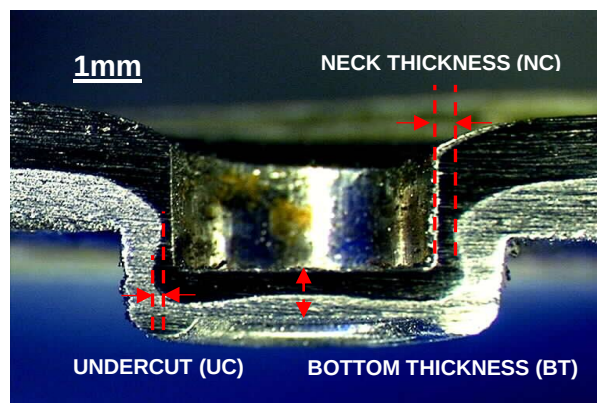

Figure 4: Cross-section of clinched joint

The tensile-shear strength of the joint, depicted in Figure 5, served as a valuable indicator for evaluating joint quality and its correlation with locking parameters. As the punch force load increased, the tensile-shear load of the clinched joint also increased, establishing a direct relationship between the amount of undercut and the tensile-shear strength. Furthermore, the tensile-shear stress experienced a significant boost with the enlargement of the undercut, thereby enhancing the overall strength of the clinched joint. Conversely, the size of the undercut, neck thickness, and bottom thickness exhibited an inverse relationship with the strength of the clinched joint, which directly correlated with the size of the undercut. Thus, for this particular clinched joint, the ideal settings are a medium punch stroke speed of 5 mm/s and a high force load of 18 kN.

Figure 6 displays the finite element method (FEM) simulation of the clinching process. As the connecting displacement increased over time, the punch exerted pressure on the steel-aluminum sheets, causing them to undergo plastic deformation and resulting in a reduction in initial thickness. Once the bottom thickness reached 0.5mm, the blank holder and die were fixed, while the punch continued its downward movement at a speed of 7 mm/s until it reached a depth of 2.75mm (end of punch stroke, $t = 0.39$ s). The deformation of the clinched connection progressed until the interlock or undercut attained its optimum shape, leading to significant thinning of both the steel and aluminum sheets around the corner radius of the punch in the direction of the die cavity.

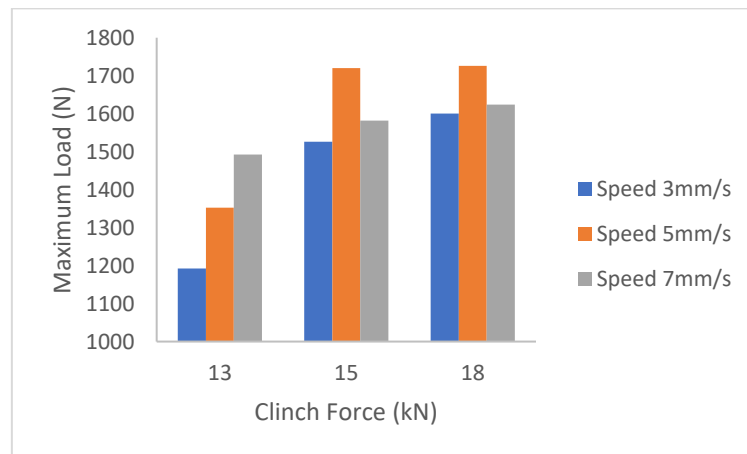

Figure 5: Punch force versus maximum load of clinched joint

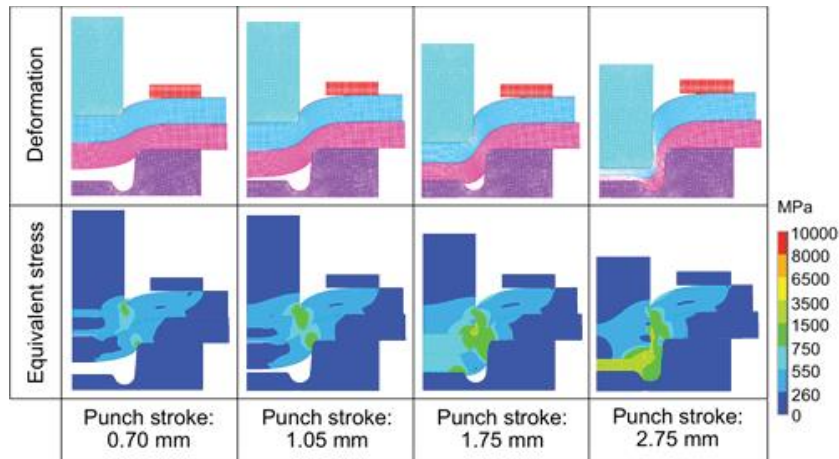

Figure 6: Deformation and stress distribution at different punch stroke

As the press stress increased, the strain hardening capabilities of the upper and lower sheets improved due to increasing deformation. When the punch contacted the steel sheet, stress began to accumulate within the clinched joint and then transferred to the aluminum sheet moving towards the die cavity. At a punch stroke of 1.05 mm ($t = 0.15$ s), stress generation shifted from the punch's radius corner towards the steel sheet, approaching the contact interface between the aluminum sheet and the die's radius corner. Furthermore, it was observed that at a punch stroke of 1.75 mm ($t = 0.25$ s), after the aluminum sheet contacted the die's anvil, the stress distribution became uniform across both plates. The maximum equivalent stress of 9304.5 MPa was observed at the radius corner when the punch achieved the desired level of undercut or interlock. Based on the occurrence of the highest stress value, the radius corner of the punch was identified as the most critical region of the clinching tool.

A comparative analysis was conducted between the cross-sectional profiles of the clinching joints obtained from experiments and FEM simulation, aiming to validate the accuracy of the simulation outcomes., as depicted in Figure 7. The simulation outcomes exhibited a close estimation of the locking parameters, with maximum errors of 1.4%, 8.0%, and 0.8% for neck thickness (NT), undercut thickness (UC), and bottom thickness (BT), respectively. This high level of agreement between the experimental and simulated results signifies the reliability and validity of the finite element (FE) model.

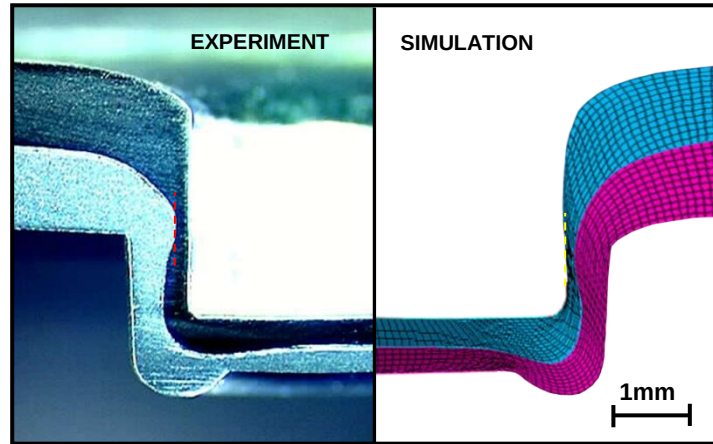

Figure 7: Comparison of cross-section between experimental and simulated of clinched joint

5.0 CONCLUSION

In summary, this study conducted experimental and numerical investigations on the overlap joining of dissimilar low carbon steel and aluminum alloy materials using the clinching process. The findings reveal that the neck thickness (NT), undercut (UC), and bottom thickness (BT) play a crucial role in the formation of the interlocking system during clinching. The neck and bottom thickness values exhibit an inverse relationship with the strength of the clinched joint, which is directly influenced by the magnitude of the undercut. Optimal punching settings for achieving a strong clinched joint are a medium speed of 5 mm/s and a maximum press load of 18 kN. The radius corners of the punch and die are identified as critical regions in facilitating the clinching process. Homogeneous stress distributions are observed across both plates once the bottom plate contacts the die's anvil. Two distinct failure modes are identified: normal failure, which occurs during tensile shear tests and is used to evaluate the mechanical strength of clinched joints, and abnormal failure, resulting from insufficient interlocking and thin neck thickness.

REFERENCES

- [1] Israel M, Mauermann R, Schellnock J. (2013). Thick sheet clinching: joining up to 20 mm total thickness. *Advanced Shipping Ocean Engineering*, 2(1):1– 10.
- [2] Mucha J, Kaščák L, Spišák E. (2011). Joining the car-body sheets using clinching process with various thickness and mechanical property arrangements. *Archives of Civil Mechanical Engineering*, 11(1):135–148.
- [3] Kaščák L, Spišák E. (2012). Clinching as a non-standard method for joining materials of dissimilar properties. *Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej Mechanika*, 84(3): 32-40.
- [4] C.J. Lee, S.H. Lee, J.M. Lee, B.H. Kim, B.M. Kim and D.C. Ko. (2014). Design of hole-clinching process for joining CFRP and aluminum alloy sheet. *International Journal of Precision Engineering and Manufacturing*, 15 (6):1151-1157.
- [5] M.R.G. Silva, E.A.S. Marques and L.F.M. da Silva. (2016). Behaviour under impact of mixed adhesive joints for the automotive industry. *Latin American Journal of Solids and Structures*, 13(5):835-853.
- [6] M. M. Eshtayeh¹ & M. Hrairi¹ & A. K. M. Mohiuddin¹. (2016). Clinching process for joining dissimilar materials: state of the art. *International Journal Advanced Manufacturing Technology*, 82(1):179–195.
- [7] T. Wen, Q. Huang, Q. Liu, W.X. Ou and S. Zhang. (2016). Joining different metallic sheets without protrusion by flat hole clinching process. *International Journal of Precision Engineering and Manufacturing*, 85(1):217-225.
- [8] Carboni M, Beretta S, Monno M. (2006). Fatigue behavior of tensile-shear loaded clinched joints. *Engineering Fracture Mechanics*, 73(2):178-190.
- [9] Lee C-J, Kim J-Y, Lee S-K, Ko D-C, Kim B-M. (2010). Parametric study on mechanical clinching process for joining aluminum alloy and high-strength steel sheets. *Journal Mechanical Science Technology*, 24(1):123–126.
- [10] Lambiasi F, Di Ilio A. (2013). Finite element analysis of material flow in mechanical clinching with extensible dies. *Journal Material Engineering Performance*, 22(6):1629–1636.
- [11] Abe Y, Kato T, Mori K. (2007). Joining of aluminium alloy and mild steel sheets using mechanical clinching. *International Materials Science Forum*, 2(1):561-565.
- [12] Abe Y, Mori K, Kato T. (2012). Joining of high strength steel and aluminium alloy sheets by mechanical clinching with dies for control of metal flow. *Journal Material Processing Technology*, 212(4):884–889
- [13] He, X. (2010). Recent development in finite element analysis of clinched joints. *International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, (48):607-612, ISSN0268-3768.
- [14] Varis J. (2006). Ensuring the integrity in clinching process. *Journal of Material Processing Technology*, 174(1):277–285.
- [15] He X, Zhao L, Yang H, Xing B, Wang Y, Deng C, Gu F, Ball A. (2014). Investigations of strength and energy absorption of clinched joints. *Computer Material Science*, 94:58–65.
- [16] De Paula, A.A.; Aguilar, M.T.P.; Pertence, A.E.M. & Cetlin, P.R. (2007). Finite element simulations of the clinch joining of metallic sheets. *Journal of Materials Processing Technology*, 182(1-3):352–357, ISSN 0924-0136.
- [17] Zhao S, Xu F, Guo J, Han X. (2014). Experimental and numerical research for the failure behavior of the clinched joint using modified Rousselier model. *Journal Material Processing Technology*, 214(10):2134–2145.
- [18] He X, Liu F, Xing B, Yang H, Wang Y, Gu F, Ball A. (2014). Numerical and experimental investigations of extensible die clinching. *International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 74(9–12):1229–1236.

A REVIEW OF TREND ADVANCED WELDING PROCESS AND WELDING TECHNOLOGY IN INDUSTRIES

AHMAD SALLEH BIN BUANG, MOHD SAPUWAN BIN ABU BAKAR, MUHAMMAD ZURAIDI BIN ROHANI

*Mechanical Engineering Department,
Polytechnic of Banting Selangor, Banting Selangor, Malaysia
Email: salleh@polibanting.edu.my*

ABSTRACT

This paper reviewed on the current trend advanced welding process and technology used nowadays in various industries. It reveals on the importance of welding, classification of welding process and also selection and application of welding process in industries. Processes of fusion welding and solid-state welding have been discussed in this paper. Conventional welding process such as gas metal arc welding (GMAW), gas tungsten arc welding (GTAW), resistance welding and friction welding are briefly explained. Advanced in welding technique and trend also have been highlighted such as plasma arc welding, laser beam welding, electron beam welding and ultrasonic welding. Main objective for welding process development were determined such as need to improve the total cost effectiveness, concerning over the safety and welding environment and also potential shortage of skilled operators. Advantages and disadvantages of advanced welding also been explained through others researcher discovered in their research.

Keywords: *Fusion Welding, Solid-State Welding, Advanced Welding, Cost effectiveness, Safety*

INTRODUCTION

Welding and joining are indispensable procedures in the fabrication of various engineering components, encompassing diverse structures like bridges, ships, buildings, intricate systems such as aircraft engines or miniature components, automotive parts, and micro-electronics applications. Joining techniques encompass welding, brazing, soldering, adhesive bonding, clinching, and mechanical fastening. These techniques constitute integral facets of manufacturing and assembly operations, allowing for the production of individual components that can be easily assembled, rendering the process more convenient and cost-effective. According to *Kalpajian(2001)*, there are three major categories of joining processes. There are mechanical fastening, adhesive bonding and welding [1]. Mechanical fastening entails the use of standard fasteners such as bolts, nuts, and rivets. Adhesive bonding, as a distinct application, requires the achievement of strength, sealing, thermal and electrical insulation, vibration dampening, and corrosion resistance between dissimilar materials. The welding process encompasses fusion welding, brazing, soldering, and solid-state welding techniques.

Enhancing the cost-effectiveness of joining operations within the fabrication and manufacturing industries is the primary objective of welding process development. Additionally, considerations for safety and the welding environment must be considered. The scarcity of skilled welders and operators in numerous countries significantly influences the necessity for research exploration in this area. According to Norrish et al., the cost of labour, material, power, and reduced capital investment are factors associated with the production cost of a welded joint [2]. In western economies, the labour cost largely covers the total cost of welding operations, accounting for approximately 70% to 80% of the overall expenditure. The efficiency and cost-effectiveness of the welding process directly hinge on the deposition rate. A higher deposition rate results in shorter weld cycle times and reduced labour costs. However, it is important to note that the deposition rate alone can lead to a misleading assessment of effectiveness in terms of cost.

Enhancing the working environment and mitigating operator exposure to hazardous conditions are prominent objectives in the development of welding processes. Standard safety measures include the provision of protective clothing, local screening, and effective ventilation. Traditional welding processes demand a high level of operator proficiency, often necessitating substantial training expenses. However, the adoption of newer processes, which incorporate more versatile equipment, can potentially alleviate the skill requirements. Consequently, the investment in training costs can be swiftly offset through heightened productivity and improved quality outcomes.

WELDING PROCESS

There are significant different welding processes have been developed, to be simplified it can be classified in two groups which are fusion and solid-state welding (Figure 1). Fusion welding is described as the melting and connecting of materials using heat. During the welding operation, filler metals were added to the weld region.

Gas welding is grouped under fusion welding. The oxygen-acetylene welding process is the most important in gas welding. It can be used to joint several metals. In this particular process, the liquid air boiled and pure liquid oxygen is left when nitrogen and argon escape. The gas is compressed in cylinder at pressure about 15MPa. Thus, this welding procedure is suitable for practically any workpiece thickness and may be utilized with most ferrous and nonferrous metals.

In addition to that, Gas Metal Arc Welding (GMAW) emerges as a favourable process due to its high productivity and commendable quality. This technique, originating in the mid-1800s, involves the application of a transient heat source to heat, melt, and solidify metals and filler material within a limited fusion zone, facilitating the

creation of joints between parent metals [3]. The quality, productivity, and cost of welding joints are influenced by various factors. Welding parameters, such as arc current, arc voltage, welding speed, torch angle, free wire length, nozzle distance, welding position, and direction, must adhere to specified requirements to establish an optimal arc and achieve superior welding quality.

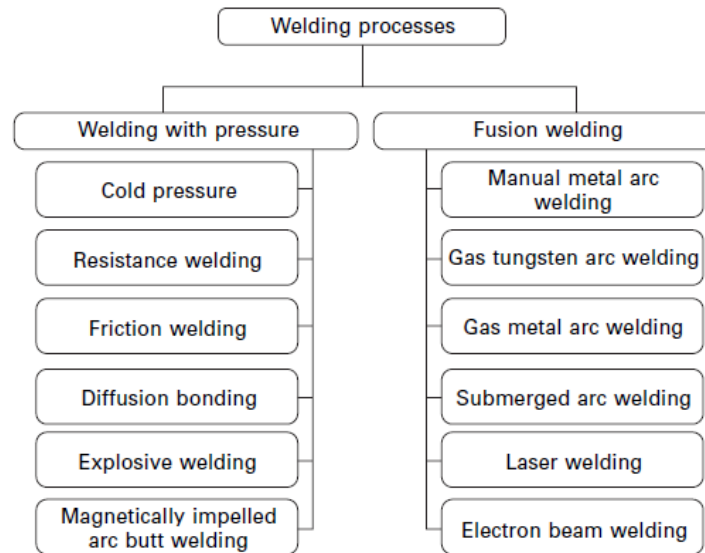

Figure 1: Classification of welding processes [2].

Shielded metal arc welding (SMAW), alternatively referred to as manual metal arc welding (MMA), stands as a time-honoured fusion welding technique that holds its place as one of the oldest welding technologies. It is not only widely practiced but also regarded as one of the simplest and most versatile joining processes. The electrical energy necessary for welding is generated by establishing an arc through the controlled contact of a coated electrode with the workpiece, followed by promptly retracting it to a suitable distance. Because of its portable fuel-powered generator that can be readily utilized and flexible in distant areas, SMAW is often used in general construction, ship building, pipeline, and maintenance work.

Besides, Gas tungsten arc welding (GTAW), commonly known as TIG welding, falls within the category of fusion welding techniques. This process utilizes a non-consumable tungsten electrode, while inert gases like argon or helium provide shielding. TIG welding offers the capability to join dissimilar metals, yielding welds of exceptional quality. It is particularly favoured for welding aluminium and stainless-steel pipes. In a study conducted by Lu et al., focusing on Cr13Ni5Mo martensitic stainless steel, it was observed that the TIG process offers greater precision due to independent control over arc heat and filler metal additions [4]. However, it is worth noting that the TIG process tends to be relatively slow in terms of speed.

In other hand, welding with pressure have been classified under solid-state welding process (Figure 1). These include resistance welding, friction welding, diffusion bonding, cold pressure and various process. Resistance welding is a welding process that harnesses electrical resistance between two components to generate the necessary heat for welding. According to Z. Han et.al stated that in their research, resistance welding can produce high quality weld and can be produced rapidly [5]. It also often applied using robots welding.

Friction stir welding (FSW) is classified as a solid-state welding technique, as depicted in Figure 2. This welding process is versatile, enabling the joining of a wide range of materials, including components with rotational symmetry. The heat required for welding is generated through friction at the interface between the two connected components in friction welding [6]. It was initially developed at The Welding Institute (TWI) in the United Kingdom in 1991 [7]. FSW has demonstrated effectiveness in joining challenging-to-weld metals, as well as plates of varying thicknesses and dissimilar materials. It is particularly favoured for joining not only aluminium

alloys [8–9], but also other difficult-to-weld metals like magnesium alloys [10–11], titanium alloys [12–13], and metal-matrix composites [14–15]. This welding technology has gained widespread adoption across various industrial sectors, including maritime, aircraft, railway, land transportation, and more. FSW is a highly intricate process involving interconnected (non-linear) physical phenomena [16]. These phenomena encompass large plastic deformation, material flow, mechanical stirring, tool-workpiece surface interaction, dynamic structural evolution, and heat generation resulting from friction and plastic deformation. Several parameters, such as tool rotation speed, force, and distance, significantly influence the quality of FSW joints.

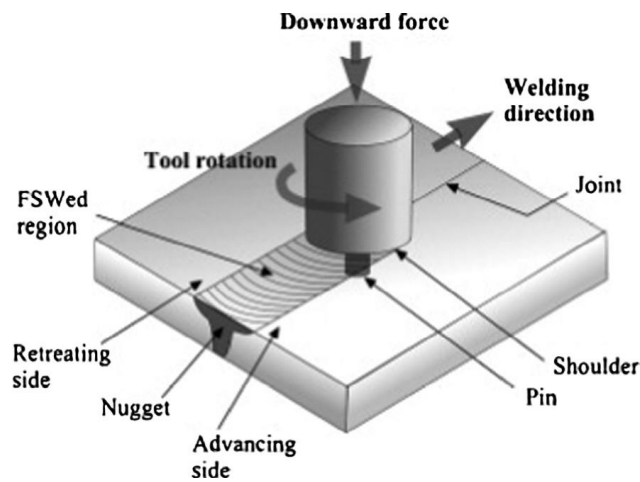

Figure 2: Friction Stir Welding process [16].

APPLICATION OF ADVANCED WELDING TECHNOLOGY

To enhance conventional welding processes, several advanced techniques have been introduced, including plasma arc welding, laser beam welding, electron beam welding, and ultrasonic welding. Plasma arc welding (PAW), as illustrated in Figure 3, closely resembles gas tungsten arc welding (GTAW) or TIG welding. It utilizes a non-consumable tungsten electrode and shielding gas, such as argon, similar to GTAW [17]. PAW has been developed to increase productivity by leveraging the concept of GTAW, enabling faster welding speeds and higher efficiency compared to GTAW. Wu et al. [18] found in their study that PAW also prolongs electrode service life, eliminating the need for frequent regrinding throughout the entire production shift. PAW offers a significant tolerance for joint gaps. Moreover, it is a high-power density welding approach, comparable to laser welding (LW), but at a considerably lower cost [19]. In PAW, the electric arc is collimated through a calibrated exit in the gas nozzle, resulting in a slightly extended arc length [20]. One notable advantage of PAW over GTAW is its ability to perform welding in the majority of cases without the need for filler metal. It also exhibits greater tolerance for variations in the distance between the plate and torch, along with higher thermal efficiency of fusion welds compared to LW. Consequently, PAW enables welded connections with reduced volume, lower levels of residual stress or distortion, and smaller heat-affected zones (HAZs). However, the collimated arc in PAW requires tighter tolerances in the welded joint gap and introduces a greater number of variables, demanding a deeper understanding to achieve proper welds [20]. Therefore, the PAW process offers an intriguing alternative due to its higher power density, resulting in smaller joints with minimal thermal effects on the base material.

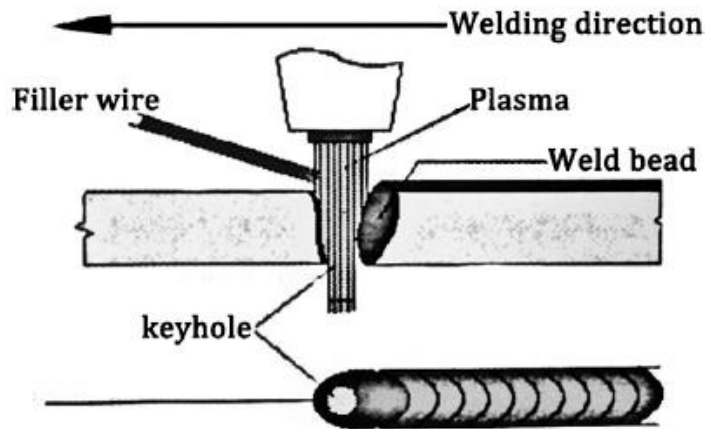

Figure 3: Schematic of keyhole plasma arc welding [18].

Laser beam welding (LBW) has gained widespread adoption in various industries for its ability to produce high-quality welds with minimal shrinkage, utilizing the heat generated by a high-power laser beam to achieve fusion welding. The laser beam can be optically shaped, manipulated, and focused onto the workpiece, with spot diameters as small as 0.2mm. This process is suitable for welding materials such as aluminium, ferrous metals, copper, and titanium. Laser welding eliminates the need for direct tool contact, thanks to its unobstructed narrow and straight line of sight [21].

To further improve efficiency and cleanliness in welding, modern techniques have focused on nickel superalloys using fibre laser beams. Laser welding, being rapid and precise, finds extensive application in industrial welding systems [22]. However, the complexity of laser welding often poses challenges in its management and control [23-24]. Recent research has explored cognitive laser welding systems, which effectively operate on designated workpieces after setup, addressing control issues [25]. Despite its widespread industrial use, precise and consistent monitoring and management of the laser welding process remain crucial [26].

On the other hand, the implementation of hybrid welding processes offers improvements in welding quality. Laser hybrid welding combines the principles of laser beam welding and arc welding [27]. Laser arc hybrid welding (LAHW) has gained popularity as a replacement for traditional welding techniques like gas metal arc welding (GMAW). LAHW harnesses the advantages and complexities of both laser and GMAW processes [28]. The combination of arc and laser procedures offers benefits such as high welding speed, deep penetration due to the laser, and effective bridging of joint gaps by the melting electrode wire [29].

Electron beam welding (EBW) stands out in comparison to laser beam welding (LBW) due to its versatility in welding nearly all types of metals, spanning from foil to plate thicknesses. The electron beam guns utilized in this process can achieve power capacities of up to 100 kW. Similar to LBW, EBW yields desirable characteristics such as deep penetration, low heat input, minimal weld size, and a narrow heat-affected zone, resulting in enhanced efficiency and clean welding outcomes [30]. The application of EBW extends to various industries, including aerospace (e.g., aircraft), nuclear, electronics, as well as automotive components like gears and shafts.

Ultrasonic welding (shown in Figure 4) emerges as a rapid and cost-effective welding method extensively employed in contemporary applications. By converting friction into heat, ultrasonic welding achieves the melting of plastic or metal components. This welding process finds utility in joining thermoplastic materials, synthetic fabrics, and films. Notably, ultrasonic welding represents a sustainable and eco-friendly technology, eliminating the need for glue or solvents in the joining process. Its origins trace back to the early 1950s when it was first introduced as ultrasonic metal welding for wire bonding, tube sealing, and joining thin metal foils [31]. Ultrasonic

has a capability in producing clean surface oxides and contaminants welding. It is also able to weld large area using minimal energy with low cost per weld.

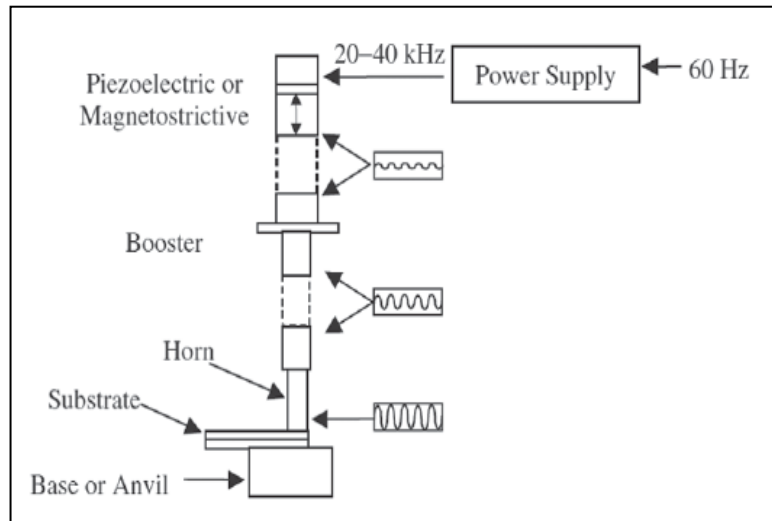

Figure 4: Diagram of an ultrasonic welding machine [32].

A TREND OF ADVANCED WELDING TECHNOLOGY IN INDUSTRIES

a. Vision System in Welding Process

Welding process is one of the famous joining methods which used in various industries for example in pipe welding. A study on monitoring molten pool using the machine vision in pipe welding has been carried out [17]. The aim is monitoring the molten pool image using machine vision as sensor during pipe welding. The vision system captured image of the molten pool width and neural network system is used to simulate the weld bead width. The sensor will interact to the system and reduced the welding process complexity and also the time processing. Thus, the vision system will obtain information on what goes on in the environment and the process monitored at possible distances and also capable to analyse the entire work environment [33]. In other hand, this particular system has some issues where the image obtain is 2D image and also the pixel resolutions of the images obtained is low.

b. Consumable Guide Enclosed Arc Welding (CGEAW)

The Paton Electric Welding Institute, National Academy of Science, Ukraine, has pioneered an advanced welding technique known as Consumable Guide Enclosed Arc Welding (CGEAW). This innovative method involves the use of self-shielded flux-cored wire, which is delivered through a longitudinal slot within a specially prepared plated consumable electrode [34].

Formerly, rails joined by riveting method. As the new method of welding introduced, it is suitable for weld rails. An advantage of using CGEAW methods is the weld joints are extremely high quality. Moreover, the parts joined are very stable. Other advantages are shielding gases or fluxes are not required in this welding method and there is no preheating or heat treatment welds. CGEAW equipment are easily adopted to weld rails in different sizes and shapes. Joining rails using welding method has several disadvantages. Some of them are expensive equipment of large dimension and quality of weld products depends on the competence of welder.

c. Improvement in Arc Welding Processes

Conventional welding methods were developed to meet the needs of rapid technology expansion. Innovations of welding method is one of the ways to produce better products at lower cost and it is a challenge to industries gives a friendly environment to the workers [35]. Both TIG and MIG have been put innovation into them.

Tandem welding is one of welding method using two electrode wires initially apply in the submerged arc welding. During the process, two electrodes use which called leading electrode and followings electrode which there are placed one after another. The leading electrode placed first and followed by the following electrode. Automation and robotize Tandem welding method will increase the speed of weld parts. However, the speed is depending on the thickness of the welded elements and joints. Another welding method to improve the welding productivity is TIME (Transferred Ionized Molten Energy) welding. TIME welding is one of new variant of metal active gas welding.

d. Pipeline welding

The growth in pipeline industries has driven Cranfield University's Welding Engineering Research Centre to develop Tandem GMAW (Gas Metal Arc Welding) process which use two tandem torches on a single carriage. This particular process allows high welding speed and reduction of welding time. In a comparison of Tandem GMAW with traditional GMAW, there is about 25% saving in girth welding costs. The major advantage in this particular process is the weld bevel and profile similar to conventional welding process and it can use conventional radiography and automated ultrasonic testing to detect [36].

e. Welding Technologies for Thermoplastic Composite

Welding serves as a joining method not only for metals but also for thermoplastic composites, which find extensive use in aerospace applications and automotive industries [32, 37]. Thermoplastic materials are favoured in numerous industrial and engineering sectors due to their ability to reduce product weight, enhance thermal conductivity, and improve toughness and stress-to-weight ratio [38]. The utilization of thermoplastic composites has gained significance as they offer a viable alternative to metallic and thermoset composites. The efficacy of ultrasonic welding in joining two or more components relies on various factors, including the material's physical properties, frequency and amplitude of ultrasonic waves, and joint design [32]. Ultrasonic welding has found applications in diverse industries such as electrical, aerospace, energy, medical, and packaging. These welding techniques are particularly relevant in the aerospace industry, as they are compatible with lightweight thermoplastic matrix composite materials.

Other than that, microwave welding also used to weld thermoplastic composite. The advantage of using microwave welding for aerospace industry is the capability to irradiate the whole components and it can produce three dimensional (3D) joints with less than one minute needed to weld. However, it comes with a drawback which the homogenous material heating only possible for simple geometries. On the other hand, there is one more popular welding method for thermoplastic composite which is the hot plate welding. This particular welding process is widespread as it is simple, reliable and economical to produce strong welds joints. Besides, IR welding is one of the new techniques in welding process which it gives several advantages such as able to fast heating and it allows high productivity rates in automated system to produce tough joints. In addition, IR welding has a great flexibility and capable to joint large flat and curved areas.

Welding process have been used widely in aerospace industries. Aeronautical industry nature of welding is characterized by low production, high unit cost, extreme reliability and severe operation conditions [39]. Friction Stir Welding (FSW) was used to replace others welding processes such as plasma arc welding and electron beam welding in special application of aluminium and titanium in aircraft industry, friction welding process used to joint components with simple cross section for example to joint aluminium landing gear components. Boeing has invested in the usage of FSW to weld the booster core tanks. Besides, flash welding used in aeronautics as it

produces strong welds as the base material and flash welding can joint section with complicated cross section. Major used in aeronautics industries is the Diffusion Welding because it has proven useful when combined with super plastic forming (SPF) of titanium alloys. Application of diffusion welding reduces the original riveted aluminium design with cost savings around 30% [39]. In addition, FSW welding of thermoplastic materials is a promising approach for the automobile industry since it has some advantages over other joining technologies, such as reduced machine and tooling costs [38].

f. Welding Procedure for Auto Manufacturing for Vehicle

The production process in the weld shop commences with the creation of subgroups or smaller units of the automobile body, such as doors, floor components, or roof elements. Subgroup production involves an automation ratio of approximately 50%. The assembly of larger units and the final car body is accomplished through a fully automated process that operates with precision to one-tenth of a millimetre [40]. An automobile body can feature nearly 3000 welds across its structure, encompassing areas such as the engine compartment, seat rails, and doors. These welds are meticulously numbered in the building blueprints, and the results of ultrasonic examinations must be accurately linked to these specific spots and numbers [41]. This establishes a foundation for quality assurance across all joints in automotive body components. Initially, robots are employed to weld the front and back sections of the floor together. The completed floor is then transferred to a distinct production line, known as the global body line, where other components, including chassis sidewalls, dashboard, and roof, are welded [42]. The weld shop houses more than 200 different types of robots. During the welding process, a total of 2220 welds are performed on the car, utilizing spot and arc welding techniques within a protective atmosphere. When welds performed by suppliers on smaller parts are considered, a single car can have a total of 3300 welds. Once the automobile body is finalized and modified, it proceeds to the main welding line, where powerful robotic welds strengthen the entire structure of the car body [43].

g. Issues of Intelligence Welding Technology

The field of intelligent welding manufacturing technology encompasses crucial intelligent technical elements, including the sensing of the welding process to replicate the welder's sensory functions, the extraction and modelling of knowledge about the welding process to simulate the welder's reasoning capabilities, and the intelligent control of the welding process to imitate the welder's decision-making operations. With the ongoing advancements in production technologies, the realization of autonomous, robotic, flexible, and intelligent welding manufacturing is anticipated as a future trend. Welding technology, widely recognized for its evolution from manual craftsmanship to a systematic technical science, is intricately linked to various technological disciplines such as material science, mechanical engineering, electrical engineering, control systems, and computer science [44]. Figure 5 showing a main problems of intelligent welding technology.

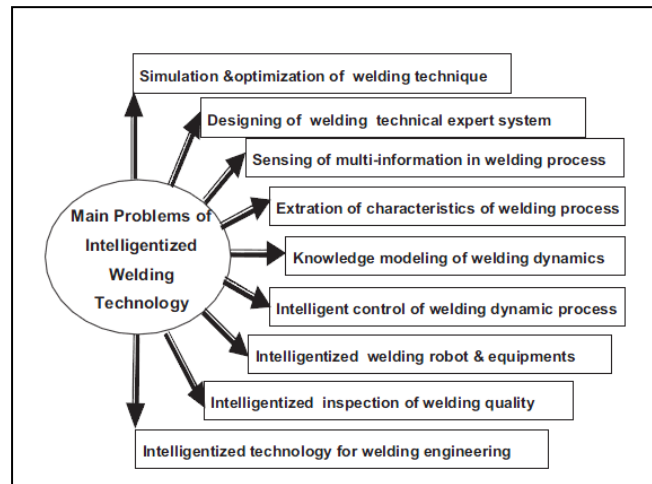

Figure 5: The key scientific and technical problem in Intelligence Welding Manufacturing Technology [44].

5.0 CONCLUSION

Welding processes and technologies are rapidly growing nowadays and became one the vital element in manufacturing industries. It was developed in several ways to increase productivity of the process and also to reduce manufacturing cost. In addition, welding process nowadays is not limited for metal materials only but also can be used to weld thermoplastic composite and other materials. Begin from the simple welding process until up to the complicated process, it is widely used and utilized to obtain maximum benefits. In future, welding process will continuously develop to meets the industries needs such aeronautic and automotive industries which preferred welding joint than the riveting technique. The same concept can be seen in pipeline industries which some techniques developed to meet the requirements such as curved parts and complex joints.

6.0 REFERENCES

- [1] Kalpakjian, S. (2001). *Manufacturing Engineering and Technology* (Vol. 7): Pearson Education South Asia
- [2] Norrish, J. (2006). *Advanced welding processes Technologies and process control*: Woodhead Publishing Limited.
- [3] Ibrahim, I. A., Mohamat, S. A., Amir, A., & Ghalib, A. (2012). The Effect of Gas Metal Arc Welding (GMAW) Processes on Different Welding Parameters. *Procedia Engineering*, 41, 1502-1506.
- [4] Lu, S. P., Qin, M. P., & Dong, W. C. (2013). Highly efficient TIG welding of Cr13Ni5Mo martensitic stainless steel. *Journal of Materials Processing Technology*, 213(2), 229-237.
- [5] Z. Han, J. Orozco, Indacochea, J. E., & Chen, C. H. (1989). Resistance Spot Welding: A Heat Transfer Study - Real and simulated welds were used to develop a model for predicting temperature distribution *Welding Research Supplement*, May, 363-371.
- [6] Uzkut, M., Ünlü, B. S., Yilmaz, S. S., & Akdağ, M. (2010). *Friction Welding And Its Applications In Today's World*. Paper presented at the 2nd International Symposium on Sustainable Development, Sarajevo.
- [7] Thomas WM, N. E., Needham JC, Murch MG, Temple-Smith P, Dawes CJ. (1991).
- [8] El-Danaf, E. A., & El-Rayes, M. M. (2013). Microstructure and mechanical properties of friction stir welded 6082 AA in as welded and post weld heat treated conditions. *Materials & Design*, 46, 561-572.
- [9] Sonne, M. R., Tutum, C. C., Hattel, J. H., Simar, A., & de Meester, B. (2013). The effect of hardening laws and thermal softening on modeling residual stresses in FSW of aluminum alloy 2024-T3. *Journal of Materials Processing Technology*, 213(3), 477-486.
- [10] Cao, X., & Jahazi, M. (2011). Effect of tool rotational speed and probe length on lap joint quality of a friction stir welded magnesium alloy. *Materials & Design*, 32(1), 1-11.

- [11] Chowdhury, S. M., Chen, D. L., Bhole, S. D., & Cao, X. (2010). Tensile properties of a friction stir welded magnesium alloy: Effect of pin tool thread orientation and weld pitch. *Materials Science and Engineering: A*, 527(21–22), 6064-6075.
- [12] Buffa, G., Fratini, L., & Micari, F. (2012). Mechanical and microstructural properties prediction by artificial neural networks in FSW processes of dual phase titanium alloys. *Journal of Manufacturing Processes*, 14(3), 289-296.
- [13] Kitamura, K., Fujii, H., Iwata, Y., Sun, Y. S., & Morisada, Y. (2013). Flexible control of the microstructure and mechanical properties of friction stir welded Ti–6Al–4V joints. *Materials & Design*, 46, 348-354.
- [14] Bozkurt, Y., Uzun, H., & Salman, S. (2011). Microstructure and mechanical properties of friction stir welded particulate reinforced AA2124/SiC/25p-T4 composite. *Journal Of Composite Material*, 45, 2237-2245.
- [15] Sharifitabar, M., & Nami, H. (2011). Microstructures of dissimilar friction stir welded joints between 2024-T4 aluminum alloy and Al/Mg2Si metal matrix cast composite. *Composites Part B: Engineering*, 42(7), 2004-2012.
- [16] He, X., Gu, F., & Ball, A. (2014). A review of numerical analysis of friction stir welding. *Progress in Materials Science*, 65, 1-66.
- [17] Baskoro, A. S., Erwanto, E., & Winarto, W. (2011, 17-18 Dec. 2011). *Monitoring of molten pool image during pipe welding in gas metal arc welding (GMAW) using machine vision*. Paper presented at the Advanced Computer Science and Information System (ICACSIS), 2011
- [18] Wu, C. S., Wang, L., Ren, W. J., & Zhang, X. Y. (2014). Plasma arc welding: Process, sensing, control and modeling. *Journal of Manufacturing Processes*, 16(1), 74-85.
- [19] Piccini, J., & Svoboda, H. (2012). Effect of the Plasma arc Welding Procedure on Mechanical Properties of DP700 Steel. *Procedia Materials Science*, 1, 50-57.
- [20] A, R. R. S. (2007). *Fudamental of Practice of Plasma Arc Welding*: Artilzer San Pablo.
- [21] Erdős, G., Kemény, Z., Kovács, A., & Váncza, J. (2013). Planning of Remote Laser Welding Processes. *Procedia CIRP*, 7, 222-227.
- [22] Jager, M., Humbert, S., & Hamprecht, F. A. (2008). Sputter Tracking for the Automatic Monitoring of Industrial Laser-Welding Processes. *Industrial Electronics, IEEE Transactions on*, 55(5), 2177-2184.
- [23] Alippi, C., Braione, P., Piuri, V., & Scotti, F. (2001, 2001). *A methodological approach to multisensor classification for innovative laser material processing units*. Paper presented at the Instrumentation and Measurement Technology Conference, 2001. IMTC 2001. Proceedings of the 18th IEEE.
- [24] Günther, J., Pilarski, P. M., Helfrich, G., Shen, H., & Diepold, K. Intelligent laser welding through representation, prediction, and control learning: An architecture with deep neural networks and reinforcement learning. *Mechatronics*.
- [25] Schroth, G., Stork, I., Wersborg, G., & Diepold, K. (2009, 10-15 Oct. 2009). *A cognitive system for autonomous robotic welding*. Paper presented at the Intelligent Robots and Systems, 2009. IROS 2009. IEEE/RSJ International Conference on.
- [26] Ancona, A., Spagnolo, V., Lugarà, P. M., & Ferrara, M. (2001). Optical sensor for real-time monitoring of CO₂ laser welding process. *Applied Optics*, 40(33), 6019-6025. doi: 10.1364/AO.40.006019
- [27] Desmaison, O., Bellet, M., & Guillemot, G. (2014). A level set approach for the simulation of the multipass hybrid laser/GMA welding process. *Computational Materials Science*, 91, 240-250.
- [28] Alam, M. M., & Kaplan, A. F. H. (2012). Analysis of the Rapid Central Melt Pool Flow in Hybrid Laser-Arc Welding. *Physics Procedia*, 39, 853-862.
- [29] Lamas, J., Frostevarg, J., & Kaplan, A. F. H. (2015). Gap bridging for two modes of laser arc hybrid welding. *Journal of Materials Processing Technology*, 224, 73-79.
- [30] Naffakh Moosavy, H., Aboutalebi, M.-R., Seyedein, S. H., Goodarzi, M., Khodabakhshi, M., Mapelli, C., & Barella, S. (2014). Modern fiber laser beam welding of the newly-designed precipitation-strengthened nickel-base superalloys. *Optics & Laser Technology*, 57, 12-20.

- [31] Shakil, M., Tariq, N. H., Ahmad, M., Choudhary, M. A., Akhter, J. I., & Babu, S. S. (2014). Effect of ultrasonic welding parameters on microstructure and mechanical properties of dissimilar joints. *Materials & Design*, 55, 263-273.
- [32] Pereira da Costa, A., Cocchieri Botelho, E., Leali Costa, M., Eiji Narita, N., & Tarpani, J. R. (2012). A Review of Welding Technologies for Thermoplastic Composites in Aerospace Applications. *Journal of Aerospace Technology and Management*, 04(3), 255-265.
- [33] Ryberg, A., Ericsson, M., Christiansson, A. K., Eriksson, K., Nilsson, J., & Larsson, M. (2010, 14-17 March 2010). *Stereo vision for path correction in off-line programmed robot welding*. Paper presented at the Industrial Technology (ICIT), 2010 IEEE International Conference on.
- [34] Bajic, D., Kuzmenko, G. V., & Samardzic, I. (2013). Welding of Rails with New Technology of Arc Welding. *Metalurgija*, 3, 399-402.
- [35] Rosado, T., Almeida, P., Pires, I., Miranda, R., & Quintino, L. (2008). *Innovations in Arc Welding*. Paper presented at the 5° Congresso Luso-Moçambicano de Engenharia, Maputo.
- [36] Yapp, D., & Blackman, S. A. (2004). Recent developments in high productivity pipeline welding. *Journal of the Brazilian Society of Mechanical Sciences and Engineering*, 26, 89-97
- [37] Bilici, M. K. (2012). Application of Taguchi approach to optimize friction stir spot welding parameters of polypropylene. *Materials & Design*, 35, 113-119.
- [38] Paoletti, A., Lambiase, F., & Di Ilio, A. (2015). Optimization of Friction Stir Welding of Thermoplastics. *Procedia CIRP*, 33, 562-567.
- [39] Mendez, P. F., & Eager, T. W. (2002). *New Trends in Welding In the Aeronautic Industry*. Paper presented at the New Trends in Welding In the Aeronautic Industry, Bilboa, Spain.
- [40] Malik, G. A. K. (1986). *Manufacturing Science*: The University of Michigan.
- [41] Klein, R. J. (2010). *Welding: Processes, Quality, and Applications (Mechanical Engineering Theory and Applications)*.
- [42] Kim, I.-S., Son, J.-S., & Yarlagadda, P. K. D. V. (2003). A study on the quality improvement of robotic GMA welding process. *Robotics and Computer-Integrated Manufacturing*, 19(6), 567-572.
- [43] Boekholt, R. (2000). *the Welding Workplace: Technology Change and Work Management for a Global Welding Industry*: Woodhead Publishing.
- [44] Chen, S. B., & Lv, N. (2014). Research evolution on intelligentized technologies for arc welding process. *Journal of Manufacturing Processes*, 16(1), 109-122.

DÜZENLİ EGZERSİZ YAPAN BİREYLERİN DEPRESYON, ANKSİYETE VE STRES DÜZEYLERİ İLE YAŞAM KALİTESİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi, Servet ÖZORUÇ

Osmaniye Korkut Üniversitesi, Osmaniye, Türkiye, servetozoruc@osmaniye.edu.tr

Doç. Dr. Sultan YAVUZ EROĞLU

Muş Alparslan Üniversitesi, Muş, Türkiye, s.yavuzeroglu@alparslan.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, deprem öncesi aktif olarak egzersiz yapan depremzedelerin anksiyete, depresyon ve stres düzeyleri ile yaşam kaliteleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışma grubu, Adana ili Çukurova ilçesinde depremi yaşayan 159'u kadın, 66'sı erkek toplam 225 gönüllü katılımcıdan oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu, Brown (1997) tarafından geliştirilen , Türkçe geçerlik-güvenirlik çalışması Yılmaz ve ark., (2017) tarafından yapılan Depresyon, anksiyete ve stres ölçeği (DASS-21) ile Ware ve ark. (1994) tarafından geliştirilen, Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışması Koçyiğit ve ark. (1999) tarafından yapılan Yaşam Kalitesi Ölçeği (SF-12) kullanılmıştır. Verilerin analizinde normallik testi yapılmış verilerin normal dağılım gösterdiği görüldüğünden parametrik testlerden ikili karşılaştırmalar için T-testi kullanılmıştır. Aynı zamanda ölçek alt boyutları arasındaki ilişkinin tespiti için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarında, depresyon ve anksiyete de kadınlar lehine fiziksel sağlıkta ise erkekler lehine anlamlı farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Fiziksel sağlıkta, 31 yaş ve üzeri olanlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Depresyon puanlarında depremde kayıp yaşayanlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Yapılan korelasyon sonucuna göre ise, Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği ile Yaşam Kalitesi Ölçeği Alt Boyut Puanlarının İlişki Durumu incelendiğinde anksiyete ile fiziksel ve mental sağlık arasında negatif yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişki görülmüştür ($p<0,05$). Depresyon ile fiziksel sağlık arasında negatif yönlü, düşük düzeyde ancak anlamlı ilişki görülmemiştir ($p>0,05$). Depresyon ile mental sağlık arasında negatif yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişki görülmüştür ($p<0,05$). Stres ile fiziksel ve mental sağlık arasında negatif yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişki görülmüştür ($p<0,05$). Sonuç olarak, katılımcıların deprem öncesi yapmış oldukları egzersiz sayesinde depremden sonraki hayatlarında da fiziksel ve mental olarak sağlıklarının iyi olabileceği, ancak kadınların daha duygusal oldukları göz önüne alındığında depresyon ve anksiyete düzeylerinin yüksek olabileceği söylenebilir. Diğer taraftan, yaş ilerledikçe egzersiz yapma süresi de artacağından bireylerin fiziksel olarak kendini daha iyi hissetmeleri beklenen bir durum olduğu kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Depresyon, anksiyete, stres, yaşam kalitesi, egzersiz

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN DEPRESSION, ANXIETY AND STRESS LEVELS AND QUALITY OF LIFE OF INDIVIDUALS WHO EXERCISE REGULARLY

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the relationship between anxiety, depression and stress levels and quality of life of earthquake victims who actively exercised before the earthquake. The study group consists of a total of 225 volunteer participants, 159 of whom are women and 66 of whom are men, who experienced the earthquake in Çukurova district of Adana province. As a data collection tool, the personal information form created by the researchers was used, the Depression, Anxiety and Stress Scale (DASS-21) developed by Brown (1997), whose Turkish validity-reliability study was conducted by Yılmaz et al., (2017) and Ware et al. (1994), Turkish validity and reliability study was conducted by Koçyiğit et al. (1999) Quality of Life Scale (SF-12) was used. In the analysis of the data, normality test was performed and since it was seen that the data showed normal distribution, T-test was used for pairwise comparisons, one of the parametric tests. At the same time, Pearson correlation analysis was performed to determine the relationship between the scale sub-dimensions. In the research results, there was a significant difference in depression and anxiety in favor of women and in physical health in favor of men ($p < 0.05$). There was a significant difference in physical health in favor of those aged 31 and over ($p < 0.05$). There was a significant difference in depression scores in favor of those who lost their lives in the earthquake ($p < 0.05$). According to the correlation results, when the relationship between the Depression, Anxiety and Stress Scale and the Quality of Life Scale Sub-Dimension Scores was examined, a negative, low-level significant relationship was observed between anxiety and physical and mental health ($p < 0.05$). There was a negative, low-level but no significant relationship between depression and physical health ($p > 0.05$). A negative, low-level significant relationship was observed between depression and mental health ($p < 0.05$). A negative, low-level significant relationship was observed between stress and physical and mental health ($p < 0.05$). As a result, it can be said that the participants may have good physical and mental health in their lives after the earthquake, thanks to the exercise they did before the earthquake, but considering that women are more emotional, their depression and anxiety levels may be high. On the other hand, we believe that it is expected that individuals will feel better physically, as the duration of exercise will increase with age.

Key Words: Depression, anxiety, stress, quality of life, exercise

GİRİŞ

Doğal afet, büyük oranda veya tamamen insanların kontrolü dışında gerçekleşen, normal işleyişi bozan ekolojik bir olgudur. Yapılan çalışmalar, doğal afete maruz kalmanın yaşam boyu bildirilen yaygınlığının %22 olduğunu ve bunlar arasında en yaygın olanın %8 yaygınlık ile deprem olduğunu göstermiştir (Burns ve Grove, 2009). Bilindiği üzere, 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'nin 11 ili 62 ilçesi ve 10 bin 190 köyünde yıkıma yol açan iki büyük deprem meydana gelmiştir. Meydana gelen deprem sonrasında insanlarda bir çok psikolojik bozukluk ve travmaların ortaya çıktığı gözlenmektedir. Yıkılan evlerin yanı sıra ölüm oranının çok fazla olması sebebiyle, bireylerde depresyon, anksiyete ve stres bozuklukları meydana gelmiştir.

Deprem mağduru bireylerde psikiyatrik hastalıklardan, Akut Stres Bozukluğu, Majör Depresif Bozukluk, Yaygın Anksiyete Bozukluğu, gibi hastalıklarda artış olduğu, üzerinde en fazla çalışma yapılan hastalıkların ise; Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Akut Stres Bozukluğu olduğu görülmüştür (Bierre ve Elliott, 2000). Bu sebeple, psikolojik sağlığı etkileyen bu olumsuz koşulların yaşam kalitesini de olumsuz etkilemesi beklenen bir durum olarak görülmektedir. Sağlık ile ilişkili yaşam kalitesi, genel yaşam kalitesinin fiziksel veya psikolojik sağlığı etkileyen tüm yönlerini kapsayacak şekilde geliştirilmiş genel bir kavramdır. Bu kavram kişilerin sağlık koşulları, riskleri ve fonksiyonel durumları da dahil olmak üzere fiziksel ve psikolojik sağlık ile ilişkili algılarını içermektedir. Yaşam kalitesinin değerlendirilmesinin önemi birçok nicel sağlık ölçütünden daha güçlü bir mortalite ve morbidite belirteci olmasıdır (DeSalvo, Bloser, Reynolds ve ark., 2006).

Ancak fiziksel aktivite yapan bireylerin olumsuz koşullarda bedensel ve ruhsal iyileşmelerinin daha erken olacağı kanaatindeyiz. Fiziksel aktivite, *"günlük yaşam içerisinde kas ve eklemlerin kullanılarak bedensel hareketler ile enerji harcanması, kalp ve solunum hızının artırılarak farklı yoğunluk ve şiddetlerde gerçekleştirilen aktiviteler"* olarak tanımlanmaktadır (Pate vd., 1995; Scott, 2008). Fiziksel aktivitenin stres kontrolüne yardımcı olmasının yanı sıra, kardiyovasküler ve muskuloskeletal performansı artırma, kilo kontrolü, düzenli uyku gibi ek faydalar sağlayarak kişilerin sağlık ile ilişkili yaşam kalitesini artırıcı birçok pozitif sağlık faydası sağladığı bilinmektedir (Ellis, Dumas ve Forbes, 2020; Stanton, To, Khalesi ve ark., 2020).

Bu çalışma, 6 Şubat depremi öncesinde aktif olarak egzersiz yapan depremedelerin anksiyete, depresyon ve stres düzeyleri ile yaşam kaliteleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır ve aşağıdaki hipotezler test edilmiştir;

H₁: Düzenli egzersiz yapan bireylerin depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile yaşam kalitesi düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

H₂: Düzenli egzersiz yapan bireylerin depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile yaşam kalitesi düzeyleri yaşa göre farklılaşmaktadır.

H₃: Düzenli egzersiz yapan bireylerin depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile yaşam kalitesi düzeyleri depremde kayıp yaşama durumuna göre farklılaşmaktadır.

H₄: Depresyon, anksiyete ve stres ölçeği ile yaşam kalitesi ölçeği alt boyut puanlarının arasında ilişki vardır.

YÖNTEM

Bu çalışma betimsel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeline göre yapılmıştır.

Çalışma Grubu: Adana ili Çukurova ilçesinde depremi yaşayan 159'u kadın, 66'sı erkek toplam 225 gönüllü katılımcıdan oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı: Araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu, Brown (1997) tarafından geliştirilen , Türkçe geçerlik-güvenirlik çalışması Yılmaz ve ark., (2017) tarafından yapılan Depresyon, anksiyete ve stres ölçeği (DASS-21) ile Ware ve ark. (1994) tarafından geliştirilen, Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışması Koçyiğit ve ark. (1999) tarafından yapılan Yaşam Kalitesi Ölçeği (SF-12) kullanılmıştır.

Verilerin Analizi: Normallik testi yapılmış olup verilerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Dolayısıyla, parametrik testlerden ikili karşılaştırmalar için T-testi kullanılmıştır. Aynı zamanda ölçek alt boyutları arasındaki ilişkinin tespiti için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Özelliklerine Yönelik Frekans Tablosu

Değişken	Grup	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	159	70,7
	Erkek	66	29,3
Yaş	30 yaş ve altı	100	44,4
	31 yaş ve üzeri	125	55,6
Depremde kaybınız var mı?	Evet	120	53,3
	Hayır	105	46,7
Beden kitle indeksi (BKI)	Zayıf	16	7,1
	Normal	121	53,8
	Kilolu	65	28,9
	Obez	17	7,6
	Morbid Obez	6	2,7
Toplam (N)= 225			

Tablo 1'e göre katılımcılar cinsiyet değişkenine göre; 159'u (%70,7) kadın, 66'sı (%29,3) erkek olarak dağılmaktadır. Katılımcılar yaş değişkenine göre; 100'ü (%44,4) 30 yaş ve altı, 125'i (%55,6) 31 yaş ve üzeri olarak dağılmaktadır. Katılımcılar depremde kaybınız var mı sorusu değişkenine göre; 120'si (%53,3) evet, 105'i (%46,7) hayır olarak dağılmaktadır. Katılımcılar Beden kitle indeksi (BKI) değişkenine göre; 16'sı (%7,1) zayıf, 121'i (%53,8) normal, 65'i (%28,9) kilolu, 17'si (%7,6) obez, 6'sı (%2,7) morbid obez olarak dağılmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği ile Yaşam Kalitesi Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu

Ölçekler	Ölçek Alt Boyutları	Grup	N	X	sd	t	p
Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği	Anksiyete	Kadın	159	7,01	3,85	3,45	,00
		Erkek	66	5,02	4,16		
	Depresyon	Kadın	159	9,23	4,50	2,24	,03
		Erkek	66	7,68	5,17		
	Stres	Kadın	159	8,59	3,95	1,57	,12
		Erkek	66	7,65	4,36		
Yaşam kalitesi	Fiziksel Sağlık	Kadın	159	47,08	4,54	-2,54	,01
		Erkek	66	49,12	5,74		
	Mental Sağlık	Kadın	159	38,09	7,23	,60	,55
		Erkek	66	37,39	6,63		

Tablo 2'ye göre Depresyon, Anksiyete ve Stres düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşma durumuna bakıldığında anksiyete alt boyutunda kadınlar lehine ($X=7,01$), depresyon alt boyutunda da kadınlar lehine ($X=9,23$) anlamlı farklılık görülmüştür ($P<0,05$). Ancak stres alt boyutunda anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Yaşam kalitesinde ölçeğin fiziksel sağlık alt boyutunda erkekler lehine ($X=47,08$) anlamlı farklılık görülmüştür ($P<0,05$). Ancak mental sağlık alt boyutunda anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 3. Katılımcıların Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği ile Yaşam Kalitesi Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Yaş Göre Farklılaşma Durumu

Ölçekler	Ölçek Alt Boyutları	Grup (yaş)	N	X	Sd	T	P
Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği	Anksiyete	30 yaş ve altı	100	6,49	4,28	,22	,82
		31 yaş ve üzeri	125	6,37	3,85		
	Depresyon	30 yaş ve altı	100	8,93	4,98	,44	,66
		31 yaş ve üzeri	125	8,65	4,57		
	Stres	30 yaş ve altı	100	8,50	4,30	,60	,55
		31 yaş ve üzeri	125	8,17	3,93		
Yaşam kalitesi	Fiziksel Sağlık	30 yaş ve altı	100	48,71	4,46	2,60	,01
		31 yaş ve üzeri	125	46,83	5,19		
	Mental Sağlık	30 yaş ve altı	100	37,77	6,94	-,21	,83
		31 yaş ve üzeri	125	37,99	7,17		

Tablo 3'e göre Depresyon, Anksiyete ve Stres düzeylerinin yaş değişkenine göre farklılaşma durumuna bakıldığında anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Yaşam kalitesinde ölçeğin fiziksel sağlık alt boyutunda 31 yaş ve üzeri olanlar lehine ($X=5,19$) anlamlı farklılık görülmüştür ($P<0,05$). Ancak mental sağlık alt boyutunda anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 4. Katılımcıların Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği ile Yaşam Kalitesi Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Depremde Kayıp Yaşama Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

Ölçekler	Ölçek Alt Boyutları	Grup (depremde kayıp)	N	X	Sd	T	P
Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği	Anksiyete	Evet	120	6,73	4,29	1,24	,22
		Hayır	105	6,07	3,72		
	Depresyon	Evet	120	9,56	5,24	2,69	,01
		Hayır	105	7,88	3,96		
	Stres	Evet	120	8,74	4,36	1,68	,09
		Hayır	105	7,83	3,71		
Yaşam kalitesi	Fiziksel Sağlık	Evet	120	48,03	4,58	1,23	,22
		Hayır	105	47,14	5,40		
	Mental Sağlık	Evet	120	37,45	7,16	-0,97	,33
		Hayır	105	38,46	6,93		

Tablo 4'e göre Depresyon, Anksiyete ve Stres düzeylerinin depremde kayıp yaşama değişkenine göre farklılaşma durumuna bakıldığında depresyon alt boyutunda kayıp yaşayanlar lehine ($X=9,56$) anlamlı farklılık görülmüştür ($P<0,05$). Ancak anksiyete ve stres alt boyutlarında anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ayrıca, yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarında anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 5. Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği ile Yaşam Kalitesi Ölçeği Alt Boyut Puanlarının İlişki Durumu

		Fiziksel Sağlık	Mental Sağlık
Anksiyete	R	-,179*	-,230**
	P	,014	,002
	N	225	225
Depresyon	R	-,113	-,397**
	P	,125	,000
	N	225	225
Stres	R	-,208**	-,307**
	P	,004	,000
	N	225	225

Tablo 5'e göre Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği ile Yaşam Kalitesi Ölçeği Alt Boyut Puanlarının İlişki Durumu incelendiğinde anksiyete ile fiziksel ve mental sağlık arasında negatif yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişki görülmüştür ($p<0,05$). Depresyon ile fiziksel sağlık arasında negatif yönlü, düşük düzeyde ancak anlamlı ilişki görülmemiştir ($p>0,05$). Depresyon ile mental sağlık arasında negatif yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişki görülmüştür ($p<0,05$). Stres ile fiziksel ve mental sağlık arasında negatif yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişki görülmüştür ($p<0,05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışma, Adana ilinde 6 şubat depremine maruz kalmış ve depremden önce düzenli egzersiz yapan 225 bireyden veri toplanarak analiz yapılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, depresyon, anksiyete ve Stres düzeylerinin cinsiyet değişkeninde anksiyete ve depresyon puanlarında kadınlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Aynı zamanda Yaşam kalitesi ölçeğinin fiziksel sağlık alt boyutunda erkekler lehine anlamlı farklılık görülmüştür. **H₁** olarak oluşturduğumuz hipotezimiz kısmen Kabul edilmiştir (Tablo 2). Yazına bakıldığında; covid-19 pandemisi sonrasında öğrencilerle yapılan çalışmalarda kadınların depresyon ve anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğu yönünde çalışmaların (Sever ve Özdemir, 2020; Aylie ve ark. 2020; Bashir ve ark. 2020) olduğu görülmüş ve çalışma bulgumuza paralellik göstermiştir. Depresyon, anksiyete ve stres kötü koşullar sonrası oluşan psikolojik durumlardır. Kadınların daha çok duygusal yapıya sahip olmaları nedeniyle böyle bir sonucun çıkmasının beklenen bir durum olduğunu söyleyebiliriz. Başka bir çalışma bulgusunda, pandemi döneminde egzersiz yapan erkek katılımcıların yaşam kaliteleri kadınlardan daha yüksek bir ortalama puana sahip olduğu tespit edilmiştir (Tunç Çağlayan ve ark., 2020) egzersiz yapan erkeklerin yaşam kalitelerinin daha yüksek olduğu yönündeki bulguların (Genç ve ark., 2011) yanı sıra Salici (2010) çalışmasında egzersizin cinsiyete değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı fark yaratmadığı sonucunu bildirmiştir. Kangal (2009) üniversite öğrencilerinde yaşam kalitesini araştırdığı çalışmada, cinsiyet açısından kadınların lehine anlamlı farklılık tespit etmiştir. Yaptığımız çalışma sonucu fiziksel sağlık alt boyutunda erkekler lehine farklılık göstermiştir. Yazınla paralel ve tezat olan bulgular mevcuttur. Her ne kadar egzersiz beden ve ruh sağlığını iyileştirse de farklı parametrelerin de (ekonomik durum, yaşanılan yer, ailenin eğitim seviyesi gibi) bireylerin yaşam kalitesini ve psikolojik durumunu etkileyebileceği kanaatindeyiz.

H₂ olarak oluşturduğumuz, düzenli egzersiz yapan bireylerin depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile yaşam kalitesi düzeyleri yaşa göre farklılaşmaktadır yönündeki hipotezimizin analizi sonucunda, yaşam kalitesinde fiziksel sağlık alt boyutunda erkekler lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Ancak mental sağlık alt boyutunda anlamlı farklılık görülmemiştir. Dolayısıyla **H₂** kısmen Kabul edilmiştir (Tablo 3). Farklılığın 30 yaş ve altında olmasının nedeni olarak, yaşın artmasıyla genel sağlık durumunda düşüşün olması bu sebeple yaşam kalitesinin de 30 yaş ve altında daha yüksek olacağı şeklinde yorumlanabilir.

H₃ olarak oluşturduğumuz, düzenli egzersiz yapan bireylerin depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile yaşam kalitesi düzeyleri depremde kayıp yaşama durumuna göre farklılaşmaktadır yönündeki hipotezimizin analizi sonucunda, depresyon alt boyutunda kayıp yaşayanlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür ($P<0,05$). Ancak anksiyete ve stres alt boyutlarında anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ayrıca, yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarında da anlamlı farklılık görülmemiştir. Dolayısıyla **H₃** kısmen kabul edilmiştir (Tablo 4). Depresyon, stres ve kaygıya göre daha ağır yaşandığı için deprem felaketinde kayıp olanlarda böyle bir sonucun çıkması beklenen bir durum olarak düşünülmektedir.

H₄ olarak oluşturduğumuz, depresyon, anksiyete ve stres ölçeği ile yaşam kalitesi ölçeği alt boyut puanlarının arasında ilişki vardır yönündeki hipotezimizin analizi sonucunda, anksiyete ile fiziksel ve mental sağlık arasında negatif yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişki görülmüştür ($p<0,05$). Depresyon ile fiziksel sağlık arasında negatif yönlü, düşük düzeyde ancak anlamlı ilişki görülmemiştir ($p>0,05$). Depresyon ile mental sağlık arasında negatif yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişki görülmüştür ($p<0,05$). Stres ile fiziksel ve mental sağlık arasında negatif

yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişki görülmüştür ($p<0,05$). Bu sonuçlar ile H_4 kabul edilmiştir (Tablo 5). Bireylerin depresyon, stres ve anksiyete gibi psikolojik durumlarının azalmasıyla yaşam kalitelerinin artacağı söylenebilir. Deprem öncesi düzenli egzersiz yapan bireylerin deprem sonrası da egzersize devam etmeleri psikolojik durumlarını iyileştireceği ve yaşam kalitelerinin de arttıracacağı kanaatindeyiz.

Travma sonrası stres bozukluğunun (TSSB) etkinliğinin azaltılmasına yönelik yapılandırılmış egzersiz çalışmaları ile Japonya’da 2011 yılında meydana gelen büyük deprem sonrasında yapılan egzersiz çalışmaların harmanlanması ile oluşturulabilecek temel öneri; egzersizin hem fiziksel hem de mental sağlığın korunmasında ve iyileştirilmesinde önemli bir rol oynadığıdır. Afetzedelerin yaşamış olduğu yıkımların etkisinden kurtulma konusunda literatürde sosyalleşmenin de öneminin vurgulanması egzersizlerin haftada en az bir kere grup aktivitesi şeklinde yapılmasının önemini göstermektedir. Literatürde TSSB ve ruminasyonun azaltılmasına yönelik aerobik egzersizler (yürüyüş, bisiklete binme, at binme vb.), yoga, derin solunum egzersizlerini içeren farkındalığa dayalı egzersizler, germe ve kuvvetlendirme egzersizleri yer almaktadır. Ancak, afetlerden sonra egzersizlerin reçetelendirilmesi, afetzedelerin yaşamlarını devam ettirdikleri sosyal ve fiziki koşullar gözetilerek yapılmalıdır. Egzersizlerin uygulama sıklığı literatürde de sık sık kullanıldığı şekilde haftada 3 kez ve uygulanacak gruba göre egzersizlerin uzunluğu 30-60 dk aralığında olmalıdır (Öztürk ve ark., 2023).

KAYNAKLAR

Lovibond, P. F., & Lovibond, S. H. (1995a). The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories. *Behaviour Research and Therapy*, 33, 335-343.

Lovibond, S. H., & Lovibond, P. F. (1995b). *Manual for the Depression Anxiety Stress Scales*, (2nd ed.). Sydney, Australia: Psychology Foundation of Australia.

Sarıçam, H. (2018). The psychometric properties of Turkish version of Depression Anxiety Stress Scale-21 (DASS-21) in health control and clinical samples. *Journal of Cognitive-Behavioral Psychotherapy and Research*, 7(1), 19-30. <https://doi.org/10.5455/JCBPR.274847>

Pate Rr ve ark. (1995). Physical Activity And Public Health: A Recommendation From The Centers For Disease Control And Prevention And The American College Of Sports Medicine. *Jama*. 1995; 273(5): 402-407

Scott S. (2008). Able Bodies Balance Training. *Human Kinetics*.

Burns, N., Grove, S. K. (2009). *The Practice Of Nursing Research: Appraisal, Synthesis, And Generation Of Evidence*. (6th Ed., Pp. 90-119, 598-610). USA: Saunders.

Briere J, Elliott D. (2000). Prevalence, Characteristics, And Long-Term Sequelae of Natural Disaster Exposure In The General Population. *J Trauma Stress* 2000(13): 661–679.

DeSalvo, K. B., Bloser, N., Reynolds, K., He, J., Muntner, P. (2006). Mortality prediction with a single general self-rated health question. A meta-analysis. *J Gen Intern Med*, 21(3), 267-275. <https://doi.org/10.1111/j.1525-1497.2005.00291>.

Ellis, W. E., Dumas, T. M., Forbes, L. M. (2020). Physically isolated but socially connected: psychological adjustment and stress among adolescents during the initial COVID-19 crisis. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 52(3), 177- 187. <https://doi.org/10.1037/cbs0000215>

Stanton, R., To, Q. G., Khalesi, S., Williams, S. L., Alley, S. J., Thwaite, T. L., et al. (2020). Depression, anxiety and stress during COVID-19: associations with changes in physical activity, sleep, tobacco and alcohol use in Australian adults. *Int J Environ*, 17(11), 4065. <https://doi.org/10.3390/ijerph17114065>

Öztürk ve ark., (2023). Doğal Afetler Sonrası Stres Bozukluğuna Eşlik Eden Ruminasyonun Fizyolojik Etkileri ve Mücadelede Egzersiz Yaklaşımları: Geleneksel Derleme, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 8(2): 699-703

Sever M, Özdemir S (2020) Koronavirüs (Covid-19) sürecinde öğrenci olma deneyimi: bir fotoses (photovoice) çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31:1653-1679.

Aylie NS, Mekonen MA, Mekuria RM, (2020) The psychological impacts of covid-19 pandemic among university students in Bench-Sheko Zone, Southwest Ethiopia: a community-based cross-sectional study. *Psychol Res Behav Manag*, 13:813-821.

Tunç Çağlayan, A., Zorba, E., Çingöz, Y.E. (2020). Covid 19 Salgını Döneminde Egzersizin Yaşam Kalitesine Etkisi, *International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES)*, 6(1): 127-135

Kangal A. (2009). Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi ve Türk Üniversite Öğrencilerine Uyarlanması. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Salici O. (2010). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin üniversitedeki yaşam kalitesine ilişkin algılarının demokratik yaşam kültürü çerçevesinde değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Genç A., Şener, Ü., Karabacak, H., & Uçok, K. (2011). Kadın Ve Erkek Genç Erişkinler Arasında Fiziksel Aktivite Ve Yaşam Kalitesi Farklılıklarının Araştırılması. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 12(3).

ALTIN İŞLEMECİLERİNİN İZİNDE

Mine CAN

Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye, mine_can82@hotmail.com

ÖZET

Türklerde altın ve gümüş gibi değerli metallerin işlemlerde kullanımı çok eski tarihlere dayanmaktadır. Elde ediliş şekli son derece zor olan metal iplikler, üstün bir yetenek ve beceriyle bu işin ustaları tarafından üretilmiş ve usta ellerde işlemlere yansımıştır. Türklerde değerli tellerle yapılan dokuma ve işlemlerin çok yaygın bir gelenek olduğu kaynaklardan yer alan bilgilerden anlaşılmaktadır. Özellikle Selçukluların metal bükümlü ipliklerle yapmış oldukları dokumaların ünü, Türklerin bu konudaki geçmiş tecrübelerini yansıtır niteliktedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde metal iplik çekiciliği ve işlemeciliği ayrı birer meslek olarak icra edilmiştir. Bu dönemde altın veya gümüşten tel çeken ustalara simkeş veya sırmakeş adı verilmektedir. Tezcan (2001: 71-72) çalışmasında bu dönemde altın ve gümüşten tel çekmek üzere İmparatorluğun İstanbul, Selanik ve Bursa gibi belli şehirlerinde simkeşhaneler kurulduğundan ve bunların darphane'ye bağlı olarak çalıştırıldığından söz etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde işleme sanatı en parlak devrini yaşamış ve metal iplikler saray kesiminde oldukça geniş bir uygulama alanında kullanılmıştır. İstanbul'da padişahın desteği ile kurulan ve Ehl-i Hıref adı verilen saray atölyelerinde Cemaat-ı Zerdûzan adı verilen topluluk içerisinde altın işlemeciliği yapan usta zanaatkâr çalıştırılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı bölgelerinden ve komşu ülkelerden gelerek saray atölyelerinde yabancı ve Türk zanaatkarların bu topluluk içerisinde beraber çalıştığı belirtilmektedir (Yaman, 2008:). Ayrıca saray dışında çarşıda Esnâf-ı Nakkaşân-ı Zerdûzan adı verilen altın işlemecileri de saraya ve saraylılara ait altın işlemeli eşyaların yapımında görev almışlardır (Sürür, 1976: 14). Bildiride Osmanlı döneminde altın işlemeciliği yapan usta zanaatkârlar ve bu dönemde metal iplik üretimi ve uygulama alanları hakkında bilgilere yer verilmiştir. Çalışma literatür taramasına dayalı betimsel bir araştırmadır.

Anahtar Kelimeler: El sanatı, zanaat, işleme, metal iplik.

IN THE FOOTSTEPS OF GOLD EMBROIDERERS

ABSTRACT

The use of precious metals such as gold and silver in embroidery dates back to ancient times. Metal threads, which are extremely difficult to obtain, were produced by the masters of this business with superior talent and skill and reflected in the embroidery of master hands. It is understood from the information in the sources that weaving and embroidery made with precious wires is a very common tradition in Turks. Especially the reputation of the Seljuks' weavings made with metal twisted yarns reflects the Turks' past experience in this field. During the Ottoman Empire, metal spinning and embroidery were practiced as separate professions. In this period, craftsmen who drew gold or silver wire were called *simkeş* or *sırmakeş*. Tezcan (2001, pp.71-72) mentions in his study that *simkeşhanes* were established in certain cities of the Empire such as Istanbul, Thessaloniki and Bursa in order to draw wires from gold and silver and that these were operated under the mint. During the Ottoman Empire, the art of embroidery experienced its heyday and metal threads were used in a wide range of applications in the palace. In the palace workshops called *Ehl-i Hiref*, which were established in Istanbul with the support of the sultan, master craftsmen who were engaged in gold embroidery were employed in a community called *Cemaat-ı Zerdûzan*. It is stated that foreign and Turkish artisans from different parts of the Ottoman Empire and neighboring countries worked together in the palace workshops (Yaman, 2008). In addition, gold embroiderers called *Esnâf-ı Nakkaşân-ı Zerdûzan* (*Esnâf-ı Nakkaşân-ı Zerdûzan*) were also involved in the production of gold-embroidered items belonging to the palace and courtiers (Sürür, 1976, p.14). This paper will provide information about the master craftsmen who practiced gold embroidery in the Ottoman period and the production and application areas of metal thread in this period. The study is a descriptive research based on literature review.

Keywords: Handicraft, craft, embroidery, metal thread.

GİRİŞ

Türklerin altın teller veya ipek iplik üzerine sarılmış telleri işleme ve süslemelerde kullanımı Orta Asya'ya kadar dayanmaktadır (Ögel, 1985: 348). Hunlar, Göktürkler ve Uygurlar değerli metalleri süsleme ve işlemlerde kullanmışlardır. Özellikle Göktürk ve Uygur kağanlarının altın otağları onların hakanlık sembolü olarak görülmüştür. Otağların kapıları, eşikleri, direkleri ve hakanın tahtının altın ile kaplı olduğundan söz edilmektedir (Ögel, 1984: 350-351). Göktürkler devrinde Issık gölü çevresinde yaşayan hakanın sırmalarla süslü büyük bir çadırda oturduğu, o devirde metal iplik çekiciliğinin bilindiğinin ve işlemlerde başarılı şekilde kullanıldığının bir göstergesi olarak ifade edilir (Barışta, 1995a: 9). Ayrıca Uygur kağanlarının yabancı elçileri, altın veya gümüş telle işlenmiş örtülerle süslü tahtlarda kabul ettikleri edinilen diğer bilgiler arasındadır (Berker, 1974: 2). Uygur resimlerinde pamuklu kumaş üzerine ipek iplikle zincir iğne, sarma ve altın tel kırma tekniğiyle işlenmiş bezemelere rastlanmıştır (Berker, 1981: 4).

Anadolu Selçukluları döneminde Türklerin tekstil alanında çok yüksek bir seviyeye ulaştıkları bilinmektedir. İpek ve metal bükümlü ipliklerle dokunmuş brokar kumaş parçaları Selçukluların metal iplik elde etme tekniklerini bilmeleri konusunda bizlere önemli ipuçları vermektedir. Bu dönemde Denizli altın telle işlenmiş dokumaları ile ünlenmiş, Marco Polo gezi notlarında işleme atölyelerinin varlığından övgü ile söz etmiştir (Özcan, 2003: 34). Selçuklu dönemine ait az sayıdaki örnek arasında, Lyon Tekstil Müzesinde bulunan ve kitabesinde Alâeddin Keykubad adı geçen (1219-1237) kırmızı ipek brokar kumaş üzerinde, rozet içinde altınla dokunmuş, sırt sırta duran bir çift aslan motifinin yer aldığı dokuma parçası bu açıdan önemli bir eserdir (Barışta, 1988: 22).

Ayrıca 1072 yılında yayınlanan ve bütün Türk boylarının kullandığı kelimelerden oluşan Divan-ı Lügat it Türk Selçuklular dönemine ait Türk işlemeciliği hakkında kapsamlı bilgiler sunmaktadır. Bu eserde Kaşgarlı Mahmut işleme sanatı ile ilgili bilgiler aktarmakta, klaptan adı verilen iplik üzerine altın sarılı tellerle, ipek kumaşlar üzerine yapılan süslemelere çikin veya çekin adı verildiğini belirtmektedir (Ögel, 1985: 95; Barışta, 1995: 11). Ögel (1986: 346) çalışmasında 11. yüzyılda Türklerin ipek kumaşı bu şekilde nakışlama işlemine, çikin veya çiknedi adını verdikleri bilgisini aktarmakta ve altın tellerle işleme geleneğinin Çin tesiri ile Türklerde çok eskilere dayandığı belirtilmektedir. Anadolu Beylikleri Döneminde de metal ipliklerin işleme ve dokumalarda kullanımına devam edilmiştir. Beylikler Döneminde Anadolu ile ilgili kapsamlı bilgiler veren İbni Batuta günlüğünde Ladik'te dünyada eşi emsali olmayan altın işlemeli pamuklu elbiseler dokunduğunu belirtmiştir (Barışta, 1995: 13-14).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde işleme sanatı en parlak devrini yaşamış ve metal iplikler oldukça geniş bir uygulama alanında kullanılmıştır. Özellikle Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethiyle tarihte yeni bir çağ başlarken aynı zamanda işleme sanatının da altın çağı başlamıştır. İstanbul'da Padişahın verdiği imkanlar sayesinde kurulan Kârhanê-i Hâssa'da, saray eşyalarını üreten Ehl-i Hiref-i Hâssa denilen iki bin sanatkar çalışmıştır. Bu ustaların aralarında İstanbul Rumları ile İranlıların da bulundukları çeşitli kaynaklarda belirtilmiştir. Barışta (1999: 22-23) 1526 Ocak tarihli Ehli Hiref Defteri'nin 8. ve 9. sayfalarında Cemaat-ı zerduzan (altın işleyicileri) başlığı altında kayıtlı Tebrizli Bülbül, Beşaret Gürcü, Bosnalı Hemdem isimli ustaların, Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı bölgelerinden gelerek saray atölyelerinde beraber çalıştığından söz etmektedir. Osmanlı döneminde hareme ait elbiseler, işleme ve süslemeler ile sarayın bütün dikiş işlemleri Terziler Kârhanesi'nde

(Terziler Atölyesi) yapılmış ve işleme örnekleri ise saray nakkaşlarınca düzenlenmiştir. Terziler atölyesinde padişahlara ve büyük ağalara ait kapaniçe veya kaftanların üzeri altın ve kıymetli taşlarla işlendiğinden, bunlar hazineye mensup Kapaniçeci veya Hassa işlemecileri tarafından yapılmıştır. Ayrıca saray dışında çarşıda Esnâf-ı Nakkaşân-ı Zerdûzan adı verilen altın işlemecileri de, saraya ve saraylılara ait eşyaların işleminde görev almışlardır (Sürür, 1976: 14). Osmanlı döneminde sarayda sadece altın işlemesi yapanlar değil, aynı zamanda simkeşler ve ipekçiler de çalıştırılmıştır. Bu dönemde yabancılar tarafından skofium adı ile bilinen altından ya da gümüşten çekilmiş ince teller Macaristan gibi dış ülkelere ihraç edilmiştir (Ther, 1993: 17).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde metal iplik çekiciliği ayrı bir meslek olarak icra edilmiştir. Bu mesleği icra edenlere simkeş ve sirmakeş adı verilmektedir. Bu dönem işlemlerinde kullanılan malzemeler arasında sırma çok özel bir yer teşkil etmektedir. Osmanlılarda sırmanın sarı renkli olanına altın sırma, beyaz olanına ise gümüş sırma adı verilmekte, ipek iplik üzerine sarılan sirmaya ise klaptan denilmektedir (Ögel, 1985: 395). Osmanlı döneminde metal ipliklerle yapılan işleme teknikleri arasında dival işi (sırma işi, mıhlama, Maraş işi), sarma iğnesi, kordon tutturma, Türk işi ve hesap işi iğne teknikleri, tel kırma tekniği bulunmaktadır. İşlemlerin özellikleri incelendiğinde, 16. ve 17. yüzyıllarda metal iplik kullanılarak yapılan işlemlerin tek renkli bir uygulama ile uygulandığı gözlenmektedir. İşlemlerde altın ya da gümüş rengi tek başına kullanılmıştır. Dönemin metal bükümlü ipek ipliklerle yapılan renklendirmelerinde doğaya, nesneye gerçek dışı bir yaklaşım gözlenmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde taht örtülerinin süslemesine de çok büyük önem verilmiş ve taht örtülerinin işlemlerinde altın iplikler kullanılmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi'nde sergilenen 17. yüzyıla ait açık filizi seraser üzerine işlenmiş taht örtülerinde zengin bir altın işleme göze çarpmaktadır (Barışta, 1999: 43-48).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ülke topraklarını ziyaret eden bazı gezginler de bu dönemde metal iplikler ve bu ipliklerle yapılan işlemler hakkında çeşitli bilgiler sunmaktadır. Barışta (1999: 44-46)'da 17. Yüzyılda İstanbul'da bir süre yaşayan Antoine Galland'ın At Meydanı'nda kurulan kırmızı ve yeşil renk ipekten yapılmış, üzeri altın gümüş ipliklerle, geometrik ve bitkisel bezemeler yanı sıra yer yer yazı şeritleriyle işlenmiş, Sultanın yeni yapılmış otağını uzun uzun anlattığından bahsedilmektedir. Aynı kaynakta Gerard De Nerval'ın Muhteşem İstanbul isimli kitabında, yazarın Kapalı Çarşı'dan ve bu çarşıda satılan sırma işlemeli kumaşlardan bahsettiği ve İstanbul'a gelen Pardoe'nün de kitaplarında çarşığı, imalathaneleri, evleri uzun uzun anlatarak, sim imalatına ilişkin bilgiler verdiği aktarılmıştır.

Batı etkilerinin giderek arttığı 18. yüzyıl Osmanlı sarayında altın ve gümüş tellerle dokunan kumaşlar çok moda olmuştur. İşlemlerde metal iplik, sim kordon ve harçlarla süslemeler yapılmıştır (Onuk, 2005, s.189). Bu yüzyılda tek renkli işlemler genellikle dival işi ve kordon tutturma teknikleri ile işlenmiştir. Bu dönemde atlas, kadife türü kumaşlar üzerine dival işiyle ve bitkisel bezemelerle süslenmiş bindallı olarak isimlendirilen kadın giysileri dikkat çekmektedir (Barışta, 1999: 86-87). Kartal (2015: 873-874) çalışmasında esasen Maraş işi adıyla da bilinen dival işi bezemeli bindallı giysilerin Dulkadiroğulları Beyliği'nden hükümdar Süleyman Bey'in kızı, Sitti Mükrime Hatun'un (1435-1484) dönemin padişahı II. Murat'ın oğlu Veliht Mehmet'le (Fatih) evlenmesiyle birlikte yaygınlaştığını belirtmektedir. Bu bilgiye ilave olarak Sitti Mükrime Hatun'un sim sırma işlemeli bir elbise ile

İstanbul'a geldiği ve onun muhteşem çeyizinden övgüyle bahsedildiğini aktarmakta, bundan sonra ise Osmanlı sarayında Maraş giyim-kuşam ve yemek kültürünün yaygınlaştığını söylemektedir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde altın ve gümüş teller elbiselik ve gelinlik kumaşların işlemelerinde çok ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Tezcan (2001: 74-75) özellikle 18. yüzyılda altın ve gümüş sarfiyatına sebep olduğundan sık sık yasaklar getirildiğinden söz etmekte, ancak getirilen yasaklara rağmen yüzyılın sonlarına doğru tüketimin yükselişe geçtiğinden ve dönemin seraser, kadife, atlas gibi kıymetli dokumalarının toplar halinde işlendiğinden bahsetmektedir. Daha çok Tepebaşı ve Galata semtlerindeki atölyelerde ve evlerde, büyük kasnaklarda işlenen bu kumaşlara Galata işi, Tepebaşı gibi isimlerinin verildiğini ve 19. yüzyılda bu işlemelerin önemli bir iş kolu haline geldiğini aktarmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde klaptan ve sırmının nasıl yapıldığı ve nerede imal edildiğine dair çeşitli bilgiler mevcuttur. Bu yerlerden birisinin eski Beyazıt Hamamı karşısında bulunan han olduğu bilinmektedir. Bu hana o devirlerde simkeşhane yani sim imalathanesi denmektedir (Başbuğ, 1964, s.10). Osmanlı topraklarını 19. yüzyılda ziyaret eden ressam Thomas Allom'un çizdiği Yerebatan Sarnıcındaki Metal İplik Çekicileri adlı bir tablo, bu sarnıcında iplik üretiminde kullanıldığının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Barışta, 1999: 13). Bu dönemde altın ve gümüş tel çekmek üzere İstanbul, Selanik ve Bursa şehirlerinde simkeşhaneler kurulmuştur. Simkeşler ve sırmakeşler yüzyıllar boyunca işlerinde çok başarılı olmuşlar ve hadde adı verilen alet yardımıyla som altın veya gümüşten çektikleri telle dokunan ve işlenen kumaşlar çok beğenilmiştir. Ancak simkeşlik de Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde yaşanan ekonomik krizden nasibini alarak çökmüştür.

Osmanlı sarayı için altın veya gümüş iplikler kullanılarak işlenmiş etnografik değere sahip eserler, bugün yerli ve yabancı müzelerde sergilenmektedir. Sarayını kendisine örnek alan halk kesiminde ise altın ve gümüş yerine, yaldızlanmış gümüş veya metal alaşımlı ipliklerle yapılan işleme örneklerine sıklıkla rastlanmaktadır. Bu türden halk işlemlerinde metal ipliklerin bazen tek başına, bazen de renkli ipliklerle birlikte kullanıldığı görülmektedir. İşleme sanatına yönelik yapılan araştırmalarda metal ipliklerle uygulan işleme teknikleri arasında Maraş işi, sırma işi gibi isimlerle de bilinen dival işi ilk sırada gelmektedir. Dival işinin yanı sıra sarma, hesap işi ve Türk işi iğneleri, tel kırma teknikleri de metal iplikler kullanılarak sıklıkla işlenmiştir. Eski işleme örnekleri arasında özellikle bindallı elbiseler metal iplik kullanımının en yaygın olduğu işlemeli gruplar arasındadır ve oldukça özel bir yere sahiptir. Bunların dışında çevre, peşkir, uçkur, çeşitli örtü, yazı levhası gibi dönemin tekstil ürünlerinin işleminde de metal iplik kullanımı oldukça fazladır.

SONUÇ

Osmanlı döneminde bir sanat dalı olarak yürütülen ve simkeşlik adıyla bilinen metal iplik çekiciliği günümüzde kaybolan meslekler arasına girmiştir. Simkeşler yüzyıllar boyunca işlerinde çok başarılı olmuş ve onların çektikleri tellerle dokunan kumaşlar ve işlenen ürünler çok beğenilmiştir. Ancak simkeşlik sanatı Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde yaşanan ekonomik krizden nasibini alarak çökmüştür (Tezcan, 2001: 78). Bugün sadece telkari veya Trabzon hasırı gibi geleneksel kuyumculuk tekniklerinde altın veya gümüş teller

kullanılmaktadır. İşleme sanatında ise değerli metallerin yerini artık sim, sırma gibi isimlerle bilinen ancak tamamen sentetik kökenli olan iplikler almıştır.

KAYNAKÇA

- BARIŞTA, Ö. H. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeleri*. (1. Baskı). T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları / 2342. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- BARIŞTA, Ö. H. (1995a). *Türk İşleme Sanatı Tarihi*. (2. Baskı). Gazi Üniversitesi Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi Yayın No:1. Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Basımevi.
- BARIŞTA, Ö. H. (1995b). *Dolmabahçe Sarayı'nda Türk İşleme Sanatından Örnekler*, Ankara: TBMM Basımevi. TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayın No: 15.
- BARIŞTA, H. Ö. (1988). *Türk El Sanatları*. (1. Baskı). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 975. Ankara: Sevinç Matbaası.
- BAŞBUĞ, S. (1964). *Türk İşlemeleri*. İstanbul: Ceylan Yayınları Matbaası.
- BERKER, N. (1981). *İşlemeler*. Topkapı Sarayı Müzesi: 6. İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası Kültür ve Sanat Hizmetlerinden.
- BERKER, N. (1974). *Türk İşlemeleri*, Sanat Dünyamız. Yapı Kredi Bankası Yayınları, S.2, s.2-10.
- KARTAL, Z. (2015). Halk Kültüründe Kadın Uluslararası Sempozyumu Bildirileri-II, Mart 2015, Şanlıurfa, s. 872-894.
- ONUK, T. (2005). *Osmanlı Çadır Sanatı (XVII-XIX Yüzyıl)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını. Yayın No: 329, Bilimsel Araştırmalar Dizisi: 9.
- ÖZCAN (TUĞTAŞ), F. (2003). Dokumalarımızın Geleneksel İşlemelerimizle Bütünleşmesi, *Ev Tekstili*. Ev Tekstilcileri Derneği Yayınları, S.36, s.34-36.
- ÖGEL, B. (1985). *Türk Kültür Tarihine Giriş V: Türklerde Giyecek ve Süslenme*. (2. Baskı). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 638. Kültür Ürünleri Dizisi: 46. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- ÖGEL, B. (1984). *Türk Kültür Tarihine Giriş VII: Türklerde Ordu, Ordugâh ve Otağ*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 585. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- SÜRÜR, A. (1976). *Türk İşleme Sanatı*. Türk Süsleme Sanatları Serisi: 4, Ak Yayınları. İstanbul: Apa Ofset Basımevi.
- YAMAN, B. (2008). *Osmanlı Saray Sanatkarları – 18. Yüzyılda Ehl-i Hiref*. İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Z KUŞAĞI VE TEKNOLOJİ İLİŞKİSİ: FÜTÜRİSTİK EĞİTİM YAKLAŞIMI

Anıl SUNA

Doktorant, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay, Türkiye, anilcsunahotmail.com

Sedat CERECİ

Prof. Dr.Unvan, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Hatay, Türkiye, scereci@mku.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada, teknolojiyle birlikte doğmuş ve büyümüş bir kuşağın teknolojiyle bütünleşmiş olarak gelecekteki yaşamı ve yaklaşımı ele alınmaktadır. Değişen dünyada Z kuşağının alışkanlıkları ve beklentileri sıklıkla sorun edilmektedir. Her sorunun temel çözüm yöntemi olan eğitim, Z kuşağı ile teknoloji arasındaki ilişkide de başrol oynamaktadır. McLuhan'ın kuramına göre küresel bir köy kuramı 21. Yüzyılda dünyada gerçekleşirken, yeni kuşaklar da dünyanın ritmine ve geleceğine yön vermeye başlamıştır. 1990lardan sonra 2010lu yıllara kadar doğan ve Z kuşağı olarak adlandırılan bir kitle, teknolojiyle olan ilişkileriyle tanınmış ve nitelenmiştir. Önceki Y kuşağı daha ilkel ve geleneksel bulunurken, Z kuşağının niteliği popüler olmuştur. Teknolojiyi iyi derecede ve çok fazla kullanabilen Z kuşağı, öncelikle teknoloji sektörünün en etkili dinamiği olurken, dünyanın geleceği konusunda da söz sahibi olmaya aday görünmektedir. Ancak Teknolojiyle büyüyen ve teknoloji dışındaki dünyayı fazlaca tanımayan bu kitlenin, gelecekteki konumu, davranışları ve insanlığa katkısı önemli bir sorudur. Dünya nüfusunun önemli bölümünü oluşturan Z kuşağının, teknolojiyi çok iyi tanırken ve kullanırken, insancıl değerlerin, aile kavramının, geleneksel değerlerin, manevi değerlerin niteliği konusunda ne bildiği merak konusudur. Bu çalışma, Z kuşağının önemli bir sorun olarak görüldüğü toplumlardaki örneklerden yola çıkarak, Z kuşağının geleceğini ele almakta, teknoloji üzerine kurulu gelecekte Z kuşağının oynayacağı rolü değerlendirmekte ve Fütüristik yaklaşımla Z kuşağının teknoloji konusunda eğitilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Her unsurun eskisinden farklı olduğu hipermodern çağda, yeni kuşaklar da çağın koşullarına ve gereklerine göre eğitilmelidir. Özellikle yeni teknoloji en çok kullanan Z kuşağı, hem kendilerine hem de diğer insanlara zarar vermeyecek biçimde ve teknolojiden en fazla verimi almak üzere ciddi bir eğitim görmek zorundadır.

Anahtar Kelimeler: Z kuşağı, Teknoloji, Gelecek, Eğitim, Toplum.

RELATIONSHIP WITH GENERATION Z AND TECHNOLOGY: A FUTURISTIC EDUCATION APPROACH

ABSTRACT

In this study, the future life and approach of a generation that was born and raised with technology, integrated with technology, is discussed. In the changing world, the habits and expectations of the Z generation are often a problem. Education, which is the basic solution method for every problem, also plays a leading role in the relationship between the Z generation and technology. According to McLuhan's theory, while a global village is taking place in the world in the 21st century, new generations have begun to shape the rhythm and future of the world. A mass called the Z generation, born after the 1990s until the 2010s, is known and characterized by its relations with technology. While the previous millennials were found to be more primitive and traditional, the quality of the Z generation has been popular. Generation Z, who can use technology well and a lot, is the most effective dynamic of the technology sector, and seems to be a candidate to have a say in the future of the world. However, the future position, behavior and contribution of this mass, who grew up with technology and does not know much about the world outside of technology, is an important question. It is a matter of curiosity what the Z generation, which constitutes a significant part of the world's population, knows about humanistic values, the concept of family, traditional values, and the quality of spiritual values while knowing and using technology very well. This study deals with the future of the Z generation, evaluates the role that the Z generation will play in the future based on technology, and emphasizes that the Z generation should be educated on technology with a futuristic approach. In the hypermodern age, where every element is different from the old, new generations should be educated according to the conditions and requirements of the age. Especially the Z generation, which uses new technology the most, has to undergo serious training in order to get the most out of technology, in a way that will not harm both themselves and other people.

Keywords: Generation Z, Technology, Future, Education, Society.

FÜTÜRİSTİK YAKLAŞIM

Fütürizm ilk olarak 1909 yılında Marinetti tarafından ortaya atılmış, geleceği, teknolojiyi hızı ve makineleşmeyi olumlayan sanat akımıdır (Marinetti, 2016). Geçmiş sanat akımlarını başka bir dünyaya ait ve köhne bulan önceki her akımı inkar ve reddeder (Akalın, 2019: 582). Sanat akımı olarak ortaya çıkmakla birlikte eğitim de aralarında olmak üzere birçok alanda etkili olmuştur. Mertol ve Kaya (2021: 375) da Z kuşağının ve içine doğduğu teknolojinin farklılığı ile birlikte bu akımın tekrar gündeme geldiği ve çeşitli akademisyenlerce olumlandığını aktarmışlardır.

Küresel konjonktür içinde, çağdaş modern teknolojiyle doğup büyüyen çocuklar daha şanslı sayılmakta ve teknolojiyi kullanım becerileri nedeniyle geleceğin yöneticileri olarak varsayılmaktadırlar (Weitzel vd., 2020: 19). Araştırmalar, geleceğin personel yönetiminin, Z Kuşağı kadar yaratıcı, esnek, hızlı ve dijital olarak gelişmek zorunda kalacağını öngörmektedir. Bir anlamda Z kuşağı, geleceğin önemli noktalarını ele geçirmiş gibi görünmektedir (Pauling vd., 2019: 59). Son yüzyıldır teknoloji ekseninde dönen dünyada, teknolojiyi en iyi kullananların dünyada egemenlik kurması da olağan görünmektedir.

Ancak Z kuşağının yüksek teknolojiyi doğru kullanıp kullanmadığı, insanlık için verimli sonuçlar alıp almadığı ve bir eğitime ihtiyacı olup olmadığı da hep tartışılmaktadır. Her kuşağın olduğu gibi, Z kuşağının da gerek yaşam bilgileri gerek teknik deneyim ve gerekse teknoloji konusunda iyi bir eğitime ihtiyacı bulunduğu görüşleri

yoğunlaşmaktadır (Schramek ve Stie, 2020: 40). Eğitimin, Z kuşağının gelecekte ihtiyaç duyacağı bilgi ve becerileri kazandıracağı gibi, kuşağın heyecanından kaynaklanan açlıkları da kapatacağı görüşü yaygınlaşmaktadır.

Yakın gelecekte yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesinin bir sonucu olarak, çalışma modellerinde ve personelden iş gerekliliklerine ilişkin taleplerde çok fazla değişiklik karşılı karşıya kalınacağı öngörülmektedir. İşgücü piyasasındaki değişimlerle eş zamanlı olarak, iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle büyüyen, önceki kuşakların sahip olduğundan farklı bir yaşam tarzı benimseyen yeni bir işçi kuşağı ortaya çıkmaktadır. Bu kuşakların çoğu işveren olmakta ve geleneksel çalışma modellerinden farklı olarak insanların istihdamına yeni yaklaşımlar getirmektedir (Grenčíková ve Vojtovič, 2017: 563). Sözü edilen Z kuşağı gerek becerileri gerekse çağı ötesine taşıyan düşünceleriyle geleceğe de yön vermektedir.

Eğitim kurumlarında, teknoloji kullanan öğrencilerin başarılı oldukları, bir yandan teknoloji kullanırken bir yandan da yeni fikirler geliştirme yeteneklerinin olağanüstü verimlilikle işlediği belirlenmiştir (Oxford Economics, 2021: 46). Teknolojiyi kullanma becerisi, birtakım beyin işlevlerini de harekete geçirmekte, insanın düşünsel verimini artırmaktadır. Bu bağlamda da teknolojiyi ustaca kullanan Z kuşağının, daha vizyoner düşündüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

Uzman YouTuber'lar, Twitch yayıncıları veya diğer yaratıcı mikro topluluklarla ortaklıklar veya dijital yaratıcılar için müzik veya oyun platformlarıyla iş birliği yapanların Dijital Kreatif ortamında sürekli enerji ve yapım ürettikleri bilinmekte ve geleceğin temeli olarak görülmektedir (Papasabbas ve Pfuderer, 2021: 29). 21. Yüzyıla dijital bir temel üzerinde giren dünyanın, en azından bir süre bu temel üzerinde şekilleneceğini ve daha sonraki geleceğin de yine buradan hareket edeceğini düşünmek de olasıdır.

Z kuşağının yüksek teknoloji konusunda becerikli ve yetkin olmaları, onların gelecek planlamaları ve başarı açısından önemini arttırmaktadır (Gupta, 2020: 3706). Sosyal medya, akıllı mobil teknolojiler, bulut gibi dijital teknolojilerin ilerlemesi, bilgi işlem, analitik ve nesnelerin interneti, sahip oldukları özellikler nedeniyle, yaygınlık, maliyet etkinliği, kullanım kolaylığı ve yapılandırma kolaylığıyla birlikte günlük yaşamın önemli bir parçası haline gelmiştir (Alruthaya vd., 2021: 4). Bu konuda Z kuşağının yetenekleri, becerisi ve başarısı artık tartışılmamaktadır.

Z kuşağı, yalnızca yüksek teknoloji kullanan üreticiler olarak değil, aynı zamanda dünya piyasasını canlı tutan, küresel ekonominin en büyük dinamiği olarak da geleceğin sahibi olmuş görünmektedir. Aralarında Türkiye ve bazı Afrika ülkelerinin de bulunduğu ülkelerde yapılan araştırmalar, yüksek teknoloji tüketimi ve kullanımının Z kuşağı içinde giderek yayıldığını göstermektedir (Treiber vd., 2019: 34). Z kuşağı, tüketim yaparken de yeni fikirler ve özgün hayallerle geleceğin kurulmasına katkıda bulunmaktadır.

Z Kuşağına ait bireyler, işe karşı bir dizi benzersiz değer ve tutum sergilemekte ve bu, doğru bir şekilde bilinmediği takdirde işyerine entegrasyonlarını engelleyebilmektedir. Onların özel iş değerleri, herhangi bir organizasyonun yönetimi ve liderliği için ciddi zorluklar teşkil etmekte, bu nedenle Z Kuşağına ait iş gücünü yönetmek, onların özelliklerinin, işe karşı tutumlarının, profesyonel hedeflerinin ve beklentilerinin doğru bir şekilde anlaşılmasını gerektirmektedir (Bălan, 2018). Geleceğin iş dünyasının başarısı, Z kuşağına bağlanmaktadır.

Z kuşağının pragmatik, riskten kaçınan, girişimci olmayan, iş güvenliği odaklı bir grup olarak ortaya çıktığı düşüncelerinin yanı sıra, onların kariyer isteklerini, kariyer gelişimlerini, çalışma tarzlarını, temel değerlerini, davranışlarını ve karakterlerini, eğitimlerini ve çeşitlilik konusundaki duruşlarını dikkate almak, Z kuşağının gelecekle ilişkisini apaçık ortaya koymaktadır (Mawhinney ve Betts, 2022). Z kuşağının, geleceğin temeli olan dijital teknolojiyi ustaca kullanması, onların, geleceğin sahibi olduğunu göstermektedir.

Tüm bu bilgiler değerlendirildiğinde Z kuşağının teknolojiyle ilişkisi ve teknolojiyi kolay öğrenebilmesinde şu maddeler sıralanabilir:

- Teknolojiye erişim: Doğdukları dönemde internet, akıllı telefonlar ve diğer teknolojik cihazlar vardı ve bu kuşak bunların içinde doğdu. Bu nedenle teknolojiye erişimleri oldukça kolay ve yaygındır. Bu erişim, Z kuşağının teknolojiyi eğitim süreçlerinde sıkça kullanmasını teşvik etmektedir.
- Dijital öğrenme: Z kuşağı, geleneksel eğitim yöntemlerinin yanı sıra dijital öğrenme yöntemlerini de görmektedir. Ülkemizde pandemi ile başlayan bu süreç çevrimiçi dersler, yardımcı eğitici oyunlar ve bilgisayar

destekli öğrenme modelleri, Z kuşağı için öğrenme sürecini daha etkileşimli ve ilgi çekici hale getirebilmektedir. Bu hem eğitimcilerin işini kolaylaştırmış hem de zaten teknolojiye teşne bu nesli iyice adapte etmiştir.

- Bilgiye hızlı erişim: Z kuşağı, internetin varlığı sayesinde bilgiye hızlı ve kolay bir şekilde erişebilmektedir. Bu da onların öğrenme süreçlerini hızlandırmakta ve bilgiye ulaşma becerilerini geliştirmektedir. Bu sayede fütüristik yaklaşıma bir adım daha yaklaşılmaktadır. Eski usul enformasyonu ezberlemeye dayalı sınavlar, ödevler ve hülâsa tüm öğrenim modelleri anlamsızlaşmıştır. Telefonun mucidi kimdir bir önceki 50 yılda zor bir soru iken çağdaş kişinin bu gibi bilgilere ulaşması saniyeler sürmektedir.
- Sosyal medya ve paylaşım: Z kuşağı, sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanmaktadır. Bu da onların eğitim süreçlerinde bilgi ve deneyimlerini paylaşmasını sağlamaktadır. Öğrenciler, sosyal medya platformlarında eğitim materyallerini paylaşp tartışabilmekte ve diğer öğrencilerle etkileşimde bulunabilmektedir. Sosyal medya ve paylaşım aynı zamanda benzer duygu-durumu yaşayan kişilerin düşüncelerine de kolaylıkla erişebilmektedir. Bu özellikle adolesan bireylerin bu çağlarını daha kolay daha uyumlu atlatmalarına yardımcı olmaktadır.
- Teknoloji becerileri: Z kuşağı, teknolojiye sürekli maruz kalması nedeniyle teknoloji becerilerini geliştirme konusunda avantajlıdır. Bu kuşağın, programlama, dijital tasarım ve diğer teknoloji becerilerini öğrenme ve kullanma potansiyeli oldukça yüksektir. Mekanik bir dünyada doğmuş birine göre bu teknolojilerle doğuştan tanışık bir bireyin arasındaki fark inkar edilemeyecek kadar barizdir.

BAZI SORUNLAR VE ORTAYA ÇIKAN TEHLİKELER

Marx, yabancılaşma kavramını ortaya atarken önceden belirlenmiş ekonomik hedeflerin rasyonelleşmesi ile bireyin eski ilgilerini, üretim faaliyetlerine olan alışkanlıklarını ve üretme motivasyonunu kaybederek ürünleştirilmiş (bir kurum için girdi olarak olarak görülen bir meta) hale geldiğini anlatır (Øversveen, 2022: 444). Kabaca söylemek gerekirse bir daktilo imalatçısı eskiden bir daktiloyu bir ayda yapar ancak bir daktilo imalatçısı olurken, bir daktilo fabrikasındaki işçilerin kimi sadece harfler boyar, kimi sadece yayları gerer, kimi kasası için metali bükür. Hiçbiri bir ürün ortaya çıkarabilecek bir iş yapmaz ancak fabrika 1 ayda 100 daktilo üretebilir. İşçi sadece fabrikanın bir ürünü olur, işçinin ise ürünle ve zanaatı ile bir bağı kalmaz. Bu kavramın temel mantığından hareketle günümüz interneti de kullanıcıyı yabancılaştırmaktadır. Cheng ve Cheng (2022) bu durumu teknolojinin ve enformasyonun (paylaşımın ve kullanımın) ikiye ayrılması ile kavramlaştırırken Ramsay (2015); açık kaynak kodlu yazılımların kullanılması ile bu yabancılaşmadan kaçınılabileceğini ifade etmektedir.

İlk bakışta, üreten-tüketici üretken ve tüketime yönelik faaliyetlerinin farkında ve kontrolünü elinde tutuyormuş; ileriye yönelik olarak aşkın bir figür gibi görünür. Görünüşte özgür ve özerk üreten tüketici, baskın yapılardan ve ilişkilerden vazgeçmedi; çünkü özel mülkiyet ve sözleşme ilişkileri, hem çevrimiçi hem de çevrimdışı yerleşik kurumlar olarak kalmaya devam ederse bu mümkün olmaz. Dahası, üreten tüketicinin, insanların çalıştığı ve tükettiği temel altyapılara sahip olan, bunları tasarlayan ve işleten şirketlere bağımlılığı, gerçek anlamda özerk gelişime çok az yer bırakıyor. Ezici çoğunluk için - kod yazma ve yazılım oluşturma bilgisine sahip olanlar bile - dijital tüketimin uygulandığı araçları yeniden yapılandırmak (yeniden inşa etmek şöyle dursun) için gereken karmaşık uzmanlık katmanlarını kavramanın bile ötesindedir (Comor, 2010: 450).

Kullanıcı dostu yazılımlar için tipik olarak, bir kullanıcının eylemlerinin girilmesi veya önceden belirlenmiş seçeneklerin seçilmesiyle sınırlı olacağı şekilde ne kadar çok tasarlanabilirse, o kadar kullanıcı dostu olacaktır (Buchanan, 1993: 252) denmektedir. Buna karşın bilgisayar / internet / ağ ilk hallerinde o kadar az kullanıcı dostuydu ki basit bir işlem için dahi kod ve komut istemi girmek gerekliydi. Haliyle kullanıcı dostu yazılımlar kullanıcının teknolojinin esası olan arkaplanından uzaklaştırmaktadır. Bu sebeple yeni bilgi teknolojilerinin kullanımı daha yeni bilgi teknolojilerini ortaya çıkarmaya yetecek kapasiteden yoksundur. Katılımcılığı sağlamak konusunda ise kullanıcı dostu olmak tamamen kelimelerin anlam sınırlarını aşacak bir noktaya bünmüştür. Örneğin akıllı şehirlerde gündelik sorunların ilgili kurumlara iletilmesi ile yazılan bir program için kullanıcı dostu kılma adımları şu şekilde işlenmiştir Bousios vd, 2017: 266, 267):

- Sorunların kolektif olarak belirlenmesine katılım ve bağlılıklarını artırmak için vatandaşlara motivasyon sağlayan oyunlaştırma tekniklerinin kullanılması.

- Vatandaşlar tarafından dile getirilen en kritik ve acil sorunların (en yüksek öncelik ile ele alınması gereken) ortaya çıkmasına ve mükerrer raporların tespit edilmesine (yani diğer kullanıcılardan daha önce bahsedilen sorunlarla ilgili talepler) olanak sağlayan yenilikçi mekanizmaların entegrasyonu.
- Sorunun çözümünden sorumlu teknik ekibin yönetimi, koordinasyonu ve ilerlemesinin izlenmesi konusunda kamu hizmetlerine yardımcı olan özel bir uygulamanın geliştirilmesi ve talep yaşam döngüsünün tamamı (raporlama, değerlendirme, görevlendirme ve işleme) yoluyla sorunların bütünsel olarak ele alınması.

Adımlar incelendiğinde oyunsallaştırmak teknoloji ve insan arasındaki ayrımın önce fikrini verir, daha sonraki maddelerdeki teknolojinin izahı ise bu ayrımı netleştirir. Kullanıcı ürüne herhangi bir dönemde bu kadar yabancılaşmamıştır. Bir bisiklet sahibinin ürünü aldıktan sonra ürüne nasıl iyi bakabileceğini yahut basit tamir olanaklarından haberdardır. Haberdar olmasa bile ürün ile etkileşimi bu nosyonu sağlar. Ancak bilgi teknolojilerinde bu durum tam tersi şekilde ilerler.

Tablo 1 Kullanıcı Dostluğu İle Teknolojinin Üretimi Arasındaki Yabancılaşma

Teknolojideki Kullanıcı Dostluğu	Teknoloji Üretmedeki Zorluklar
Otomatikleştirilmiş işlemler: Kullanıcı dostu arayüzlerde, birçok işlem otomatikleştirilmiştir. Bu durum, kullanıcıların temel teknoloji becerilerini kullanmadan işlemleri gerçekleştirmelerine olanak sağlar. Dolayısıyla, bireysel hünerleri veya bilgisayar hakkındaki derinlemesine anlayışları gelişmez.	Karmaşıklık: Kodlama bir dizi talimatın doğru bir şekilde dizilmesini gerektirir ve bu bazen karmaşık olabilir. Karmaşık projelerde, farklı parçaların birbirleriyle uyumlu çalışması için dikkatli bir planlama ve organizasyon gerekebilir.
Sınırlı özelleştirme: Kullanıcı dostu arayüzler, kullanıcılara genellikle sınırlı bir özelleştirme seçeneği sunar. Bu durum, kullanıcıların genel ayarları değiştirmek veya arayüzü kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirmek için daha gelişmiş becerilere ihtiyaç duymamalarına neden olabilir.	Sürekli öğrenme: Teknolojinin hızla ilerlemesi nedeniyle, yeni programlama dilleri, kütüphaneler ve çerçeveler sürekli olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, bir programcının kendini sürekli olarak güncellemesi ve yeni teknolojileri öğrenmesi gerekebilir.
Yetersiz hata ayıklama: Kullanıcı dostu arayüzlerde, hata ayıklama genellikle arka planda gerçekleştirilir. Kullanıcılar hataların nasıl meydana geldiğini veya nasıl düzeltileceğini anlamadan sorunlarını çözebilirler. Bu da, bireylerin derinlemesine hata ayıklama becerilerini geliştirme fırsatını kaçırmalarına sebep olur.	Hata ayıklama: Kod üretirken hatalar yapmak kaçınılmazdır. Yazılım geliştirirken karşılaşılan hataları bulup düzeltmek önemlidir. Hata ayıklama süreci, bazen zorlu olabilir ve zaman alabilir.
Bağımlılık: Kullanıcı dostu arayüzler, kullanıcıları arka plandaki teknolojik süreçlerle olan ilişkilerinden koparabilir. Arayüzlerin kullanımı kolay olduğu için, kullanıcılar teknolojik süreçlerle ilgili bilgi veya beceri geliştirmeye ihtiyaç duymazlar ve zamanla bu becerilerini kaybedebilirler.	Mantıksal düşünme: Yazılım geliştirirken mantıksal düşünme becerileri önemlidir. Bir problemi analiz etmek, uygun bir algoritma tasarlamak ve bu algoritmayı kod olarak ifade etmek zor olabilir.

Bütün bunların yanında Fütürizm çoğunlukla heyecanlı bir acelecilikle yeniliğe sarılırken “geleceği geriye götürmemek” (Ercan, 1989: 191) endişesi taşımışlardır. Savaşı öven bu sanat akımı eski tüm eserleri ve düşünceleri de bırakmak, reddetmek gerektiğini ifade etmişlerdir (Karataş ve Arslan, 2020: 465). Bu sebeple faşizan bir eğilimi olduğu için eleştirilmiştir (Berghaus, 1996; Gentile, 2003; Dashwood, 1972). Burada yeni olanın sorgulanmadan kabulünü görmekteyiz. Yeniliğin kendisine bir tabu olarak gördüğünden yeniliği tartışmadan yeni

ile çatışan ne varsa onlarla mücadele içine girmişlerdir. Akım Birinci Dünya Savaşı ile etkisini yitirmekle birlikte sanat alanından taşıp bir çok alanda değerlendirilmeye çalışıldığından üzerindeki tartışmalar ve düşünceler devam etmektedir. Yeni olanın iyiliği üzerinde düşünüldüğünde bu radikal dünya görüşünün önemli kabul ettiği noktalar tedrici olarak önemsizleşir. Bu çalışma yeni olan bilgi teknolojilerinin faydalılığını sorgulayarak yeni neslin eğitiminin gereklerini ifade etmiştir.

SONUÇ

Z kuşağının tarihsel olarak teknolojik sıçrama yaşanan dönemde doğması bu kuşağın özelliklerinin büyük çoğunluğunu teknoloji ile açıklanmasına yol açmıştır. Bu terimler kabaca enformasyona kolay ulaşma, dünyaya entegre olma, teknolojiye istidadi olma şeklinde tanımlanmış ikincil ve daha sosyal kişisel özellikler (örn çalışma davranışı, işten beklenti ve tüketim alışkanlıkları) yine bu teknolojik gelişimlerle belirlenmiştir. Ancak teknolojik bir dünyada yaşama ve teknolojiyi tüketen bir birey olma her zaman teknolojinin kendisini de üretebileceği, teknolojiyi ileriye taşıyacağı anlamına gelmemektedir. Teknoloji ilerlerken insanın gelişimini bastırarak kadar güce kavuşmuştur. O kadar iyi bir metanın pedagoglar tarafından en azından belirli bir yaşa kadar uzak tutulması tavsiyesi yine bu yüzdendir ve herhangi bir ebeveyn tam olarak adlandıramasa da bu kavrayışa haizdir. Günümüz bilgi teknolojilerinin bağımlılaştırıcı ve pasifize edici olması George Bernard Shaw'a atfedilen "Gençlik, gençlerin elinde harcanıyor" ya da Türk literatüründe "Gençlik gençlere bırakılamayacak kadar değerlidir" şeklinde geçen sözünü akıllara getirmektedir.

Fütüristik yaklaşım, modernizmin en şiddetli zamanında doğmakla teknolojiyi en fazla olumlayan akım olması arasında tam bir korelasyon vardır. Ancak bu modern çağ dünya görüşü günümüz postmodern çağının dinamiklerine baktığında da aynı motivasyonu koruyup koruyamayacağı şüphelidir. Zamanın motivasyonu insan için, insanı ihya eden ve insanların gelişip, teknolojiyi geliştirdiği bir ütopya iken günümüz bilgi teknolojileri reklama dayalı ekonomi-politik ile ilerleyen ve insana rağmen bir süreci göstermektedir. Fütüristik yaklaşımın aceleci, hayalci, radikal ve faşizan olduğu çeşitli bilim insanlarıncı ifade edilmiştir. Esasında aynı zamanda aceleci ve hayalcidir. Modern çağın ve modernizmin kutsamasının yıkımı tam olarak da o zamanın teknolojisinin zirvesinde (atom bombasının icadı ve kullanımı) olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Akalın, T. (2019). Fütürizm Akımının Tarihsel Süreci Bağlamında Fotoğraf Sanatına Kısa Bir Bakış. IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, 578-588.
- Karataş, T., & Arslan, A. A. (2020). Fütürizm'de Toplumsal Yapı ve Umberto Boccioni. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (22), 459-472.
- Alruthaya, A. ve Thanh-ThuyNguyen, T. T. veLokuge, S. (2021). The Application of DigitalTechnologyandthe Learning Characteristics of Generation Z in HigherEducation. Australasian Conference on Information SystemsAlruthaya, 6-10 December - Macquarie Business School, MacquarieUniversity, Sydney, Australia.
- Amstutz, C. ve Scherer, F. (2021).Generationen Y & Z im FokusvonGenossenschaften. IdéecoopérativeImpulse, 1: 1-43.
- Arndt, J. (2010). Die historisch-politischen Zeitschriften innerhalb der zirkulären Struktur des Mediensystems der politischen Publizistik. Das Mediensystem im Alten Reich der Frühen Neuzeit (1600–1750). Ed. Johannes Arndt und Esther-Beate Körber, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht GmbH & Co. KG.
- Asoba, S.N., Mefi, N.P. (2022). Thegenerationaldimension of technologyacceptance: Thecase of Generation x andmillennialmanagers. Journal of Management Information andDecisionSciences, 25(S4), 1-8.
- Bălan, S. (2018).Generation Z: Challengesfor Management andLeadership. Proceedings of the 12th International Management Conference: Management Perspectives in theDigitalEra, November 1-2, BucharestRomania.

- Berghaus, G. (1996). *Futurism and politics: between anarchist rebellion and fascist reaction, 1909-1944*. Berghahn Books.
- Bouman, J. (2018). *Gott und Mensch. Augustinus. Die Theologie seiner Predigten über die Psalmen*, Paderborn: Schoeningh Ferdinand GmbH, Ed. Sven Grosse, s. 69-117.
- Bousios, A., Gavalas, D., & Lambrinos, L. (2017). CityCare: Crowdsourcing daily life issue reports in smart cities. In 2017 IEEE Symposium on Computers and Communications (ISCC) (pp. 266-271). IEEE.
- Buchanan, R. L. (1993). Developing and distributing user-friendly application software. *Journal of industrial microbiology and biotechnology*, 12(3-5), 251-255.
- Cheng, Y., & Cheng, M. (2022). Alienation Control Technology of Information Pushed by Intelligent Algorithms in Media Communication. *Computational Intelligence and Neuroscience*, 2022, 4855254-4855254.
- Climacus, T. (2016). *ÜberVeränderungEineformaleOntologie der empirischenWelt*. Wien: Books on DemandGmbH.
- Comor, E. (2010). "Digital Prosumption and Alienation." *Ephemera* Vol.10 No.3. 439-454.
- Dashwood, J. R. (1972). Futurism and Fascism. *Italian Studies*, 27(1), 91-103.
- Ercan, M. (1989). Fütürizm. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi* Cilt: IV, Sayı: 1. 189-196.
- Fink, A. (2020). *Die Generation Z und die Arbeitswelt. Welche wesentlichen Anforderungen stellt die Generation Z an Unternehmen?* Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Mittweida: Hochschule Mittweida, University of Applied Sciences, Fakultät Medien.
- Francis, T., Hoefel, F. (2018). *True Gen: Generation Z and ItsImplicationsforCompanies*. Chicago: McKinsey&Company.
- Friedrich, W. (2022). *Ankommen in einerWelt, dieunbeständig, unsicherundsehrkomplexist – wasverändertsich?*<https://www.uni-bielefeld.de/verwaltung/dezernat-p-o/gesundheitsmanagement/gesundheitsangebote/angebote-in-zeiten-von-co/stabil-in-veranderung/kurzaufsatz-was-stabilis/Aufsatz-1-Ankommen-in-einer-Welt.pdf>, 11.01.2023.
- Gentile, E. (2003). *The struggle for modernity: Nationalism, futurism, and fascism*. Greenwood Publishing Group.
- Grenčíková, A., Vojtovič, S. (2017).Relationship of Generations X, Y, Z with New Communication Technologies. *ProblemsandPerspectives in Management*, 15: 558-564.
- Griepentrog, E. A. (2018). *Adam und Eva und Die Ersten Menschen: Das Menschenpaar Des Anfangs. Christ in Der Gegenwart*, 20.
- Gross, S. (2019). Re-Generation: Warum Generationen ständig neu erfunden werden. *Die Warte*, 26: 6-7.
- Gupta, R. (2020). How to Incorporate Technology in TheWorkplace for Gen Z Employees. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 07 (10): 3699-3707.
- Harth, D. (2010). Welt in Bewegung: Revolution! Bilderals Medien der Veränderung. *Journal für Philosophie*, 29 (1): 18-22.
- Hornik, A., Klose, G., Stehnken, T. ve Spalthoff, F., Glockner, H., Grünwald, C., Bonin, D., Sachs, J. (2020). *Zukunft von Wertvorstellungen Der Menschen in Unserem Land*. Berlin: Prognos AG und der Z_punkt GmbH.

- Huber, T., Rauch, C. (2013). *Generation Y Das Selbstverständnis der Manager von morgen*. Düsseldorf: Signium International.
- Jaciowa, M., Wolny, R. (2021). *New Technologies in the Ecological Behavior of Generation Z*. *Procedia Computer Science*, 192: 4780-4789.
- Jayathilake, H. D., Annuar, N. (2020). *Exploring HRM Practices to Retain Generation-Z in Information Technology Sector: A Systematic Literature Review*. *International Journal of Business and Technopreneurship*, 10(1): 79-100.
- Knittel, T. (2019). *Das griechische, Leben Adams und Evas' Studien zu einer narrativen Anthropologie im frühen Judentum*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Latkovikj, M. T., Popovska, M. B. (2020). *How Millennials, Gen Z, and Technology are Changing the Workplace Design? STPIS 2020 Socio-Technical Perspective in IS Development 2020*, Virtual conference in Grenoble, France, June 8-9, 2020.
- Lichtsteiner, H. (2017). *Generation Y – Chance und Herausforderung zugleich*. *Verbands-Management*, 3: 47-53.
- Marinetti, F. T. (2016). *The manifesto of Futurism*. Passerino Editore.
- Mawhinney, T. ve Betts, K. (2022). *Understanding Generation Z in the Workplace New Employee Engagement Tactics for Changing Demographics*.
<https://www2.deloitte.com/us/en/pages/consumer-business/articles/understanding-generation-z-in-the-workplace.html>, 12.01.2022.
- Mayr, J. P. (2017). *Arbeitgeberattraktivität aus Perspektive der Generation Z Eine empirische Erhebung am Beispiel kaufmännischer Lehrlinge*. *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, akademischen Grades eines Master of Science der Studienrichtung Betriebswirtschaft an der Karl-Franzens-Universität Graz*.
- Mertol, H., Kaya, N. G. (2021). *Fütüristik Akım Bağlamında Özel Yetenekli Öğrencilerle Çalışan Öğretmenlerin Z Kuşağına İlişkin Metaforlarının İncelenmesi*. 13. *International Congress On Social Sciences, China To Adriatic*. 373 – 380.
- Müller, L. S., Andersen, N. (2019). *Plädoyer für eine differenzierte Auseinandersetzung mit Chancen und Risiken der Digitalisierung. Wirtschaftsethik und*. Ed. Thomas Beschorner, Alexander Brink, Bettina Hollstein, Marc C. Hübsche, Christian Neuhäuser, Baden-Baden: Nomos Publishing House, s. 258-263.
- Müllner, I. (2016). *Bei Adam und Eva Anfangen - Zur Kulturproduktiven Kraft Der Genesis-Erzählungen*. *Bibel und Kultur Das Buch Der Bücher in Literatur, Musik und Film*. Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt GmbH, s. 251-276.
- Øversveen, E. (2022). *Capitalism and alienation: Towards a Marxist theory of alienation for the 21st century*. *European Journal of Social Theory*, 25(3), 440-457.
- Oxford Economics (2021). *Die Rolle der Generation Z bei der Gestaltung der digitalen Wirtschaft*. Oxford: Oxford Economics Ltd.
- Papasabbas, L. ve Pfuderer, N. (2021). *Die Generation Z in der Arbeitswelt von morgen*. Düsseldorf: Peek & Cloppenburg.
- Papula, J. (2021). *Generation Z: Education in the World of Digitalization*. 15th International Technology, Education and Development Conference, INTED2021, 8th - 10th March 2021, Valencia, Spain.

- Pauling, K., Pauling, S. X., Vatanparast, F. (2019). Personalmanagement der Zukunft -Herausforderung Generation Z. *Fitness Tribune*, 180: 56-59.
- Ramsay, M. (2015). *Resisting Alienated Labour Through Hacking: The Case of Free and Open Source Software* (Doctoral dissertation).
- Schnetzer, S. (2023). Generationenübersicht XYZ & Alpha. <https://simon-schnetzer.com/generation-xyz/>, 06.09.2023.
- Scholz, C. (2014). *Wirtschaftswissenschaften: All gemeines Wirtschaftswissenschaften: Sachbuch und Ratgeber literatur* *Zulnhalts verzeichnisschnellundportofreierhältlichbei*. Wien: Fachbuchhandlungdes ÖGB Verlags.
- Schramek, R., Stie, J. (2020). Förderung von Technik- und Medienkompetenz älterer Menschen aus der Perspektive der Geragogik. Ed. C. Hagen, C. Endter ve F. Berner. Berlin: Deutsches Zentrum für Altersfragen.
- Stock, M. (2016). Die Rolle der PersonalentwicklungbeimEinstiegvonMillennials in dieArbeitswelt. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Grades Master of Science der Studienrichtung Wirtschaftspädagogikan der Karl-Franzens-Universität Graz.
- Toussaint, C. (2021). *Technology of the Generations and its Effects on Mental Health*. Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Charlottesville, Virginia: Faculty of the School of Engineering and Applied Science University of Virginia Charlottesville, Virginia.
- Treiber, C., Hayllar, W., Sorensen, D., Carall-Green, S. (2019). *Eine Generation ohne Grenzen Generation Z wird erwachsen*. London: OC&C Strategy Consultants.
- Tully, C. J. (2019). Das Generationen-Geheimnis Wie Jung und Alt den Wandel der Gesellschaft meistern können. *DJI Bulletin*, 86: 18-20.
- Waesche, R. M., Schmidt, C. E., Mörsstedt, A. B. (2021). Die Generationen Y und Z - Neue Herausforderungen für Führungskräfte im Krankenhaus. *Die Anaesthesiologie*, 70(70):1011-1021.
- Weitzel, T. ve Maier, C. ve Weinert, C. ve Pflügner, K. ve Oehlhorn, C. ve Wirth, J. (2020). *Generation Z – die Arbeitnehmer von morgen*. Eschborn: Monster Worldwide Deutschland GmbH.
- Worktech Academy (2020). *Work, Technology and The Next Generation*. <https://www.logitech.com/content/dam/logitech/vc/en/pdf/whitepaper-work-technology-next-generation.pdf>, 12.01.2023.
- Zibrowius, M. (2016). *Die Generation von morgen: neue Chancen, neue Herausforderungen. Neue Werte, neue Gesellschaft, neue Arbeitswelt? Generation von Morgen*. Roman Herzog Institut, 27: 34-37.

BALKANLARDA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**Bahar DOĞAN KAHTALI***Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye, bahar.dogan@inonu.edu.tr.***İrem TAY***Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye, irem.tay1998@gmail.com***ÖZET**

Bu çalışmanın amacı; Türkçe öğretimi alanında Balkanlarda yapılmış araştırma makalelerini, yapıldığı yıllara, konu alanlarına, kullanılan araştırma modeline, evren/örneklem/çalışma grubuna ve ülkelere göre dağılımı dikkate alıp sınıflandırarak incelemektir. Çalışma kapsamında nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması, doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizinde bulguların betimlenerek yorumlanması amacıyla kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. 2009 ve 2022 yılları arasında Balkanlarda yapılmış 66 araştırma makalesi incelendiğinde en fazla çalışmanın 2013 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Makaleler araştırma modeli bakımından incelendiğinde nitel araştırma modelinin kullanıldığı çalışmaların sayısal açıdan fazla olduğu tespit edilmiştir. Ülkelere göre dağılımı dikkate alındığında en fazla çalışmanın Bosna Hersek'te yapıldığı, çalışmanın evren/örneklem/çalışma grubu dikkate alındığında da öğrenciler üzerinde yapılan araştırma makalelerinin fazla olduğu belirtilmiştir. Bu ve buna benzer çalışmaların sayılarının her geçen gün artış göstermesi, alan yazında var olan bilgileri sınıflandırmak ve yapılmış olan çalışmaları belli bir sistematik içerisinde değerlendirebilmek için önem taşımaktadır. Bu çalışma Türkçenin yabancı dil olarak Balkanlarda öğretimi alanında yapılacak yeni çalışmalara da zemin oluşturabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, derleme.

A STUDY ON ENGLISH TEACHING IN THE BALKANS

ABSTRACT

The aim of this study; is to examine the research articles made in the Balkans in the field of teaching Turkish as a foreign language by considering the distribution according to the years, subject areas, research model used, universe/sample/study group and countries. Within the scope of the study, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was used. In the analysis of the data, descriptive analysis, one of the qualitative research methods used for the purpose of describing and interpreting the findings, was used. When 66 research articles made in the Balkans between 2009 and 2022 were examined, it was determined that the most studies were done in 2013. When the articles were examined in terms of the research model, it was determined that the studies in which the qualitative research model was used were more numerous in terms of numbers. Considering the distribution by country, it was stated that the most studies were conducted in Bosnia and Herzegovina, and when the universe/sample/study group of the study was taken into account, the number of research articles on students was high. The increase in the number of these and similar studies is important in order to classify the existing information in the literature and to evaluate the studies in a certain systematic. It is thought that this study can also form the basis for new studies in the field of teaching Turkish as a foreign language in the Balkans.

Keywords: Balkans, teaching Turkish as a foreign language, compilation.

GİRİŞ

İnsanlar çok eski yıllardan beri kendi ana dilleri dışında ikinci bir dile daha ihtiyaç duymaktadırlar. Dil bilmenin gerekliliği ve önemi üzerine hem fikir olan insanoğlu yabancı dil öğrenim sürecini başlatmıştır. Çok eski bir dil olan Türkçe de özellikle son yıllarda Ortadoğu'dan, Balkanlara, Türkistan coğrafyasından Kafkaslara, Doğu Avrupa'dan Afrika kıtasının geneline, Orta ve Güney Amerika'ya kadar hemen hemen dünyanın dört bir yanında yabancı dil olarak öğrenilmeye başlanmıştır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin temelini günümüzde Moğolistan sınırları içerisinde yer alan Orhun Abidelerine kadar gidebileceğini belirten Özbay (2021), buna gerekçe olarak abidelerinin bir yüzünün Çince bir yüzünün Türkçe olmasını gösterir. Bununla birlikte alan yazın için önemli kaynak olarak görülen ve Araplarla Türkçeyi öğretmek amacıyla Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan ilk sözlük olma özelliği de taşıyan Divan-ı Lügati't Türk gibi Muhâkemetü'l-Lugateyn, Codex Comenicus vb. birçok eser yabancılara Türkçe öğretimine dayanak oluşturmaktadır (Tiryaki, 2013; Bölükbaş, 2010; Doğan Kahtalı ve Günata, 2021; Özdemir Erem, 2019). Geçmişten bu yana önemli bir konu olarak değerlendirilen ve üzerinde çalışmalar yapılan yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi konusu, değişen ve gelişen dünya ile birlikte başta, ekonomik, ticari, eğitim, sağlık, turizm, evlilik ve göç gibi gerekçelerle hem yurt içinde hem de yurt dışında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine yoğunlaşmalar söz konusu olmuştur. Günümüzde bu bağlamda Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde yurt içinde

üniversiteler bünyesinde kurulan TÖMER'ler, özel kurslar rol alırken yurt dışında Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye Maarif Vakfı, çeşitli üniversitelerde bulunan Türkoloji bölümleri ve özel kurslar gibi kurum ve kuruluşlar görev üstlenmektedirler (Çelik, 2021; Özdemir, 2018). Tüm bu gelişmeler ile Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi gelişme ve ilerleme göstermiştir. Türkiye'de bilhassa bu konu üzerine materyaller hazırlanmaya başlanmış, sempozyumlar düzenlenmiş, bildiriler sunulmuş, araştırma makaleleri ve tezler yazılmaya başlanmıştır. Yapılan bu çalışmalar genel olarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine yoğunlaştığı gibi özellikle ülkeler düzleminde de ele alınmıştır.

Türkiye'nin siyasi ve sosyal politikaları, diğer milletlerle olan bağlantıları, geçmişten gelen tarihsel mirası ve özellikle komşu ülkelerde yaşanan savaşlar neticesinde ortaya çıkan göçler Türkçeye olan ilgiyi arttırmaktadır. Buna paralel olarak Türkçe dünya genelinde tanınmaya ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu yaygınlaşmanın en çok görüldüğü yerlerden biri de Türkiye ile geçmişten getirdiği ortak tarihi, kültürel değer yargıları ve toprakların birbirine yakın olması sebebiyle Balkanlar coğrafyasıdır(Kurshumliu, 2021). Özellikle Batı Trakya, Bulgaristan, Makedonya, Kosova, Arnavutluk, Bosna Hersek, Karadağ gibi Balkanlarda bulunan devletlerin genelinin ana dilleri Türkçedir ve o bölgelerde Türkler yaşamaktadırlar (Özdemir, 2013; Çelik, 2020).

Balkanlar, Avrupa kıtasının güneydoğusundan yer alan 505 bin *km*² 'lik bir alandır. Asya, Afrika ve Avrupa kıtasının kavşak noktasında bulunması açısından stratejik bir öneme sahip olduğu söylenebilir (Jelavich, 2009: 55; Demiraj, 1994). Balkanlar bu kavşak konumu ile doğu ve batıyı birbirine bağlama görevi üstlenmektedir. Balkanlar kadim bir tarihe sahip olmak ile birlikte aynı zamanda farklı milletlere ev sahipliği yapması ile de ön plana çıkmaktadır. Farklı milletlerden, farklı dinlerden ve farklı dillerden birçok insanın bir arada yaşadığı bir coğrafya olma özelliği de taşımaktadır (Kurshumliu, 2021). Balkanlarda Türkçe öğretimi faaliyetleri üniversiteler bünyesinde Türkoloji bölümleri ve Yunus Emre Enstitüsü aracılığıyla insanlara ulaşmaktadır(Kayadibi, 2017). Bunun yanı sıra Maarif Vakfı, okulları ile de Türkçe öğretimi faaliyetleri hız kazanmıştır(<https://turkiyemaarif.org/>). Verilen Türkçe eğitimleri ile birlikte sahada ortaya çıkan birtakım eksiklikler, aksaklıklar ve sorunlar da gün yüzüne çıkmıştır. Balkan devletleri özelinde ortaya çıkan tüm bu sorunlar için alanda uzman kişiler birçok çalışma yapmışlardır. Bu çalışmalar ile Türkçe öğretimini daha etkili ve verimli kılmak amaçlanmıştır (Çelik, 2021; Büyükkiz, 2014).

Yabancılar Türkçe öğretimi ele alındığında birçok derlem çalışmasının mevcut olduğu tespit edilmiştir ve bu derlem çalışmaları ile yabancılar Türkçe öğretimi alanı sınıflandırılarak bilgiye daha düzenli, kolay ve anlaşılır ulaşmak amaçlanmıştır. Buna paralel olarak bu çalışmalar vasıtası ile alan yazında hangi çalışmaların yapıldığını ve hangi kısımlarda eksikliklerin olduğunu görerek yeni çalışma alanları yaratmaya çalışmak amaçlanmıştır (Büyükkiz, 2014; Doğan Kahtalı ve Günata, 2021; Er, Biçer ve Bozkırlı, 2012; Göçer ve Moğul, 2011). Balkanlar özelinde düşünüldüğünde Bozkırlı ve Er (2018) tarafından yapılan çalışma Bosna Hersek'te yapılmış ve 25 araştırma makalesi ele alınıp incelenmiştir. Yapılan bu çalışmada çalışmanın belirli konu başlıkları içerisinde sınırlı kaldığı ve çalışmaların yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun haricinde Balkanlar özelinde yapılmış bir derlem çalışmasına ulaşılamamıştır.

Bu çalışmanın amacı geçmişten günümüze Balkan devletlerinde yapılmış araştırma makalelerini incelemektir. Bu çalışmada şu alt amaçlara ilişkin sorulara cevap aranmıştır:

1. İncelenen araştırma makalelerinin yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. İncelenen araştırma makalelerinin araştırma modellerine göre dağılımı nasıldır?
3. İncelenen araştırma makalelerinin evren/örneklem/çalışma grubuna göre dağılımı nasıldır?
4. İncelenen araştırma makalelerinin konularına göre dağılımı nasıldır?
5. İncelenen araştırma makalelerinin ülkelere göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli:

Araştırma doküman incelemesi kapsamında değerlendirilmiştir. Bowen (2009: 90), doküman incelemesini “basılı ya da elektronik dokümanlar sistematik bir biçimde incelenir ve değerlendirilir.” şeklinde tanımlamıştır. Bu modelin tercih edilme sebebi, Balkanlarda Türkçe öğretiminde geçmişten günümüze yapılmış araştırma makalelerini sistematik bir biçimde inceleme ve değerlendirme esas olduğu içindir.

İncelenen Dokümanlar:

Araştırma kapsamında ULAKBİM ve GOOGLE SCHOLAR veri tabanları taranarak Balkanlarda Türkçe öğretimi konusunun 2009 ve 2022 yılları arasında ele alındığı 66 araştırma makalesi saptanmış ve bu çalışmalar kapsamında ele alınmıştır. Araştırma makaleleri yıllarına, araştırma modellerine, evren/örneklem/çalışma gruplarına, konularına ve ülkelere göre sınıflandırılarak incelenmiştir.

Verilerin Toplanması:

Veri toplama sürecinde araştırma makaleleri “Makedonya’da Türkçe öğretimi, Sırbistan’da Türkçe öğretimi, Bosna Hersek’te Türkçe öğretimi, Bulgaristan’da Türkçe öğretimi, Arnavutluk’ta Türkçe öğretimi, Kosova’da Türkçe öğretimi, Karadağ’da Türkçe öğretimi, Romanya’da Türkçe öğretimi, Moldova’da Türkçe öğretimi, Hırvatistan’da Türkçe öğretimi, Macaristan’da Türkçe öğretimi, Balkanlarda Türkçe öğretimi, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi” anahtar kavramları ile toplanmıştır. Elde edilen 66 araştırma makalesi inceleme kapsamına dahil edilmiştir.

Verilerin Analizi:

Verilerin analizi yapılırken; bulguların betimlenerek yorumlanması için nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. “Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239). Bu çalışmada da önceden araştırmacılar tarafından saptanan

değişkenler (yıl, araştırma modeli, evren/örneklem/çalışma grubu, konu, ülke) başlıklarla ilgili akademik çalışmalar incelenip dikkate alınarak bulgular oluşturulmuştur.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, belirtilen alt amaçlar doğrultusunda incelenen 66 araştırma makalesine ait bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

İncelenen Araştırma Makalelerinin Yıllara Göre Dağılımı:

2009 yılından 2022 yılına kadar olan dönemde hazırlanan araştırma makalelerinin yıllara göre dağılımı tablo 1'deki gibidir:

Tablo 1. 2009-2022 Yılları Arasında Yazılan Balkanlarda Türkçe Öğretimi ile İlgili Araştırma Makalelerinin Yıllara Göre Dağılımı

YIL	F	%
2009	1	1.51
2010	2	3.03
2011	2	3.03
2012	2	3.03
2013	10	15.15
2014	7	10.60
2015	5	7.57
2016	9	13.63
2017	3	4.54
2018	9	13.63
2019	4	6.06
2020	2	3.03
2021	8	12.12
2022	2	3.03
Toplam	66	100

Tablo 1'e göre 2009-2022 yılları arasında hazırlanan Balkanlarda Türkçe öğretimi ile ilgili araştırma makalelerinin 1'inin 2009 yılında, 2'sinin 2010, 2011, 2012, 2020 ve 2022 yıllarında, 3'ünün 2017 yılında, 4'ünün 2019, 5'inin 2015 yıllarında, 7'sinin 2014 yılında, 8'inin 2021 yılında, 9'unun 2016 ve 2018 yıllarında, 10' unun 2013 yılında yapıldığı görülmektedir. Balkanlarda Türkçe öğretimi alanında en fazla çalışmanın 2013 yılında yapıldığı görülürken en az çalışmanın 2009 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Balkanlarda Türkçe öğretimi üzerine yapılan çalışmaların son yıllarda arttığı göze çarpmaktadır.

İncelenen Araştırma Makalelerinin Ülkelere Göre Dağılımı:

2009 yılından 2022 yılına kadar olan dönemde hazırlanan araştırma makalelerinin ülkelere göre dağılımı tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. 2009-2022 Yılları Arasında Yazılan Balkanlarda Türkçe Öğretimi ile İlgili Araştırma Makalelerinin Ülkelere Göre Dağılımı

ÜLKE	f	%
Bosna Hersek	23	34,84
Bulgaristan	10	15,15
Arnavutluk	7	10,60
Romanya	4	6,06
Yunanistan	2	3,03
Makedonya	7	10,60
Kosova	7	10,60
Sırbistan	1	1,51
Makedonya-Kosova-Romanya	1	1,51
Bosna Hersek-Makedonya-Kosova-Romanya	2	3,03
Makedonya-Kosova-Bulgaristan-Bosna Hersek-Yunanistan-Arnavutluk	1	1,51
Moldova-Kosova-Makedonya-Sırbistan-Bosna Hersek-Yunanistan-Arnavutluk-Karadağ-Hırvatistan-Macaristan	1	1,51
Toplam	66	100

Tablo 2'ye göre 2009-2022 yılları arasında Balkan devletlerinde yapılan Türkçe öğretime ait araştırma makalelerinin ülkelere göre dağılımı incelendiğinde en fazla çalışmanın Bosna Hersek'te (f=23) ve Bulgaristan' da (f=10) yapıldığı görülmektedir. Onu Arnavutluk (f=7), Kosova (f=7) ve Makedonya (f=7) takip etmektedir. En az çalışma Sırbistan'da yapılmaktadır.

İncelenen Araştırma Makalelerinin Araştırma Modellerine Göre Dağılımı:

2009 yılından 2022 yılına kadar olan dönemde hazırlanan araştırma makalelerinin modellerine göre dağılımı tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. 2009-2022 Yılları Arasında Yazılan Balkanlarda Türkçe Öğretimi ile İlgili Araştırma Makalelerinin Araştırma Modellerine Göre Dağılımı

ARAŞTIRMA MODELİ	F	%
Nicel	12	18,18
Nitel	37	56,06
Karma	5	7,57
Belirtilmemiş	12	18,18
Toplam	66	100

Tablo 3'e göre 2009-2022 yıllarında yazılan Balkanlarda Türkçe Öğretimi ile ilgili araştırma makalelerinin araştırma modelleri incelendiğinde en fazla çalışmanın nitel model (f=37) üzerinde yapıldığı görülürken en az çalışmanın karma (f=5) modelle yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada 12 araştırma makalesinin modelinin de belirtilmediği saptanmıştır.

İncelenen Araştırma Makalelerinin Konularına Göre Dağılımı:

2009 yılından 2022 yılına kadar olan dönemde hazırlanan araştırma makalelerinin konularına göre dağılımı tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. 2009-2022 Yılları Arasında Yazılan Balkanlarda Türkçe Öğretimi ile İlgili Araştırma Makalelerinin Konularına Göre Dağılımı

KONU	f	%
Kitap-Eser	6	9,09
Değer-Kültür-Kültür Aktarımı	4	6,06
Dinleme	2	3,03
Konuşma	5	7,57
Okuma	1	1,51
Yazma	6	9,09
Dinleme ve Okuma	1	1,51
Öğrenci-Öğretmen Görüşleri	10	15,15
Dil İhtiyaçları	1	1,51
Dil Bilgisi-Dilbilim	5	7,57
Sözcük-Kelime Öğretimi	3	4,54
Sorun ve Çözüm Önerileri	3	4,54
Derlem-Düzenleme	7	10,60
Diğer	11	16,66
Toplam	66	100

Tablo 4'e göre 2009-2022 yıllarında yazılan Balkanlarda Türkçe öğretimi ile ilgili araştırma makalelerinin konuları incelendiğinde en fazla çalışmanın "Diğer" konusunda yapıldığı görülmektedir. Onu sırası ile "Öğrenci-öğretmen görüşleri", "Derlem-Düzenleme", "Kitap-Eser", "Konuşma", "Yazma", "Dil bilgisi- Dilbilim", "Değer-Kültür-Kültür Aktarımı", "Sözcük-Kelime öğretimi", "Dinleme", "Sorun ve çözüm önerileri", "Okuma", "Dinleme ve Okuma" başlıkları takip eder.

İncelenen Araştırma Makalelerinin Evren/Örneklem/Çalışma Grubuna Göre Dağılımı:

2009 yılından 2022 yılına kadar olan dönemde hazırlanan araştırma makalelerinin evren/örneklem/çalışma gruplarına göre dağılımı tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. 2009-2022 Yılları Arasında Yazılan Balkanlarda Türkçe Öğretimi ile İlgili Araştırma Makalelerinin Evren/Örneklem/Çalışma Grubuna Göre Dağılımı

Evren/ Örneklem /Çalışma Grubu	f	%
Kitap	13	19,69
Doküman	15	22,72
Öğrenci	28	42,42
Öğretmen	4	6,06
Belirtilmemiş	6	9,09
Toplam	66	100

Tablo 5' e göre 2009-2022 yıllarında yazılan Balkanlarda Türkçe öğretimi ile ilgili araştırma makalelerinin evren/örneklem/çalışma grubu incelendiğinde en fazla çalışmanın 28 sıklıkla öğrenciler üzerinde yapıldığı görülebilmektedir. Onu sırası ile 15 sıklıkla doküman, 13 sıklıkla kitap, 6 sıklıkla belirtilmemiş olanlar ve 4 sıklıkla öğretmen takip etmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Dünya genelinde Türkçe öğrenimin hız kazanmasına paralel olarak yabancılara Türkçe öğretimi alanı her geçen gün önemi artmaya devam eden bir alan olarak öne çıkmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretimi başlı başına bir alan oluştururken Türkçenin yabancı dil olarak öğretileceği coğrafyanın da önemli olabileceği düşünülmektedir. Bu sebeple Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği Balkanlar coğrafyasını konu alan çalışmaların incelenmesi ve bu alana ilişkin elle tutulur verilere ulaşılması önemli görülebilmektedir. 2009 yılından 2022 yılına kadar geçen süreç boyunca Balkanlarda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi konusu ile ilgili araştırma makalelerinin çalışıldığı bu çalışmada 66 araştırma makalesi incelenmiştir. Araştırma makaleleri; yıl, ülke, araştırma modeli, araştırma konusu ve evren/örneklem/çalışma grubu başlıklarında bir araya getirilip tartışılmıştır. Bulgularda da tespit edildiği gibi özellikle 2013 yılında Balkanlarda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine yapılan çalışmaların sayısında önemli bir artış söz konusudur. Bu artışın söz konusu olmasında 2009 yılı ile birlikte Yunus Emre Enstitüsü'nün başta Bosna Hersek olmak üzere Balkan ülkelerinin genelinde açılmaya başlamasının etkili olabileceği düşünülmektedir (<https://www.yee.org.tr/>). Ancak Memiş'in (2021:42) de belirttiği gibi "araştırmalarda evreni yansıtacak örneklem büyüklüğüne ulaşamaması" verilerin belirli sınırlamalar içerisinde kalınarak değerlendirildiği hususunun önemli olabileceği düşünülmektedir.

2009-2022 yılları arasında geçen süreçte Balkanlarda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine yapılmış araştırma makaleleri incelendiğinde 66 araştırma makalesinin 10'unun 2013 yılında, 9'unun 2018 yılında, 8'inin 2021 yılında, 7'sinin 2014 yılında, 5'inin 2015 yılında, 4'ünün 2019 yılında, 3'ünün 2017 yılında, 2'sinin 2010, 2011, 2012, 2020 ve 2022 yıllarında yazıldığı ve 1'inin 2009 yılında yazıldığı tespit edilmiştir. Doğan Kahtalı ve Günata'nın (2021) yabancılara Türkçe öğretimi üzerinde yaptıkları derlem çalışmasının sonuçları ile sonuçlar benzerlik göstermektedir. Ayrıca Türkben'in (2018) yaptığı çalışmada 2011-2015 yılları arasında yabancılara Türkçe öğretimi özelinde yapılan çalışmaların sayısında bir artışın söz konusu olduğunu belirtmesi çalışmanın yılları

dikkate alındığı benzer sonuçlara ulaşıldığı düşünülebilir. 2020 yılında Balkanlarda Türkçe öğretimine yönelik araştırmaların sayısının az olmasının tüm dünyayı etkisi altına alan Korona salgın hastalığının olabileceği düşünülmektedir.

2009 yılından 2022 yılına kadar olan süreçte Balkanlarda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili hazırlanmış araştırmaların ülkelere göre dağılımı incelendiğinde en fazla çalışmanın Bosna Hersek'te olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma Bozkırlı ve Er (2018) tarafından hazırlanan "Boşnaklara Türkçe Öğretimi Üzerine Betimsel Bir İnceleme" başlıklı çalışmanın çıkış noktası ile uyuma göstermektedir. Bosna Hersek özelinde birçok çalışmanın yapılmasında hem birçok kurum ve kuruluşun Türkçe öğretimi faaliyetlerini yürütmesinin hem de Bosna Hersek ile geçmişten getirilmiş olan tarihi ve kültürel değer yargılarının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya konu olan araştırma makaleleri araştırma modelleri kapsamında incelendiğinde en fazla nitel araştırma modelinin kullanıldığı belirlenmiştir. İncelenen 66 araştırma makalesinin 37'sinin nitel olduğu belirtilirken 12'sinin nicel, 12'sinin belirtilmediği, 5'inin ise karma modelde incelendiği görülmektedir. Bu çalışmanın sonuçları Ercan Güven (2015) ve Büyükkiz' in (2014) yabancılara Türkçe öğretimi üzerinde yaptıkları derlem çalışmasının sonuçları ile benzerlik gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

Araştırma kapsamında 2009 ile 2022 yılları arasında Balkanlarda Türkçe öğretimi üzerine hazırlanmış 66 araştırma makalesinin konusu incelendiğinde en fazla çalışmanın diğer başlığı üzerinde yapıldığı belirtilirken bunu kitap-eser, öğrenci-öğretmen görüşlerinin takip ettiği görülmektedir. Bu çalışma yabancılara Türkçe öğretimi üzerinde yapılmış Doğan Kahtalı ve Günata(2021), Ercan Güven (2015), Türkbek (2018) ve Büyükkiz (2014)'in çalışmaları ile benzerlik göstermektedir. Araştırmaya konu olan araştırma makalelerinin evren/örneklem/çalışma grupları dikkate alındığında 28 sıklıkla öğrenciler özelinde çalışmaların en fazla yapılan çalışmalar olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışmaların ülkeler nezdinde çok fazla çeşitlilik göstermediği çalışmaların özellikle Bosna Hersek üzerinde yapıldığı, çalışmalarda daha çok nitel araştırma yönteminin tercih edildiği görülmektedir. Ancak araştırmalar için önemli bir model olan nicel araştırma modelinin de çalışmalara farklı bir boyut kazandırıp hazırlanan araştırma makalelerine bilimsellik açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte evren/örnekleme/çalışma grubu olarak öğrenciler özelinde çok fazla çalışmanın yapılıyor olması çalışmaların alana yön vermesi açısından önem taşıdığı düşünülebilir. Yapılan araştırmanın genelde yabancılara Türkçe öğretimi, özelde Balkanlarda Türkçe öğretimi alanına yön vermesi bakımından önemli olacağına inanılmaktadır. Bu çalışma Balkanlarda Türkçe öğretimi üzerine yapılacak yeni çalışmalara bir bütünlük sunabilir ve araştırma yapacak kişilere yardımcı olabilir.

ÖNERİLER

Balkanlardaki ülkelerin her biri üzerinde detaylı çalışmalar yapılabilir.

Balkanlarda Türkçe öğrenilmiş kişilerle görüşülerek Türkçe öğrenme sebeplerinin genel analizi yapılabilir.

Balkanlara Türkçe öğretimi dikkate alınarak özel ders materyalleri geliştirilebilir.

Ortak kültürel değerlerin ve ortak dil özelliklerinin belirlenmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Açık, F. ve Yavuz, R. İ. (2019). Balkanlarda öğreticilerin gözünden Türkçe öğretimi. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (48), 299-326.
- Ak Başoğlu, D. ve Can, F. S. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Balkanlı öğrencilerin yazılı anlatımda yaptıkları hatalar üzerine tespitler. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(10).
- Akbulut, B. ve Nas, G. E. (2021). Türkçe öğrenen Boşnak konuşurlarının Türkçe ünlü üretimi. *Karadeniz Araştırmaları*, 18(71), 735-762.
- Akın, H. ve Çetin, M. (2016). Cinsiyet faktörünün yabancı dil olarak Türkçe öğrenim stratejilerine etkisi. (Bosna Hersek örneği). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(2), 1021-1032.
- Akış, İ. ve Stefan, C. A. (2014). Romanya’da Türkçenin dünü bugünü. *Türk Dünyası Araştırmaları*, (209).
- Altay, E. ve Akkaya, A. (2022). Kuzey Makedonya’da Türkçe eğitimi. *Çukurova Üniversitesi Türkoğlu Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 147-167.
- Arslan, M. (2014). The Effects of structural features of learning Turkish language as a foreign language from learners’ perspective: Bosnia and Herzegovina case. *Eğitim ve Bilim*, 39, 189-200.
- Aydın, G. (2018). İki dilli Türkçe öğretmenlerinin Türkçeye ilişkin metaforik algıları: Makedonya örneği. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(25), 230-254.
- Balaban, A. (2014). Arnavutluk’ta Türkçe öğretimi ve Arnavutların Türkçe öğrenme sebepleri. *Journal of International Social Research*, 7(33).
- Bekir, H. (2015). Bulgaristan’da Dil Planlaması Çerçevesinde Anadil Olarak Türkçeye Yönelik Dil Politikaları. *Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 59-68.
- Bostan, A. (2014). Kosova’da yaşayan Türkçe eğitim. *21. yüzyılda eğitim ve toplum. Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 179-180. (2014).
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2). 27-40. DOI 10.3316/QRJ0902027.
- Boylu, E. ve Çangal, Ö. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Bosna-Hersekli öğrencilerin konuşma kaygılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 349-368.

- Bozkırlı, K. Ç. ve Er, O. (2018). Boşnaklara Türkçe öğretimi ile ilgili araştırmalar üzerine betimsel bir inceleme . *e-Kafkas Journal of Educational Research* , 5 (1) , 61-70 . DOI: 10.30900/kafkasegt.403221
- Bölükbaş F. (2010). İlköğretim öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik tutumlarının başarı-cinsiyet-ailenin eğitim düzeyi bağlamında değerlendirilmesi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 5(3), 905 - 918.
- Büyükkız, K. (2014). Yabancılar Türkçe öğretimi alanında hazırlanan lisansüstü tezler üzerine bir inceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25), 203-213.
- Coşkun, I. (2013). Türkiye ve Bulgaristan'da ilköğretilere yazma sürecinde öğrencilerin ürettikleri yazıların okunaklılık bakımından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(8).
- Çalışkan, N. ve Çangal, Ö. (2013). Yabancılar Türkçe öğretiminde dil ihtiyaç analizi: Bosna-Hersek örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 310-334.
- Çangal, Ö. (2013). Bosna Hersekli Neden Türkçe Öğreniyor? Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi Bildiri Kitabı II. 177-186.
- Çelebi, M. D. (2021). XX. yüzyılda Kosova'da Türkçe öğretim programlarının uygulanması. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(32), 137-154.
- Çelik, M. E. (2016). Bulgaristan'daki Türkçe öğretmenlerinin Türkçenin eğitimi-öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 35(2), 69-81.
- Çelik, M. (2018). Makedonya'da dünden bugüne Türkçe eğitim ve öğretimi. *I. Uluslararası Türk Dili Çalıştay Bildiri Kitabı*.
- Çelik, M. ve Gürel, Z. (2018). Makedonya'da Türkçe dilbilgisi öğretimi ve bu alanda yayımlanan kitaplar. *Knowledge International Journal*, 22(6), 1621-1626.
- Çelik, S. D. (2009). Kosova'da Türkoloji eğitimi. *International Journal of Central Asian*, 13.
- Çelik, M. E. (2021). Bosna-Hersek'te Türkçe öğretiminin güncel durumu. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(Özel Sayı), 108-128.
- Çetin, M., Gözcü, L. ve Özalp, K. (2016). Yabancılar Türkçe öğretiminde yazma etkinliklerine öğrencilerin bakışı (Bosna Hersek örneği). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 30, 509-521.
- Doğan Kahtalı, B. ve Günata, B. (2021). Türkiye'de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin geldiği son nokta. *Turkish Studies*, 16(3), 931-959.
- Doğan, L., ve Gülvodina, G. (2020). Bulgaristan'da Türkçe eğitim ve ilköğretim ikinci kademe ders kitaplarının (1992-2019 yılları) karşılaştırması. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 809-825.
- Derjaj, A. (2010). Arnavutluk'ta Türkçe öğretimi, dilin iç ve dış formlarındaki gözlemlere dayanarak. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 3(18), 991-996.
- Demir, N. (2016). Turkish education and teaching in Balcan countries knowledge. *International Journal*, 15(1), 413-421.

- Demirhan, H. (2019). Sözlü anlatımlarla 1984-1989 yılları arasında Bulgaristan'da Türklere uygulanan asimilasyon politikaları. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (16), 480-498.
- Demir, N., ve Eryılmaz, R. (2021). Kosova'da kullanılan 6. Sınıf Türkçe ders kitabının Türkçe öğretim programı ve yenilenmiş Bloom taksonomisi açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19(1), 244-261.
- Demir, H. ve Okumuş, S. (2014) Kosova'da yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bir dinleme/izleme etkileri: Türkçe dizi filmler ve etkileri, Uluslararası Balkan Eğitim ve Bilim Kongresi, Trakya Üniversitesi, Bildiri Kitabı, s:78- 85.
- Er, O., Biçer, N. ve Bozkırlı, K. Ç. (2012). Yabancılar Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunların ilgili alan yazını ışığında değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(2), 51-69.
- Ercan Güven, A. N. (2014, 19-21 Haziran). Yabancılar Türkçe öğretimi üzerine yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından analizi. VII. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı, Muğla, Türkiye.
- Eryılmaz, R., ve Demir, N. (2020). Kosova'da yaşayan Türklerin ana dilde eğitiminde kullanılan 7. sınıf Türkçe ders kitabının biçim, içerik ve öğretim programına uygunluk açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 3(2), 353-370.
- Eraslan, F. ve Yücel, D. (2021). Ortaöğretim öğrencilerinin uzaktan yabancılar Türkçe öğretimine bakışı (Kazakistan ve Bosna Hersek örnekleri). *Kesit Akademi Dergisi*, 7(26), 483-499.
- Göçer, A., ve Moğul, S. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili çalışmalara genel bir bakış. *Turkish Studies*, 6(3).
- Gökçebağ, D. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Yunanlıların yaptıkları dilbilgisel hataların incelenmesi. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 1(2), 100-116.
- Güleç, İ. ve İnce, B. (2013). Türkçe öğrenen yabancıların günlük yaşama ilişkin kültürel algıları üzerine bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 3(3), 95-106.
- Güleç, F. (2022). Özel amaçlı dil öğretimi misafir asker personeli Türkçe öğretim örneği. *Edebiyat Bilimi*, 65-89.
- Gümüş, İ., ve Dağ, P. (2018). Türkçe ve Arnavutça arasındaki ortak sözcüklerin Arnavutların Türkçe öğrenimlerine olan etkisi üzerine bir değerlendirme. *TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(12), 187-199.
- Gürel, Z., ve Çelik, M. (2018). Makedonya'da Türkçe dil bilgisi öğretimi ve bu alanda yayımlanan kitaplar. *International Journal Knowledge*, 22(6).
- <https://www.yee.org.tr/>
- <https://turkiyemaarif.org/>
- Isakovic, N. ve Arslan, M. (2010). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinlediğini ve okuduğunu anlama becerisinin gelişimine etki eden unsurların belirlenmesi.

- İkiz, B. (2019). *Ana dili söz dizimi tipolojisinin yabancı dil olarak Türkçe öğretimine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Türkiye Araştırmaları Enstitüsü.
- Jetmira, A. (2018). Arnavutçadaki Türkçe kelimelerde ses olayları. *TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(12), 516-524.
- Kaçar, E., ve Kaçar, H. (2013). Arnavutluk'ta yaşayan Türk öğrencilerin anadildeki problemleri. 2. *Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı" Balkanlarda Türkçe"*, Bildiri Kitabı II, 14-16.
- Kara, M. (2013). Zenica üniversitesi Türkoloji bölümündeki Boşnak öğrencilerin Türkçe metin okumadaki sorunları. *Turkish Studies*, 8(4), 939-950.
- Karçış, A. ve Çetin, M. (2015). Yabancı dil Türkçe öğreniminde konuşma becerisinin gelişimini engelleyen kaygılar üzerine (Bosna Hersek örneğinde). *Turkish Studies*, 10(11), 971-986.
- Kayadibi, N. (2017). Makedonya'da Türkçe öğretmeni, Türk dili ve edebiyatı öğretmeni yetiştirme. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 5(1), 15-25.
- Kayadibi, N. ve Demir, N. (2018). Makedonya'da ilköğretim 7. sınıfta öğrenim gören Türk öğrencilerin konuşma becerilerinin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(1), 220-237.
- Kurshumliu, S. (2021). *Türkçe öğrenen Kosovalı öğrencilerin konuşma becerilerindeki biçim bilgisi yanlışları üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Melanlioğlu, D. (2016). Bosna Hersek örneğinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen çocukların dinleme alışkanlıkları. *Avrasya Etüdları*, 50, 529-546.
- Melanlioğlu, D., ve Demir Atalay, T. (2016). Türkçe öğrenen yabancılar örneğinde yansıtıcı günlük kullanma ve yazma öz yeterliği arasındaki ilişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 56-76.
- Nas, G. E., ve Akbulut, B. (2021). Yabancılar Türkçe öğretimine bürün bilimsel bir yaklaşım-Boşnak konuşurların Türkçe vurgu üretimleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 185-208.
- Nurlu, M., ve Çelik, M. (2015). Bulgaristan'da demokrasi döneminde Türkçe öğretimi meselesi. *Yeni Türkiye-Rumeli Balkanlar Özel Sayısı IV*.
- Memiş, M. (2021). *Yabancılar Türkçe öğretiminin güncel sorunları* (1. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Okuç, T. (2021). Romanya'daki lise öğrencilerinin Türkiye Türkçesi yazılı anlatımlarının bölgesel Türkçeye ait özellikler bakımında incelenmesi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 13(3).
- Özbay, M. (2021). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin akademik programlardaki yeri*. İçinde E. Boylu (Ed.). Soru ve cevaplarla yabancı dil olarak Türkçe öğretimi el kitabı. (1. Baskı, 95- 96). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özdemir Erem, N. H. (2019). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin tarihsel temelleri*. İçinde İ. Erdem, B. Doğan ve H. Altunkaya (Ed.). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi (1. Basım, ss. 3-11). Pegem Akademi Yayıncılık.

- Özevren, M. S. (2019). Uluslararası Balkan Türkologları buluşması. Balkanlarda Türkolojinin dünü, bugünü ve geleceği çalıştayı. *Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 1(02), 75-82.
- Parlakpınar, A. G. M. (2014). Yunus Emre Enstitüsü'nün Türkoloji alanındaki faaliyetleri. *Proceedings Book*, 274.
- Solak, E. (2011). Bosna-Hersek'te Türkçe ve Türk dili eğitimi ile ilgili çalışmalar. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 165-174.
- Şahin, E. Y. ve Çelik, E. (2011). Romanya'da Türk soylulara okutulan Türkçe ders kitaplarındaki hatalarda Rumence'nin etkileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(229), 759-775. (2011)
- Şen, Ü. (2013). Bulgaristan'da faaliyet gösteren Şumnu Nazım Hikmet Kültür evi ile Mozaik dergisinin Türkçe ve Türk kültürüne katkıları bakımından değerlendirilmesi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5(2).
- Şentürk, L., ve Aktaş, E. (2015). Türkiye'de ve Romanya'da okutulan ana dili Türkçe ders kitaplarının değer iletimi açısından karşılaştırılması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 215-243.
- Tiryaki, E.N. (2013) Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazma eğitimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 38-44.
- Tok, M. ve Yığın, M. (2013). Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenme nedenlerine ilişkin bir durum çalışması. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 8, 132-147.
- Tunçel, H. (2016). Yunan üniversite öğrencilerinin yabancı dil olarak Türkçeye yönelik algıları ve Türkçe öğrenme sebepleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1).
- Türkben, T. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaların değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2464-2479.
- Yalap, H. (2016). Türkçeden Sırpçaya geçen kelime ve eklerle bu unsurların Sırlara Türkçe öğretimindeki katkısı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (39), 239-259.
- Yenisoy, H. S. (2017). Bulgaristan Türklerinin eğitim ve kültürel sorunlarında yeni gelişmeler (1990-2010). *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 17(2), 33-49. (2017)
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yiğit, M. (2017). *Kültürel etkileşim bağlamında yabancı dil olarak Türkçe öğretimi*. Hiperlink Yayınları.
- Yiğit, M. (2021). Saraybosna Yunus Emre Enstitüsündeki Kursiyerlerin Türkiye Algısı ve Türkçe Öğrenme Sebepleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 207-216.
- Yiğit, M., ve Arslan, M. (2014). Kültürel etkileşimin yabancı dil olarak Türkçe öğretimine etkisi: Arnavutluk örneği. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(10).

BEYİN GÖÇÜ: YURTDIŞINDA AKADEMİK KARIYER TERCİH EDİLME SEBEPLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Elif Gökçe SARSILMAZ

Hacı Bektaş Veli Anadolu Lisesi, İstanbul, elifgokcesarsilmaz@gmail.com

Melis SİNDEL

Hacı Bektaş Veli Anadolu Lisesi, İstanbul, sindelmelis@gmail.com

Dr. Özden KARAGÖZ MIRÇIK

Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, ozdenkar@gmail.com

Arda UYGUNER

Hacı Bektaş Veli Anadolu Lisesi, İstanbul, ardauyguner07@gmail.com

ÖZET

Dünya genelinde birçok insan doğduğu topraklardan, isteyerek ya da istemeyerek çeşitli nedenlerle (savaş, kıtlık, ekonomik nedenler, eğitim, vb.) göç etmek zorunda kalmaktadır. Ülkemiz son yıllarda Dünya'nın birçok ülkesindeki insanlar tarafından yaşamak için cazip hale gelirken ve göçmen sayısı artarken; iyi eğitim almış ve gelecek vaat eden gençlerimizin de "beyin göçü"nü gerçekleştirdiklerine dair haberlerin sayısının gün geçtikçe arttığını duymaktayız. Ülkemizin en büyük sorunlarından biri olan "beyin göçü"nün nedenlerini araştırmaya yönelik olan çalışmanın amacı; yurtdışında yaşayan bilim insanlarının göç nedenlerini ve gidiş yollarını, yaşadıkları sorunları ve ülkeye tekrar dönme konusundaki düşüncelerini belirlemektir. Çalışmanın amacına uygun olarak öncelikle literatür araştırmaları yapılmış ve farklı soru tipleri (açık uçlu, çoktan seçmeli vb.) içeren 29 soruluk anket hazırlanmıştır. Anketin çok sayıda kişiye ulaşmasını sağlamak amacıyla hem üniversitelerin veri tabanlarından hem de çeşitli iletişim platformlarından yurtdışındaki bilim insanlarımızın iletişim bilgilerine ulaşılmıştır. Hazırlanan anket çevrimiçi hale dönüştürülerek, e-posta ile örneklemimiz için uygun olan yurtdışında akademik kariyer yapan her yaştan ve meslekten bilim insanlarımıza iletimi sağlanmıştır. Araştırmaya katılan 44 akademisyenin yaş ortalamaları 36 ve 18'i bayan, 26'sı erkek olup; Amerika ve Avrupa kıtalarından katılım sağlamışlardır. Ortalama 10 yılı aşın süredir yurtdışında yaşayan, %61'i evli ve %87'si "Doktor" unvanına sahip olan katılımcıların, anket sorularına verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde elde edilen önemli sonuçlar şunlardır: katılımcıların yarısı, burs alarak yurtdışında eğitime başlamış ve ailelerinden destek görmüşlerdir; çoğunluğu "İngilizce" eğitim veren ve "kaliteli" eğitim kurumlarını tercih etmiştir. Ayrıca akademik çalışma koşulları (iş bulma imkânının fazla olması, ar-ge destekleri, ekonomik nedenler, mesleki saygınlık, liyakatin olması, seviyeli iş arkadaşlıkları, başarının ödüllendirilmesi, takdir görme), ilgi duyduğu alandaki uzman sayısının fazla olması ve "huzurlu ve özgür" yaşam nedenlerinden dolayı yurtdışında akademik kariyer yapmayı tercih etmişlerdir. Çalışma hem yurtdışında eğitim ve akademik kariyer düşünen gençlerimiz için bir rehber, hem de nitelikli bireylerin ülkemizde kalmayı neden tercih etmediklerine dair bir durum analizi ortaya koyması bakımlarından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Beyin göçü, bilim insanı, akademik kariyer

BRAIN DRAIN: A QUALITATIVE STUDY ON THE REASONS FOR CHOOSING AN ACADEMIC CAREER ABROAD

ABSTRACT

Many people around the world are forced to migrate from the land of their birth, willingly or unwillingly, for various reasons (war, famine, economic reasons, education, etc.). While our country has become attractive for people to live in many countries of the world in recent years and the number of immigrants has increased; we hear that the number of news that our well-educated and promising young people are also experiencing a "brain drain" is increasing day by day. The aim of the study is to investigate the causes of "brain drain", one of the biggest problems of our country; The aim is to determine the reasons for migration of scientists living abroad, their paths, the problems they experience and their thoughts about returning to the country. In accordance with the purpose of the study, literature research was first conducted and a survey of 29 questions containing different question types (open-ended, multiple choice, etc.) was prepared. In order to ensure that the survey reaches a large number of people, the contact information of our scientists abroad was accessed from both university databases and various communication platforms. The prepared survey was converted online and sent via e-mail to scientists of all ages and professions who were eligible for our sample and had academic careers abroad. The average age of the 44 academics participating in the research is 36. They participated from the American and European continents. When the answers to the survey questions of the participants, who have been living abroad for more than 10 years on average, 61% of whom are married and 87% of whom have the title of "Doctor", are evaluated, the important results obtained are as follows: half of the participants started their education abroad by receiving a scholarship and received support from their families; The majority of them preferred "quality" educational institutions that provide education in "English". In addition, academic working conditions (high job opportunities, R&D supports, economic reasons, professional prestige, merit, high-quality work friendships, reward for success, being appreciated), the high number of experts in the field of interest and a "peaceful and free" life. For these reasons, they preferred to pursue an academic career abroad. The study is important both as a guide for our young people who are considering education and academic careers abroad, and as a situation analysis of why qualified individuals do not prefer to stay in our country.

Keywords: Brain drain, scientist, academic career

GİRİŞ

Tüm Dünya’da çeşitli nedenlerle milyonlarca insan doğup büyüdüğü topraklardan isteyerek ya da istemeyerek göç etmek zorunda kalmaktadır. Bu göçlerin büyük bir çoğunluğu savaş, kıtlık, ekonomik ve politik nedenlerden dolayı zorunlu olarak kaynaklanmaktadır. Her yaşta insan için büyük bir karar olan göç, eğitimli kişiler arasında da gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. “Beyin göçü” olarak adlandırılan, gelişmekte olan ülkelerdeki iyi eğitim görmüş, düşünen, kalifiye iş gücünün en verimli oldukları dönemde daha iyi koşullarda eğitim almak ve yaşamak amacıyla gelişmiş bir ülkeye gidip, geri dönmeme durumudur (Bakırtaş ve Kandemir, 2010).

Gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de onlarca yıldır “beyin göçü” yaşanmakta ve bu durum ülkemize sosyolojik ve ekonomik olarak büyük zararlar vermektedir. Hem nitelikli insan kaynaklarımızın

kaybedildiği hem de bilimsel gelişmemizin yavaşladığı belirtilmektedir (Bakırtaş ve Kandemir, 2010; Başaran, 2002; Tansel ve Güngör, 2003; Babataş, 2007). Buna rağmen beyin göçünü önlemek ve cazipliğini azaltmaya yönelik yapılan çalışmalar az olacak ki, üniversite seviyesine yaklaşan gençlerimizin yurtdışında eğitim alma ve yaşama konusunda daha fazla istekli olduklarına şahit olmaktayız. Çevremizdeki birçok gencin yurtdışında eğitim almak ve akademik çalışmalar yapmak istemesi ve bunu bir kurtuluş olarak görmesi araştırmamızın nedenini oluşturdu. “Neden özellikle iyi eğitim almış, çalışkan gençlerimiz yurtdışında eğitim almak ve çalışmak istiyor?” istiyor sorusu, araştırmamızın temelini oluşturmaktadır. Ayrıca beyin göçünü gerçekleştiren kişilerin hangi nedenler ve koşullarda nasıl yurtdışına gittikleri, gittikleri ülke, üniversite ve bölümü tercih etme nedenlerini belirlemek amacıyla çalışmamız oluşturulmuştur.

Yapılan çalışma, ülkemizdeki gençlere yurtdışında eğitim ve yaşama konusundaki nedenlerini ortaya koyma bakımından önemlidir. Ayrıca yurtdışında akademik kariyer yapmak için bölüm, üniversite ve ülke seçimi için göz önünde bulundurulması gereken nitelikleri de göstermektedir. Çalışmadan elde edilen verilerin, yetkili kişi ve kurumlar içinde iyi eğitilmiş gençlerimize kalmaları konusunda neler sunmaları gerektiği yönünde de faydalı olacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmamızın amacı yurtdışında yaşayan bilim insanlarının göç nedenlerini ve gidiş yollarını, yaşadıkları sorunları ve ülkeye tekrar dönme konusundaki düşüncelerini belirlemektir. Tarama modeli kullanılarak yapılan çalışmada, yurtdışında eğitim gören ve çalışan bilim insanlarımıza yönelik internet üzerinden 29 soruluk bir anket oluşturulmuştur. Anketi oluştururken daha önce yapılmış benzer çalışmalardan (Başaran, 2002; Tansel ve Güngör, 2003; Babataş, 2007) ve eğitim alanında doktorasını tamamlamış iki uzmanın görüşlerinden faydalanılmıştır. Anket, yurtdışında yaşayan ve akademik kariyer yapan kişilerce doldurulması için bu alanla ilgili organizasyon kurumları olan bioinforange (Biyolojik Bilimler için Eğitim Topluluğu) ve tassausa (Turkish American Scientist&Scholars Association) gibi organizasyonlar ile hem üniversite internet sayfaları hem de araştırmacıların sosyal çevrelerindeki kişilerden faydalanılmıştır. Böylelikle anketi gönüllü olarak dolduran 44 akademisyen örneklemimizi oluşturmaktadır. Elde edilen veriler, tablo haline dönüştürülerek yüzdelik oranları belirlenmiş ve veri grupları oluşturularak analiz edilmiştir. Literatür verilerinden elde edilen bilgilerle karşılaştırarak sonuçlar yorumlanmıştır.

BULGULAR

Anketimize katılan katılımcılardan elde edilen verilere ait bulgular, bu bölümde yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Ülke adı	nErkek	nKadın	n
ABD	15	10	25
Almanya	5	3	8
İngiltere	4	2	6
Kanada	2	3	5
Toplam	26	18	44
Yüzdesi	59%	41%	100%

Tablo 3. Katılımcıların Medeni Durumu

Medeni durumları	n	%
Evli	27	61%
Bekâr	17	39%

Tablo 4. Katılımcıların Akademik Unvanlarının Dağılımı

Akademik Unvan	n	%
Prof. Dr.	13	30%
Doç. Dr.	6	14%
Dr.	19	43%
Araştırma Görevlisi	2	5%
Diğer	4	9%

Tablo 5. Katılımcıların Yaş Aralığı

Yaş aralığı	n	%
20-25	2	5%
26-30	8	18%
31-35	13	30%
36-40	4	9%
41-45	6	14%
46-50	5	11%
51-55	1	2%
56-60	2	5%
61-65	1	2%
65-70	1	2%
70+	1	2%

Tablo 6. Katılımcıların, İlk Olarak Yurtdışına Çıkarken Çeşitli Kurumlardan Burs Alma Verileri

Burs Alma Durumu	n	%
Burs aldım	22	50%
Hiç burs almadım	22	50%

Tablo 7. Katılımcıların, Yurtdışında Eğitim ve Akademik Çalışma Yapma Konusunda Ailelerinden Destek Alma Durumları

Ailelerinden Destek Alma Durumu	n	%
Evet, destek aldım	31	70%
Hayır, destek almadım	13	30%

Tablo 8. Katılımcıların, Yurtdışında Eğitim ve Akademik Çalışma Yapma Konusunda, Türkiye'deki Öğretmenleri Tarafından Yönlendirilme Durumları

Öğretmenleri Tarafından Yönlendirilme Durumu	n	%
Evet, yönlendirildim	20	45%
Hayır, yönlendirilmedim	24	55%

Tablo 9. Katılımcıların, Yurtdışına Gitme Nedenleri

Yurtdışına gitme amaçlarına ait başlıklar	Nedenleri	n	%
Eğitim	- Yüksek Lisans yapmak, - Doktora yapmak.	43	98%
Çalışma alanından dolayı	- Gelişmiş ülkelerde teknolojik alt yapı ve uzman sayısı bakımından daha üstün olması, - Çalışma alanının daha çok kabul görmesi	40	91%
Ortam kalitesi	- Yaşam ve çalışma kalitesi, - Maddi ve manevi destek görmek	37	84%
Özgürlük	Akademik, düşünce ve yaşama biçimi bakımından kendini daha özgür hissetme	35	80%
Maddi olanaklar	- Daha iyi maaş, - Proje destekleri, - Yaşam standartları.	20	45%
Aile	- Orada doğup büyümek, - Eşinin işi nedeniyle bulunma, - Aile bireyleri tarafından özendirilmek.	2	5%

Uygulanan anketten elde edilen verilere göre, her bir katılımcının yurtdışında akademik kariyer yapmak için birden çok nedeni olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak akademik kariyer yapmak amacıyla bulundukları ülkeyi ve üniversiteyi seçme nedenleri Tablo 9 ve 10'da gösterilmektedir.

Tablo 10. Katılımcıların Bulundukları Ülkeyi Seçme Nedenleri

Ülke Seçme Nedenleri	Açıklama	n	%
Eğitim kalitesi	- Yabancı dil, - Araştırma olanakları, - Teknolojik altyapı, - Uzman sayısı	44	100%
Yabancı dil	İngilizce dilinde eğitim almak.	44	100%
Özgürlük	- Akademik özgürlük, - Düşünce özgürlüğü, - Serbest yaşam	26	59%
İş olanakları	- Kendi alanında iş bulabilme imkânları, - Çalışma koşullarının daha adil olması.	23	52%
Ekonomik nedenler	Alım gücünün daha iyi olması.	22	50%
Ulaşım	Türkiye'ye ulaşım kolaylığı	15	34%
Vatandaşlık	Üniversitenin olduğu ülkenin vatandaşı olma veya vatandaş olmak istemeleri	12	27%

Tablo 9'dan elde edilen verilere göre, katılımcıların tamamı "İngilizce" eğitim verilen ve eğitimin daha kaliteli olduğunu düşündükleri ülkeleri tercih etmişlerdir.

Tablo 11. Katılımcıların Bulundukları Üniversiteyi Seçme Nedenleri

Üniversite seçme nedenleri	Açıklama	n	%
Araştırma imkânı sağlaması	Araştırma fonları ve destek sağlaması	42	95%
Çalışma ortamı	Çalışmalarının ve başarısının takdir edilmesi, desteklenme, insanların birbirine karşı duyarlı, saygılı ve destekleyici olması	38	86%

Üniversitenin kaliteli ve köklü olması	Üniversitenin saygınlığı, köklü ve tanınmış olması	25	57%
İş fırsatı	Üniversite mezunlarının daha kolay iş bulabilmesi ve talep edilmesi	24	55%
İstediği bölümün olması	Çalışmak istediği alanla ilgili güncel ve kaliteli çalışmaların bulunduğu üniversitede yapıldığına inanması	20	45%

Tablo 10'dan elde edilen verilere göre, katılımcıların bulundukları üniversitenin araştırma imkânları ve çalışma ortamı nedenleriyle seçmiş oldukları görülmektedir.

Tablo 11. Katılımcıların Akademik Çalışma Yaptığı Bölüm ve Alt Alanlar

Bağlı oldukları fakülte/bölüm	Çalışma Alanı	n	%
Mühendislik	Otomatik kontrol (otomom araçlar), veri bilimleri, makina öğrenmesi, triboloji, endüstriyel tasarım	16	36%
Havacılık ve Uzay	Uzay bilimleri, hava araçları	8	18%
Fizik	Biyofizik, astrofizik, fizik, malzeme bilimi, enerji	7	16%
Sosyal Bilimler	Hukuk, insan hakları, siyaset bilimi	7	16%
Biyoloji	Moleküler biyoloji, genetik	3	7%
Eğitim	Fizik eğitimi, eğitim yönetimi	2	5%
Kimya	Biyokimya	1	2%

Tablo 11'e göre, katılımcıların %79'u sayısal alanda (mühendislik ve temel bilimler gibi) çalışmayı tercih ederken; %21'i sözel (sosyal bilimler ve eğitim) alanlarında çalışmak için yurtdışını tercih ettikleri görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Ülkemizdeki gençler arasında gittikçe yaygınlaşan ve hedef haline getirilen “yurtdışında eğitim alma ve akademik kariyer yapma” düşüncesini, bizzat bunu yaşayan kişilerden öğrenmek ve analiz yapmak amacıyla yaptığımız anket bulguları neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Katılımcıların tamamı, yurtdışındaki üniversitelerde verilen eğitimi daha kaliteli buluyor ve İngilizce konuşulan ve bu dilde eğitim veren ülkeleri tercih etmişlerdir. Ayrıca araştırma alanlarında destek görme ve iş bulabilme de önemli nedenler arasında yer almaktadır.
- Yurtdışındaki bir üniversitede eğitim almak ve kariyer yapmak için ailelerin desteği ve yönlendirmesi, okul öğretmenlerine göre daha fazladır. Bu nedenle gençlerin yurtdışına yönlendirilmesinde ailenin etkisi daha fazla olmaktadır.
- Katılımcıların yarısı, ilk etapta burs alarak yurtdışında eğitime başlamıştır.
- Yurtdışında akademik çalışma, aşağıdaki nedenlerden dolayı cazip olarak görülmektedir:
 - liyakatin olması,
 - seviyeli iş arkadaşlıkları,
 - başarının ödüllendirilmesi,
 - takdir görme,
 - ilgi duyduğu alandaki uzman sayısının fazla olması,
 - ar-ge çalışmalarına destek verilmesi,

- ekonomik nedenler,
 - “huzurlu ve özgür” yaşam.
- Katılımcıların çoğu sayısal alanda çalışma yapmak için yurtdışını tercih etmiştir. Sosyal bilimler alanında bu oran %21’de kalmıştır.
 - Çalışmamızda katılımcıların yurtdışında çalışma yapmalarına nedenleri sıralandığında; eğitim, çalışma alanı, ortam kalitesi ve özgürlük oranlarının fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların maddi imkânlar yerine belirtilen nedenlerden dolayı yurtdışını tercih etmeleri nedeniyle Tansel ve Güngör (2004)’ün yaptığı çalışmadan oldukça farklı sonuç elde edilmiştir.
 - Çalışmamızdan elde edilen bir sonuçta, son 20 yılda beyin göçünün nedenlerinin değiştiği daha iyi maddi imkân beklentisi yerine eğitim ve kaliteli yaşam alanında beklentilerinin arttığını görmekteyiz. Elde edilen bu sonuç, Kaçar (2016)’ın çalışmasını desteklemektedir.

ÖNERİLER

Yurt içinde veya dışında iyi eğitim görmüş insanlar, alanlarında uzmanlaşmış her kişi, genellikle bu sürenin sonunda daha iyi standartlarda çalışma koşullarına, daha başarılı bir kariyere ve daha dolgun bir ücrete sahip olmak amacıyla daha iyi fırsatlar sunan ülkelerde yaşamak istemektedir. Bu fırsatların yaratılabilmesi için de gelişmiş ve modern dünya ülkeleri, bütçelerinden en büyük payı eğitime, yani genç beyinlerin gelişimine ayırırlar. Özellikle Türkiye içindeki yüksek işsizlik oranları, düşük ücretler, çalışılan meslek alanı ile mezun olunan bölümün içeriği arasında hiçbir bağlantı olmaması beyin göçü için etkili oluyor Bu durum ülkemiz için ciddi bir nitelikli işgücü kaybı olduğunu çıkarabiliriz.

Araştırmadan elde edilen verilerin sonucunda, yurtiçinde akademik çalışma yapmayı gençlerimize daha cazip hale getirebilmek için çeşitli kurum ve yetkililerin gerekli düzenleme yapması önerilmektedir. Bir ülkenin en büyük hazinelerinin başında nitelikli ve iyi eğitilmiş insan gelmektedir. Bu değerlerimizi korumak ülkemiz adına çok büyük kazanç olacaktır.

Nitelikli işgücü oranının artması için yapılabilecek diğer olay ise “tersine beyin göçü”dür. Beyin göçü yapan bireyin kendisini yurtdışında geliştirmiş bir şekilde ülkesine dönüp bilgi ve birikimini katma değer yaratmak için kullanılması anlamına gelmekte olup, en önemli teşviklerden biri ücret getirisi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesidir. Çünkü beyin göçünün temel sebeplerinden biri de emek karşılığı kazanç dengesizliği ve liyakatsizliktir. Ülkesine dönen nitelikli kişiler (bilim insanı veya diğer entelektüel iş gücü sahibi kişiler) hem üniversitelerde dersler vererek bu bilgilerin genç nesilleri yetiştirmesini ve daha nitelikli ve daha eğitilmiş kişilerin yetişmesine katkı sağlayacak hem de özel ve kamuda alanındaki çalışmalarda aktif olarak yer alabilecektir. Böylelikle ülkemiz, milletimiz kazanacaktır.

KAYNAKÇA

- Açiler, S. (2020). *Beyin Göçü Nedir? Sebepleri Nelerdir?* IENSTITU. <https://www.iienstitu.com/blog/beyin-gocu-nedir-sebepleri-nelerdir> (Aralık 2022 tarihinde ulaşılmıştır).
- Bakırtaş, T. ve Kandemir, O. (2010). Gelişmekte Olan Ülkeler ve Beyin Göçü: Türkiye Örneği, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Eylül 2010, C: 18, Sayı: 3, ss. 961-974.

- Çalıseki, M. (2020). *Yurtdışında Biyolojik Bilimlerde Bilimsel Araştırmalar Gerçekleştiren Türk Bilim İnsanları Listesi*, Bioinforange. <https://www.bioinforange.com/bioinfoguide/rehberler/yurt-disinda-biyolojik-bilimlerde-bilimsel-arastirmalar-gerceklestiren-turk-bilim-insanlari-listesi/> (Kasım 2022 tarihinde ulaşılmıştır).
- Kaçar, G. (2016). *Türkiye’de Beyin Göçü Ve Tersine Beyin Göçü Olgularının Değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Sağbaş, S.M. (2009). *Beyin Göçünün Ekonomik Ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tansel, A., & Güngör, N. D. (2004). Türkiye’den yurt dışına beyin göçü: Ampirik bir uygulama. Ankara: ERC - Economic Rese- arch Center, Middle East Technical University, ERC Working Papers. Retrieved from <http://www.erc.metu.edu.tr/menu/series04/0402.pdf>

İLKÖĞRETİMDE SU OKURYAZARLIĞI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Ali ÇETİNER

Milli Eğitim Bakanlığı, Konya, Türkiye, cetinali70@gmail.com

ÖZET

Son yıllarda doğal kaynaklar hızla tükenmektedir. Dünyada sınırlı kaynaklardan biri olan su yaşam için vazgeçilmez bir maddedir. Suyun bilinçli kullanılması ve öneminin fark edilmesi için bireylerin erken yaşlarda eğitilmesi gerekmektedir. İlköğretim dönemi bu yönüyle etkili ve önemlidir. Bireylerin su ile ilgili eğitim almaları, farkındalık kazanmaları bir gereklilik haline gelmiştir. Bundan dolayı ilköğretimde su okuryazarlığı konusu oldukça önemlidir. Günümüzde su sorunlarının artmasıyla araştırmacılar su okuryazarlığı ile ilgili çalışmalara yönelmiştir. Bu çalışmanın amacı ilköğretimde su okuryazarlığı üzerine değerlendirme yapmaktır. Bu amaç doğrultusunda su okuryazarlığı ile ilgili konular literatür incelemesi yapılarak bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Su okuryazarlığı yeni bir kavram olup, su kaynaklarının bilinmesi, suyun etkin kullanılması, öneminin fark edilmesi, suyun nasıl sağlandığı ve günlük kullanım miktarı ile ilgili temel bilgilere sahip olma düzeyi olarak tanımlanabilir. Ayrıca su okuryazarlığı sadece su ile ilgili bilgileri edinmek değil, su sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetlerde bulunmak, suyun korunması için yürütülen çalışmalara gönüllü katılımında bulunmaktır. Bir diğer ifade ile su okuryazarlığı, sorumluluk ve farkındalık dersi olmasının yanında su kaynaklarının öğrenilmesi, su tüketimi ve tasarrufu ile suyun yaşam açısından önemini anlamayı sağlayan bilgi düzeyidir (Wood, 2014). Su okuryazarlığı ilköğretimde birçok ders aracılığıyla sağlanmaktadır. Günümüzde yaşanan su kirliliği, suyun bilinçsiz kullanımı ve ilerleyen yıllarda su kıtlığının tahmin edilmesinden hareketle ilköğretimde su okuryazarlığı için şunlar önerilmektedir. Daha fazla öğretim programları içerisinde yer alabilir. İlköğretimde öğrencilere su okuryazarlığı konusunda uygulamalı eğitimler sağlanabilir. Bireylerin su bilinci kazanması için sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler gerçekleştirilebilir. Her branştan öğretmenin su okuryazarlığı ile ilgili eğitim almaları sağlanabilir. Su okuryazarlığı konusunda daha fazla akademik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Su, su okuryazarlığı, su eğitimi.

AN EVALUATION ON WATER LITERACY IN PRIMARY EDUCATION

Dr. Ali ÇETİNER

Milli Eğitim Bakanlığı, Konya, Türkiye, cetinali70@gmail.com

ABSTRACT

In recent years, natural resources are rapidly depleting. Water, one of the limited resources in the world, is an indispensable substance for life. In order to use water consciously and to realise its importance, individuals should be educated at an early age. Primary education period is effective and important in this respect. It has become a necessity for individuals to receive education about water and to gain awareness. Therefore, the issue of water literacy in primary education is very important. Today, with the increase in water problems, researchers have turned to studies on water literacy. The aim of this study is to evaluate water literacy in primary education. In line with this purpose, some evaluations were made by reviewing the literature on water literacy. Water literacy is a new concept and can be defined as the level of knowing water resources, using water effectively, realising its importance, having basic knowledge about how water is provided and the amount of daily use. In addition, water literacy is not only acquiring information about water, but also taking part in activities to solve water problems and voluntarily participating in activities carried out for the protection of water. In other words, water literacy is the level of knowledge that enables learning about water resources, water consumption and saving, and understanding the importance of water for life, in addition to being a lesson of responsibility and awareness (Wood, 2014). Water literacy is provided through many courses in primary education. Based on today's water pollution, unconscious use of water and the prediction of water scarcity in the coming years, the following are suggested for water literacy in primary education. It can be included in more teaching programmes. Applied trainings on water literacy can be provided to students in primary education. In-class and out-of-class activities can be carried out for individuals to gain water awareness. Teachers from all branches can be provided with training on water literacy. More academic studies should be conducted on water literacy.

Keywords: Water, water literacy, water education.

GİRİŞ

Günümüzde iklim değişikliği, çölleşme, ormanların tahribatı, ozon tabakasının incilmesi, asit yağmurları, hava, su ve toprak kirliliği gibi çevre sorunları doğayı ve dolayısıyla insanlığın geleceğini tehdit eder hale gelmiştir (Keçeci ve diğerleri, 2023). Dünya nüfusunun artması, sanayileşmesinin hızlanması ve ülkelerin büyüme amacıyla aşırı kaynak tüketimi yapması çevrenin yıpranmasına neden olmuştur (Aydın & Göze Kaya, 2022). Doğal çevrenin bozulmasında ve çevre sorunlarının yaşanmasında en büyük pay insana aittir (Karaca, 2007). İnsanın çevreye karşı müdahalesi arttıkça doğal denge bozularak çevre sorunları oluşmakta ve tüm canlıların yaşamı olumsuz etkilenmektedir (Karagözoğlu, 2020). Giderek artan bu çevre sorunları toplumların karşılaştığı önemli zorluklardan biridir. Karşılaşılan bu güçlüklerin çözümü ve sürdürülebilir bir gelecek sağlayabilmek açısından çevre eğitimi büyük önem taşımaktadır (Mercan, 2023). Çünkü insanoğlunun neden olduğu çevre tahribatının giderilebilmesi yine insanların çevre eğitimi olarak gerekli bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yeterliliğe ulaşmasıyla mümkündür (Özdemir, 2010).

Günümüz çevre sorunlarından biri de su kirliliğidir. İnsanoğlunun bazı faaliyetleri sonucunda su kaynakları kirlenmiş durumdadır (Menteşe, 2017). Çünkü çevre kirliliğinden en çok etkilenen ve çevre kirliliği açısından en savunmasız olan doğal kaynak sudur. Canlıların yaşamını devam ettirebilmesi ve çevre için gerekli olan su sınırsız değildir. Su tüm canlılar için vazgeçilmez bir kaynaktır (Doğan, 2023). Su canlının ve canlılığın herşeyidir. Bundan dolayı susuz hayat mümkün değildir (Akin & Akin, 2007). Bazı araştırmacılara göre gerekli önlemler alınmadığı takdirde önümüzdeki yıllarda tatlı suya erişimin zorlaşacağı hatta su krizlerinin yaşanacağı tahmin edilmektedir (Doğan, 2023; Gezer & Erdem, 2018; Karaman & Gökalp, 2010; Özerdinç & Hamalosmanoğlu, 2021; Yozgat, 2021). Türkiye, artan nüfusa ve iklim değişikliğine bağlı olarak 2050 yılında su fakiri ülkeler arasında olma tehlikesiyle karşı karşıyadır (Aksay vd., 2005; Ögenler & Okuyaz, 2017). Bu durum göz önüne alındığında suyun bilinçli kullanılması, kirlenmemesi, korunması, farkındalık kazanılmasının çok önemli olduğunu belirtebiliriz. Bu noktadan hareketle yaşanan su sorunlarının çözülebilmesi ve tahmin edilen su sorunlarının önlenmesi bireylerin su konusunda eğitim almalarına bağlıdır. Bu çalışmanın amacı, suyun yaşam için önemine dikkat çekerek su okuryazarlığı kavramı açıklamak ayrıca ilköğretimde su okuryazarlığının gerekliliği ve durumu hakkında değerlendirmeler yapmaktır.

SU

H₂O olarak bilinen su, pozitif yüklü iki hidrojen ve negatif yüklü bir oksijen atomundan oluşmaktadır. Doğada katı, sıvı ve gaz hallerinde bulunan su tatsız, kokusuz, renksiz ve saydam bir sıvıdır. Su, canlı ve cansız tüm varlıkların yapısında bulunur (Ilgar, 2020). Her varlık suya farklı şekilde bağımlıdır. Canlılar suya doğrudan bağımlı iken cansız varlıklar dolaylı olarak suya bağımlıdır. Suyun olmadığı yerde canlılık belirtisi yoktur. Bilim insanları diğer gezegenlerde yaşam olup olmadığını ispatlamak için öncelikle o gezegende suyun varlığını araştırmaktadırlar. Yaşam için öncelikle su gereklidir. (Ursavaş, 2022). Su insanoğlunun hiçbir şekilde üretemediği çok önemli bir kaynaktır. Dünyanın yaklaşık % 70'i su olmasına rağmen bu oranın sadece % 3'ü içilebilir su kaynağıdır. Ulaşılabilen tatlı su kaynağı oranı ise sadece % 1'dir. Bundan dolayı suyun kullanımında ve tüketilmesinde çok dikkatli olunması gerekmektedir. Dünya genelinde su miktarı sabit iken nüfus hızlı bir şekilde artmaktadır. Hal böyle olunca gelecekte su krizlerinin yaşanacağı öngörülmektedir (Doğan, 2023). Şu anda dünya nüfusunun yaklaşık bir milyarı temiz suya erişemiyor. Yaklaşık üç milyar insan suyla ilgili hastalıkları engelleyemiyor. Bu mevcut durumun iyileştirilebilmesi açısından su okuryazarlığı kavramını önemli bulmaktayız (Otaki at all., 2015).

SU OKURYAZARLIĞI

Okuryazarlık kavramı sürekli değişen ve gelişen bir kavram olmuştur. Bireyin adını soyadını yazabilme ve imzasını atabilme olarak başlamış, cümleleri okuyup yazma, ilokul mezunu olma, modern topluma uyum sağlayabilecek düzeyde bilgi ve yeteneklere sahip olma şeklinde gelişmiştir. Günümüzde ise bireylerin yeteneklerini geliştirmeleri, onurlu bir şekilde yaşamaları, kalkınmayı desteklemeleri, hayat standartlarını yükseltmeleri, bilgili olmaları, karar verme ve öğrenmeyi sürdürmeleri için çeşitli okuryazarlık kavramlarından bahsedilmektedir

(Güneş, 2019). Dönemlere göre değişen okuryazarlık kavramı son zamanlarda bireylerin belirli düzeyde bilgiye sahip olmalarının yanında becerilerini geliştirerek gerekli davranışları sergilemek anlamlarına ulaştığını söyleyebiliriz.

Su okuryazarlığı kavramı ile ilgili literatür incelendiğinde birçok tanımlamanın olduğu görülmektedir. Su okuryazarı olmak günlük kullandığımız suyun nasıl arıtıldığını ve ulaştırıldığını anlamak, bununla birlikte suyun kalitesini ve güvenliğini, günlük kullanım miktarını ve suyu tam olarak ne amaçla kullandığımızı bilmek anlamını taşımaktadır (Otaki vd., 2015). Su ve su kaynakları ile ilgili bilgi sahibi olmak, suyun yapısını ve özelliklerini bilmek, suyun kirlenmesini önlemek, suyu bilinçli kullanmak, su sorunlarına çözüm aramak su okuryazarlığının gerekliliklerindendir (Özerdinç & Hamalosmanoğlu). Su okuryazarlığı başlı başına bir ders olup bireylere sorumluluk ve farkındalık kazandırır. Böylece bireyler su molekülünün davranışlarını tanır, kavrar, hangi durumlarda suyun zarar göreceğini, kirleneceğini öngörerek, tükettiği su miktarını hesaplayabilecek beceriler elde eder (Dinç, 2018). Su okuryazarlığı, suyun yaşamsal kıymetini, su döngüsünü, çevresindeki kaynakların tanınması, sürdürülebilir şekilde yönetilmesi ve korunması ile ilgili bilgi ve farkındalığa sahip olunması, su ile ilgili sorunların çözümü için gerekli faaliyetlerde bulunulması olarak tanımlanabilir (Ursavaş, 2022). Bir başka ifade ile su okuryazarlığı, suyun yaşam için öneminin bilinmesi, su kaynaklarının tanınması, suyun sürdürülebilir şekilde kullanılmasıdır (Wood, 2014).

Otaki (2015), su okuryazarlığının bireyin bulunduğu çevreye bağlı olduğunu ifade etmiş, bundan dolayı su okuryazarlığını üç kategoride ele almıştır. Birincisi pratik su okuryazarlığı, ikincisi yaşayan su okuryazarlığı ve üçüncüsü de sosyal su okuryazarlığıdır. Pratik su okuryazarlığı, suyun yaşam için yetebilecek oranda ve kalitede olabilmesi için sahip olunması gereken bilgi düzeyidir. Sağlık için su içmeyi bilmek ve temizliğin önemini kavramak gibi konuları kapsar. Yaşayan su okuryazarlığı ise, kişinin kendi evinde ve sosyal alanda suyu akılcıca kullanma yeteneği anlamını taşır. Bu tüm bireylerin sağlıklı yaşam sürebilmesi için yeterli seviyede kaliteli suya erişebilmesi için gereklidir. Örneğin yağmur sularının toplanarak kullanılması, su depolarının temiz tutulması gibi sorumluluklara sahip olmaktır. Sosyal su okuryazarlığı da suyun kullanılmasında toplum için sorumlu davranma ve mantıklı kararlar alma isteğini içerir.

İLKÖĞRETİMDE SU OKURYAZARLIĞI

Dünyada var olan su miktarı arttırılamaz ya da azaltılamaz. Su, miktarının azalmamasına karşın birçok sorunla karşı karşıyadır. Bunlar suyun kirlenmesi, israf edilmesi, kolay ulaşılamaması vb. gibi sorunlardır. Bundan dolayı bireylerin suyu bilinçli kullanmaları, korumaları ve iyi bir şekilde yönetmeleri gerekmektedir. Bunların sağlanması için su eğitimi bir başlangıç noktasıdır. Su eğitimi ile bireylerin su okuryazarı olmaları sağlanabilir (Ursavaş, 2020). Mevcut su kaynaklarımızın doğru bir şekilde kullanılması ancak nesillerin doğru şekilde eğitilmesiyle mümkündür. İstenilen eğitimin davranışa dönüştürülebilmesi de bireylere erken yaşlarda verilecek eğitimlerden geçmektedir (Ursavaş ve Aytar, 2018). Bu noktadan hareketle ilköğretim dönemi su okuryazarlığı açısından çok önemli olduğu söylenebilir. İlköğretimde su konusu birçok ders aracılığıyla işlenebilir.

İlköğretim derslerinin öğretim programları (MEB) incelendiğinde su konusunun doğrudan ya da dolaylı şekilde yer aldığı bazı kazanımlar görülmektedir. (Çevre eğitimi ve iklim değişikliği dersi öğretim programı, 2022; Fen bilimleri dersi öğretim programı, 2018; Hayat bilgisi dersi öğretim programı, 2018; Sosyal bilgiler dersi öğretim programı, 2018).

Hayat bilgisi 1. Sınıf 2. Ünite *‘Evdeki kaynakları verimli bir şekilde kullanır.’*

Hayat bilgisi 2. Sınıf 6. Ünite *‘Yakın çevresindeki doğal unsurların insan yaşamına etkisine örnekler verir.’*

Sosyal bilgiler 4. Sınıf 5. Öğrenme alanında *‘Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.’*

Sosyal bilgiler 6. Sınıf 5. Öğrenme alanında *‘Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.’*

Fen bilimleri 4. Sınıf 6. Öğrenme alanında ‘Kaynakların kullanımında tasarruflu davranmaya özen gösterir.’ ve ‘Yaşam için gerekli olan kaynakların ve geri dönüşümün önemini fark eder.’

Çevre ve iklim değişikliği (ÇEİD) 2. Ünite ‘Yeryüzündeki doğal kaynakları yaptığı araştırma sonuçlarına dayanarak gruplandırır’ ve ‘Doğal kaynakların madde döngüsü ve enerji akışı ile süreklilik kazandığını fark eder.’

ÇEİD 6. Ünite ‘Su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının önemini fark eder.’

ÇEİD 6. Ünite ‘Kaynakların sürdürülebilir kullanımının kalkınmaya etkisini araştırma verilerine dayalı olarak tartışır.’

İlköğretimde su konusunun yer aldığı hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve fen bilimleri derslerinde iki kazanım bulunurken çevre ve iklim değişikliği dersinde dört kazanım yer almaktadır.

SONUÇ

Su, canlı ve cansız tüm varlıklar için hayati önem taşımaktadır. Susuz bir yaşam mümkün değildir. Bundan dolayı bireylerin su ile ilgili bilgi, beceri ve davranışlara sahip olmaları çok önemlidir. Bu da bireylerin su okuryazarı olmalarıyla gerçekleşebilir.

Günümüzde önemi giderek artan su kaynaklarının korunması ve suyun bilinçli kullanılması, su kirliliğinin önlenmesi için bireylere özellikle ilköğretim döneminde gerekli eğitimlerin verilmesi bir gereklilik arz etmektedir. Su kaynaklarının korunmasında eğitimin önemli bir rolü vardır. Özellikle bireylerin küçük yaşlarda aldıkları çevre duyarlılığı eğitimleri ebeveynlerinin de katılımıyla geniş kitlelere ulaşmaktadır (Gezer & Erdem, 2018).

Araştırmacılar, su okuryazarlığının geliştirilmesine yönelik yapılan çalışmaların olumlu sonuçlar verdiğini belirtmektedirler. Bundan dolayı daha fazla etkinliklerin yapılarak su konusunda farkındalığın sağlanmasını önermektedirler. Bu noktada en büyük görev öğretmenlerin üzerindedir. Bireylerin gönüllü su okuryazarı olmaları için erken yaşlarda eğitimin sağlanması yetkin öğretmenlerin sorumluluğundadır (İlgar, 2020). Öğretmenlerin eğitimi ise çok etkilidir. Çünkü eğitim etkili kullanıldığında toplum üzerinde büyük bir dönüştürücü güce sahiptir (Dinç, 2018).

İlköğretim ders programları incelendiğinde su konusunun bazı derslerin kazanımlarında yer aldığı görülmektedir. Ancak suyun öneminin giderek arttığını göz önüne alırsak su konusunun ilköğretimde bütün dersler aracılığıyla daha fazla kazanımlara yer verilmesi ve su okuryazarları yetiştirilmesi elzemdir. Ayrıca ilköğretim döneminde su konusunda eğitimlerin daha etkili olması açısından sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler arttırılabilir. Her bırıanştan öğretmenlerin su konusunda eğitimler alarak derslerinde su konusuna yer vermeleri sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Aksay, C. S., Ketenoğlu, O., & Latif, Kurt. (2005). Küresel Isınma ve İklim Değişikliği. *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Dergisi*, 1(25), 29-42.

Aydin, N., & Dilek, Göze. (2022). Çevre Sorunları Ve Çözüm Arayışları. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 14(2), 197-215.

Dinç, H. (2018). Su Okuryazarlığı Eğitiminin Gerekliliği Ve Etki Gücü Üzerine Bir Deneme. *Anadolu Öğretmen Dergisi*, 2(2), 169-176.

Doğan, M. (2023). Sürdürülebilirlik: Su Ve Suyun Önemi. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 176-192.

Gezer, A., & Erdem, A. (2018). Su Stresi, Su Kıtılığı Ve Su Tasarrufu Hakkında Halkın Farkındalığının Belirlenmesi: Akdeniz Üniversitesi Örnek Çalışması.

- GÜNEŞ, F. (2019). Okuryazarlık yaklaşımları. *The Journal of Limitless Education and Research*, 4(3), 224-246.
- Ilgar, R. (2020). Su Okuryazarlığı Ve Su Ayak İzi Üzerine Yaklaşımlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13 (73).
- Karaca, C. (2007). Çevre, insan ve etik çerçevesinde çevre sorunlarına ve çözümlerine yönelik yaklaşımlar. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 1-19.
- Karagözoğlu, N. (2020). Çevre Sorunları, Nedenleri Ve Çözüm Önerileri: Yozgat Örneği. *International Journal Of Geography And Geography Education*, (42), 356-373.
- Karaman, S., & Gökalp, Z. (2010). Küresel Isınma ve İklim Değişikliğinin Su Kaynakları Üzerine Etkileri. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, (1), 59-66.
- Keçeci, G., Yildirim, P., Yıldız, S., Burcu, Alan., & Zengin, F. (2023). Ekosistem Unsurlarının Öğretildiği Etkinliklerin Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Tutumlarına Etkisi: Hazar Gölü Örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 1370-1391.
- Menteşe, S. (2017). Çevresel Sürdürülebilirlik Açısından Toprak, Su Ve Hava Kirliliği: Teorik Bir İnceleme. *Journal Of International Social Research*, 10(53).
- Mercan, G. (2023). Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (Türçev)'nin Çevre Eğitimindeki Öncü Rolü: Sürdürülebilir Gelecek İçin Eğitim Ve Bilinçlendirme Çalışmalarının İncelenmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences/Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53).
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). Fen bilimleri dersi öğretim programı. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=325>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). Hayat bilgisi dersi öğretim programı. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=326>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2022). Çevre eğitimi ve iklim değişikliği dersi öğretim programı. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1143>
- Mutluhan, A. K. I. N., & Galip, A. K. I. N. (2007). Suyun Önemi, Türkiye’de Su Potansiyeli, Su Havzaları Ve Su Kirliliği. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 47(2), 105-118.
- Ogenler, O., & Okuyaz, S. (2017). Suyun Durumu Hakkında Kısa Bir Değerlendirme. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 7(3), 178-186.
- OTAKI, Y., SAKURA, O., & OTAKI, M. (2015). Advocating water literacy. *Engineering Access*, 1(1), 36-40.
- Özdemir, O. (2010). Yeni bir çevre eğitimi perspektifi: “Sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim”. *Eğitim ve bilim*, 32(145), 23-38.
- Özerding, F., & Hamalosmanoğlu, M. (2021). Ortaokul Öğrencilerinin Su Ayak İzi, Su Farkındalığı Ve Su Okuryazarlığı Hakkındaki Görüşleri. *Anadolu Öğretmen Dergisi*, 5(2), 296-315.
- Ursavaş, N. (2020). Su okuryazarlığının geliştirilmesinde bir kaynak olarak projectwet etkinliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 77(4).

- Ursavaş, N. (2022). Çevresel Atık Farkındalığı Ve Su Okuryazarlığı. https://www.researchgate.net/profile/Nazihanursavas/publication/357577923_Cevresel_Atik_Farkindaligi_Ve_Su_Okuryazarligi/links/61d54f8cb6b5667157c9e6f9/Cevresel-Atik-Farkindaligi-Ve-Su-Okuryazarligi.Pdf Erişim Tarihi: 26.10.2023
- Ursavaş, N. Ve Aytaç, A. (2018). Okul Öncesi Öğrencilerinin Su Ve Okuryazarlık Gelişimlerinin İncelenmesi: Proje Tabanlı Bir Araştırma. *Gayri Resmi Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), 19-45.
- Wood, G. V. (2014). *Water Literacy And Citizenship: Education For Sustainable Domestic Water Use In The East Midlands* (Doctoral Dissertation, University Of Nottingham). Yozgat, C. (2021). Suyun Bir İnsan Hakkı Olarak Değerlendirilmesi. *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2), 197-235.

SOSYAL AĞLARIN SOSYAL BİLGİLER EĞİTİM DURUMLARINDA KULLANIMININ ARAŞTIRILMASI

Alper ALTINIŞIK

Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, Türkiye, alper.altinisik@ankaramedipol.edu.tr

Prof. Dr. Deniz TONGA

Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, Türkiye, deniztonga@hotmail.com

ÖZET

Sosyal bilgiler ve teknoloji arasındaki ilişki, eğitim alanında önemli bir konudur. Teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte sosyal bilgiler derslerinde teknolojinin kullanımı da artmaktadır. Bu ilişki, öğrencilerin sosyal bilgiler konularını daha etkili bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olabilir. Sosyal bilgiler dersi, insanı, toplumu ve bunlarla ilişkisi çerçevesinde çevreyi konu alan bir derstir. Bu ders, öğrencilere toplumsal konuları anlama, analiz etme ve yorumlama becerileri kazandırmayı hedefler. Teknoloji, bu becerilerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabilir. Örneğin, internet araştırmaları, dijital kaynaklara erişim ve sosyal ağ platformları, öğrencilerin sosyal bilgiler konularını daha derinlemesine incelemelerine ve farklı perspektiflerden bakmalarına imkan sağlar. Facebook ve Twitter gibi sosyal ağlar öğrenciler arasında iletişim, bilgi paylaşımı ve iş birliği için popüler platformlar haline gelmiştir. Sosyal ağlar öğrencilere daha geniş bir toplulukla bağlantı kurma ve sınıfın ötesinde tartışmalara katılma fırsatları sunmaktadır. Öğrenciler çevrimiçi sosyal ağlara katılarak akranları, eğitimcileri ve sosyal bilgiler alanındaki uzmanlarla etkileşime girebilir. Bu etkileşim aidiyet duygusunu geliştirir ve öğrencilerin farklı bakış açılarını keşfetmeleri ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeleri için bir platform sağlar. Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler dersinde sosyal ağların eğitim amaçlı kullanılmasını değerlendirmektir. Bu amaç kapsamında çalışmada sosyal bilgiler ve sosyal ağların eğitim amaçlı kullanılması için örnekler verilmektedir. Genel olarak, sosyal bilgiler derslerinde sosyal ağların kullanımı işbirlikçi öğrenmeyi, öğrenci katılımını ve genel öğrenme deneyimini geliştirme potansiyeline sahiptir. Eğitimciler, sosyal ağların faydalarından yararlanarak, aktif katılımı ve sosyal bilgiler kavramlarının derinlemesine anlaşılmasını teşvik eden dinamik ve etkileşimli bir öğrenme ortamı yaratabilirler. Öğrenciler sosyal ağlardan yararlanarak işbirlikçi etkinliklere katılabilir, kaynakları paylaşabilir ve bilgi toplayabilir, böylece sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin anlayışlarını geliştirebilirler. Sonuç olarak, sosyal bilgiler ve teknoloji arasındaki ilişki, öğrencilerin sosyal bilgiler konularını daha etkili bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olabilir. Teknoloji, öğrencilerin toplumsal konuları anlama, analiz etme ve yorumlama becerilerini geliştirmelerine ve etkileşimde bulunmalarına olanak sağlar. Ayrıca, teknoloji kullanımıyla birlikte dijital vatandaşlık becerileri de geliştirilebilir. Bununla birlikte, teknolojinin etkili bir şekilde kullanılabilmesi için öğretmenlerin eğitim ve kaynaklara erişimi olmalı ve sürekli olarak kendilerini geliştirmelidirler.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler, sosyal ağlar, teknoloji

INVESTIGATION OF THE USE OF SOCIAL NETWORKS IN SOCIAL STUDIES EDUCATIONAL SITUATIONS

ABSTRACT

The relationship between social studies and technology is an important issue in the field of education. With the rapid development of technology, the use of technology in social studies courses is also increasing. This relationship can help students learn social studies topics more effectively. Social studies course is a course that deals with people, society and the environment within the framework of their relationship. This course aims to provide students with the skills to understand, analyze and interpret social issues. Technology can play an important role in developing these skills. For example, internet research, access to digital resources, and social networking platforms allow students to delve deeper into social studies topics and look at them from different perspectives. Social networks such as Facebook and Twitter have become popular platforms for communication, information sharing and collaboration among students. Social networks offer students opportunities to connect with the wider community and participate in discussions beyond the classroom. By participating in online social networks, students can interact with peers, educators, and experts in the field of social studies. This interaction fosters a sense of belonging and provides a platform for students to explore different perspectives and develop critical thinking skills. The aim of this study is to evaluate the use of social networks for educational purposes in social studies course. Within the scope of this purpose, examples are given for the use of social studies and social networks for educational purposes. Overall, the use of social networks in social studies lessons has the potential to improve collaborative learning, student engagement, and the overall learning experience. By leveraging the benefits of social networks, educators can create a dynamic and interactive learning environment that encourages active participation and an in-depth understanding of social studies concepts. By leveraging social networks, students can participate in collaborative activities, share resources, and gather information, thereby improving their understanding of social studies concepts. As a result, the relationship between social studies and technology can help students learn social studies topics more effectively. Technology allows students to interact and develop the skills to understand, analyze and interpret societal issues. In addition, digital citizenship skills can be developed along with the use of technology. However, for technology to be used effectively, teachers must have access to training and resources, and they must continually improve themselves.

Keywords: Social studies, social networks, technology

Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler dersi eğitim sistemleri içinde toplumsal, siyasal ve kültürel değerleri içeren ve toplumsallaşmayı destekleyen bir eğitim alanı olarak önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, sosyal bilgilerin dünya çapında net bir tanımının olmaması, onun nihai amacı konusunda ortak fikir birliğine varılamamasındandır. Bu durum, sosyal bilgilerin karmaşıklığını ve çok yönlülüğünü yansıtmaktadır (Ross, 2015). Yapılmış olan bazı sosyal bilgiler tanımları aşağıda verilmektedir.

Sosyal bilgiler, disiplinler arası bir yapıya sahip olan ve gençleri topluma etkin katılım için gereken bilgi, değer ve becerilere sahip olacak şekilde hazırlamayı amaçlayan bir ders olarak tanımlanmaktadır (Gölgesiz Gedikler, 2021).

Sosyal bilgiler eğitimi, öğrencilere toplum, kültür, tarih, coğrafya, ekonomi ve siyaset hakkında kapsamlı bir anlayış sağlamayı amaçlayan sosyal ve beşerî bilimlere odaklanan bir çalışma alanıdır (Trofanenko, 2008).

Sosyal bilgiler, çeşitli akademik disiplinleri kapsayan, öğrencilerin bilgili, duyarlı, sorumlu ve aktif vatandaşlar olmalarını amaçlayan multidisipliner bir alandır. İlköğretimden ortaöğretime kadar okul müfredatında yer alan önemli bir akademik disiplin konusudur (Poudel, 2018).

Sosyal Bilgilerin Amacı

Sosyal bilgiler dersinin amaçları çok yönlüdür ve zaman içinde gelişmiştir. Temel amaç eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek ve öğrencilerin akademik başarılarını arttırmaktır (Kaçar ve Çakmak, 2020). Ayrıca program, değişen eğitim paradigmalarını yansıtarak öğrenciler arasında küresel farkındalık geliştirmeyi amaçlamaktadır (Öztürk ve Günel, 2015). Müfredatın 1998'den bu yana isimlendirmesinde tutarlı kalması, temel hedeflerinde istikrarın olduğunu göstermektedir (Çoban ve Akşit, 2018). Ayrıca sosyal bilgiler dersinin toplumsal kimliğin şekillenmesinde ve değişen toplumsal koşullara uyumu kolaylaştırmadaki rolü vurgulanmıştır (Avcı ve İbret, 2018). Ayrıca program, çeşitlilik ve kapsayıcılığa yönelik çağdaş vurguyu yansıtan yeni birçok kültürlü eğitim paradigmasını benimsemeyi amaçlamaktadır (Keskin, 2014). Ayrıca ders hem öğretmenler hem de öğrenciler tarafından algılandığı üzere sürdürülebilir kalkınma konusunda farkındalık yaratmada işlevsel bir rol oynamaktadır (Azrak, 2022). Eğitimcilerin okuryazarlık türlerine ilişkin anlayışlarını ve konuyla ilgilerini geliştirmek için farklı okuryazarlık türleri ile sosyal bilgiler eğitimi arasındaki ilişkinin kurulması da önemlidir (Sağlamgöncü, 2023). Ayrıca program, öğrencilerin bu becerilere ilişkin algılarının incelenmesinden de anlaşılabileceği üzere, öğrencilerin zaman ve kronoloji algılarını geliştirmeyi amaçlamaktadır (Ablak ve Aksoy, 2021). Sonuç olarak, sosyal bilgiler dersi eleştirel düşünmeyi, küresel farkındalığı ve toplumsal değişimlere uyum sağlamayı geliştirmeyi amaçlarken aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma, çok kültürlülük ve dijital okuryazarlık gibi çağdaş konuları da ele almaktadır. Ders, öğrencilerin toplumsal değerlere, tarihsel kavramlara ve farklı bakış açlarına ilişkin anlayışlarını şekillendirmede çok önemli bir rol oynar.

Sosyal Ağ

Sosyal ağların gelişimi 1990'lı yılların sonuna kadar uzanmaktadır. Özellikle MySpace'in yaygınlaşmasıyla birlikte sosyal ağlar, Web 2.0 araçlarının gelişmesiyle daha da popüler hale gelmiştir (Barut Tuğtekin ve Dursun, 2020).

Sosyal medya, bireylerin dijital içerik aracılığıyla iletişim kurmasına ve ilişkileri yönetmesine olanak tanıyarak modern toplumun ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Çömlekçi, 2019). Teknolojideki ilerlemeler, akıllı telefonların yaygınlaşması ve sosyal medya uygulamalarına aktif katılımı birlikte sosyal yaşamı dönüştürmüştür (Polat, 2017). Bu gelişmeler bireylerin yaşamlarında değişikliklere yol açarak bilgiye erişim ve bilgiyi paylaşma şekillerini etkilemiştir (Çelen, 2018). Sosyal medya ve sosyal ağların gelişimi, teknolojik gelişmelerden ve kullanıcıların değişen ihtiyaç ve taleplerinden önemli ölçüde etkilenmiştir (Savcı ve Aysan, 2017). Sosyal ağlar, son yıllarda gençler arasında hızla yaygınlaşan bir fenomen haline gelmiştir (Egüz ve Kesten, 2018).

Sosyal ağlar kullanıcılarının birbirleriyle iletişimde olması, hayatlarında meydana gelen gelişmeleri paylaşabilmesi, oluşturması ilgi alanları benzer insanların bir grup oluşturabileceği alanlardır (McKenzie, 2008).

Sosyal ağlar, çevrimiçi ağlarda meydana gelen teknolojilerin yardımıyla insanlar tarafından kullanılan teknolojinin bütünü olarak ifade edilmektedir (Hamid ve ark., 2009).

Sosyal ağlar, insanların birbirleriyle iletişim kurmak için, profillerini paylaştığı, ağın içinde bulunan herkesin birbirlerini görmesine kaynaklık eden paylaşımı yapılan bağlantıların ağların içerisinde bulunan alıcılara gönderilmesini aracılık eden internet tabanını kullanan hizmetler olarak ifade edilmektedir (Özgen, 2012). Bireylerin herkese açık veya yarı herkese açık profiller oluşturmalarına, bağlantı paylaşmasına, diğer kullanıcıların profillerindeki etkinlikleri ve kişileri görüntülemesine, onlarla etkileşime girmesine ve sistemdeki diğerlerine onlar hakkında bilgi vermesine olanak tanıyan web tabanını kullanan hizmetler olarak ifade edilmektedir (Boyd ve Ellison, 2007).

Sosyal Ağların Özellikleri

Sosyal ağ siteleri çeşitli işlevlere hizmet etmekte ve insanların hayatlarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. İletişim, bilgi paylaşımı, eğlence, alım/satım ve daha fazlası için kullanılırlar (Sajid ve diğerleri, 2022). Sosyal ağ sitelerinin (SNS) temel işlevi bilginin yayılmasını içerir. Kullanıcılar bu platformları haberleri, kişisel güncellemeleri ve çeşitli içerik biçimlerini ağlarıyla paylaşmak için kullanır. Ayrıca SNS, pazarlama ve reklamcılık için bir platform görevi görür. İşletmeler ve kuruluşlar, ürünlerini veya hizmetlerini tanıtmak için bu web sitelerinde profiller veya sayfalar oluştururlar (Boyd ve Ellison, 2007).

Sosyal ağ platformlarının temel özelliklerinden biri, diğer kullanıcılarla bağlantı kurma ve sürdürme yeteneği, sosyal ağ platformlarının temel bir özelliğidir. Bu platformlar kullanıcılara kişisel olarak başkalarını seçme ve onlarla iletişim kurma fırsatı sağlar (Dijck ve Poell, 2013). Sosyal ağ siteleri, onları diğer çevrimiçi platformlardan ayıran çeşitli özelliklere sahiptir. Bir özellik, çok sayıda ilişkiyi sürdürme yeteneğidir. Kullanıcılar bu sitelerde yüzlerce hatta binlerce "arkadaş" edinebilmekte ve bu da onların geniş bir birey ağıyla bağlantı kurmalarına olanak sağlamaktadır (Buffardi ve Campbell, 2008). Ayrıca, sosyal ağ platformları genellikle kullanıcılar arasında katılımı ve etkileşimi teşvik eden özellikler içerir. Bireylerin arkadaşları, aileleri ve meslektaşları ile bağlantı kurmaları ve düşüncelerini, duygularını ve deneyimlerini paylaşmaları için bir platform sağlarlar (McFarland ve Ployhart, 2015).

Sosyal Ağ Araçları

Sosyal medya platformları ve diğer çevrimiçi iletişim araçlarıdır. Bu araçlar, kullanıcılara iletişim kurma, içerik paylaşma, etkileşimde bulunma ve bilgi edinme imkânı sağlar. Sosyal ağ araçları, çeşitli platformlarda mevcut olabilir ve farklı özelliklere sahip olabilir. Örneğin, Facebook, Twitter, Instagram gibi sosyal medya platformları, kullanıcıların metin, fotoğraf ve video gibi içerikleri paylaşmasına ve diğer kullanıcılarla etkileşimde bulunmasına imkân tanır. Ayrıca, LinkedIn gibi profesyonel ağlar, iş bağlantıları kurma ve iş fırsatlarına erişim sağlama amacıyla kullanılır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada amaçlanan, sosyal ağların sosyal bilgiler eğitim durumlarında kullanımının belirlenmesidir. Aşağıda ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

İlgili Araştırmalar

Usluel, Demir, ınar (2014) yapmış oldukları araştırmada sosyal ağların kullanım amaçlarını belirlemek için ölçek geliştirmek istemişlerdir. Çalışmaya 236 sosyal bilgiler ğretmeni katılmıştır. Ölçek geliştirilirken uzmanlardan destek alınmıştır doğrulamalı analiz ve Cronbach Alpha sonuçlarına bakıldığında sosyal ağların kullanım amaçları leği geçerli ve güvenilir bir lme aracı olduğu görünmektedir.

Toğay, Akdur, Bilici, Yetişken (2013) yapmış oldukları çalışmada niversite eğitimi içerisinde sosyal medya ve sosyal ağların etkililiği ve faydası üzerinde çalışılmıştır. Çalışmada 60 öğrenciye sene içerisinde sosyal medya destekli interaktif bir öğrenme ortamı sunulmuştur ve ğrenci görüşlerinden hareketle değerlendirme yapılmıştır uygulanan ankette sosyal medya ile desteklenen eğitimin etkili olduğu öğrenmeyi kolaylaştırdığı ve eğitim süreçlerini geliştirdiği tespit edilmiştir.

Ekici, (2012) yapmış olduğu çalışmada Facebook üzerinde çalışan bir uygulama geliştirilerek sosyal ağların eğitim üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmaya 102 ğrenci katılarak ntest-sontest kontrol gruplu desende araştırma şekillendirilmiştir. Ölçümler araştırmacının kendi tarafından geliştirilen başarı testi ile değerlendirilmiş olup sosyal ağ tabanlı uygulamayı kullanan grubun daha başaralı oldukları görülmüştür.

Ua Güneş, (2016) yapmış olduğu çalışmasında toplumsal değerrişimden teknolojiye bahsedilmiştir. Teknoloji ve toplumsal değerrişimle birlikte eğitim kavramı da ele alınarak etkileşimlerden bahsedilmiştir. Sosyal medya ve sosyal ağların özelliklerinin ne olduğu topluma yaşama ve bireylere etkisi ele alınmıştır. Toplumsal değerrişim teknoloji ve eğitimle birlikte sosyal ağların potansiyelinden yararlanılarak olumlu gelişmeler yaşanabileceği aynı zaman da bu potansiyelin göz ardı edilmesiyle zarar vereceği olabileceği üzerinde durulmuştur.

Barış ve Tosun (2013) yapmış oldukları çalışmada Facebook zerine entegre edilmiş olan e-portfolyo yazılımı ile Mesleki gelişim dersini alan öğrencilerin e-portfolyoya karşı tutumları araştırılmıştır. Öğrencilerin tutumları e-portfolyo uygulamasından önceki haline göre daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin e-portfolyoya yönelik tutum ortalamalarında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Durak, ankaya, Yünkül (2014) yapmış oldukları çalışmada Sosyal ağ sitelerinin yoğun kullanımın dikkatleri çekmesiyle birlikte eğitsel anlamda da birçok sosyal ağ sitesi ortaya çıkmıştır. Çalışmanın amacı eğitsel sosyal ağ sitelerinden olan edmodonun tanıtımı, Edmodoyu diğer sosyal ağ siteleriyle karşılaştırmak öğretmenlerin edmodoyu nasıl kullanacakları hakkında bilgi vermektir.

Sonuç ve neriler

Sosyal bilgiler derslerinde sosyal ağların kullanımı işbirlikçi öğrenmeyi, ğrenci katılımını ve genel öğrenme deneyimini geliştirme potansiyeline sahiptir. Eğitmciler, sosyal ağların faydalarından yararlanarak, aktif katılımı

ve sosyal bilgiler kavramlarının derinlemesine anlaşılmasını teşvik eden dinamik ve etkileşimli bir öğrenme ortamı yaratabilirler. Öğrenciler sosyal ağlardan yararlanarak işbirlikçi etkinliklere katılabilir, kaynakları paylaşabilir ve bilgi toplayabilir, böylece sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin anlayışlarını geliştirebilirler. Sonuç olarak, sosyal bilgiler ve teknoloji arasındaki ilişki, öğrencilerin sosyal bilgiler konularını daha etkili bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olabilir. Teknoloji, öğrencilerin toplumsal konuları anlama, analiz etme ve yorumlama becerilerini geliştirmelerine ve etkileşimde bulunmalarına olanak sağlar. Ayrıca, teknoloji kullanımıyla birlikte dijital vatandaşlık becerileri de geliştirilebilir. Bununla birlikte, teknolojinin etkili bir şekilde kullanılabilmesi için öğretmenlerin eğitim ve kaynaklara erişimi olmalı ve sürekli olarak kendilerini geliştirmelidirler.

KAYNAKÇA

- Ablak, S. & Aksoy, B. (2021). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(1/20), 41-73. <https://doi.org/10.23863/kalem.2021.178>
- Avcı, E. & İbret, B. (2018). Toplumsal kimliğin oluşumunda sosyal bilgiler dersinin rolünün incelenmesi: Sosyal bilgiler öğretim programları (1968, 1998, 2005). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 336-376. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.384963>
- Azrak, Y. (2022). Sustainable development in social studies course: opinions of social studies teachers and secondary school students. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 792-835. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.1108869>
- Baris, M. F. & Tosun, N. (2013). Integration of social network and e-portfolio: Case study of Facebook. *Journal of Research in Education and Teaching*, 2(2), 122-129.
- Barut Tuğtekin, E. & Dursun, Ö. (2021). Sosyal Ağlarda Sanal Kimlik Kullanımının İncelenmesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (55), 146-160. DOI: 10.47998/ikad.900821
- Boyd, D.M. & Ellison, N.B. (2007). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13, 210-230. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>
- Buffardi, L. E., & Campbell, W. K. (2008). Narcissism and social networking web sites. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34(10), 1303–1314. <https://doi.org/10.1177/0146167208320061>
- Çelen, Y. (2018). The effects of the attitudes of teacher candidates to social networks on their ideas about using these networks in educational platforms. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(4), 1179-1185. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.434151>
- Çoban, O. & Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 479. <https://doi.org/10.7596/taksad.v7i1.1395>
- Çömlekçi, M. F. (2019). Sosyal medyada dezenformasyon ve haber doğrulama platformlarının pratikleri. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, e-gifder*, 7, Uluslararası Türk Dünyası Basın Sempozyumu Özel Sayısı, 1549-1563 . DOI: 10.19145/e-gifder.583825
- Dijck, J. v. & Poell, T. (2013). *Understanding social media logic*. <https://doi.org/10.12924/mac2013.01010002>

- Durak, G. & Çankaya, S. & Yünkül E. (2014). Eğitimde eğitsel sosyal ağ sitelerinin kullanımı: EDMODO Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4783/65972>
- Egüz, Ş. & Kesten, A. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğrencilerinin Sosyal Medya Algılarının Metafor Yoluyla Belirlenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 7 (3), 219-240. DOI: 10.30703/cije.403147
- Ekici, M. (2012). Sosyal Ağların Eğitim Bağlamında Kullanımı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2), 156-167. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/21646/232714>
- Gölgesiz Gedikler, H. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Çalışmasından Edindikleri Kazanımlara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 245-265. DOI: 10.53444/deubefd.828001
- Hamid, S. & Waycott, J. & Kurnia, S. & Chang, S. (2010). The Use of Online Social Networking for Higher Education from An Activity Theory Perspective. Proceedings. Paper 135. <http://aisel.aisnet.org/pacis2010/13>
<https://doi.org/10.1109/EMR.2010.5559139>
- Kaçar, T. & Çakmak, Z. (2020). Sosyal bilgiler dersinde sorgulamaya dayalı öğretimin öğrencilerin ders başarısına, eleştirel düşünme becerilerine ve öğrenmenin kalıcılığın etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(76), 1651-1672. <https://doi.org/10.17755/esosder.712886>
- Keskin, Y. (2014). İlköğretim sosyal bilgiler programı ve ders kitaplarında yeni bir paradigma: *Çokkültürlü eğitim. Journal of Turkish Studies*, 9(2), 933-933. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.6438>
- McFarland, L. & Ployhart, R. (2015). Sosyal medya: araştırma ve uygulamaya rehberlik edecek bağlamsal bir çerçeve. *Uygulamalı Psikoloji Dergisi*, 100(6), 1653-1677. <https://doi.org/10.1037/a0039244>
- McKenzie, R. M. (2008). Social factors and non-native attitudes towards varieties of spoken english: a japanese case study. *International Journal of Applied Linguistics*, 18(1), 63-88. <https://doi.org/10.1111/j.1473-4192.2008.00179.x>
- Özgen, E. (2012). Sosyal medya ve halkla ilişkilerde değişen medya anlayışı. Editörler: Tolga Kara Ve Ebru Özgen, *Sosyal Medya/Akademi* (İçinden), Beta Basım, İstanbul, 9-20.
- Öztürk, F. ve Günel, E. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel sistem, küresel eğitim ve çeşitlilik kavramlarına ilişkin algısı. *İlköğretim Online*, 1(1). <https://doi.org/10.17051/io.2016.79798>
- Polat, R. (2017). Dijital hastalık olarak nomofobi. *Electronic Journal of New Media*, 1(2), 164-172. <https://doi.org/10.17932/iau.ejnm.25480200.2017.1/2.164-172>
- Poudel, K. (2018). Space of geography content in social studies of school education curriculum in nepal. *The Third Pole Journal of Geography Education*, 17, 1-20. <https://doi.org/10.3126/tjp.v17i0.19979>
- Ross, E. (2015). The social studies curriculum: Purposes, problems, and possibilities. *Choice Reviews Online*, 52(09), 52-4899-52-4899. <https://doi.org/10.5860/choice.188578>
- Sağlamgöncü, A. (2023). Sosyal bilgiler eğitiminde okuryazarlık: lisansüstü eğitimde gerçekleştirilen okuryazarlık araştırmaları. *Odü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* (Odüsobiad), 13 (1), 253-276, <https://doi.org/10.48146/odusobiad.1160115>

- Sajid, S., Volkova, N., Wilson, J. A., & Opoku-Asante, E. (2022). Using text mining and crowdsourcing platforms to build employer brand in the US banking industry. *Global Business and Organizational Excellence*, 41(4), 6–27. <https://doi.org/10.1002/joe.22153>
- Savcı, M. & Aysan, F. (2017). Teknolojik bağımlılıklar ve sosyal bağıllık: internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının sosyal bağıllığı yordayıcı etkisi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*. <https://doi.org/10.5350/dajpn2017300304>
- Toğay, A. & Akdur, T. & Yetişken, İ. C. & Bilici, A., (2013). Eğitim süreçlerinde sosyal ağların kullanımı bir MYO seneyimi. Akademik Bilişim Konferansı, Akdeniz Üniversitesi (pp.1000-1006). Antalya, Turkey
- Trofanenko, B. M. (2008). More Than a Single Best Narrative: *Collective History and the Transformation of Historical Consciousness*, *Curriculum Inquiry*, 38:5, 579-603, DOI: [10.1111/j.1467-873X.2008.00437.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-873X.2008.00437.x)
- Uça Güneş, E. P. (2016). Toplumsal değişim, teknoloji ve eğitim ilişkisinde sosyal ağların yeri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 191-206. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auad/issue/34017/376920>
- Usluel, Y. K. & Demir, Ö. & Çınar, M. (2014). Sosyal Ağların Kullanım Amaçları Ölçeği. *Eğitim Teknolojileri Araştırma Dergisi*, 5(2), 1-18.

BIYOMİMİKİRİ İLE DESTEKLENMİŞ STEM ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA: EVSEL ATIKLAR VE GERİ DÖNÜŞÜM KONUSU

Prof. Dr. Mustafa YAZICI

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, Türkiye, yazici@ksu.edu.tr

Sema PAK

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, Türkiye, semapak046@gmail.com

ÖZET

Biyomimikri, doğadan esinlenerek tasarımlar yapmayı ve yeni teknolojik ürünler geliştirmeyi içerir. Bu anlamda günlük hayatta sıklıkla karşılaşılan problemlerin çözümlerinin temelini doğada zaten var olduğu göz önüne alındığında biyomimikri kavramı günümüzde önem kazanmaktadır. Ayrıca STEM (Science, Technology, Engineering ve Mathematics) eğitimi ise, fen, teknoloji, mühendislik ve matematik disiplinlerinin bir arada kullanıldığı bir eğitim sürecidir. Fen eğitiminde oldukça önemli bir yere sahip olan STEM eğitimi sürecinde yer alan uygulamalarının temel amacı günlük hayatta karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara yönelik üretilen teknolojik ürünlerdir. Bu bağlamda, biyomimikri ile desteklenen STEM uygulamalarının öğrencilerin öğrenme süreçlerine katkıda bulunacağı ve doğadan ilham alarak yeni teknolojik ürünler geliştireceği öngörülmektedir. Bu çalışma, biyomimikri ile desteklenmiş STEM uygulamalarının etkililiğini araştırmak ve uygulamaya yönelik katılımcıların görüşlerini incelenmek amacıyla yapılmıştır. Biyomimikri eğitimde henüz yeni kullanılmaya başlanan bir kavramdır. Biyomimikri ve STEM uygulamalarının bir arada kullanıldığı çalışmaların ise sayısının az olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın örneklemini 2023-2024 eğitim öğretim yılında Kahramanmaraş ilinin Dulkadiroğlu ilçesinde bir devlet okulu 7.sınıfında okuyan 10 öğrenci oluşturmaktadır. Yaptığımız çalışma nitel bir çalışma olup örneklem, amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan ‘biyomimikri ile desteklenen STEM etkinlik kağıdı’ veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Etkinlik kağıdında 7.sınıf müfredatında yer alan ‘evsel atıklar ve geri dönüşüm’ konusunu içeren uygulamalar yer almaktadır. Bu çalışmada, öğrencilerin etkinlik sürecinde sergilemesi gereken doğru davranışları gerçekleştirme düzeylerini gözlemlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ‘gözlem formu’ kullanılmıştır. Uygulama sonrasında ise öğrencilerin bu süreç hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla ‘görüşme formu’ kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğrenciler, günlük yaşamda karşılaşılan bir problem durumuna doğadan esinlenerek çözümler geliştirmişler ve bu çözümlere hizmet eden teknolojik ürünleri tasarlamışlardır. Ayrıca uygulama sırasında öğrencilerin merak ederek, keşfederek, araştırarak, doğadaki varlıklardan esinlenerek, farklı disiplinleri bütünleştirerek problem çözen ve yeni teknolojik tasarımlar üreten birey rollerini sergiledikleri gözlemlenmiştir. Uygulama sonrasında görüşme formundan elde edilen sonuçlara göre ise öğrencilerin, biyomimikri ile desteklenen STEM eğitimi uygulamaları sürecini olumlu kelimelerle ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fen eğitimi, STEM eğitimi, biyomimikri

A STUDY ON STEM ACTIVITIES SUPPORTED WITH BIOMIMICRY:

DOMESTIC WASTE AND RECYCLING

ABSTRACT

Biomimicry involves making designs inspired by nature and developing new technological products. In this sense, the concept of biomimicry gains importance today, considering that the basis for solutions to problems frequently encountered in daily life already exists in nature. In addition, STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) education is an educational process in which science, technology, engineering and mathematics disciplines are used together. The main purpose of the applications in the STEM education process, which has a very important place in science education, is the problems encountered in daily life and the technological products produced for these problems. In this context, it is anticipated that STEM applications supported by biomimicry will contribute to students' learning processes and develop new technological products inspired by nature. This study was conducted to investigate the effectiveness of STEM applications supported by biomimicry and to examine the opinions of the participants regarding the application. Biomimicry is a concept that has just started to be used in education. It can be said that the number of studies in which biomimicry and STEM applications are used together is low. Therefore, it is thought that this study will contribute to the literature. The sample of the research consists of 10 students studying in the 7th grade of a public school in Dulkadiroğlu district of Kahramanmaraş province in the 2023-2024 academic year. Our study is a qualitative study and the sample was determined by the purposeful sampling method. In the study, the 'STEM activity sheet supported by biomimicry' prepared by the researcher was used as a data collection tool. The activity sheet includes practices covering the topic 'domestic waste and recycling', which is included in the 7th grade curriculum. In this study, an 'observation form' developed by the researcher was used to observe the level of students performing the correct behaviours that they should exhibit during the activity process. After the application, an 'interview form' was used to determine the students' opinions about this process. The data obtained as a result of the study was analysed using content analysis. According to the findings, students developed solutions inspired by nature to a problem encountered in daily life and designed technological products that serve these solutions. In addition, during the application, it was observed that the students exhibited their roles as individuals who solve problems and produce new technological designs by wondering, exploring, researching, being inspired by the beings in nature, integrating different disciplines. According to the results obtained from the interview form after the application, it was concluded that the students expressed the process of STEM education applications supported by biomimicry with positive words.

Keywords: Science education, STEM education, biomimicry

GİRİŞ

Biyomimikri ilk defa 1997 yılında Janine Benyus tarafından ifade edilmiştir (Yıldırım, 2019). Biyomimikri kelimesi “biyo” ve “mimikri” kelimelerinden oluşmaktadır. “Biyo” yaşam, doğa ya da hayat anlamlarına gelirken, “mimikri” taklit anlamına gelmektedir (Benyus, 1997).

Benyus, biyomimikri ile ilgili çalışmalar yapmasını tetikleyen ve çıkış noktasını oluşturan düşünceyi şöyle ifade etmiştir (1997):

‘Gezegendeki arkadaşlarımız (bitkiler-hayvanlar-mikroplar) 3.8 milyar yılı aşkın süredir sabırla donanımlarını kusursuzlaştırıyorlar, karayı ve denizi yaşama uygun evler haline getirebiliyorlar. Bundan daha iyi modelimiz olabilir mi?’

Benyus bu düşüncesiyle, aradığımız cevapların problemin içinde var olduğunu belirtmiş, birçok canlı türüne biyomimikri düşüncesi ile bakıldığında sorularımızın cevaplarını bulabileceğimizi ve problemlerimizi çözebileceğimizi ifade etmiştir (Kuday, 2009).

Bu bağlamda Biyomimikri, doğadan esinlenerek tasarımlar yapmayı ve yeni teknolojik ürünler geliştirmeyi içerir. Bu anlamda günlük hayatta sıklıkla karşılaşılan problemlerin çözümlerinin temelini doğada zaten var olduğu göz önüne alındığında biyomimikri kavramı günümüzde önem kazanmaktadır.

STEM (Science, Technology, Engineering ve Mathematics) eğitimi ise, fen, teknoloji, mühendislik ve matematik disiplinlerinin bir arada kullanıldığı bir yaklaşımdır. (Çepni, 2016) Fen eğitiminde oldukça önemli bir yere sahip olan STEM eğitimi sürecinde yer alan uygulamalarının temel amacı günlük hayatta karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara yönelik üretilen teknolojik ürünlerdir.

Bu bağlamda, biyomimikri ile desteklenen STEM uygulamalarının öğrencilerin öğrenme süreçlerine katkıda bulunacağı ve doğadan ilham alarak yeni teknolojik ürünler geliştireceği öngörülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, biyomimikri ile desteklenmiş STEM uygulamalarının etkililiğini araştırmak ve uygulamaya yönelik katılımcıların görüşlerini incelenmek amacıyla yapılmıştır. Biyomimikri eğitimde henüz yeni kullanılmaya başlanan bir kavramdır. Biyomimikri ve STEM uygulamalarının bir arada kullanıldığı çalışmaların ise sayısının az olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın amacına uygun olarak araştırmanın alt problemleri oluşturulmuştur.

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Biyomimikri ile desteklenmiş STEM uygulamalarının 7.sınıf öğrencilerinin evsel atıklar ve geri dönüşüm konusunu öğrenmelerine etkisi nasıldır?
2. Biyomimikri ile desteklenmiş STEM etkinliklerini uygulama sürecinde öğrencilerin rolü nasıldır? Bu bağlamda öğrenciler bu süreçte uygulaması gereken doğru davranışları sergileyebiliyorlar mı?
3. Öğrencilerin biyomimikri ile desteklenmiş STEM etkinliklerinin uygulandığı derslere yönelik görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Bu bölüm içerisinde araştırmanın modeli, örneklem/çalışma grubu, veri toplama araçları, geçerlik-güvenirlik, veri analizi ve araştırmanın uygulama süreci yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Literatürde karşılaşılan farklı isimleri örnek olay incelemesi veya vaka çalışması olan durum çalışması, bir araştırma yöntemi olarak kabul edilmektedir. Durum çalışmaları, kendi doğal ortamında yer alan karmaşık bir durumun bileşenlerinin belirlenerek geniş bir şekilde tanımlanmasına ve boylamsal bir şekilde çalışılmasına olanak sağlar. (Subaşı, Okumuş, 2017).

Örneklem/Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemi 2023-2024 eğitim öğretim yılında Kahramanmaraş ilinin Dulkadiroğlu ilçesinde bir devlet okulu 7.sınıfında okuyan 10 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem, amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmaya katılan sınıftaki öğrencilerin sayısı 10 ile sınırlıdır. Bu öğrencilerin yaş ortalaması 12-14 arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan ‘Biyomimikri ile desteklenen STEM etkinlik kağıdı’ veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Etkinlik kağıdında 7.sınıf müfredatında yer alan ‘Evsel atıklar ve geri dönüşüm’ konusunu içeren uygulamalar yer almaktadır. Araştırmanın uygulanması sırasında ‘gözlem formu’ kullanılmıştır. Uygulama sonrasında ‘görüşme formu’ kullanılmıştır.

Biyomimikri ile Desteklenen STEM Etkinlik Kağıdı

Çalışmaya katılan öğrencilere ‘Biyomimikri ile Desteklenen STEM Etkinlik Kağıdı Etkinlik Kağıdı’ verilmiş ve bu etkinlik kağıdından elde edilen veriler kullanılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin her birine 1 adet etkinlik kağıdı verilmiştir. Toplamda 10 adet etkinlik kağıdı kullanılmıştır. Etkinlik kağıdında 2 adet problem durumu yer almaktadır. Bu problem durumlarında ‘Evsel atıklar ve geri dönüşüm’ konusu ele alınmıştır. Birinci problem durumunda ‘su kirliliği’ ikinci problem durumunda ise ‘toprak kirliliği’ ön plana çıkarılmıştır. Öğrencilerden sadece bir problem durumunu seçmeleri istenmiş ve bu probleme çözüm bulmaları beklenmiştir. Etkinlik kağıdında öğrencilerin ‘Biyomimikri ve STEM’i kullanmaları ve bu sınırlar içinde etkinlik sürecini tamamlamaları için belirli yönergeler verilmiştir. Öğrenciler etkinlik kağıdını doldururken araştırmacı tarafından izlenmiş ve gözlem sonuçları ‘Gözlem Formuna’ kaydedilmiştir. Araştırmacı etkinlik kağıdını bir uzman görüşü olarak hazırlamıştır.

Tablo 1: Biyomimikri ile Desteklenen STEM Etkinlik Kağıdı

ETKİNLİK KAĞIDI (EVSEL ATIKLAR VE GERİ DÖNÜŞÜM)

Bilgi: Kullanım süresi dolan ve yaşadığımız yerden uzaklaştırılması gereken her türlü maddeye atık denir. Atıkların içerisinde hiçbir şekilde kullanılmayacak olan maddeler çöp denir. Atıkların bazı işlemlerden geçirilerek tekrar kullanılmasına geri dönüşüm denir.

- Problem Durumu 1: Aylin ve ailesi yaz tatilinde denize gitmeye karar vermişlerdir. Yüzmeyi ve denizde vakit geçirmeyi çok seven Aylin okulların tatil olmasıyla birlikte hayaline kavuşmuştur. Aylin büyük bir sevinçle tam denize girecekken denizin hiç hayal ettiği gibi olmadığını fark etmiş. Suyun içinde yüzen plastik şişeler, poşetler vs. görünüyor, su altında ise batmış durumda olan metal parçaları ve insan kaynaklı ayakkabı gibi atıklar görünmekteymiş. Aylin’in hayal ettiği gibi bir denize kavuşması için sizlerden doğadan esinlenerek bu problemi çözebilecek bir tasarım yapmanız beklenmektedir.
- Problem Durumu 2: Doğa gezileri yapmak ve ormanda yürüyüşe çıkmak Mert’in en sevdiği aktivitelerdendir. Bir gün annesi Mert’e geçen yıl gittikleri ormana piknik yapmak için gideceklerini söylemiş. Bu haberle birlikte Mert çok sevinmiş ve hemen hazırlanmış. Fakat ormana gittiklerinde Mert gördükleri karşısında donakalmıştır. Geçen yıl geldikleri orman şimdi adeta çöplüğe dönmüş. İnsanların bıraktığı atıklar ormana yayılmış ve orman artık eskisi gibi değilmiş. Mert’in hayal ettiği gibi bir doğaya kavuşması için sizlerden doğadan esinlenerek bu problemi çözebilecek bir tasarım yapmanız beklenmektedir.

- Tasarımınızı Yaparken Şunlara Dikkat Ediniz:

Tasarımınızda hangi canlıdan esinlendiniz?

Tasarımınızda kullandığınız canlının hangi özelliğinden yararlandınız?

Hayal ettiğiniz tasarımın resmini çiziniz.

Tasarımınızı hangi malzemeleri kullanarak yapmayı planladınız?

Hayal ettiğiniz ürünün üç boyutlu modelini yapınız.

Gözlem Formu

Bu çalışmada, öğrencilerin etkinlik sürecinde sergilemesi gereken doğru davranışları gerçekleştirme düzeylerini gözlemlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ‘gözlem formu’ kullanılmıştır. 8 maddeden oluşan bir gözlem formu kullanılmıştır. Bu form hazırlanırken öğrencilerin etkinlik sürecinde sahip olması gereken kriterler dikkate alınmıştır. Gözlem formunda maddeler değerlendirilirken ‘yeterli’, ‘kısmen yeterli’, ‘yeterli değil’

ifadelerine yer verilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan gözlem formunun maddeleri bir uzman tarafından incelenmiş olup gerekli görülen maddelerde düzeltme yapılmıştır. Gözlem formunda yer alan maddeler; öğrencilerin konu ile ilgili merak duyma, konuyu araştırma, probleme çözümler üretme, doğadaki var olan canlılardan ilham alma (Biyomimikriyi kullanabilme), açıklamalarını bilimsel bir dille ifade etme, Fen, Teknoloji, Matematik, Mühendislik disiplinlerini bütünleştirme (STEM'i kullanabilme), ürün tasarlama ve verilen süre içinde görevlerini tamamlama becerileri gibi becerilerine ne düzeyde sahip olduklarını belirlemeye yönelik olarak oluşturulmuştur.

Tablo 2: Çalışmada Kullanılan Gözlem Formu

Gözlemlenen Davranışlar	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yeterli Değil
1. Konu ile ilgili merak duyma			
2. Konuyu araştırma			
3. Probleme çözümler üretme			
4. Doğadaki var olan canlılardan ilham alma			
5. Açıklamalarını bilimsel bir dille ifade etme			
6. Fen, Teknoloji, Matematik, Mühendislik disiplinlerini bütünleştirme			
7. Ürün tasarlama			
8. Verilen süre içinde görevlerini tamamlama			

Görüşme Formu

Uygulama sonrasında ise öğrencilerin bu süreç hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla 'görüşme formu' kullanılmıştır. Görüşme formunda uzman görüşü alınarak oluşturulmuş iki adet açık uçlu soru yer almaktadır. İlk soru öğrencilerin uygulamayı ne düzeyde beğendiğini ortaya çıkarmak amaçlamaktadır. İkinci soruda ise öğrencilerin uygulama esnasında en çok zorlandıkları kısmı belirlemek amaçlamaktadır.

Tablo 3: Çalışmada Kullanılan Görüşme Formu

Görüşme Soruları
Soru 1: 'Biyomimikri ile desteklenen STEM uygulamasını nasıl buldunuz?'
Beğendim
Çünkü.....
Kısmen Beğendim
Çünkü.....
Beğenmedim
Çünkü.....
Soru 2: Etkinlik süreci boyunca en çok zorlandığınız kısımlar nelerdir?
.....
.....
.....

Geçerlik-Güvenirlik

Biyomimikri ile desteklenmiş STEM uygulamalarının etkililiğini araştırmak ve uygulamaya yönelik katılımcıların görüşlerini incelenmek amacıyla yapılan bu çalışmada yazılı olarak elde edilen veriler önce araştırmacı tarafından incelenmiş daha sonra bir uzman tarafından incelenerek kaydedilmiştir. Sonuçlar karşılaştırılarak güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Veri Analizi

Çalışmada kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir.

Uygulama Süreci

Bu çalışma 7.sınıfta okuyan 10 öğrenciye uygulanmıştır. Etkinliğin konusu 'Evsel Atıklar ve Geri Dönüşüm' olduğu için ilk olarak müfredatta yer alan bu konu işlenmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan biyomimikri konulu sunum etkileşimli tahta üzerinden öğrencilere gösterilmiştir. Bu sunumda biyomimikri tanımı yapılmış ve doğadaki canlılardan ilham alınarak tasarlanan biyomimikri örnekleri verilmiştir. Öğrencilerden konuyu pekiştirmelerini sağlamak amacıyla sunumdaki örneklerle benzer örnekler vermeleri istenmiştir. 'Biyomimikri ile desteklenen STEM etkinlik kağıdı' her öğrenciye verilmiştir. Toplamda 10 adet etkinlik kağıdı kullanılmıştır. Öğrenciler etkinlik kağıdında yer alan yönergeleri uygulamışlardır. Öncelikle seçtikleri probleme çözüm bulmaya çalışmışlar, doğadaki canlıları araştırmışlar ve ürünlerini hayal ederek çizmişlerdir. Sonra kullanacakları malzemeleri belirlemişler ve ürünlerini üç boyutlu tasarlamışlardır. Daha sonra ürünlerini akranlarına sunmuşlardır. Uygulama süreci boyunca araştırmacı tüm öğrencileri dolaşarak 'Gözlem formu' kayıtlarını gerçekleştirmiştir. Öğretmen 'Gözlem Formu'nu her bir öğrenci için bireysel olarak doldurmuştur. Ayrıca uygulama sürecinden fotoğraflar çekmiştir. Uygulama süreci sonunda her öğrenciye 'Görüşme formu' dağıtılmıştır. Toplamda 10 öğrenci görüşme formunu yazılı olarak doldurmuştur. Öğrenciler görüşme formunda yer alan soruları yanıtladıktan sonra süreç sona ermiştir. Uygulama 4 hafta sürmüştür. Her hafta 2 ders saati olmak üzere toplamda 8 ders saati (40×8=320 dakika) sürmüştür. Uygulama sürecinin basamakları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4: Uygulama süreci basamakları

1.HAFTA	1.Ders	Fen bilimleri 7.sınıf müfredatında yer alan'Evsel Atıklar ve Geri Dönüşüm' konusu işlenmiştir.
	2.Ders	Fen bilimleri 7.sınıf müfredatında yer alan'Evsel Atıklar ve Geri Dönüşüm' konusu işlenmiştir.
2.HAFTA	1.Ders	Biyomimikri tanımı yapılmış ve doğadaki canlılardan ilham alınarak tasarlanan biyomimikri örnekleri gösterilmiştir. Öğrencilerden benzer örnekler vermeleri istenmiştir.
	2.Ders	'Biyomimikri ile desteklenen STEM etkinlik kağıdı' her öğrenciye verilmiştir. Öğrenciler etkinlik kağıdında yer alan problem durumlarından bir tanesini seçmeleri istenmiş ve bu probleme çözüm önerileri sunmaları istenmiştir.
3.HAFTA	1.Ders	Seçtikleri probleme çözüm bulmaya çalışmışlar, doğadaki canlıları araştırmışlar ve ürünlerini hayal ederek kağıda çizmişlerdir. Doğadaki hangi canlıdan esinlendiklerini ve bu canlının hangi özelliğinden faydalandıklarını belirtmişlerdir.
	2.Ders	Ürünlerinde hangi malzemeleri kullanacaklarını belirlemişlerdir.
4.HAFTA	1.Ders	STEM'i kullanarak çizdikleri ürünlerinin üç boyutlu modelini tasarlamışlardır.

2.Ders	Tasarımlarını sunmuşlardır. Öğrenciler ile uygulama süreci hakkında görüşme yapılmıştır.
--------	--

Ünite Kazanımları

Aşağıdaki tabloda araştırmaya konu olan ‘Madde ve Doğası’ konu alanından ‘Saf Madde ve Karışımlar’ ünitesi kapsamında ‘Evsel Atıklar ve Geri Dönüşüm’ konusunda bulunan kazanımlar verilmiştir. Bu kazanımlar kapsamında evsel katı ve sıvı atıkların kontrol etmek, geri dönüşüm ve yeniden kullanmanın önemini vurgulamak amaçlanmaktadır(MEB, 2018).

Tablo 5: Evsel Atıklar ve Geri dönüşüm Konusu Kazanımları (MEB, 2018)

Konu/ Kavramlar	Önerilen süre	Kazanımlar
Evsel katı atık maddeler, evsel sıvı atık maddeler, geri dönüşüm, yeniden kullanma	6 Ders saati	F.7.4.5.1. Evsel atıklarda geri dönüştürülebilen ve dönüştürülemeyen maddeleri ayırt eder. F.7.4.5.2. Evsel katı ve sıvı atıkların geri dönüşümüne ilişkin proje tasarlar. F.7.4.5.3. Geri dönüşümü, kaynakların etkili kullanımı açısından sorgular. Geri dönüşüm tesislerinin ekonomiye katkısı vurgulanır. F.7.4.5.4. Yakın çevresinde atık kontrolüne özen gösterir. a. Atık kontrolü ile ilgili kamu ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına değinilir. b. Tıbbi atık ile temas etmemesi gerektiği hatırlatılır. F.7.4.5.5. Yeniden kullanılabilir eşyalarını, ihtiyacı olanlara iletmeye yönelik proje geliştirir.

BULGULAR

Biyomimikri ile desteklenmiş STEM Etkinlik Kağıdından Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde ‘Biyomimikri ile desteklenmiş STEM uygulamalarının 7.sınıf öğrencilerinin evsel atıklar ve geri dönüşüm konusunu öğrenmelerine etkisi nasıldır?’ araştırma sorusuna cevap aramak amacıyla uygulanan ‘Biyomimikri ile desteklenmiş STEM etkinlik kağıdı’ndan elde edilen veriler yer almaktadır.

Biyomimikri ile desteklenen STEM etkinlik kağıdından elde edilen verilere göre öğrenciler ilk olarak problem durumlarından birini seçmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğunun 1.problem durumunu(su kirliliği) seçtikleri tespit edilmiştir. Bu problem durumunu çözmek amacıyla doğadaki canlıları araştırdıkları ve gözlemledikleri tespit edilmiştir. Probleme çözüm olan ürünleri hayal eden öğrenciler bu hayal ettikleri ürünleri kağıda çizmişlerdir. Çizdikleri ürünlerini üç boyutlu tasarlamak için gerekli malzemeleri belirlemişlerdir. Uygulamaya katılan tüm öğrencilerin ise ürünlerinin üç boyutlu modelini tasarladıkları tespit edilmiştir.

Gözlem Formundan Elde Edilen Bulgular

‘Biyomimikri ile desteklenmiş STEM etkinliklerini uygulama sürecinde öğrencilerin rolü nasıldır? Bu bağlamda öğrenciler bu süreçte uygulaması gereken doğru davranışları sergileyebiliyorlar mı?’ araştırma sorusuna cevap aramak amacıyla uygulanan gözlem formundan elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Uygulamaya katılan 10 öğrenci Ö₁, Ö₂, Ö₃, Ö₄, Ö₅, Ö₆, Ö₇, Ö₈, Ö₉, Ö₁₀ şeklinde isimlendirilmiştir.

Tablo 6: Gözlem Formundan Elde Edilen Veriler

Gözlemlenen Davranışlar	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yeterli Değil
1. Konu ile ilgili merak duyma	Ö ₁ ,Ö ₂ ,Ö ₄ ,Ö ₅ ,Ö ₆ ,Ö ₇ ,Ö ₈ ,Ö ₉	Ö ₃ , Ö ₁₀	
2. Konuyu araştırma	Ö ₁ ,Ö ₂ ,Ö ₄ ,Ö ₅ ,Ö ₆ , Ö ₇ ,Ö ₈ ,Ö ₉	Ö ₃ , Ö ₁₀	
3. Probleme çözümler üretme	Ö ₁ ,Ö ₂ ,Ö ₃ ,Ö ₄ ,Ö ₅ ,Ö ₆ ,Ö ₇ ,Ö ₈ ,Ö ₉	Ö ₁₀	
4. Doğadaki var olan canlılardan ilham alma	Ö ₁ ,Ö ₂ ,Ö ₃ ,Ö ₄ ,Ö ₅ ,Ö ₆ ,Ö ₇ ,Ö ₈ ,Ö ₉ ,Ö ₁₀		
5. Açıklamalarını bilimsel bir dille ifade etme		Ö ₁ , Ö ₇	Ö ₂ ,Ö ₃ ,Ö ₄ ,Ö ₅ ,Ö ₆ , Ö ₈ ,Ö ₉ ,Ö ₁₀
6. Fen, Teknoloji, Matematik, Mühendislik disiplinlerini bütünleştirme	Ö ₁ ,Ö ₂ ,Ö ₃ ,Ö ₄ ,Ö ₅ ,Ö ₆ , Ö ₇ ,Ö ₈ ,Ö ₉	Ö ₁₀	
7. Ürün tasarlama	Ö ₁ ,Ö ₂ ,Ö ₃ ,Ö ₄ ,Ö ₅ ,Ö ₆ , Ö ₇ ,Ö ₈ ,Ö ₉ ,Ö ₁₀		
8. Verilen süre içinde görevlerini tamamlama	Ö ₁ ,Ö ₂ ,Ö ₃ ,Ö ₄ ,Ö ₅ ,Ö ₆ , Ö ₇ ,Ö ₈ ,Ö ₉ ,Ö ₁₀		

Tablo incelendiğinde Ö₁,Ö₂,Ö₄,Ö₅,Ö₆,Ö₇,Ö₈,Ö₉ kodlu öğrencilerin konuya merak duyma ve konuyu araştırma basamaklarında yeterli olduğu; Ö₃ ve Ö₁₀ kodlu öğrencilerin ise kısmen yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Probleme çözümler üretme ve Fen, Teknoloji, Matematik, Mühendislik disiplinlerini bütünleştirme basamaklarında sadece Ö₁₀ kodlu öğrencini kısmen yeterli olduğu, diğer öğrencilerin ise yeterli olduğu gözlemlenmiştir. Açıklamalarını bilimsel bir dille ifade etme basamağında Ö₁ ve Ö₇ kodlu öğrencilerin kısmen yeterli olduğu, diğer öğrencilerin ise yeterli olmadığı sonucu gözlemlenmiştir. Tüm öğrencilerin doğadaki canlılardan ilham aldığı, ürünlerini tasarladıkları ve verilen süre içinde görevlerini tamamladıkları gözlemlenmiştir.

Görüşme Formundan Elde Edilen Bulgular

Öğrencilerin biyomimikri ile desteklenmiş STEM etkinliklerinin uygulandığı derslere yönelik görüşleri nelerdir? araştırma sorusu ile ilgili sonuçlar verilmiştir. Buna göre hazırlanan görüşme formunda iki adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Bu iki sorudan ‘Biyomimikri ile desteklenen STEM uygulamalarını nasıl buldunuz?’ sorusu öğrencilerin uygulamayı ne düzeyde beğendiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu soruda öğrencilere ‘Beğendim. Çünkü,... Kısmen beğendim. Çünkü,... Beğenmedim. Çünkü,...’ şeklinde üç farklı seçenek sunulmuştur. Diğer soru olan ‘Etkinlik süreci boyunca en çok zorlandığınız kısımlar nelerdir?’ sorusunda ise öğrencilerin uygulama esnasında en çok zorlandıkları kısmı belirlemek amaçlamaktadır. Görüşme formuna araştırmaya katılan öğrencilerin hepsi katılmıştır. Bu öğrenciler Ö₁, Ö₂, Ö₃, Ö₄, Ö₅, Ö₆, Ö₇, Ö₈, Ö₉, Ö₁₀ şeklinde isimlendirilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar kodlama yöntemi ile incelenmiştir. Görüşme formundan elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 7: Görüşme Formunda Yer Alan 1.Sorudan Elde Edilen Veriler

Soru	Beğendim	Kısmen Beğendim	Beğenmedim
Biyomimikri ile desteklenen STEM uygulamalarını nasıl buldunuz?	Ö ₁ ,Ö ₂ ,Ö ₃ ,Ö ₄ ,Ö ₅ , Ö ₆ ,Ö ₇ ,Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₀		

Tabloya göre ‘Biyomimikri ile desteklenen STEM uygulamalarını nasıl buldunuz?’ sorusuna görüşmeye katılan tüm öğrencilerin ‘Beğendim’ cevabını seçtikleri gözlemlenmiştir. Neden beğendikleri sorulduğunda ise verilen cevaplar kod oluşturularak aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 8: Görüşme Formunda Yer Alan 1.Sorudan Elde Edilen Veriler

Kod	Öğrenci
Güzel	Ö ₁ ,Ö ₃ ,Ö ₄ ,Ö ₅
Eğlence	Ö ₁ ,Ö ₄ ,Ö ₉
Öğrenme	Ö ₁₀ ,Ö ₂ ,Ö ₃ ,Ö ₄ ,Ö ₆
Faydalı	Ö ₃ ,Ö ₈
Doğayı inceleme	Ö ₁ ,Ö ₇
Araştırma	Ö ₆
Heyecanlı	Ö ₇
Kolay	Ö ₃ ,Ö ₇

Tablodan elde edilen verilere göre her öğrencinin verdiği cevaplardan kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlar ‘güzel, eğlenceli, öğrenme, faydalı, doğayı inceleme, araştırmak, heyecanlı, kolay’ kelimeleri olarak belirlenmiştir.

Uygulama boyunca yapılan etkinliklerin ve tüm sürecin kolay olduğunu düşünen 2 tane öğrenci olmuştur. Fakat bu öğrenciler zorlandığı kısımların da olduğunu belirtmişler ve zorlandıkları kısımları yazmışlardır.

Görüşme formunun 2. sorusu olan ‘Etkinlik süreci boyuca en çok zorlandığınız kısımlar nelerdir?’ sorusuna görüşmeye katılan öğrenciler yorumlarını yazmışlardır. Öğrencilerin verdiği cevaplar sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki tablo ile gösterilmiştir.

Tablo 9: Görüşme Formunda Yer Alan 2.Sorudan Elde Edilen Veriler

Uygulama sırasında yaşanan zorluk	Öğrenciler
Doğadaki canlılardan esinlenerek probleme çözüm bulma	Ö ₄
Hayal ettiği ürünü çizme	Ö ₆ , Ö ₈
Ürünün üç boyutlu modelini tasarlama	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₅ ,Ö ₇ , Ö ₉ , Ö ₁₀
Kullanılacak malzemeleri bulma	Ö ₇

Tablo incelendiğinde görüşme formuna katılan öğrencilerin hepsinin uygulama sırasında zorluk yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Doğadaki canlılardan esinlenerek probleme çözüm bulma konusunda zorluk yaşayan 1 öğrenci, kullanılacak malzemeleri bulma konusunda zorluk yaşadığını belirten 1 öğrenci, hayal ettiği ürünü çizme konusunda zorluk yaşayan 2 öğrenci, ürünün üç boyutlu modelini tasarlama konusunda zorluk yaşadığını belirten 7 öğrenci olmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Elde edilen bulgulara göre öğrenciler, günlük yaşamda karşılaşılan bir problem durumuna doğadan esinlenerek çözümler geliştirdikleri ve bu çözümlere hizmet eden teknolojik ürünleri önce çizdikleri sonra da üç boyutlu olarak tasarladıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin problemlerine çözüm bulmak amacıyla doğadan esinlenmeleri Çakır(2019)’ın biyoloji öğretmen adaylarıyla yapmış olduğu çalışmayla paralellik göstermektedir. Bu çalışmada adayların çoğunluğu doğayı taklit etmenin canlı varlıkların farkına varmayı kolaylaştırdığını söylemektedir. Adayların çoğunluğu doğayı taklit etmek kişinin yeni perspektifler kazanmasını sağlamaktadır şeklinde

düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan adaylar doğadan ilham alarak biyomimikri kavramından faydalanmışlardır(Çakır, 2019). Ayrıca benzer sonuçlar elde edilen Yıldız (2023)'ın yapmış olduğu çalışmada da öğrencilerin problem durumun çözümü sürecinde bazılarının zorlandıkları bazılarının ise canlı-tasarım ilişkisinin farkında vararak kolayca çözüm önerileri geliştirebildikleri sonucuna ulaşılmıştır(Yıldız,2023).

Sonuç olarak problem durumun çözümü sürecinde çalışma grubundaki öğrencilerin bazılarının zorlandığı bazılarının ise canlı-tasarım ilişkisinin farkında vararak kolayca çözüm önerileri geliştirebildiği ve çözüm önerilerinde belirlenen kriterler doğrultusunda en uygun çözüm önerisinin grup üyeleri tarafından belirlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca uygulama sırasında gözlem formundan elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin merak ederek, keşfederek, araştırarak, doğadaki varlıklardan esinlenerek, farklı disiplinleri bütünleştirerek problem çözen ve yeni teknolojik tasarımlar üreten birey rollerini sergiledikleri gözlemlenmiştir. Öğrencilerin açıklamalarını bilimsel bir dille ifade etme konusunda yeterli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Uygulama sonrasında görüşme formundan elde edilen sonuçlara göre ise öğrencilerin, biyomimikri ile desteklenen STEM eğitimi uygulamaları sürecini olumlu kelimelerle ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Uygulama süreci boyunca en fazla zorlandıkları kısmın ise üç boyutlu ürün tasarlamak olduğunu ifade etmişlerdir.

ÖNERİLER

Çalışmada elde ettiğimiz bulgulara göre biyomimikriyi kavrayan doğayı daha yakından araştıran ve inceleyen bireyler yetiştirmek için fen bilimleri dersinde biyomimikri uygulamalarına daha sık yer verilebilir. Bu çalışmada Biyomimikri ile STEM Eğitimi entegrasyonu yer almaktadır. Benzer çalışmalarda biyomimikrinin farklı disiplinlerle bütünleştirilmesi sağlanabilir.

Mevcut araştırma Kahramanmaraş ilinde eğitim vermekte olan bir devlet ortaokulunda yürütülmüştür. Benzer uygulamalar farklı sınıf düzeyi, farklı kademe ya da devlet/özel üniversitelerde de gerçekleştirilerek araştırmada elde edilen sonuçları karşılaştırılabilir.

Bu araştırma 7.sınıf müfredatında yer alan 'Evsel Atıklar ve Geri Dönüşüm' konusunda uygulanmıştır. Yapılacak olan yeni çalışmalar fen bilimleri dersi öğretim programında yer alan farklı konularda da yapılabilir.

KAYNAKÇA

Benyus, JM. (1997). Biomimicry: innovation inspired by nature. Harper Collins: New York.

Çakır, A.(2019). Biyoloji öğretmen adaylarının biyomimikri ile ilgili farkındalıkları. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Çepni, S.(2016). Kuramdan Uygulamaya Fen ve Teknoloji Öğretimi. Ankara. Pegem Akademi yayıncılık.

Kuday, I. (2009). Tasarım sürecini destekleyici faktör olarak biyomimikri kavramının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

MEB, 2018, İlköğretim Fen Bilimleri Dersi İlkokul ve Ortaokul (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.

- Subaşı, M., Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2017 21(2): 419-426.
- Yıldırım, B. (2019). Fen bilgisi öğretmen adaylarının STEM eğitiminde biyomimikri uygulamalarına yönelik görüşleri. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39 (1), 63-90.
- Yıldız, A. (2023). Biyomimikri İle Bütünleştirilmiş E-STEM Modüllerinin Geliştirilmesi, Uygulanması Ve Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kahramanmaraş.

FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ MİKROPLASTİKLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ: SU KİRLİLİĞİ ÖRNEĞİ

Prof.Dr. Mustafa YAZICI

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi /Eğitim Fakültesi, Kahramanmaraş, Türkiye, myazici2002@yahoo.com

Hicret BALIK

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi/Eğitim Fakültesi, Kahramanmaraş, Türkiye, hcrt2023@gmail.com

ÖZET

Günümüzde teknoloji ve sanayileşmenin gelişmesi ve artmasıyla birlikte, önemli çevresel problemlerden biri olan su kirliliği problemi artarak devam etmektedir. Su kirliliğini artmasındaki önemli etkenlerden biri de mikroplastiklerdir. Sanayileşmeyle beraber plastik ürünlerin artmasıyla insanların vücuduna aldıkları mikroplastik oranında da artma görülmektedir. Bundan dolayı toplumda mikroplastik kaynaklı su kirliliğine karşı bir bilinç oluşturulması gittikçe önem kazanmaktadır. Kahramanmaraş merkezli deprem sonucu ortaya çıkan su kirliliği bu alanda bilinçlenmenin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışma çevre eğitimi açısından Fen Bilgisi öğretmen adaylarının 'Mikroplastikler' hakkındaki görüşlerini incelenmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini Fen bilgisi öğretmenliği bölümünden okuyan 4.sınıf öğrencileri arasından rastgele seçikle belirlenen 50 fen bilgisi öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bu çalışmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen 20 soruluk bilgi testi uygulanmıştır. Aynı zamanda öğretmen adaylarının mikroplastik hakkındaki kavramsal algılarını tespit edebilmek için mikroplastığı anlatan çizim yapmaları istenmiştir. Bunun yanı sıra 5 öğretmen adayıyla bireysel görüşme yapılmış ve görüşme için yarı yapılmış görüşme formu kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemindeki kısmın güvenilirliğini sağlamak için, verileri uzman bir araştırmacının da yorumlaması istenmiştir. Nicel araştırma kısmında ise güvenilirlik araçlardan elde edilen sonuçların tutarlılığına bakılarak sağlanmıştır. Analiz sonrası veriler temalarına ve kodlarına ayrılıp frekans ve yüzde olarak ifade edilmiştir ve yorumlanmıştır. Bu çalışma sonucunda öğretmen adaylarının mikroplastikler hakkındaki görüşlerinin neler olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma sonucunda öğretmen adaylarının mikroplastik kavramının ne olduğunu bildikleri ama mikroplastiklerin şekilleri, bulundukları yerler ve günlük hayatta hangi durumlarda maruz kaldığımızı hakkında yeterli bilgilerinin olmadığı tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının çevre okuryazarı olmaları ve bu konudaki görüş ve düşünceleri, yeni neslin çevre konusunda daha bilinçli bir şekilde yetişeceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mikroplastik, çevre eğitimi, su kirliliği

INVESTIGATION OF SCIENCE TEACHER CANDIDATES' OPINIONS ON MICROPLASTICS: WATER POLLUTION EXAMPLE

ABSTRACT

Today, with the development and increase of technology and industrialization, the problem of water pollution, one of the important environmental problems, continues to increase. One of the important factors in increasing water pollution is microplastics. With the increase in plastic products along with industrialization, there is an increase in the amount of microplastics that people take into their bodies. Therefore, it is becoming increasingly important to raise awareness in society about water pollution caused by microplastics. Water pollution resulting from the earthquake centered in Kahramanmaraş has revealed how important it is to raise awareness in this area. This study was conducted to examine the opinions of science teacher candidates about 'Microplastics' in terms of environmental education. The sample of the study consists of 50 science teacher candidates selected randomly among 4th grade students studying in the Science Teaching Department. Mixed research method was used in this study. As a data collection tool, a 20-question knowledge test developed by the researcher was applied. At the same time, prospective teachers were asked to draw drawings describing microplastics in order to determine their conceptual perceptions about microplastics. In addition, individual interviews were held with 5 teacher candidates and a semi-constructed interview form was used for the interview. To ensure the reliability of the qualitative research method, an expert researcher was asked to interpret the data. In the quantitative research part, reliability was ensured by looking at the consistency of the results obtained from the instruments. After the analysis, the data were divided into themes and codes, expressed and interpreted as frequency and percentage. As a result of this study, it was determined what the teacher candidates' opinions were about microplastics. As a result of this study, it was determined that teacher candidates knew what the concept of microplastics was, but did not have sufficient knowledge about the shapes of microplastics, their locations and the situations we are exposed to in daily life. It is envisaged that teacher candidates will be environmentally literate and their views and opinions on this subject will raise the new generation to be more conscious about the environment.

Keywords: Microplastic, environmental education, water pollution

GİRİŞ

Son yıllarda yaygınlaşan su kirliliğine kaynaklık eden mikroplastikler ilk olarak uluslararası bir konferansta 2008 yılında Washington Tacoma Üniversitesinde Ulusal Okyanus ve Atmosfer Dairesi'nin desteği ile gerçekleştirilmiştir. Bu olaydan sonra mikroplastik kavramı tartışmalara yol açmıştır. Mikroplastik tanımının ne olması gerektiği konusunda birçok fikir ortaya atılmıştır. En son olarakta mikroplastik kavramını çeşitli ülkelerden bir araya gelen katılımcılar 5 milimetreden küçük plastik parçacıkların "mikroplastik" olarak adlandırılması konusunda uzlaşmışlardır (Betts, 2008).

Araştırmacıların mikroplastiklerin çevreye ne düzeyde zarar verdiğine dair araştırmaları hızla arttı. Bunun başında günümüzde teknoloji ve sanayinin gelişmesi ve artmasıyla birlikte, önemli çevresel problemlerden biri olan su kirliliği problemi ele alındı. (TÇSÖDR,2018) İnsanlık ve canlılar için yaşam kaynağı suyun, mikroplastikten ne kadar etkilendiği araştırma konusu oldu. Yapılan araştırmalara göre; Su kirliliğini artmasındaki önemli etkenlerden birinin mikroplastikler olduğu tespit edildi. (Sandalcı,2021). İlerleyen yüzyıllarda suyun yerine canlılar için başka bir maddenin geçmeyeceği düşünüldüğünde suyun önemi daha da artmaktadır (Pamuk Mengü ve Akkuzu, 2008). Bundan dolayı toplumda mikroplastik kaynaklı su kirliliğine karşı bir bilinç oluşturulması gittikçe önem

kazanmaktadır. (Yılmaz ve Yanarateş,2020) Kahramanmaraş merkezli deprem sonucu ortaya çıkan su kirliliği bu alanda bilinçlenmenin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Aynı zamanda sanayileşmenin hızla gelişmesiyle beraber plastik ürünlerin artması, insanların vücuduna aldıkları mikroplastik oranında da artma göstermektedir (Menteşe,2017). Bu gibi ve farklı sebeplerden çevreye bırakılan plastiklerin çeşitleri, çevrede asırlarca bozunmadan kalması ve zaman geçtikçe aşınıp parçalanması ‘mikroplastik’ sorununu daha da ileri bir boyuta taşımaktadır(Deniz ve Yavuz, 2017). Bu nedenle sürdürülebilir bir çevre için mikroplastiklerin azaltılmasında ve çevreyi yok etmeyen gelecek nesillerin yetişmesinde Fen Bilgisi öğretmen adaylarının rolü büyüktür.

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışma çevre eğitimi açısından Fen Bilgisi öğretmen adaylarının ‘Mikroplastikler’ hakkındaki görüşlerini incelenmek amacıyla yapılmıştır. Yaptığımız araştırmalara göre; yurt dışında mikroplastikler ile ilgili birçok araştırma bulunurken, Türkiye’de ise literatür de çok az sayıda çalışma olduğu tespit edilmiştir. Literatürde gördüğümüz bu eksikten yola çıkarak, bu alanda çalışma yapılması gerektiği ön görülmüştür. Son yıllarda mikroplastik kavramının çok gündemde olması ve geleceğin yetiştiricileri öğretmen adaylarının bu noktadaki görüşlerinin alınması amaçlanmaktadır.

1.2 Araştırmanın Önemi

Plastik kullanımının artması yaşadığımız yüzyılla beraber hızla artarak devam etmektedir. Farklı sebeplerden çevreye bırakılan plastiklerin çeşitleri, çevrede asırlarca bozunmadan kalması ve zaman geçtikçe aşınıp parçalanması ‘mikroplastik’ sorununu daha da ileri bir boyuta taşımaktadır. .(Deniz ve Yavuz, 2017) Bu sebepten dolayı çevre bilinci olan ve çevre okuryazarı bireyler yetişmesi, gelecek nesile bırakacağımız çevrenin bozulmamasını önlemek için çok önemlidir.(Kızılaslan ve Kızılaslan, 2005) Bu kapsamda, araştırmanın konusu olan mikroplastikler hakkındaki görüşlerini aldığımız fen bilgisi öğretmen adaylarının, gelecek nesilleri yetiştirilmesine büyük katkı sağladığı için bu araştırma sonucunda elde ettiğimiz sonuçların gelecekteki çevre konusundaki çalışmalara ışık tutacağını ve çevre bilinci yetişmiş nesiller yetiştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3 Problem Cümlesi

Fen Bilgisi öğretmen adaylarının ‘Mikroplastikler’ hakkındaki bilgi ve görüşlerini nelerdir?

1.2.1 Alt problemler:

- 1) Fen bilgisi öğretmen adaylarının mikroplastikler hakkındaki bilgileri ne düzeydedir?
- 2) Fen bilgisi öğretmen adaylarının mikroplastikler hakkındaki kavramsal anlamaları nasıldır?
- 3) Fen bilgisi öğretmen adaylarının su kirliliğinde mikroplastiklerin etkisi hakkındaki düşünceleri nasıldır?
- 4) Fen bilgisi öğretmen adaylarının mikroplastikler hakkındaki bilgi ve kavramsal anlamaları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmada nicel ve nitel boyutun bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntem kullanılmaktadır. (Creswell ve Clark, 2007) Araştırmanın nicel bölümü betimsel nitelikte olup genel tarama modeli kullanılmıştır. Nitel bölümde ise; fenomenoloji yöntemi kullanılmıştır. (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

2.1 Evren- Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini Akdeniz bölgesindeki bir üniversiteni eğitim fakültesi fen bilgisi öğretmenliği bölümünde okuyan 4. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

2.2 Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklemini Fen bilgisi öğretmenliği bölümünden okuyan 4.sınıf öğrencileri arasından rastgele seçimle belirlenen 50 fen bilgisi öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarıyla çalışma amacımız; öğretmen adaylarının çevre okuryazarı olmaları ve bu konudaki görüş ve düşünceleri, yeni neslin çevre konusunda daha bilinçli bir şekilde yetişeceği öngörülmektedir.

2.3 Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen 20 soruluk çoktan seçmeli bilgi testi uygulanmıştır. Testin hemen ardından öğretmen adaylarının mikroplastik hakkındaki kavramsal algılarını tespit edebilmek için mikroplastığı anlatan çizim yapmaları istenmiştir. 20 soruluk bilgi testi ve çizimde sonra gönüllü olan 5 fen bilgisi öğretmen adayıyla, araştırmacının daha önce hazırladığı 5 sorudan oluşan bireysel görüşme yapılmıştır. Görüşme için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

2.4 Geçerlilik-güvenirlilik

Bu araştırmanın niteliğini artırmak için birçok farklı önlem alınmıştır. fen bilgisi öğretmenliğinde okuyan 4. Sınıf öğrencilerinde elde edilen bilgi testinin sonuçları SPSS programına aktararak analiz edilmiştir. Araştırmanın nitel kısmında ise; veriler bir araştırmacı bir uzman tarafında aralıklı olarak okunmuş ve incelenip tekrardan yorumlanmıştır. Araştırma sürecinde yer alan yarı yapılandırılmış görüşmede elde edilen veriler, katılımcının sadece cevapları ele alınmamıştır. Araştırmacı, katılımcının mimik ve davranışlarını da ele alarak, görüşme esnasında aldığı notlara bakarak yorumlamalarını yapmıştır. Katılımcılarla görüşme yaparken, katılımcını rahat edebileceği ve ses kaydının en net şekilde çıkacağı bir ortamda yapılmıştır. Nitel bir araştırmada güvenilirliği sağlamanın bir başka yolu ise; veri toplama ve veri analizinin yapılması sırasında ham verilerin defalarca okunması ve bu verileri araştırmacı raporlaştırırken aradan zaman geçmeden verilerin analizin yapılması güvenilirliği arttıran etkenlerdir.

2.5 Veri Analizi

Araştırmada verilerin toplanması için fen bilgisi öğretmen adaylarına mikroplastikler ile ilgili 20 sorudan oluşan çoktan seçmeli bilgi testindeki soruları cevaplamaları istenmiştir. Testte bulunan soruların dağılımı, mikroplastikler hakkında ne bildikler, mikroplastiklerin şekilleri, bulundukları yerler, hangi durumlarda maruz kaldığımız vs. soruları içeren 20 soruluk çoktan seçmeli bilgi testidir. Öğretmen adaylarının bilgi testindeki işaretlemelerine göre elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Öğretmen adayları bu soruların hangilerini daha çok doğru cevapladığı, hangi noktalarda bilgilerinin olup olmadığı tespit edilmiştir ve sonuçlar analiz edilip yorumlanmıştır. Öğretmen adaylarına bilgi testinden hemen sonra, mikroplastik kavramının kendilerine neyi çağrıştırdığını anlatan bir çizim yapmaları istenmiştir. Öğretmen adaylarının mikroplastikler kavramının kendilerine neyi çağrıştırdığı anlatan çizimleri 1 araştırmacı 1 uzman tarafında analiz edilip, yorumlanmıştır. Çizimlerdeki yorumlamalar farklı zamanlarda tekrar gözden geçirilip analiz edilmiştir. Öğretmen adayının bilgi testindeki sorulara cevapları ve çizimleri arasındaki anlamlı farklılığa bakılarak analiz

yapılmıştır. Öğretmen adayları çizimlerini tamamladıktan sonra gönüllü 5 fen bilgisi öğretmen adayıyla bireysel olarak yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

Öğretmen adaylarına aşağıdaki ‘Yarı yapılandırılmış görüşme soruları’ yöneltilmiştir:

- ▶ Mikroplastik kavramını daha önce duymuş muydunuz? Bu konudaki fikriniz nedir?
- ▶ Mikroplastikler hakkında çizim yaparken zorlandığınız noktalar nelerdir?
- ▶ Bilgi testindeki soruları cevaplarken hangi noktalarda zorluk çektiniz?
- ▶ Mikroplastikler hakkında bilmediğiniz noktalar nelerdir?
- ▶ Su kirliliğinde mikroplastiklerin rolü nedir?

Görüşme öğretmen adaylarının kendini rahat edebileceği bir ortamda yapılmıştır. Katılımcıya kısaca araştırmanın yapılma amacını ve araştırmada kesinlikle kimliğinin belli olmayacağı ifade edilmiştir. Katılımcılardan görüşme esnasında süreci hızlandırmak adına ses kaydı yapılıp yapılamayacağı hakkında izin istenmiştir. Ses kaydının hiçbir yerde kullanılmayacağı belirtilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme sonucunda elde edilen bilgiler 1 uzman ve 1 araştırmacı tarafında analiz edilip yorumlanmıştır. Elde edilen verilere göre fen bilgisi öğretmen adaylarının, çevre eğitimi açısından ‘Mikroplastikler’ hakkındaki görüşleri incelenip analizleri yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın problem ve alt problemlerine cevap bulabilmek için Mikroplastikler hakkındaki bilgi testinden elde edilen bulgulara ve mikroplastik kavramının öğretmen adaylarına neyi çağrıştırdığını anlatan çizimlerden elde edilen bulgulara aynı zamanda yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Bilgi testinde bulunan bir soruda mikroplastiklerin ne olduğu hakkındaki soruda 50 katılımcının 38’inin doğru cevapladığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda katılımcıların yaptıkları çizimden de yola çıkacak olursak, doğru cevaplayan katılımcıların mikroplastik kavramının tanım olarak ne olduğunu bildikleri tespit edilmiştir.

Bilgi testindeki bir başka soruda ise; mikroplastiklere hangi durumda maruz kalırız sorusuna 50 katılımcıda 18’inin doğru cevapladığı diğerlerinin kozmetik ürünlerinde olmadığını düşündükleri tespit edilmiştir. Çizimlerde ve bireysel görüşmelerde de 5 katılımcıda mikroplastiklere hangi durumlarda maruz kalıyoruz sorusuna, mikroplastiklerin makyaj malzemesi gibi kozmetik ürünlerde olduğuna dahil ve benzeri cevaplar alınmadığı tespit edilmiştir. Genel olarak sorulara verilen cevaplarla çizimlerden elde edilen sonuçlar arasında anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Yani katılımcılara yaptığımız bilgi testiyle ölçtüğümüz mikroplastik bilgileri ve mikroplastik hakkındaki çizimleri ve bireysel olarak sorduğumuz sorulara verdikleri cevaplar arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Bilgi testindeki bir başka soruda ise; besinlerden hangisini tüketirsek mikroplastiklere maruz kalmayız sorusuna, 50 katılımcının 35’inin balık olarak işaretlediği görülmektedir. Yaptıkları çizimden de anlaşılacağı üzere mikroplastik ürünlerin sulara salınması denizde bulunan canlıların ölümüne sebep olmaktadır. Ancak canlı olan balıkların vücutlarında mikroplastik olduğunu düşünmedikleri ve insanların bu yolla mikroplastığa maruz kaldıklarını bilmedikleri tespit edilmiştir. Bireysel yarı yapılandırılmış görüşmede de katılımcıların bu ve benzeri bir cevap vermedikleri tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Elde edilen verilerden yola çıkarak ve bir araştırmacı bir uzmanın analizleri ve yorumları sonucunda öğretmen adaylarının doğru cevapladığı soruların birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebinin mikroplastiklerin günümüzde çok yeni kavram olması ve öğretmen adaylarının mikroplastiklerin sadece belli özellikleri hakkında bilgilerinin olmasında kaynaklıdır.

Bilgi testinden elde edilen verilere göre; 4. Sınıf fen bilgisi öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının genel olarak işaretlemelerine göre mikroplastiklerin ne olduğunu bildikleri ama mikroplastiklerin boyutları hakkındaki soruda 5mm gibi küçük olduğunu genel olarak doğru cevaplayamamışlardır. Ama bazı çizimlerde küçük bir boyut olduğunu anlatabilmek adına mikroskop gibi aletlerin çizdikleri tespit edilmiştir ancak bu şekli çizen katılımcının yinede boyutu hakkındaki soruyu doğru cevaplayamadıkları tespit edilmiştir. Aynı zamanda mikroplastiklerin şekilleri, bulundukları yerler ve günlük hayatta hangi durumlarda maruz kaldığımız hakkında yeterli bilgilerinin de olmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra su kirliliğinde mikroplastiklerin rolünün büyük orandan olduğu (Sandalcı,2021) hakkında çokta bilgilerinin olmadığı tespit edilmiştir.

Yaptıkları çizimlerin analizleri ve çizimi yapan öğretmen adaylarının bilgi testi sonucu karşılaştırıldığında yaptıkları çizimler ise; öğretmen adaylarının, büyük bir bölümün çiziminde plastik şişe bulunmaktadır. Aynı zamanda fabrika atık suları, çöp, kirli doğayı anlatan çizimler ve ölmüş hayvan çizimlerinin çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir.

Son aşamada öğretmen adaylarıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşme de ise; testteki bazı sorularda zorlandıklarını, mikroplastiklerin şekilleri hakkındaki soruda kafalarının karıştığını, çizim yaparken mikroplastikleri, küçülmüş pet şişeye ve su şişesinin içindeki plastikler gibi düşündüklerini belirtmişlerdir. Bireysel görüşmede öğretmen adaylarının plastik kullanımının azaltılması gerektiğini, geri dönüştürülebilir ve tek kullanımlık olmayan malzemelerin kullanılmasını bunun yanı sıra cam malzemelerin kullanımının tercih edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu sonuç daha önce yapılan araştırmada elde edilen sonucu desteklemektedir. Öğretmen adaylarının mikroplastik kirliliğinin insanlık ve doğa için bir tehdit oluşturduğunu ve mikroplastik kullanımının azaltılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Daha çok geri dönüştürülebilir ambalajlar kullanılması sorunlara çözüm üretebileceğinin yararlı olacağını farkında olduklarını göstermektedir.(Nitekim Kışoğlu ve Yıldırım, 2015)

Buraya, yorum/tartışma ve sonuç kısmı eklenilmelidir. Araştırmanın çerçevesinde elde edilen bulgular ilgili alanyazın ile karşılaştırılarak yazar yorumları ile tartışılmalıdır. Sonuç kısmında ise tartışmalar sonucunda ortaya çıkan ana fikirler açıklanmalıdır.

ÖNERİLER

1.Çevresel konular hakkında öğretmen adaylarına, öğrencilere. gelecekte tüm bireylere kazandırmak adına üniversitelerde, çevresel sorunların etik boyutlarının tartışıldığı ve çevre etik konularının işlendiği kapsamı daha geliştirerek genişletilmiş bir Çevre Bilimi dersi uygulama da yerini alabilir.

2.Farklı sınıf ve branştaki öğretmen adaylarının çevre etiği ve sürdürülebilir çevreye yönelik olumlu yaklaşımların geliştirilmesi adına üniversitelerde “Çevre” konulu sosyal etkinlikler yapılarak katılım sağlanabilir.

3.Bu araştırma Kahramanmaraşta öğrenim gören fen bilgisi öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Çalışma grubu tüm Türkiye’deki farklı branşlarda öğrenim gören öğretmen adayları ile tekrarlanabilir.

KAYNAKÇA

Betts, Kellyn. "Küçük plastik parçacıklar neden okyanuslarda büyük bir sorun oluşturabilir?" (2008): 8995-8995.

Creswell, J. W., Clark, V. L. P. 2007. D

esigning And Conducting Mixed Methods Research.

- Deniz, A. Ve Yavuz, H.(2017). Mikroplastikler ve dünyamız. Tüba- Günce Dergisi, 64-66.
- Kışoğlu, M. ve Yıldırım, T. (2015). İlkokul ve ortaokullarda çevre eğitimi verecek olan öğretmen adaylarının katı atıklar ve geri dönüşüme yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 12 (1), 1519-1536.
- Kızılaslan, H. ve Kızılaslan, N. (2005). Çevre konularında kırsal halkın bilinç düzeyi ve davranışları (Tokat İli Artova İlçesi Örneği), *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1).
- Menteşe,S., (2017). Çevresel sürdürülebilirlik açısından toprak, su ve hava kirliliği: Teorik bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,10(53),381-389.
- Pamuk Mengü, G. & Akkuzu, E. (2008). Küresel su krizi ve su hasadı teknikleri. *ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 75-85.
- Sandalcı, G.,(2021). Fen bilgisi öğretmen adaylarının mikroplastik konusundaki farkındalıkları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Samsun.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yılmaz, A., ve Yanarates, E. (2020). Öğretmen adaylarının ‘su kirliliği’ kavramına yönelik metaforik algılarının veri çeşitlemesi yoluyla belirlenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1500-1528.
- Türkiye Çevre Sorun ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu (TÇSÖDR).,(2018). Türkiye’nin en büyük sorunu su kirliliği raporu.

**BİLİM SANAT MERKEZLERİNE YENİ KATILAN ÖĞRENCİLERİN BU KURUMLARLA İLGİLİ
GÖRÜŞLERİNİ VE FARKINDALIKLARINI BELİRLEMeye YÖNELİK BİR ÇALIŞMA
(SİLİFKE ÖRNEĞİ)**

Aydan AKKAYA

Müdür, Silifke Cumhuriyet Bilim ve Sanat Merkezi, Mersin, Türkiye, akkayaaydan73@gmail.com

Cennet EKİZ

Öğretmen, Silifke Cumhuriyet Bilim ve Sanat Merkezi, Mersin, TÜRKİYE, cennetekiz242@gmail.com

Esra ZAHİR AKIN

Öğretmen, Silifke Cumhuriyet Bilim ve Sanat Merkezi, Mersin, TÜRKİYE, akin.esra60@gmail.com

Zafer YILDIZ

Öğretmen, Silifke Cumhuriyet Bilim ve Sanat Merkezi, Mersin, TÜRKİYE, zaferyildiz3333@gmail.com

ÖZET

Özel yetenekli bireylerin eğitimi toplumların her zaman dikkatini çekmiş; yönetim kadrolarında, bilim ve sanat faaliyetlerinde özel yeteneklilerden her zaman fayda sağlanmak istenmiştir. Özel yetenekli bireyler problemlere farklı bakış açıları ile bakabilmekte ve yaratıcı çözüm önerileri üretebilmektedir. Bu bağlamda Millî Eğitim Bakanlığı, özel yetenekli öğrencilere yeteneklerini geliştirmelerinde destek veren BİLSEM'leri yaygınlaştırmakta, BİLSEM'lere erişimi artırmak için çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar sonunda 81 ilde 183 adet olan BİLSEM sayısı, 2021 yılı sonunda 225'e, 2022 yılında 279'a yükselmiştir. Bu çalışmanın amacı da özel yetenekli bireylerin bu kurumlara giriş esnasında ve girdikten sonra yapılan çalışmalar hakkında ne kadar bilgi sahibi olduğunu tespit etmektir. Bu araştırma, bilgi toplamak ve var olan bir durumu ortaya koymak amacıyla yapılan genel tarama modelindeki nitel bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini, Silifke Cumhuriyet Bilim ve Sanat Merkezine 2023-2024 eğitim öğretim yılında kayıt yaptırmış ve uyum haftasına katılmış 50 öğrenci oluşturmuştur. Bu kapsamda; öğrencilerin BİLSEM'e ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Form iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım çalışmanın amacına uygun demografik bilgilerin yer aldığı kısımdır. Bu bölümde sınıf ve okul türü ile ilgili sorular sorulmuştur. İkinci kısımda ise görüş ve farkındalıklarını tespit etmeye yönelik açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Formda 6 açık uçlu soru bulunmaktadır ve konuya ilişkin detaylandırılmak istenilen yerlerin desteklenmesi için 13 tane sonda soru kullanılmıştır. Verilerin analizinde nitel boyutta ise içerik analizi tekniğinden faydalanılmıştır. Anket içeriğinde BİLSEM'e girişte etkili faktörler ve BİLSEM'in işleyiş süreci ile ilgili ne kadar bilgi sahibi olduklarına dair sorular sorulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Özel yetenekli, BİLSEM, Silifke.

BİLİM SANAT MERKEZLERİNE YENİ KATILAN ÖĞRENCİLERİN BU KURUMLARLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİ VE FARKINDALIKLARINI BELİRLEMeye YÖNELİK BİR ÇALIŞMA (SİLİFKE ÖRNEĞİ)

ABSTRACT

The education of specially talented individuals has always attracted the attention of societies; It has always been desired to benefit from special talents in management staff and scientific and artistic activities. Specially talented individuals can look at problems from different perspectives and produce creative solution suggestions. In this context, the Ministry of National Education is expanding the use of BİLSEMs, which support special talented students in developing their skills, and efforts are being made to increase access to BİLSEMs. As a result of these studies, the number of BİLSEMs, which was 183 in 81 provinces, increased to 225 at the end of 2021 and to 279 in 2022. The aim of this study is to determine how much special talented individuals know about the work done during and after entering these institutions. This research is a qualitative research in the general scanning model conducted to collect information and reveal an existing situation. The sample of the research consisted of 50 students who registered at Silifke Cumhuriyet Science and Art Center in the 2023-2024 academic year and participated in the orientation week. In this context; A semi-structured interview form was used to determine students' opinions about BİLSEM. The form consists of two parts. The first part contains demographic information suitable for the purpose of the study. In this section, questions were asked about gender, grade and school type. In the second part, open-ended questions are included to determine their opinions and awareness. There are 6 open-ended questions in the form, and 13 one probe question was used to support the areas that wanted to be detailed on the subject. In the qualitative dimension, content analysis technique was used to analyze the data. In the survey content, questions were asked about the factors affecting entry to BİLSEM and how much they knew about the operating process of BİLSEM.

Keywords: Specially talented, BİLSEM, Silifke.

GİRİŞ

Günümüzde ülkeler küreselleşmenin etkisi ile daha sıkı ve zorlu bir rekabet ortamı içinde gelişimlerini ve devamlılıklarını sürdürmek zorundadırlar. Bunu da farklı boyutlarda ve şekillerde gerçekleştirmektedirler. Ülkelerin küresel rekabet stratejilerini etkin bir şekilde kullanabilmeleri ve gücünü artırarak daha avantajlı bir konuma geçebilmeleri için yenilik ve gelişim içinde olmaları gerekmektedir. Bunun için de insan kaynaklarını etkili ve verimli bir şekilde kullanmalıdırlar. Özel yetenekli bireyler toplumun her alanda gelişmesini sağlayacak potansiyele sahip oldukları için en önemli insan kaynağıdır.

Üstün yetenekli öğrenciler, özel akademik alanlarda veya zekâ, yaratıcılık, sanat ve liderlik kapasitesi yönüyle yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren ve bu tür yeteneklerini geliştirmek için okul tarafından sağlanamayan hizmet veya faaliyetlere gereksinim duyan çocuklardır (Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesi, 2001).

Özel yetenekli bireylerin eğitimi toplumların her zaman dikkatini çekmiş; yönetim kadrolarında, bilim ve sanat faaliyetlerinde özel yeteneklilerden her zaman fayda sağlanmak istenmiştir. Özel yetenekli bireyler problemlere farklı bakış açıları ile bakabilmekte ve yaratıcı çözüm önerileri üretebilmektedir. Özel yetenekli bireyler;

geçmişten günümüze bilim ve sanattın gelişmesinde, toplumların ilerlemesinde önemli roller üstlenmişlerdir. Gelecekte de meydana gelecek gelişmelerde, özel yetenekli bireylerin katkılarının olacağı düşünülmektedir. Bu yüzden içerisinde Türkiye de olmak üzere birçok ülke, özel yetenekli öğrencilerin eğitime önem vermektedir (Karadağ, 2016).

Birçok ülke üstün yetenekli çocukların akranlarından farklı bir eğitime tabi tutulması ve bu eğitimin ulusal eğitim politikası haline getirilmesi konusunda çalışmalar yapmaktadır. Türkiye; özel yetenekli bireyleri keşfetmek, onların potansiyelini ortaya çıkarmak, kendilerini gerçekleştirmelerini sağlamak, onlara uygun eğitim ortamı ve etkinlik programı hazırlamak için Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) açmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2015). Bu bağlamda Millî Eğitim Bakanlığı, özel yetenekli öğrencilere yeteneklerini geliştirmelerinde destek veren BİLSEM'leri yaygınlaştırmakta, BİLSEM'lere erişimi artırmak için çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar sonunda 81 ilde 183 adet olan BİLSEM sayısı, 2021 yılı sonunda 225'e, 2022 yılında 279'a yükselmiştir.

BİLSEM'e öğrencilerin seçimi ve alım sürecinde öncelikle normal okullarda bulunan 1, 2, ve 3. sınıfların öğretmenlerine BİLSEM tarafından; özel yetenekli öğrencilerin özellikleri, özel yetenekli öğrencilere sunulan özel eğitim hizmetleri, bilim ve sanat merkezleri ve bu merkezlere öğrenci seçimi ile ilgili bilgilendirme eğitimi verilmektedir. Sınıf öğretmenleri tarafından uygun görülen öğrenciler BİLSEM için aday gösterilir. Öğretmenler tarafından aday gösterilen öğrencilerin seçimi BİLSEM tarafından üç aşamada gerçekleştirilir. Bu aşamalardan birincisi, gözlem formlarının yetenek alanlarına göre doldurulması, ikincisi grup tarama uygulaması, üçüncüsü ise bireysel değerlendirmedir. Ülkemizde üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesinde genel olarak öğretmen bildirimi, yetenek testleri, bireysel zekâ testleri ve yardımcı testler kullanılmaktadır. Bunlar arasında en yaygın olarak kullanılan ise bireysel zekâ testleridir (Metin, 1999). Bir öğrenci en fazla iki yetenek alanından aday gösterilmekte ve öğrenci bir önceki eğitim öğretim yılında bir yetenek alanından BİLSEM'e kayıt hakkı kazanmış ise ertesi yıl başka bir yetenek alanından aday gösterilebilmektedir (MEB, 2017a).

Bu çalışma, özel yetenekli bireylerin bu kurumlara ilişkin görüş ve farkındalıklarını tespit etmek, bu kurumlara giriş esnasında etkili faktörler, BİLSEM'in işleyiş süreci ve girdikten sonra yapılan çalışmalar hakkında ne kadar bilgi sahibi olduklarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

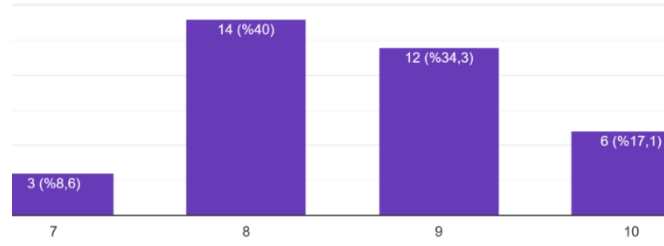
YÖNTEM

Bu araştırma, bilgi toplamak ve var olan durumu ortaya koymak amacıyla yapılan genel tarama modelindeki nitel bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini, Silifke Cumhuriyet Bilim ve Sanat Merkezine 2023-2024 eğitim öğretim yılında kayıt yaptırmış, uyum haftasına katılmış 35 öğrenci oluşturmuştur. Bu kapsamda; öğrencilerin BİLSEM'e ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Form 19 sorudan oluşmaktadır. Formda demografik bilgiler (yaş, sınıf, okul türü, anne ve babanın eğitim durumu) ile ilgili 5 adet soru sorulmuştur. Ayrıca formda BİLSEM'e girişte etkili faktörler ve kurumun işleyiş süreci ile ilgili ne kadar bilgi sahibi olduklarına yönelik 6 tane açık uçlu soru, 5 tane ikili soru, 3 tane çoktan seçmeli soru bulunmaktadır. Verilerin analizinde nitel boyutta içerik analizi tekniğinden faydalanılmıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamında 5'i demografik bilgiler ve 14'ü BİLSEM'lere girişte etkili faktörlerle bu kurumların işleyişine yönelik ne kadar bilgi sahibi olduklarını belirlemeye yönelik olmak üzere toplam 19 sorundan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formdan elde edilen veriler aşağıda yer almaktadır.

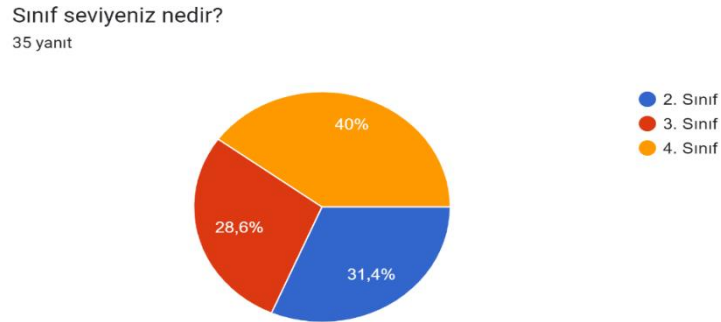
Soru 1: Yaşınız?

Şekil 1. Yaş Grafiği

Şekil 1 incelendiğinde araştırmaya katılan 35 öğrenciden 3'ünün 7 yaşında, 14'ünün 8 yaşında, 12'sinin 9 yaşında, 6'sının 10 yaşında olduğu ve grup yaş ortalamasının 9 olduğu görülmektedir.

Soru 2: Sınıf seviyeniz nedir?

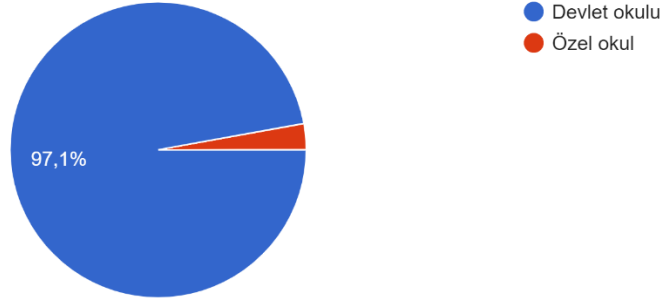

Şekil 2. Sınıf Seviyesi Grafiği

Şekil 2 incelendiğinde öğrencilerden 11'inin 2. sınıf, 10'unun 3. sınıf ve 14'ünün 4. sınıf olduğu görülmektedir.

Soru 3: Okul türünüz nedir?

Okul türünüz nedir?
35 yanıt

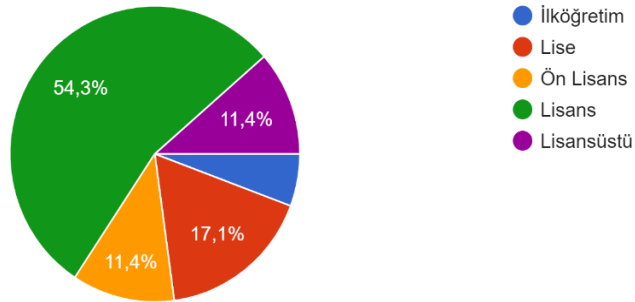

Şekil 3. Okul Türü Grafiği

Şekil 3 incelendiğinde öğrencilerden 34 tanesinin devlet okulunda, 1'inin de özel okulda okuduğu görülmektedir.

Soru 4: Annenizin öğrenim durumu nedir?

Annenizin öğrenim durumu nedir?
35 yanıt

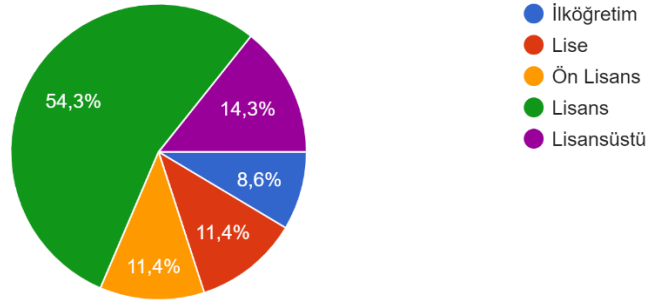
Şekil 4. Anne Öğrenim Durumu Grafiği

Şekil 4 incelendiğinde öğrencilerden 2'sinin annesinin ilköğretim, 6'sının lise, 4'ünün ön lisans, 19'unun lisans ve 4'ünün annesinin lisansüstü mezuniyete sahip olduğu görülmektedir.

Soru 5: Babanızın öğrenim durumu nedir?

Babanızın öğrenim durumu nedir?

35 yanıt

Şekil 5. Baba Öğrenim Durumu Grafiği

Şekil 5 incelendiğinde öğrencilerden 3'ünün babasının ilköğretim, 4'ünün lise, 4'ünün ön lisans, 19'unun lisans ve 5'inin lisansüstü mezuniyete sahip olduğu görülmektedir.

Soru 6: Özel yetenek kavramı size ne ifade ediyor?

Tablo 1. Özel Yetenek Kavramı İfade Tablosu

Öğrenci Sayısı	Açıkladıkları Kavramlar
16	sıra dışı ve üstün yetenek
6	duyarlılık ve yetenek
9	farklılık
5	geliştirilebilir yetenek

Tablo 1 incelendiğinde öğrencilerden 16'sının özel yetenek kavramını "sıra dışı üstün yetenek", 6'sının "duyarlılık ve yetenek", 9'unun "farklılık" ve 5'inin "geliştirilebilir yetenek" olarak tanımladıkları görülmektedir.

Soru 7: BİLSEM'i ilk nereden duyduunuz?

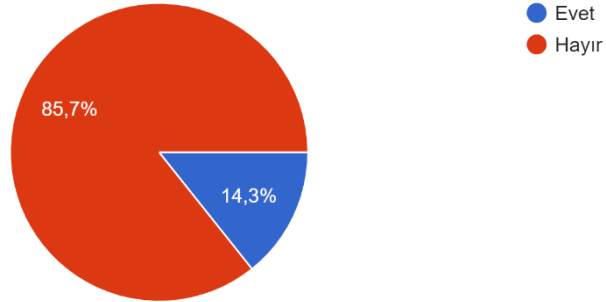
Tablo 2. BİLSEM'in İlk Nereden Duyulduğu Tablosu

Öğrenci Sayısı	Duyduğu Yer
17	okuldan duyanlar
13	aileden duyanlar
5	diğer

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerden 17'sinin BİLSEM'i ilk olarak okuldan duyduğu, 13'ünün aileden duyduğu ve 5'inin diğer yerlerden duyduğu görülmektedir.

Soru 8: Daha önce gezmek için hiç BİLSEM'de bulundunuz mu?

Daha önce gezmek için hiç BİLSEM'de bulundunuz mu?
35 yanıt

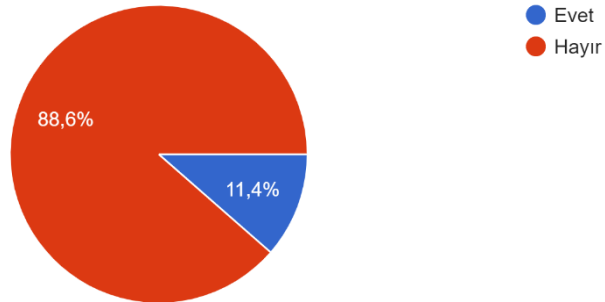

Şekil 6. Daha Önce BİLSEM’de Bulunma Grafiği

Şekil 6 incelendiğinde öğrencilerden 30’unun daha önce Bilsem’de hiç bulunmadığı, 5’inin bulunduğu görülmektedir.

Soru 9: Daha önce BİLSEM bünyesinde açılan herhangi bir kurs ya da atölyeye katıldınız mı?

Daha önce BİLSEM bünyesinde açılan herhangi bir kurs ya da atölyeye katıldınız mı?
35 yanıt

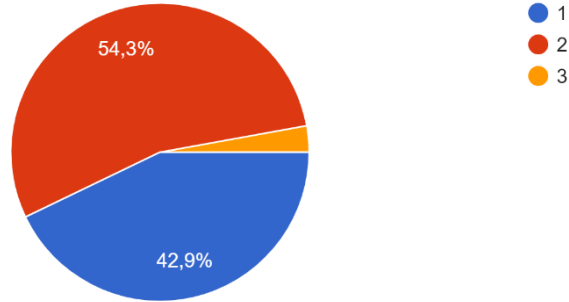

Şekil 7. Kurs, Atölye Katılım Grafiği

Şekil 7 incelendiğinde öğrencilerden 31’inin daha önce BİLSEM bünyesinde açılan herhangi bir kurs ya da atölyeye katılmazken 4’ünün katıldığı görülmektedir.

Soru 10: BİLSEM sınavına kaç kez girdiniz?

BİLSEM sınavına kaç kez girdiniz?
35 yanıt

Şekil 8. BİLSEM Sınavına Kaç Kez Girildiği Grafiği

Şekil 8 incelendiğinde öğrencilerden 15'inin Bilsem sınavını ilk girişte, 19'unun ikinci girişte, 1'inin de üçüncü girişte kazandığı görülmektedir.

Soru 11: BİLSEM'in açılımı nedir?

Tablo 3. BİLSEM'in Açılımı Cevap Tablosu

Öğrenci Sayısı	Verdiği Cevap
32	bilim sanat merkezi
1	bilim merkezi
2	bilmiyorum

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin 32'sinin BİLSEM'in açılımını "bilim sanat merkezi", 1'inin "bilim merkezi" olarak tanımladığı, 2'sinin de bilgisi olmadığını ifade ettiği görülmektedir.

Soru 12: BİLSEM sınavlarına hazırlık durumunuz nedir?

Tablo 4. BİLSEM Sınavlarına Hazırlık Durumu Tablosu

Öğrenci Sayısı	Verdiği Cevap
11	hazırlanmadım
12	kitaptan hazırlandım
6	internetten hazırlandım
5	hem kitap hem de internetten hazırlandım
1	diğer (babası ile hazırlanan)

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerden 11'inin BİLSEM sınavlarına hazırlanmadığı, 12'sinin kitaptan hazırlandığı, 6'sının internetten hazırlandığı, 5'inin hem kitaptan hem de internetten hazırlandığı, 1'inin de babasıyla hazırlandığı görülmektedir.

Soru 13: Neden BİLSEM'e gelmek istediniz?

Tablo 5. BİLSEM'e Gelmek İsteği Nedenleri Tablosu

Öğrenci Sayısı	Verdiği Cevap
13	farklı şeyler öğrenmek
7	yeteneklerimi geliştirmek
5	bilimi sevmek

4	proje yapmak ve geliştirmek
3	başkalarının yönlendirmesi ile
2	neler yapıldığını merak etmek
1	yetenekli ve özel hissetmek

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerden 13'ünün BİLSEM'e gelme isteğinin nedenini farklı şeyler öğrenmek, 7'sinin yeteneklerini geliştirmek, 5'inin bilimi sevmek, 4'ünün proje yapmak ve geliştirmek, 3'ünün başkalarının yönlendirmesi ile, 2'sinin neler yapıldığını merak etmek ve 1'inin yetenekli ve özel hissetmek olarak tanımladığı görülmektedir.

Soru 14: BİLSEM'de yürütölen öğretim etkinliklerinden haberdar mısınız?

Tablo 6. BİLSEM'de Yürütölen Öğretim Etkinliklerinden Haberdar Olma Durumu Tablosu

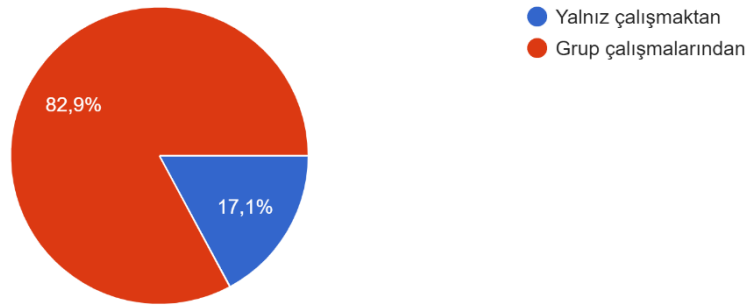
Öğrenci Sayısı	Verdiği Cevap
16	evet
14	hayır
5	biraz

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerden 16'sının BİLSEM'de yürütölen etkinliklerden haberdar olduğı, 5'inin biraz haberdar olduğı ve 14'ünün haberdar olmadığı görülmektedir.

Soru 15: Yalnız çalışmaktan mı daha çok hoşlanırsınız yoksa grup çalışmaları yapmaktan mı?

Yalnız çalışmaktan mı daha çok hoşlanırsınız yoksa grup çalışmaları yapmaktan mı?

35 yanıt

Şekil 9. Sevdığı Çalışma Şekli Grafiğı

Şekil 9 incelendiğinde öğrencilerden 29'unun grup çalışmalarından, 6'sının da yalnız çalışmaktan hoşlandığı görülmektedir.

Soru 16: En sevdiğiniz 3 dersi sıralayınız.

Tablo 7. En Çok Sevilen Ders Tablosu

Ders Adı	1. Ders	2. Ders	3. Ders
Matematik	21	5	3
Türkçe	3	4	4
Resim	3	2	7
İngilizce	2	4	3
Fen Bilimleri	2	9	5
Beden Eğitimi	2	4	4

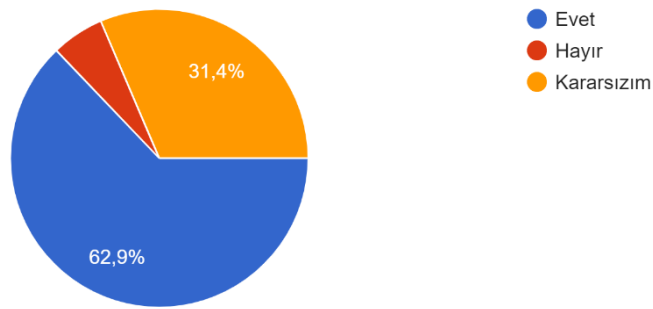
Hayat Bilgisi	1	1	2
Bilişim Teknolojileri	1	-	-
Kodlama	-	1	-
Müzik	-	2	1
Sosyal Bilgiler	-	2	2
Din Kültürü ve Ahl. Bil.	-	1	1
Akıl Oyunları	-	-	1
Halk Oyunları	-	-	1
Origami	-	-	1

Tablo 7 incelendiğinde en sevdiği 1. dersin öğrencilerden 21'i matematik, 3'ü Türkçe, 3'ü resim, 2'si İngilizce, 2'si fen bilimleri, 2'si beden eğitimi, 1'i hayat bilgisi, 1'i bilişim teknolojileri olduğunu; en sevdiği 2. dersin 5'i matematik, 4'ü Türkçe, 2'si resim, 4'ü İngilizce, 9'u fen bilimleri, 4'ü beden eğitimi, 1'i hayat bilgisi, 1'i kodlama, 2'si müzik, 2'si sosyal bilgiler, 1'i din kültürü ve ahlak bilgisi olduğunu; en sevdiği 3. dersin 3'ü matematik, 4'ü Türkçe, 7'si resim, 3'ü İngilizce, 5'i fen bilimleri, 4'ü beden eğitimi, 2'si hayat bilgisi, 1'i müzik, 2'si sosyal bilgiler, 1'i din kültürü ve ahlak bilgisi, 1'i akıl oyunları, 1'i halk oyunları ve 1'i de origami olduğunu ifade etmiştir.

Soru 17: Ödev yapmayı sever misiniz?

Ödev yapmayı sever misiniz?

35 yanıt

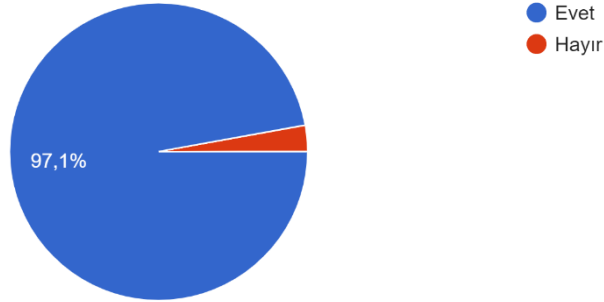
Şekil 10. Ödev Yapmayı Sevme Durumu Grafiği

Şekil 10 incelendiğinde öğrencilerden 22'sinin ödev yapmayı sevdiği, 2'sinin sevmediği, 11'inin kararsız olduğu görülmektedir.

Soru 18: Ödevlerinizi zamanında yapar mısınız?

Ödevlerinizi zamanında yapar mısınız?

35 yanıt

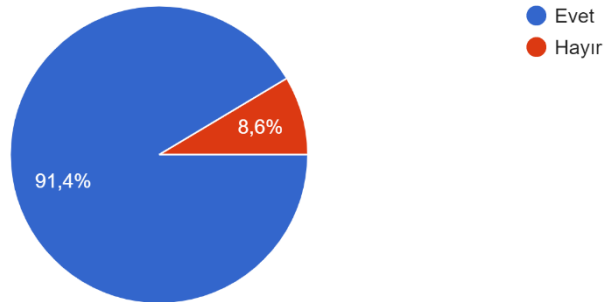
Şekil 11. Ödevleri Zamanında Yapma Durumu Grafiği

Şekil 11 incelendiğinde öğrencilerden 34'ünün ödevini zamanında yaptığı, 1'inin yapmadığı görülmektedir.

Soru 19: Ödev haricinde merak ettiğiniz konular hakkında araştırma yapar mısınız?

Ödev haricinde merak ettiğiniz konular hakkında araştırma yapar mısınız?

35 yanıt

Şekil 12. Ödev Haricinde Merak Edilen Konuları Araştırma Durumu Grafiği

Şekil 12 incelendiğinde öğrencilerden 32'sinin ödev haricinde merak ettikleri konularda araştırma yaptığı, 3'ünün yapmadığı görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan anket sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde çalışmaya katılan tüm katılımcıların BİLSEM kurumlarına bakışları, süreci yorumlayışları ve kavrayışları çok farklı olduğu görülmüştür.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda 35 öğrencinin yaş ortalamasının 9 olduğu görülmüştür. 7 yaşında BİLSEM sınavlarına girebilen öğrencilerin çoğunlukta olmasına karşın BİLSEM' i kazanma yaş ortalamalarının 9 ve öğrencilerin çoğunlukta 4. sınıfta olmaları dikkat çekmiştir. Bu da bilişsel düzeyleri arttıkça problem çözme, analitik düşünme düzeyleri geliştiğinin, bu özellikler ile BİLSEM i kazanma oranını arttırdığı düşünülmektedir.

Silifke örneği kapsamında okul türü ile ilgili yapılan analizde ilçenin sosyo-ekonomik düzeyine ve özel okul sayısının azlığına bağlı olarak kayıt yapan öğrencilerin genellikle devlet okulunda öğrenim gördükleri belirlenmiştir.

Araştırmanın sonucunda anne babanın eğitim düzeyi ve anne baba tutumlarının çocukların bilişsel işlem performansları arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ebeveynlerin öğrenim durumuna göre yapılan analizde öğrenim düzeyi lisans ve lisansüstü olan ebeveynlerin çocuklarını daha iyi gözlemleyerek yeteneklerinin farkına varmaları ve yönlendirme konusunda daha başarılı oldukları gözlenmiştir. Bu konuda velilerin bilinçli olmalarının yönlendirmede etkili olduğu görülmüştür.

Özel yetenekli birey; yaşlarına göre daha hızlı öğrenen, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi duyduğu alanlarda bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren bireydir. Öğrenciler özel yetenek tanımını birtakım kavramlar ile açıklamışlardır. Bu kavramlar sıra dışı ve üstün yeteneklilik, duyarlılık ve yetenek, farklılık, geliştirilebilir yetenek şeklindedir. Bu kavramlar içerisinde sıra dışı ve üstün yeteneklilik kavramı ön plana çıkmıştır. Bu kavramlar çocukta övünme kaynağı olarak kullanıldığında bu durum bireye zarar verir. Beklentilerin artması bireyin mükemmeliyetçiliğini tetikleyerek kaygı düzeyinin artmasına neden olur, bu da özel yetenekli çocuğun psikolojik süreçlerine zarar verir. Özel yetenekli çocukların etiketlenip tamamen akranlarından ayrıştırılmış bir eğitim sürecine alınması da kişisel, sosyal problemlere sebep olabilir. (Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2017).

Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş (2019)'da yaptıkları çalışmada BİLSEM' in velilere hissettirdikleri duygular alt temasında velilerin tamamı öncelikli olarak çocuklarının zaten farklı bir çocuk olduğunu bildiklerini ifade ederek, BİLSEM' de olmalarının onlar için bir mutluluk olduğunu söylemişlerdir. Öz güven, farklı düşünme, merak, yaratıcılık ve boş zamanlarını değerlendirme konusunda çocuklarında farklılıklar gördüğünü ifade eden veliler BİLSEM' le birlikte çocuklarının farklı bakış açıları geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Bu çalışmada da BİLSEM' e yönlendirmede aile önemli yer almakta aile içerisinde de annenin etkili olduğu gözlenmiştir. Anneler çocuklarının eğitimine önem vermekte ve daha bilinçli oldukları gözlenmiştir.

Copenhaver ve Mc Intyre (1992), sınıf öğretmenleri özel yetenekli öğrencilerin belirlenmesi ve yetiştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak öğretmenlerin aldıkları eğitime karşı nesnel özyeterlik inançlarına sahip oldukları ve bu bağlamda sürekli eğitime ihtiyaçları olduğu söylenebilir. İnan, Bayındır ve Demir'in (2009) araştırmasında özel yetenek kavramı, özel yeteneklilik ve özel yeteneklilerin akademik, sosyal-duyuşsal, kişisel ve bilişsel becerileri konusunda öğretmenlerin yeterli akademik bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır (İnan, 2009). Sınıf öğretmenin etkin rol oynayıp oynamaması üzerine öğretmenlerin özel yeteneklilik kavramı ve özel yetenekli öğrencilerin özelliklerine ilişkin bilgi düzeylerinin iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Uygun, 2021). Üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesi ve aday gösterilmesi süreci, tek bir sihirli yanıtla çözülebilecek bir sorundan ziyade karmaşık bir konu olarak ele alınmalıdır (Callahan, 2005). Eğitimciler standart testlerin, öğrenci portföy dosyalarının ve öğretmen tavsiyelerinin geçerli tanı araçları olduğuna inanırken, ebeveynler bunu kabul etmemektedir (Schroth & Helfer, 2008). Öğretmenler, öğrencilerle daha sık etkileşime girdikleri ve gözlemleme fırsatı buldukları için üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesinde büyük önem taşımaktadır (Bracken & Brown, 2006). Bunun dışında Copenhaver ve McIntyre (1992) üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde öğretmenlerin deneyimlerinin daha da önemli olduğunu belirtmişlerdir. Hansen ve Feldhusen (1994), üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için eğitim alan ve almayan öğretmenleri karşılaştırmıştır. Erol, Gedik ve Demirtaş (2023) üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesi ve aday gösterilmesi sürecine, bu işle bizzat ilgilenen öğretmenlerin bakış açısıyla bakmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, üniversite döneminde üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili kurslar alan öğretmenlerin, üstün yeteneklilerin eğitiminde uzmanların kullanması gereken becerilere daha aşina oldukları belirlenmiştir.

Okuldaki öğretmenlerin BİLSEM kurumlarıyla ilgili sınav öncesi bilgilendirme çalışmaları çocukların yönlendirilmesinde etkili olmuştur. Bilsem seçme ve tanılama sürecinde sınıf öğretmenlerinin aday gösterilecek

öğrencilerin belirlenmesinde çok önemli bir rolü vardır. Çünkü her okulda, her sınıf düzeyinde, her bir yetenek alanı için öğrenci sayısının en fazla %20'si aday gösterilmektedir. Bu yüzden yapacakları gözlemlerle kendilerine ayrılan öğrenci önerme kontenjanını en iyi şekilde kullanmaları gerekmektedir. Kontenjan belirleme kriterlerinin sınıf öğretmenleri tarafından tam uygulanmaması sonraki süreçleri zora sokmakta, öğretmenler bazı veli baskılarına maruz kalmaktadırlar. Ayrıca öğretmenlerin akademik başarıya göre öğrenci seçimleri asıl yetenekli öğrencilerin arka planda kalmasına neden olmaktadır.

Velilere göre BİLSEM' de yapılan etkinlikler çocukların merak duygularının ve buna ek olarak da yaratıcılıklarının gelişmesinde katkı sağlamıştır (Sarıtaş vd., 2019). Yapılan çalışma sonucunda Bilseme yeni katılan öğrencilerin % 85 inin uyum haftasına kadar kurumu hiç gelmedikleri, daha öncesinde de herhangi bir bilseme binasını gezmedikleri saptanmıştır. Son iki yıldır BİLSEM bünyesinde yaz okulu adı altında çok fazla sayıda atölye açılmaktadır. Bu atölyeler sadece kurum öğrencilerine değil, tüm öğrencileri kapsamaktadır. Bu kapsamda her yaş ve seviyeye uygun çalışmalar yapılmaktadır. Bu anketten elde ettiğimiz sonuca göre % 88.6 sının bu atölyelere katılım sağlamadıkları, çoğunun bundan haberdar olmadığı görülmüştür. Ayrıca çalışmaya katılan katılımcılardan yaklaşık % 50'sinin BİLSEM'de yürütülen eğitim-öğretim etkimliklerinden haberdar olduğu belirlenmiştir.

Ön değerlendirme uygulamaları genel zihinsel yetenek alanı için il tanılama sınav komisyonları tarafından belirlenen uygulama merkezlerinde, resim ve müzik yetenek alanları içinse öğrencilerin kayıtlı bulundukları okullarda yapılmaktadır. Ön değerlendirme uygulamalarında Bakanlıkça belirlenen ölçme araçları kullanılmaktadır. Bu genelde tablet sınavı olarak bilinmekte ve uygulanmaktadır Bireysel değerlendirmeye hak kazanan öğrencilere Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde, geçerliği ve güvenilirliği bilimsel olarak kanıtlanmış zekâ ölçekleri, yaş ve sınıf düzeyine göre uygulanır. BİLSEM'E aday gösterilip eğitim almaya hak kazanamayan öğrenciler, tanılama sürecine yeniden dahil olabilirler. Özel yeteneğin tanınması için herhangi bir hazırlık gerekli değildir. Süreç; öğrencide var olan yeteneğin keşfedilmesi esasına dayalı olduğu için, "sınava hazırlık" gibi bir düşünceyle yapılacak çalışmalar tavsiye edilmez. Bu yüzden öğrenciler bu uygulamayı sınav olarak değil de tablet oyunu olarak gördükleri için ilk seferde çok ciddiye alamayabilirler. Özellikle bazı veliler aday gösterilen çocuklarının bu hakkını kaybetmemesi için farklı hazırlık yöntemlerine başvurabilmektedirler. Bu yüzden BİLSEM sınavlarını ikinci kez girişte kazanma oranı %54,3 olarak belirlenmiştir. Dikkat çeken diğer bir husus öğrencilerin sınav tecrübesi yaşamaları ikinci kez girdikleri sınavda başarıyı etkileyici faktör olduğu düşünülmektedir.

Bilim Sanat Eğitim Merkezleri ve Bilim Merkezleri içerik olarak bazen veliler ve öğrenciler tarafından karıştırılabilmektedir. BİLSEM, Bilim ve Sanat Eğitim Merkezlerinin kısaltılmış ismidir. Katılımcıların %91' i BİLSEM'in açılımını Bilim ve Sanat Merkezi olarak tanımlamıştır.

Son zamanlarda BİLSEM sınavlarına hazırlık için basılı veya basılı olmayan ve elektronik olarak yayımlanan bazı programların yaygınlaştığı görülmektedir. BİLSEM sınavının birinci aşaması tabletlerle yapıldığı için, en etkili hazırlık yöntemi, telefon ve tablet uygulamaları olarak kabul edilmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin tanılama süreci var olan yeteneklerin açığa çıkarılması esasına dayalı olduğu için Bakanlıkça merkezi sistemle yapılan grup tarama sınavı ve ardından uygulanan zekâ testine öğrencinin hazırlık yapması anlamsızdır. Sahip olduğu yeteneğin ortaya çıkarılması bu tanılama sürecinde uzmanlarca sağlanmaktadır. Özel yeteneğin tanınması için herhangi bir hazırlık gerekli olmamasına rağmen katılımcıların %68'nin BİLSEM sınavları için özel bir hazırlık yaptıkları belirlenmiştir. Bunun içinde basılı kaynaklardan hazırlık yapanların oranı yüksektir.

Bilim ve Sanat Merkezlerindeki en temel amaç erken yaşlarda tanınan özel yetenekli öğrencilerin yetenek alanının keşfi ve keşif sonrası bu alanda derinlemesine bilgi, beceri sahibi olmasını sağlamaktır. Bu süreç farklılaştırılmış ders ve atölye süreçleri ile gerçekleştirilmeye çalışılır. Katılımcıların "Neden Bilsem'e gelmek istediniz ?" sorusunu %37 oranında "Farklı şeyler öğrenmek" ve %20'si "Yeteneklerimi geliştirmek" olarak cevaplamıştır. Bu da öğrencilerin büyük bir oranının kurumda yapılan faaliyetler ile ilgili bilinçli olduklarını göstermektedir.

Akranlarına göre daha sağlıklı ilişkilere sahip olma özelliği ve iletişim becerileri daha fazla gelişmiştir. Sosyal gelişimleri ve uyum becerileri açısından akranlarından daha iyi durumdadırlar (Uygun, 2021). Her ne kadar sosyal uyum problemi yaşamaları da uyumsuzluk ve davranış bozukluğu göstermiş olduğu durumlar mevcut olabilir (Çetinkaya, 2007). Bazı üstün yetenekli öğrencilerde sosyal çevreden izole olma yaşlıları ile ilişki kuramama gibi sorunlar yaşanmasına rağmen bu çalışmada ankete katılan öğrencilerin %82 si grup çalışmasından hoşlandıkları ifade etmişlerdir. Aynı düzeydeki öğrencilerin uyum haftasında yaşlıları ile iletişim konusunda sorun yaşamadıkları, iyi ilişkiler kurabildikleri gözlenmiştir.

Bilim ve Sanat Merkezlerindeki eğitim; okul sisteminde alınan akademik eğitimden, ders içerikleri ve süreçlerinden farklıdır. Okullarda uygulanan öğretim programlarındaki kazanımlara göre daha üst düzey hedeflere yöneliktir. Okullardaki gibi bir ders, akademik öğretim, yetiştirme ve destekleme ya da kurs söz konusu değildir. Genel zihinsel yetenek alanından giriş yapan öğrencilerin okullarında sevdikleri dersler genellikle sayısal dersler olarak nitelendirilen Matematik, Fen Bilgisi gibi derslerdir. Bu genel zihinsel yetenekten kayıt yaptıran öğrenci sayısının çok olması öğrencilerin akademik olarak temel derslere olan ilgisi ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Özel yetenek (Görsel Sanatlar, Müzik) gibi alanlarda başvuru sayısı çok olduğu halde bu alanlarda BİLSEM'e girişinin az sayıda olduğu görülmüştür. Öğrencilerin okullarda bu derslere olan ilgisi az olmasına rağmen başvurunun çok olması, sınava giriş için ayrılan sınıf kontenjanı ile ilgili olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğrencilerin başarılı olabilmesi için belirli düzeyde çalışma davranışına sahip olması gerekmektedir (Baltaş 2019). Özel yetenekli öğrencilerin var olan potansiyellerini kullanarak başarılı olabilmesi için bu çalışma davranışlarını olumlu düzeyde göstermeleri beklenmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin başarısız olmasında birçok faktör etkili olabilir (Sak, 2012). Yapılan anket sonucuna göre % 62,9 oranında ödev yapmayı sevdiklerini, %31,4 oranında kararsız olmasına rağmen %97,1 oranında ödevlerini zamanında yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu da öğrencilerin sorumluluk bilincinin geliştiğini göstermektedir.

Özel yetenekli bireyler, akranlarına göre daha farklı tutum ve özellikler sergilerler. Sıklıkla neden, niçin ve nasıl sorularını sorarlar, yaşlarına göre çok yüksek düzeyde konsantrasyon gösterirler ve üst düzey problem çözme becerileri normal bireylerden farklıdır (Tucker, 1997). İlgi ve merak seviyeleri yüksektir. İlgi duydukları konulara dikkatleri yoğun ve uzun süreli. Problemlere çözüm üretmede oldukça beceriklidirler (Tucker & Hafenstein, 1997). Olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurarak neticeye daha çabuk ulaşırlar. Bağımsız çalışmayı daha çok severler (Smutny, 1998). Olaylar arasında mantık yürüterek genelleme yapmada akranlarından daha ileri seviyededirler. Bir konu hakkında çabuk fikir üretirler ve fikirleri orijinaldir (Metin, 1999). Bilsemde uyum eğitimine katılan öğrencilerin %91,4 oranında araştırmayı sevdiklerini belirtmişler bu da üstün yetenekli öğrencilerin meraklı oldukları konusundaki bilgiyi desteklemektedir.

KAYNAKÇA

- Baltaş, A. (2019). Stres Altında Ezilmeden Öğrenmede ve Sınavlarda Üstün Başarı: Remzi Kitabevi. İstanbul-Türkiye.
- Bracken, B. A., & Brown, E. F. (2006). Behavioral identification and assessment of gifted and talented students. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 24(2), 112-122. <https://doi.org/10.1177/0734282905285246>
- Callahan, C. M. (2005). Identifying gifted students from underrepresented populations. *Theory into Practice*, 44(2), 98-104. <https://www.jstor.org/stable/3497028>
- Copenhaver, R. W., & McIntyre, D. J. (1992). Teachers' perception of gifted students. *Roeper Review*, 14, 151-153.
- Çetinkaya, Ç. (2007). Raven' in İlerleyen Matrisler Plus Testi' nin 6,5-8 Yaş Çocukları Üzerinde Geçerlik, Güvenirlik, Ön Norm Çalışmaları ve Motivasyon Stilleri Tespiti ile İlişkinin İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Zekalılar Eğitimi Ana Bilim Dalı.

- Erol, M., Gedik, O., Demirtaş, B. (2023). Sınıf Öğretmenlerinin Üstün Yetenekli Öğrencileri Belirleme, Bilim ve Sanat Merkezlerine Aday Gösterme Sürecine İlişkin Deneyimleri, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 24(2), 275-289.
- Hansen, J. B., & Feldhusen, J. F. (1994). Comparison of trained and untrained teachers of gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 38(3), 115-121. <https://doi.org/10.1177/001698629403800304>
- İnan, H. Z., Bayındır, N. & Demir, S. (2009). aAwareness Level of teachers about the Charecteristics of Gifted Childiren, *Australian Journal of Basic Applied Sciences*, 3(3), 2519-2527.
- Karadağ, F. (2016). Özel yetenekli bireylerin tanılanması ve tanılamaya yönelik alternatif değerlendirme araçları [Identifying gifted individuals and alternative rating scales for determining]. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(16), 561-571. doi: 10.17719/jisr.20164622623
- Metin, N. (1999). Üstün yetenekli çocuklar. Ankara: Öz Aşama Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Millî Eğitim Bakanlığı [Ministry of National Education] (2015). Millî Eğitim Bakanlığı bilim ve sanat merkezleri yönergesi [Ministry of National Education, science and art centers directive]. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı [Ministry of National Education] (2017). 2017-2018 Bilim ve sanat merkezleri öğrenci tanılama kılavuzu [Science and art centers student recognition guide]. Ankara.
- M.E.B. Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesi, (2001).
- Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2017). Beni Anlayın, Özel Yetenekli Çocuğum Var, Ankara.
- Sak, U. (2012). Üstün Zekâlılar Özellikleri Tanılanmaları Eğitimleri: Maya. Ankara-Türkiye.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü., Çatalbaş, G. (2019). Velilerin Gözüyle BİLSEM, *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* 11, Cilt: 7 Sayı: 1 Sayfa: 114 – 133.
- Schroth, S. T., & Helfer, J. A. (2008). Identifying gifted students: Educator beliefs regarding various policies, processes, and procedures. *Journal for the Education of the Gifted*, 32(2), 155-179. <https://doi.org/10.4219/jeg-2008-850>
- Smutny, J.F. (1998). *The Young Gifted Child: Potential and Promise*. An Anthology, Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Tucker, B. &. (1997). Psychological Intensities in Young Gifted Children. *Gifted Child Quarterly*, 66-75.
- Tucker, B. ve Haferistsein, N. L. (1997). Psychological intensities in young gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 41(3), 66-75.
- Uygun, A. (2021). Öğretmenlerin Özel Yeteneklilik Kavramı ve Özel Yetenekli Öğrencilerin Özelliklerine İlişkin Bilgi ve Algılarının İncelenmesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı Özel Eğitim Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya 2021.
- https://sakaryabilimvesanat.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/54/15/973690/dosyalar/2021_12/31120940_SSS-Bilsem-Tanilama-Sureci Erişim tarihi: 15.09.2023
- sakaryabilimvesanat.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/54/15/973690/dosyalar/2021_08/09175206_SSS-Bilsem-Egitim-Sureci.pdf Erişim tarihi: 15.09.2023

YUNUS EMRE'DE DEĞERLER İLE İYİLEŞME: FELSEFİ SAĞALTIM**Dr. Mustafa KÖSEOĞLU***T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Antalya, Türkiye, mkoseoglu07@hotmail.com***Prof. Dr. Şahin FİLİZ***Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, Antalya, Türkiye, karabagsahin@gmail.com***Habibe KÖSEOĞLU***T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Antalya, Türkiye, h.koseoglu07@hotmail.com***ÖZET**

Yunus Emre'nin yaşamış olduğu 13. Yüzyılın sonları ve 14. Yüzyılın başı, Anadolu halkının zorluklarla mücadele ettiği ve bunalım yaşadığı bir dönem olarak tarih sürecimizde yerini almıştır. Bu zor koşullar içinde yaşayan halk içinden çıkan Yunus Emre, halkın ruhunu, duygu ve düşüncesini yine halkın anlayabileceği öz Türkçesiyle, kendini bulabileceği bir his dünyasında dile getirmiştir. Özellikle, şiirlerinde, doğal ve canlı, samimi halk dilini ve öz Türkçeyi şiirlerinde kullanması, vermek istediği mesajların her daim canlı ve diri kalmasını sağlamış ve kaotik ortamdaki insanlar için kurtuluşu müjdeleyen bir ses olarak görülmüştür. Felsefi sağaltım, felsefenin bir pratiği olarak, hasta olarak nitelendirmeyeceğimiz ama kendini içinde bulunduğu durumdan da dışarıya çıkarmak için çabalayan kişi veya kişilerin ve bunu bir toplum düzeyine taşıdığımızda da tüm toplumun yaşadığı varoluşsal ve ahlaki problemleri, felsefenin tüm teknik ve yöntemlerini insanın varlık bütünlüğü üzerinde uygulayarak iyileştirmeyi amaçlayan bir iletişim ve danışmanlık sürecidir. Felsefe, insan ve toplumun eunoia'ya yani, "güzel düşünme"ye, "iyi dengelenmiş bir zihne sahip olmasına" ve sonunda "iyi niyete" ve "nezakete" ulaşmasına dair yol ve yöntemlerini araştıran bir disiplin olarak, felsefi sağaltıma işlevsellik ve ivme kazandırmıştır. Felsefi sağaltım yöntem ve içerikleri açısından, Yunus Emre'nin şiirleri son derece verimli ve içerik doludur. Yunus Emre'nin şiirleri, insan sevgisinin ve düşünce birlikteliğinin bakış açısının genişliği ve zenginliğini taşıyan insanın iyi olmasına ve iyi halinin devamına yönelik biçim ve içerik olanakları taşımaktadır "Gelün tanış olalım, işi kolay kılalım, sevelüm sevilüm dünyâ kimseye kalmaz" diyen Yunus Emre, halkın rahatlıkla hissederek anlayabileceği bir üslup kullanmıştır. Yunus Emre, yaşadığı dönemin ruhi ve toplumun bütününe ilgilendiren olumsuzlukları ve istenmeyen aşırılıkları, topluma hitap ederek, akıllarında bir uyanma ve fark etme hissi vererek felsefi olarak sağaltmayı ve iyileştirmeyi gaye edinmektedir. Bildiri çalışmasında, şiirlerinde "insan", "insanlık" ve "insan değerleri"ni merkeze alan, topluma ait değerleri işleyen ve sevgi ile yoluna devam eden şair ve filozof Yunus Emre'nin, yaşadığı dönemin sıkıntı ve buhranlarından insanları kurtarmaya çalışırken temalı olarak kullandığı dili sayesinde felsefi sağaltım yardımı ile insanın iyileşme halini örnekleri ile ifade edilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, insan, felsefi sağaltım, değerler, iyileşme

HEALING IN YUNUS EMRE: PHILOSOPHICAL THERAPY**ABSTRACT**

13th and 14th centuries, when Yunus Emre lived, are regarded in our history as a period in which the Anatolian people struggled with hardships and crises. Emerging from this suffering population, Yunus Emre expressed the people's spirit, emotions, and thoughts in a language that they could relate themselves, using the pure Turkish language, creating a world of emotions where they could observe themselves. Particularly, his use of a natural, lively, and sincere folk language and pure Turkish in his poetry ensured that the messages he wanted to convey remained him as an independence teller, in chaotic circumstances. Philosophical therapy, a practice of philosophy, is a communication and counselling process aimed at improving the holistic well-being of individuals and, when applied to a social level, addressing the existential and moral problems faced by the entire society. Philosophy, a discipline exploring the path and methods for humanity to achieve "eunoia", which means "beautiful thinking," a well-balanced mind, and ultimately good intention and courtesy, has added functionality and momentum to philosophical therapy. In terms of method and content, Yunus Emre's poems are productive and rich for philosophical therapy. His poems contain possibilities for the well-being and the continuity of the state of being good among individuals, bearing the richness of the perspective of love for humanity and unity of thought. Yunus Emre, using a language easily understood and felt by the people, said, "Let's meet and make it easy, let's love and be loved, for in this world, nothing is left to anyone." He aimed to philosophically healing and improve, addressing the negative aspects and unwanted excesses of his time that affected the mental and social well-being of the whole society. In the present study, it is aimed to express the state of human healing through philosophical therapy using examples from the language Yunus Emre, a philosopher and a poet who placed "human," "humanity," and "human values" at the centre of his works and studied social values, uttered, while embracing the theme of love and continuing on the path of love while trying to rescue people from the difficulties and crises of his time.

Keywords: Yunus Emre, human, philosophical therapy, values, healing

GİRİŞ

Understanding the political, social, and mystical context of the 13th century in which Yunus Emre lived is crucial to comprehend how he reflected this era in his poetry. To fully grasp and evaluate Yunus Emre in all his dimensions, it is essential to acquaint oneself with the political, social, cultural, and economic structure of the environment in which he lived. For a spiritual figure like Yunus Emre, whose renown transcended his time and spanned subsequent centuries, there is an even greater need for this understanding (Dede 1990, 1). Yunus Emre lived at the end of the Anatolian Seljuk State period and the beginning of the Anatolian Beyliks period. The commonly accepted view is that he was born around the 1250s and passed away in the 1320s (Ocak 2012, 183). During this time period, three significant events had a major impact on Anatolian region. The first of these events is the Crusades, the second is the Mongol Invasions, and the third is the Babai Rebellion or Baba Resul Rebellion. The events that took place in Anatolia, in the 13th century, caused extensive turmoil on political, social, and religious base. During these years, the people in Anatolia were in great hopelessness and distress. The Anatolian Folk was experiencing a profound crisis both materially and spiritually (Bilgin 2013, 16) and they were placing their hope in mystical beliefs (Gölpınarlı 2008, 8).

The emergence of the crisis was influenced by various factors, such as the weakening of the Anatolian Seljuk State's power, resulting in a decline in security in Anatolia, and the impoverishment of the people due to high taxes. The people found themselves in a state of disillusionment, weariness, and hopelessness, partly due to the erosion of state authority, the defiance of governors towards the central authority, and the constant pressure and attacks by the Mongols. While the process weakened the Anatolian Seljuk State, social and cultural life continued in Anatolia; Turkish culture began to undergo a new formative process. Extensive migration movements from east to west supported, the movement of numerous Sufis, scholars, and artists to Anatolia. Dervishes, especially in almost every city in Anatolia, continued their enlightening activities, offering a supportive hand for the hearts of the people. (Tatçı 2014, 3).

In these challenging circumstances, Yunus, who emerged from the midst of the people, expressed the spirit, feelings, and thoughts of the people in the genuine Turkish Language of the common folk. Particularly, his use of natural, vivid, and sincere folk language and authentic Turkish in his poems ensured that the messages he wanted to convey remained vivid and up-to-the present (Günşen 2003).

The language Yunus Emre used in his poetry, which reflected the everyday life of the people, allowed listeners to feel a connection with his poems.¹In the face of such adverse events, it was necessary to assign strength from a solid belief in order to resist and endure like the old plane trees. Yunus Emre, in such a period, was a pioneering figure who, with his own words and with the depth of his heart, called for social unity and togetherness, spreading universal values.

Yunus Emre is a symbol calling for social unity and spreading of the universal values. In his time, as the Turkish society was transitioning from a nomadic civilization to a settled one, he, as a man of the people, offered hope through his poems to lead the community out of a chaotic environment. The aim was to foster a sense of unity and consciousness. (Tuna 2016, 45).

Yunus's poems contain therapeutic possibilities not only for the people of his time but also for the intellectual and emotional challenges faced by the people of our present era. We want to emphasize that determining the philosophical aspects of these possibilities and recognizing that the poems are oriented towards philosophical therapy are indispensable for understanding Yunus.

However, first, it is necessary to analyze the definition and boundaries of the concept of philosophical therapy.

Philosophical Therapy and Its Framework

Human beings are in a constant search to know themselves and understand their true essence. This profound quest, and the longing for self-realization, have been enduring aspects of human existence since the earliest times to the present day. Human beings have strived to integrate their inner world with the world they inhabit, using their thoughts to find direction and achieve inner peace.

The Turkish Language Association defines human nature as "the totality of characteristics related to the behaviors that an individual forms within their natural and social environment at a specific place and time"² Filiz defines Humanism as "a life and universe understanding that centers on and integrates with the human being"

¹ See the Article written by Emek Üşenmez, named Yunus Emre'nin Dili Hakkında, Akademik Bakış, issue:16, Nisan 2009

² See Turkish Language Association-Official Web Site. <https://sozluk.gov.tr/> (Access Date: 27/12/2022).

(Filiz, 29). According to the Humanist theory, humans are inherently good beings, and each individual is born with a tendency for self-realization. Rogers describes humans as beings who derive their developmental power from within, constantly flowing and oriented towards the good (Burger 2006, 34).

The Turkish Language Association defines the word "Sağaltım/therapy" as "the act of discovering factors that will overcome an illness and alleviate the patient's troubles by finding methods to use these factors."³ The education of individuals by humanity, and the contribution of individuals to humanity, are indispensable elements of both past and present education. The resolution of interpersonal relationships is crucial and should always be appropriately done for the therapy of society. In this context, philosophical therapy⁴ undertakes this analysis.

The education of individuals by humanity and their contribution to humanity is an essential element of both past and present education. It is crucial to address interpersonal relationships, and it should always be done in a suitable manner for the betterment of society. Here, philosophical therapy takes on the task of this analysis.

Through philosophical therapy, the therapy the principles and practices of a virtuous life are elucidated. Therefore, philosophical therapy, fundamentally diverges from psychology and psychiatry in its normative nature. There exists a close relationship between knowing and acting in accordance with the ethical. As Heraclitus stated, knowing reality, comprehending its meaning, and consequently, knowing oneself are inherent in human education. In the universe, where Socrates investigated humanity, an individual in the pursuit of his self-discovery and self-awareness, becomes ready to heal and transform both oneself and others (Filiz 2018, 234-238).

Philosophical Therapy aims to treat humanity with the values produced by philosophy in all its fields, considering them as a whole. In doing so, a philosopher does not act in isolation. The philosopher engages in the process of treating individuals who are identified as needing treatment in society, those classified as patients, as well as those who are not necessarily considered patients but still require philosophical therapy as they continue their lives outside. This process involves the convergence of all sciences.

Philosophical therapy aims to treat the human condition through a comprehensive approach to the values produced by philosophy in all aspects. In doing so, a philosopher does not act in isolation. It involves a process of treating individuals who are in need of therapy, whether they are considered as patients in society or individuals who are not considered patients but still require philosophical therapy, by integrating various disciplines.

³ See Turkish Language Association-Official Web Site. <https://sozluk.gov.tr/> (Access Date: 20/11/2022).

⁴ Philosophical therapy involves individuals creating a difference in their thoughts with their own free will, which leads to changes in their emotions and behaviors. It aims to help individuals develop depth in their perception of themselves and the world, ultimately leading to a happier way of life. While philosophical therapy is directed at all individuals experiencing existential problems, it is also applied as a method to prevent individuals from developing any physical or mental disorders. The ultimate goal is to contribute to the mental and spiritual education of individuals, fostering healthy thinking and behavior, and ultimately creating a society of mentally and emotionally well-balanced individuals (Şahin Filiz, 2017). See Ethics as a Paradigm of Philosophical Treatment in Modern Age Treatment of Human With Humanity Book. (Modern Çağda İnsanın İnsan ile Felsefi Sağaltımında, Paradigma Olarak Etik. International Congress on Ethics in Nursing Applications 11-12 September 2017. İzmir. (Uluslararası Hemşirelik Uygulamalarında Etik Kongresi. 11-12 Eylül 2017. İzmir)

The idea that philosophy can assist in life traces back to the times of Socrates, the instructor of Plato, who practiced a form of philosophical counseling in the Greek agora. From a Socratic perspective, philosophical therapy can be defined as a conversational process guided by dialectical reasoning aimed at reflections on the overall meaningfulness of one's life, particularly addressing concerns and problems that arise in the course of normal living. (Walsh 2005, 43).

The Method of Philosophical Therapy

Philosophical therapy is primarily a method of grappling with concepts⁵. Debates conducted through the meanings attributed to concepts reveal the philosophical inadequacies of the homogeneous⁶, namely the clients; they bring to light aspects of the world and life line that they are unaware of, areas where they have distanced themselves from self-discovery. This method is carried out to make clients clearly see and confront these aspects, leading them to go through the source of their distress and problems. The aim is to help them accept dealing with and overcoming these challenges as a natural part of the flow of life.

Philoeogenics, or counselors, assist homogenics in understanding their problems, the reasons for their distress, and the sources of their troubles using philosophical thinking tools. The methods of philosophical therapy include interpreting the worldview, existential analysis, engaging in a critical thinking environment, conducting linguistic and conceptual analysis, imparting empathic listening skills, conceptual analyses, and phenomenological inquiries.

Some of the techniques used in philosophical therapy include dialogue, interpretation of the worldview, problem-focused approach, person-focused approach, open-ended inquiry, closed-ended inquiry, unique client approach, and intervening consultant approach. Regardless of whether Philoeogenics uses Achenbach's 'method beyond method' or another method, the focus of a philosophical therapy practice always involves revealing, questioning, in a sense, 'cracking open' the homogenic's worldview with all its hidden aspects, and, as the next step, allowing this cracked worldview to be replaced by a new philosophical understanding. The technique used in this process is dialogue⁷. In Yunus Emre's poems, he puts an eloquence forward based on establishing communication with the other person.

Yunus Emre's Divan (the compilation of his poems) aims to guide individuals toward self-awareness and behaving in accordance with their creation (Bilgin 2013, 38). As one reads, listens, understands, and feels Yunus Emre's poetry, it is evident that it provides relief from the turmoil and troubles individuals' experience, allowing them to express themselves more comfortably.

In our study, we will present some poems as examples from the Divan and the Risaletü'n Nushiyye of Yunus Emre⁸.

⁵ For more detailed information, see Şahin Filiz (2020). The Doctrine of Philosophical Therapy. Faculty Member of the Department of Philosophy, Faculty of Arts, Akdeniz University, Antalya.

⁶ In the quoted text, the term 'homoojenik,' proposed by Prof. Dr. Şahin Filiz, a faculty member in the Department of Philosophy at the Faculty of Arts at Akdeniz University in Antalya, is used instead of 'the client.' Similarly, the term 'filoojenik,' also proposed by Prof. Dr. Şahin Filiz, is used in place of 'consultant.'

⁷ See, İlker Altunbaşak, 'Confrontation with the Crisis of Nermi Uygur as a Philosophical Counseling Method.' Possible Thinking Journal, Issue: 14, pages: 77-98, year: 2018.

⁸ In the study, the book "Yûnus Emre Divânı I Tenkitli Metin", prepared by Dr. Mustafa Tatçı and published by MEB Publications, Istanbul 2005, 2nd Edition, is taken as the basis. The numbers next to the sample verses and

In Yunus Emre's poems, the depth of meaning expressed has undoubtedly been the subject of numerous studies on thought. In this work, the focus is on how the poems in Yunus Emre's Divan can contribute not only to the spiritual and, consequently, physical well-being of individuals but also to the possibility of mental healing. The aim is to highlight that the treatment individuals often seek outside of themselves is, in fact, with and in them. He is a poet-philosopher who fought against the negativities of his time. Through his struggle, he contributed to the elimination of these negativities, offering insights to both individuals and society. He laid the intellectual and spiritual foundation for the establishment of a new state. Yunus Emre is a humanist philosopher. He loves and holds not only Muslims but all people in high regard. He believes that human healing will also emerge in this way (Filiz 2021, 36-37) ⁹. Yunus's humanism doesn't aim to discover what a human is, but rather to understand that they are complex and diverse beings and to find solutions for them.

Human being faces spiritual and mental problems. The ongoing flow of new knowledge in the external world, the process of change within this flow, and the resulting the human getting a sense of inadequacy in the face of this change are among the most significant causes of these disturbances. This manifests itself along with a perception of threat. The sense of competition that surrounds us and the need to be better than one already is, drive individuals toward this feeling.

What has immortalized Yunus Emre and elevated him to the status of "the people's beloved one" is the fact that the problems he tried to heal in his time remain common issues for the Anatolian people even today. Human being is in the center of all senses. This ideal human being is purified from all shortcomings, evils, and distortions, reshaped and remolded. This individual is donated with love, goodness, virtue, benevolence, heart-friendship, and generosity.

Thanks to his profound devotion to the Divine, Yunus Emre considered this as his duty to approach people with love, not to see them as separate from himself, and not to distinguish them as different. The key to winning the heart of the Divine is love for humanity. "Göziyle gördüğünü örte etegiyile, bu yol key ince yoldur yüregi döyen gelsün" (237/3) "Cover what you see with your eyes with the apron of your heart, this path is a delicate path, let those with turning hearts come." Yunus Emre has advised people not to convey or speak about negative things observed or heard about someone else. Universally, adopting an attitude against this can lead to discord and chaos among people, hurt feelings, and foster a sense of distrust.

Today, individuals often believe that their existence is merely a physical one, serving only material needs and living unaware of the realities around them and the easily overlooked beauties. As a result, the present person has forgotten real love, is under the influence of desires, passions, and self-centered emotions, and has begun to harm both themselves and their surroundings (Demirci 2013, 136-137) Yet, Yunus, turning to himself again, emphasizes that he came to share what is inside, that he came to befriend and heal through the unity of hearts, stating that it is temporary and inviting people to become one with his poetry: (Demirci 2013, 136-137) "I have no business here; I have come to depart. I have plenty of goods to sell. (179/1) I did not come for a lawsuit; my

couplets provided as examples represent the verses and couplet numbers of the relevant chapters in the mentioned book. Hereinafter, the mentioned work will be referred to as 'M.T.D.' The couplets taken from this work will be presented in parentheses as (poem number/couplet number). If these couplets are included in the footnotes, they will be presented without parentheses.

⁹ See.Şahin Filiz, "The Teacher of Turkish Humanism - Yunus Emre," Yunusça Journal, Eskişehir 2021, p. 29-45.

work is for love. The house of the friend is in the hearts; I have come to build hearts." (179/2) There are those who are superior to them. Therefore, it is a work on humans to know themselves and be aware of what is happening around them. Yunus also invites people to first get to know themselves. Because knowing oneself is the key to understanding the universe. "İlim 'ilim bilmekdür 'ilim kendin bilmekdür, sen kendüni bilmezsin yâ niçe okumakdur." (91/1) "Knowledge is to know, oneself; If you don't know yourself, what's the use of learning it?" (91/1).

Yunus, as a philosopher, has presented a philosophy of love that is livable. This philosophy has led to the formation of a livable ethical model. The goal is to establish a person who is ideally at peace both physically and spiritually. In the long run, the aim is to achieve an ideal society. An ideal society cannot be formed without ideal individuals. (Çelik 2010, 10).

Yunus, in his poems, has touched upon life and reality. Here, we see that he prioritizes increasing people's awareness and advocating for a healthy journey through life. The problems of our day have a roughly similar nature to the problems of all ages. Yunus is a philosopher who shed light on these issues from centuries ago, focusing on the healing of individuals and society. By saying, "Girü durur yoklukdan kamularun baylığı, bunca varlık var iken gitmez gönül tarlığı" (361/1), "Despite the abundance, the heart's field does not thrive while poverty persists," (361/1), he addresses the inner peace of both individuals and society.

To find the essence of the body, one must strive and make an effort. These four elements are related to the material world, coming together temporarily to form the human body, and they will eventually return to their origins. The real essence is the soul. The soul, once it reaches its source, will continue to exist in the presence of the eternal. The four elements come to life through the soul. The soul is the secret of God within the body. Humans should abandon the temporary and seek refuge in the eternal (Aydoğan 2022, 47). "Bu vücûdun ser-mâyesi od u su toprak u yildür, her biri aslına gider gâfil olmak nendür senün" (148/4): Yunus Emre expresses this concept in the following couplet: "The foundation of this body is fire, water, earth, and air; Each of them returns to its origin; why are you unaware of this?"

Yunus Emre is known for two works in the present day, namely "Divan" and "Risaletü'n Nushiyye." "Divan" dates back to the year 1307 and consists of 417 poems, with 138 written in aruz style and the rest in syllabic style (Dede 1990). In "Divan," themes such as love for Allah, the transient nature of worldly life, worship, preparation for death, and the afterlife are explored, all narrated with a Sufi perspective. The topics addressed in this work, the handling of these topics, and Yunus Emre's unique style have resonated with broad audiences.

Yunus Emre's other work, "Risaletü'n Nushiyye" or "The Book of Advice," is also dated to the year 1307. This work, consisting of 563 couplets, is one of the earliest examples of ethical books in Anatolia. "Risaletü'n Nushiyye" discusses fundamental ethical principles such as the soul, contentment, patience, anger, stinginess, and intellect. When addressing ethical issues, Yunus Emre emphasizes the negative aspects of lying, lust, arrogance, greed, jealousy, mischief, boasting, and gossip.

In the present study, we will travel into the details while exploring the potential of Philosophical Therapy through the values of humility, truth and generosity have been expressed in Yunus Emre's two works, in the lines of his poems.

Yunus Emre's poetry is full of with elements and messages related to humility. He not only exemplified humility but also aimed to convey the importance of humility to society. Here, Yunus expresses his desire to be humble before Allah, and in doing so, he emphasizes the concept of humility as acknowledging one's powerlessness and insignificance in the face of the greatness of God: : "Yûnus imdi miskîn olgıl hem miskînlere kul olgıl, zîra miskîn olanları arzûlayan Çalap durur" (47/7). "Yunus, now become humble and be a servant to the humble, for the Lord desires those who are humble" (47/7).

In this verse, Yunus Emre calls for not only personal humility but also for a sense of servitude and compassion towards those who are humble and less fortunate. He emphasizes that God favors and desires those who demonstrate humility, both in their relationship with God and in their interactions with others in the world.

Yunus Emre equates humility with being close to the earth and the ground. This proximity to the ground is seen as a source of mercy and blessing for Yunus. He believes that as people become more humble, they will attain greater peace and tranquility: : "Ben ayımı yirde gördüm ne isterem gök yüzinde, benüm yüzüm yirde gerek bana rahmet yirden yağar" (77/5). "I saw my moon on the ground, what do I want in the sky? My face needs the ground, for mercy rains from the earth" (77/5). In this verse, Yunus Emre emphasizes the idea that being down-to-earth and humble is a source of divine blessings. He suggests that those who are humble, like the earth, receive the mercy and blessings that flow from above, ultimately leading to a sense of contentment and inner peace. This concept underscores the spiritual value of humility in Yunus Emre's poetry.

Therefore, it would be more appropriate for everyone to be humble. "Yitmiş iki milletün hem ma'şûkı ol durur, aşıkı ma'şûkıdan ayırmaklık fâl degül" (73/3). "Two nations have lost, yet both remain devoted; separating the lover from the beloved is not the work of a good person" (73/3). According to Yunus, the fact that humans are created from the earth and will return to it is akin to understanding one's essence. In Yunus's view, humans, in harmony with the foundation of their essence, the earth, acquire virtues such as patience, kindness, contentment, and generosity bestowed upon them. By integrating oneself with the earth, a person becomes adorned with virtuous qualities.

Yunus Emre highlights the strength of humility against arrogance and emphasizes that arrogance dares not to fight against humility. Although being praised is not generally accepted as a favorable situation both socially and religiously, Yunus, in his verses, indicates that humility is beneficial for individuals, a remedy for all troubles, and those who maintain humility deserve praise and reward. He evaluates humility, which holds a significant place in a person's social relationships, as "placing one's ego in the position of servitude before God, showing compassion to people, and staying away from arrogance and pride" (Albayrak 2014, 32). Humility is not something living knowing what your personality is and acting accordingly; it is about living by sensing what it is not. Humility is choosing the middle path, ignoring one's own ego in front of others, not to please them but to see one's own shortcomings in the eyes of others while feeling one's own values.

In a similar vein, Aristotle, in his book "Nicomachean Ethics," states that virtuous behavior lies in the middle path between two extremes, such as arrogance and poverty; arrogance always falls on the extreme no matter the circumstances. Poverty is also the same (Aristoteles 2007, 80). Aristotle expresses: "Indeed, the timid deprive themselves of good things even though they deserve them and appear to have a bad quality by not considering themselves worthy of good things and not knowing themselves. (...) Such people are not stupid; rather, they

seem more shy. (...) Whereas self-conceited people are foolish and do not know themselves, which is clearly visible. They engage in honorable actions even though they are not worthy, and in the end, they are reproached." Socrates, a precursor to Aristotle, also demonstrates the healing philosophical virtue of humility with the words, "I know one thing, that I know nothing.

Yunus Emre expresses that a humble person, through humility, will be in control of everything, stating, "Miskînlikden buldılar kimde erlik varışa, nerdübândan yitdiler yüksekden bakarışa" (299/1), "They deserved the absence from poverty for whoever possesses humility /lost from arrogance, he who is arrogant" (299/1)¹⁰. He emphasizes that being humble is a gem, and a humble person, despite facing all possible adversities, is healed through the virtue of humility.

In the poetry of Yunus Emre, generosity is portrayed as the greatest enemy of stinginess, and it emphasizes that where stinginess prevails, a tight-fisted person can never find solace. A person who desires to be in possession of worldly wealth and makes it the purpose of their life eventually falls into the captivity of this feeling and loses all the beauty in life. Those who covet worldly possessions and are freed from this state through generosity find both peace and liberation from regret. A person who directs themselves towards generosity by distributing what they have in hand finds tranquility through what they have abandoned. As Günay and Horata expressed in the poems: "Şu kişi kim bugün dünyası terkdür, yakın bilgil anun imanı berkdür/ Akıl aydur gele bir gözlerün aç, sahâvet kadayışa ol yana kaç/ Elün ala sahâvet gide bile, göresin Hak yolın hoş tertib ile"; "Who is the one that has abandoned their world today, who has drawn close to those who know their faith. Open your eyes, reason a bit, if wisdom finds a place, run toward it. Even if you have a red face, let generosity go, you will see the beauty of God's path with a pleasant arrangement" (Günay 1993, 613)

In the poetry of Yunus Emre, the concept of truth is closely tied to the idea of recognizing the unity of God. According to Yunus, being truthful starts with acknowledging the oneness of God without falling into duality. Yunus views truth in the context of the unity of God. Failing to grasp the existence and oneness of God leads one away from the right path, as they do not act in accordance with their essence: "İy Yûnus Hakk'ı bilen söylemez hergiz yalan, ikilik ile gelen togrı yol bulmuş degül" (167/5), "Indeed, Yunus, one who knows God never speaks a lie; the path of truth does not come with duality" (167/5) ¹¹.

The mind, advocates for truthfulness against backbiting. When there is truth, all forms of negativity and wrongdoings are eliminated. The greatest gift one will receive is the love of God: "Âbdestümüz namâzumuz dogrulukdur tâ'atümüz, ıskıla bağladuk kâmet sâfumuzı kim ayıra" (307/4); "our ablution, our praying, is the truth, our obedience, we have tied is the rope of love, who can separate our line?" (307/4). Yunus reflects in his verses that being truthful is a mean for the intercession of the Prophet Muhammed. The Prophet Muhammed will intercede in the afterlife for those who have not left the right path, who have brought themselves to the right path, and who have dedicated themselves to this path.

Yunus Emre emphasizes the importance of being the same of one's inner and outer self. As Mevlana Jalaluddin Rumi pointed out, a person must either appear as they truly are or become as they appear to be. Otherwise, the contradiction between the inner and outer self will consume them.

¹⁰ See M.T.D. the verses of 299/2, 299/3 ve 299/4.

¹¹ See M.T.D. verses of 304/2.

This concept underscores the idea that authenticity and alignment between one's inner thoughts, feelings, and beliefs and their outward actions and expressions are essential for a person's well-being and spiritual growth. Living in a state of inner and outer harmony is seen as a path to personal integrity and inner peace, while the disconnect between the two can lead to inner turmoil and conflict. Yunus Emre's poetry often explores the themes of self-awareness, sincerity, and the importance of living a genuine and authentic life.

According to Yunus Emre, one should love humanity. Inner happiness of an individual and the overall well-being of society can only be achieved through this way. Breaking someone's heart even overshadows the benefits of worship. Developing feelings of brotherhood among people is both a command from Allah and a process that brings peace and spiritual comfort to humans. "Gelün taşuk idelüm işi kolay tutalum, sevelüm sevililüm dünyâ kimseye kalmaz" (103/5)¹²; "Let's love, make it easy, hold it dear, let's love and be loved; in this world, nothing remains for anyone."

According to Yunus Emre, a person should stay away from conflicts and disputes and seek refuge in the love of Allah. This is the key to eternal bliss, as causing offense to others is considered the greatest sin. Allah manifests in the human heart. According to Yunus, a person should gain, respond to invitations when necessary, and not hesitate to invite others. In this way, one will not hurt hearts but will instead mend them. "Gönül Çalab'un tahtı gönüle Çalap bahdı, iki cihân bed-bahtı kim gönül yıkarısa" (299/5); "Gönül is the throne of the God, he who breaks herath, is the worst of all people" (299/5). Those who break hearts, on the other hand, can expect restlessness and a void where their actions will prove futile.¹³

The tolerance, love, respect, and peace in Yunus Emre's philosophy are built on the idea that God manifests Himself most in humans. According to Yunus, humans are the most valuable beings in the universe, and all people share the same inherent value. Therefore, Yunus does not view any created being as useless or unnecessary. Looking at people in this way, without differentiation, division, or alienation, can uproot the feelings of discrimination or othering within a person. This, in turn, leads to a higher spiritual healing for individuals (Fuat 1995, 86).

Conclusion

The themes addressed by Yunus Emre, whose writings from centuries ago still resonate with and offer tranquility to people today, will remain valuable as long as human communication persists and humanity exists. Yunus Emre's ability to eloquently tackle these themes stems from his connection to the society he lived in, his shared thoughts and lifestyle with them, and his heartfelt desire to leave a legacy of beauty for that community. His poems vividly reflect this reality, and as long as one becomes immersed in Yunus's poetry, this truth becomes evident.

Yunus Emre's poems, when embraced, clearly reveal this reality. His work speaks to the timeless and universal aspects of the human experience, making it enduring and valuable to people across different cultures and

¹² See M.T.D.Verses of 380/4.

¹³ See M.T.D. Verses of 166/1.

generations. His ability to bridge the gap between his era and the modern world is a testament to the timeless power of his poetry.

Yunus Emre, with his thoughts, has illuminated and guided humanity for 700 years, establishing himself as a philosopher. In this regard, he has gained global recognition and stands among the important figures of humanistic philosophy. The most crucial element in Yunus Emre's philosophy is human beings and human values. Playing a central role in organizing human life with his existence and disrupting the order of life with his absence, the moral and societal elements merge with the essence within a person. This union facilitates reaching the essence and breaking free from the shell of humanity, providing an opportunity for philosophical healing. Yunus's poems convey a philosophical teaching coherence, emphasizing the integration of these elements within his verses.

"Realizing that the negative will not always persist and that the positive can only be sustained through philosophical healing of the heart, people will have no trouble reaching the good and the beautiful. Yunus, expressing the problem of not listening, saying, 'You did not listen, we understood, you did not understand, we did.'¹⁴

The philosophical healing presented in Yunus Emre's poems is about harnessing the power of knowledge and thought to solve existential and life problems. Acknowledging the fact that the qualities already inherent in human nature are not a problem but a part of the journey of life contributes to human well-being.

The process of self-discovery and self-realization continues incessantly in the search for oneself. This deep search and, furthermore, the longing for self-fulfillment have been valid since the moment humans appeared on Earth.

Kaynakça

Albayrak, Nurettin. 2014. *Gönül Çalab'ın Tahtı Açıklamalı Yunus Emre Sözlüğü*. İstanbul: Dergah Publications.

Aristoteles. 2007. *Nikomakhos'a Etik*. Translated by Saffet Babür. Ankara: BilgeSu Publications.

Aydoğan, Hatice Aycan. 2022. «Yunus Emre'nin Şiirlerinde Vahdet-i Vücûd İnancı Bağlamında Evren, Yeryüzü ve İnsan İlişkisi.» *The Journal of İstanbul Aydın Üniversitesi Aydın Türklük Bilgisi* 8: 35-52.

Bilgin, Azmi. 2013. *Yunus Emre Hayatı ve Sanatı*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Publications.

Burger, Jerry M. 2006. *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Publications.

Çelik, Mustafa. 2010. «Bizim Yunus.» *Bizim Yunus* içinde, yazar Murat Küçük (The Editor), 10. Ankara.

Dede, Behçet. 1990. *Yunus Emre'nin Eserlerinin Tahlili*. Unpublished Ph.d Thesis, Bursa: Uludağ Üniversitesi.

Demirci, Mehmet. 2013. *Yunus'ta Hak ve Halk Sevgisi*. Ankara: Sistem Ofset, İvedik Organize Sanayi Ağaç İşleri Yapı Kooperatifi.

Filiz, Şahin. 2018. *Felsefi Sağaltım*. İstanbul: Pales Yayınları.

—. 2018. *Felsefi Sağaltım*. İstanbul: Pales Publications.

¹⁴ See Abdulkaki Gölpınarlı-Yunus Emre Divanı-Metinler, Sözlü, Açılama, Volume 1and 2, İstanbul: Ahmet Halit Publications, 1943, p:156

- Filiz, Şahin. 2021. «Türk Hümanizminin Öğretmeni Yunus Emre.» *Yunusca* (Eskişehir-Mihalıççık Belediyesi Kültür Yayınları) (2): 29-45.
- Fuat, Mehmet. 1995. «Yunus Emre'de Hoşgörü.» *Yunus Emre Nasrettin Hoca ve Hacı Bektaş Veli Düşüncesinde Hoşgörü* içinde, yazar Şevket Özdemir, 85-90. Ankara: Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Organisation.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. 2008. *Yunus Emre ve Tasavvuf*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Günay, Osman Horata ve Umay. 1993. «Yunus Emre'nin Risaletü'n-Nushiyye Mesnevisi.» *Ankara: The Journal of Türk Kültürü Araştırmaları* 170-181.
- Günşen, Ahmet. 2003. «Çağlar Üstü Kimliği ve Türkçesiyle Yunus Emre.» *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* (28-Kış): 165.
- Ocak, Ahmet Yaşar. 2012. *Yunus Emre*. Ankara: Turkish Republic, The Ministry of Culture and Tourism.
- Tatçı, Mustafa. 1990. *Yunus Emre Divanı 1-İnceleme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- . 2014. *Yunus Emre Divanı-ı İlahiyat*. İstanbul: H Publications.
- Tuna, Sibel Turhan. 2016. *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatında "İnsan"-XIII. Yüzyıl Anadolu'sunun Başlıca Mutasavvıfları Üzerine Bir Deneme*. Konya: Çizgi Publications, 44.
- Walsh, Robert D. 2005. «Philosophical Counseling Practice.» *Janus Head*, (Trivium Publications) 497-508.

ÖĞRETMENLİK MESLEK KANUNU (ÖMK) ALGISININ İNCELENMESİ: DURUM ANALİZİ**Öğretmen Mehmet Beşir GÖK***Milli Eğitim Bakanlığı, Batman, Türkiye, besirgok@gmail.com***Doç. Dr. Nazım ÇOĞALTAY***Siirt Üniversitesi, Siirt, Türkiye, nazim.cogaltay@siirt.edu.tr***ÖZET**

Bu çalışma ile Batman ilinde görev yapan 12 öğretmenin Öğretmenlik Meslek Kanunu'na (ÖMK) ilişkin algıları incelenmeye çalışılmıştır. ÖMK, ülkemiz eğitim sisteminin işleyişini belirleyen temel kanunlarından biridir. Bu kanun, öğretmenlerin haklarını ve sorumluluklarını düzenler, eğitim kalitesini artırmak ve öğrencilere daha iyi bir öğrenim ortamı sunmak için gerekli standartları belirler. Aynı zamanda, öğretmenlerin mesleki gelişimini destekler, adil çalışma koşullarını sağlar ve eğitimde sürekli iyileşmeyi teşvik eder. Öğretmenlik Meslek Kanunu, toplumun geleceğini şekillendiren öğretmenlerin mesleki güvenliğini sağlayarak, nitelikli ve motive olmuş bir öğretmen kadrosunu koruma ve teşvik etme açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda bu çalışma, Batman ilinde görev yapan öğretmenler, sendika temsilcileri ve eğitim sendikalarının ÖMK algısını detaylı bir şekilde incelemeyi hedeflemektedir. Araştırma nitel araştırma yaklaşımına dayalı desenlerden olan durum analizi (case study) ile desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, ölçüt örneklem yöntemiyle seçilen dört farklı sendikanın okul temsilcileri ve başkanları ile dört öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından tasarlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma, ÖMK'nın öğretmenlerin mesleki çalışma koşullarına olan etkilerini, sendika yöneticileri ve öğretmenler arasındaki görüş farklılıklarını ve kanuna ilişkin görüşlerini içermektedir. Bu araştırmanın ÖMK'ya ilişkin eğitim politikalarının daha etkili ve katılımcı bir şekilde tasarlanabilmesi için karar alıcılar, politika yapıcılar ve eğitimciler için önemli perspektifler sunabileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmenlik meslek kanunu(ÖMK), sendika, meslek kanunu, nitel araştırma, durum analizi.

EXAMINING THE PERCEPTION OF TEACHING PROFESSION LAW (TPL): CASE ANALYSIS

ABSTRACT

This study aims to examine the perceptions of 12 teachers working in Batman province regarding the Teacher Profession Law (TPL). The TPL is one of the fundamental laws that govern the operation of our country's education system. This law regulates the rights and responsibilities of teachers, sets the necessary standards to improve the quality of education and provide a better learning environment for students. It also supports the professional development of teachers, ensures fair working conditions, and encourages continuous improvement in education. The Teacher Profession Law is of great importance in terms of protecting and encouraging a qualified and motivated teacher staff by ensuring the professional security of teachers who shape the future of society. In this context, this study aims to examine in detail the perception of the TPL by teachers, union representatives, and education unions working in Batman province. The research is designed with the case study, which is one of the patterns based on the qualitative research approach. The study group of the research consists of school representatives and presidents of four different unions selected by the criterion sampling method and four teachers. A semi-structured interview form designed by the researcher was used as the data collection tool in the research. The research includes the effects of the TPL on the professional working conditions of teachers, the differences of opinion between union managers and teachers, and their opinions about the law. This research is evaluated to provide important perspectives for decision-makers, policy-makers, and educators for the design of education policies related to the TPL in a more effective and participatory manner. I want you to translate this text into English for an academic article. I want you to do the translation in an academic style.

Keywords: Teachers' professional law (TPC), trade union, professional law, qualitative research, case analysis.

GİRİŞ

Öğretmenlik Meslek Kanunu, bir ülkedeki eğitim sisteminin temel taşlarından biridir. Bu kanun, öğretmenlerin haklarını ve sorumluluklarını düzenler, eğitim kalitesini artırmak ve öğrencilere daha iyi bir öğrenim ortamı sunmak için gerekli standartları belirler. Aynı zamanda, öğretmenlerin mesleki gelişimini destekler, adil çalışma koşullarını sağlar ve eğitimde sürekli iyileşmeyi teşvik eder. Öğretmenlik Meslek Kanunu, toplumun geleceğini şekillendiren öğretmenlerin mesleki güvenliğini sağlayarak, nitelikli ve motive olmuş bir öğretmen kadrosunu koruma ve teşvik etme açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu yönüyle bu kanun öğretmenler açısından önemli bir yere sahiptir. Öğretmenlerin yetiştirilmesi, atanması, mesleki gelişimi ve kariyer basamaklarında ilerlemesi, bir ülkenin eğitim kalitesini ve dolayısıyla toplumun genel refahını doğrudan etkiler. Bu bağlamda, Türkiye’de 2022 yılında kabul edilen ve eğitim ve öğretim hizmetlerini yürütmekle görevli öğretmenlerin atamaları ve mesleki gelişimleri ile kariyer basamaklarında ilerlemelerini düzenleyen “Öğretmenlik Meslek Kanunu” (ÖMK) büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, ÖMK’nın algılanmasını ve uygulanmasını incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle, öğretmenler ve yöneticilerin kanun hakkındaki görüşleri, kanunun uygulanmasındaki zorluklar ve kanunun öğretmenlerin mesleki gelişimine ve kariyer ilerlemesine etkisi üzerinde durulacaktır. Bu konu, hem Türkiye’deki eğitim politikalarının geliştirilmesi hem de genel olarak öğretmenlik mesleğinin evrimi açısından

önemlidir. Ayrıca, bu çalışma, ÖMK'nın uygulanmasının öğretmenlerin motivasyonu, öğrenci başarısı ve genel eğitim kalitesi üzerindeki etkisini daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Bu makale, yerli ve yabancı literatürden geniş çapta yararlanarak, ÖMK'nın uygulanmasının çeşitli yönlerini ele almayı hedeflemektedir. Bu çalışma, öğretmenler, okul yöneticileri, eğitim politika yapımcıları ve araştırmacılar için değerli bir kaynak olacaktır. Makalenin tamamında dergi yazım kurallarına dikkat edilmelidir. Bölüm içerisinde araştırmanın önemi ve araştırmanın amacı, araştırmanın problemi ve varsa alt problemleri ile ilgili bilgiler yer almalıdır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Yapılan doküman analizleri ve literatür çalışmalarında her meslek grubunda olduğu gibi öğretmenlerin de bir meslek kanununa sahip olması yıllardır öğretmenlerin ve sendikaların beklediği önemli bir kanun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Batman ilinde çalışmakta olan öğretmenlerin, sendika yöneticilerinin ve okul sendika temsilcilerinin 14 Şubat 2022 tarih ve 7354 sayılı Öğretmenlik Meslek Kanunu'na (ÖMK) ilişkin çok yönlü görüşlerinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu yönde yapılmakta olan veya yapılmış olan akademik yayınların sayısının oldukça az olması bu çalışmayı ayrıca önemli kılmaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarının politika yapımcılarına, sahadaki çalışanların görüşlerini ortaya koyması bakımında olumlu bir katkı sağlayacağı ve alanyazın çalışmalarına da önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, Batman ilinde çalışmakta olan öğretmenlerin, sendika yöneticilerinin ve okul sendika temsilcilerinin 14 Şubat 2022 tarih ve 7354 sayılı Öğretmenlik Meslek Kanunu'na (ÖMK) ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Bu anlamda sendika yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşlerinin ortaya koyarak ÖMK'nın dün, bugün ve yarınla ilişkin görüşlerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada sendika yöneticilerinden ve öğretmenlerden araştırmanın alt amaçları olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- “Uzman öğretmen” ve “Başöğretmen” unvanları hakkında bilginiz var mı? Size göre kime uzman veya başöğretmen denir? Öğretmenlerin bu unvanlara ihtiyacı var mı?
- Öğretmenlik meslek kanunu yayınlanmadan önce nasıl bir meslek kanunu bekliyordunuz ve nasıl bir meslek kanunu ile karşılaştınız?
- ÖMK'nın, öğretmenlerin lisansüstü kariyer (yüksek lisans- doktora) yapmasına ya da mevcut lisansüstü kariyer planlarına nasıl katkı sağladığını düşünüyorsunuz?
- Tüm öğretmenleri ilgilendiren bir konu olan Öğretmenlik Meslek Kanun hakkında sendikalar arasında bir görüş farklılığı var mıdır bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Öğretmenlik meslek kanununa ilişkin kaygılarınız var mı? Varsa bu kaygılarınızı paylaşabilir misiniz?
- Yapılan Öğretmenlik Kariyer Basamakları sınavını nasıl buldunuz?
- Gelecekte öğretmenlik meslek kanunun nasıl revize edilmesini ya da nasıl bir meslek kanunu istersiniz?

YÖNTEM

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden araştırmanın doğasına uygun olan durum çalışması (case study) olarak tasarlanmıştır. Durum çalışmaları, güncel bir fenomeni kendi yaşam çerçevesinde deneyimlenmiş durumları çok boyutlu, sistemli ve olayların nedenlerine ilişkin daha derinlemesine olanak veren bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu durum araştırması, örneklemin tanımlanması, araştırma durumunun sınırlanması, verilerin oluşturulması, verilerin analiz edilmesi ve sonuçların yazılması bölümlerinden oluşmaktadır. Yapılan doküman analizleri ve literatür çalışmalarında her meslek grubunda olduğu gibi öğretmenlerin de bir meslek kanununa sahip olması yıllardır öğretmenlerin ve sendikaların beklediği önemli bir kanun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konunun öğretmen ve sendika yöneticileri bakışına göre araştırılması bu araştırmayı ayrıca önemli kılmaktadır. Araştırma yapılmadan önce, Batman ilinde çalışan sendika yöneticileri ve öğretmenlerin ÖMK'ya ilişkin sosyal medya, sendika web siteleri, dövizler ve dokümanlarla yapmış oldukları paylaşımlar ve faaliyetlere göre bazı sayıtlılar oluşturulmuştur. Bu sayıtlıları üç madde olarak açıklanmak istenirse;

- Sendika yöneticileri ÖMK'ya ilişkin görüşlerinde farklı söylem ve faaliyetleri tespit edilmiştir.
- ÖMK'ya yönelik çok yönlü karmaşık ve olumsuz görüşlerin olduğu görülmüştür
- Öğretmenlerin mesleki çalışma durumlarını düzenlemesi bakımından ÖMK'da olumsuz sorunlar performans ve çalışma durumlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Batman ilinde görev yapan öğretmenler, dört eğitim sendikası yöneticisi , dört sendika okul temsilcisi ve altı öğretmen olmak üzere toplam 12 kişidir. Sendika yönetiminde görevli katılımcıların (SY kodlu katılımcılar) seçiminde Batman ilinde faaliyet gösteren en fazla üye sayısına sahip ilk dört sendika seçilmiştir. Okullarda görev yapan okul sendika temsilcisi (OT kodlu katılımcılar) seçiminde ise Batman merkezdeki öğretmen ve sendikalı personel sayısı fazla olan iki ilkokul, bir lise ve bir ortaokulda görev yapanların arasından seçilmiştir. Öğretmen seçiminde bir anaokulu ve bir ilkokulunda görev yapan sendikaya üye ve sendikaya üye olmayan birer öğretmen seçilmiştir. Nitel araştırmaların doğası gereği mülakat ile yapılan görüşmelere bazı katılımcıların katılımı konusunda olumsuz görüş alınabilmekte ve aynı görüşler tekrar edebilmektedir. Bu nedenden ötürü önceden planlanmış olan iki öğretmenle görüşme yapılmamıştır. Bu anlamda veri doygunluğu esas alınarak araştırma, 10 katılımcı ile tamamlanmıştır.

Katılımcılar ile görüşmelere başlanmadan önce görüşme konusu paylaşılmış ve forma ilişkin bazı bilgiler katılımcılarla paylaşılmıştır. Bu anlamda daha önceden planlanmış ve bilgi verilmiş olan bir sendika yöneticisinden katılım konusunda olumsuz cevap alınmış bu katılımcının yerine aynı sendikada görev yapan diğer yöneticilere ulaşılmış ve katılım konusunda bir sendika yöneticisinden olumlu görüş alınmıştır.

Bu araştırmanın çalışma grubu amaçlı örneklem türlerinden ölçüt örneklem yöntemine göre seçilmiştir. Ölçüt örneklem, bir araştırmada belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, durumlar ya da nesnelerden oluşabilir. Bu

durumda örneklemin sahip olması gereken ölçütleri taşıyanlar araştırma için örneklem olarak kabul edilir (Büyüköztürk vd., 2018). Bu anlamda araştırmada katılımcı grubunun seçilmesinde, öğretmenlerin sendika yönetiminde görev yapıyor olması, okullardaki öğretmen seçimlerinde ise sendika temsilcisi olması ve görevinde en az 10 yılını doldurmuş olması kriteri aranmıştır. Bu yönüyle bu araştırmanın verilerin amaca uygun toplanması için ölçüt örnekleme yoluyla katılımcılara ulaşılmıştır. Çalışma grubuna ait demografik bilgiler aşağıdaki şekilde tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Sendika Üyeliği	Sendika yöneticiliği	Görevi	Hizmet Süresi	Öğretmenlik Kariyer Unvanı	Öğrenim Durumu
OT1	Kadın	Evet	Evet	Öğretmen	20+	Uzman Öğretmen	Lisans
OT2	Erkek	Evet	Evet	Öğretmen	20+	Öğretmen	Lisans
OT3	Erkek	Evet	Evet	Öğretmen	20+	Uzman Öğretmen	Lisans
OT4	Erkek	Evet	Evet	Öğretmen	20+	Öğretmen	Lisans
SY1	Erkek	Evet	Evet	Yönetici	20+	Öğretmen	Yüksek. Lisans
SY2	Erkek	Evet	Evet	Öğretmen	10-19	Öğretmen	Yüksek. Lisans
SY3	Erkek	Evet	Evet	Öğretmen	20+	Öğretmen	Lisans
SY4	Erkek	Evet	Evet	Öğretmen	20+	Öğretmen	Yüksek. Lisans
Ö1	Kadın	Hayır	Hayır	Yönetici	10-19	Öğretmen	Doktora
Ö2	Erkek	Evet	Hayır	Yönetici	10-19	Öğretmen	Doktora

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmada toplam 11 kişi ile görüşme yapılmıştır. Katılımcıların dördü eğitim sendikalarında yönetici, dördü de okullarda sendika temsilcisi diğer üç kişi de öğretmenlerden oluşmaktadır. Eğitim sendikasında görev yapan yöneticiler “SY” koduyla, okul sendika temsilcileri “OT” koduyla ve öğretmenler ise “Ö” koduyla kodlanmıştır. Görev yapanların ikisi hariç tümü erkektir. Bu duruma göre Batman’daki cinsiyete göre sendikal yöneticilik dağılımında kadın oranının düşük olduğu söylenebilir. Katılımcıların yarısında fazlası(N=5) lisans mezunuyken geri kalanı ise lisansüstü mezunu olarak görev yaptığı görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğun(N=6) 20 yıl ve üzerinde hizmet yılına sahipken geriye kalanı(N=4) ise 10-20 yıl arasında hizmet yapmaktadır. Katılımcılardan ikisi uzman öğretmen kariyer basamağında görev yaparken diğerleri ise uzman öğretmen olarak görev yapmaktadır. Bu durum Batman ilinde görev yapanların çoğunun “öğretmen” kariyer basamaklarında görev yaptığı görülmektedir. Bu anlamda geçmişte yapılan kariyer basamakları sınavında çok az kişinin uzman ve başöğretmen unvanına sahip olduğu söylenebilir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak sendika yöneticileri, okul sendika temsilcileri ve öğretmenlerin, Öğretmenlik Meslek Kanunu (ÖMK) hakkında bilgi edinmek amacıyla sosyal bir olguyu ayrıntılı bir şekilde incelemek ve derinlemesine anlamlandırmak için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Çalışma grubu oluşturma aşamasında amaçlı örneklem türlerinden ölçüt araştırma yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt olarak; sendikalardan seçilen katılımcılarda sendika yönetiminde görev almaları, okul sendika temsilcilerinde; sendika tarafından okul sendika temsilciliğinde görev almaları ve 10 yılın üstünde hizmet yılına sahip olmaları, öğretmen seçiminde ise 1 sendikal ve 1 sendikasız öğretmen olmak üzere 10 yılın üzerinde hizmet yılına sahip olma kriteri aranmıştır.

Bu çalışmada araştırmacılar tarafından literatüre dayalı olarak geliştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri toplama aracının hazırlanmasında ÖMK'nın konu edildiği sosyal medya, haber kanalları, internet haberleri ve sendikaların web adreslerindeki veriler dikkate alınarak araştırmacı tarafından 7 soru hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formunun amaç, anlaşılabilirlik ve uygulanabilirlik kriterleri bakımından eğitim bilimleri alanında uzman görüşü başvurulmuş ve bu uzman görüşü doğrultusunda forma son şekli verilerek ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama araştırmacı tarafından Batman ilinde görev yapan bir ilkokuldan sendikalı ve sendikası 2 öğretmene uygulanmıştır. Ön uygulama neticesinde 7 soruluk veri toplama aracına alt sorular eklenerek konunun daha da derinlemesine araştırılması sağlanmıştır.

Verilerin Toplanma Süreci

Araştırmada veri toplanması süreci, katılımcılardan randevu alınarak uygun ortamlarda yapılan yüz yüze, e-posta ve telefon görüşmesi aracılığıyla toplanmıştır. Veriler toplanmadan önce katılımcılara bu verilerin araştırma amacı dışında kullanılmayacağı belirtilerek katılımcıların güven içinde soruları yanıtlamaları sağlanmıştır. Ayrıca katılımcılara hiçbir şekilde sendika adı veya şahıs adı kullanmadan tüm fikirlerini açık bir yüreklilikle ifade etmeleri sağlanmıştır. Yapılan görüşmelerde yalnız ve kimsenin olmadığı ortamlar tercih edilerek katılımcıların rahat ve güvenli bir şekilde fikirlerini ifade etmeleri sağlanmıştır. Bu koşullar sağlandıktan sonra ilgili literatür ve doküman analizi sonucunda hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış form katılımcılara uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış bu görüşme formunda katılımcılara 7 adet soru sorulmuştur. Görüşmeler ortalama 15-25 dakika arasında katılımcıya göre değişen süre aralığında sürmüştür. Katılımcılara ait veri toplama bilgileri Tablo 2'de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Verilerin Analizi Süreci

Bu araştırma verileri, içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler araştırmacı tarafından soru bazlı görüşler alt alta toplanmış ve bu teknik tek tek diğer sorulara uygulanmıştır. Katılımcılardan elde edilen bulgular doğrultusunda birbirine benzeyen veriler ve kavramalar tema halinde bir araya getirilmiş ve okuyucuların daha iyi anlayabileceği şekilde organize edilerek yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Yapılan içerik analizi ile temaların birbiri ile olan ilişkisi kontrol edilerek bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Bu anlamda oluşturulan temalar bütünselliği sağlanmış ve katılımcıların daha iyi anlaması için de verilerin tablolarla halinde verilmesi anlaşılabilirlik düzeyi de artırılmıştır. Araştırma güvenliği için her temanın sonunda ÖMK'ya ilişkin katılımcıların görüşleri yorum katılmadan aktarılmıştır. Ancak bazı durumlarda da araştırmanın daha iyi anlaşılmasını sağlamak için araştırmacı tarafından elde edilen veriler yorumlanarak da analiz edilmiştir.

Araştırmada kullanılan görüşme formuyla elde edilen verilerden oluşturulan kodlar aracılığıyla ÖMK konusunda en çok dile getirilen topik konulardan farklı temalar oluşturulmuş ve bu temalardan da alt temalar oluşturulmuştur. Araştırmanın güvenilirliği iki uzman tarafından ayrı ayrı yapılan içerik analizi ile temaların birbiri ile olan ilişkisi kontrol edilerek bütünlük sağlanarak yapılmıştır. Bulgular araştırma güvenliği için yorum katılmadan aktarılmış olup aynı zamanda nitel araştırmanın doğası gereği araştırmacı elde edilen bulgular

yorumlanarak da aktarılmaya çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan görüşme formundaki sorulardan beş ana tema oluşturulmuştur. Her temaya ait veriler bulgular başlığı altında tablolar halinde verilmiş olup tablo görüşmeden elde edilen doğrudan aktarımlarla desteklenerek analiz edilmeye çalışılmıştır.

Nitel bir araştırmada geçerlilik, araştırmacının araştırdığı konu olabildiğince yansız aktarması ile ilgili, güvenilirlik ise verilerin aynı şekilde ölçülmesi ve aynı anda bir olgu veya olayın ölçümün aynı şekilde ölçülmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu amaçla çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğini artırmak için konu ile ilgili literatür araştırılmış ve konuyla ilgili bu literatürden yola çıkarak görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanmış olan görüşme formu öğretmen ve sendika yöneticilerine uygulanmış ve veriler toplanmıştır. Bu verilerin toplanma yöntemi Tablo 2’de ayrıntılı olarak verilmiştir. Ses kaydı aracılığıyla toplanan görüşmelerin güvenilirliğinin sağlanması amacıyla uygun dinleme teknikleri aracılığıyla farklı araştırmacılar tarafından ses kayıtlarının dinlenerek deşifre edilmesiyle doğrulanmıştır. Daha sonra katılımcılardan elde edilen deşifreler katılımcıların kendilerine verilerek okumaları için verilmiştir. ÖMK’ya ilişkin toplanan bu verilerin katılımcılar tarafından teyit edilmesiyle veriler analize dahil edilmiştir. Bu yönüyle verilerin iç ve dış güvenilirliği içerik analizi yapılarak yapılmıştır. Bu yönüyle iç güvenirliliğin sağlanması için yorumlanan veriler içerik analizi ile çözümlenmiş ve katılımcı görüşleri doğrudan aktarılmıştır. Dış güvenirliliğin sağlanması için ise elde edilen veriler doğrudan yorum katılmadan tablolarında altında verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcı Veri Toplama Sürecine İlişkin Bilgiler

Katılımcı	Görevi	Görüşme Tarihi	Veri Toplama Yöntemi	Süre
OT1	Öğretmen ve sendika okul temsilcisi	22 Kasım 2022	Yüz yüze görüşme – Ses Kaydı	23 Dk. 52 Sn.
OT2	Öğretmen ve sendika okul temsilcisi	22 Kasım 2022	Yüz yüze görüşme– Ses Kaydı	20 Dk. 31 Sn.
OT3	Öğretmen ve sendika okul temsilcisi	23 Kasım 2022	Yüz yüze görüşme– Ses Kaydı	22 Dk. 13 Sn.
OT4	Öğretmen ve sendika okul temsilcisi	24 Kasım 2022	Yüz yüze görüşme– Ses Kaydı	29 Dk. 38 Sn.
SY1	Sendika Yöneticisi	23 Kasım 2022	Yüz yüze görüşme– Ses Kaydı	10 Dk. 54 Sn.
SY2	Sendika Yöneticisi	26 Kasım 2022	Yüz yüze görüşme– Ses Kaydı	21 Dk. 15 Sn.
SY3	Sendika Yöneticisi	28 Kasım 2022	Yüz yüze görüşme – Görüşme Notu	15 Dk.
SY4	Sendika Yöneticisi	30 Kasım 2022	Mail formu	-
Ö1	Öğretmen	5 Kasım 2022	Yüz yüze görüşme – Görüşme Notları	20 dk
Ö2	Öğretmen	6 Kasım 2022	Yüz yüze görüşme – Görüşme Notları	18 Dk.

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğu(N=6) ile yüz yüze görüşmeler yapılmış ve görüşme kayıtları alınmıştır. Katılımcılardan üç kişi ise yüz yüze görüşmeyi kabul etmiş ancak birtakım kaygılar nedeniyle ses kaydı ya da görüntü kaydı alınmasını kabul etmemiştir. Bu katılımcılarla yapılan görüşme verileri görüşme notları ile toplanmıştır. Diğer katılımcılarla(N=3) ise iş yoğunluğu nedeniyle yüz yüze görüşmeyi tercih etmeyip mail ile görüşme formunun gönderilmesi yoluyla araştırmaya katkı vermişlerdir.

BULGULAR

Bu bölümde sendika yöneticilerine okul sendika temsilcilerine ve öğretmenlere sorular sorulmuş sorulardan elde edilen bulguların sonuçlarına göre beş ana tema oluşturulmuştur. Bulgular, tablolar ve görüşmelerden elde edilen alıntı örnekleri verilerek sunulmuştur. Ayrıca bazı ana tema sonlarında elde edilen veriler yorumlanarak (içerik analiz) sunulmuştur. Bu temalar; ÖMK'ya duyulan ihtiyaç ve nedenler, ÖMK'nın dünü ve bugünü, ÖMK'ya sendikal bakış, ÖMK'ya yönelik kaygılar ve ÖMK'nın yarını olmak üzere beş ana tema olarak kategorize edilmiştir.

1. ÖMK'ya Duyulan İhtiyaç ve Nedenler

Sendika yöneticileri, okul sendika temsilcileri ve diğer öğretmenlerin ÖMK'yı nasıl algıladıkları ve meslek kanununa ihtiyaç duyulup duyulmadıklarını belirlemek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplardan elde edilen bulgular Tablo 3' de yer almaktadır. Uzman ve Başöğretmenlik Unvanları ve ÖMK'nın yayınlanma nedeni olarak tema belirlenmiştir. Bu temaların altında alt temalarda belirlenmiştir.

Tablo 12. ÖMK'ya Duyulan İhtiyaç ve Nedenlere İlişkin Katılımcı Görüşlerine Ait Veriler

Tema	Kategori (Tercih)	Alt kategori (Nedeni)	Katılımcı Kodu	f
Uzman ve Başöğretmenlik Unvanları	Olmalı	Sınavla değil sadece hizmet esas alınmalı	OT2, SY1, SY3, SY4, OT4	6
		Hizmet ve Lisansüstü Eğitim esas alınmalı	Ö2	1
	Olmalı	Tamamen kaldırılmalı	OT1, OT3, SY2, Ö1	4
ÖMK'nın yayınlanma nedeni	Politik	Siyasi Başarı Elde Etme	OT1, SY2	2
		Öğretmeni Ayrıştırma	SY2, Ö1	2
		Öğretmene Ekonomik Destek	OT2, SY1, SY4	3
		Öğretmene Özel Kanun	OT2, SY1, OT4, SY3, SY4,	2
	Belirsiz	Birden çok nedeni olabilir	OT3, Ö2	2

Tablo 3'te görüldüğü gibi, katılımcıların çoğunluğu_(N=8) öğretmenlik meslek kanununda (ÖMK) belirtilen uzman ve başöğretmenlik unvanlarına ihtiyaç olduğunu düşünürken bir kısmı_(N=4) ise bu unvanları ihtiyaç olarak görmemektedir. Aynı şekilde tabloya bakıldığında ÖMK'ya ihtiyaç duyulma nedenleri katılımcıların politik_(N=7) ve güvence_(N=6) olarak yakın oranda ifade ettikleri görülürken sadece iki katılımcı ÖMK'nın yayınlama nedenine ilişkin belirsiz olarak ifade ettiği görülmektedir. Görüldüğü üzere katılımcıların ÖMK'nın yayınlanmasına ilişkin algılarının farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılaşmanın nedenini OT1, SY2 politika yapıcılarının öğretmenlerin meslek kanunu siyasi amaç olarak görürken OT2, SY1, SY4 yayınlanma nedenini diğer meslek gruplarına göre düşük olan öğretmen maaşlarının yükseltilmesi olarak açıklamaktadır. OT3 ve Ö2 kodlu katılımcı ise ÖMK'nın yayınlanma nedenini siyasi, sendikal baskı, öğretmenlerin geçmişten gelen talebi ve öğretmene ekonomik destek sunmak gibi çok amaçlı nedenlerden kaynaklandığı ifade etmektedir. Tablo 3'teki ÖMK'nın öğretmen ve sendika yöneticileri arasında farklılaşma nedenlerine bakıldığında sendikaların öğretmenlerde geçmişte bırakmış oldukları olumsuz algıların devam ettiği ve sendikalarında ÖMK ile ilgili öğretmenleri yeterince anlayamaması ve sendikal hesapları gütmelerinde kaynaklanabilir.

Sendika yöneticileri, okul sendika temsilcileri ve diğer öğretmenlerin ÖMK'yı nasıl algıladıkları ve meslek kanununa ihtiyaç duyulup duyulmadığını ifade eden katılımcılara ait bazı çarpıcı görüşler olduğu gibi aşağıda verilmiştir.

Ö1 kodlu öğretmen: Öğretmenlerin bu unvanlara olan ihtiyacı bence maddi endişelerden kaynaklıdır. Eğer bu unvanların maaşa bir yansıması olmasaydı öğretmenler tarafından çok da itibar edilmezdi. Uzman ve başöğretmenlik unvanları okullarda “tabakalaşma ve ayrıcalık” durumlarına neden olacağı için çok da gerekli unvanlar olarak görmüyorum.

SY2 kodlu yönetici: Öğretmenlerin bir meslek kanununda kesinlikle ihtiyacı yok. Bu kanunun yayınlanma nedeni hükümetin bir eğitim politikasının olmamasıdır. Bakanlığın derdinin eğitim politikası değil siyasi sebepler olduğunu düşünüyorum çünkü öğretmenler üniversiteden mezun olurken zaten uzmanlık olarak mezun olmaktadır bu amaçla öğretmenlerin ekonomik ve itibarlarını artıma amaçlı görünen bir kanun olmasına rağmen durum böyle değildir.

OT4 kodlu okul sendika temsilcisi öğretmen: Öğretmenlerin hak ve özgürlüklerini düzenlemek olduğunu düşünüyorum. Memur olarak verilen hakların dışında özelde öğretmenleri mesleğiyle ilgili farklı hakların veya özlük haklarına sahip olması gerektiğini düşünüyorum bu yüzden böyle bir meslek dalına ihtiyaç vardır diye düşünüyorum muhtemelen gelen şeylerden taleplerden dolayı böyle bir puan çıkarmak yerine geçmişlerdir.

2. ÖMK'nın Dünü ve Bugünü

Öğretmenlik meslek kanununa yönelik eğitim sendikaları yöneticilerine, okul sendika temsilcilerine ve öğretmenlere ÖMK yayınlanmadan öncesi ve sonrasına ilişkin görüşleri arasında ne gibi değişikliklerinin olduğu belirlemek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplardan elde edilen bulgular Tablo 4' de yer almaktadır. Katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda, ÖMK'nın dün ve ÖMK'nın bugünü olmak üzere iki tema belirlenmiş ve bu temalara bağlı üç alt tema oluşturulmuştur.

Tablo 4. ÖMK Dünü ve Bugüne İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategori	Alt tema	Katılımcı Kodu	f
ÖMK'nın Dünü	Beklenen Kanun	Bütüncül, Demokratik ve Eşitlikçi bir kanun	OT1, OT2, OT4, SY1, SY2, SY4, Ö1, Ö2, SY3,	9
		Öğretmenlikten emeklilik sürecine bütüncül	OT1, OT3, SY3,	3
		Tek tip öğretmenlik istihdamı: Öğretmen	Ö2,	1
		Niteliklerini artırıcı ve teşvik eden	OT3, OT4, SY4, Ö1,	4
		Öğretmeni her türlü koruyan kanun	Ö2,	1
ÖMK'nın Bugünü	Algılanan Kanun	Yeni bir sorunumuz doğdu: Sınav	OT4, SY4, Ö1, OT4, OT1	5
		Öğretmenleri değersizleştiren, ayrıştıran	SY2, SY4, Ö1,	3
		Sınırlı ekonomik iyileştirme	OT2, OT3, SY1, SY3, Ö2,	5
		Kazanımdan öte bir Hayal kırıklığı	OT1, OT2, OT4, SY2, SY3, SY4,	5
		Başlangıç sayılabilecek bir kazanım	OT3, SY1, SY3, Ö2,	4

Tablo 4'ye göre ÖMK'nın yayınlanmasının öncesi (dünü) ve sonrası (sonrası) arasındaki katılımcıların neredeyse tümünün olumsuz görüş belirttiği görülmektedir. Bu durumda temaların olumsuz olmasına doğrudan yansımıştır. ÖMK'nın dününe ilişkin katılımcı beklentilerinin büyük çoğunluğu_(N=8) kanunun bütüncül ve demokratik olmasını beklerken tek taraflı yapılan ve bir kanunla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. SY1 kodlu sendika yöneticisi sendika genel merkezi olarak bakanlıkla yapılan onca görüşmelere rağmen taleplerinin neredeyse hiçbirinin karşılanmadığını ifade etmiştir. Bu durum kanun yapımcılarının eğitimi ilgilendiren tüm paydaşları yeterince dikkate alınmadığının bir göstergesi olabilir. OT2 ve SY3 kodlu katılımcılar diğer katılımcılara nazaran ÖMK'nın daha geniş kapsamlı olması gerektiği ifade etmekte ve ÖMK'nın eğitim fakültelerine öğrenci seçiminden emeklilik sonrasını da içeren bir kanun olması gerektiğini ifade etmektedirler. Bu yönüyle bakıldığında büyük hazine değerindeki bilgi ve tecrübelerin emeklilikten sonra heba edilmemesi bakımından ÖMK'da yer alması oldukça önemli olacaktır.

Tablo 4'ye bakıldığında katılımcıların bir kısmı_(N=4) ÖMK'nın öğretmenlerin akademik kariyer ve öğretmenlik niteliklerini artırmasını beklerken sadece sınavla verilen bir unvan ve öğretmenlik alanı ile ilgili olmayan alanlarda yapılan tezsiz yüksek lisans yapanlara unvan verilmesi durumuyla karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Bu durumu Ö1 kodlu katılımcı *"Diğer taraftan lisansüstü eğitimi alanların sadece sınavdan muaf tutulmasını da içime sindiremedim. Tezli yüksek lisans yapan bir öğretmen doğrudan uzman öğretmen doktora öğretimini de tamamlamış biri de doğrudan başöğretmen olmalı ve süre şartı aranmamalıydı."* şeklinde ifade ederken SY4 kodlu sendika yöneticisi de *"Karşılaştığımız meslek kanununa gelince öğretmenlerin akademik gelişimini tek tipleştiren (özel üniversitelerce dağıtılan tezsiz yüksek lisans diplomalarını kastediyorum.) sadece hizmet yılı ve sınav sonucuna odaklanmanın ötesine geçemeyen bir meslek kanunu oldu."* şeklinde ifade etmiştir. Ö2 kodlu katılımcı diğer katılımcıların değinmediği öğretmene şiddet, hakaret, dezenformasyon ve öğretmenlerin farklı kadrolarda istihdam edilmesi (kadrolu, sözleşmeli, ücretli, özel okul öğretmeni gibi kadrolar) ÖMK ile son bulmasını beklerken böyle bir madde olmamasını üzüntü verici olarak ifade ettiği görülmektedir. Aslında öğretmenlerin sorunlarına bakıldığında sadece ekonomik, özlük haklar, akademik unvanlara sahip olunması gibi sosyal medya, sosyal çevre, öğretmen grubu gibi çevrelerden edindikleri görüşlerden oldukça etkilendikleri görülmektedir. Bu anlamda bakıldığında sendikaların etkisiz ve başarısız olmasının bir sürpriz olunmadığı söylenebilir.

ÖMK yayınlanmadan öncesi ve sonrasına ilişkin görüşleri arasında ne gibi değişikliklerinin olduğunu ifade etmelerine ilişkin katılımcılara ait bazı çarpıcı görüşler olduğu gibi aşağıda verilmiştir.

SY1 kodlu yönetici : Aile yardımı, kira yardımı, ulaşım yardımı ve çocuk yardımı gibi birçok ekonomik yardımlarında dahil olduğu bir geniş kapsamlı bir kanun bekliyorduk ancak gördüğümüz kanun ise 12 maddeden ibaret. İçinde sadece uzman öğretmenlik, aday öğretmenlik sınavının kaldırılması ve 3600 maddesi bunun dışında hiçbir madde yok. Sendikalar olarak bu durum bizi tatmin etmedi. Daha kapsamlı, daha geniş her türlü özlük haklarını kapsayan bir meslek kanunu bekliyorduk. Bu kanun bizim için kadüktür. İçeriği oldukça boş beklentileri karşılamayan bir kanundur.

OT2 kodlu okul sendika temsilcisi öğretmen : Emeklilik süreçlerine hiç değinmeyen, öğretmenin meslek hastalıklarını, yıpranma payını kapsamayan, öğretmenliğin saygınlığını düzenlemeyen bir uygulama

karşılaştık. Öğretmenin birçok mali haklarını görmezden gelen ve sadece küçük bir ödeme içeren genel anlamda bir fiyasko ile karşılaştım söylenebilir.

SY3 kodlu yönetici : Sınavın tamamen kaldırılması unvanların tecrübeye dayalı olması, ekonomik kazançların emekliliğe de yansması, tüm öğretmenler ek derslerin eşit olması, hatta ek dersin tamamen kaldırılarak maaşla birlikte verilmesi ve yazında ek ders almasına yönelik düzenlemeler beklerken içinde bir şey olmayan bir şeyle karşılaştık.

3. ÖMK'ya Sendikal Bakış

Öğretmenlik meslek kanununa yönelik eğitim sendikaları yöneticilerine, okul sendika temsilcilerine ve öğretmenlere ÖMK'ya ilişkin sendikal çalışmaları ve sendikalar arasında oluşan görüş ayrılıkları ilişkin derinlemesine analiz edebilmek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplardan elde edilen bulgular Tablo 5' de yer almaktadır. Katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda bu görüş ayrılıkları; Sendikalar ortak hareket etme durumu, Sendikaların başarı karnesi olmak üzere iki kategori altında toplanmıştır.

Tablo 5. Sendikal Açıdan Öğretmenlik Meslek Kanununa İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategori (Tercih)	Alt Kategori (Nedeni)	Katılımcı kodu	f
Sendikal yaklaşım	Ortak hareket etme	Ekonomik konularda birleşebiliyorlar	OT4,	1
		Sendikalar ortak amaçlar için birleşmeli	OT1, OT2, OT3, OT4, SY1, SY4,	6
	Bağımsız hareket etme	Sendikalar bağımsız hareket etmeli	SY3,	1
		Siyasi nedenlerden	OT2, OT3, SY3, SY2, SY3, SY4, Ö1, Ö2	8
		Üye kazanama-kaybetme	OT1,	1
		Kutuplaşmalar	OT2, OT3, OT4, SY1, SY2, SY3, Ö1,	7
		Üye taleplerini görmezden gelme	OT1, OT3, SY1, SY2, Ö1, Ö2,	6
		Üyelerin etkisizleştirilmesi	OT1, OT2,	2
		Sendikalar ilkeli duruş gösterememe,	SY3,	1
Sendikaların başarı karnesi	Olumlu	Etkili ve yeterli duruş sağlanması	SY2, SY3	2
		Her şeye rağmen ÖMK'yı kazandırmışlardır	OT4,	1
	Olumsuz	İlgili kuruluşlara baskı yapamadılar	OT2, SY1, Ö2, OT1, Ö1, Ö2,	6
		Kendi çıkarlarını ön planda tuttular	OT1, OT3, Ö2,	3
		Sadece sınavın yapılmasına karşı çıkmaları	SY4,	1

Tablo 5'te görüldüğü üzere, katılımcı görüşlerine göre ÖMK ile ilişkin sendikal yaklaşımlar iki kategori de değerlendirilmiştir. Bu sendikal yaklaşımlar, ortak hareket etme ve bağımsız etme olarak iki kategoride belirlenmiştir. Tablo 5'e bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğu (N=24) ÖMK'ya ilişkin sendikaların bağımsız sendikal yaklaşımla hareket ettiği görülürken küçük bir kısım (N=7) katılımcı ise sendikaların bazı koşullar için birlikte hareket ettikleri veya hareket etmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu duruma göre katılımcıların öğretmenleri ilgilendiren ÖMK gibi önemli bir kanunda tüm sendikaların birlikte davranması ve ortak kararlar öğretmen yararına eylemlerini sürmeleri yönünde bir beklenti söz konusu olabilir. Bu yönde belirtmiş oldukları görüşlerde bu durumu desteklemektedir.

Tablo 5'te katılımcıların büyük çoğunluğunun ortak hareket etmesi yönünde olan görüşlerin nedenlerine bakıldığında, katılımcılar bu durumu farklı birçok nedene bağladıkları görülmektedir. En çok ifade edilen neden siyasi nedenler, sendikalar arası kutuplaşmalar ve sendikaların ortak amaçlar için birleşmesi alt temaları olarak sıralanabilir. En az ifade edilen neden ise ilkeli duruş, üye kaybetme kaygısı olarak sıralanabilir. Katılımcı görüşlerine bakıldığında OT3 ve SY1 kodlu katılımcıların sendikaların öğretmenlerin taleplerini görmezden geldiği ifade ederken ve Ö1 ve SY2 kodlu katılımcılar ise sendikaların siyasi bir takım çıkar ya da tavizler nedeniyle ÖMK'ya ilişkin çalışmalarda çok aktif ve gerçekçi eylemlere bulunmadıklarını ifade etmektedirler. Öte yandan diğer katılımcılara bakıldığında ise OT1 VE OT2 kodlu katılımcı bu durumu üyelerin zaman içinde sindirilmiş ve konuşamaz duruma gelmesine bağlamaktadır. ÖMK'ya ilişkin sendikal duruşların nedeni olarak sadece bir katılımcı sendikaların ortak bir çatı altında hareket etmemesi gerektiği ifade ederek bu durumu da diğer sendikaların ilkeli bir duruş sergilememesi durumuna bağlamaktadır.

Tablo 5'e bakıldığında katılımcı görüşlerine göre ÖMK' da sergilenmiş oldukları çalışma ve eylemlerle sendikaların başarı karnesinin oldukça olumsuz olduğu görülmektedir. Bu duruma ilişkin SY4 kodlu katılımcı sendikaların ÖMK'nın bütününe yönelik karşı çıkmadıklarını sadece Öğretmenlik Kariyer Basamakları sınavının iptal edilmesine ilişkin olduğunu ifade etmekteyken Ö1 kodlu katılımcı ise sendikaların henüz sürecin başında iken kanun yapımında etkili ve yeterli olmadıklarını ifade etmektedir. Bu iki katılımcının görüşlerine bakıldığında sendikaların ÖMK sürecinde başarı olunmaması sendikaların ikili ilişkiler geliştirmeleri ve üyelerinde gelen görüşlere açık olmadıkları ile ilişkili olabilir.

Katılımcılara ait öğretmenlik meslek kanununa ilişkin sendikal çalışmaları ve sendikalar arasında oluşan görüş ayrılıkları ilişkin bazı çarpıcı görüşler aşağıda olduğu gibi verilmiştir.

OT1 kodlu okul sendika temsilcisi öğretmen: Yani herkesin bir çatı altında toplanabilmesi lazım biz öğretmenler olarak bir çatı altında toplanamıyorsak bu bizim eksikliğimiz. Sadece ekonomik konularda bazen toplanabiliyorlar onun dışında öğretmenlerin diğer sorunları için toplandıklarını düşünmüyorum böyle bir kaygıları da yok zaten. Bir grup sendikanın tek gayesi öğretmenler değil üye kaybetme kaygısı. Yani özetle sendikaların ÖMK diye bir derdinin olduğunu düşünmüyorum. Kendi sendikam dahil mesleki anlamda bir kaygıları yok. Hepsinin farklı farklı kaygıları vardır.

OT3 kodlu okul sendika temsilcisi öğretmen: Görüş farklılığı var, sendikalar arası akıl insanlar oluşmalıydı, öğretmen talepleri sendikaların bölünmüşlükleri yüzünden dile getirilmiyor, bakanlık sendikaların görüşleri aldı ama uymadı, sendikalar üyelerin taleplerini görmezden gelmekte, sendikalar arasındaki geçmişteki kutuplaşmalar, hükümete yakın olma durumu, üyelerin sorunları yerine kendi konumlarını düşünmeleri nedeniyle bir araya gelemiyor diye düşünüyorum. Üyeler taleplerini görmezden gelen sendikalardan istifa etmekte, bizim de üye kayıplarımız oldu. İstifaların nedenleri sendikaların üyelerle ilgilenmemesi.

Ö2 kodlu öğretmen: Evet görüş farklılıkları vardı. Sendikalar çok fazla siyasetle, siyasetçilerle içli dışlı olduğunu düşünüyorum. Geniş farklılıkların temelinde de bu siyasi bakış açılarının olduğunu

düşünüyorum. Tek görüş altında birleşmemelerinin nedeni bence sendikaların öğretmenleri yöneticileri gerçek anlamda düşünmedikleri umursamadığını düşünüyorum. Sadece siyasi bir malzeme olarak ele aldılar. Amaç öğretmenin, yöneticinin hakkının iyileştirilmesi geliştirilmesi değildi bence. Sendikaları samimi bulmuyorum. Çok yüzlü olduklarını düşünüyorum. Amaç sadece siyasi rant sağlamak, muhaliflik yapmak, karşı tarafı yıpratmak, kendi tarafına çekebilmek insanları. Bu nedenle birleşemediler. Bence sendikalar kanununun muhalifi değil yanında olmalılar ve kesinlikle kanunun geliştirilmesine ve iyileştirilmesine önayak olmalılar. Sendikaların ÖMK sürecinde başarılı olduğu söylenemez. Oldukça başarısızlar.

4. ÖMK'ya yönelik kaygılar

Öğretmenlik meslek kanununa yönelik eğitim sendikaları yöneticilerine, okul sendika temsilcilerine ve öğretmenlere ÖMK'ya ilişkin kaygılarının ne olduğu belirlemek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplardan elde edilen bulgular Tablo 6' de yer almaktadır. Katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda bu kaygıların, motivasyonel kaygılar, mesleki kaygılar ve okul iklimine yönelik olmak üzere üç tema altında toplanmıştır.

Tablo 6. ÖMK'ya Yönelik Kaygılara İlişkin Katılımcı Görüşler

Tema	Alt Tema	Katılımcı Kodları	f
Motivasyonel Kaygılar	Rencide Edici Kanun	OT1,	1
	Öğretmeni yetersiz göstermesi	SY4,	1
	Eşit işe Farklı Ücret	OT1, OT2, SY1, SY2, Ö1,	5
Mesleki Kaygılar	Unvana göre Ayrışma	OT1, OT2, OT3, OT4, SY2, Ö1,	6
	Deneyimi yok sayma	SY1, SY3, SY4	3
	Mesleki belirsizlik yaratması	OT4,	1
		SY1, SY3, SY4,Ö1	3
	Özensiz içi boş kanun		1
Okul iklimi Kaygıları	İç Barışı Bozması	OT2, SY1, SY3,	3
	Velilerin öğretmene farklı bakış açısı	OT3, SY1, SY3, Ö1, Ö2,	5

Tablo 6'te görüldüğü gibi, ÖMK ile ilişkin kaygıların çoğunluğunun mesleki kaygılardan oluşurken diğer kısmını ise motivasyonel ve okul iklimine ilişkin kaygılar oluşturmaktadır. Bu duruma göre ÖMK'nın yayınlanması katılımcılar arasında farklı kaygılara neden olmuştur. Bu durumunda öğretmenlerin son zamanlarda yaşamış oldukları ekonomik kaygılar, siyasal-sendikal kutuplaşmalar gibi faktörler Öğretmenlik Meslek Kanununda kaygıları oluşturduğu söylenebilir. Tablo 6'teki Mesleki kaygılara bakıldığında öğretmenleri en fazla kaygılandıran unvana göre ayrışma olarak görülmekteyken en az etkileyen ise mesleki belirsizlik ve kariyer unvanlarının içinin boşaltılması olarak görülmektedir. Öğretmenlerin mesleki kaygılarına SY1, SY2 kodlu sendika yöneticileri öğretmenlerin mesleki deneyim ve tecrübelerin yok sayıldığını ifade etmekteyken SY3 ve SY4 kodlu sendika yöneticileri de ÖMK'yı içi boş ve özensiz olarak hazırlanmış bir kanun olarak betimlemeye çalıştıkları görülmektedir. Sendika yöneticileri arasında arasında oluşan bu farklılık öğretmenlerin ve sendikaların taleplerinin dikkate alınmaması ile ilişki olabilir

Tablo 6'teki okul iklim kaygılarına bakıldığında ÖMK'nın yayınlanması ile öğretmenler odasında ve okulun diğer eklentilerinde okul huzurunun olumsuz etkileneceğine ilişkin OT2, SY1 kodlu katılımcılardan anlaşılmaktadır. Bu durum öğretmenler arasında oluşacak olan unvanlar ve unvana göre öğretmenlerin sınıflandırılması aynı işi yapan

öğretmenler arasında huzursuzluk oluşturması olarak açıklanabilir. Yapılan görüşme deşiflerinden anlaşılan öğretmenler odasında öğretmenler farklı unvanlarla görev yapmak istemedikleri ve bu unvanların iç barışı olumsuz etkileyeceği anlaşılmıştır. Bu nedenle öğretmenler arası deneyim ve tecrübeye dayalı bir yapının getirilmesi daha uygun olacaktır. Aynı şekilde Tablo 6'daki motivasyonel kaygılara bakıldığında ise, ÖMK yayınlanması ile öğretmenlerde motivasyonel birtakım kaygıların oluştuğu görülmektedir. Öğretmenlere yapılan kariyer basamakları sınavı öğretmeni yetersiz ve alanında uzman olarak göstermemesi OT1 kodlu katılımcının görüşlerinden de anlaşıldığı gibi öğretmenleri olumsuz etkilemiştir. Ancak öğretmeni en çok etkileyen durum ise aynı işi yapan öğretmenler arasında uygulanacak olan ücret farkı öğretmenlerde büyük oranda motivasyonel kaygılar oluşturmuştur. OT2 ve Ö1 kodlu katılımcı görüşlerinden bu durum daha iyi anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin motivasyonel kaynaklarında biri de almış oldukları ücretlerdir ve ücretlerin adil olarak dağıtılmaması öğretmenlerin çalışmalarına doğrudan etki etmektedir. Bu anlamda yapılacak farklı bir düzenleme ile öğretmenlerin mesleklerine olan motivasyonu olumsuz etkilemeyecek farklı bir yapının getirilmesi öğretmenlerin motivasyonu düzeylerini olumlu etkileyeceği söylenebilir.

Katılımcılara ait öğretmenlik meslek kanununa ilişkin (ÖMK)'ya ilişkin kaygılarının ne olduğu belirlemek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplardan bazı çarpıcı görüşler aşağıda olduğu gibi verilmiştir.

SY1 kodlu yönetici: Şu anda olan kanunun içinde bir şey yok ki. İçi boş bir kanun bu bile bir kaygı değil mi. Öğretmenlerin iş barışını bozacaktır. Eskiden öğretmen öğretmendir denirdi. Şimdi öğretmenler odasına girdiğinde sözleşmeli, aday, uzman, başöğretmen, ücretli, usta öğretici gibi bu ciddi anlamda bir problem oluşturacaktır. Öğretmenler arasında huzuru olumsuz etkileyecektir.

SY4 kodlu yönetici: Öncelikle özensiz bir şekilde hazırlanması ,2006'da yaşanan ÖMK deneyimi ve 16 yıl boyunca hasıraltı edilmesi, bir meslek grubu olan sendikaların bu derece politize olmaları, Ekonomik olarak alım gücünü kaybeden öğretmenlerin alım gücüne örtülü bir destek mantığıyla sadece ekonomik olarak bir meslek kanunu hazırlamak ve en önemlisi bu süreçte topluma öğretmenlerin sadece sınavdan çekindikleri şekilde öğretmenleri yetersizmiş gibi lanse etmek kaygılanmak için yeterlidir diye düşünüyorum.

OT2 kodlu öğretmen: İç barışı bozmasıyla birlikte öğretmenler arasında bir ayırımın olması, başöğretmenin ben başöğretmenim uzmanın ben uzman öğretmenim gibi sonuçlarla karşılaşabiliriz. Duyduğuma göre şimdiden bazı öğretmenlerimiz bu unvanlarının olduğu kaşeleri bile bastığını duydum. Uzman öğretmen kaşesi, başöğretmen kalesi gibi. Bu sanki ayrı bir sınıf ayrı bir zümre olarak yansımaları olacağından eğitim ortamında huzur bırakmayacağını umuyorum. Eşit işe eşit ücret kaygımız var. Bu kanunla bu anlamda iş barışını zedeliyor yani düşünün iki öğretmenin ikisi de 6 saat derse giriyor ikisi de nöbet tutuyor her yaptıkları aynı ikisi de aynı mesai saatlerine uyuyor ama bakıyorsunuz ki farklı maaş alacaklar bu eşitlik ilkesine tamamen aykırı o yüzden uzman başöğretmen diye ayrılmak istemiyoruz.

5. ÖMK'nın Yarını

Öğretmenlik meslek kanununa yönelik eğitim sendikaları yöneticilerine, okul sendika temsilcilerine ve öğretmenlere ÖMK'nın revize (yarını) edilmesine ilişkin katılımcı görüşlerini belirlemek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplardan elde edilen bulgular Tablo 7' de yer almaktadır. Katılımcılardan alınan görüşler doğrultusunda, revize edilmeli ve tamamen kaldırılmalı olmak üzere iki tema altında toplanmıştır.

Tablo 7. ÖMK'nın Yarınına İlişkin Katılımcı Görüşlerine Ait Veriler

Tema	Kategori	Alt Kategori	Katılımcı Kodları	f
Revize Edilmeli	Saygınlık	Mesleki Onur ve İtibarın koruyan kanun	OT2, OT4,	2
			OT2, Ö2	2
	Ekonomik	Unvana Göre Değil Hizmet Yılına Göre Destek	OT2, OT1, OT4, OT3, SY1	5
	Haklar	Özlük ve Sosyal Haklarının Genişletilmesi	OT3, OT4,	2
		Kariyer Yapmayı teşvik	OT2, OT3,	2
Bütüncül yaklaşım		OT3, OT4, SY3,	3	
Tamamen Kaldırılmalı	Yeni Bir Kanunu	Tüm Paydaşların Görüşlerine Göre Yeni Kanun	OT1, SY2	2

Tablo 7'de görüldüğü gibi, ÖMK'nın yarınına (revize) ilişkin katılımcıların büyük çoğunluğu bu yaşananın revize edilmesini istemekteyken katılımcıların çok az bir kısmı ise bu kanunun tamamen kaldırılmasını istediği görülmektedir. Bu yönüyle bakıldığında ÖMK'nın öğretmenlerin ve sendikaların taleplerini karşılamadığı söylenebilir.

Tablo 7'de katılımcıların ÖMK'nın revize edilmesi nedenlerine bakıldığında ise OT1 ve OT2 kodlu katılımcıların bir kısmının bu kanunu kapsamlı görmediklerini bu nedenler bu kanunun üniversitede öğretmenliğe giriş aşamasından emeklilik aşamasına kadar kapsamı gerektiğini bildirmektedirler. Revize edilme nedenlerine bakıldığında OT4 saygınlık, Ö2 ekonomik, SY1 mesleki hakların geliştirilmesini isterken SY2 ve OT1 ise bu kanunun kaldırılmasını yerine yeni bir kanun yapılmasını gerektiğini ifade etmektedirler. Katılımcı görüşlerden elde edilen tema ve alt temalara göre ÖMK neredeyse hiçbir sendika yöneticisini ve diğer öğretmenleri memnun etmediği söylendiği gibi katılımcıların büyük çoğunluğu bu kanun tamamen kaldırılması yerine revize edilerek kazandırılmasını istemeleri ÖMK'nın öğretmenler için önemli bir ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bu yönüyle bu tema ortaya çıkan sonuçlar "Ana tema 1" temasıyla örtüşmektedir. Görüşmelerden elde edilen diğer bir sonuç ise bu kanun revize edilecek bir kanun olmadığını ileri sürerek (OT1, SY2) ÖMK'nın kaldırılarak yeni bir kanun yapılmasını isteyen katılımcıların böyle düşüncülerinin nedeni ÖMK'nın eğitimin tüm paydaşlarıyla istişare edilmeden yapılması olarak düşünülebilir.

Tablo 7'ye göre bir kısım katılımcı (OT2, OT3) ÖMK'nın öğretmenlerin akademik ve yetkinlikler bağlamında bazı engellerinin olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğu (OT3, SY1, OT4) ÖMK'da verilecek olan unvanların sınava göre değil öğretmenin hizmet yılına ya da farklı bir kritere bağlı olmasını istedikleri görülmektedir. Bu durum öğretmenlerde sınav kaygısı, yıllarca çalışmış öğretmenlerin deneyim ve tecrübelerinin görmezden gelinmesi gibi kaygıların etkili olduğu söylenebilir.

Katılımcılara ait öğretmenlik meslek kanununun revize (yarını) edilmesine ilişkin katılımcı görüşlerini belirlemek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplardan bazı çarpıcı görüşler aşağıda olduğu gibi verilmiştir.

SY3 kodlu yönetici: “ÖMK üniversiteye girişten emekliliğe kadarki tüm süreci kapsamalı. Öğretmen alımları belli plan dahilinde yapılmalı. İhtiyaç kadar öğretmen alınmalı. Bunlar yapılması durumumda zaten uzmanlık ve nitelik artacaktır. Başöğretmen bize göre Mustafa Kemal ATATÜRK’tür bu unvanı başka bir şeyle değiştirmeleri gerekir. Uzman öğretmen olmalıdır ama başöğretmen ismi değiştirilebilir. Uzman öğretmenlik için Avrupa düzeyine daha gelmedik. Biz tamamen kişilerin şekillerine bakarak seçiyoruz. Örneğin öğretmenin sınıfındaki çocukların başarısı, mezun ettiği öğrencilerin niteliği, ölçülebilir bir ölçütün olması gerekir. Doktora yapan mevcut düzenleme ile sadece ek ders ücretini artırımlı almasının dışında başka bir katkı yok. Bu düzenlemelerle bunu da daha da kapsayıcı olmasını sağlamak için çalışacağız.”

SY4 kodlu yönetici: “Gelecekte ÖMK’nın öğretmenlerin akademik gelişimini daha adil değerlendirdiği, öğretmenlerin bireysel gelişimini değerlendirdiği, mesleki başarısının hakkaniyetli bir şekilde değerlendirdiği, branş bazlı dezavantajların değerlendirildiği ve göz önünde bulundurulduğu bir meslek kanunu görmek isterim.

Ö2 kodlu öğretmen: “Kanun yakın bir zamanda revize edileceğini pek düşünmüyorum. Ancak böyle bir durum ortaya çıkarsa süreç ve ürün odaklı uzman ve başöğretmenlik ölçütlerinin yeniden ele alınması isabetli olur. Sınavdan çok kıdem, iyi örnekler ortaya konulan veya yapılan etkinlikler güncel eğitim öğretim konularına yakınlık ve somut göstergelerle sürecinin iyileştirilmesini bekliyorum. Ayrıca yeni bir ÖMK’nın Türkiye’nin gerçeklerine ve okuldaki çalışma huzurunu bozmayacak şekilde yeniden ele alınması faydalı olabilir. Sadece maddi endişelerle ÖMK çıkarmak öğretmenlik mesleğini en büyük zarardır.”

TARTIŞMA VE SONUÇ

Günümüzde eğitim sistemi, öğretmenlerin hakları ve statüsü konusundaki tartışmalarla şekillenmekte olduğu ve öğretmenlerin hakları ve statüsü konusundaki tartışmalar olduğu yapılan literatür çalışmalarından anlaşılmıştır. Öğretmenlik Meslek Kanunu (ÖMK) gibi düzenlemeler, öğretmenlerin mesleki haklarını güvence altına almayı, meslek standartlarını oluşturmayı ve eğitim kalitesini artırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, ÖMK’nın eğitim sendikaları yöneticileri, okul sendika temsilcileri ve öğretmenler arasında nasıl algılandığı ve meslek pratiği üzerindeki etkileri önemli bir araştırma konusu oluşturmaktadır. Bu çalışma, Öğretmenlik Meslek Kanunu (ÖMK) ve sendikalar arasındaki ilişkilere dair derinlemesine bir analiz sunmayı amaçlamaktadır. Eğitim sisteminin temel taşı olan öğretmenlerin mesleki haklarını koruma, geliştirme ve değerlendirme amacıyla oluşturulan ÖMK, eğitim politikalarını şekillendirmede kritik bir rol oynamaktadır. Sendikaların ÖMK’ya bakış açıları, öğretmenlerin yaşadığı kaygılar ve ÖMK’nın geleceği gibi konular, eğitim sektörünün geleceği açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Elde edilen bulgular, ÖMK’nın eğitim sistemindeki rolünü ve öğretmenlerin mesleki gelişimine etkilerini anlamamıza katkı sağlamaktadır. Bu araştırma bulguları beş ana tema şeklinde oluşturulmuştur. Bu temalar şunlardır; ÖMK’ya duyulan ihtiyaç ve nedenler, ÖMK’nın dün ve bugün, ÖMK’ya sendikal bakış, ÖMK’ya yönelik kaygılar ve ÖMK’nın yarını olmak üzere beş ana tema olarak kategorize edilmiştir.

Araştırmamızın birinci alt teması ÖMK’ya duyulan ihtiyaç ve nedenlerde, katılımcıların çoğunluğunun ÖMK’da belirtilen uzman öğretmenlik ve başöğretmenlik unvanlarına ihtiyaç olduğunu düşündüğü ancak bu unvanların

sınav şartına bağlanmasından memnun olmadığı belirlenmiştir Araştırmancın bu bulguları (Gül ve Güngör, 2022)'ün "Öğretmenlik Meslek Kanununa İlişkin Öğretmen Görüşler" araştırması ile benzer sonuçlar göstermektedir. Katılımcılar, ÖMK'nın yayınlanma nedenlerini politik, güvence, maaş artışı ve ekonomik destek (3600 ek gösterge verilmesi) gibi farklı şekillerde ifade etmişlerdir. Bu araştırma bulgusunda (Altunkaynak, 2023)'ün araştırmasıyla benzer sonuçlar göstermiştir. Araştırmancın ikinci temasında, ÖMK'nın yayınlanmasından önce ve sonra görüşlerinde pek bir değişiklik olmadığı, kanunun demokratik olmadığı ve tek taraflı olduğu ifade edilmiştir. Bu araştırma bulgusu da (Gül ve Güngör, 2022) yaptığı araştırma ile benzer sonuçlar göstermektedir. Katılımcılar, ÖMK'nın eğitim fakültelerinden emekliliğe kadar tüm süreci kapsamı gerektiğini vurgulamışlardır. Araştırmancın üçüncü temasında, katılımcılar sendikaların ÖMK ile ilgili tutumlarından memnun olmadıklarını ve sendikaların öğretmenleri yeterince temsil etmediğini belirtmişlerdir. Katılımcılar, sendikaların öğretmenlerin taleplerini yeterince dile getirmediğini, sendikal hesaplar peşinde koştuğunu ve öğretmenleri bilgilendirmediğini söylemişlerdir. Gül ve Güngör (2022)'ün sendikaların öğretmenlerin taleplerini dile getirmedeki yetersiz performansları yapmış oldukları araştırmada da benzer sonuçlar ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Yapılan literatür araştırmalarında sendikaların tutumlarının da farklılaştığı tespit edilmiştir. Sendikaların bu yöndeki tutum ve görüşlerini bu şekilde belirtmiştir. Eğitim-Bir-Sen (2022), sınav şartının kaldırılması veya değiştirilmesi talebinde bulunarak tüm resmî eğitim kurumlarında ilk derse girilmemesi ve kitlesel basın açıklaması yapılması çağrısı yapmıştır. Türk Eğitim-Sen (2022), ÖMK'nın iptal edilerek yeniden düzenlenmesini ve 10 yılını dolduran öğretmenlerin uzman, 20 yılını dolduran öğretmenlerin ise sınavsız bir şekilde başöğretmen olmasını talep etmiştir. Eğitim-İş (2022), ÖMK'nın iptal edilerek yeniden düzenlenmesini ve 1 Kasım 2022 tarihinde tüm eğitim emekçilerine iş bırakma çağrısı yapmıştır. Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası (2022), ÖMK'nın özel sektör öğretmenlerini yok saydığını ve taban maaş uygulamasını onaylamadığını belirtmiştir. Eğitim-Sen (2022), ÖMK'nın öğretmenlik mesleği kanunu olmadığını ve sınav şartına geçit vermemesini istemiş ve Anayasa Mahkemesi'ne itiraz dilekçeleri sunmuştur. Sonuç olarak, bu çalışma, Türkiye'deki öğretmenlerin Öğretmenlik Meslek Kanunu'na ilişkin görüşlerinin genel olarak olumsuz olduğunu ortaya koymuştur. Öğretmenler, ÖMK'nın mesleki gelişimlerine katkı sağlamadığını düşünmekte ve sınav şartı gibi unsurları eleştirmektedirler. Bu nedenle, ÖMK'nın öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda yeniden düzenlenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Araştırmancın dördüncü temasında, katılımcılar sınav şartının adaletsizlik, stres ve rekabet yaratacağı; unvanların mesleki gelişime katkı sağlamayacağı; özlük haklarının yetersiz kalacağı kaygılarını dile getirmişlerdir Beşinci tema olan "ÖMK'ın Yarını"nda, katılımcılar ÖMK'nın revize edilmesi gerektiğini; sınav şartının kaldırılması veya değiştirilmesi gerektiğini; unvanların nitelikli eğitim programlarıyla desteklenmesi gerektiğini; özlük haklarının iyileştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Araştırmancın bu bulguları ÖMK ile yapılan bazı araştırma bulguları ile benzer sonuçlar göstermektedir (Köse ve Öztürk, 2023; Ertan Kantos, 2021; Altunkaynak, 2023).

ÖNERİLER

Bu araştırma, ÖMK ve sendikalar arasındaki ilişkileri derinlemesine analiz etmesi bakımından önemli bir katkı sağlamaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin ÖMK'ya ilişkin görüşlerini ve yaşadıkları kaygıları da göz önüne sermektedir. Bu sayede, eğitim sektörünün geleceği için önemli ipuçları sunmaktadır. Ancak, araştırmanın sınırlılıkları da göz ardı edilmemelidir. Araştırma kapsamında sadece belirli sendikalara üye olan katılımcılarla görüşülmüştür. Bu

nedenle, bulguların genelleştirilebilirliği sınırlıdır. Ayrıca, araştırmada nitel araştırma desenlerinden görüşme yöntemi kullanmıştır. Gelecek çalışmalarda, farklı sendikalara üye olan veya sendika üyesi olmayan öğretmenlerle de görüşülerek, ÖMK'ya ilişkin görüşlerin daha kapsamlı bir şekilde incelenmesi önerilmektedir. Ayrıca, araştırmanın nicel bir yöntemle de desteklenmesi, bulguların geçerliliğini ve güvenilirliğini artıracaktır. Aşağıda öneriler sunulmuştur.

- Öğretmenlerin Katılımı ve Temsil Edilme Hakkı: Öğretmenlerin, öğretmenlik meslek kanunu ve eğitim politikalarıyla ilgili kararlara katılımı teşvik edilmelidir. Meslek örgütlerinin, öğretmenlerin sesi olması sağlanarak, yasal düzenlemelerde etkin rol almaları teşvik edilmelidir.

- Mesleki Gelişim ve Sürekli Eğitim: Öğretmenlerin mesleki gelişimi için sürekli eğitim programları düzenlenmeli ve bu programlar öğretmenlerin ihtiyaçlarına yönelik olmalıdır. Eğitim sendikaları, sürekli eğitim programlarının oluşturulmasında etkin rol oynamalı ve öğretmenlerin beklentilerini yansıtmalıdır.

- Performansa Dayalı Değerlendirme: Öğretmenlerin değerlendirilmesi objektif, adil ve şeffaf bir şekilde yapılmalıdır. Performansa dayalı değerlendirme sistemlerinin oluşturulmasında öğretmenler ve eğitim sendikalarıyla işbirliği yapılmalıdır. Rekabeti değil, işbirliğini teşvik eden bir değerlendirme modeli oluşturulmalıdır.

- Özlük Hakları ve Maaş Adaleti: Öğretmenlerin özlük hakları güvence altına alınmalı ve maaş adaleti sağlanmalıdır. Uzman öğretmenlik ve başöğretmenlik gibi unvanlara sahip olan öğretmenlerin maaşları, emeklerinin karşılığı olan düzeyde olmalıdır. Eğitim sendikaları, özlük haklarına dair düzenlemelerin oluşturulmasında aktif rol almalıdır.

- Eğitim Sendikalarının Güçlendirilmesi: Eğitim sendikalarının güçlendirilmesiyle öğretmenlerin haklarını savunma kapasiteleri artırılmalıdır. Sendikalar, öğretmenlerin taleplerini daha etkin bir şekilde iletebilmeli ve mücadelelerini sürdürebilmelidir.

- Eğitim Sendikalarının Eğitimi ve Bilinçlendirmesi: Eğitim sendikaları, üyelerini eğitmeli, haklarını ve sorumluluklarını anlatmalı ve meslektaşları arasında dayanışmayı güçlendirecek etkinlikler düzenlemelidir. Bilinçli ve bilgili öğretmenler, mesleklerinin geleceğine dair daha bilinçli kararlar alabilirler.

- Öğretmenlik Meslek Kanunu'nun İyileştirilmesi: Öğretmenlik Meslek Kanunu, öğretmenlerin beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde gözden geçirilmeli ve iyileştirmelere açık hale getirilmelidir. Bu süreçte eğitim sendikaları, kanunun oluşturulmasına katkıda bulunmalı ve öğretmenlerin görüşlerini yansıtmalıdır.

- Adaletli ve Şeffaf Atama Politikaları: Atama politikaları adaletli ve şeffaf bir şekilde oluşturulmalıdır. Atama süreçlerinde liyakat esas alınmalı ve öğretmenlerin tercihleri göz önünde bulundurulmalıdır. Eğitim sendikaları, atama politikalarının oluşturulmasında öğretmenlerin haklarını savunmalıdır.

▪ Bu öneriler doğrultusunda, eğitim sendikalarının etkin katılımıyla şekillenen bir Öğretmenlik Meslek Kanunu oluşturularak, öğretmenlerin hakları güvence altına alınmalı ve eğitim sistemi, öğretmenlerin ihtiyaçlarına uygun olarak geliştirilmelidir. Bu şekilde, Türkiye'deki eğitim sistemi daha nitelikli ve adil bir yapıya kavuşabilir.

KAYNAKÇA

Aktürk, Ş. (2012). Öğretmenlik Mesleği ve Değerleri. İstanbul: Yayınevi.

Altan, M. Z. & Özmuşul, M. (2022). Geleceğin Türkiye'sinde Öğretmen Refahı: Öğretmenlik Meslek Kanununun Kayıp Parçası . Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi , 4 (1) , 24-42 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akef/issue/68985/1092267>

Altunkaynak, M. (2023). Öğretmenler, Öğretmenlik Meslek Kanunuyla Tanımlanmış Uzman Öğretmenlik ve Başöğretmenlik Hakkında Ne Düşünüyor? . Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , 23 (3) , 1438-1457 . DOI: 10.17240/aibuefd.2023..-1221851

Büyüköztürk Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2018). Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri (25. Baskı). PegemA.

Eğitim-Bir-Sen. (2022). "Eğitim-Bir-Sen'in Öğretmenlik Meslek Kanunu Talepleri". Erişim tarihi: 1 Ekim 2022, <https://www.egitimbirsen.org.tr/haber/egitim-bir-senin-ogretmenlik-meslek-kanunu-talepleri-aciklandi>

Eğitim-İş. (2022). Eğitim-İş'in Öğretmenlik Meslek Kanunu Talepleri. (Ekim 2022), Erişim adresi: <https://www.egitimis.org.tr/basin/duyurular/2606-egitim-is-tarihinde-ilk-kez-egitim-emecilerine-hak-ariyor.html>

Eğitim-Sen. (2022). Eğitim-Sen'in Öğretmenlik Meslek Kanunu Talepleri". (Ekim 2022) Erişim adresi: <https://www.egitimsen.org.tr/haber/ogretmenlerin-kanun-talepleri-aciklandi>

Ertan Kantos, Z. (2021). Öğretmenlik mesleğinin itibarı ile ilgili öğretmen görüşleri . e-Kafkas Journal of Educational Research , 8 (3) , 682-702 . DOI: 10.30900/kafkasegt.983200

Gül, İ. & Güngör, C. (2022). Öğretmenlik Meslek Kanununa İlişkin Öğretmen Görüşleri . Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , 19 (3) , 1098-1123 . DOI: 10.33711/yyuefd.1090770

Köse, A. & Öztürk, G. (2023). Öğretmenlik Meslek Kanunu'nun Mesleki İmaj Bağlamında Değerlendirilmesi: Bir Karma Yöntem Çalışması . Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 20 (2) , 357-377 . DOI: 10.33437/ksusbd.1286748

Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası. (2022). Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası'nın Öğretmenlik Meslek Kanunu Talepleri". (Ekim 2022), Erişim adresi: <https://www.ozelsektorogretmenlerisendikasi.org.tr/haber/kanun-yazisi.html>

Sendika.Org. (2022). Öğretmenlik Meslek Kanunu neyi değiştirecek?, (Ekim 2022, Erişim adresi: <https://sendika.org/2022/08/ogretmenlik-meslek-kanunu-taslagina-iliskin-elestiriler-652169/>

TEDMEM. (2014). Türkiye'de Eğitim ve Öğretmenlik: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Ankara: Yayınevi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara. Seçkin Yayıncılık

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

HERMENEUTİK YAKLAŞIMIN İŞLETME ALANINDA KULLANIMINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA- WEB OF SCIENCE VERİ TABANINA DAYALI BİBLİYOMETRİK AĞ ANALİZİ ¹⁵

Prof. Dr. Yasemin BAL

Yıldız Teknik Üniversitesi, İİBF İşletme, İstanbul, Türkiye, yaseminmutluay@gmail.com

Dr. Esma DÖKMENER

Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, edokmener@gmail.com

Ceylan Merve BİNİCİ

Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, ceylan.binici@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmada, hermeneutik yaklaşımın işletme alanında yapılan akademik çalışmalar kapsamında nasıl değerlendirildiğinin anlaşılması amacıyla 1992-2023 yılları arasında yayınlanmış çalışmaların bibliyometrik analizi ve bilimsel haritalaması yapılmıştır. Bibliyometrik analize dahil edilen çalışmalar Web of Science veri tabanı üzerinden SCI-Expanded, SSCI ve ESCI atıf indekslerinde bulunan, işletme ve yönetim alanlarında hermeneutik yaklaşımı temel alınarak yazılmış 217 makaledir. Çalışmaların bibliyometrik ağlarının görselleştirilmesi için VOSviewer bilimsel haritalama programı kullanılmıştır. Bu haritalama programı üzerinden gerçekleştirilen analizler araştırmacıların çalışmak istediği kavramların daha önce kimler tarafından çalışıldığı, hangi anahtar kelimeler üzerinden vurgulandığı, hangi ülkeler kapsamında ele alındığı, hangi kurumlarca desteklendiği, yıllar bazında literatürde yeri ve öneminin nasıl gelişme gösterdiği gibi sorularının yanıtlarını görselleştirerek sunmaktadır. Bu kapsamda çalışmada yer alan yayınların değerlendirilmesi amacıyla alandaki yayın hacmindeki ve yayın sayısındaki değişimler, alandaki gelişmeler, konu başlıklarındaki eğilimler, yayın yapan yazarlar, ülke dağılımları ve anahtar kelimeler iş birlikleri VOSviewer programından yararlanılarak görselleştirilmiştir. Sonuçlar hermeneutik yaklaşımın kullanıldığı işletme alanına ait çalışmaların 1992 yılından itibaren kaleme alınmaya başladığını 2009 yılı itibarıyla yoğunlaştığını göstermektedir. Bu alanda çalışma yapan yazarlar incelendiğinde en çok çalışmanın Saint Mary's Üniversitesi'nde (Kanada) yönetim alanında çalışmalarını sürdüren Albert J. Mills (10 makale) ve Wawasan Üniversitesi'nde (Malezya) işletme alanında çalışmalarını sürdüren Balakrishnan Muniapan (10 makale) tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. En sık kullanılan anahtar kelimelerin hermeneutik başta olmakla birlikte kültür, liderlik, içsel liderlik, pozitivizm, eleştirel teori ve kolektif anlam oluşturma şeklinde olduğu görülmüştür. Makalelerin 195 tanesi İngilizce, 15 tanesi İspanyolca, 5 tanesi Portekizce ve 2 tanesi Rusça'dır. Makaleler arasında bir adet Türk çalışması yer almaktadır ve yazım dili İngilizce'dir. Çalışmada ayrıca analizi gerçekleştirilen makaleler kapsamında bu çalışmalara ev sahipliği yapan yayın kuruluşları, indeks dağılımı, çalışma yapılan ülkeler, yazarlar arası iş birliği ve en çok atıf alan yayınlar bilgilerine de yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bibliyometri, bilimsel haritalama, hermeneutik yaklaşım, sosyal ağ analizi.

¹⁵ Bu çalışma Yıldız Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince Desteklenmiştir. Proje Numarası: SBA-2021-4545

**A RESEARCH ON THE USE OF HERMENEUTIC APPROACH IN THE BUSINESS FIELD - BIBLIOMETRIC NETWORK
BASED ON WEB OF SCIENCE DATABASE¹⁶**

ABSTRACT

In this study, bibliometric analysis and scientific mapping of the studies published between 1992 and 2023 were carried out in order to understand how the hermeneutic approach was evaluated within the scope of academic studies in the field of business. The studies included in the bibliometric analysis are 217 articles written based on the hermeneutic approach in the fields of business and management, found in the SCI-Expanded, SSCI and ESCI citation indexes through the Web Of Science database. VOSviewer scientific mapping program was used to visualize the bibliometric networks of the studies. The analyzes carried out through this mapping program visually present the answers to questions such as who studied the concepts that researchers want to study before, through which keywords they were emphasized, in which countries they were discussed, by which institutions they were supported, and how their place and importance developed in the literature over the years. In this context, in order to evaluate the publications included in the study, changes in the volume and number of publications in the field, developments in the field, trends in topics, authors, country distributions and keyword collaborations were visualized using the VOSviewer program. The results show that studies on the business field in which the hermeneutic approach is used have started to be written since 1992 and have intensified as of 2009. When the authors study in this field are examined, it is seen that the most studies were carried out by Albert J. Mills (10 articles), who continues his studies in the field of management at Saint Mary's University (Canada), and Balakrishnan Muniapan (10 articles), who continues his studies in the field of business administration at Wawasan University (Malaysia). It has been observed that the most frequently used keywords are hermeneutics, culture, leadership, internal leadership, positivism, critical theory and collective meaning making. 195 of the articles are in English, 15 in Spanish, 5 in Portuguese and 2 in Russian. There is one Turkish study among the articles and the written language is English. The study also includes information about the publishing institutions hosting these studies, index distribution, countries where the study was conducted, collaboration between authors and the most cited publications within the scope of the articles analyzed.

Keywords: Bibliometrics, scientific mapping, hermeneutic approach, social network analysis.

GİRİŞ

Örgüt kültürü, bir örgütün gerçek anlamını şekillendiren önemli bir özelliktir. Bir organizasyondaki insan davranışı bu özelliğin ışığında anlaşılabilir ve analiz edilebilir. Örgüt kültürü, işlevsel – yapısal paradigmlar ve hatta onun kavramsal ve tarihsel anlamını yakalamaya çalışan fenomenoloji ve hermeneutik türü de dahil olmak üzere çeşitli metodolojik paradigmlar aracılığıyla analiz edilmekte ve yorumlanmaktadır.

HERMENEUTİK (YORUMBİLİM) YAKLAŞIM

Hermeneutik, kelime anlamı itibarıyla Grekçe ‘hermeneuein’ sözcüğünden türemiştir ve “ifade etmek, açıklamak, tercüme etmek” anlamlarına gelmektedir (Gadamer, 2003). Dilthey, Heidegger, Schleiermacher gibi teorisyenler günümüz hermeneutik anlayışının gelişmesine katkı sağlamışlardır. Bu kavram ortaya çıktığı ilk dönemlerde kutsal metinlerin yorumlanması ve anlaşılması olarak karşımıza çıkmış, Gadamer’in çalışmalarıyla birlikte ‘çağdaş hermeneutik’ olarak literatürde yerini almıştır (Fırıncıoğlu, 2016). Çevresiyle etkileşim halinde olan insan, sürekli

¹⁶ This work was supported by Research Fund of the Yıldız Technical University. Project Number: SBA-2021-4545

olarak bir anlamlandırma içerisinde. Bunun doğal bir sonucu olarak sosyal olguları yorumlar ve kendisini bu döngü içerisinde konumlandırır (Özcan, 2000). Schleirmacher hermeneutiği 'anlama sanatı' (Temir, 2018), Dilthey 'metinlerden yasalara varma sanatı' (Heidegger, 1997), Gadamer ise 'hakikat arayışı' (Aslan ve Yavuzcan, 2008) olarak tanımlamaktadır.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ VE AMACI

Bibliyometrik çalışmalar akademik çalışmaların yazar, anahtar kelime, yayın yılı, atıf gibi bilgilerinin sayısal analizler ve istatistikler yardımıyla incelenmesini sağlamaktadır (Borgman ve Furner, 1990). Tanımlayıcı ve değerlendirici yapısı ile araştırmacılara faydalar sunan bibliyometrik çalışmalar çalışılan konunun tarihsel gelişimi ve hangi dönemde trend olup hangi dönemde etkisinin azaldığı gibi yaşamsal döngüsüne yönelik tanımlayıcı bilgiler sunmakla birlikte bu çalışmaların birbirlerinden etkilenme derecesinin görülmesine de yardımcı olmaktadır (McBurney ve Novak, 2002). Kısacası bibliyometrik çalışmalar, ilgili alanda gerçekleştirilmiş olan akademik çalışmaların etkinliğini ortaya çıkararak, araştırmacıların kavramlarla ilgili geniş çaplı bilgiyi bir arada bulması ve değerlendirmesine olanak sağlar (Atılğan vd., 2008).

Sosyal Ağ Analizi yöntemi ise ağ yapı ve grafikler ile sosyal yapıların incelenmesidir. Bu açıdan sosyal ağ analizi yöntemi farklı kurumlar (örneğin üniversiteler, araştırma merkezleri ve sponsorlar) ve aktörler (örneğin akademisyenler) arasında bulunan sosyal ağları gösterme ve analiz etme amacıyla kullanılan bir araçtır (Otte ve Rousseau, 2002). Sosyal Ağ Analizi ortaya koyduğu ağ haritası üzerinden bahsi geçen kurumlar ve aktörler arasındaki ilişkileri görselleştirmektedir. Gerçekleştirilen bu çalışmada taranan makaleler üzerinden ilişki ağlarının görselleştirmesi için VOSviewer programı kullanılmıştır. VOSviewer, bibliyometrik ağların görselleştirilmesi için tasarlanmış bir bilimsel haritalama programıdır. Anahtar kelime analizi, eş-yazarlık, eş kurumlar, atıf ilişkileri gibi ağların görselleştirilmesine yönelik analizler VOS (Visualization of Similarities) algoritması ile gerçekleştirilmektedir. Bu algoritmayla bibliyometrik veri setleri içinde oluşturduğu belirlenen parametrelere bağlı olarak küme ve kümeler arasında bağlantıları ile ağ ve yoğunluk haritaları (heat map) oluşturulmaktadır. VOSviewer kullanımı araştırmacılara aşağıda yer alan bazı sorulara ilişkin yanıtlar sunmaktadır:

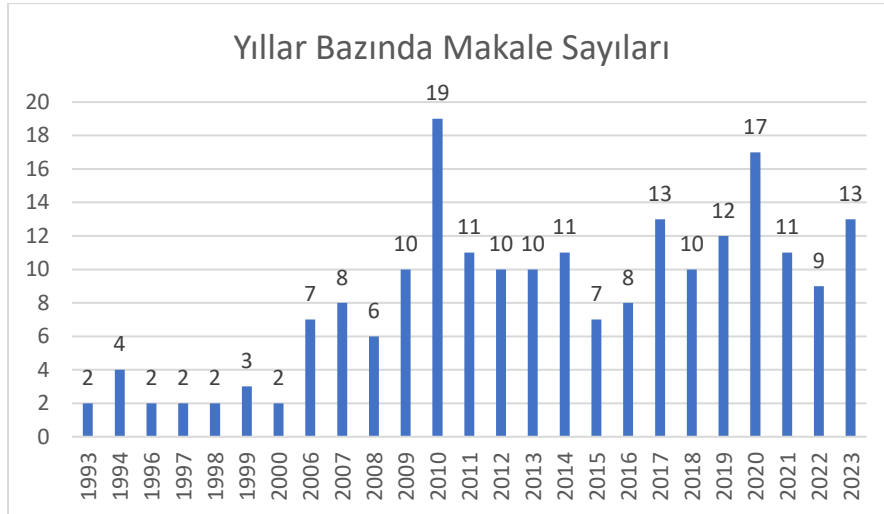
- Çalışılmak istenen kavram/ kavramlar hakkında en çok çalışma gerçekleştiren araştırmacılar kimlerdir?
- Çalışılmak istenen kavram/ kavramlar hakkında hangi anahtar sözcükleri incelemek gerekir?
- Çalışılmak istenen kavram/ kavramlar en çok hangi ülkeler / kurumlar tarafından çalışılıyor?
- Çalışılmak istenen kavram/ kavramlar hangi yıllarda literatürde yer edinmiş? Hangi yıllarda önemi artmış? Hala çalışılabilecek güncelliğe sahip mi?

Dergilere, yazarlara, anahtar kelimelere vs. dair meta veriler Clarivate Analytics'ten bir veri tabanı olan Web of Science (WoS) Core Collection veri tabanından indirilmiştir. Web of Science veri tabanı, tek bir arabirimden birden çok veri tabanında aynı anda arama yapılmasına olanak sağlayan ve bilimsel amaçlar için en yaygın kullanılan veri ve alıntı veri tabanı olduğu için tercih edilmiştir. Web of Science veri tabanı, bilimsel yayınların en tutarlı veri tabanlarından biri olarak kabul edilir (Zhao ve Strotmann, 2015). Web Of Science (WOS) veri tabanında indirildikten sonra program ile ilişki ağı görselleştirmesi gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma kapsamında, Hermeneutik (Yorumbilim) Yaklaşımın İşletme alanında yapılan akademik çalışmalar içerisindeki tarihsel gelişimini ortaya koymak, kavramın hangi alan, disiplin ve kavramlarla ilişkili olabileceğini tahmin etmek amacıyla bibliyometrik analizden yararlanılmıştır. Hermeneutik (Yorumbilim) Yaklaşımın İşletme alanında kullanıldığı akademik çalışmalar kapsamında yazarların, kurumların, ülkelerin ve anahtar kelimelerin iş birlikleri sunulmuştur. Çalışma verileri 1992-2023 yılları arasında, Web of Science veri tabanı üzerinden SCI Expanded, SSCI ve ESCI atıf indekslerinde bulunan işletme ve yönetim alanlarında yazılmış makaleden oluşmaktadır. Bu kapsamda 217 makale bibliyometrik olarak incelenmiştir. Tüm yayınlar İngilizcedir. Çalışmanın amacı felsefi bir yaklaşım olan bu yorumlama teorisini metodolojisini işletme alanında kullanan çalışmalarını değerlendirmek ve gelecek çalışmalar için öngörü sağlamaktır. Bu kapsamda çalışmada yer alan yayınların değerlendirilmesi amacıyla alandaki yayın hacmindeki ve yayın sayısındaki değişimler, alandaki gelişmeler, konu başlıklarındaki eğilimler, yayın yapan ülke ve yazarlar analiz edilmiştir.

BULGULAR

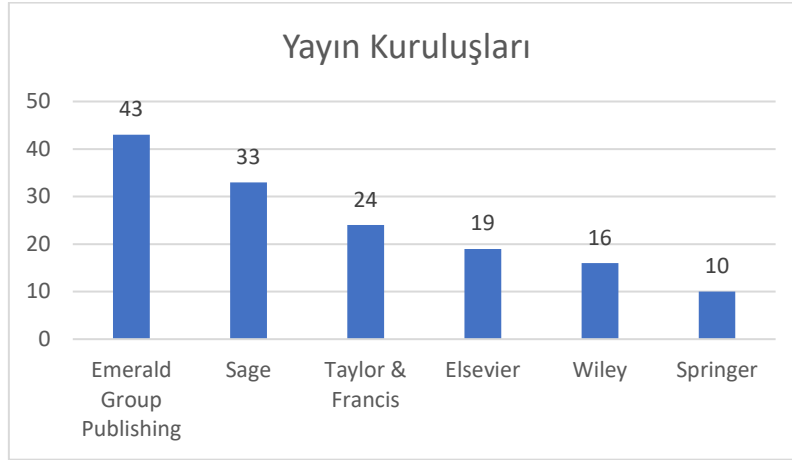
Grafik 1’de 1992-2023 yılları arasında SCI Expanded, SSCI ve ESCI kriterlerine uygun olarak oluşturulan, işletme ve yönetim, alanlarında bulunan 217 makalenin yıllara bağlı dağılımı yer almaktadır. Kongre bildirileri ve diğer yayın türleri çalışmaya dahil edilmemiştir. Hermeneutik (Yorumbilim) Yaklaşımın İşletme alanında değerlendirildiği çalışmaların 1992 yılından itibaren kaleme alındığı ve 2009 yılından itibaren popülaritesinin arttığı görülmektedir.

Grafik 1: Yıllara Göre Makale Sayılarındaki Değişim

Felsefi bir yaklaşım olan Hermeneutik (Yorumbilim) Yaklaşımın Web of Science veri tabanına girişi 1975 yılına dayanmaktadır. O yıldan bugüne toplamda 13,167 tane akademik çalışma yapıldığı ve bunlardan 11,562 tanesinin makale olduğu görülmektedir. Ancak bu teorinin işletme alanında yer bulması yakın bir dönem olan 1992’ye dayanmaktadır.

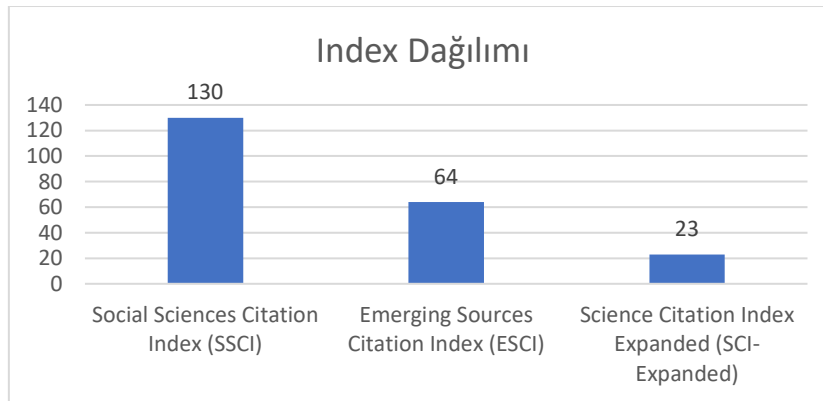
Grafik 2’de konu ile ilgili yayınlara ev sahipliği yapan yayın kuruluşlarına yer verilmektedir. Bu yayın kuruluşları en çok yayın sayısına sahip olanlar olarak belirlenmiştir. 217 adet makalenin 39 farklı kuruluş tarafından yayınlandığı görülmüş, bu kuruluşlar arasından en çok yayın sahibi olanlar derlenmiştir.

Grafik 2: Konu ile Alakalı En Çok Yayın Yapan Kuruluşlar

İşletme alanındaki çalışmalara ağırlık veren İngiltere merkezli Emerald Group 43 adet makale yayını ile ilk sırada yer almaktadır. Bu yayın kuruluşunu sağlık bilimleri, mühendislik ve sosyal bilimler alanında yayınlar yapan Amerikan akademik yayıncılık şirketi Sage 33 adet makale yayını ile takip etmektedir. İngiltere merkezli Taylor & Francis, Hollanda merkezli Elsevier, küresel yapıda olan Wiley ve Amerikan yayıncılık şirketi Springer yayın sayısı bakımından diğer önemli kuruluşlardır.

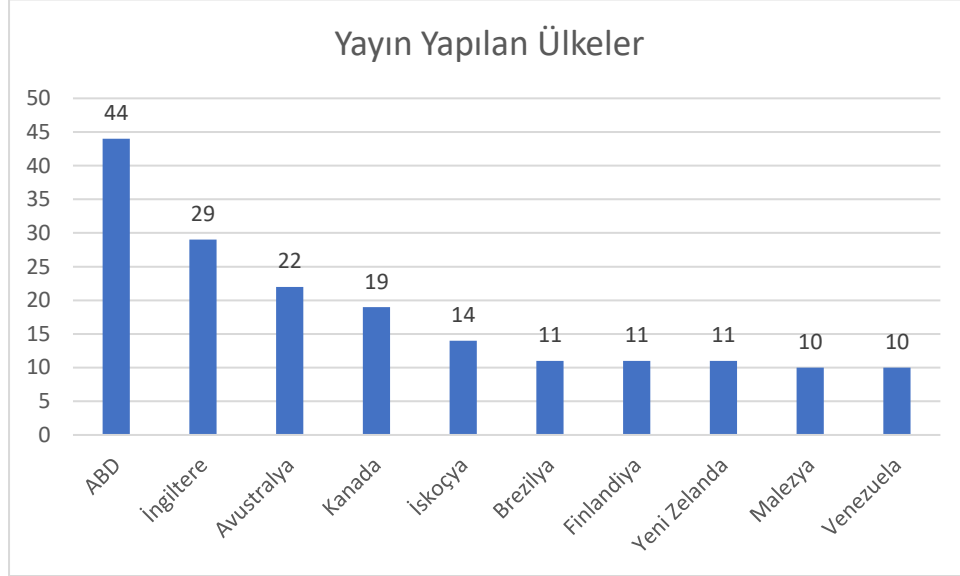
Grafik 3’te araştırma kapsamında yapılan çalışmaların indeksleri yer almaktadır.

Grafik 3: Index Dağılımı

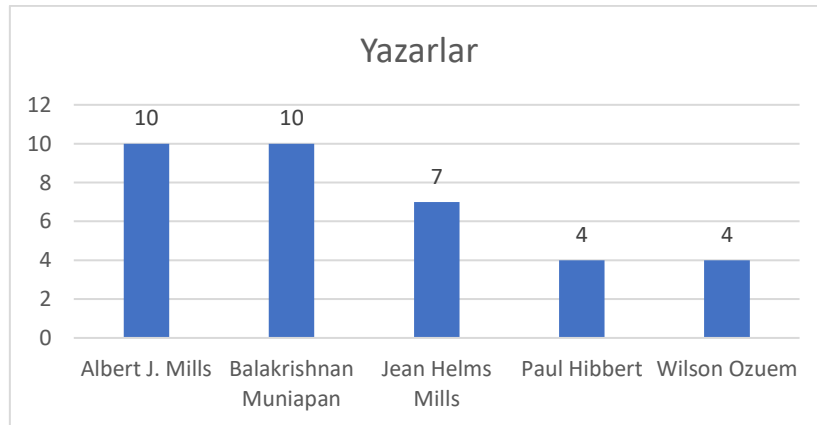
Grafik 4’te çalışma kapsamında kavramla ilgili en çok çalışma yayımlanan ülkeler ele alınmaktadır. Eser sayıları ülke bazında incelendiğinde, en fazla yayın yapan ülkenin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olduğu görülmektedir. Yayın yapılan ülkeler arasında değerlendirme yapılırken dikkat çeken bir husus 10 adet makale ile en çok yayın yapan ülkelerden biri olan Malezya’dır. Bu alanda en çok yayın yapan yazarlardan olan Balakrishnan Muniapan

(10 makale) çalışmalarının tamamını Malezya’da gerçekleştirmiştir. Yapılan analizde Türkiye için bir adet çalışmaya rastlanmıştır. Makalelerin yayın dili incelendiğinde ise 195 tanesinin İngilizce, 15 tanesinin İspanyolca, 5 tanesinin Portekizce ve 2 tanesinin Rusça yazıldığı görülmüştür. Türkiye’de yayımlanan makalenin dili İngilizce’dir.

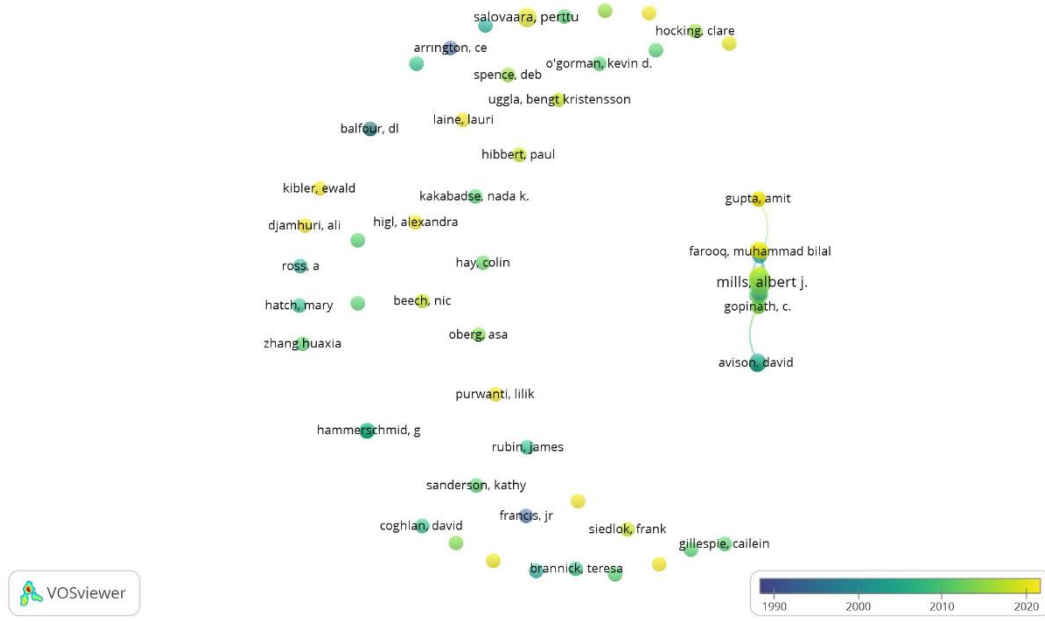

Grafik 4: En Çok Yayın Yapılan 10 Ülke

Grafik 5’te bu alanda en çok makalesi bulunan yazarlar yer almaktadır. En çok çalışmayı Kanada Saint Mary’s Üniversitesi’nde yönetim alanında çalışmalar yapan Albert J. Mills (10 makale) ve Malezya Wawasan Üniversitesi’nde işletme alanında çalışmalar yapan Balakrishnan Muniapan (10 makale) gerçekleştirmiştir. Saint Mary’s Üniversitesi’nden Jean Helms Mills 7 makale çalışmasına sahiptir ve tüm makalelerinde Albert J. Mills ortak yazardır. İskoçya St. Andrews Üniversitesi’nden Paul Hibbert (4 makale) ve İngiltere Cumbria Üniversitesi’nden Wilson Ozuem (4 makale) dikkat çeken diğer yazarlardır.

Grafik 5: En Çok Yayın Yapan Yazarlar

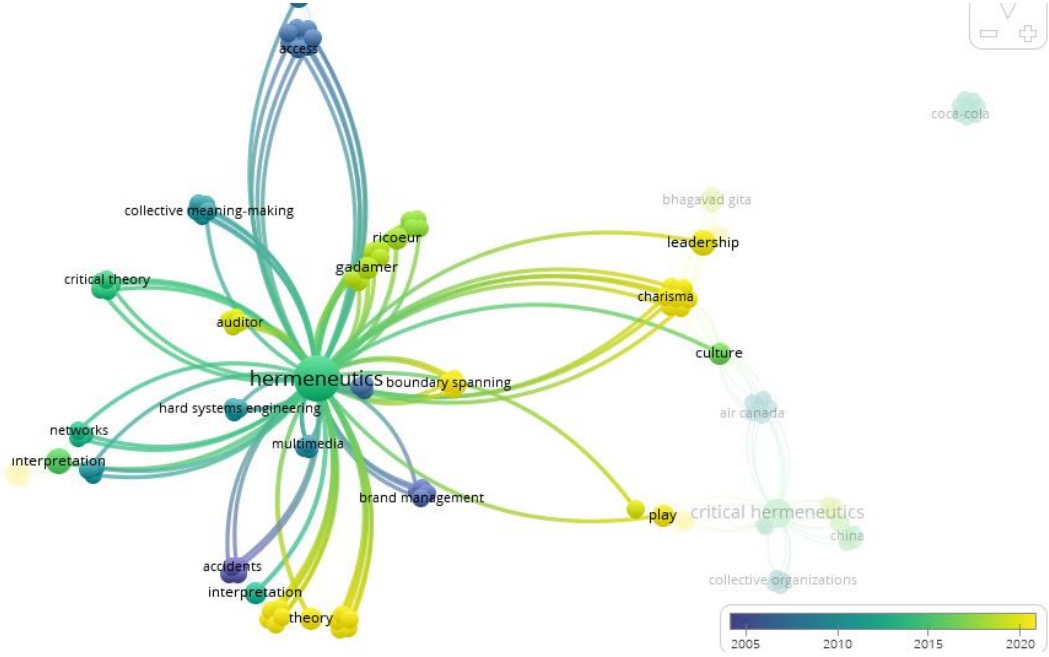

Şekil 1: En Çok Atıf Alan Yazarlar ve Atıf İş birliği Haritası

Şekil 1’de çalışmaları en çok atıf alan yazarlar yer almaktadır. Görselin sol kısmında hilal şeklinde görülen dağılım yayınlarında yüksek atıf alan ancak birbirlerinin çalışmalarına atıf yapmayan yazarları göstermektedir. Bu yazarlar arasında iş birliği bulunmadığı için yazarlar dağınık görülmekte ve aralarında bağlantı bulunmamaktadır. Görselin sağ kısmında ise yine yüksek atıf alan ve birbirlerinin çalışmalarına atıfta bulunan yazarlar görülmektedir. Yayın yılları ve yayınlar arası atıf ilişkileri de yine bu görselde yer almaktadır. En çok atıf alan yazarlar Teresa Brannick (334 atıf) ve David Coghlan’dır (334 atıf). İki yazarın aynı sayıda atıf almasının sebebi 2007 yılında birlikte yazmış oldukları “In Defense of Being Native: The Case for Insider Academic Research” isimli makaledir. Yazarlar bu makalede üç ana araştırma paradigmasından (pozitivizm, yorum bilgisi ve eylem araştırması) bahsetmektedirler. 262 atıf ile ikinci sırada Stephen J. Arnold ve Eileen Fischer yer almaktadır. yazarlar birlikte yazmış oldukları “Hermeneutics and Consumer Research” isimli makalede Hermeneutik felsefenin tüketici araştırmalarındaki yorumlayıcı ve eleştirel teori gelenekleriyle ilişkisini araştırmaktadır. En çok atıf alan bir diğer yazar grubu Richard J. Boland, Ramkrishman V. Tenkasi ve Dov Te’eni’dir. Her üç yazar da birlikte yazmış oldukları “Designing Information Technology to Support Distributed Cognition” isimli makale ile 213 atıf almışlardır. Yazarlar bu makalede bireyin örgütsel deneyime anlam kazandırdığı yorumlama sürecini bilgi teknolojilerinde meydana gelen değişimlerin örgütsel bilişi nasıl etkilediğini açıklamak için kullanmışlardır.

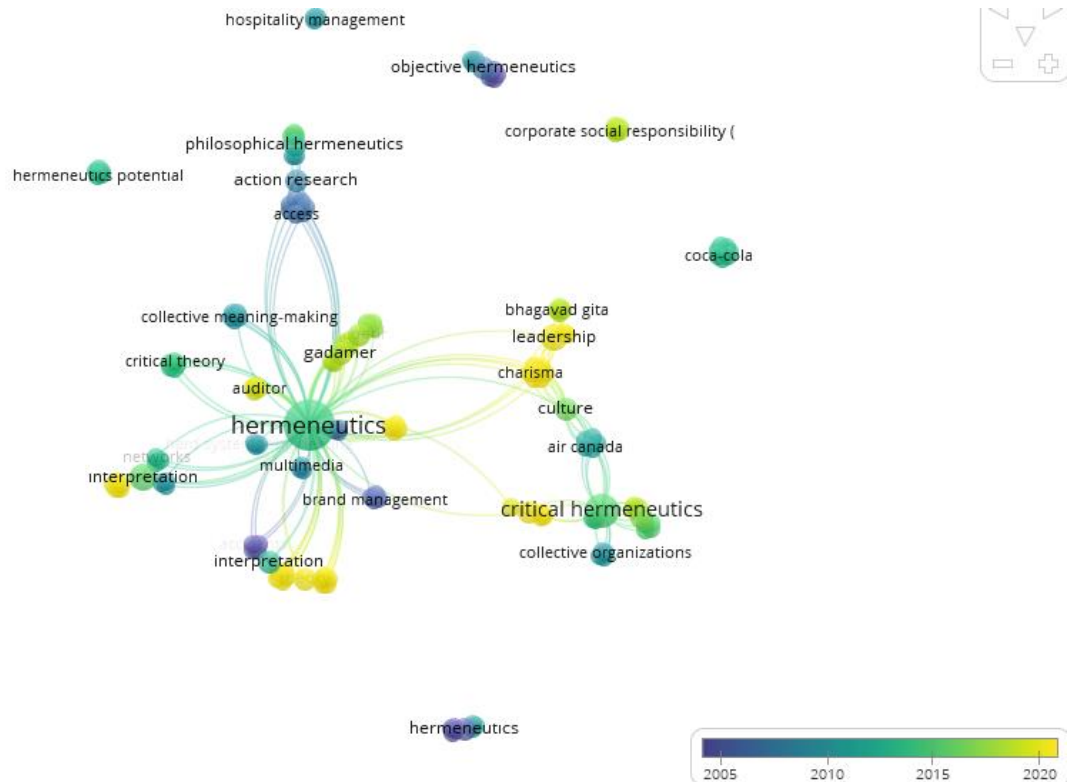
Şekil 2 gerçekleştirilen çalışmalarda “Hermeneutik” anahtar kelimesiyle birlikte en sık kullanılan diğer anahtar kelimeleri göstermektedir. Buna göre “Hermeneutik” anahtar kelimesinin geçtiği makalelerde kullanılan diğer anahtar kelimelerden bazıları kolektif anlam oluşturma (Collective meaning-making), eleştirel teori (Critical Theory), liderlik, etkileme yeteneği, kültür, sınır genişletme (örgütsel psikoloji ve sosyal bilim araştırmalarına yönelik anlamı ile) şeklindedir. Yine bu çalışmalarda anahtar kelime olarak karşımıza çıkan Gadamer Hermeneutik anlayışa katkılarıyla bilinen Alman felsefeci; Ricoeur ise benzer çalışmalarıyla ön plana çıkan Fransız felsefecidir.

Şekilde kullanılan anahtar kelimelerin yıllar bazında trend oluşu da renk skalası ile görülmektedir. Koyu renkten açık renge doğru gidildikçe kullanılan anahtar kelimelerin tarihte eskiden yeniye sıralaması mevcuttur.

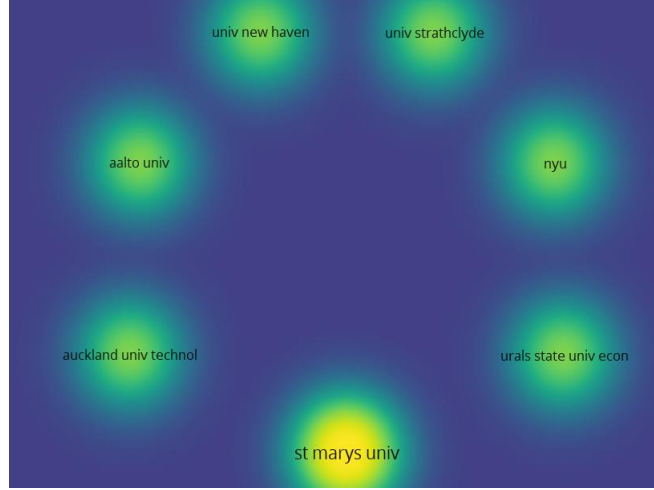
Şekil 2: “Hermeneutics - Hermeneutik” anahtar Kelimesiyle Birlikte Kullanılan Anahtar Kelimeler Haritası

Şekil 3 ise 217 makalede genel olarak (birbirleri ile bağlantısı gösterilmeden) en sık kullanılan anahtar kelimeleri göstermektedir.

Şekil 3: En Sık Kullanılan Anahtar Kelimeler Haritası

Gerçekleştirilen makale çalışmalarının en sık hangi kurumlarca desteklendiği Şekil 4'te sunulmaktadır. Bu çalışmalar yazarların bağlı bulundukları üniversiteler tarafından desteklenmiş görülmektedir. Kurumların gerçekleştirilen çalışmalar için birbirleri ile bağı bulunmadığından görselde kurumlar arası bağ görülmemektedir.

Şekil 4: Çalışmalara En Çok Destek Veren Kurumlar (Üniversiteler)

Görselde yer alan üniversiteler şu şekildedir:

- Univ new haven: University of New Haven (ABD),
- Univ strathclyde: University of Strathclyde (İskoçya),
- Nyu: University of New York (ABD),
- Urals state univ econ: Ural State University of Economics (Rusya),
- St mary's univ: University of Saint Mary's (Kanada),
- Auckland univ technol: Auckland University of Technology (Yeni Zelanda),
- Aalto univ: Aalto University (Finlandiya)

TARTIŞMA ve SONUÇ

Felsefi bir yaklaşım olan Hermeneutik (Yorumbilim) Yaklaşımın Web of Science veri tabanına girişi 1975 yılına dayanmaktadır. Ancak bu teorinin işletme alanında yer bulması yakın bir dönem olan 1992'ye dayanmaktadır. Gerçekleştirilen çalışma ile Hermeneutik (Yorumbilim) Yaklaşımın işletme alanında yapılan akademik çalışmalar kapsamında nasıl değerlendirildiğinin anlaşılması amaçlanmaktadır. Bu sayede bu çalışmaların hangi yazarlar ve hangi yayınlar üzerinden erişilebilir olacağını anlamak için yol haritası çizilmektedir. Bu çalışma, araştırmacılara kavramla ilgili gerçekleştirmeyi planladıkları çalışmada neyi, nasıl ve kiminle çalışabileceklerine dair bilgiler konusunda rehberlik edecektir. Bu durum ise zamandan tasarruf sağlayacaktır. Bu çalışma kapsamında 1992-2023 yılları arasında, Web of Science veritabanı üzerinden SCI Expanded, SSCI ve ESCI atıf indekslerinde bulunan işletme ve yönetim alanlarında yazılmış 217 yayın bibliyometrik olarak incelenmiştir. Çalışmaların temel anahtar

kelimesi olan “Hermeneutik” anahtar kelimesiyle birlikte en sık kullanılan diğer anahtar kelimelerden bazıları kollektif anlam oluşturma (Collective meaning-making), eleştirel teori (Critical Theory), liderlik, etkileme yeteneği, kültür, sınır genişletme (örgütsel psikoloji ve sosyal bilim araştırmalarına yönelik anlamı ile) şeklindedir. Yine bu çalışmalarda anahtar kelime olarak karşımıza çıkan Gadamer Hermeneutik anlayışa katkılarıyla bilinen Alman felsefeci; Ricoeur ise benzer çalışmalarıyla ön plana çıkan Fransız felsefecidir. Anahtar kelimelerin yıllar bazında nasıl değiştiği incelendiğinde ise güncel çalışmalarda yenilik ve değişim karşısında örgüt içi ağları dış bilgi kaynaklarına bağlamayı açıklayan sınır genişletme teorisi ile çeşitli durumlarda insanların nasıl davranacaklarını inceleyen oyun teorisi yaklaşımlarının çalışmalara dahil edildiği görülmüştür. Eser sayıları ülke bazında incelendiğinde, en fazla yayın yapan ülkenin ABD olduğu (44 makale) ve onu İngiltere (29 makale) ile Avustralya’nın (22 makale) takip ettiği görülmüştür. Yayın dili ağırlıklı olarak İngilizcedir. Türkiye’den konu ile alakalı bir makale çıkmıştır ve yayın dili İngilizcedir.

Diğer bibliyometrik araştırmalarda olduğu gibi, bu çalışmada da birtakım sınırlılıklar mevcuttur. Analiz için temel olarak kullanılan bibliyometrik veriler, “Hermeneutics- Hermeneutik” ifadesi geçen araştırmaların Web of Science veri tabanından çekilmesi ile elde edilmiştir. Verilerin toplanması için tek veri tabanı kullanılması Hermeneutik (Yorumbilim) Yaklaşımın işletme alanında kullanıldığı tüm çalışmaların analize dahil edilmesini engellediğinden sunulan bakış açısı kısıtlı olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında gelecekteki çalışmalarda diğer veri tabanlarının da analize dahil edilmesi düşünülebilir (Schröder, Tiberius, Bouncken, & Kraus, 2020). Kesitsel olarak tasarlanan çalışmaya ait veriler Ekim 2023 tarihine kadar yayımlanmış makaleleri içerdiğinden 2023 yılı tamamlanmadan yayımlanacak olan yeni çalışmalar hakkında bilgi sağlayamamaktadır.

KAYNAKÇA

- Arslan, H., &Yavuzcan, İ. (2008). *Türkçe’de Gadamer’e Ön Söz* (H. Arslan, İ. Yavuzcan, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları
- Atılğan, D., Atakan, C., & Bulut, B. (2008). Türkçe Kütüphanecilik Dergilerinin Atıf Analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(4), 392-413.
- Borgman, C., & Furner, J. (1990). *Scholarly Communication and Bibliometrics*: Sage Newbury Park.
- Fıncıoğlu, S. (2016). Sosyal Bilimler ve Hermeneutik Üzerine Kısa Bir Değerlendirme, *Sosyoloji Dergisi*, 33: 37-48
- Gadamer, H. G. (2003). *Hermeneutik Üzerine Yazılar* (Ö. Doğan, Çev.). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Heidegger, M. (1977). *Sein und Zeit* (14th ed.). Tübingen: Niemeyer
- McBurney, M. K., & Novak, P. L. (2002, September). What is bibliometrics and why should you care?. In *Proceedings. IEEE international professional communication conference* (pp. 108-114). IEEE.
- Otte, E., & Rousseau, R. (2002). Social Network Analysis: A Powerful Strategy, Also for the Information Sciences. *Journal of information Science* , 28(6), 441-453.

Özcan, Z. (2000). *Teolojik Hermenötik*. İstanbul: Alfa Yayınları

Schröder, K., Tiberius, V., Bouncken, R. B., & Kraus, S. (2020). Strategic entrepreneurship: mapping a research field. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 27(3), 753-776.

Temir, E. (2018). Kriz Yönetimi ve Hermeneutic. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2): 283-302

Zhao, D., & Strotmann, A. (2015). *Analysis and visualization of citation networks*. Morgan & Claypool Publishers.

LEG REHAB MONITORING**AHMAD ZIKRI BIN AZMAN***Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, Malaya, zikri.azman05@gmail.com***Mrs. IDA MARIA BINTI MOHD YUSOFF***Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, iemaria80@gmail.com***ABSTRACT**

Bacak rehabilitasyonu izleme, ameliyattan sonra dizin ne kadar bükülebileceğini ölçen ve izleyen bir alettir. Bu cihaz, cerrahi hastaların ilerlemesini takip etmek için kullanılabilir ve doktorlara, hastaların hastaneden hemen taburcu edilip edilemeyeceklerini veya birkaç gün daha kalmaları gerekip gerekmediğini değerlendirme olanağı tanır. Bu özellikle faydalıdır çünkü hastalar ve doktorlar sıklıkla başka görevlerle meşgul olurlar ve ilerlemeyi kontrol etmeyi unutmak kolaydır. Bu projeyi hastaların günlük yaşamlarını sürdürürken gelişimlerini takip etmelerine yardımcı olmak için oluşturdum. Çocuklar, yetişkinler ve yaşlılar da dahil olmak üzere her yaştan insana yöneliktir. Cihaz, dizin bükülme sürecini tespit etmek için bir sıcak nokta sensörü kullanıyor ve sinyali akıllı telefona iletiyor. Sıcak nokta sensörü tarafından gönderilen verileri görüntülemek için blynk uygulamasını kullanıyorum. Diz belirli bir dereceye kadar büküldüğünde, MCU ESP 8266 bir kontrol cihazı görevi görerek belirli LED'leri yakar. Dizler yeni bir rekor kırdığında, dizler tamamen bükülene kadar sesli uyarı 'BİP' sesi çıkaracaktır. Her kayıt blynk uygulamasında alınır ve ilerlememizi takip etmek için bunu bir not defterine kaydedebiliriz. Hasta tamamen iyileşmiş kabul edilir ve dizini tamamen büktebildiğinde normal faaliyetlerine devam edebilir. Doktor kaydedilen verileri ileride başvurmak üzere saklayabilir. IoT tabanlı teknolojiler, insanları uzaktan izlemek için ilginç bir fikir olabilir.

Keyword: IoT, Leg Monitoring, MCU.

INTRODUCTION

Modern sağlık hizmetleri alanında etkili ve hasta odaklı rehabilitasyon çözümlerinin arayışı, "Bacak Rehabilitasyon İzleme Cihazı"nın ortaya çıkışıyla kayda değer bir ilerleme kaydetmiştir. Bu yenilikçi tıbbi teknoloji parçası, sağlık bakımının kritik bir yönünü ele almak ve bacak yaralanmalarından iyileşen bireylerin rehabilitasyon yolculuğunu geliştirmek için tasarlanmıştır.

Bacak rehabilitasyon izleme cihazı, IoT (Nesnelerin İnterneti) teknolojisinin, sensörlerin ve akıllı telefon uygulamalarının gücünü birleştirerek rehabilitasyon süreci boyunca hastanın ilerlemesine ilişkin gerçek zamanlı, veri odaklı bilgiler sağlayan çok işlevli ve akıllı bir sistemdir. Verimli, kişiselleştirilmiş ve ilgi çekici rehabilitasyon deneyimlerini teşvik ederek sağlık uzmanları ve hastalar için kapsamlı bir çözüm sunar.

Bu cihaz, bacak rehabilitasyonu sırasında hareket açıklığı, kas gücü ve fonksiyonel yetenekler gibi önemli ölçümleri doğru bir şekilde takip etme ve kaydetme yeteneği açısından özellikle değerlidir. Nesnelerin İnterneti'nin yeteneklerinden yararlanarak, uzaktan izlemeye olanak tanıyarak bireylerin, bulundukları yerden bağımsız olarak zamanında ve bilinçli bakım almalarını sağlar. Temel ölçümleri görüntüleyen ve başlatma/durdurma kontrolüne, veri sıfırlamaya ve ilerleme incelemesine olanak tanıyan kullanıcı dostu bir akıllı telefon uygulamasının sunduğu güç sayesinde hastalar artık iyileşme yolculuklarına aktif olarak katılabiliyor.

METHODOLOGY

Bacak rehabilitasyon izleme tasarımı Node MCU ESP8266, Lityum İyon Şarj Edilebilir, Dışiden dışıye jumper teli, Erkekten dışıye jumper teli, Potansiyometre 10K, ABS Tip 3D baskı braket, Alüminyum plaka, USB şarj cihazı, Kasa Kutusu, PCB kullanılarak yapılmıştır. düz tahta, Led, Buzzer ve Güç anahtarı. Bu cihazın işlemi gerçekleştirme şekli, dizlerin bükülmesinden sonraki hareketi algılayan potansiyometreden girişler göndermek, ardından giriş bir mikrodenetleyici MCU ESP8266 bileşenleri aracılığıyla gönderilecektir. Giriş gönderildiğinde LED yanacak ve sesli uyarı çıkış olarak şunu üretecektir.

Daha sonra, cihaza zaten bağladığım telefondan. Kontrol ve izleme ekranını görmek için blynk uygulamalarını açmalısınız. Ekranda ne kadar süredir rehabilitasyon yaptığınızı öğrenmek istediğinizde sayaç bulunmaktadır. Egzersiz yapmak için dizlerinizi büküğünüzde kaç tane yaptığınızı bilmek istediğinizde ekranda bir sayaç da bulunmaktadır. Hedefinize ulaşp ulaşmadığınızı görmek için dizlerinizin ne kadar bükülebileceğini söyleyen uygulamalarda da görüntülenen maksimum açı. Hazır olduğunuzda rehabilitasyona başlamak için blynk uygulamalarından başlat tuşuna basabilir ve ekrandaki stop tuşuna basarak cihazı durdurabilirsiniz. Veriler not defterine veya nota kaydedilebilir. Cihazı kapatmadan önce sıfırlama tuşuna basın. Ardından telefonun cihazla bağlantısını kesin.

Ancak bacak rehabilitasyonu izlemesinin onların hemen iyileşmesine yardımcı olmadığını unutmamak önemlidir. Bunun yerine hastanın iyileşme dönemindeki ilerlemesini izlemesine yardımcı olur. Bu metodolojilerin belirli kişilerde işe yarayabileceğini unutmamak önemlidir ve bacak rehabilitasyon izlemesini geliştirmeye çalışmadan önce kalifiye bir uzmana danışmak önemlidir.

FINDING

Bu proje anketlerin doldurulmasını içermektedir. 1. soru için daha önce herhangi bir bacak yaralanması veya ameliyatı geçirdiniz mi? Evet diyenlerin oranı %60'tır, bu da bacak ameliyatı geçirenlerin yarısından fazlasıdır. 2. soru için sizce dizinizin yaralanmasına ne sebep olabilir? Bunun bir kazadan kaynaklandığını söyleyenlerin oranı da %60'tır; diğerleri bunun spor veya aktivitelerden kaynaklandığını söyledi. Pek çok sporcunun veya futbolcunun ön çapraz bağ gibi bacak yaralanmaları yaşadığı doğrudur. Ancak hepimizin bildiği gibi bir kaza bize daha fazla zarar verir ve iyileşmemiz de spora göre daha fazla zaman alır. Sonraki soru: Ne zamandır bacak rehabilitasyonu gördüğünüzü düşünüyorsunuz? Katılımcıların çoğu 3 ay dedi. Aslında bu kişinin vücuduna göre değişir çünkü yaşlandıkça vücudunuz

daha yavaş iyileşir, ne kadar gençseniz iyileşme o kadar hızlı sürer. Ayrıca kişinin rehabilitasyonu ciddiye alıp almamasına da bağlıdır. 4. soru için, bir sağlık uzmanının önerdiği özel bir rehabilitasyon programını uyguluyor musunuz? Yanıt verenlerin %100'ü evet dedi çünkü iyileşme sırasında geride kalmadığınızdan emin olmak için profesyonel tavsiyelere uymanız önemlidir. Bir sonraki soruda, ameliyat sonrası yaralı bacağı izleyebilecek giyilebilir bir cihaz kullanmak ister misiniz? Katılımcıların yüzde 90'ı evet, yüzde 10'u ise hayır dedi. İnsanların ameliyattan sonra bu cihazı takmanız gerektiğini düşünebileceğini biliyorum. Ama yanılıyorsunuz çünkü bu cihaz ameliyattan 1 veya 2 hafta sonra takılabilir çünkü çok erken olursa yara yine de çok iyi iyileşmez ve hastaya sadece zarar verir. Ancak çok geç takarsanız rehabilitasyonunuz daha fazla zaman alır ve daha uzun sürer çünkü eğer geç başlarsanız bacak kasınız sertleşecek ve dizinizin bükülmesi zorlaşacaktır. 6. soru için: Giyilebilir bacak rehabilitasyonu izlemeyi kullanırken aklınıza gelebilecek herhangi bir endişe veya düşünce var mı? Benim hoşuma giden bir yanıtı alacağım: "Evet, bu projenin herhangi bir özelliği var mı?" Peki bilginiz olsun, bu cihaz üç özellik ile donatılmıştır: şarj edilebilir olması, gerçek zamanlı izlenebilmesi ve kolay olması. bağlanmak için. Bu proje, pil boşsa yeniden şarj edilebilecek bir pil kullanır. Ayrıca cihaza bağlanan akıllı telefonun ilerlemesini de izleyebilir veya doktor izleyebilir ve bu cihaz, bağlanmak için bir sıcak nokta sensörü kullanır. akıllı telefonu cihaza bağlayın. Son soru olarak bu projenin ilerlemesine yardımcı olacak yenilikler önerebilir misiniz? Daha hafif hale getirmem için yanıtlar var, bilgilerin gönderilmesi için daha uzun yapmamı söyleyen yanıtlar da var. Bu yanıtların tümü dikkate alınacaktır.

DISCUSSION AND CONCLUSION

IoT yeteneklerine sahip ESP8266 gibi bir MCU kullanarak bacak rehabilitasyonunun izlenmesi, sağlık teknolojisinde önemli bir ilerlemedir. Bu yaklaşım birçok önemli fayda ve husus sunar. Nesnelerin İnterneti teknolojisinin kullanımı, hastanın bacak rehabilitasyonunun ilerlemesinin gerçek zamanlı olarak izlenmesine olanak tanır. Sensörler, hareketler ve açılar hakkında doğru veriler sağlayarak sağlık profesyonelleri için değerli bilgiler sunar. IoT tabanlı bacak rehabilitasyonu izleme, kişiselleştirilmiş rehabilitasyon planlarına olanak tanır. Sağlık hizmeti sağlayıcıları, egzersizleri ve müdahaleleri bireyin özel ihtiyaçlarına göre uyarlayarak iyileşme sürecini optimize edebilir. IoT bağlantısı, rehabilitasyon sürecinin uzaktan izlenebileceği anlamına gelir. Hastalar, sık sık yüz yüze ziyaretlere gerek kalmadan sağlık hizmeti sağlayıcılarından rehberlik ve geri bildirim alabilirler. Hastalar, ilerlemeyi takip etme, hedef belirleme ve anında geri bildirim alma yeteneği sayesinde iyileşme sürecinde daha aktif bir rol oynarlar. Bu güçlendirme, motivasyonu ve rehabilitasyon programlarına bağlılığı artırabilir.

Conclusion:

Sonuç olarak, MCU ESP8266'yı IoT yetenekleriyle kullanarak bacak rehabilitasyonu izleme, rehabilitasyon alanında dönüştürücü bir yaklaşımdır. Hasta sonuçlarını iyileştirmek ve sağlık hizmeti sunumunun verimliliğini artırmak için gerçek zamanlı veri toplama, uzaktan izleme ve kişiselleştirilmiş bakımın gücünü birleştirir. Hastalar, iyileşme süreçlerine aktif olarak katılma yetkisine sahip oluyor ve sağlık hizmeti sağlayıcıları, karar alma sürecini bilgilendiren veriye dayalı içgörülerden yararlanıyor.

Teknoloji ilerlemeye devam ettikçe bacak rehabilitasyonunun izlenmesinde daha fazla gelişme olacağını öngörebiliriz. Bunlar, tahmine dayalı analiz için yapay zeka ve makine öğreniminin entegrasyonunu, daha fazla konfor ve rahatlık için giyilebilir teknolojinin kullanımını ve teletıp platformlarıyla daha derin entegrasyonu içerebilir. IoT ile bacak rehabilitasyonunun izlenmesi yalnızca umut verici bir yenilik değil, aynı zamanda hasta merkezli, veri odaklı sağlık hizmetlerinin gelişen manzarasının bir yansımasıdır.

RECOMMENDATIONS

Başarılı ve etkili bir sistem sağlamak için çeşitli önerileri dikkate almak önemlidir. Böyle bir sistemi tasarlamak ve dağıtmak için bazı önemli öneriler şunlardır:

Hasta Odaklı Tasarım: Hastaların ihtiyaç ve tercihlerine uygun, kullanıcı dostu arayüzlere ve mobil uygulamalara öncelik verin. İzleme sisteminin erişilebilir ve kullanımının kolay olduğundan emin olun.

Kapsamlı Sensör Seçimi: Bacak hareketini ve açılarını doğru şekilde yakalayan sensörleri dikkatlice seçin. Bu amaçla ivmeölçerler, jiroskoplar veya özel sensörler kullanmayı düşünün. Veri doğruluğunu sağlamak için kalibrasyon önemlidir.

Gerçek Zamanlı Geri Bildirim: Rehabilitasyon seansları sırasında hastalara gerçek zamanlı geri bildirim sağlayın. Bu, hastaları egzersizleri doğru bir şekilde yapma konusunda yönlendirmek için görsel ipuçları, ses sinyalleri veya dokunsal geri bildirim şeklinde olabilir.

Hedef Belirleme ve İlerleme Takibi: Mobil uygulamaya, hastaların rehabilitasyon hedeflerini belirlemesine, ilerlemeyi takip etmesine ve başarılarını görselleştirmesine olanak tanıyan özellikler ekleyin. İlerleme grafikleri ve istatistikler hastaları motive edebilir.

Sağlık Hizmeti Sağlayıcı Erişimi: Sağlık profesyonellerinin güvenli bir portal aracılığıyla hasta verilerine uzaktan erişebilmesini sağlayın. Rehberlik sağlamak, tedavi planlarını ayarlamak ve hastalarla iletişim kurmak için onlara yönelik özellikler uygulayın.

Mobil Uygulama Entegrasyonu: Hastalar ve sağlık hizmeti sağlayıcıları için kullanıcı dostu bir mobil uygulama oluşturun. Uygulama gerçek zamanlı verileri görüntülemeli, başlatma/durdurma kontrolüne izin vermeli ve egzersizler için net talimatlar sunmalıdır.

Güçlü IoT Bağlantısı: Güvenilir ve güvenli IoT bağlantısı sağlayın. ESP8266, Wi-Fi ağlarına güvenli bir şekilde bağlanmalı ve verileri HTTPS veya MQTT gibi güvenli protokolleri kullanarak bulut sunucularına aktarmalıdır.

Sağlık Hizmeti Sağlayıcılarıyla İşbirliği: Tasarım ve uygulama aşamasında sağlık hizmeti sağlayıcıları, fizyoterapistler ve rehabilitasyon uzmanlarıyla yakın işbirliği yapın. Onların içgörülerini ve uzmanlıkları, sistemi hastaların özel ihtiyaçlarına göre uyarlamak açısından çok değerlidir.

Bu tavsiyeleri takip ederek, yalnızca hasta sonuçlarını iyileştirmekle kalmayıp aynı zamanda sağlık profesyonellerinin daha etkili ve kişiselleştirilmiş bakım sunmalarını destekleyen bir bacak rehabilitasyon izleme sistemi oluşturabilirsiniz. Böyle bir sistem, bacak rehabilitasyonunu daha veriye dayalı, hasta odaklı ve erişilebilir hale getirerek ve sonuçta sağlanan bakımın kalitesini artırarak devrim yaratma potansiyeline sahiptir.

ETHICAL TEXT

Privacy: Leg rehab monitoring devices that use IoT technology may collect sensitive data about patients, such as their location, health status, and activity levels. It is essential to ensure that this data is collected and stored securely and that patients have control over their data.

Informed consent: Patients must be informed about the purpose of leg rehab monitoring and how their data will be used. They should have the right to opt-out of monitoring if they choose to do so.

Accuracy and reliability: Leg rehab monitoring devices must be accurate and reliable to ensure that patients receive the best possible care. Healthcare providers must ensure that the devices they use are tested and validated to ensure their accuracy and reliability.

Accessibility: Leg rehab monitoring devices must be accessible to all patients, regardless of their socioeconomic status or geographic location. Healthcare providers must ensure that patients have access to the devices they need to monitor their rehab progress effectively.

Data ownership: Patients must have ownership of their data and have the right to access and control their data. Healthcare providers must ensure that patients have access to their data and that their data is not used for purposes other than their rehab monitoring.

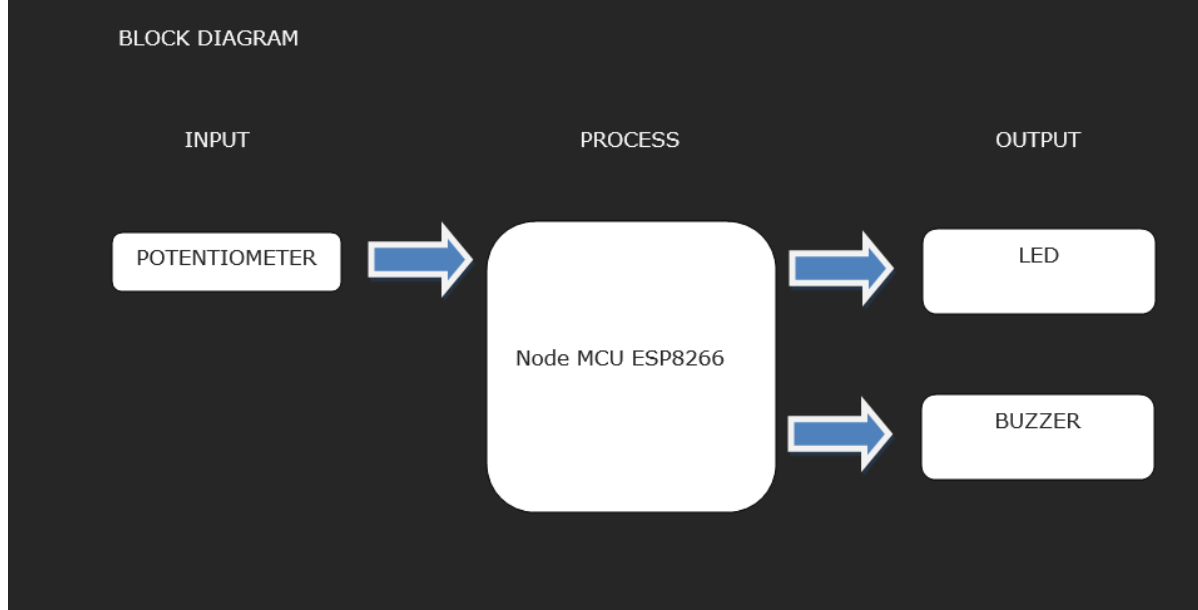
In conclusion, leg rehab monitoring using MCU ESP8266 with IoT has several ethical considerations that must be addressed. These considerations include privacy, informed consent, accuracy and reliability, accessibility, and data ownership. By addressing these considerations, healthcare providers can ensure that patients receive the best possible care while respecting their privacy and autonomy.

REFERENCE

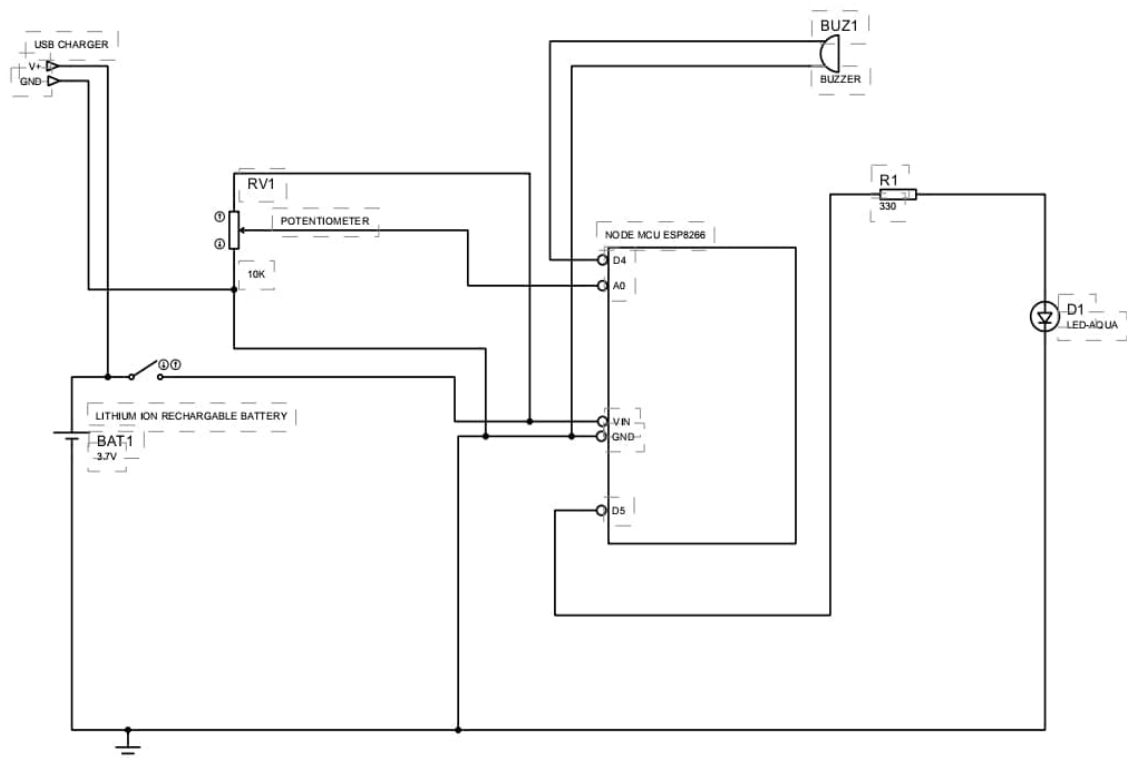
1. E. Shaw *et al.*, "Assisted Mobility Gait Training System," *Semantic Scholar*, Nov. 11, 2016. <https://www.semanticscholar.org/paper/Assisted-Mobility-Gait-Training-System-Shaw-Vasquez/f97d4992cd455dac1087272f76e22cb141fa17be> (accessed Oct. 31, 2023).
2. "A wearable system for long-term monitoring of knee kinematics," *ieeexplore.ieee.org*. <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/6211541> (accessed Oct. 31, 2023).
3. S. SHIMOOKA, T. AKAGI, S. DOHTA, W. KOBAYASHI, and T. SHINOHARA, "Improvement of Home Portable Rehabilitation Device for Upper-Limbs," *JFPS International Journal of Fluid Power System*, vol. 12, no. 1, pp. 10–18, 2019, doi: <https://doi.org/10.5739/jfpsij.12.10>.
4. A. A. M. Eskandar and M. M. A. Jamil, "Rehabilitation Monitoring System with IoT Application," *Evolution in Electrical and Electronic Engineering*, vol. 4, no. 1, pp. 97–108, May 2023, Available: <https://penerbit.uthm.edu.my/periodicals/index.php/eeee/article/view/10231>
5. K. Arun Ganesh, N. Sivakumaran, and S Kumaravel, "Lower Limb Amputees Rehabilitation: IOT-Based Real-Time Human Movement," *Lecture Notes in Electrical Engineering*, pp. 3017–3033, Jan. 2021, doi: https://doi.org/10.1007/978-981-15-8221-9_283.
6. I. Díaz, J. J. Gil, and E. Sánchez, "Lower-Limb Robotic Rehabilitation: Literature Review and Challenges," *Journal of Robotics*, vol. 2011, pp. 1–11, 2011, doi: <https://doi.org/10.1155/2011/759764>.

APPENDIX

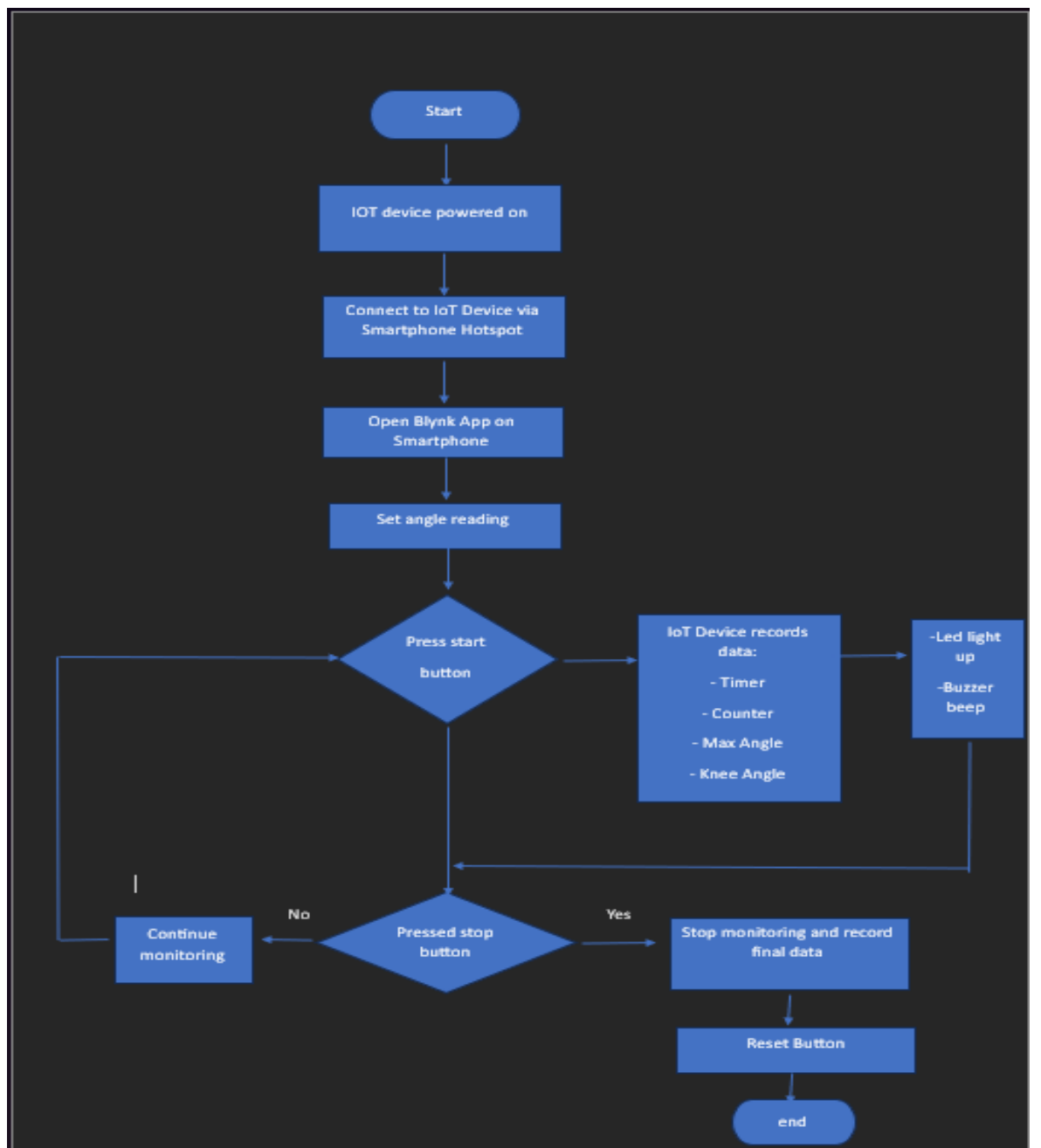
BLOCK DIAGRAM

SCHEMATIC DIAGRAM

FLOWCHART

EĞİTİMDE KARİKATÜR KULLANIMI: İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA KARİKATÜR KULLANIMINA İLİŞKİN BİR İNCELEME

Dr. Bahattin ERKUŞ

MEB, bahattinerkus@gmail.com

ÖZET

Bu çalışma ilkokul (1., 2., 3. ve 4. sınıf) Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerde karikatürlere ne oranda yer verildiğinin incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma kapsamında nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Veri toplama sürecinde ilkokul 1., 2., 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 156 metin ve 937 etkinlik incelenmiştir. Araştırmada verileri doküman incelemesi yönteminin aşamaları izlenerek toplanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları şu şekildedir: ilkokul 1. Sınıf Türkçe ders kitabında 36 metnin hiçbirinde karikatür kullanılmamıştır. Kitapta yer alan 127 etkinlikten sadece birinde karikatür kullanılmıştır. İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında 40 metnin hiçbirinde karikatür kullanılmamıştır. Kitapta yer alan 259 etkinlikten sadece ikisinde karikatür kullanılmıştır. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında 40 metnin sadece birinde karikatür kullanılmıştır. Kitapta yer alan 257 etkinlikten sadece birinde karikatür kullanılmıştır. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 40 metin ve bu metinlere bağlı 294 etkinlikten hiçbirinde karikatür kullanılmamıştır. Araştırma sonuçlarından elde edilen veriler doğrultusunda ilkokul Türkçe ders kitaplarında karikatürlere daha fazla yer verilmesi ve karikatür kullanımı ile ilgili ilkokul düzeyinde diğer ders kitapları da incelenerek bütüncül bir şekilde bakılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karikatür, Türkçe Ders Kitabı, Eğitimde Karikatür Kullanımı

THE USE OF CARTOONS IN EDUCATION: AN ANALYSIS OF THE USE OF CARTOONS IN PRIMARY SCHOOL TURKISH TEXTBOOKS

ABSTRACT

This study aims to examine the extent to which cartoons are used in the texts and activities in primary school (1st, 2nd, 3rd, and 4th grade) Turkish textbooks. A qualitative research method was adopted within the scope of the study. During the data collection process, 156 texts and 937 activities from 1st, 2nd, 3rd, and 4th grade Turkish textbooks were analyzed. The data were collected following the stages of the document analysis method. Descriptive analysis was used to analyze the data obtained in the study. The results of the research are as follows: In the 1st-grade Turkish textbook, cartoons were not used in any of the 36 texts. Only one of the 127 activities in the book included a cartoon. In the 2nd-grade Turkish textbook, cartoons were not used in any of the 40 texts. Only two of the 259 activities in the book included cartoons. In the 3rd-grade Turkish textbook, cartoons were used in only one of the 40 texts. Only one of the 257 activities in the book included a cartoon. In the 4th-grade Turkish textbook, none of the 40 texts and 294 activities included cartoons. Based on the results of the research, it is recommended that more cartoons be included in primary school Turkish textbooks, and that other textbooks at the primary school level should also be examined concerning cartoon use to gain a holistic perspective.

Keywords: Cartoon, Turkish Textbook, The Use of Cartoons in Education.

GİRİŞ

Eğitim ve öğretim, pek çok faktörü barındıran karmaşık bir süreç olarak değerlendirilebilir. Bu sürecin en önemli unsurlarından biri de ders kitaplarıdır. Ders kitabı, belirli bir dersin müfredatında yer alan konuları işleyen ve öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlayan temel kaynaklardır (Demirel, 2005). Ders kitapları, müfredatta belirtilen konuları belirli bir düzen ve plan çerçevesinde ele alıp açıklayan, öğrencileri hedefler doğrultusunda yönlendiren bir bilgi kaynağı olarak işlev görmektedir (İşcan ve Karadağ, 2021). Kitaplarda yer alan metinler genellikle şekiller, grafikler, resimler gibi görsel unsurlarla desteklenir. Görsel materyallerin kullanılmasındaki temel amaç, bireylerin zihinsel gelişimini ve yaratıcılığını teşvik etmek ve öğrenmenin kalıcı, anlamlı olmasını sağlamaktır (Dereli, 2008). Ders kitaplarında kullanılan görsel unsurlardan biri de karikatürlerdir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da karikatürler hikâye edici metinler başlığı altında yer almıştır.

Karikatürler eğitimde sadece bir görsel unsur olarak değil, aynı zamanda mizah barındıran yapılarıyla da öğrenme sürecinde önemli bir role sahiptir. Karikatür aracılığıyla iletişim kurmak kolaydır ve istenilen mesaj öğrenciye rahatlıkla iletilir (Ayyıldız, 2010). Akkaya (2011) karikatürü, "düşüncenin mizahla yoğrulup çizgiyle uyumlu bir şekilde betimlenmesi" olarak tanımlarken, Kaplan (2017) ise "çizgilerle yapılan söz sanatı" olarak tanımlamaktadır. Efe (2004), karikatürün ele aldığı konuyu derinlemesine işleyerek eleştiri işlevi gördüğünü, insanın güzel duygularını geliştirirken düşünceyi de ön plana çıkardığını belirtmektedir.

Çocuklar için karikatürler genellikle eğlenceli ve ilgi çekici olarak görülür. Çocuklar doğaları gereği eğlence arayışındadırlar; dikkat süreleri kısadır ve derslerde kolayca sıkılabilirler. Ancak, derslerin karikatürlerle işlenmesi, öğrencilerin ilgilerini canlı tutar ve daha uzun süre odaklanmalarını sağlar (Uslu, 2007).

Eğitim ortamında karikatürlerin eğitsel bir materyal olarak kullanılması, birçok katkı sunabilir (Uslu, 2007; Kleeman, 2006; Çer, 2017; Sever, 2007; Akt. Göçer ve Akgül, 2020):

- Karikatürler, etkili bir motivasyon aracı olarak öğrencinin dikkatini çeker.
- Öğrenme-öğretme sürecini çok yönlü bir hale getirir.
- Anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olur.
- Öğrencilerin hayal güçlerini kullanmalarını teşvik eder ve yaratıcı ifade yolları sunar.
- Demokratik bir öğrenme ortamının oluşumuna katkıda bulunur.
- Ezbersiz öğrenmeyi destekleyerek, öğrencilerin düşünce üretmelerine olanak tanır.
- Yoruma açık bir sanat dalı olarak, öğrencilerin farklı düşüncelerini ifade etmelerine zemin hazırlar.
- Sanata olan ilgiyi artırırken estetik anlayış ve farkındalık kazandırır.
- Toplumsal olaylara karşı bilinç geliştirir ve öğrencilerin daha farkındalıklı bireyler olmalarını sağlar.
- Karikatür yeteneği olan öğrencilerin keşfedilmesine katkı sağlar.
- Dersin dikkat çekici, geliştirme ve değerlendirme aşamalarında kullanılarak daha verimli bir ders ortamı oluşturur.

Karikatür temelli öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin başarıları ve tutumları üzerinde olumlu etkiler yaratabileceği düşünülmektedir (Durualp, 2006). Bu etkinliklerde kullanılacak karikatürler, metin ya da konulara uygun olmalı, kolay anlaşılabilir olmalı ve öğrencilerin seviyesine uygun olarak seçilmelidir. Aynı zamanda, etkileyici olmalı ve özellikle yazısız karikatürler tercih edilmelidir. Çünkü yazısız karikatürlerin evrensel bir dili vardır ve uzun tartışma ve yorumlamalara olanak tanır.

Alanyazına bakıldığında eğitimde karikatür kullanımı ile ilgili çalışmalara (Akengin ve İbrahimoglu, 2010; Göçer ve Akgül, 2020; Özdemir, 2018; Sarıkaya, 2020, Sidekli vd, 2014; Yüksel ve Adıgüzel, 2012) rastlanmaktadır. Bu çalışmalar genellikle karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarıları üzerine yapılan çalışmalardır. Ders kitaplarında kullanılan karikatürleri inceleyen çalışmalara bakıldığında ise ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki karikatürleri inceleyen bir bildiri (Sarıkaya, 2020) yer almaktadır. İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan karikatürleri inceleyen bir çalışmaya rastlanmaması bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu çalışma ilkökul (1., 2., 3.

ve 4. sınıf) Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerde karikatürlere ne oranda yer verildiğinin incelemeyi amaçlamıştır.

YÖNTEM

Çalışma kapsamında nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. “Nitel araştırmacılar, belli bir konu ile ilgili araştırma yaparken o konunun ‘ne kadar’ ya da ‘ne kadar iyi’ olduğunu öğrenmekten çok daha geniş bir bakış açısı elde etmek isterler” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2020).

Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecinde ilkokul 1., 2., 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 156 metin ve 937 etkinlik incelenmiştir. Araştırmada verileri doküman incelemesi yönteminin aşamaları izlenerek toplanmıştır. Doküman incelemesinin 5 aşaması vardır: dokümanlara ulaşma, orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma (Forster, 1995; Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Çalışma Kapsamında İncelenen Materyaller

Araştırmada çalışma materyalleri olarak;

- İlke Yayıncılık 1. Sınıf İlk Okuma Yazma Kitabı (2023)
- İlke Yayıncılık 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2023)
- İlke Yayıncılık 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2023)
- İlke Yayıncılık 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2023)
- Tuna Yayıncılık 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2023) kullanılmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. “Betimsel analiz içerik analizine göre daha yüzeysel bir analiz yöntemidir. Bu analizde elde edilen veriler, önceden belirlenmiş başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır. Amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013) Betimsel analize göre analiz edilen veriler bu açıklama bağlamında yorumlanmıştır.

BULGULAR

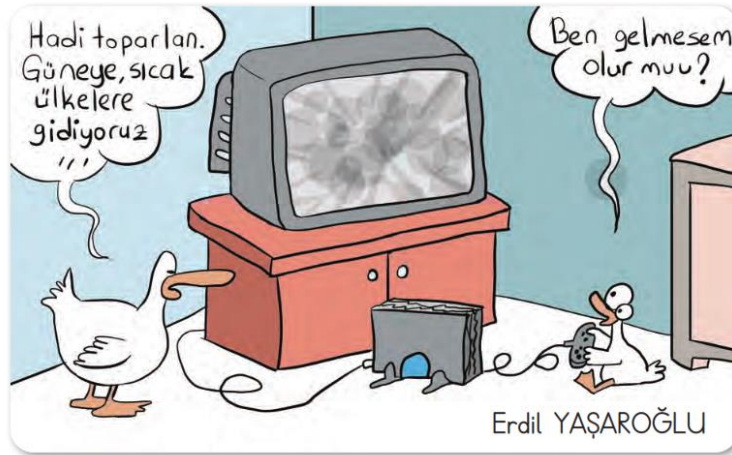
Araştırma bulguları aşağıda yer almaktadır:

Tablo 1. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Karikatür Kullanım Durumu

Tema	Metinler ve Etkinlik Sayıları	Metin ve Etkinliklerde karikatür kullanılma durumu
ERDEMLER	Kardeş Olalım	-
	Kaybolan Serçe Yavrusu	-
	Ailem	-
	Yapabilirim!	-
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	Atatürk’ün Yaşam Öyküsü	-
	Cumhuriyet Bayramı	-
	Atatürk Çocukları Çok Severdi	-
	Dedemin Madalyası	-
SAĞLIK VE SPOR	Çikolata Çocuk	-
	Burun	-
	Mağaradan Kanepeye	-
	Sağlıklı Büyüyelim	-
VATANDAŞLIK	Yeşim Tutumlu Olmayı Öğreniyor	-
	Buğdayın Macerası	-

	Elma ile Bayat Ekmek	-
	Çocuk Olmaya Hakkım Var	-
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Anneanneme Bilgisayar Öğretiyorum (9)	-
	Taşıtlar (8)	-
	Hava Her Yerde (9)	-
	Bilim ve İnsan (7)	6. etkinlik
	Televizyoncu Ali	-
		-
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Hâline Şükretmiş (9)	-
	Ben Sabiha Gökçen (8)	-
	Bayrak (8)	-
	Teşekkürler Atatürk! (8)	-
	Ramazan Davulcusu	-
		-
ÇOCUK DÜNYASI	Oyuncakçı (10)	-
	Beştaş Oyunu (10)	-
	Olsam (7)	-
	Benim Dünyam (7)	-
	Uç Uç Uçurtmam	-
		-
DOĞA VE EVREN	Oyuncu Bulut (8)	-
	Gökyüzü Ne Kadar Yüksek? (7)	-
	Dere (6)	-
	Bilgin Kırlangıç (6)	-
	Doğa Güncesi	-
		-
Toplam	36 Metin (127 Etkinlik)	1

İlkokul 1. Sınıf Türkçe ders kitabı incelendiğinde 36 metin 127 etkinlik olduğu görülmektedir. Metinlerde hiç karikatür kullanılmazken sadece “Bilim ve İnsan” metnini 6. etkinliğinde karikatür kullanıldığı tespit edilmiştir.

Görsel 1. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Karikatür Örneği

Tablo 2. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Karikatür Kullanım Durumu

Tema	Metinler ve Etkinlik Sayıları	Metinlerde ve Etkinliklerde karikatür kullanılma durumu
ERDEMLER	Bedenim Ne Anlatıyor? (10)	-
	Evim (9)	-
	Arslanla Fare (7)	-
	Yavaş (7)	-
	Haydi Çiçek Olalım	-

MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	Cumhuriyet Bayramı (10)	-
	Dedemin Anlattıkları (10)	-
	Çanakkale’de (9)	-
	Sığırtmaç Mustafa’nın Öyküsü (8)	-
	15 Temmuz	-
SAĞLIK VE SPOR	Büyüyünce Doktor Olacağım (8)	-
	Kış Mevsiminin Renkli Dostları (8)	-
	Tavşan Cino’nun Dişi Ağrıyor (8)	-
	İştahsız Çocuk (10)	-
	Kaykay	-
VATANDAŞLIK	Atla Eşek (9)	-
	Çiftçi (6)	-
	Nasıl Güvende Olabiliriz? (8)	-
	Toplu Yaşama Kuralları (7)	-
	Her İşimi Güzelce Yaparım	-
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Ben Hezarfen Ahmet Çelebi (6)	-
	Saat Dükkânı (7)	-
	Hava Tahmini (10)	-
	Kiraz’ın İlk İcadı (7)	5. etkinlik
	İş Makineleri Çeşit Çeşit	-
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Hırsızın Suçu Yok mu? (7)	-
	İyilik Eden İyilik Bulur (9)	-
	Bayrağım (8)	-
	Çocuk Bayramı (7)	-
	Tarhana Çorbası	-
ÇOCUK DÜNYASI	Çocuk Oyunları: Bezirgânbaşı (9)	-
	Pulculuk (10)	-
	Evdeki Şenlik (7)	-
	Sürpriz Bilmece Günü (8)	-
	Bu Adil Değil!	-
DOĞA VE EVREN	Çeşit Çeşit Ayak Var (10)	5. etkinlik
	Bana Kışı Anlat (7)	-
	Minicik Bir Kutucuk: Tohum (7)	-
	Neden Geri Dönüştürmeliyim? (6)	-
	Küçük Fidan	-
TOPLAM	40 Metin (259 Etkinlik)	2

İlkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabı incelendiğinde 40 metin 259 etkinlik olduğu görülmektedir. Metinlerde hiç karikatür kullanılmazken sadece “Kiraz’ın İlk İcadı” metninin 5. etkinliğinde ve “Çeşit Çeşit Ayak Var” metninin 5. etkinliğinde olmak üzere iki yerde karikatür kullanıldığı tespit edilmiştir.

Görsel 2. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Karikatür Örneği**Tablo 3.** 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Karikatür Kullanım Durumu

Tema	Metinler ve Etkinlik Sayıları	Metinlerde ve Etkinliklerde karikatür kullanılma durumu
ERDEMLER	Çalışmak (9)	-
	Küçük Ressam ile Kral Salyangoz (11)	-
	Çiftçi ile Geçimsiz Oğulları (8)	-
	Farklı ama Aynı (9)	-
	Paytak Ördek	-
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	Atatürk Çocuk Olmuş (8)	-
	Öğrenciler Gönüllü Oluyor (7)	-
	Bu Ulusla Neler Yapılmaz! (7)	-
	Refet Öğretmen ve Atatürk (9)	-
	15 Temmuz Şehitleri	-
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Tarih Ana (8)	-
	Yaşlı Kitap (8)	-
	Uzay Kâşifi Gökay (9)	7. etkinlik
	Ekrana Yapışan Çocuk (7)	-
	Kâğıdın Yolculuğu	-
SAĞLIK VE SPOR	Sağlık (6)	-
	Temiz Ol, Sağlıklı Yaşa! (8)	-
	Dr. Demir ve Çinko (8)	-
	Güneş ve Sağlığımız (8)	-
	Reklamları Çizen Çocuk	-
VATANDAŞLIK	Gönüllü Trafik Polisi (9)	-
	Hürkuş'la Göklere Çıkmaya Hazır mısınız? (6)	-
	Deniz Çiftlikte (9)	-
	Tutumlu Çocuk (7)	-
	Herkes Özgür Doğar	-
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Nasreddin Hoca (8)	-
	Anadolu (10)	-
	23 Nisan Egemenlik ve Çocuk Bayramı	-
	Çınar Ağacındaki Kuş (7)	-
	Bayrağımızın Türküsü	-
ÇOCUK DÜNYASI	Farfara Filli (7)	-
	Çocukluk Demek (9)	-
	Genç Karikatüristler (8)	+
	Masallarda Anlatılan Gerçekler (9)	-
	Üç Yoksul Kardeş	-
DOĞA VE EVREN	Doğa Güncesi (7)	-
	Suyun Öyküsü (8)	-
	Çöl (8)	-
	Bitkiler Erozyona Karşı (8)	-
	Çöp Nedir? Atık Nedir?	-
TOPLAM	40 Metin (257 Etkinlik)	2

İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabı incelendiğinde 40 metin 257 etkinlik olduğu görülmektedir. Metinlerde sadece “Genç Karikatüristler”de karikatür kullanılmıştır. Etkinliklerde ise sadece “Uzay Kâşifi Gökay” metninin 7. etkinliğinde karikatür kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 4. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Karikatür Kullanım Durumu

Tema	Metinler ve Etkinlik Sayıları	Metinlerde ve Etkinliklerde karikatür kullanıma durumu
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Yılın Babası (11)	-
	Olamam (10)	-
	Hedef Sporlarından Biri Okçuluk (12)	-
	Mikrobu İlk Keşfeden Âlim Akşemsettin (11)	-
	Kültürel Miras	-
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Denizler Altında Yirmi Bin Fersah (8)	-
	Ay'ın Acayiplikleri (8)	-
	Uluğ Bey (10)	-
	Merak Virüsü (8)	-
	Tübitak Desteğiyle 6 Bacaklı Robot Geliştirildi	-
ERDEMLER	Aslanla Fare (10)	-
	İmece Usulü Yapılan Soğanlı Bebeği Kadınlara Gelir Kapısı Oldu (9)	-
	Eksilmeyen Buğday (10)	-
	Saygı (9)	-
	Açıl Çiçek	-
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	Soyadı Kanunu'nun Kabulü (10)	-
	Bir Saat Ki (9)	-
	Çiçekli Bir Badem Dalı (5)	-
	Bir Yolcuya (9)	-
	Satı Kadın	-
VATANDAŞLIK	Parayı Veren Düdüğü Çalar (10)	-
	Özgürlük (9)	-
	Atasözleri (11)	-
	Tarladaki Hazine (9)	-
	Toprak Ana	-
DOĞA VE EVREN	Meke Gölü (13)	-
	Mevsimler (9)	-
	Çukurova Yana Yana (10)	-
	Konuşan Renkler (8)	-
	Anadolu'da Renkler Üstüne	-
SAĞLIK VE SPOR	Hastalık (9)	-
	Şahika Ercümen'den Dünya Rekoru (7)	-
	İlköğretim Çocukları İçin Egzersiz (7)	-
	Sağlıklı Yaşamak (10)	-
	Sağlıklı Besleniyor, Sağlıklı Yaşıyorum	-
DUYGULAR	Ekmek Kırıntıları (8)	-
	Huzur (10)	-
	Öğretmenim (7)	-
	Korkularımız ve Kaygılarımız (8)	-
	Mutluluk Nedir	-
TOPLAM	40 Metin (294 Etkinlik)	0

İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabı incelendiğinde 40 metin 294 etkinlik olduğu görülmektedir. Metin ve etkinliklerde karikatürlere yer verilmediği tespit edilmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında ilkokul 1., 2., 3. Ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 156 metin ve bu metinlere bağlı 937 etkinlik incelenmiştir. 156 metin içerisinde 1 yerde, 937 etkinlik içerisinde 4 yerde karikatüre yer verildiği görülmektedir. Çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- İlkokul 1. Sınıf Türkçe ders kitabında 36 metnin hiçbirinde karikatür kullanılmamıştır. Kitapta yer alan 127 etkinlikten sadece birinde karikatür kullanılmıştır.
- İlkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabında 40 metnin hiçbirinde karikatür kullanılmamıştır. Kitapta yer alan 259 etkinlikten sadece ikisinde karikatür kullanılmıştır.
- İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında 40 metnin sadece birinde karikatür kullanılmıştır. Kitapta yer alan 257 etkinlikten sadece birinde karikatür kullanılmıştır.
- İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 40 metin ve bu metinlere bağlı 294 etkinlikten hiçbirinde karikatür kullanılmamıştır.

Sarıkaya (2020) ortaokul Türkçe ders kitaplarında karikatür kullanımına ilişkin yaptığı çalışmada 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında karikatürlere çok az yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Özdemir de (2018) benzer şekilde Tarih ders kitaplarında karikatürlere çok az yer verildiğini tespit etmiştir. Göçer ve Akgül (2020) yaptığı çalışmada eğitim ortamlarda öğrencilerin gülmesine, düşünmesine ve düşlemesine imkân tanıyan, karikatürlere yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Doring'e (2002) göre uygun karikatür kullanımının öğrenciyi düşündürmeye teşvik edeceğini ve rahatlatıcı olabileceğini ifade etmiştir. Ancak karikatür seçiminde dikkatli olunmalı ve aşırı kullanılmamalıdır. Bu çalışmanın verileri ile yapılan araştırmalar karşılaştırıldığında ders kitaplarında karikatürlere yer verilmesi açısından araştırmanın sonuçları ile literatürdeki çalışmaların (Özdemir, 2018; Sarıkaya, 2020) sonuçlarının örtüştüğü söylenebilir.

Akengin ve İbrahimoglu (2010) Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve derse ilişkin görüşlerine etkisini incelediği çalışmalarında derste karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısını yükselttiği sonucuna ulaşmışlardır. Aksoy, Karatekin, Kuş ve Sönmez (2010) de benzer şekilde derslerde karikatür kullanımının olumlu etkilerinin olduğunu tespit etmişlerdir. Literatür incelendiğinde karikatürün dilbilgisi öğretiminde etkili bir uyarıcı olduğunu (Yaman, 2010), atasözleri öğretiminde öğrencilerin atasözlerini daha nitelikli bir düzeyde anlamaları için karikatürün ders ve kitaplarda kullanılması gerektiğini (Kıvrak, 2016), karikatürlerin dilbilgisi öğretiminde kavram yanlışlarını gidermede önemli birer unsur olduklarını (Akkaya, 2011), öğrencilerin karikatürler sayesinde sözcükleri daha rahat öğrendiklerini (Ayar, 2015) saptayan çalışmalara rastlanmaktadır. Karikatürlerin olumlu etkilerini ortaya koyan başka çalışmaların da (Fındık Sönmez, 2013; Et, 2019; Soy, 2019) olduğu görülmektedir.

Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar doğrultusunda ilkokul Türkçe (1-4. sınıflar) ders kitaplarında karikatürlere daha fazla yer verilmesi, ilkokul düzeyinde diğer ders kitaplarında da benzer çalışmalar yapılarak karikatür kullanımına bütüncül bir şekilde bakılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akengin, H., & İbrahimoglu, Z. (2010). Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education*, 29(2).
- Akkaya, A. (2011). *Karikatürlerle Dil Bilgisi Öğretimi*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aksoy, B., Karatekin, K. Kuş, Z. & Sönmez, Ö. F. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi. *Education Sciences*, 5(4), 1483-1497.
- Ayar, Z. (2015). *Teaching vocabulary through cartoons to the learners of English as a foreign language* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

- Ayyıldız, N. (2010). *Coğrafya Öğretiminde Karikatür Materyali Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2020). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (29. Baskı). Pegem Akademi.
- Doring, A. (2002). "The use of cartoons as a teaching and learning strategy with adult learners." *New Zealand Journal of Adult Learning*, 30, 1, pp.56-62, May 2002.
- Durualp, E. (2006). *İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Efe, H. (2004). *Mecaz, söz sanatları ve karikatür*. (1.Baskı). İzmir Özgür Dersane.
- Et, E. (2019). *Karikatürle Yazma Çalışmalarının Ortaokul Öğrencilerinin Yaratıcı Yazma Becerisine Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Fındık Dönmez, A. (2013). *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Öğretiminde Okuduğunu Anlama ve Yazma Becerilerinin Gelişmesinde Karikatürün Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Göçer, A., & Akgül, O. (2020). Bir Eğitsel Materyal Olarak Karikatür ve Eğitimde Karikatür Kullanımına Yönelik Kesitsel Bir Değerlendirme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), 13-28.
- İşcan, A., & Karadağ, K. (2021). İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyumunun incelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 196-215.
- Kaplan, N. (2017). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarında Karikatürlerin Yeri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kıvrak, D. (2016). Söz varlığını geliştirmeye yönelik etkinlik önerisi: bir karikatür, bir resim. *Araştırma Temelli Etkinlik Dergisi (ATED)*, 6(2), 89-96.
- Özdemir, K. (2018). Tarih Ders Kitaplarında Kullanılan Karikatürlerin İncelenmesi. *Turkish Journal of Educational Studies*, 5(1), 16-33.
- Sarikaya, B. (2020). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Karikatür Kullanımı*. Cukurova 8th Nternational Scientific Researches Conference April 15-17, 2022/ Adana, TURKEY, 134-145.
- Sidekli, S., Er, H., Yavaşer, R., & Aydın, E. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde alternatif bir yöntem: karikatür. *Uluslararası Türk eğitim bilimleri dergisi*, 2014(2), 151-163.
- Soy, O. (2019). *Kavram Karikatürleri Aracılığıyla İlkokul 1. ve 2. Sınıf Öğrencilerinin Okuma-Yazma Becerilerinin Geliştirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Uslu, H. (2007). Eğitimde karikatür. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 84, 15-18.
- Yaman, H. (2010). Bir öğretim aracı olarak karikatür: Türkçe dil bilgisi öğretimi üzerine bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(2), 1215-1242.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. baskı). Seçkin Yayınevi.
- Yüksel, İ., & Adıgüzel, A. (2012). Değer eğitiminde karikatür kullanımı: toplumsal birlik beraberlik ve dayanışma değer örneği. *Sakarya University Journal of Education*, 2(3), 68-80.

BUHARA'DA KENT KÜLTÜRÜNÜN TARİHSEL KÖKLERİ

Nafisa Hayotova Zakirovna

Buhara Devlet Üniversitesi, Buhara şehri, Özbekistan, khayotova.nafisa@bk.ru

ÖZET

Bu makale antik Buhara'da kent kültürünün oluşumunun tarihsel kökenleri hakkında bilgi vermektedir. Buhara, Özbekistan'ın kadim şehirlerinden biri olup geçmişi ve kültürü Özbekistan tarihinin bir parçasıdır. Bilim ve kültür merkezi olarak ün kazanan ve kentsel gelişim geleneklerini bünyesinde barındıran Buhara şehri, günümüze kadar değerini korumuştur. Uzun zamandır önemli ticaret merkezlerinden biri olan Buhara şehri, Özbekistan'ın güneybatısında, Zarafşan Nehri'nin aşağı kesimlerinde yer almaktadır. Buhara vahasında M.Ö. 4-3 bin yıllarında avcılık ve balıkçılık yapılmakta olup, taştan çeşitli silah ve eşya yapma becerisi üst seviyeye ulaşmıştı. Mezolitik dönemden bu yana vahada kabilelerin yaşadığı kanıtlanmıştır. ve Neolitik dönemlerde hayat çok daha kalabalıklaştı. Neolitik döneme (M.Ö. 6-5. binyıl) ait kültürel anıtların bulunması, buradaki kent kültürünün oluşumunun çok eskilere dayandığını gösteriyor. Buhara, M.Ö. 5. yüzyıldan bu yana tek bir yerde büyüyen ve gelişen dünyadaki ender şehirlerden biridir. Buhara şehrine alınan arkeolojik verilere göre M.Ö. 1. binyılın ortalarında kurulduğu anlaşılmaktadır. Adı erken ortaçağ Çin kaynaklarında çeşitli şekillerde (An, Ansi, Ango, Buho, Buku, Buxe, Buxoer, Buxoaer, Bukhala, Buhuala, Fukova) anılır. Arkeolog A.Muhammedjonov yaptığı araştırmada Buhara teriminin Soğd dilinden türediğini ve "Bugaro" yani "Tanrı'nın güzelliği" anlamına geldiğini tespit etti ve bu yorumun Narshahi'nin Buhara vahasının kadim doğasına ilişkin tanımıyla uyumlu olduğunu vurguladı. tutarlı olduğu ve arkeolojik kazılarda ortaya çıkan eserlere de yansıdığı görülmektedir. Ortaçağ Arap kaynaklarında Buhara, Numijkat (Navmichkat), Bumiskat, Madinat us-sufriya, Madinat ut-tujjor, Fahira gibi isimlerle anılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arkeolojik kazı, Bugoro, Numijkat, Madinat ut-Tujjor.

GİRİŞ

Şehirlerin dünya tarihindeki önemi kıyaslanamaz ve eski çağlardan beri ticaret, zanaat, bilim ve kültür merkezleri olarak insanlığın gelişimine büyük katkılarda bulunmuşlardır. Dünya ülkelerinin medeniyetleri başlangıçtan bu yana şehirlerin gelişmişlik düzeyine göre tanımlanmıştır.

Bugün Özbekistan'da kent kültürü, sosyal ve ekonomik altyapısı, ekolojisi, mimarisi, turizmin gelişimi konuları inceleniyor. Özbekistan'da bölgelerin kapsamlı kalkınması devlet politikasının öncelikli alanlarından biridir. Özbekistan şehirler sisteminde özel bir yere sahip olan ve antik çağlardan beri tek bir yerde oluşup gelişmesi nedeniyle bölgedeki diğer şehirlerden farklılaşan Buhara'nın gelişimi ve tarihi şehir planlaması, konunun alaka düzeyini haklı çıkarmada önemli bir yer.

Buhara dünyanın en eski şehirlerinden biridir ve geçmişi ve kültürü Özbekistan tarihinin bir parçasıdır. Uzun zamandır önemli ticaret merkezlerinden biri olan Buhara şehri, Özbekistan'ın güneybatısında, Zarafşan Nehri'nin aşağı kesimlerinde yer almaktadır. 1970 yılında şehir alanında yapılan arkeolojik çalışmalar sırasında Buhara şehrinin bulunduğu yerde M.Ö. 1. binyıldan kalma bir sur olduğu tespit edilmiştir [1].

Orta Çağ'ın başlarında, müreffeh vahalar, onları dış düşman istilasından korumak için birkaç yüz mil uzunluğunda yüksek ve kalın duvarlarla çevriliydi. Buhara topraklarını 336 km uzaklıkta çevreleyen savunma duvarına "Kanpirak" adı veriliyordu. Narshahi'ye göre bu duvar 783-831 yıllarında inşa edilmiştir [2]. 6-8. yüzyıllarda şehir Buhara beyliğinin başkentiydi. 709 yılında Arap halifeliğine katılan Buhara, 9. yüzyılın sonuna gelindiğinde Müslüman dünyasının önemli kültürel ve dini merkezlerinden biri haline geldi.

10. yüzyılda Buhara'da bulunan Arap coğrafyacı ve seyyah İbn Havkal'a göre, "Buhara, tüm Horasan yetkililerinin bulunduğu bölge olup, Movarunnehr bölgelerine giden ana yolun başlangıcında bir şehirdir. Binaları (ulema) ahşaptan yapılmış ve iç içe geçmiş olup, bu iç içe geçmiş yapılar saraylar, bahçeler, mahalleler, arnavut kaldırımlı sokaklar ve her iki tarafta on iki fersah (mesafe) ile (birbirine) bağlı olup, etrafı köylerle çevrilidir. Hepsi, bu kaleler, binalar, köyler ve evler 17 etrafını çevreleyen bir duvarla çevrilidir" [3].

Tarihçi ve coğrafyacı İstakhri, Horasan ve Movarunnehr'de Buhara'dan daha müstahkem ve kalabalık bir şehir olmadığını ve Buhara'nın doğası hakkında İslam ülkelerinde bu kadar temiz bir şehir görmediğini yazıyor [4].

9-10. yüzyıllarda Buhara şehri Samanoğulları devletinin başkentiydi ve bu dönemde Zarafşan Nehri ve buradan çıkan kanallarda şehir ve çevresindeki toprakları yapay olarak sulamaya yetecek kadar su mevcuttu. Çapalar bataklıktır ve köyler kıyılarında yer almaktadır [5]. Bu, şehir çevresinde tarım ve bahçeciliğin gelişmesini teşvik etti. 10. yüzyılda Buhara'da bulunan İbn Havkal şöyle demiştir: "Buhara'nın meyveleri, Mevarunnehr'in en güzel meyveleridir ve tadı da en tatlısıdır. "Buhara'nın zenginliği, eğer bir kişi bir cârîb (1 cârîb - 1 hektar) araziye sahip olursa, ailesine ve başkalarına para ve yiyecek sağlayabilmesidir" diye yazdı.

Kesin bilimlerin - geometri, matematik - Somonides dönemindeki gelişimi, kentsel planlamada binaların benzersiz bir tarzda inşa edilmesini motive etti. Bu tür binaların yapımında, derin kazılmış temeller üzerine tuğla ve harç karışımı kullanılarak binaların inşa edilmesi tanıtıldı. Örneğin Somanlıların mezarı, Magoki Attar camii o dönemin mimarisinin öne çıkan anıtlarıdır. Buhara vahasının asırlık ulusal mimari sanatı, Arap halifeliği ülkeleri arasındaki ilişkilerin güçlenmesiyle birlikte yeni yöntemler ve yeni formlarla birleştirildi.

¹⁷Kasaba-Arapça'da "şehar", yani ana şehir, başkent anlamına gelen kelime.

Narşahi'ye göre Karahanlı hanedanının hükümdarı Şemsülmülk Nasr ibn İbrahim (1068-1080), Buhara şehrinin çevresinde yaklaşık yarım fersah (1 farsakh - 6,24 km) bir alanda bahçeler oluşturmuş ve binalar inşa etmiş ve burası Şemsabad. Bu bahçenin yakınına etrafı sağlam bir duvarla çevrili bir muhafız yaptırdı. Rezervin içinde bir kale, bir güvercinlik ve evcilleştirilmiş ren geyiği, geyik, tilki ve ayıların tutulduğu özel bir yer bulunmaktadır. Şemsülmülk'ün kardeşi Ahmed Han, Buhara'da Dzhoybor denilen yerde bir saray yaptırmış, yanına da bir bahçe ve akarsu yaptırmıştır[6].

Karahanlı hükümdarlarından Arslan Han Muhammed ibn Süleyman (1102-1130), Buhara ve Boykand'da ayrı ayrı meskenler - saraylar inşa ettirmiş, emrine göre Buhara'nın Darvaza mahallesinde bir saray ve bir hamam inşa ettirmiştir. Arslan Han, kendi zamanında Buhara'nın eski surunun önüne yeni bir sur yapılmasını emretmiş ve her iki sur birbirine sağlam bir şekilde tutturulmuştur[7].

1220 yılında Buhara şehri Cengiz Han'ın birlikleri tarafından ele geçirildi ve şehir harabeye çevrildi. Yedi yıl süren yıkım, Buhara'nın ticaret, zanaat ve kültür merkezi olarak önemini yitirdi.

1333 yılında Buhara'da bulunan Arap seyyah İbn Batuta'nın ifadesine göre o dönemde şehirdeki cami, medrese ve çarşıların çoğu harabe halindeydi[8].

Buhara şehri Timurlular döneminde önemli bir ekonomik merkezdi. O dönemde Buhara, büyüklük ve büyüklük bakımından Semerkant'a eşitti ve 11 kapısı olan bir surla çevriliydi. Semerkand yalnızca nüfus ve gelişmişlik açısından daha ünlüydü. Buhara, Emir Timur ve Timurlular döneminde ikinci başkent olmuştur [9]. İspanyol büyükelçisi Rui Gonzalez de Clavijo günlüğünde Buhara hakkında şunları yazmıştı: "...şehrin çevresinde yerler ve buralarda büyük binalar var. Buhara, tahıl, et, şarap ve diğer çeşitli şeyler ve ürünler açısından zengin bir şehirdi" [10].

Emir Timur, Buhara kentindeki mimari yapıların sürekli bakımını denetledi. Chashmai ayrıca Ayub'un mozolesinin üzerine ek bir bina inşa etti. Sahibkiran'ın torunu Mirzo Ulugbek zamanında Buhara (1417) ve Gijduvan'da (1433) medreseler inşa edildi[11].

Buhara, 16. yüzyılın ilk yarısında Şeybanilerin eline geçtikten sonra, 16. yüzyılın ikinci yarısında siyasi bir merkez olarak önemi artmaya başladı. Şeybani Ubeydullah Han (1533-1539) döneminde Buhara şehri Hanlığın başkenti haline getirildi[12]. Buhara'nın siyasi rolünün güçlenmesiyle birlikte Buhara surlarının yeniden inşa edilmesi ve şehir sınırlarının biraz genişletilmesi ihtiyacı ortaya çıktı. El sanatlarının ve ticaretin daha da geliştirilmesi amacıyla kentte ticaret tezgâhları ve el sanatları atölyeleri inşa edildi[13].

Şeybani Abdülaziz ibn Ubeydullah Han (1540-1550) ve II. Abdullah Han (1583-1598) dönemlerinde şehrin surları güçlendirilerek batı kısmı genişletildi [11]. Bu sayede duvarın uzunluğu 12 mil kadar uzatılarak 10 metre yüksekliğinde ve 5 metre kalınlığında tamamen yeniden inşa edildi. Üzerine özel 110 takımyıldızı kuruldu ve koruma yetenekleri güçlendirildi. Duvarın dışbükey ve dışbükey kısımları çoktur ve şehrin alanının 650-700 hektar olduğu varsayılabilir[13].

16. yüzyılda ticaret yollarının kesişme noktalarında, belli bir zanaat derneğine ait atölyeler ve ticaret odalarının bulunduğu kubbe şeklindeki ticaret evleri faaliyet gösteriyordu. Buhara ticaret kubbeleri farklı şekillere sahiptir; merkezi caddelerin doğrudan kesiştiği noktada kubbe güçlü sütunlar üzerine yerleştirilmiştir ve ışık üstten bir cam pencereden düşmüştür. Etrafında mağaza ve atölyelerin yer aldığı galeriler inşa edildi[14]. Buhara'da 9 tim vardı ve her tim yarım mil uzunluğundaydı. Timlerin her iki yanında, içinde satılan mal ve ürünlerin cinsine göre

düzenlenmiş sıra sıra dükkânlar vardı. Mesela bir dönemde sadece demirci dükkânları bulunurken, diğer zamanlarda ayakkabıcılar, kumaşçılar, kasaplar, kuyumcular ve diğer dükkânlar olurdu. Mal ve ürünlerin cinsine göre şehir içinde 50, şehir dışında ise 30 çarşı bulunmaktaydı [12]. Buhara'da korunan üç kubbeden bugüne kadar Zargaron Kulesi, Sarrofon Kulesi ve Telpakfurushon Kulesi turistik obje olarak kullanılıyor.

1558-1559 yıllarında Buhara'da bulunan İngiliz tüccar Anthony Jenkinson şöyle yazmıştır: "Buhara, dünyada eşi benzeri olmayan pek çok tuğla binası ve başta hamamları olmak üzere muhteşem kamu binaları ile lüks bir şehirdir." [15].

Özetle Buhara'da çok eski çağlardan beri kent kültürü oluşmuş ve yüzyıllar boyunca farklı hanedanların yönetimi sırasında gerçekleştirilen reformlar kentin çehresini değiştirmiştir. Tarihsel süreç içerisinde Buhara şehri ilk kurulduğu bölgeden itibaren genişlemiş, şehirde çeşitli sosyal, ekonomik ve dini kurumların kurulması kentsel gelişimin gelişimini etkilemiştir. Orta Çağ'da inşa edilen medreseler, camiler, konutlar ve hamamlar günümüze kadar korunmuş ve Buhara'nın kentsel gelişim geleneğinin sürdürülmesine temel teşkil etmektedir.

Kullanılan literatürün listesi:

- Мухаммаджонов А. Қадимги Бухоро (Археологик лавҳалар ва тарих).- Тошкент: Фан. 1991. Б. 7.
Абу Бақр Мухаммад ибн Жаъфар ан-Наршахий. Бухоро тарихи. –Тошкент: Шарқ баёзи, 1993. - Б. 112.
Qasaba-arabcha “shahar”, ya’ni bosh shahar, poytaxt ma’nosini bildiruvchi so’z.
Ибн Ҳавқал. Китоб сурат ал-ард. Ернинг сурати китоби. Ш.С. Камолиддин таржимаси. Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2011. - Б. 40.
Истахрий. Китоб ал-масалик вал-мамалик. Тадқиқот, таржима, изоҳ ва кўрсаткичлар муаллифи Р.Т.Худайберганов. Тошкент: Фан, 2019. - Б. 146.
Мирзақулов Б. Бухоро тарих зарварақларида. – Б. 82.
6. Мухаммаджонов А. Қуйи Зарафшон водийсининг суғорилиш тарихи.Тошкент:Фан,1972. - Б. 114.
7. *Bu haqda qarang*: Қосимов Ф. Темурийлар даврида Бухоро. Бухоро: Бухоро нашриёти. - Б. 38
Руи Гонсалес де Клавихо. Самарқандга - Амир Темур саройига саёхат кундалиги (1403-1406 йиллар). Тошкент: Ўзбекистон. 2010. - Б. 209.
8. Қосимов Ф. Темурийлар даврида Бухоро. - Б. 38.
10. Эшов Б., Одилов А. Ўзбекистон тарихи. 1-жилд.Тошкент, 2014. - Б. 373.
11. Ўзбекистон. Шаҳарлар ва афсоналар. Тошкент: Давр, 2014. - Б. 77.
12. Жуманазар А. Бухоро таълим тизими тарихи.Тошкент: Академнашр, 2017. - Б. 20.
13. Тўраев Ҳ. К исторической топографии Бухары // “XIX аср охири – XX аср бошларида Бухоро” Республика илмий-назарий анжумани материаллари. Бухоро, 2016. - Б. 141.
14. Бухоро шарқ дурдонаси.-Тошкент: Шарқ. 1997.- Б. 104.
Жуманазар А. Бухоро таълим тизими тарихи.Тошкент: Академнашр, 2017. - Б. 30.
Дженкинсон А. Путешествие в Среднюю Азию в 1558-1560 гг. // Английские путешественники в Московском государстве в XVI в Перевод с английского Ю.В. Готье. - Ленинград. 1937. - С. 182.

USING DEVELOPMENT ASSISTANCE FOR HEALTH (DAH) CRITERIA FOR HEALTH CARE IN TÜRKİYE

Dr. Burak Furkan ULUBEYOĞLU

Muğla Sıtkı Koçman University, Muğla, Türkiye, ulubeyoglu@gmail.com

PhD Candidate in Economics (Second PhD)

ABSTRACT

This study identifies six key needs-based criteria, with an additional conditional criterion, including Under Five Mortality Rate (U5MR), Life Expectancy at Birth (LE), Disability Adjusted Life Year Rate (DALYr), Gross National Income per Capita (GNIpc), Government Health Expenditure per Capita (GHEpc), and the Government Health Expenditure Gap (GHEpc gap) set at \$86 (US). A 5% conditional government health expenditure gap is also considered. While three criteria are related to a country's health capability, it's suggested that Infant Mortality Rate could be an alternative to U5MR for cross-country comparisons. In 2019, Türkiye's Life Expectancy at Birth was 78.6 years for the total population. The DALYr criterion is not available; hence, an avoidable mortality indicator is proposed, measuring preventable and treatable deaths per 100,000 population. Differentiating between Gross National Income (GNI) and Gross Domestic Product (GDP) is not addressed, and the Government Health Expenditure Gap (GHEpc gap) of \$86 is an updated estimate derived from the Total Health Expenditure per Capita (THEpc) and the Total Health Expenditure (THE). Türkiye is classified as an upper-middle-income country (UMIC) with a GNI per capita of \$9,742 in 2021. The THEpc in Türkiye is \$1,560 in 2021, with a GHE/GNI ratio of at least 5%, emphasizing a 5% gap as an indicator of insufficient capacity to meet health needs. Türkiye's THE was 4.4% in 2015 and increased to 4.9% in 2021 according to Turkish Statistics (TÜİK) but was reported as 4.3% by the OECD, with the Government/Compulsory scheme contributing 3.6% of GDP in the same year. Lastly, the Out-of-Pocket (OOP) payments criterion, representing <20% of total health expenditures, reveals that Türkiye's household OOP payment is 16.3% in 2021. In summary, Türkiye fulfils all criteria and conditions except the 5% gap, which is anticipated to be addressed over the coming years.

Key words: Türkiye, Development Assistance for Health (DAH), Criteria, health care.

TÜRKİYE'DE SAĞLIK HİZMETİ İÇİN KALKINMA DESTEĞİ (DAH) KRİTERLERİNİ KULLANMA**ÖZET**

Bu çalışma, Beş Yaş Altı Mortalite Oranı (U5MR), Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (LE), Sakatlık Düzeltilmiş Yaşam Yılı Oranı (DALYr), Kişi Başına Düşen Gayri Safi Milli Gelir (GNİpc), Kişi Başına Düşen Hükümet Sağlık Harcaması (GHEpc) ve Hükümet Sağlık Harcaması Boşluğu (GHEpc boşluk) gibi altı temel ihtiyaç temelli kriteri ve 86 ABD Doları olarak belirlenen bir ek koşullu kriteri tanımlar. Ayrıca, %5'lik bir koşullu hükümet sağlık harcaması boşluğu da dikkate alınır. Üç kriter ülkenin sağlık yeteneği ile ilgilidir ve önerilir ki Bebek Mortalite Oranı, U5MR için ülkeler arası karşılaştırmalar için bir alternatif olabilir. Türkiye'nin 2019'da doğumda beklenen yaşam süresi toplam nüfus için 78.6 yıldır. DALYr kriteri mevcut değildir; bu nedenle, önlenebilir ve tedavi edilebilir ölümleri ölçen bir kaçınılabilir mortalite göstergesi önerilmiştir. Gayri Safi Milli Gelir (GNİ) ile Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) arasında fark yapılmamıştır ve 86 ABD Doları olan Hükümet Sağlık Harcaması Boşluğu (GHEpc boşluk) güncellenmiş bir tahmindir, Kişi Başına Düşen Toplam Sağlık Harcaması (THEpc) ve Toplam Sağlık Harcaması (THE) tarafından türetilmiştir. Türkiye, 2021'de kişi başına 9,742 ABD Doları olan GNİ ile üst orta gelirli bir ülke olarak sınıflandırılmıştır. Türkiye'de THEpc 2021'de 1,560 ABD Doları'dır ve GHE/GNİ oranı en az %5'tir, sağlık ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kapasiteyi gösteren %5'lik bir boşluğa vurgu yapar. Türkiye'nin THE'si 2015'te %4.4 idi ve 2021'de Türk İstatistikleri (TÜİK) tarafından %4.9 olarak rapor edildi, ancak OECD istatistiklerine göre %4.3 olarak bildirildi; aynı yılda Hükümet/Zorunlu planın GSYİH'nın %3.6'sına katkıda bulunduğu bildirildi. Son olarak, Toplam Sağlık Harcamalarının < %20'sini temsil eden Cebinden Ödeme (OOP) kriteri, Türkiye'nin hane halkı OOP ödemesinin 2021'de %16.3 olduğunu ortaya koymaktadır. Özetle, Türkiye, beklenen yıllar içinde karşılanması beklenen %5'lik boşluğun dışında tüm kriterleri ve koşulları yerine getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Sağlık için Kalkınma Yardımı (DAH), Kriterler, sağlık hizmeti

INTRODUCTION

This analysis explores the inherent financial challenges confronting Low- and Middle-Income Countries (LMICs). These challenges stem from constraints in revenue generation and collection, the growing influx of development assistance for health (DAH), accompanied by donor apprehensions regarding aid effectiveness, and the complex economic predicaments faced by many LMICs due to globalization and suboptimal economic management. The rapid increase in DAH since 2000 has led to substantial health improvements in the poorest nations. However, recent years have witnessed a plateau in DAH levels, necessitating a transformation in DAH strategies to hasten progress towards Universal Health Coverage (UHC). Historically, DAH has predominantly supported programs targeting infectious diseases. It is crucial to advocate for an enhanced form of DAH that stimulates sustainable domestic resource mobilization, thereby expediting progress towards UHC by 2030. These significant increases in DAH are vital to help low- and lower-middle-income countries bridge their financing gaps and achieve their UHC targets. The next phase of DAH can also play a more prominent role in promoting efficient and equitable resource utilization, pooling, and domestic resource mobilization, as well as enhancing countries' capacities in sustainable health financing, pandemic prevention, and response.

The replenishments in 2019 and 2020 of major global health funding mechanisms, including the Global Fund, Gavi, and the World Bank's IDA, present near-term opportunities to champion a shift towards a long-term approach that emphasizes enhanced DAH to aid countries in accelerating their progress towards UHC. Over the past two decades, DAH has predominantly focused on supporting infectious disease programs, with only 11.3 percent allocated to health system strengthening in 2017.

External financing in the form of DAH can further alleviate funding gaps in domestic resources. Currently, in the 54 surveyed countries, external financing amounts to approximately \$5.4 billion in Low-Income Countries (LICs) and \$5.0 billion in LMICs. Given the stagnation in DAH growth in recent years, a substantial upswing in DAH is essential for countries to have a realistic chance of achieving their UHC objectives. DAH is characterized by fragmentation, and the transition from humanitarian to development assistance often leads to significant fluctuations in health funding, posing a threat to the sustainability of critical health programs. A transition plan from DAH to sustainable domestic health financing is needed (Schieber et al., 2006), (The World Bank, 2019).

Defining of Sustainability and Financial Sustainability

There is no unique definition of fiscal sustainability for a publicly funded healthcare system. One definition of sustainability “having mechanisms in place to ensure that all people, irrespective of their ability to pay, will have continued access to prompt, technologically current, competent and compassionate healthcare that addresses the full range of their health needs.” (Di Matteo et al., 2012)

Fiscal sustainability has been defined as “... the capacity of a government, at least in the future, to finance its desired expenditure programs, to service any debt obligations ... and to ensure its solvency”. Under this definition, the sustainability challenge presented by a fiscal constraint can be ultimately understood as an accounting problem in which there is a need to align public revenue and expenditure (including debt service). (Thomson et al., 2009)

Definition of Development Assistance for Health (DAH)

[Institute for Health Metrics and Evaluation (IHME), 2016] has defined DAH as ‘financial and in-kind contributions made by ... institutions whose primary purpose is providing development assistance to improve health in developing countries (2011)’.(Moon & Omole, 2017)

The challenge of financial sustainability in health

Addressing the issue of financial sustainability in the healthcare sector involves three main facets:

- The first dimension involves the escalation of healthcare expenses, driven by various factors like shifts in the demand for health services, technological advancements, demographic shifts, and changing consumer expectations.
- The second dimension pertains to the limitations in resources, which can stem from a government's inability or reluctance to generate adequate funds to fulfill its healthcare system obligations. This essentially concerns fiscal sustainability or maintaining fiscal equilibrium.
- The third dimension is the concern that healthcare spending is on the rise as a percentage of the gross domestic product (GDP). If healthcare spending outpaces the growth rate of other sectors of the economy and continues to claim a larger portion of the GDP, there is apprehension that it may eventually displace expenditures on other goods and services that contribute to overall societal well-being. This is the essence of economic sustainability.

To put it succinctly, the challenge for policymakers is to navigate the rising costs of healthcare while dealing with resource constraints, all while ensuring that the healthcare system can still fulfil its objectives in the future. (Thomson et al., 2009)

This study holds significant relevance in assessing the evolution of healthcare in Türkiye subsequent to two pivotal reforms, enacted in 2003 and 2008.

The primary objective of this article is to gauge the current state of healthcare performance in Türkiye, with a particular focus on the proportion of the population with access to healthcare services, a metric encompassed by the concept of Universal Health Coverage (UHC). A notable challenge encountered during this research lies in the endeavour to obtain accurate statistics while applying appropriate criteria. A subsidiary issue pertains to the precision of data and the disparities observed between statistics from the Turkish Statistics Institute (TÜİK) and those from the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD).

METHOD

This research employs the DAH criteria designed for Low and Middle-Income Countries (LMICs), even though Türkiye is categorized as an Upper-Middle-Income Country (UMIC). To do this, we rely on statistical data sourced from both the Turkish Statistics Institute (TÜİK) and the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). In cases where specific statistics are unavailable, we rely on alternative criteria that closely approximate the required data. Furthermore, we incorporate updated and internationally recognized criteria to facilitate meaningful cross-country comparisons.

RESULTS

Türkiye meets a substantial portion of the criteria and prerequisites outlined in the Development Assistance for Health (DAH) framework, affirming the robustness of its healthcare system. Nevertheless, the persistent 5% gap in total and government health expenditure presents an ongoing challenge that will necessitate several years of continuous efforts to address. The findings of this study offer valuable guidance for policymakers and stakeholders committed to enhancing.

DISCUSSION AND CONCLUSION

Criteria with alternative and updated indicators

Table 1 provides a concise overview of the essential attributes of the criteria. We scrutinized six criteria based on healthcare needs, with three of them correlated with health outcomes. In cases where specific statistics are unavailable, we have resorted to alternative indicators for each criterion, where applicable.

- U5MR Criterion (Under-5 Mortality Rate):

The DAH demonstrates a positive correlation with the Under-5 Mortality Rate (U5MR), signifying a link between DAH and severe health deprivation. An alternative indicator for this criterion is the Infant Mortality Rate (deaths per 1000 live births).

- Life Expectancy (LE) Criterion:

The DAH exhibits an inverse relationship with life expectancy at birth, as life expectancy serves as an indicator of health deprivation sensitive to both child and adult mortality. However, it does not directly account for morbidity. The Human Development Index (HDI) includes life expectancy at birth for both male and female populations. Consequently, the alternative indicator for this criterion is Life Expectancy at Birth for the total population.

- DALYr Criterion (Disability-Adjusted Life Year Rate):

The DAH shows a positive association with the Disability-Adjusted Life Year Rate (DALYr), which quantifies the number of DALYs per 100,000 individuals. DALYr reflects health deprivation concerning both the length and quality of life. It's important to note that this criterion may not be available in all datasets, including those from TÜİK or OECD. As an alternative, we can utilize the Avoidable Mortality Indicator (preventable and treatable deaths per 100,000 population) to measure health deprivation. (Ottersen, Moon, et al., 2017)

The remaining three needs-based criteria are primarily associated with a country's capability to address healthcare requirements.

- GNIpc Criterion (Gross National Income per Capita):

The DAH displays a negative correlation with Gross National Income per Capita (GNIpc). This indicator is commonly used to determine countries' eligibility for assistance and the extent of aid they may receive. Within the context of DAH, GNIpc is particularly relevant as it reflects a country's domestic capacity to address healthcare needs. It's important to note that we do not differentiate between GNI and Gross Domestic Product (GDP). Therefore, an alternative indicator could be Gross Domestic Product per Capita (GDPpc).

- GHEpc Criterion (Government Health Expenditure per Capita):

The DAH demonstrates an inverse relationship with Government Health Expenditure per Capita (GHEpc). This serves as an indicator of a country's immediate capacity to provide essential services for its entire population. An alternative and updated indicator for this criterion is Total Health Expenditure per Capita (THEpc).

▪ GHEpc Gap Criterion (Government Health Expenditure per Capita Gap):

The DAH increases with the shortfall in Government Health Expenditure per Capita (GHEpc) from \$86. This gap is meant to signify a lack of resources for ensuring essential services, primarily in low-income countries (LICs). The reference level of \$86 (in both 2012 and 2015 terms) has been recently updated and represents the estimate for Total Health Expenditure per Capita (THEpc). In the case of Türkiye, THEpc stands at \$1560 in 2021, indicating that Türkiye fulfils this indicator. (Ottersen, Moon, et al., 2017)

The most recent data indicates that the price index of GDP for the US dollar, with a base year of 2015 equal to 100, reached 123.4 at the close of 2021 and 123.4 at the end of 2022, as per OECD statistics. In the context of Turkish Lira, at the end of 2022, it stood at 555, and in the second quarter of 2023, it rose to 670. Notably, the base year for both currencies is 2015, aligning with the US Dollar's base year. (OECD, 2023; last accessed on October 16, 2023)

Table 1: Criteria with effect of DAH (Source: (Ottersen, Moon, et al., 2017))

No.	Name of criterion	Abbreviation	Prioritisation rule (effect on DAH)	Weighting
Needs-related criteria				
1	Under five Mortality Rate (per 1000 live births)	U5MR	+	Yes
2	Life Expectancy (year)	LE	-	Yes
3	Disability Adjusted Life Year rate (per 100,000 individuals)	DALYr	+	Yes
4	Gross National Income per capita (\$US)	GNIpc	-	Yes
5	Government Health Expenditure per capita (\$US)	GHEpc	-	Yes
6	Government Health Expenditure gap from \$86 (\$US)	GHEpc gap	+	Yes
*	Conditional government health expenditure gap from \$86 (\$US)	5% gap	+	Yes
Others				
**	Gini Index	Gini	+	Yes

Source: (Ottersen, Moon, et al., 2017)

According to the criterion associated with the conditional GHEpc gap of \$86 (a 5% deficit), Development Assistance for Health (DAH) increases in relation to the shortfall of GHEpc from \$86, which would occur if government health expenditure in the country represented 5% of GNI. A GHE/GNI ratio of at least 5% has been proposed as a valuable target for government health expenditure, without distinguishing between GNI and gross domestic product (GDP). Therefore, by using THE/GDP is updated criterion. The 5% deficit serves as an indicator of insufficient capacity to meet healthcare needs, and it has been suggested that DAH's primary role is to address and mitigate this shortfall. (Ottersen, Moon, et al., 2017)

Table 2: Alternative and Updated criteria with effect of DAH

No.	Name of criterion	Abbreviation
1	infant mortality Rate (death per 1000 live births)	IMR
2	Life expectancy at birth for a total population (year)	LE
3	Avoidable mortality indicator (preventable and treatable), death per 100 00 population	

4	Gross Domestic Product per capita	(GDPpc)
5	Total Health Expenditure per capita (\$US)	(THEpc)
6	total health expenditure per capita gap from \$86 (\$US)	(THEpc)
*	Conditional total health expenditure to GDP	THE/GDP 5% gap
7	Out-Of-Pocket (OOP)	<20% THE

Source: (Ottersen, Moon, et al., 2017) (Ottersen, Evans, et al., 2017)

Furthermore, the latest criterion, Out-Of-Pocket (OOP), has been introduced, restricted to a maximum of 20%, as indicated in Table 2, along with other updated and alternative criteria. (Ottersen, Moon, et al., 2017) (Ottersen, Evans, et al., 2017).

In Türkiye, the total health expenditure (THE) was reported as 4.4% in 2015 and increased to 4.9% in 2021 according to Turkish Statistics (TÜİK). However, OECD statistics suggest a slightly lower figure of 4.3%, while the government/compulsory scheme's share of GDP for the same year was 3.6%. This particular indicator stands in contrast between TÜİK and OECD data, and consequently, it falls short of meeting the specified condition. Rectifying this shortfall to bridge the 5% gap will likely require several years. The alternative indicators are succinctly summarized in Table 2, with the outcomes for these indicators regarding Türkiye in the year 2021 presented in Table 3.

Table 3: Alternative and Updated criteria of DAH in Türkiye in 2021

No.	Name of criterion	Abbreviation	Türkiye 2021
1	Infant mortality Rate (death per 1000 live births)	IMR	9.1
2	Life expectancy at birth for a total population (year)	LE	78.6 (2019)
3	avoidable mortality indicator (preventable and treatable), death per 100 00 population		233 (2019)
4	Gross Domestic Product per capita	(GDPpc)	\$ 9 742
5	Total Health Expenditure per capita (\$US)	(THEpc)	\$ 1 560
6	total health expenditure per capita gap from \$86 (\$US)	(THEpc)	\$ 1 560
*	Conditional total health expenditure to GDP	THE/GDP 5% gap	4.6 % (OECD) 4.9 % (TÜİK)
7	Out-Of-Pocket	OOP	16.3%

Source: (Ottersen, Moon, et al., 2017), (Ottersen, Evans, et al., 2017), OECD & TurkStat (Tüik) statistics

Regarding the domestic financing of healthcare systems, it is imperative that each government fulfills its fundamental duty of safeguarding the health of its citizens. This entails a commitment to allocate a minimum of 5% of Gross Domestic Product (GDP) towards healthcare, with a progressive move towards achieving this target. Moreover, governments should strive to ensure government health expenditures per capita reach at least \$86 whenever feasible, and they should aim to restrict out-of-pocket payments to less than 20% of total healthcare expenditures (Ottersen, Evans, et al., 2017). Importantly, all these criteria provide a means to compare healthcare financing across different countries, as delineated in the tables.

The subsequent tables and figures are associated with the aforementioned criteria, providing additional details and in-depth analysis.

➤ USMR criterion and Infant Mortality Rate

Table 4: Basic mortality indicators, 2009-2022 (TÜİK)

Indicator	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Infant mortality rate (‰)	12.0	11.6	11.6	10.8	11.1	10.2	9.8	9.3	9.3	9.3	8.7	9.3	9.2
Under five mortality rate (‰)	15.5	14.9	14.4	13.4	13.3	12.4	12.0	11.3	11.4	11.4	10.7	11.3	11.2

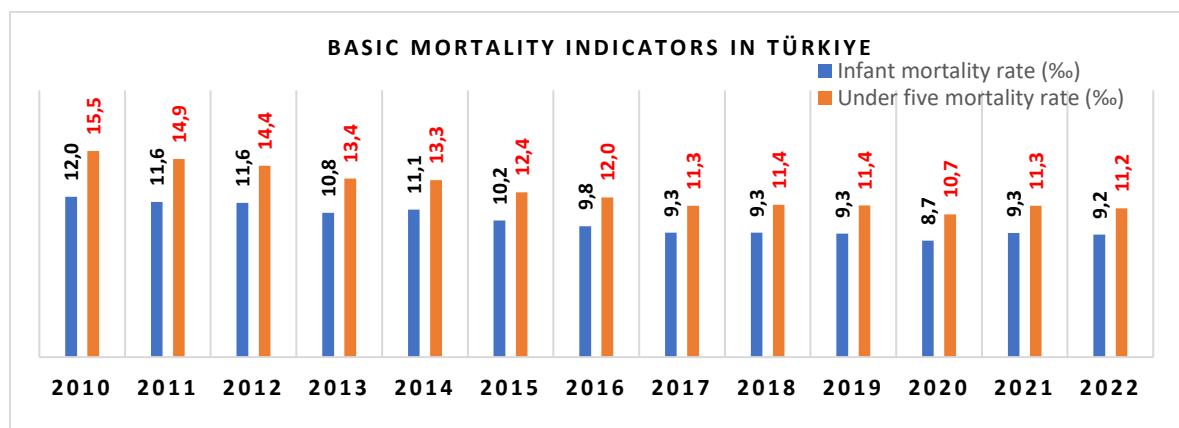

Figure 1: Infant mortality rate (‰) and Under five mortality rate (‰) (TÜİK)

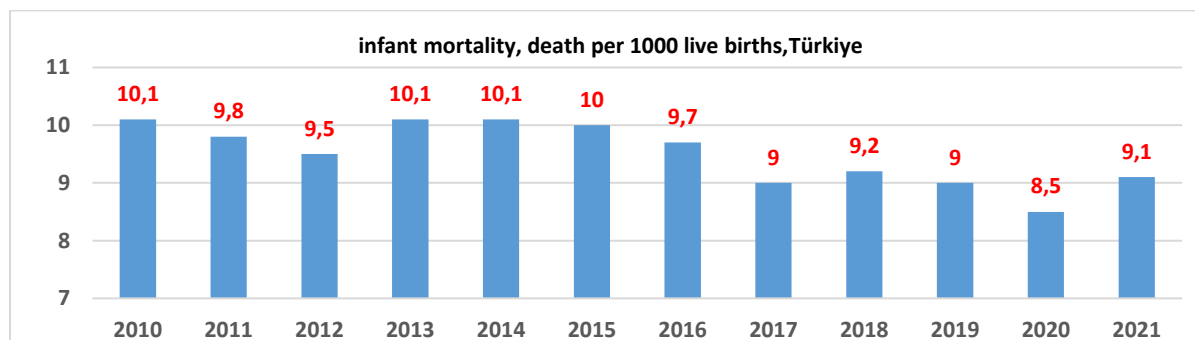

Figure 2: infant mortality death per 1000 live births (OECD)

According to the OECD statistics, Infant mortality in Türkiye has witnessed a substantial decline, plummeting from 10.1 per 1,000 live births in 2010 to 8.5 per 1,000 live births in 2020. Despite this notable progress, the infant mortality rate remains comparatively elevated when juxtaposed with the EU average of 3.4 deaths per 1,000 live births and the WHO European Region's average of 7 deaths per 1,000 live births. The remarkable improvement in these two indicators can be attributed to the implementation of the Health Transformation Program (HTP) between 2003 and 2013 (Polin et al., 2022).

➤ Life expectancy at birth for a total population

Table 5: Life expectancy at birth, sex, Türkiye

2013			2013-2014			2015-2017			2018-2020		
Total	Male	Female	Total	Male	Female	Total	Male	Female	Total	Male	Female
78.0	75.3	80.7	78.0	75.3	80.7	78.0	75.3	80.8	78.3	75.6	81.1

Source: TurkStat, Health Expenditure Statistics (TÜİK)

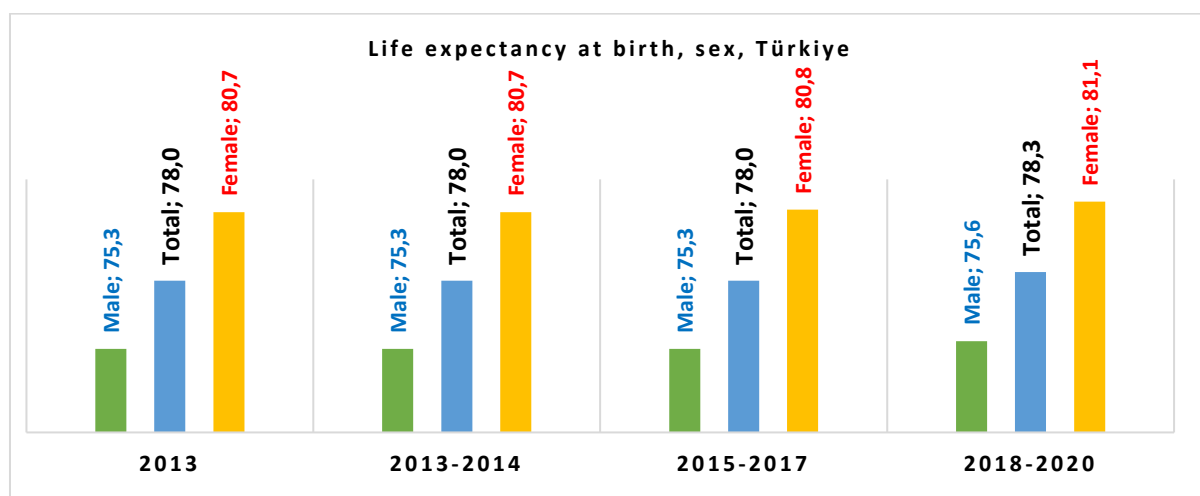

Figure 3: Life Expectancy at birth, female, male and total (TÜİK)

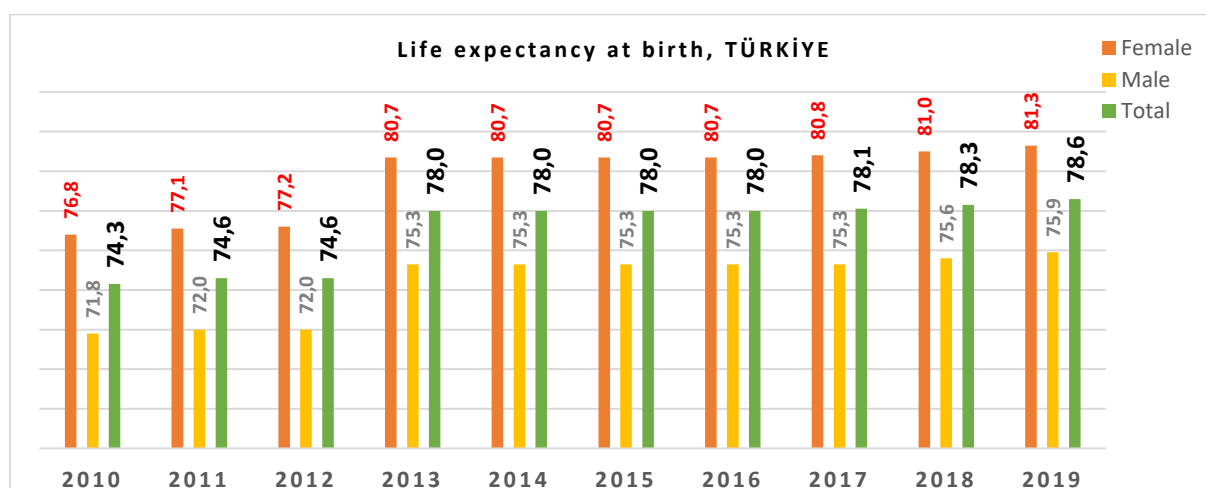

Figure 3: Life Expectancy at birth, female, male and total (OECD)

Based on OECD statistics, there has been an increase in life expectancy at birth in Türkiye over the past decade, rising from 74.3 years in 2010 to 78.6 years in 2019. Although Turkish life expectancy surpassed the average of the WHO European Region, it remained below the EU average. When examined by gender, the life expectancy for males in 2019 was 75.9 years, slightly lower than that for females, which stood at 81.3 years. This gender gap of 5.4 years was narrower than the WHO European Region average of 6.3 years reported in 2017 (Polin et al., 2022).

➤ Avoidable mortality indicator (preventable and treatable)

Table 5: Avoidable mortality, Death per 100 000 population (OECD)

(preventable + treatable)

Country	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Türkiye	251	251	242	276	277	273	276			233	

➤ Gross Domestic Product per capita (GDPpc)

Classification of countries in groups by the World Bank

Classification of countries into income groups, shown in table 6, by the World Bank is as follows:

For the fiscal year 2015, countries were categorized as:

- Low-Income Countries (LICs) if their Gross National Income per capita (GNIpc) was less than or equal to \$1,045 in 2013.
- Lower-Middle-Income Countries (LMICs) if their GNIpc fell within the range of \$1,046 to \$4,125.
- Upper-Middle-Income Countries (UMICs) if their GNIpc ranged from \$4,126 to \$12,745.
- High-Income Countries (HICs) if their GNIpc exceeded \$12,746. (Ottersen, Kamath, et al., 2017)

It is noteworthy that there is no differentiation between Gross National Income (GNI) and Gross Domestic Product (GDP) in this classification.

In the updated classification for 2022, countries are categorized based on their Gross National Income (GNI) per capita using the World Bank Atlas method. The income groups are as follows:

- Low-Income Countries have a GNI per capita of \$1,085 or less.
- Lower-Middle-Income Countries fall within the range of \$1,086 to \$4,255.
- Upper-Middle-Income Countries have a GNI per capita ranging from \$4,256 to \$13,205.
- High-Income Countries are those with a GNI per capita of \$13,206 or more. The World Bank (2023)

In 2021, Türkiye is classified as an upper-middle income country (UMIC) with a Gross National Income (GNI) per capita of \$9,742, as reported by OECD statistics in 2022. It's important to note that there is no differentiation made between GNI and Gross Domestic Product (GDP). Notably, Türkiye and Mexico are the only two members of the OECD that fall under the category of upper-middle income countries (UMICs).

Table 6: Classification of countries in groups by the World Bank, USD (World Bank,2023)

Type	LICs	LMICs	UMICs	HICs
Old classification, 2015	≤ 1,045	4,126 - 12,745	4,126 - 12,745	≥ 12,746
New classification, 2022	≤ 1,085	1,086 - 4,255	4,256 - 13,205	≥ 12,206

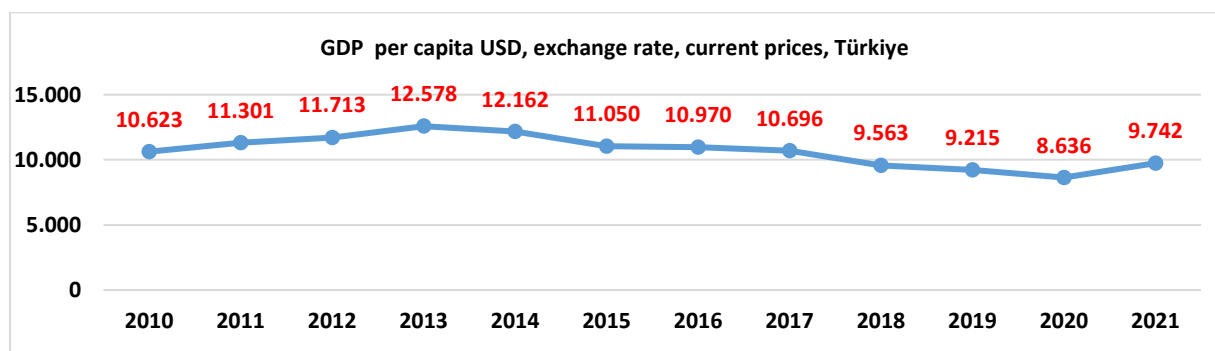
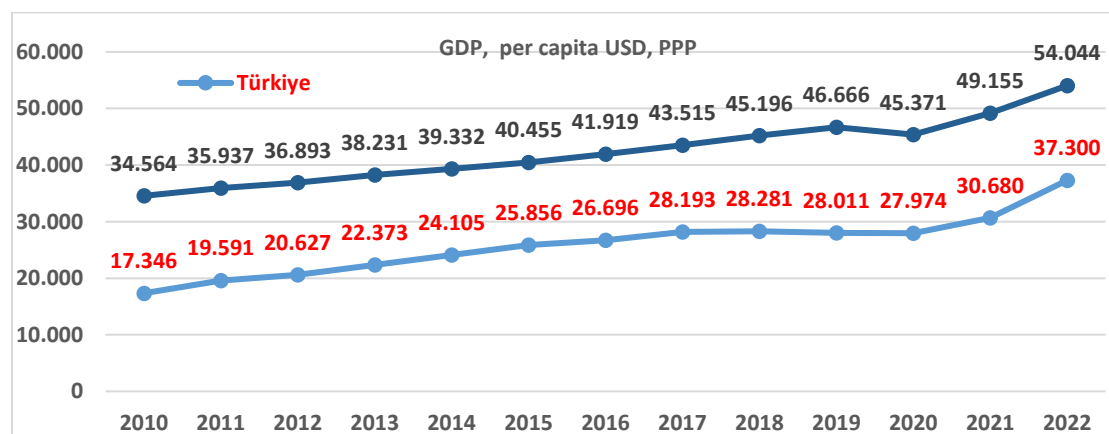

Figure 4: GDP per capita in USD at current prices (OECD)**Table 6:** GDP per capita USD, PPP (OECD)

Country	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Türkiye	17,346	19,591	20,627	22,373	24,105	25,856	26,696	28,193	28,281	28,011	27,974	30,680	37,300
OECD - Total	34,564	35,937	36,893	38,231	39,332	40,455	41,919	43,515	45,196	46,666	45,371	49,155	54,044

This indicator is based on nominal GDP (also called GDP at current prices or GDP in value) and is available in different measures: US dollars and US dollars per capita (current PPPs)

Figure 5: GDP per capita USD, PPP (Purchasing Power Parity) (OECD)

- 5th & 6th criteria divided into two sections, once Government Health Expenditure (GHE) and Total Health Expenditure (THE) with 5% gap.

A- Government Health Expenditure and gap from \$86 (\$US) per capita (GHEpc)

Since 2010, approximately 78% of the current health expenditure in Türkiye has been sourced from public funds. In 2019, Türkiye's public funding levels exceeded those of other upper-middle-income countries but fell significantly short (more than twice as low) compared to the WHO European Region and the EU. Public spending on health in 2019 and 2022 accounted for 3.4% and 3.3% of the GDP, respectively, aligning with other upper-middle-income nations but lagging behind the EU (6.0%) and the WHO European Region (5.0%).

In tandem with per capita spending, Türkiye experienced a more rapid increase in public expenditure on health as a share of GDP between 2000 and 2009, rising from 2.8% to 4.4%. However, in the decade following the crisis (2009–2019), public spending on health as a share of GDP saw a more substantial decline in Türkiye, in contrast to a generally stable trend in other regions. Considering the concurrent rise in GDP per capita over the past two decades in Türkiye, the decrease in public spending on health as a percentage of GDP signifies a relative decline in the allocation of funds to the health system (Polin et al., 2022).

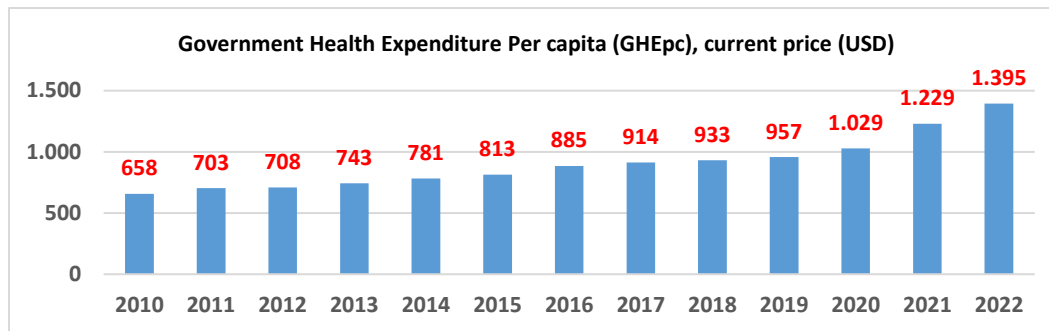

Figure 6: Government Health Expenditure Per capita (GHEpc), current price (USD) (OECD)

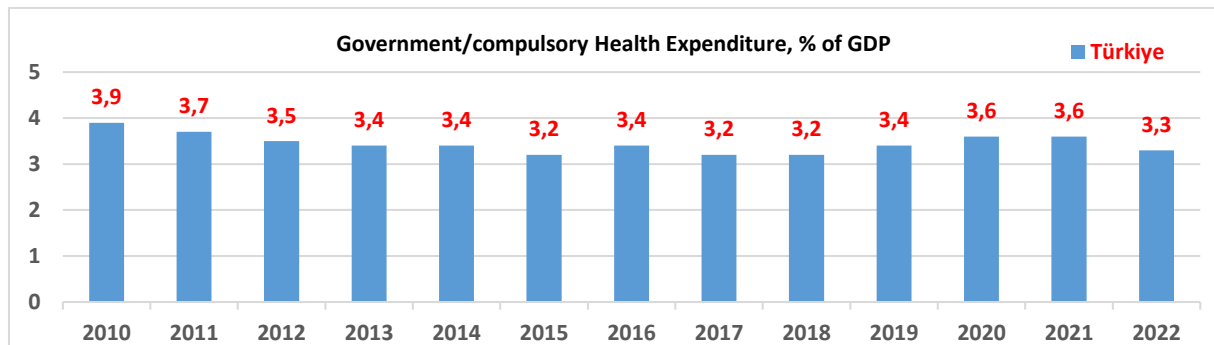

Figure 7: Government / Compulsory Health Expenditure, % GDP (OECD)

B- Total Health Expenditure per capita (\$US) with 5% gap.

I – with OECD statistics

Figure 8 illustrates the total health expenditure per capita in USD at current prices, depicting a consistent increase in health spending over the years, rising from 884 USD in 2010 to 1828 USD in 2022.

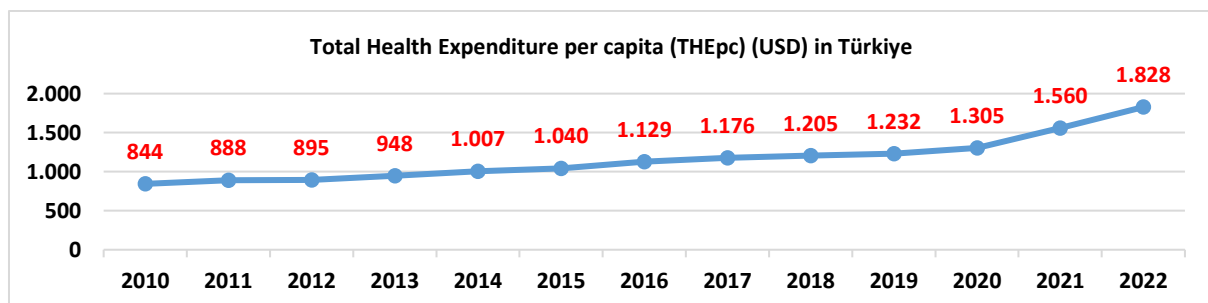

Figure 8: Total health expenditure per capita in USD (THEpc) (OECD)

Figure 9 displays the percentage share of total health expenditure to GDP, indicating that it falls below the conditional criteria of a minimum 5% to GDP from 2011 to 2022, except for the year 2010, where this condition is met.

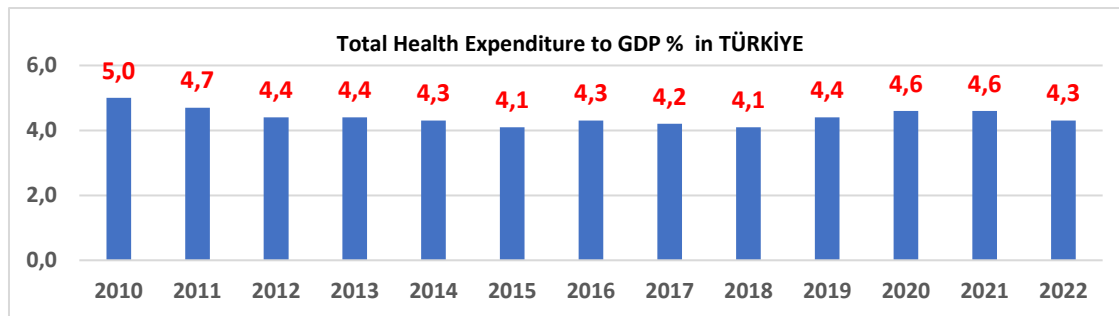

Figure 9: The share of total health expenditure to the GDP % (OECD)

II – with TurkStat (TÜİK) statistics

Conditional prerequisite: The stipulation of a 5% gap between total health expenditure and gross domestic product.

Table 7: Indicators on health expenditures, 2000-2021 (TÜİK)

indicator	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ratio of THE to GDP (%)	5.3	4.9	4.7	4.6	4.6	4.4	4.6	4.5	4.4	4.7	5.0	4.9

Türkiye has seen an increase in per capita health spending since 2019, as shown in table 7 and figure 10, although it remains significantly lower than the average in the WHO European Region. According to the WHO's Global Health Expenditure database, Türkiye's health spending in 2019 accounted for 4.7% of the gross domestic product (GDP), marking a decrease from 6% in 2009. This percentage was below the 2019 averages for the WHO European Region (7.6%) and the European Union (EU) (8.2%). (Polin et al., 2022) as noted earlier, Figure 8, the Total Health Expenditure per capita in USD (THEpc) is presented in purchasing power parity (PPP); however, it is, in fact, based on current prices.

In 2019 and 2022, Türkiye allocated approximately US\$ 1,232 and 1828 per person, respectively, in current prices for healthcare, an amount significantly lower than the averages observed in the European Union (EU) and the WHO European Region, and slightly below the figures for upper-middle-income countries. (Polin et al., 2022).

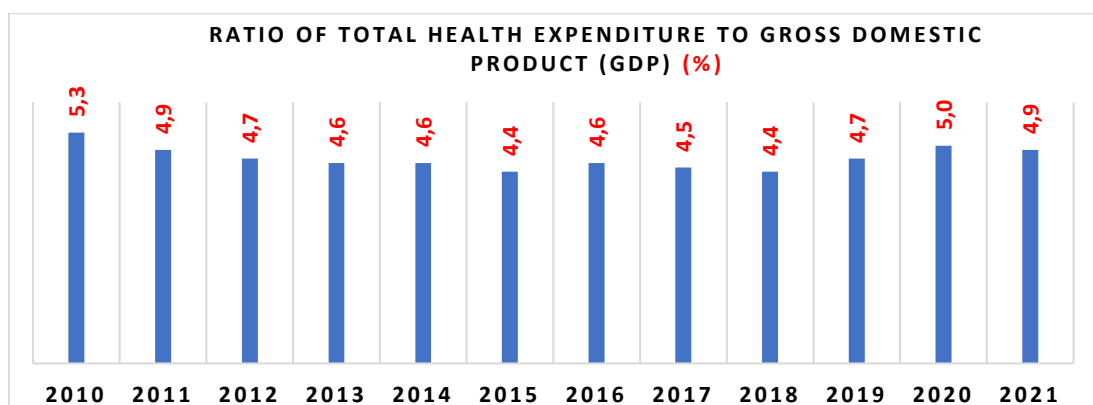

Figure 10: the percentage of Total Health Expenditure to GDP (TÜİK)

➤ Out-Of-Pocket (OOP)

The updated additional criterion is that the Out-Of-Pocket (OOP) must be below 20%. Out-of-pocket (OOP) payments in Türkiye were comparatively lower than in numerous European countries, even those with higher income levels, and have shown a decreasing trend over time. In 2000, OOP payments constituted 28.9% of the

current health expenditure, a proportion that decreased to 17.1% by 2019, as shown in figure 11. In the same year, the averages for the EU and the WHO European Region were 20.9% and 28.7%, respectively (Polin et al., 2022).

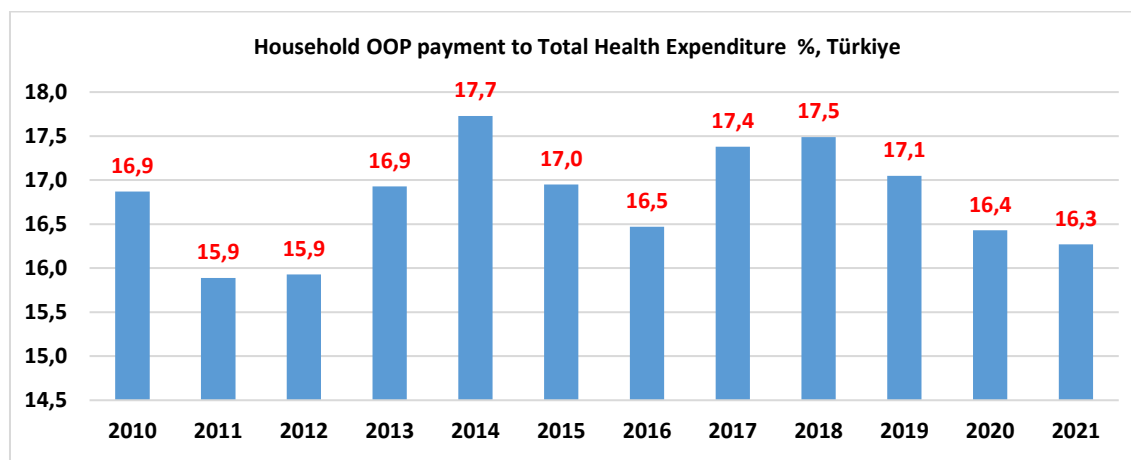

Figure 11: the share of OOP to the Total Health Expenditure (%) (OECD)

The Health Transformation Program (HTP) played a significant role in diminishing out-of-pocket (OOP) payments and curbing catastrophic health expenditures. Despite consistently being lower than the averages of the WHO European Region and upper-middle-income countries, the proportion of OOP payments in relation to total health spending experienced a notable decline between 2000 and 2009, dropping from 28.6% to 14.5%. In 2008, it dipped below the EU average for the first time. Since 2009, OOP payments have fluctuated between 15% and 18% of current health expenditure. As noted earlier, in 2021, OOP payments constituted 16.3% of total spending, which was below the averages of the EU-28, the WHO European Region, and the upper-middle-income countries of the WHO European Region for that year.

The driving factors behind OOP payments are relatively high co-payments for pharmaceuticals and outpatient services without referral. In 2018, when OOP spending accounted for 17.5% of total spending, 4.3% of the population experienced catastrophic spending, according to WHO calculations. This figure is lower than in other non-EU countries and the average of countries with available data (8.0%). However, it is worth noting that half of the households facing catastrophic health expenditure were already in a state of poverty, placing them at risk of further impoverishment (Polin et al., 2022).

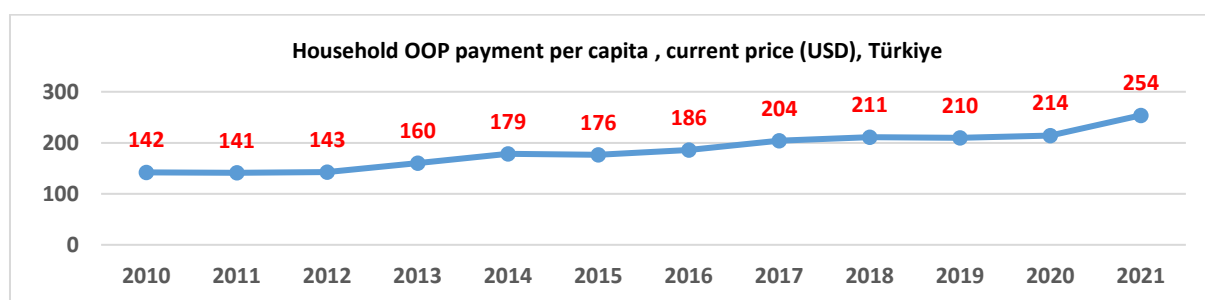

Figure 12: Household OOP payment per capita, current price (USD) (OECD)

In Figure 12, the per capita household Out-Of-Pocket (OOP) payments at current prices (USD) exhibit a gradual year-on-year increase, climbing from 142 USD in 2010 to 254 USD in 2021.

Criteria Pertaining to Effectiveness

Effectiveness criteria dictate that aid should be allocated to maximize its impact. Effectiveness, in this context, is defined by the degree of health improvement, such as a reduction in Under-Five Mortality Rate (U5MR), or the achievement of other desired outcomes resulting from the intervention in question. Assessing the effectiveness of a given amount of Development Assistance for Health (DAH) often aligns with conventional notions of cost-effectiveness and efficiency. The term 'effectiveness' may also intersect with concepts like 'expected impact,' 'performance,' and 'absorptive capacity,' depending on the terminology employed (Ottersen, Kamath, et al., 2017).

Need criteria are frequently supplemented with effectiveness criteria because providing assistance solely based on need may not always be the most efficient utilization of resources and can sometimes be ineffective (Ottersen, Kamath, et al., 2017).

Other criteria

We explored two criteria that do not neatly fit into the need or effectiveness categories, even though measures of inequality are often associated with need. The Gini index (Gini) criterion indicates that Development Assistance for Health (DAH) increases with the Gini index for income. A high Gini index value signifies greater income inequality, suggesting that many individuals fall below the average income level, with some falling considerably below that average, or a combination of both. The relevance of income inequality to DAH stems from the correlation between income and health, as well as the fact that low income can render health services financially inaccessible (Ottersen, Moon, et al., 2017)

Global health financing and the need for a data revolution

Data pertaining to health financing serves as a fundamental pillar for evaluating the delivery of healthcare services, managing global public goods, and mobilizing resources to enhance health outcomes. In a world characterized by limited resources, competing priorities, persistent inequality, and increasingly intricate health systems, the effective allocation of resources for health is more challenging and crucial than ever. Comparable and comprehensive health data can illuminate decision-making processes within health systems. This information can be utilized to gain a better understanding of health systems, pinpoint gaps and inefficiencies, assess equity, and provide estimations of the resources required to attain future health objectives. The absence of comprehensive and comparable health financing information constitutes a barrier that hinders robust health policy formulation. A foundation built upon comparable and robust health financing data is essential for furnishing crucial evidence in the progressive realization of universal health coverage and essential health improvements. This, in turn, fosters greater transparency, accountability, and efficiency in the pursuit of global health goals (Dieleman & Haakenstad, 2017).

Global Trends in Health Care Financing Policy

Certainly, numerous countries find themselves compelled to revamp their health care financing systems, addressing issues such as inadequate funding, enhancing overall health outcomes, preventing financial hardships caused by health expenses, and mitigating the escalating costs of health care. Social Health Insurance (SHI) has emerged as a favoured strategy for many such nations. In 2005, the World Health Assembly endorsed a policy resolution for the World Health Organization (WHO), recommending the adoption of SHI as the preferred health care financing strategy for low- and middle-income countries.

Health care financing extends beyond merely mobilizing additional funds for health care. It necessitates a comprehensive perspective, utilizing financial mechanisms to restructure health care delivery organizations and create incentives for providers to deliver efficient and effective health care. A country's chosen health care financing method is pivotal in achieving equitable and efficient health care for all. Neglecting the systemic aspects of health care financing may lead countries to replicate the costly errors of those that preceded them (Hsiao, 2007).

Global Health Financing Toward 2030 and Beyond

Universal health coverage and the promotion of healthy lives for all have become widely embraced objectives and central tenets of the 2030 Agenda for Sustainable Development. Despite notable strides made in recent decades, the world remains distant from realizing these aspirations. Billions of individuals lack fundamental access to health services, endure unnecessary pain and disability, or face premature mortality due to preventable or treatable conditions. Simultaneously, millions are thrust into poverty simply because they require health services and must bear the financial burden out-of-pocket (Ottersen, Evans, et al., 2017).

A growing number of countries are adopting universal health coverage as their primary health sector development goal, aligning with SDG goal 3 target 8. Funding the implementation of universal health coverage policies is deemed crucial. Even while recognizing the imperative to enhance efficiency, it is evident that a deficit in health expenditure remains a primary impediment for many countries striving to effectively progress toward universal health coverage (Elovainio & Evans, 2017)

Concerning the domestic financing of health systems, governments are urged to uphold their primary responsibility for ensuring the health of their populations. This involves committing to allocating at least 5% of GDP to health and progressively moving toward this target. Governments should also strive to guarantee government health expenditures per capita of at least \$86 whenever possible, along with a commitment to keeping out-of-pocket payments below 20% of total health expenditures (Ottersen, Evans, et al., 2017).

In conclusion, we acknowledge that simply augmenting domestic funding is not an isolated solution. According to the World Health Organization (WHO), an estimated 20 to 40% of total health spending, ranging from \$1.3 to \$2.6 trillion, could be lost due to waste, corruption, and other forms of inefficiency. Enhancing value for money, concurrently with raising additional funds, would offer a dual advantage, significantly bolstering population health (Elovainio & Evans, 2017).

Raising additional government revenues

Workforce formalization and tax efficiency

The correlation between the percentage of individuals employed in the formal sector and the Gross Domestic Product (GDP) generally indicates an increase. In theory, this trend facilitates the task of governments in collecting income and corporate taxes, as well as indirect taxes like value-added taxes (VAT). The actual rate at which governments can enhance their revenues hinges not only on the development pace of the formal sector but also on strategies aimed at expanding the revenue base and refining the efficiency of revenue collection.

Numerous countries provide examples of actively seeking to enlarge the tax base or enhance tax efficiency, even in the presence of substantial informal sectors. Türkiye, for instance, implemented measures to expedite the shift toward a formal economy and secure additional funds. This involved intensifying workplace audits and amending laws to decrease employment costs by introducing progressive social security contributions. Accompanied by sustained economic growth, the rate of informal employment in Türkiye decreased from 33% in 2005 to 26% in 2011 (Elovainio & Evans, 2017)

RECOMMENDATIONS

Türkiye meets most of the DAH criteria and conditions, except for the 5% gap in government health expenditure. Therefore, achieving this condition may require several years of sustained efforts and investments in the healthcare sector. Evaluating Türkiye's healthcare system using these criteria provides valuable insights into its strengths and areas for improvement, facilitating evidence-based policymaking and resource allocation in the country's healthcare sector.

REFERENCES

- Di Matteo, Livio., Di Matteo, Rosanna., Canadian Health Services Research Foundation., & Canadian Electronic Library. (2012). *The fiscal sustainability of Canadian publicly funded healthcare systems and the policy response to the fiscal gap*. Canadian Health Services Research Foundation.
- Dieleman, J. L., & Haakenstad, A. (2017). Global health financing and the need for a data revolution. In *Health Economics, Policy and Law* (Vol. 12, Issue 2, pp. 121–124). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/S1744133116000402>
- Elovainio, R., & Evans, D. B. (2017). Raising more domestic money for health: Prospects for low-and middle-income countries. *Health Economics, Policy and Law*, 12(2), 139–157. <https://doi.org/10.1017/S1744133116000426>
- Hsiao, W. C. (2007). Why is a systemic view of health financing necessary? In *Health Affairs* (Vol. 26, Issue 4, pp. 950–961). <https://doi.org/10.1377/hlthaff.26.4.950>
- Moon, S., & Omole, O. (2017). Development assistance for health: Critiques, proposals and prospects for change. *Health Economics, Policy and Law*, 12(2), 207–221. <https://doi.org/10.1017/S1744133116000463>
- Ottersen, T., Evans, D. B., Mossialos, E., & Rottingen, J. A. (2017). Global health financing towards 2030 and beyond. In *Health Economics, Policy and Law* (Vol. 12, Issue 2, pp. 105–111). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/S1744133116000372>
- Ottersen, T., Kamath, A., Moon, S., Martinsen, L., & Rottingen, J. A. (2017). Development assistance for health: What criteria do multi-and bilateral funders use? *Health Economics, Policy and Law*, 12(2), 223–244. <https://doi.org/10.1017/S1744133116000475>

Ottersen, T., Moon, S., & Rottingen, J. A. (2017). Distributing development assistance for health: Simulating the implications of 11 criteria. *Health Economics, Policy and Law*, 12(2), 245–263. <https://doi.org/10.1017/S1744133116000487>

Schieber, G., Baeza, C., Kress, D., & Maier, M. (2006). Financing Health Systems in the 21st Century. In *Disease Control Priorities in Developing Countries* (Second edition, pp. 225–242). A copublication of The World Bank and Oxford University Press.

The World Bank. (2019). *High-Performance Financing for Universal Health Coverage*.

Thomson, S., Foubister, T., Figueras, J., Kutzin, J., Permanand, G., & Bryndová, L. (2009). Addressing financial sustainability in health systems. In *POLICY SUMMARY* (Vol. 1). <http://www.euro.who.int/pubrequest>

Websites

(TÜİK) or TurkStat, Turkish Statistical Institute, <https://www.tuik.gov.tr/>
Data and statistics, access in 2022 and 2023

(OECD) <https://stats.oecd.org/> and <https://data.oecd.org/>
Data and statistics, access in 2022 and 2023

The World Bank (2023), <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>, last accessed on June 16, 2023)

MÜZİK FELSEFESİ BAĞLAMINDA CUMHURİYET TÜRKİYE'Sİ MÜZİK İNKILABI

Doç. Dr. Suat Soner ERENÖZLÜ

Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye, suaterenozlu@sdu.edu.tr

ÖZET

Felsefe tarihinde müzik felsefesine ait düşünceler, Antik Yunan kültürüne kadar dayanmaktadır. Erken Yunan felsefesinde müzik; uyumu, oranı ve birlikte yaşamın bir parçasını ifade ederken; Platon ve Aristoteles'te eğitimle ilişkilendirilmiş ve bu minvalde pragmatik bir işlevinin olduğuna dikkatler çekilmiştir. Bununla birlikte, Platon politikanın önemli bir parçası olarak müziği, zararlı olarak görmüş ve birtakım müzik dizilerin (scales) ve ritimlerin yasaklanması gerektiğinin özellikle altını çizmiştir. Aristoteles ise müziğin kamu yararına kullanılmasını önermiş ve bununla birlikte toplumsal bir arınmanın (katharsis), başka bir ifadeyle toplumsal olarak kalkınmanın bir yolu olarak görmüştür. Müziğin felsefesinin ilk halleri olarak kendisini gösterdiği bu Antik Yunan teşebbüsleri üç ilke üzerinde temellenmektedir. Toplumsal, politik ve kültürel olan bu üç ilke yaşamın her kademesine müziğin sirayet ettiğini, yaşamın önemli bir parçası olduğunu gözler önüne sermektedir.

Cumhuriyetin müzik inkılapları; toplumsal, politik ve kültürel olması bağlamında müzik felsefesinin ilk örnekleri sayılabilecek Antik Yunan müzik felsefesine önemli bir yakınlık göstermektedir. Bununla birlikte Cumhuriyet dönemi müzik politikaları, 1927'de Türk müziği eğitiminin kaldırılması ve 1936'da radyolarda Türk Sanat Müziğinin yasaklanması icraatlarından dolayı ağır bir şekilde eleştiriye maruz kalmıştır. Günümüzde dahi akademisyenler, bu inkılapları bir Batılılaşma hareketi olarak görüp, kendi kültürümüze yabancılaştığımızı iddia etmektedir. Dolayısıyla da Cumhuriyet'in Müzik inkılabı başarısız bir teşebbüs olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışma, müzik inkılabına yöneltilen bu eleştirilere yönelik olarak felsefi bir bakış açısını ve felsefi temelleriyle birlikte tarihsel bir araştırmayı ortaya koymaktadır. Bu bakış açısına göre, müzik inkılaplarının felsefi temelleri ihmal edilmeden değerlendirilmesi önemli bir unsur olarak kendisini göstermektedir. Bu bağlamda, felsefe tarihinde müzik üzerine emek sarf eden Antik Yunan filozoflarının dizgeleri bu çalışmanın bulgularını oluşturmuştur. Ardından tartışma bölümü olarak, müzik inkılaplarına yönelik olarak eleştirilerle felsefe tarihinde yer alan müzik felsefesi üzerine ortaya koyulan görüşler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Atatürk'ün gerçekleştirdiği müzik inkılaplarının, felsefi temelleriyle birlikte sarsılmaz olduğu iddiası ortaya konmuş ve ona yöneltilen eleştirilerin müzik felsefesi bağlamında bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik inkılabı, Atatürk, Cumhuriyet, Müzik Felsefesi.

IN THE CONTEXT OF EARLY PHILOSOPHY OF MUSIC THE MUSICAL REFORM OF REPUBLICAN TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Suat Soner ERENÖZLÜ

Suleyman Demirel University, Isparta, Turkey, suaterenozlu@sdu.edu.tr

ABSTRACT

In the history of philosophy, ideas on the philosophy of music date back to Ancient Greek culture. In early Greek philosophy, music expressed harmony, proportion and a part of coexistence; in Plato and Aristotle, it was associated with education and in this respect, it was pointed out that it had a pragmatic function. However, Plato, as an important part of politics, saw music as harmful and emphasized that certain scales and rhythms should be banned. Aristotle, on the other hand, proposed the use of music for the public good and saw it as a means of social purification (katharsis), in other words, social development. These Ancient Greek attempts, in which the philosophy of music manifests itself in its earliest forms, are based on three principles. These three principles, which are social, political and cultural, reveal that music permeates all levels of life and is an important part of life.

In the context of being social, political and cultural, the music reforms of the Republic show an important affinity with the Ancient Greek music philosophy, which can be considered as the first examples of music philosophy. However, the music policies of the Republican era have been heavily criticized for the abolition of Turkish music education in 1927 and the banning of Turkish Art Music on the radio in 1936. Even today, academics see these reforms as a Westernization movement and claim that we have become alienated from our own culture. Therefore, the music reform of the Republic is considered as a failed attempt.

This study presents a philosophical perspective on these criticisms of the music reform and a historical research with philosophical foundations. According to this perspective, it is important to evaluate the music reforms without neglecting their philosophical foundations. In this context, the strings of Ancient Greek philosophers who made efforts on music in the history of philosophy constitute the findings of this study. Then, as a discussion section, the criticisms against the music reforms and the views on the philosophy of music in the history of philosophy were evaluated comparatively. As a result, the claim that Atatürk's musical reforms are unshakable with their philosophical foundations is put forward and an evaluation of the criticisms directed against him in the context of philosophy of music is made.

Keywords: Music Reform, Atatürk, Republic, Philosophy of Music.

Müziğin Felsefesi

Batı medeniyetinin ve felsefesinin kökleri Antik Yunan'a kadar uzanmaktadır. Dolayısıyla Batı medeniyetinin kültürel çıktıları; sanat, felsefe, bilim olarak büyük oranda köklerini Antik Yunan kültüründen almaktadır. Sanat (tekhne) ve estetik (aesthetica) ise felsefenin şemsiyesi altında spekülâtif bir ortamda varlık kazanmıştır. Felsefede sanatın ve estetiğin kendisini ilk defa göstermesi, pratik ve tekniğe dayalı olmaktan uzak, sanatın nesnesini göz ardı eden spekülâtif bir eylem olarak ortaya çıkmıştır. Erken dönem estetik (early aesthetics) veya Antik dönem estetik (Ancient aesthetics) olarak adlandırılan bu öncül estetik tartışmalar ilk olarak Sokrates öncesi (presokratik) dönemlerde kendisini göstermiş, fakat bu dönemde "felsefenin ilgisi, beğeni veya güzel kavramı üzerine olmamakla birlikte sanata da meyilli" olmamıştır (Erenözlü, 2022: 222). Dolayısıyla estetiğin ortaya çıkması Platon'un "Büyük Hippias" diyalogunda güzel üzerine yapılan tartışmayla başladığı büyük oranda kabul görmektedir.

İlk olarak Antik Yunan'da ve daha sonraları 20. Yüzyıla kadar uzanan Batı felsefesi tartışmalarında müziğin üç önemli işlevi dikkatleri çekmektedir. Bunlardan ilki olan müziğin *politik işlevi*, Platon'un *Devlet* adlı yapıtında üzerinde durduğu ideal yurttaş olma projesinin önemli bir parçasıdır. Platon'a göre "... Kendini iyi bir insan olarak yetiştirmek isteyen güzeli arar, güzeli över, ondan hoşlanır ve onunla beslenir" (Platon, 2020: 94). Platon müziği politik bir güç olarak görürken, gençlerin olumsuz etkilendiğini öne sürerek müziğe politik birtakım sansürlerin getirilmesini düşünecek kadar ileri gitmektedir. Tunalı'nın tespitine göre "Sanat ve devlet veya toplum arasındaki ilgiyi, bir başka deyişle sanatın sosyal görevini ilk keşfeden ve bunun üzerine düşünen Platon olmuştur" (Tunalı, 2008: 87). Felsefeyi ideal bir devlet düzeni kurma konusunda önemli bir araç olarak gören Platon, Politika adlı eserinin üçüncü kitabında, müziğin konusunu hem politik hem de eğitim boyutunda ele almış, bu hususta "hüzünlü sözlerle" uyan, "ağlamalara", "sızlamalara" yatkın olan Ionia ve Lydia makamlarını yasaklarken, yiğitçe davranışa uygun, ölçülülüğe (Apollon) ve akla uygun olan Dor ve Phrygia makamlarının da serbest bırakılabileceğini söylemiştir¹⁸. Bununla birlikte Platon müziğin olduğu kadar, sözlerin de neyi anlattığının önemini vurgulamış ve bunun nihayetinde iyi bir makamın nasıl yiğitliğe, ölçülülüğe ve akla uyumu önemliyse, sözlerinin de de bunlara uymasının gerekli olduğunu ifade etmiştir (Platon, 2020: 90-91). Dolayısıyla Platon'un müzik konusundaki düşüncelerinde; toplumsal olması, duyguları harekete geçirme ve heyecanları körükleme bakımından yararlı olması (praksis) belirleyici olmaktadır. 20. yüzyıl geldiğinde, Adorno da tıpkı Platon gibi insan ve müzik arasında politik bir ilişki kuracak ve bunun nedeni olarak kapitalizme projeksiyon tutacaktır (Adorno, 2002: 391). Dolayısıyla müziğin politik işlevi, felsefe tarihinin her dönemde kendisini göstermiş, önemli tartışmalara konu olmuştur.

Müziğin ikinci işlevi olarak yine Platon'da rastlanan ve öğrencisi Aristoteles'inde üzerinde durduğu müziğin eğitim işlevi dikkatleri çekmektedir. Platon, "müzik eğitimi gereği gibi yapıldı mı insanı yüceltir" (Platon, 2020: 94) diye düşünmektedir. Bu bağlamda beden eğitimi nasıl insan vücudunu sağlıklı ve dinç yapıyorsa, müzik eğitimi de insan ruhunu aynı şekilde sağlıklı ve dinç yapmaktadır. Aristoteles ise hocası Platon'un olumsuz olarak ele aldığı *mimesis* (taklit) kavramını, olumlu bir cihette görmektedir. Aristoteles'e göre *mimesis*, taklit etme tarzlarına göre; *rytmos* (ritim), *logos* (söz) ve *harmonia* (melodi) olarak üçe ayrılmaktadır (Aristoteles, 2016: 1) ve mimesis aktivitesi, taklit yoluyla öğrenmenin kendisi olarak eğitimin önemli bir parçasıdır. Aynı zamanda mimesis etkinliği bir eğitim olarak insanların hoşlandığı bir şeyi yansıtmaktadır. Dolayısıyla mimesis Aristoteles'in felsefesinde eğitimin motivasyonunu da kapsarken, müzik ve eğitim ilişkisinin tartışmalarını Antik Yunan'da ortaya çıktığını gözler önüne sermektedir.

¹⁸ Atatürk'ün Sarayburnu konuşmasında Doğu ve Batı müziği üzerinden yaptığı ayrım, Platon'un müziğin ideal yurttaş kazandırmadaki bu örneği üzerinden değerlendirilebilir. Atatürk'ün saray burnu konuşması ve Doğu - Batı müziği üzerinden yaptığı ayrıma daha kapsamlı olarak, (ERENÖZLÜ, S. S., (2022). Türkiye Cumhuriyeti müzik inkılabına yöneltilen "ideoloji" eleştirileri üzerine felsefi bir değerlendirme. Rast Müzikoloji Dergisi, vol.10, no.3, 433) makalesinden ulaşılabilir.

Müziğin üçüncü işlevi, Aristoteles'in sanat felsefesinin önemli bir problemi kabul edilen müziğin *katharsis* (arınma) olarak *ruhsal* (psykhe) işlevidir. Aristoteles'de sanat etkinliği poetik¹⁹ bilimlere girmekte, bundan dolayı da yaratıcılığın (praksis) bir sonucu veya gerekliliği olarak ortaya çıkmaktadır. Sanatın mimetik bir eylem olarak gerçek hayattan ayrılması Aristotelesçi arınmanın en önemli ilkesidir. Mimesis olarak sanat; acıma, korku, hastalık, ölüm gibi duyguların bizzat kendisi olmayıp, sanatsal bir taklittir. Dolayısıyla da hangi sanat olursa olsun gerçekliğin kendisini yansıtmaması bakımından bir arınma ile sonuçlanır. Bu bağlamda Aristoteles, sanatın ruhu olumlu olarak etkileyebileceğini, ancak bunun başıboş bir şekilde değil, dönemin politik ve sosyal konularının hakim olduğu, müziğin de etkin bir rol aldığı tragedya ile gerçekleştirebileceğini iddia etmektedir (Aristoteles, 2016: 15). Müzik üzerine felsefi anlamda yapılan bu ilk teşebbüsler, insan, toplum, politika gibi insanı -insan yaşantısını konu alan bir minvalde kendisini göstermektedir.

Cumhuriyet Türkiye'si'nin Müziğe Bakışı,

Cumhuriyet dönemi inkılapları, özellikle de müzik üzerine yapılan inkılaplar, kültürel anlamda bir ulus olma idealini muasır medeniyet üzerine çıkmak idealiyle özdeşleştirmiştir. Dolayısıyla Cumhuriyetin bu ilk icraatları, Türk Ulusunu ortak kültür paydası altında birleştirme teşebbüsüyle, bilimsel ve felsefi temeller üzerinde varlık kazanmaktadır. Bu bağlamda muasır medeniyet üzerine çıkma mottosu da bilim ve felsefenin sistematik yöntemini işaret etmektedir.

Müzik inkılabına göz atıldığında (tablo 1), icraatlardan biri olan radyoda *Osmanlı/Türk musikisi*²⁰ne birtakım sansürlerin getirilmesine (1934) karşın, bu durumun (kendi içinde) felsefi anlamda derinlemesine analiz edildiğinde tutarlı olduğu ve kendisiyle çelişmediği görülecektir. Platon'un müzik üzerine olan düşüncelerinde ideal bir yurttaş olma ilkelerinin ön plana çıkması ve bu bağlamda politik eylemleri ideal bir devlet düzeni kurma teşebbüsü olarak görmesi devlet yönetiminin sistematik bir biçimde eğitim, sanat, katharsis, cesaret vb. gibi kavramları bir yönetim organı gibi gördüğünü gözler önüne sermiştir. Bu kavramların tarihselliği ve kültürü yansıtmaları, yöneticilerle (devlet) sanat ilişkisinin bir neticesi olarak bütünleyici, birleştirici, eğitici ve ruhları (duyguları) harekete geçirici bir nitelikte olduğu görülmektedir. Buna en güzel örnek İtalya'nın bağımsızlık mücadelesinde en büyük ilham kaynağını Giuseppe Verdi'nin Operalarından almış olduğudur (Şatır, 1999: 23-24). Aynı şekilde Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlık mücadelesi olan Kurtuluş savaşının ardından yeni Türkiye'nin bir ulus devleti olarak yapılandırılmasında kültürel inkılabın, bilhassa da müzik inkılabının önemi büyüktür.

Cumhuriyet'in müzik inkılapları, Cumhuriyet ilan edilmeden önce Türk halk ezgilerinin derlenmesiyle başladığı kabul edilebilir (tablo: 1). Bu teşebbüs, hem harf devrimi (1928) için Türkçe sözcükler, hem de Ziya Gökalp'in ileri sürdüğü milli musiki arayışının ham maddesi olan Türk halk ezgilerinin temin edilmesi adına önemli bir ilk adımdır. Dolayısıyla Cumhuriyet'in inkılaplarını bu dizgesellik üzerinden değerlendirilmesi, inkılapların tamamının Ulusal bir devlet çatısı altında kültürel birliğin sağlanması, müziğin sistematikliği ve bilimselliğinin değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Günümüzün akademik müzik ortamına bakıldığında; gerek Osmanlı/Türk musikisi gerek Türk Halk müziği gerekse Batı müziği olsun yapılan bütün araştırmalar Batı standartlarında bilimsel yöntemlerin ışığı altında gerçekleşmektedir.

Cumhuriyet müzik inkılaplarının icraatlarına bakıldığında (tablo 1) her türlü tabandan destek gören icraatlar olan yeni kurumların açılması, derleme çalışmaları ve müzik kültürünü oluşturmak için oluşturulan arşiv çalışmalarının

¹⁹ Aristoteles bilimleri; Bilimin konusu olarak teorik bilimler (theoretike), Ahlakın konusu olarak pratik bilimler (praktike), sanatın konusu olarak poetik bilimler (poietike) şeklinde 3 bölüme ayırmıştır (Aristoteles; 2017: 329).

²⁰ Günümüzde genellikle *Türk Sanat müziği* olarak adlandırılan bu müzik, kültürel anlamda Türklüğü tam yansıtmayı yansıtmadığı üzerine farklı görüşler mevcuttur. Bu çalışmada Cem Behar'ın çalışmaları referans olarak alınmış olup, Osmanlı ile bağlarıyla birlikte değerlendirilip, Osmanlı/ Türk Musikisi ifadesi kullanılacaktır. Bkz. Behar, C. (2021) *Orada Bir Musiki Var Uzakta... XVI. Yüzyıl İstanbulu'nda Osmanlı/Türk Musiki Geleneğinin Oluşumu*. Yapı Kredi Yayınları.

yansıra, kapatılan kurumlar ve yasaklar gibi büyük eleştirilere maruz kalan icraatlar kendisini göstermektedir²¹. Hatta günümüzde dahi bu tartışmalar akademik ortamda sıkça rastlanır bir hal almaktadır²². Bu eleştiriler genel olarak Osmanlı/Türk Müziğine hem eğitim alanında (1927) hem de icra alanında (1934) uygulamaya koyulan yasaklamalardan ötürü gelen Doğu-Batı, Osmanlı-Türkiye, Eski-yeni, Şark-Garp kavramları üzerinden ortaya çıkan ve Batıya yönelen bir siyaset eleştirisiidir.

Tablo 13. Cumhuriyet Müzik İnkılaplarının İcraatları

İcraat	Tarih
*Halkın ruhunu taşıdığı düşünülen ve milli müzik yaratmak için bir hammadde niteliği taşıyan halk şarkıları derlemeleri başlar	<u>1922</u>
* Osmanlı dönemi müzik kurumu olan “Muzika-i Humayun” Ankara’ya aktarılır ve adı “Riyaseticumhur Musiki Heyeti” olur * Tevhidi tedrisat yasası ile Musiki Muallim Mektebi açılır	<u>1924</u>
* Tekke, zaviyelerin ve türbelerin kapatılması	<u>1925</u>
* Türk halk ezgilerinin derlenmesi ve arşivlenmesi için Tespit ve tasnif kurulu kurulur	<u>1926</u>
*Darülelhan’ın İstanbul Belediye Konservatuari’na dönüştürülmesi ve burada Türk müziği eğitime yer verilmemesi	<u>1927</u>
* 9 Ağustos, Atatürk’ün Sarayburnu’nda harf inkılabı konuşmasında müzik inkılabından da bahseder * 1 Kasım, Harf inkılabı yapılır	<u>1928</u>
* 30 Kasım, Atatürk’ün Alman gazeteci yazar Emil Ludwig ile yaptığı röportajda müzik inkılabından bahseder	<u>1929</u>
* Atatürk’ün meclis açılış konuşmasında müzik inkılabından bahseder * Radyoda 1936’ya kadar sürecek olan Türk Sanat Müziği yayın yasağının yürürlüğe girmesi	<u>1934</u>
* Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü kurulur	<u>1935</u>
* Ankara Devlet Konservatuari kurulur * Radyoda 1934 yılında koyulan Türk Sanat Müziği yayın yasağı kaldırılır	<u>1936</u>
* Ankara Devlet Konservatuari’nda Türk Halk Müziği Arşivi kurulur	1938

Eleştiriler ve İnkılabın Felsefi temelleri: “Osmanlı’nın Reddi-Batıya Yönelme”

Cumhuriyetin inkılapları bir bütün olarak değerlendirildiğinde ve Atatürk’ün söylev ve demeçlerine bakıldığında tartışmasız olarak tek bir şey ön plana çıkmaktadır; o da var olana (Osmanlı) karşı çıkmak, onu tam olarak reddetmek ve ulusal egemenliğe dayanan tam bağımsız, gücünü halktan alan yeni bir Türk devleti (Cumhuriyeti) kurmaktır (Parla, 1991: 27-28). Bu bağlamda Cumhuriyet müzik inkılaplarına yöneltilen eleştiriler üç başlık altında toplanabilir.

²¹ Rauf Yekta Bey (1871-1935), Hüseyin Saadettin Arel (1880-1955), Dr. Suphi Ezgi (1969-1962). Bkz. Behar, Cem (2022) *Musikiden Müziğe*. Yapı Kredi Yayınları.

²² Bkz. ERENÖZLÜ, S. S., (2022). Türkiye Cumhuriyeti müzik inkılabına yöneltilen “ideoloji” eleştirileri üzerine felsefi bir değerlendirme. *Rast Müzikoloji Dergisi*, vol.10, no.3, 431-447.

- 1) Osmanlı'nın kültür mirasının reddi.
- 2) Osmanlı'nın Arap ve Fars etkisi altında kalmasının sonucu olarak "doğunun reddi".
- 3) Muasır medeniyetlerin seviyesine ulaşması hedefi bakımından değerlendirildiğinde, Osmanlı'nın veya Doğunun terkedilmesinin nedeni olarak, Batıya yakınlaşma ya da Batılılaşma hareketi²³.

Ayas'a göre, "Kemalist ideolojinin Osmanlı mirasını meşruluk alanının dışına itmeye yönelik söylemleri çift yönlü olarak işler. Bir yandan Osmanlı mirasını gözden düşürürken bir yandan da Cumhuriyet'in yeni siyasi tercihinin meşrulaştırmaya hizmet eder. Aynı meşrulaştırma mekanizmaları, müzik alanındaki bütün söylemlerin de temelini oluşturmaktadır" (Ayas, 2020: 54). Osmanlı'nın kültürel olmak üzere bütün birikimlerinin itibarsızlaştırılması, Cumhuriyet'in sadece siyasi duruşuyla ve siyasi icraatlarıyla düşünülmesi, bir anlamda temel ilkelerini görmezden gelmektir. Aksini düşünmek, Cumhuriyet'in bütün devrimlerini kültür, sanat ve bilimden kopartmak olacak ve temel ilkelerinden yoksun bırakacaktır. Ayas'a göre "Cumhuriyet döneminde Osmanlı'ya ait her şey geleneksel ve geri olanla, Batı medeniyetiyle ileri ve modern olanla özdeşleştirilmiştir. Böylece başlangıçta medeniyet, coğrafya, siyaset, din ve yaşam tarzı farklılığını ifade eden Doğu-Batı Ayrımı zamansal bir ayrıma dönüştürülmüştür" (Ayas, 2020: 55). Yeni Türkiye'nin devrim icraatlarını sürekli Osmanlı İmparatorluğu ile kıyas içinde olması kalabalık ve tutarsız bir dilemma temayülünü de beraberinde getirmiştir²⁴. Ancak bu kültür politikalarını, Osmanlı geleneğini merkeze almak suretiyle tek taraflı bir kopukluk olarak görmek inkılapların ruhunu anlamamaktan geçmektedir. Cumhuriyet inkılapları misakı milli sınırların içinde yaşayan, farklı kültür ve etnik yapıdan gelen halkların, Müslümanların çoğunlukta olduğu, ancak gayri Müslimlerin de bu halkın bir parçası olduğu ve bütün bu mozaikğin tek bir mottoda²⁵ birleştiği bir teşebbüsü yansıtmaktadır. Dolayısıyla yeni Türkiye'nin herhangi bir kültürel dokunun daha ağır bastığı bir yol izlemesi düşünülemez. Bu bağlamda halk kültürü, özellikle müzik inkılabının malzemesi olarak Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan bütün halkların, hiçbir ayırım gözetmeden Türk halkı olarak kabul edilmesiyle mümkün kılınmıştır. Sonuç olarak halkın kültürünü birleştirecek olan ve yeni Türkiye'nin muasır medeniyetler seviyesinde bir ulus olarak temsili, halk müziğinin bilimsel araştırmalar sonucunda kendisini göstermesiyle ve ifade etmesiyle mümkün gözükmektedir. Müziğin felsefesine bakıldığında, Antik Yunanlı düşünürlerin müzik ile ideal yurttaş arasında kurdukları bağ, müziğin yurttaşları birleştirme, ortak kültürü belirli bir (ortak) sistem üzerinden kurma temeline dayanmaktadır. Dolayısıyla da müziğin eğitimi, ilk kez felsefenin bakış açısıyla kendisini göstermektedir. Bir ülkenin halkını bir arada tutacak ve ortak kültür yaratacak en önemli atılımı müzik olarak gören Yunan filozofların idealleriyle Cumhuriyet'in inkılaplarının idealleri, bu bağlamda aynı ilkelere dayanmaktadır.

Ulusal müzik, aynı topraklarda (misak-ı milli) ancak farklı kültürlerle ait müzik birikimleri tekrar yapılandırıp (Batı tekniği ile) kültürler üstü olan ve mutlak ulus olma ülküsünü yansıtan bir müzik idealidir. Bundan dolayı farklı kültür ortamlarından derlenen halk türküleri ulusal müziğin ham maddesini meydana getirmiştir. Ulusal müziğin bir sentez olarak kabul edilmesi mümkün olsa da bu kültürel dönüşüm; bir kültürün başka bir kültüre üstün gelmesi, o kültürün terkedilip bu kültürün tercih edilmesi veya iki kültürün bir karışımı gibi görülmesi anlamına gelmemektedir. Ulusal müzik, geleneksel kültürün ulusal kültür düzeyinde işlenmesidir. Ziya Gökalp'in ve Atatürk'ün Türk kültürü ve kültürel Türk milliyetçiliği görüşlerinin de ifade ettiği gibi geleneksel kültür ham maddesinden evrensel kültürel bir eser yaratma hadisesinin kendisidir. Burada hareketle kültürlerin savaşı, Doğu-Batı gibi tartışmaların anlamlarının yitirildiği sonucuna varılmaktadır. Sonuç olarak halk müziği malzeme olarak kullanılmış ve işlenmesi aşamasında yöntem olarak da Batı müziğinin yöntemi, yani tekniği kullanılmıştır.

²³ Sultan II. Mahmut tarafından özellikle müzik alanında Batılılaşma eğilimi göze çarpmaktadır. Mehterhanenin kalkmasıyla birlikte Müzika-i Humayun'un kurulması bu hareketin en önemlilerinden birisidir. Bununla birlikte Sultan II. Mahmut özellikle dönemin önemli müzik merkezi olan İtalya'dan müzisyenler getirip hem öğrenimini sağlamış hem de saray için besteler yapılmasını istemiştir. Saray adına yapılan bu bestelerin bazıları "*Marş-ı Sultanı* (ya da Aziziye Marşı), *Osmaniye Marşı*, *Osmanlı Sergi Marşı* ve *Şefkat Marşı*" dır (Tez, 2022: 275). Buradan da anlaşılacağı üzere Osmanlı dönemindeki batılılaşma hareketi halk tabanlı olmaktan uzak,

²⁴ Osmanlı-Türkiye, gelenek-medeniyet, doğu-Batı, eski (düzen)- yeni (düzen), alaturka-alafranga.

²⁵ "Ne mutlu Türküm diyene"

Dolayısıyla halk müziği için geleneksel, halkın kullandığı dilde, kültür ayrımı gözetmeden, seçilen malzeme; Batı müziği için metodik, ortak Avrupa dili (beynelmilel), belirli bir kültüre ait olmayan, evrensel bir yöntem ifadeleri kullanılabilir. Sonuç olarak ortaya Türk halk kültürünün kodlarını taşıyan ve Batı dünyasının ortak müzik diliyle seslendirilmiş ulusal bir müzik çıkar. Bu konuyu biraz daha açacak olursak, Çağımızın sanat felsefecilerinden Lerry Shiner, sanatın temelinde “icat etme” ediminin olduğunu iddia eder (Shiner, 2013: 80). Bu, müzikte en açık şekilde Bach’ın füglerinde rastlanır. Teknik bir hadiseye dayalı yazım tarzı olarak bir ezgiyi tersinden, katlayarak, üçlüsünden, beşlisinden yazarak çok seslilik meydana getirilir ki, bu süreç yaratıcılıktan çok hesaplamayı gerektiren bir hadisedir. Konu çok dağılmadan yine Batı müziğine gelinecek olunursa, Bach örneğinde olduğu gibi -ki Bach Batı müziğinin babası sayılır -Batı müziği teknik ve hesaplama üzerine kuruludur. Bu da Batı müziğinin ortak müzik dilinin ortaklığının kültürel bağlardan ziyade, bu teknik ve bilimsel (evrensel) sürecin ürünü olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Türk müziğinin Batı müziğinin tekniği ile çok seslendirilmesi hadisesi bu ilkelere dayanmaktadır.

Cumhuriyet dönemi müzik icraatlarına yöneltilen diğer eleştirilerin bir kısmı da müzik eğitimi üzerinden yapılmaktadır. Osmanlı’nın ilk resmi müzik okulu olan Darüelhan 1917 yılında açıldığında hem Osmanlı müziği hem de Batı müziği eğitimi veren bir kurum olarak faaliyet göstermiştir²⁶. Osmanlı müziğinin daha ağırlıkta olduğu programıyla Darüelhan sadece öğretmen yetiştirmek değil, bilimsel çalışmalar yapmak, müzik eserlerini notaya almak, yayımlamak ve Osmanlı-Türk sanat müziğini yaşatmak için çalışmalar yapmak üzerine kurulmuştur (Kolukırık, 2015: 24). Dolayısıyla Osmanlı’nın ilk resmi müzik okulu olarak Darüelhan’ın 1917 yılında kurulma ihtiyacı büyük oranda ağırlıklı olarak okutulan Osmanlı müziğinin korunması ve yaşatılmasını amaçladığı kendisini göstermektedir. Bu durum -Darüelhan’ın (kuruluş) Ta’limatnamesinin B-1 Bendinin birinci Faslı’nın 3. Maddesinde açıkça şöyle belirtilmiştir²⁷. “Milli müziğimizi yok olmaktan korumakla beraber Osmanlı Edebiyatı’nın değişimlerini şiir ve inşa bağlamında yakından takip mecburiyetinde bulunan Osmanlı müziğinin zamanın zevk ve karakterine göre dönüştürülmesinde özel kimliğini muhafazaya muktedir sanatkar yetiştirmektir” (Kolukırık, 2015: 28). Bu maddeden açık bir şekilde anlaşılacağı üzere Darüelhan, Osmanlı-Türk müziğini ve kültürünü milli olarak benimsemekte ve bunu muhafaza etmeyi amaçlamaktadır. Ancak I. Dünya savaşının olumsuz etkileri sonucunda Darüelhan’ın açıldıktan 1 yıl sonra 1918’de erkek kısmı tamamen kapatılırken, sadece Osmanlı-Türk müziği çalgıların eğitimi kadın şubesinde devam etmiştir (Kolukırık, 2015: 45). Daha sonra milli mücadele yıllarında aktif olmayan okul ancak 1927’de yeniden faaliyete geçecek, tamamen İstanbul Belediyesi’ne bağlanacak ve Cumhuriyet dönemi müzik inkılapları doğrultusunda Osmanlı-Türk müziği eğitime yer verilmeden sadece Batı müziği eğitimi bölümü açılmıştır. Genel olarak Cumhuriyet dönemi müzik inkılapları eleştirileri de sadece Batı Müziği bölümünün açılması, Türk müziğinin yasaklanması polemigi üzerinden yürütülmüştür. Özden’e göre “Darüelhan Cumhuriyet sonrası uygulanan yanlış müzik politikaları nedeniyle tamamen Batı müziği eğitiminin yapıldığı bir konservatuara dönüşecektir Türk musiki tarihinin en şanssız dönemi bu yıllara rastlar” (Özden, 2019: 25). İstanbul Belediye Konservatuarı adı altında bu Batı müziği temelli eğitim anlayışı hem 1928 yılında yapılacak olan harf inkılabının bir dizgesiyken hem de aynı zamanda ulusal müziğin yaratılmasında amaçlanan Türk halk müziğinin Batı tekniği ile çok seslendirilmesi teşebbüsünün önemli bir adımı olarak kabul edilmelidir. Sonuç olarak 1917 yılında Darüelhan’ın kuruluş maddesinde belirtilen millilik ile 1927 yılında yeni

²⁶ Osmanlı’da Darüelhan’dan önce resmi olmayan müzik eğitimi hem Batı müziği hem de geleneksel anlamda mevcuttur. Bunlar; askeri müziğin temsili olarak mehterhaneler, dini müzik geleneği olarak Mevlevihaneler, Osmanlı’nın devlet yönetimine (hizmetine) yetiştirmek gayesiyle kurulan Enderun-i Hümayun, batılılaşma sürecinde kurulan ve mehter takımının yerini alan Muzika-yı Hümayun, tiyatro ve müziği birleştiren Darübedayidir. (Bkz. K. Kolukırık. 2015. *Türk Müziği Tarihinde Darü’l-Elhan ve Darü’l-Elhan Mecmuası*. ss. 1-20).

²⁷ Darüelhan’ın kuruluşu için hazırlanan resmi mevzuatın Birinci Fasil, 3. Maddesinde kurulma amacının Osmanlı Müziğinin unutulmaması ve korunması olduğunu Özden de çevirisiyle şöyle aktarmıştır “... milli musikimizi indirastan (yıpranıp unutulmaktan) vikaye etmekle (korumakla) beraber edebiyat-ı Osmaniyyenin inkılabatını (devrimlerini) şiar ve inşa (göstermek ve yazmak) ile tevem (birlikte) bulunması itibariyle yakından takip ıztırarında bulunan Osmanlı Musikisinin zamanın zevk ve mizacına göre istihalesine (değişmesine) mahiyet-i mahsusasını (kendi kimliğini) mahafazaya muktedir sanatkar yetiştirmektir” (Özden, 2019: 33).

Türkiye Cumhuriyeti'nin milliliği aynı şeyleri ifade etmemektedir. Nasıl 1917'de Darülelhan Osmanlı milli müziğini korumak amacıyla kurulduysa, 1927'de de İstanbul Belediyesi Konservatuarı yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin milli müziğini oluşturmak amacıyla kurulmuştur. Dönemin yazışmalarına bakıldığında da bu icraatın bir zorlama ile değil, aksine milli mücadelenin devamı olarak Cumhuriyet Türkiye'sinin yaratılması adına topyekûn bir uyum içinde olmuştur.

Bu konuda Kutluk'un tespiti önemlidir; Kutluk, Rus sanat devrimine kıyasla Ulusal Türk müziği inkılabı için şu değerlendirmede bulunmuştur.

“Türkiye Cumhuriyeti'nde devletin resmi müzik politikasının uygulanması bu derece katı olmamıştır. Geleneksel Türk müziğinin ve radyoda bir süreliğine yasaklanması ve geleneksel Türk müziğinin ve radyoda bir süreliğine yasaklanması ve geleneksel Türk müziği eğitiminin müzik okullarından kaldırılması dışında, karşıt görüşteki müzisyenler ve besteciler savundukları değerlerden dolayı, devlet desteğinden mahrum kalmanın dışında herhangi bir şekilde rencide edilmemiştir. Atatürk, Türk toplumunda yerleştirmeye çalıştığı “ulusal müzik” anlayışını baskıcı bir rejim propagandasından çok, Türkiye Cumhuriyeti'nin Batılı ülkeler arasında kendi kimliğini koruyarak tüm çağdaşlığıyla olabileceğini kanıtlayan oldukça değerli bir tanıtım aracı olarak görmüştür. Atatürk'ün tüm çabası budur ve kültür devrimini oluşturan diğer dinamiklerle tam bir uyumluluk göstermektedir” (Kutluk, 2016: 77).

Felsefe tarihine bakıldığında müzik felsefesinin de en önemli işlevlerinden birisi müziğin eğitimi olarak göze çarpmaktadır. Bu minvalde müziğin etkisi düşünüldüğünde ona getirilen birtakım yasaklamalar Antik Yunan'a, Platon'a kadar dayanmaktadır. Platon politik bir malzeme olarak değerlendirdiği müziği devlete hizmet etmede önemli bir araç olarak düşünür. Bu bağlamda müziği idealize ettiği devlet sistemine uygun vatandaşlar yetiştirilmesi bakımından engel olması durumunda yasaklanmasını uygun görmektedir. Özellikle de müziğin, vatandaşı ideal devlet düzenine uygun olarak coşkusunu ve enerjisini düşüren özelliklere sahipse muhakkak yasaklanmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda ideal devlet düzeninin kurulmasına yönelik olarak müziğin ve eğitiminin araçsallaştırılması, cumhuriyet inkılaplarında da önemli bir yere sahiptir. Ancak bu müziğin bu minvalde bir ideolojiye kurban edildiği gibi bir inancı da uyandırılmamalı, aksine sağlıklı bir müzik ortamının yetişeceği coğrafyanın kültürün ve eğitimin temellerinin atıldığı büyük bir siyasal örgütlenmenin oluşturulduğu göz ardı edilmemelidir.

Son Söz

Türk Sanat müziği olarak adlandırılan müziğin köklerini bir kısım araştırmacılar²⁸ Antik Yunan modlarından etkilenen Farabi'ye dayandırırken; bir kısım araştırmacılar da²⁹ Türk Musikisi olarak da adlandırılan bu müziğin 13. Yy.'da yaşamış olan İranlı müzisyen Safiyü'd-Din Urmevi'den geldiğini iddia etmektedir (Akdoğan, 1993: IX).

Bu araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde, Osmanlı'nın ilk konservatuarı olan Darülelhan'ın talimatnamesinde bahsi geçen ve Osmanlı müziği için kullanılan “milli müzik” ibaresi, Türklük adına bir millilik belirtmekten ziyade saray kültürünü ve buna paralel olarak İstanbul ortamını yansıtmaktadır. Dolayısıyla müzikte millilik iddiası, Cumhuriyet dönemi müzik ve kültür politikasını içeren bir kültür (Türk) milliyetçiliğinin eseri olmaktadır. Bununla birlikte etnik olarak Pers kültürüyle hiçbir bağı bulunmayan Türklerin, Pers kültüründen aldığı bu müziğe de Türk Müziği denilmesi kültür araştırmaları bağlamında bir yere oturmayacaktır. Bu bağlamda kendine farklı bir kültür yaratmış olan Osmanlı Hanedanlığının – buna bağlı olarak İstanbul avanesinin, tabi olduğu bu saray etkinliği de Türk Müziği olarak değil Osmanlı müziği veya Osmanlı saray müziği olarak kabul edilmelidir.

Bununla birlikte ne Osmanlıdan kopuk ne de tam Anadolu sayılabilecek bir İstanbul müziğinden söz edilmesi de mümkündür. Özellikle Osmanlı'nın başkenti olarak İstanbul'dan bahsedilecek olursa; fetihten (1453) sonra “Fatih

²⁸ Bunların en başında Namık Kemal gelmektedir.

²⁹ Onur Akdoğan (Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri, 1993, Kültür Bakanlığı Yayınları).

Sultan Mehmet, Karaman'dan Makedonya'ya kadar Anadolu ve Rumeli'nin birçok yerinden getirttiği gerek Müslüman gerekse gayrimüslim nüfus guruplarını neredeyse tamamı boşalmış olan şehrin çeşitli semtlerine yerleştirmek ve onlara bu amaçla çeşitli kolaylıklar sağlama yoluna gitmişti" (Behar, 2021: 34). Özellikle XVI. Yüzyılda yoğun göç almasıyla birlikte yoğun nüfus artışı yaşayan İstanbul, metropolleşmiş ve bu kozmopolit yapının içerisinde de kendi kültürünü oluşturmuştur. Dolayısıyla İstanbul musikisine ne tam anlamıyla Türk müziği denebilir, ne de Türk müziğiyle bağları tamamen kopartılabilir. Ancak şu da bir gerçek ki, Cumhuriyet devrimleriyle beraber bir ulus devleti kurma teşebbüsünün temayülü olarak milli musikiyi burada (İstanbul) aramak da gereksiz bir çabayı gerektirmektedir. Behar'ın "on altıncı yüzyılın ikinci yarısında nüfusu hızla artmış ve çok çeşitlenmiş olan İstanbul'un sadece meclis adab ve erkanında değil, kültür ve musiki dünyasında da önemli değişimler olmuştur" (Behar, 2021: 47) ifadesi de İstanbul'un metropolleşmesiyle kendi müziğini (kültürünü) yarattığı iddiasını desteklemektedir.

Son söz olarak Cumhuriyet dönemi müzik inkılapları, tüm icraatlarıyla sistemli bir yapılanmanın kendisidir. Bu sistem detaylı bir şekilde incelendiğinde felsefenin, özellikle de müziğin felsefesinin şemsiyesinin altında oluştuğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda inkılaplar bize tıpkı felsefenin sağladığı gibi, birleştirici, bütünleştirici, gelişime açık, bilimsel bir yol göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. (2002). *Assays On Music*. (Trans. Susan H. Gillespie). University of California Press.
- Akdoğan, O. (1993). *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aristoteles (2016). *Poetika Şiir Sanatı Üstüne*. (Çev. Ari Çokona ve Ömer Aygün). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Aristoteles (2017). *Metafizik*. (Çev. Ahmat Arslan). Divan Kitap.
- Ayas, G. (2020). *Musiki İnkılabının Sosyolojisi*. İthaki Yayınları.
- Behar, C. (2021) *Orada Bir Musiki Var Uzakta... XVI. Yüzyıl İstanbulu'nda Osmanlı/Türk Musiki Geleneğinin Oluşumu*. Yapı Kredi Yayınları.
- Behar, C. (2022) *Musikiden Müziğe Osmanlı/Türk Müziği: Gelenek ve Modernlik*. Yapı Kredi Yayınları.
- Erenözlü, S.S. (2022). Antik Yunan'da Felsefe, Bilim ve Sanat. (Ed. Erenözlü S.S.). *Erken Yunan Felsefesinde Estetik ve Sanat*. (ss. 121-145). Nobel Yayınevi.
- ERENÖZLÜ, S. S., (2022). Türkiye Cumhuriyeti müzik inkılabına yöneltilen "ideoloji" eleştirileri üzerine felsefi bir değerlendirme. *Rast Müzikoloji Dergisi*, vol.10, no.3, 431-447.
- Kolukırcık, K. (2015). *Türk Müziği Tarihinde Darü'l-Elhan ve Darü'l-Elhan Mecmuası*. Barış Kitapevi.
- Kutluk, F. (2016). *İlüzyon*. H2o Kitaplık.
- Özden, E. (2019). *Osmanlı Devleti'nin Konservatuvarı Darüelhan*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını.
- Parla, T. (1991) *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları*. İletişim Yayınları.
- Shiner, L. (2013). *Sanatın İcadı Bir Kültür Tarihi*. (Çev. İsmail Türkmen). Ayrıntı Yayınları.
- Şatır, S. (1999). *Koronun Babası Verdi*. Pan Yayıncılık.
- Tez, Z. (2022). *Müzik ve Müzik Aletlerinin Kültürel Tarihi*. Doruk Yayınları.
- Tunalı, İ. (2008). *Grek Estetik'i*. Remzi Kitabevi.
- Platon (2020). *Devlet*. (Çev. Selahattin Eyüboğlu & M. Ali Cimcoz). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

EDEL RODRIGUEZ AFİŞLERİNDE METAFOR OLGUSU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**Özlem KUM***Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Erbaa Meslek Yüksekokulu, Tokat, Türkiye,**ozlemkum@outlook.de***ÖZET**

Yazılı ve görsel öğelerinden oluşan afiş, doğrudan izleyiciye ulaşan ve bilgi aktarımı sağlayan görsel iletişim aracıdır. Fransızca “Affiche” kelimesinden dilimize geçen afişin Türkçe’deki ilk anlamı “ilan” olmakla birlikte dilimizde “afiş” olarak kullanılmaktadır. Afişler, toplum ile görsel bir dil kurarak iletişimi sağlamanın yanı sıra alıcıya mesaj aktaran bir iletişim aracı görevini de üstlenmektedir. Dikkat çekme, hedef kitleyi harekete geçirme misyonu olan afişlerde metaforik yaklaşımlar oldukça belirleyicidir. Geçmişte retorik amaçlarla kullanılan metafor, günümüzde sosyal bilimlerin birçok alanında yaygın olarak kullanım alanı bulmuştur. Metafor, bir kelimeye gerçek anlamı dışında başka anlamlar da yükleyerek üstü kapalı şekilde gizli benzetme yapılmasıdır. Afiş tasarımı metafor, olgu ya da nesneye ön anlam yüklenmesini ifade etmektedir. Afişte metafor kullanımında, mecaz anlamdaki gibi sadece dilsel ifade ya da kavram değil, bir olgu ya da durumun da kullanımı söz konusudur. Bu araştırmada, Edel Rodriguez’in metafor kavramına uygun olan 7 adet afişi rastgele seçki yapılarak grafik tasarım ilkelerinden denge ve hiyerarşi bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan afişlerin incelemesi nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla yapılmıştır. Edel’in, tasarladığı afişlerde metaforu etkili şekilde kullandığı, ele aldığı konuyu yüzeyde sade, anlamlı ve anlaşılır olarak hedef kitleye aktardığı sonucuna ulaşılmıştır. Afişlerde toplumsal sorunların ele alındığı, sosyal mesajlar da içeren bir yapı söz konusudur ve Edel hedef kitlenin kültürel yapısına uygun biçimde bu mesajları metafor olarak işlemiştir. Afişlerdeki minimal tarz ve sadelik, kavramların bilişsel olarak anlaşılmasını kolaylaştırarak izleyiciye mecazi ifadeyi doğrudan iletmektedir. Afişlerde denge ve hiyerarşi incelendiğinde; Edel’in üçler kuralı ve simetrik dengeyi yoğun olarak kullandığı, hiyerarşiyi doğru ve dengeli kurguladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Metafor, afiş, Edel Rodriguez.

AN EVALUATION ON THE PHENOMENON OF METAPHOR IN EDEL RODRIGUEZ**POSTERS****ABSTRACT**

Consisting of written and visual elements, the poster is a visual communication tool that directly reaches the audience and provides information transfer. The first meaning of the poster, which is translated from the French word "Affiche" into our language, is "Announcement" in Turkish, but it is used as a "poster" in our language. In addition to establishing a visual language with the society, posters also serve as a communication tool that conveys messages to the recipient. Metaphorical approaches are quite decisive in posters that have the mission of attracting attention and mobilizing the target audience. Metaphor, which was used for rhetorical purposes in the past, has found widespread use in many fields of social sciences today. A metaphor is an implicitly hidden analogy by attributing other meanings to a word other than its literal meaning. In poster design, metaphor refers to attributing a preliminary meaning to the phenomenon or object. In the use of metaphor in poster design, not only linguistic expression or concept, but also a phenomenon or situation is used. In this research, 7 posters of Edel Rodriguez, which are suitable for the concept of metaphor, were randomly selected and analyzed in the context of balance and hierarchy from graphic design principles. The posters analyzed within the scope of the study were analyzed through document analysis, one of the qualitative research methods. It was concluded that Edel used metaphor effectively in the posters he designed and conveyed the subject he dealt with to the target audience in a simple, meaningful and understandable way on the surface. In the posters, there is a structure that deals with social problems and includes social messages, and Edel has processed these messages as metaphors in accordance with the cultural structure of the target audience. The minimal style and simplicity of the posters facilitate the cognitive understanding of the concepts and directly convey the metaphorical expression to the audience. When the balance and hierarchy in the posters were analyzed, it was concluded that Edel used the rule of thirds and symmetrical balance intensively and constructed the hierarchy correctly and balanced.

Keywords: Metaphor, poster, Edel Rodriguez.

GİRİŞ

Afiş, grafik tasarımın önemli ürünlerinden biridir ve gelişen teknoloji ile yeniliklere entegre olarak teknoloji temelli mecralarda da son zamanlarda yer bulmaya başlamıştır (Köksal&Aluç, 2022; 668). Gündelik yaşam pratiği içinde yer alan birçok ürün, hizmet, olay ya da fikrin kitlelere duyurulmasını sağlayan afiş için farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Fransızca affiche kelimesinden dilimize aktarılan afiş, bir haberin ya da olayın, siyasal, sosyal, ekonomik, sanatsal ve kültürel açıdan, topluma duyurulması amacıyla, değişik yüzeyler üzerine yapılan ve belirli boyutlarda köy, kasaba ve şehirlerin çeşitli yerlerine asılan duyurulardır (Tekin, 2022: 44). Afiş, geniş kitlelere görsel yöntemlerle seslenen iletişim araçlarından biri olarak XX. yüzyılın önemli grafik tasarım ürünlerindendir. Afişin gücü, sahip olduğu yalın ve dolaysız anlatımdan kaynaklandığını aktarmaktadır.

Grafik tasarımın temel ilkeleri: denge, orantı ve hiyerarşi, devamlılık, bütünlük ve vurgu olarak sıralanabilir:

Denge: İki zıt kutubun anlık eşitlik göstermesi durumudur ve birinin diğerine üstün gelmeme durumu olarak da tanımlanmaktadır. Denge; simetrik denge, asimetrik denge ve radyal denge olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır (Dağlı, 2022: 71).

Orantı ve Hiyerarşi: Orantı tasarımda kullanılan görsel öğlerin birbiri içinde ilişki kurarak mesajın alıcıya doğru iletilmesini etkileyen bir unsurdur (Aydın & Ege, 2022: 77). Tasarımcı kullandığı renk, büyüklük, tipografi, imaj, açıklık, koyuluk, boşluk gibi unsurları iletilmek istenilen mesaj doğrultusunda yerleştirilmeli ve algılanabilirliğini artırmalıdır. Kimi tasarımlarda hiyerarşi büyüklükle ortaya konulabilecek iken kimi tasarımlarda ise bu renk kontrastlığı ile verilebilir.

Bütünlük: Tasarım içindeki görsel unsurların bütünlük oluşturacak şekilde bir araya getirilmesidir. Kompozisyondaki dağınıklık ve parçalanmaların önüne bütünlük ilkesi ile geçilerek tasarımda kullanılacak görsel unsurlar gruplandırılıp birbirleri ile uyum sağlayacak şekilde biçimsel düzenlenir (Becer, 2013: 72).

Devamlılık: Devamlılık/bütünlük, tasarım elemanlarının sayfa içerisinde bir akış doğrultusunda tasarım bütünlüğünü sağlamasıdır. Çeşitli tasarım öğeleri görsel tasarımı ilgi çekici hale getirirken bazen bu öğelerin aşırı kullanıma tasarımı bozar. Bu yüzden tasarımdaki çeşitliliği kontrol etmek ve birliği sağlamak önemlidir (Aydemir, 2022: 4068).

Vurgulama: Vurgulama, ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur arasında gerçekleştirilecek bir yön, boyut, biçim, doku, renk, ton ya da çizgi kontrastı olarak sağlanabilir (Becer, 2013: 74-75).

Eski bir kavram olan ve kökeni Eski Yunancaya dayanan “metafor” kelimesi, “ön” anlamına gelen meta- ile “taşımak, yüklenmek” anlamına gelen “pherein” köklerinin birleşmesinden oluşmuştur. Bu bakımdan anlamının bir olgu ya da bir nesneye ön anlam yüklenmesi olarak ifade edilebilir. Ancak metafor kavramı bundan daha fazlasını ifade etmekte olup, özellikle anlatım sanatı, edebiyat gibi sanat türleri başta olmak üzere, bilim dalları içerisinde pedagoji, dilbilim ya da sosyoloji gibi alanlarda da yoğun şekilde kullanılmaktadır (Demir & Karakaş

Yıldırım, 2019: 1086). Bu bakımdan metaforlar, yaşamın tüm alanında, herhangi bir olgu ya da nesne üzerine bir anlamın yüklenmesi, mecazi bir ifade şekliyle ön anlam biçiminde kullanımını ifade etmektedir.

Metafor, görünüşte ilgisiz görünen temaları doğrudan karşılaştırma dilidir ve üstü kapalı bir karşılaştırma yapmak için kullanılır. Bu bağlamda normalde veya genel olarak bir şeyi ifade eden bir kelime veya cümlenin başka bir şeye işaret eden metaforlar için kullanıldığını söylemek mümkündür. Bir edebi eserde vadiler ve dağlar arasından okyanusa ulaşan bir nehrin akışını insanın hayatının akışına benzetmek, mutluluğa ulaşmadan zorlukları ve engelleri aşmak gibi anlam yüklemeleri metafor olarak kabul edilmektedir (Lapsekili & Yelboğa, 2014: 117). Dolayısıyla metaforlar bir çeşit söz söyleme sanatı araçları olarak değerlendirilebilirler. Metaforların bu özellikleri, anlatı sanatında yoğun şekilde kullanılmaları sonucunu beraberinde getirmiştir.

Metaforlar bir kavramın bireyde oluşturduğu etiketler, anlamlar veya kavramsal ifadelerdir. Bir görme ve anlama sürecidir ve ilgili kavramın derinliğini ve deneyimini ifade etmesi nedeniyle bir kavramı başka bir kavramla basitçe anlatmaktan daha önemli ve güçlü bir zihinsel üretimdir (Eraslan, 2011: 1). Bundan ötürü metaforları aslında görme ve anlama ile duyulmama süreçlerinin farklı dilsel yansıması biçiminde ifade etmek mümkündür.

Metaforların herhangi bir olgu ya da nesneye ilişkin ön anlam yükleme vasfı, bunları günlük yaşamda yoğun şekilde kullanılan dil unsurları haline getirmiştir. Günlük yaşamın bir parçası olan metaforlar, bireylerin yaşantılarını nasıl sürdüceklerinin de bir göstergesidir. Bireyler günlük yaşamda metonomi, kişiselleştirme gibi kavramları açıklarken sıklıkla metaforlara başvurmaktadır. Bu bakımdan metaforlar kültürel yapılara göre farklılık göstermektedir (Parıl, 2017: 150). Bu nedenle metaforların içeriğini ve taşıdığı anlamı tam olarak analiz edebilmek için, içinde bulunulan kültürün de anlaşılması gerekir.

İlk olarak 1980'li yıllarda literatürde kullanımına rastlanan metafor kavramı, Lacoff ve Johnson tarafından zihinsel metafor teorisi ile açıklamış ve metaforların aslında zihinsel ürünler olduğu öne sürülmüştür (Kale & Çiçek, 2015: 143). Metaforların sanatsal, sosyal ve kültürel anlamları kadar, psikolojik açıdan da yoğun şekilde kullanılan ve psikanaliz yöntemlerinde üzerinde durulan türleri vardır. Yapılan çalışmalar ve meta analiz sonuçları, bireylerin metafor kullanımları ile anoloji dil kullanımı arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Lapsekili & Yelboğa, 2014: 117). Dolayısıyla metaforlar sadece kültür ve sosyal yapının bir parçası değil, aynı zamanda bireylerin duygu ve düşünceleri ile şekillenen, psikolojik bir sürecin de parçalarıdır. Bu bakımdan metaforlar, kişi bilincini etkileyen tüm alanlarda önemli yere sahiptir. Metaforik düşünme süreci aşağıdaki birkaç aşamadan oluşur (Eraslan, 2011: 4):

- Açıklanmak ya da anlamlandırılmak istenen soyut olgunun ortaya koyulması,
- Bu olguyu ve onun dilsel ifadesini açıklamak için kullanılan terimler,
- Bu iki fenomen arasında kurulan özel eşdeğerlikler

Metaforlar genellikle söylemi süslemeyi amaçlayan retorik olarak kabul edilir. Ancak metaforların önemi bundan çok daha fazladır ve metafor kullanımı genel olarak anlamaya yardımcı olan bir düşünme ve dünyayı görme biçimi anlamına gelir. Örneğin, çeşitli alanlarda yapılan araştırmalar, metaforun kendini ifade etmenin yanı sıra

düşünme biçimi, dil ve bilim üzerinde biçimlendirici bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ancak dilin ve düşüncenin önemli bir parçası olabilseler de bireyler bunun farkında değildir. Bireyler bunu fark ettiklerinde içerdikleri anlam üzerinde derinlemesine düşünmezler (Çelikten, 2006: 270). Bundan ötürü metaforların düşünce aşamasında, bilgiyi aktardıkları kişi ya da tarafın düşüncelerini sınırlama, yönlendirme gibi bir işlevinin de olduğunu ifade etmek gerekir. Metafor kullanılan kavram zaten kullanan tarafından anlamlandırılmış ve sınırlandırılmış olmaktadır.

Bilişsel dilbilim açısından metafor, bir kavramsal alanın başka bir kavramsal alanın anlaşılması olarak tanımlanır. Bunun örnekleri, yaşamın her alanında verilebilir. Metaforun bu görüşünü yakalamanın uygun bir kestirme yolu şudur: Kavramsal alan ile kavramsal metafor olan kuramsal alandır. Kavramsal bir metafor, bir alanın diğer alan açısından anlaşıldığı iki kavramsal alandan oluşur. Kavramsal alan, tutarlı deneyimlerin organizasyonudur. Metaforlar, hayatı anlamak için bağlı olunan yolculuk hakkında tutarlı bir şekilde organize edilmiş bir bilgiye sahip olduğu ifade edilebilir (Kövecses, 2002: 4). Buradan hareketle metaforların günlük yaşamın deneysel parçasından elde edilen bilgi ve bulguların, farklı kavram ve olgular üzerine yansımaları biçiminde özetlemek mümkündür. Bundan ötürü metaforlar yaşamsal bir çıkarım ve bireylerin gündelik hayatından izler taşımaktadır.

Söz sanatlarında metafor bir eylem biçimi, bir ifade manevrası değildir. Sözlü sanatlarda metafor, bu eylemi kuran ve gerçekleştiren sanatçının kullandığı malzeme ya da unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Metafor bir ifade biçimidir. Metafor ise bu anlatımda kullanılan anlatım malzemesidir ve sanatçıya göre anlatımı güzel ya da etkili kılan unsurdur. Muhatabına göre, çoğu zaman okuyucuya örnek teşkil eden, okumaya haz veren veya anlamayı kolaylaştıran bir benzerlik ve kinaye unsurundan oluşur (Demir & Karakaş Yıldırım, 2019: 1088). Aslında bu hazzın yazarın ya da söz sanatını kullanan kişinin yönlendirmesi ve kurgusu ile ilişkili olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu bakımdan metaforlar, aslında bir türlü sanatsal kurgu anlamı ifade etmektedir.

Metaforların gerçekler yaratabileceği fikri çoğu geleneksel metafor görüşüne aykırıdır ve geleneksel olarak kavramlar sistemini ve gerçekleştirilen günlük etkinlik türlerini yapılandırmanın bir aracı olarak değil, geleneksel olarak öncelikle bir dil meselesi olarak görülür. Metaforun yalnızca bir dil meselesi olduğu ve en iyi ihtimalle yalnızca gerçekliği tanımlayabileceği fikri, metaforun insanların dünyayı kavramsallaştırma biçiminden tamamen bağımsız ve tamamen dışında olduğu görüşünden kaynaklanmaktadır. Bu tür gerçeklik görüşü, gerçekliğin insani boyutlarını dışarıda bırakmaktadır (Parıl, 2017: 150). Dolayısıyla metaforlar, gerçeklik ile algı ve kurgu arasındaki geçişleri sunan, buna göre farklı anlam yüklemeler ve ifadeleri bir araya getirerek, sözlere yeniden anlam kazandıran kuramsal yapılar ve bu yapıları oluşturma süreçlerini kapsamaktadır.

Kavramsal metaforlardan önemli bir genelleme, kavramsal metaforların tipik olarak hedef olarak daha soyut kavramları ve kaynak olarak daha somut veya fiziksel kavramları kullanmasıdır. Tartışmalar, aşk, fikirler ve sosyal organizasyon, seyahat, savaş, yemek ve bitkilerden daha soyut kavramlardır. Bu genelleme sezgisel olarak anlaşılabilir. Bir kavramı daha iyi anlamak için, öncekinden daha spesifik ve fiziksel veya somut olan başka bir kavramı kullanmak daha iyidir. Fiziksel dünyayla ilgili deneyimler, daha soyut alemleri anlamak için doğal ve

mantıklı bir temel olarak hizmet etmektedir (Kövecses, 2002: 6). Bu yapısıyla metaforlar, fiziksel dünya ile soyut kavramlar arasında ilişki kurmaya yarayan bir işleve sahiptir.

Metafor kullanımı eski anlamlardan yeni anlamlar çıkarmayı sağlayan dinamik bir olgudur. Bu süreç metaforik genelleme olgusuyla açıklanabilir. Metaforun dilin gelişmesinin ana yolu olduğu fikri, dilin bir şekilde başlamış olması ve orijinal ilgilerinin konuşmacının yakın çevresindeki nesnelerde olması gerektiği şeklindeki tamamen makul varsayımlara dayanmaktadır. Makul bir köken efsanesi, en ilkel dilsel kaynakların, katı duyuşal nesnelerin yanı sıra hayvan ve insan etkinliklerinin ilkel sözel temsillerini sağlamasıdır. Başlangıçta, doğal dil kaynakları oldukça kısıtlı kalmıştır (Grey, 2000: 3). Ancak metaforlar sayesinde, doğal dil bu kısır ve fakir yapısından arınmakta, daha zengin ve ifadeler bakımından çeşitli bir yapıya kavuşmaktadır. Metaforlar aynı zamanda bireylere ifade çeşitliliği sunarken, özgürleşme ve sınırlı ifade kalıplarında kalmama imkânı da vermektedir.

Geleneksel metafor veya retorik metafor çalışması, Aristoteles'ten Richards'a bilim adamlarına kadar uzanır. Aristoteles ünlü eseri "Poetika"da metaforun tanımını şöyle yapar: "Metafor, bir şeye başka bir şeye ait olan bir isim vermekten ibarettir; Aktarım ya cinsten türe, türden cinse ya da türden türe veya analogi yoluyla gerçekleştirilir. Metaforun özü, metaforik ifade ile kullanıldığı bağlam arasındaki etkileşimde yatmaktadır. Etkileşim teorisi, kaynak alanı ve hedef alanı birbirine bağlayan geleneksel metafor durumunda, yalnızca kaynak alan hakkında konuşmak, hedef alanı akla getirebileceği anlamında doğru bir gözlemden çıkmaktadır (Zhang & Hu, 2009: 77). Bu yönüyle metaforlar, aslında iletişim ve etkileşimin önemli olduğu, farklı etkileşim düzeylerinin dilsel ifadelerle ortaya koyulduğu bir süreci ifade etmektedir.

Metaforlar, günlük dilin çoğunun mecazi terimlerle aktarıldığını savunarak, sözlü ve yazılı etkileşimlerde temel bir iletişimsel rol oynar. Metaforik dilin yaygınlığı ve önemi göz önüne alındığında, verimli kalıpsal metafor saptamanın hem pratik hem de bilimsel birçok avantajı olacaktır. Dili anlaması veya anlamı saklaması gereken dil işleme uygulamaları, bir şeyin tam anlamıyla alınıp alınmaması gerektiğine dair potansiyel olarak yararlı üst düzey bilgilere erişebilecek. İkincisi, kalıplarla, metaforik dil hakkındaki bilimsel hipotezleri daha geniş ölçekte test etmek daha kolay olacaktır (Tsvekov vd, 2014: 248). Buradan hareketle, metaforlarda belirli bir kurgu yöntem ve kalıpların da söz konusu olduğunu ifade etmek mümkündür.

Metaforlar dili, edebiyatı ve sanatı toplum, ilişkiler, maneviyat ve kültüre dair bilgili betimlemelerle doldurmaktadır. Gerçeklik anlayışını aydınlanma gerçekliği ya da postmodernizm yoluyla ifade etmeye çalışınca, metaforik ifadeler bilincin ruhuna nüfuz etmiştir. Sorulması gereken bir soru, metaforların gerçekliği ve sosyal bağlamları anlamada önemli olup olmadığıdır. Bu nedenle, bu makaleyle ilgili öncül, metaforik analizin eğitim ve sosyal bilimlerde nitel araştırma için epistemolojik ve ontolojik bir temele sahip olup olmadığıdır (Jensen, 2006: 2). Ancak günümüze kadar metaforlar ile ilgili kavramsal olarak ortaya koyulan çalışmalar bir sistematik konusunda hemfikir olmasa da, farklı sanat ve bilim alanlarında metafor kullanımlarına yönelik çalışmaların sayısının giderek arttığı ifade edilebilir.

Literatürde kavramsal imge çalışmalarının ana teması olan metafor, metaforların kelimenin orijinal anlamında yeni kavramlar yarattığı ve metaforik bir ifade kullanıldığında bir kelimenin anlamının başlangıçta amaçlanandan

daha geniş bir yelpazeye yayıldığı teorisini ortaya koymaktadır (Waldau, 2010: 2). Bu nedenle metaforları, anlam değiştirme ve anlam yüklemenin yanında, anlam geliştirme süreci ve işlemi olarak da tanımlamak mümkündür.

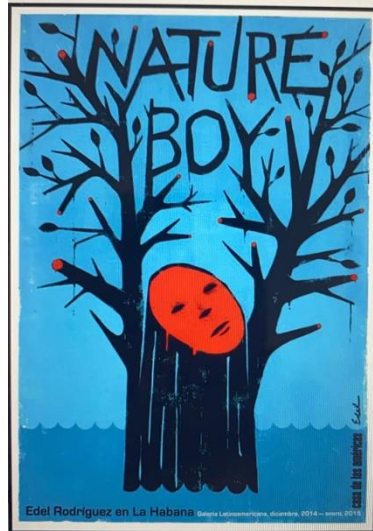
Metaforlar, vâir olan bir olgu ya da kurgu üzerine yeni ön anlamlar yükleme işlevinden dolayı birçok disiplinde farklı şekillerde ele alınmaktadır. Afişlerde fikir, mesaj, iletinin izleyiciye aktarılması metafor kavramı ile pratik hale geldiği için tasarımcılar çalışmalarında bu kavramı etkili şekilde kullanmaktadır. Yapılan bu araştırmada Edel Rodriguez'in afiş tasarımları üzerinden metafor olgusunun denge ve hiyerarşi bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Edel Rodriguez'in internet üzerinden rastgele seçim yöntemiyle (random) seçilen afişlerinin analizi nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile yapılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2018:189)'e göre, doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir.

BULGULAR

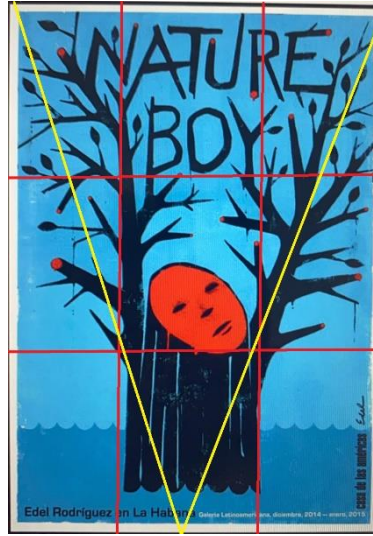
Bu bölümde konu kapsamında ele alınan bulgulara yer verilmiştir.

Şekil 1. “Nature Boy” Afişi (www.gallernucleus.com, 2023).

“Nature Boy-Doğa Çocuk” isimli afişinde Edel, mavi tonlarındaki bir arka plan üzerine siyah-lacivert arası bir tonla ağaç resmetmiştir. Ağacın üzerinde kırmızı tonda insan yüzü ve dalların kesildiği yerlerdeki kırmızı imgeler kan metaforunu göstermektedir. Eseri Edel şöyle açıklamıştır: “Ağaç benim için bir sembol ama aynı zamanda denizin ortasındaki bir ada ve insanlar içinde her şeye rağmen büyümeye devam ediyor. Gövde kesildi, hayat kesintiye uğradı ama yeni dallar filizlendi ve ağaç büyümeye devam etti. Dallar yeni yönlere gitse de kökler hep oldukları yerde kalır.” Eserde metafor olarak ağaç yaşamı ve büyümeyi simgelemektedir.

Şekil 1. Afiş incelendiğinde, üçler kuralı (üçlü ızgara)’nın uygulandığı görülmektedir (Şekil 2. Bkz.).

Şekil 2. “Nature Boy” Afişi (www.gallerynucleus.com, 2023).

Üçler kuralı da altın oran gibi denge ve güzelliği yakalamak adına geliştirilmiş bir kompozisyon kuralıdır. Altın Orandaki altın noktalara en yakın hayali dört bölgeye işaret eder. Yüzey 2 yatay ve 2 dikey çizgi ile 9 eşit parçaya bölünür (Ertürk,2019: 55). Ağaç dallarının afiş yüzeyinde “V” şeklinde yerleşimi denge unsurunu göstermektedir. En alt 3/2’lik kısımda boşluk yaratılarak afişte ferahlık oluşturulmuştur. Aslında buradaki boşluk, imgeler ve yazı alanı arasında mesafe yaratmaktadır (Poulin, 2012: 102). Ön planda üç renk vardır; siyah, kırmızı, mavi ve koyu tonu. Yazı fontuna elle yazılmış imajı verilmiştir ve fontun ağaç dallarına uyumu söz konusudur. Afişte alttan yukarıya doğru hiyerarşik bir düzen hâkimdir.

Şekil 3. “Tolerance Poster Show” Afişi (www.facebook.com, 2023).

Şekil 3’e bakıldığında minimal bir afiş stili görülmektedir. Mirko İlić’in küratörlüğünü yaptığı dünya çapında gezici bir sergi olan Hoşgörü Poster Gösterisi’nin yeni afişinde kırmızı zemin üzerinde siyah ve beyaz etkisi hâkimdir. Nesne olarak bıçak kullanılması olumsuz bir algıya rağmen birlikte olunabileceği vurgusunu aktarmaktadır.

Metafor olarak keskin ve sert olan bıçağın sevgi temelini oluşturması ile zıtlık yaratılmıştır. Afişte dengeli bir yerleştirme vardır. Afişte verilmek istenen mesaj, alıcı tarafından açık ve doğru olarak anlaşılmışsa o resimlemedeki desenin sağlam çizilmiş olduğundan söz edilebilir (Alpan, 2004:103). Şekil 3 incelendiğinde, simetrik olarak tam ortadan dikey ayrıldığı görülmektedir (Bkz. Şekil 4.)

Şekil 4. “Tolerance Poster Show” Afişi (www.facebook.com, 2023).

Şekil 5. “Society of Illustrators Annual of Illustration” İçin Afiş (www.facebook.com, 2023).

“Society of Illustrators Annual of Illustration” kitabında ve sergisinde yer almak üzere jüri tarafından seçilen afişte, kum saati ile zamanın tükenmesine vurgu yapılarak şempanzelerin doğal yaşam alanlarının daha fazla tehlikeye girdiği aktarılmaktadır. Şekil 5’e bakıldığında, denge unsuru açıkça görülmektedir ve afişte bulunan öğelerin ağırlıkları denge unsuru ile ilgilidir. Şekil öğeleri dengeli bir biçimde yerleştirilmiştir ve kullanılan simetrik (formal) denge ile daha dinamik bir tasarım yapılmış, izleyenin dikkati görsele çekilmiştir. Siyah, beyaz ve gri renk unsurları ile boşluk ve doluluk oranı sağlanmıştır. Afiş incelendiğinde görsel öğeler arasındaki görsel hiyerarşi, birçok farklı

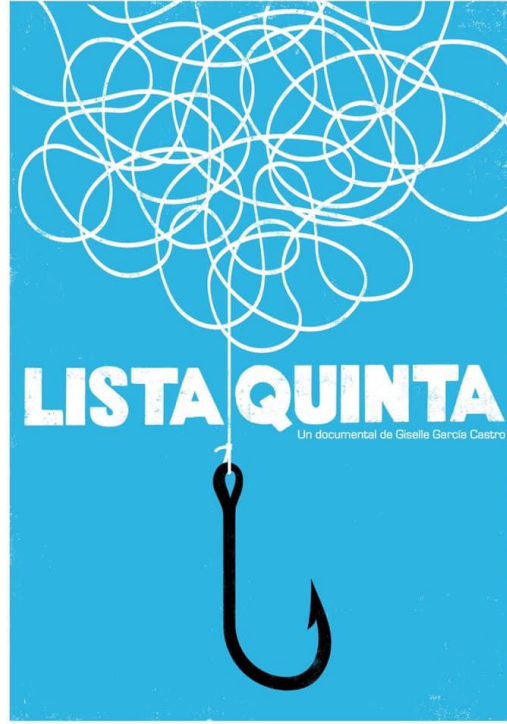
şekilde oluşturulabilmektedir. Gerek renk gerek lekesele olarak hiyerarşik adımlar oluşturulmuştur. Görsel hiyerarşi, birden fazla görsel öğenin, büyüklük-küçüklük, sıcak-soğuk ilişkisi, karşıtlık, ön-arka plan ilişkisi kullanılarak tasarlanabilmektedir (Akdağ, 2020: 189). Afişte uygulanan görsel öğeler, görsel hiyerarşi bağlamında değerlendirildiğinde kullanılan grafik öğeler ile şekil-biçim arasındaki ilişkinin açık ve kolay anlaşılabilir olduğu söylenebilir.

Şekil 6 “Design Indaba Festival” Afişi (www.facebook.com, 2023).

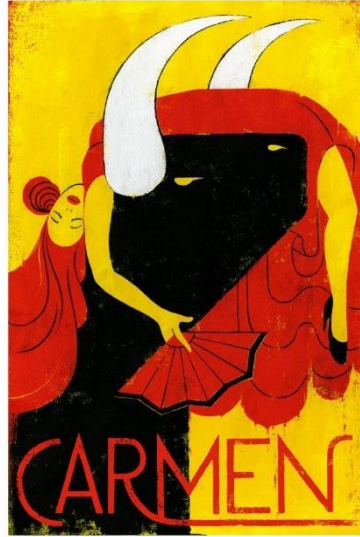
Güney Afrika, Cape Town'daki “Design Indaba Festivali”nin 25. yıl dönümü için hazırlanan afişte, pembe zemin üzerinde bir göz ile yanda turkuaz renkte bir burun imgesi vardır. Sanatçı bir röportajında bu afişin, çocuğunun çizmiş olduğu kırmızı zemin üzerine bir göz figüründen esinlendiğini bildirmiştir. Eserde kadın imge ve metaforu ön plandadır. Kadın imajının göz ve burun organları ile verilmesi vurgu unsurunu oluşturmaktadır. Gözlerin büyük şekilde gösterimi ressam Nuri İyem’in tablolarındaki figürlerde gözlerin alıntılanarak ön planda tutulmasını hatırlatmaktadır.

Şekil 6 incelendiğinde, çok sade minimal bir afiş izlenimi vardır. İşlev ya da özellikleri bakımından bir görselde farklı öğelerin ön plâna çıkarılması gerekiyorsa her bir öge için açık ve parlak renkler kullanılmalıdır. Ancak, kullanılacak renk sayısı en fazla dört renkle sınırlandırılmalıdır (Keser, 2004: 13). Renkler, insanların algı sınırlarını zorlayan ve çoğu zaman etkilerinin farkına varılmayan güçlerdir. Hayatın her alanında insanları etkilemede, estetik görüntü sağlamada denge unsuru olarak kullanılan renk, grafik tasarımında da önemli öğelerden biridir. Freud maviyi; okyanussal, sakın diye nitelemektedir. Birren ise tansiyonu düşürdüğünü söylemektedir. Soğuk bir renk olan mavi, genişlik, rahatlık ve huzur verir (Oğuztöreli, 1995: 398). Yine Artut’a göre açık mavi rengi kullananların sinir sistemleri kuvvetli olur. İnsana huzur ve mutluluk verir” demektedir (Artut, 158: 160).

Şekil 7. "Lista Quinta" Film Afişi i (www.facebook.com, 2023).

Giselle Garcia Giselle García Castro'nun belgeseli "Lista Quinta"nın afişinde, mavi zemin üzerine karışık misina ve olta iğnesi yer almaktadır. Film, Kübalı balıkçıların günlük olarak uğraşmak zorunda kaldıkları çeşitli sorunları anlatmaktadır. Günlük yaşamın kargaşası misinaya verilen karışıklık ile çizgisel tarzda gösterilmiştir. Şekil 7’de, mavi zemin üzerinde siyah ve beyaz renk vurgusu görülmektedir. Afişte oluşturulan denge unsuru diğer görsel öğelerle ilişkili olacak şekilde senkronize edilmiştir. Belli bir amaç için yapılan bu afişte bir tür sistem inşa edilerek denge, hem yapısal ve hem de estetik olarak sağlam bir duruş sergilemektedir. Olta iğnesinin altta 3/1’lik alanda, yüzeyde tam ortada duruşu ile vurgu yapılmış ve odak noktası oluşturulmuştur. En üstte 3/1 alanda ise misinin karmaşıklığı, farklı bir duygu oluşumuna doğru evrildiğini göstermektedir. Denge; öğeleri, nesneleri, renkleri, dokuları, boşluk unsuru da düşünülerek görsel ağırlığı yüzey üzerinde eşit bir şekilde dağıtarak, yerleştirerek, görsel tasarımı gerçekleştirmektedir. Afişe bakıldığında, ön ve arka plan ilişkisi açısından katmanları incelendiğinde kendi içinde karmaşıklıktan anlaşılabilirliğe doğru bir eğilim görülmektedir. Afiş yüzeyindeki tüm grafik öğeler belli bir hiyerarşik düzen içindedir. Karmaşık bir olta ipinden olta iğnesine doğru derinlik algısı, afişin dikkat çekiciliğini büyük oranda etkileyebilmektedir.

Şekil 8. "Carmen" Afişi (www.facebook.com, 2023).

Opera Grand Rapids tarafından yaptırılan Carmen afişinde, İspanya'ya ait kültürel değer olan boğa güreşi, Flamenko ve renklerin yapısından ileri gelen tarihi doku göze çarpmaktadır. Boğa metaforu ile ikazlar veya eleştiriler, farklı mesajlar verilmek isteniyor olabilir. Bir güç savaşı veya dünyaya hakim olma, adalet duygusunun gelişimi de vurgulanmıştır. Şekil 8 incelendiğinde, sıcak renklerin hakim olduğu görülmektedir. Afişte kırmızı, sarı, siyah ve beyaz renkler kullanılmıştır. İlkel toplumlarda sarı renk sonsuza dek yaşamı simgeliyordu. Sarı, farklı toplumlarda tanrısallıktan kaynaklanan fiziki bir gücün simgesi olarak karşımıza çıkar. Tanrı ve tanrıçalar sarışın olarak resmedilmiştir (Uçar, 2004: 52-53). Sıcak renklerin hakim olduğu mekanlarda geçen zamanın gerçek sürenin üstünde olduğu, soğuk renklerle renklendirilmiş mekanda geçirilen sürenin ise gerçek sürenin altında kaldığı yönündedir (Aydınlı, 1989). Grafik tasarım uygulamalarında renk ögesi bir tasarım elemanı olarak büyük önem taşır. Renk ve ton değerleri sayesinde biçimleri, tipografiyi, önplanı görünür kılmak veya arka plana itmek, görsel hiyerarşiyi organize etmek mümkün olur (Sağocak, 2005: 79).

Şekil 9. "World Cup 2010 Güney Afrika" Afişi (www.facebook.com, 2023).

“World Cup 2010 Güney Afrika” için yapılan afiş, aynı yılın İletişim Sanatları Tasarım Yıllığı için seçilmiştir. Afişte siyah ve beyaz eller, siyah ve beyaz futbol topunu simgeler nitelikte Afrika’da dostluk ve kardeşliği metafor olarak aktarmaktadır. Ellerin yukarı yönde açılması da aradaki spor rekabetini metafor olarak vermektedir. Şekil 9’a bakıldığında, sarı zemin üzerinde havaya doğru uzanan beş el görülmektedir. Afişte sarı, siyah ve beyaz olmak üzere üç renk kullanılmıştır. Renkler geniş yüzeyler halinde kullanılmalı, parlak ve canlı renkler tercih edilmeli ve renkler arasında güçlü kontrastlar oluşturulmalıdır (Becer, 2009: 202-203). Denge unsuru ellerin tam ortada bir arada yukarı doğru dikey bir hareketi ile sağlanmıştır. Tasarımcı ellerin yukarı doğru ve futbol topu dokularıyla “birarada-kardeşçesine” mesajını afişte ön planda tutarak izleyicinin ilgisini bu yönde çekmek istemiştir. Fletcher’ın ifade ettiği gibi; “...tasarım, amaç ve yapım arasında zekice kotarılmış bir denklemdir” (Fletcher, 2001: 82). Afişe incelendiğinde ön ve arka plan ilişkisi ise bu denklemin etkisini artırmak için tasarımcıya düşünme ve uygulama pratiği sağlayarak anlamın zenginleşmesine katkıda bulunan bir tasarım elemanıdır (Lehimler, 2019: 206).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Literatürde de değinildiği gibi metafor kullanımı, mecaz kullanımından daha geniş çerçevede, olgu ya da olaylar ile kavramları da bünyesinde barındıran, daha geniş çerçeveli bir süreç ve yöntemi ifade etmektedir. Bu bakımdan mecaz kullanıma göre metafor kullanım daha ileri seviye ifade yöntemini ve tekniklerini bünyesinde barındırmaktadır (Demir & Karakaş Yıldırım, 2019; Parın, 2017; Eraslan, 2011). Metaforlar, bir duygu, düşünce, ifadeyi daha iyi bir şekilde açıklaması, mesajı hedef kitleye daha etkili bir biçimde aktarması açısından etkili bir kavramsal yöntemdir. Afiş çalışmalarında metafor kullanımı belirli bir konuya istinaden yapılan tasarıma ön anlam yüklemektedir ve iletişim tasarımı açısından düşünceleri yönlendirme işlevi görmektedir. Bu çalışmada afiş tasarımlarında metafor olgusu Edel Rodriguez’in afiş tasarımları üzerinden incelenerek grafik tasarım ilkelerine göre değerlendirmesi yapılmıştır.

“Nature Boy” afişi üçler kuralı ile tasarlanmıştır. Ağaç dalları V” şeklinde yüzeye yerleştirilerek tasarımda denge sağlanmıştır. Afişin alt kısmında 3/2’lik alanda bırakılan boşluk imgeler ve yazı alanı arasında mesafe yaratarak tasarımı estetik hale getirmektedir. Afişte alttan yukarıya doğru hiyerarşik bir düzen hâkimdir.

“Tolerance Poster Show” afişi kırmızı zemin üzerine siyah ve beyaz renk kullanılarak minimal stilde tasarlanmıştır. Afişte dengeli bir yerleşim vardır; simetrik olarak dikey tam ortadan ayrılma söz konusudur.

“Society of Illustrators Annual of Illustration” için tasarlanan afişteki görsel unsurlar dengeli bir yerleşime sahiptir. Simetrik (formal) denge kullanımı ile dinamik etki oluşturulmuş ve siyah, beyaz ve gri renk unsurları ile boşluk ve doluluk oranı sağlanmıştır. Afiş hiyerarşik düzenleme olarak incelendiğinde görsel öğeler tasarım yüzeyinde şekil-biçim ilişkisi bağlamında kolay anlaşılabilir ve algılanabilir.

“Design Indaba Festival” afişi sade ve minimal tarzda tasarlanmıştır. Göz ve burun stilizesi renk kullanımı ile ayrıştırılarak algı doğru yönlendirilmiştir.

"Lista Quinta" Film afişi mavi zemin üzerinde siyah ve beyaz renk kullanımı ile kurgulanmıştır. Afişte denge hem yapısal ve hem de estetik olarak sağlam bir duruş sergilemektedir. Olta iğnesinin altta 3/1'lik alanda konumlandırılması ile ilgi merkezi oluşturulmuştur. Nesne, renk, boşluk simetri ile düzenlenerek tasarım dengeli hale getirilmiştir. Denge, öğeleri, nesneleri, renkleri, dokuları ve boşluk açısından görsel ağırlığı dağıtarak yani simetri olacak şekilde yerleştirilerek bir tasarım sağlamaktadır. Afiş yüzeyindeki tüm grafik öğeler belli bir hiyerarşik düzen içindedir ve karmaşık görünen olta ipinden olta iğnesine hareketle derinlik algısı oluşturulmuştur.

"Carmen" afişinde boğa güreşi, Flamenko ve renklerin yapısından oluşan bir kurgudan yararlanılmıştır. Sıcak renk kullanımlarının olduğu afişte görsel hiyerarşi değerlendirildiğinde görsel elemanlar arasında anlamlı bir dağılım söz konusudur.

"World Cup 2010 Güney Afrika" afişinde ise sarı, siyah ve beyaz renk kullanımları göze çarpmaktadır. Renkler arasında oluşturulan güçlü kontrastlar afişte aktarılmak istenen anlamın zenginleşmesini sağlayarak etkiyi arttırmıştır. Denge unsuru ellerin tam ortada bir arada yukarı doğru dikey bir hareketi ile sağlanmıştır.

Sonuç olarak, çalışma kapsamında ele alınan afişlerde bir düşünce ya da bir olgunun izleyicilere aktarılması amacı metafor kullanımları ile etkili bir görsel anlatım biçimine dönüşmüştür. Tipografide yalın bir anlatım tercih edilmiş ve toplumsal sorunlar, sosyal mesajlar metaforik bir dil, karşıtlık-benzerlik gibi durumların aktarılmasında kullanılmıştır. "Carmen" afişinde kültürel semboller üzerinden hedef kitlenin kültürel yapısına uygun biçimde mesaj verildiği görülmektedir. Afişlerdeki minimal tarz ve sadelik kavramların bilişsel olarak anlaşılmasını kolaylaştırmıştır.

KAYNAKÇA

- Akdag, D. (2020). Kişiselleştirilmiş Tasarım: Netflix Küçük Ön İzleme Görüntülerinin Grafik Tasarım İlkeleri Kapsamında Analizi. *Yıldız Journal Of Art And Design*, 7(2), 189.
- Alpan,. B.G. (2004). *Ders Kitaplarındaki Grafik Tasarımın Öğrenci Başarısına ve Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Artut, K. (2001). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*, Anı Yayıncılık
- Aydemir, D. (2022). Eğitsel Yeni Medya Tasarımında Görsel Öge ve İlkeler. *International Social Sciences Studies Journal*, 8(105), 4060-4072
- Aydın, S. N. & Ege, Ö. (2022). Türkiye Sinema Afişleri Üzerine Göstergebilimsel Bir İnceleme: Pelin Esmer Film Afişleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (29), 67-94.
- Aydınlı S. (1989). *Temel Tasarım Ders Notları*, İtü Mimarlık Fakültesi Yay.
- Becer E. (2009). *İletişim ve Grafik Tasarım*. Dost Yayınları.
- Becer, E. 2013. *İletişim ve Grafik Tasarım*. 9.Baskı, Dost Kitabevi.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve Öğretmen Metaforları. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 269-283.
- Dağlı, T. (2022). Simetrik Ve Asimetrik Denge Bağlamında Oluşturulan Sanatsal Dil . *Otuzyedi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1 (1), 71-89 .

- Demir, C. ve Karakaş Yıldırım, Ö. (2019). Türkçede Metaforlar ve Metaforik Anlatımlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 1085-1096.
- Eraslan, L. (2011). Sosyolojik Metaforlar. *Akademik Bakış Dergisi*, 27(1), 1-22.
- Ertürk, F.E.,(2019). Resimde Peyzaj ve Matrakçı Nasuh'un Peyzaj Anlayışı, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(87), 51-65.
- Fletcher, A . (2001). "Grafist 5". Esen Karol (Ed.). Alan Fletcher (ss.73-103) içinde. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları.
- Grey, W. (2000). Metaphor and Meaning. *Minerva*, 4(1), 1-10.
- Jensen, D. F. N. (2006). Metaphors as a Bridge to Understanding Educational and Social Contexts. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(1), 1-17.
- Kale, E. ve Çiçek, Ü. (2015). Hemşirelerin Kendi Mesleklerine İlişkin Metafor Algıları. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 3(2), 142-151.
- Keser, H. (2004). İlköğretim 4. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkerlerine Göre Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 261-280.
- Köksal, F. N. & Aluç, E. (2022). Gelenekselden Dijitale Evrilen Bir Medya Olarak Afiş . *Turkish Online Journal of Design Art and Communication* , 12 (3) , 666-681 .
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford New York.
- Lapsekili, N. ve Yelboğa, Z. (2014). Psikiyatride Metafor Kullanımı. *JCBPR*, 3(1), 116-125.
- Lehimler, Z. (2019). Afiş tasarımında ön-arka plan ilişkisi. *Asos Journal Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(89).
- Oğuztörel, A. (1995), Kumaş Seçiminde Renklerin İnsan Üzerindeki Psikolojik Etkileri, *Tekstil ve Konfeksiyon Dergisi*, 5, 96-400.
- Parın, K. (2017). Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil. *Söylem Filoloji Dergisi*, 2(3), 149-151.
- Poulin, R. (2012). *The Language of Graphic design: An Illustrated Handbook for Understanding Fundamental Design Principles*, Mass: Rockport Publishers, Gloucester.
- Sağocak M. (2003). *Tasarım tarihi*, Vipaş.
- Tekin, E. (2022). Militer Rejimlerde İletişim Aracı Olarak 20. yy Afiş Sanatı . *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 12 (25) , 73-84 .
- Tsvetkov, Y., Boystov, L., Gershman, A., Nyberg, E. ve Dyer, C. (2014). Metaphor Detection with Cross-Lingual Model Transfer. *Proceedings of the 52nd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*, pages 248–258, Baltimore, Maryland, USA, June 23-25 2014.
- Uçar T.F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İnkilap Yayınları.
- Waldau, T. (2010). *Metaphors and Translation A Study of Figurative Language in the Works of Astrid Lindgren*. Mid Sweden University Department of Humanities English Studies.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık.
- Zhang, F. ve Hu, J. (2009). A Study of Metaphor and its Application in Language Learning and Teaching. *International Education Studies*, 2(2), 77-81.

Elektronik Kaynaklar

https://www.gallerynucleus.com/artists/edel_rodriguez

<https://www.facebook.com/studioedel/photos/new-poster-for-the-tolerance-poster-show-a-worldwide-traveling-exhibit-curated-b/10159698323595517/>

<https://www.facebook.com/studioedel/photos/pb.100057701888577.-2207520000./10162888920325517/?type=3>

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=10164344953000517&set=a.175638521036210>

<https://www.facebook.com/studioedel/photos/pb.100057701888577.-2207520000./10162888920325517/?type=3>

<https://www.facebook.com/studioedel/photos/pb.100057701888577.-2207520000./10161885938935517/?type=3>

<https://www.facebook.com/studioedel/photos/pb.100057701888577.-2207520000./10154486372010517/?type=3>

<https://www.facebook.com/studioedel/photos/pb.100057701888577.-2207520000./10150614892375517/?type=3>

EKSTREM SPOR YAPANLARIN MADDİ DEĞERLERİ İLE SPORA ÖZGÜ BAŞARI MOTİVASYONU İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Sultan YAVUZ EROĞLU

Muş Alparslan Üniversitesi, Muş, Türkiye, s.yavuzeroglu@alparslan.edu.tr

Yüksek Lisans Öğrencisi Berkay ÖZEL

Muş Alparslan Üniversitesi, Muş, Türkiye, berkayozel3362@outlook.com

Yüksek Lisans Öğrencisi Kenan ŞAKSU

Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye, kenikan23@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, farklı ekstrem sporuyla uğraşan bireylerin maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışmanın grubunu Doğu Anadolu bölgesinde en az bir kez yarışma deneyimi olan 144'ü (%83.2) erkek, 29'u (%16.8) kadın toplam 173 katılımcı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu (cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, yaptığı spor, öğrenim durumu, gelir durumu, spora katılım güdüsü), kişilerde maddi değerler davranışlarını ölçmek için Anlı (2020) tarafından hazırlanan alt boyutlarında mutluluk, merkezilik ve başarıyla olan "Maddi Değerler Ölçeği" ve Willis (1982) tarafından geliştirilen Türkiye'deki geçerlilik ve güvenilirlik çalışması da Tiryaki ve Gödelek (1997) tarafından yapılan Güç gösterme güdüsü, Başarıya yaklaşma güdüsü Başarısızlıktan kaçma güdüsü alt boyutlarından oluşan "Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde normallik testi yapılmış verilerin normal dağılım gösterdiği görüldüğünden parametrik testlerden ikili karşılaştırmalar için T testi ile ikiden fazla karşılaştırmalar için Anova testi kullanılmıştır farkın kaynağına ilişkin için Tukey testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarında cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu değişkenlerine göre maddi değerler ve spora özgü başarı motivasyonu alt boyutlarında anlamlı farklılık görülmemiştir ($P>0.05$). Aylık gelir değişkenine göre maddi değerler alt boyutlarından mutluluk, merkezilik ve başarı spora özgü başarı motivasyonu güç gösterme güdüsü 15000 tl altı gelire sahip olanlar yapanlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür ($P<0.05$). Spora katılım güdüsü değişkenine göre spora özgü başarı motivasyonu alt boyutlarından güç gösterme güdüsünde yüksek olanların, orta olanlara göre anlamlı düzeyde farklılık görülmektedir ($P<0.05$). Hangi amaçla yapılıyor değişkenine göre spora özgü başarı motivasyonu güç gösterme güdüsü lehine anlamlı farklılık görülmektedir ($P<0.05$). Yapılan korelasyon analiz sonucuna göre ise maddi değerler alt boyutlarından mutluluk ile başarıya yaklaşma güdüsü arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Merkezilik ile başarıya yaklaşma güdüsü arsında pozitif düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak ekstrem sporu yapan bireylerde mutluluk düzeyi artıkça ve başarıya yaklaşma güdüsünde artacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ekstrem sporlar, maddi değer, başarı motivasyon

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN MATERIAL VALUES AND SPORT SPECIFIC SUCCESS MOTIVATION OF EKSTREME SPORTS PARTICIPANTS

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the relationship between material values and sport-specific achievement motivation of individuals engaged in different ekstreme sports. The study group consisted of 173 participants, 144 (83.2%) male and 29 (16.8%) female, who had at least one competition experience in the Eastern Anatolia region. As a data collection tool, a personal information form created by the researchers (gender, marital status, number of children, sports, education status, income status, motivation to participate in sports), "Material Values Scale" prepared by Anlı (2020) to measure material values behaviours in individuals, which has happiness, centrality and success in its sub-dimensions, and Willis (1982) and the validity and reliability study in Turkey was conducted by Tiryaki and Gödelek (1997) . "Sport Specific Achievement Motivation Scale" consisting of the sub-dimensions of motive to show power, motive to approach success and motive to avoid failure was used. In the analysis of the data, normality test was performed and since it was seen that the data showed normal distribution, T test was used for pairwise comparisons and Anova test was used for more than two comparisons from parametric tests and postoch tukey test was used for the source of the difference. In the results of the research, there was no significant difference in the sub-dimensions of material values and sport-specific achievement motivation according to the variables of gender, marital status, educational status ($P>0.05$) . According to the monthly income variable, a significant difference was observed in favour of those who had an income of less than 15000 tl in the sub-dimensions of material values, happiness, centrality and achievement sport-specific achievement motivation, motive to show power ($P<0.05$) . According to the motivation to participate in sport, there is a significant difference in the motive to show power, which is one of the sub-dimensions of sport-specific achievement motivation, in favour of those who have high motivation and those who have medium motivation ($P<0.05$) . According to the variable for which purpose it is done, there is a significant difference in favour of sport-specific achievement motivation power display motive ($P<0.05$) .According to the result of the correlation analysis, a significant positive relationship was found between happiness, one of the sub-dimensions of material values, and the motive to approach success. As a result, it can be said that as the level of happiness increases in individuals who do ekstreme sports, the level of happiness will increase and the motivation to approach success will increase.

Key Words: Extreme sports, material value, success motivation

GİRİŞ

Sportif faaliyetler beden ve ruh sağlığını geliştirdiği gibi aynı zamanda bireylerde karakter gelişimi, ahlak, saygı, erdem gibi güzel davranışların oluşmasına da katkı sağlamaktadır. Spor sadece yapılan bazı fiziksel hareketler ve sportif oyun olarak görmek doğru değildir. Spor insanın fiziksel gelişimi yanında psikolojik gelişimine ve toplumsal gelişime de çok büyük katkılar sağlamaktadır. Özellikle toplumsal karakterin gelişiminde sportif faaliyetler çok önem arz etmektedir. Bu bakımdan spor faaliyetleri içerisinde yapılan etik davranışlar toplumun karakter gelişimi açısından çok büyük önem arz etmektedir. Günümüz toplumunda manevi değerler hızla yerini maddi değerlere bırakmaktadır. Ne yazık ki toplum içerisinde beklediğimiz doğru davranışları görme isteğimiz gün geçtikçe azalmaktadır (Tuncel ve Büyüköztürk, 2009, Akt; Soygüden, 2019).

Başarı motivasyonu, kişilerin düşünceleri, davranışları ve duyguları üzerinde farklı boyutlarda etki ederler. Bunların başlıcaları; Etkinliklerin seçilmesi (örn., yarışmak için aynı yetenekteki bir rakibi aramak ya da oynamak için daha yüksek ya da daha düşük yetenek seviyesindeki rakipleri seçmek), hedefe ulaşmak için harcanan çabanın belirlenmesinde (ne kadar sıklıkla antrenman yaptığı gibi), hedefe ulaşmak için harcanacak çabanın şiddetinin belirlenmesi (antrenmanda ne kadar istekli olduğu gibi), güçlülere ya da başarısızlığa göğüs germe (örn., her şey kötü gittiğinde daha çok çalışma ya da bırakma gibi) dir (Aktop, 2002, Akt; Yavuz Eroğlu ve Eroğlu, 2019).

Ekstrem sporlar doğası gereği tüm dünyada gün geçtikçe popülerleşmektedir. Meydanın desteği ve popülerliğinin vermiş olduğu güçle birlikte ilgi görmeye ve toplumun tüm kesimlerinde benimsenmeye başlamıştır. İnsanoğlunun farklılaşma, yenilik ve değişim isteğinin oluşturmuş olduğu durum spor endüstrisinin içinde anlam kazanabilmektedir. Bu bağlamda, dünya spor endüstrisi insanoğlunun farklılaşma, yenilik ve değişim isteklerine karşılık olarak ekstrem spor olgusunu ortaya çıkarmıştır. Ekstrem sporlar, bireye yüksek risk algısı, yüksek konsantrasyon, heyecan ve macera duygularını üst düzeyde yaşatmasıyla, diğer spor türlerinden kendisini ayıran önemli özelliklere sahiptir. Ekstrem sporlar özgürlük eğiliminin yanı sıra farklı bir yaşam biçimini yaşatma konusunda oldukça başarılıdır. Ekstrem sporların bu özellikleri göz önüne alındığında hızla değişen dünyaya ayak uydurmaya çalışan insanoğlunun spordaki bu değişim karşısında seçimini uyumdan yana kullanacağı söylenebilir (Şimşek, 2010).

Ekstrem spor yapan bireylerin adrenalin ve risk duyguları daha yüksek olduğundan diğer sporculara göre başarı motivasyonları ve maddi değer algılarının farklı olacağı kanaatindeyiz. Bu doğrultuda bu çalışma için oluşturulan hipotezler aşağıda sıralanmıştır;

H₁: Ekstrem sporu yapan bireylerin maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

H₂: Ekstrem sporu yapan bireylerin maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu düzeyleri medeni duruma göre farklılaşmaktadır.

H₃: Ekstrem sporu yapan bireylerin maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu düzeyleri gelir düzeyi farklılaşmaktadır.

H₄: Ekstrem sporu yapan bireylerin maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu düzeyleri öğrenim durumuna göre farklılaşmaktadır.

H₅: Ekstrem sporu yapan bireylerin maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu düzeyleri spora katılım güdüsüne göre farklılaşmaktadır.

H₆: Ekstrem sporu yapan bireylerin maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu düzeyleri spor hangi amaçla yapılıyor değişkenine göre farklılaşmaktadır.

H₇: Maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu ölçeği alt boyut puanlarının arasında ilişki vardır.

YÖNTEM

Bu çalışma betimsel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeline göre yapılmıştır.

Çalışma Grubu: Çalışma grubunu 2022-2023 yıllarında en az bir kez yarışmaya katılmış 144 erkek 29 kadın toplamda 173 ekstrem sporcusu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı: Veri Toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu (cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, yaptığı spor, öğrenim durumu, gelir durumu, spora katılım güdüsü), katılımcıların maddi değerler davranışlarını ölçmek için Richins (2004) tarafından geliştirilen, Anlı (2020) tarafından hazırlanan alt boyutlarında mutluluk, merkezilik ve başarılik olan “Maddi Değerler Ölçeği”, ve Willis (1982) tarafından geliştirilen Türkiye’deki geçerlilik ve güvenilirlik çalışması da Tiryaki ve Gödelek (1997) tarafından yapılan Güç gösterme güdüsü, Başarıya yaklaşma güdüsü Başarısızlıktan kaçma güdüsü alt boyutlarından oluşan “Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeği” kullanılmıştır.

Verilerin Analizi: Normallik testi yapılmış olup verilerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Dolayısıyla, parametrik testlerden ikili karşılaştırmalar için T-testi kullanılmıştır. Aynı zamanda ölçek alt boyutları arasındaki ilişkinin tespiti için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

BULGULAR**Tablo 1.** Katılımcılara İlişkin Frekans Tablosu

	Grup	Frekans(F)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Erkek	144	83,2
	Kadın	29	16,8
Medeni Durum	Evli	89	51,4
	Bekâr	84	48,6
Öğrenim Durumu	Lise	29	16,8
	Orta Öğretim Ve Altı	3	1,7
	Ön Lisans	20	11,6
	Lisans	90	52,0
Ekonomik Durum	Yüksek Lisans Ve Üzeri	31	17,9
	15000 altı	84	48,6
	15000 üstü	89	51,4
Spora Katılım Güdüsü	Düşük	14	8,1
	Orta	61	35,3
	Yüksek	98	56,6
Risk almayı sever misiniz	Evet	134	77,5
	Hayır	39	22,5
Çocuk Sayısı	0	79	45,7
	1-2	69	39,9
	3ve üzeri	25	14,5
Yapılan Spor	Yamaç Paraşütü	121	69,9
	Kayak	34	19,7
	Dağcılık	14	8,1
	Dalgıç	4	2,3

N=173

Tablo 1'e göre katılımcıların cinsiyet değişkenine göre 144'ü erkek (%83,2) 29 kadın (%16,8) dir . Katılımcıların medeni durum değişkenine göre 89'u evli (%51,4) 84 bekar (%48,6) dir. . Katılımcıların öğrenim durumu değişkenine göre 29'u lise (%16,8) 3 orta öğretim ve altı (%1,7), 20 ön lisans (%11,6), 90 lisans (%52,0), 31 yüksek lisans ve üzeri (%17,9)'dir. Katılımcıların ekonomik durumu değişkenine göre 84'ü 15000 altı (%48,6) 89'u 15000 üstü (%51,4) dür .Katılımcıların Spora Katılım Güdüsü değişkenine göre 14'ü düşük (%8,1) 61 orta (%35,3) 98 yüksek (%56,6) dir. Katılımcıların risk almayı sever misiniz değişkenine göre 134'ü evet (%77,5) 39 hayır (%22,5) dir . Katılımcıların çocuk sayısı değişkenine göre çocuğu olmayan 79 (%45,7) 1-2 çocuğu olan 69 (%39,9) dir 3 ve üzeri çocuğu olan 25 (%14,5) dir. Katılımcıların yaptığı spor değişkenine göre 121'i yamaç paraşütü (%69,9) 34 kayak (%19,7) 14 dağcılık (%8,1) ,4 dalgıç (%2,3) dir.

Tablo 2. Katılımcıların Spora Özgü Başarı Motivasyonu ile Maddi Değerler Ölçeklerinin Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

Ölçekler	Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	X	SS	df	t	P
Maddi Değerler	Mutluluk	Erkek	144	9,61	2,90	171,00	-1,83	,07
		Kadın	29	10,68	2,87			
	Merkezilik ve başarı	Erkek	144	24,08	4,85	171,00	-1,26	,21
		Kadın	29	25,34	5,30			
Spora Özgü Başarı Motivasyonu	Güç gösterme güdüsü	Erkek	144	40,42	5,75	171,00	,30	,76
		Kadın	29	40,06	5,98			
	Başarıya yaklaşma güdüsü	Erkek	144	48,20	7,24	171,00	-1,82	,07
		Kadın	29	51,03	9,30			
	Başarısızlıktan kaçma güdüsü	Erkek	144	28,63	4,34	171,00	-1,77	,08
		Kadın	29	30,17	3,72			

Tablo 2'ye göre spora özgü başarı motivasyonu ve maddi değerler alt boyut puanları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür ($P>0.05$).

Tablo 3. Katılımcıların Spora Özgü Başarı Motivasyonu ile Maddi Değerler Ölçeklerinin Alt Boyutlarının Medeni Durum Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

	Alt boyutlar	Medeni Durum	N	X	SS	df	t	P
Maddi Değerler	Mutluluk	Evli	89	9,61	2,87	171,00	-,86	,39
		Bekar	84	9,99	2,96			
	Merkezilik ve başarı	Evli	89	24,00	4,67	171,00	-81	,42
		Bekar	84	24,61	5,21			
Spora Özgü Başarı Motivasyonu	Güç gösterme güdüsü	Evli	89	40,80	6,30	171,00	1,02	,31
		Bekar	84	39,90	5,17			
	Başarıya yaklaşma güdüsü	Evli	89	48,29	8,12	171,00	-,69	,49
		Bekar	84	49,10	7,19			
	Başarısızlıktan kaçma güdüsü	Evli	89	28,35	4,47	171,00	-1,74	,08
		Bekar	84	29,48	4,00			

Tablo 3'e göre spora özgü başarı motivasyonu ve maddi değerler alt boyut puanları medeni durum değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür ($P>0.05$).

Tablo 4. Katılımcıların Spora Özgü Başarı Motivasyonu ile Maddi Değerler Ölçeklerinin Alt Boyutlarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

	Alt boyutlar	Aylık gelir	N	X	SS	df	t	P
Maddi Değerler	Mutluluk	15000 altı	84	10,56	2,83	171,00	3,47	,00
		15000 üstü	89	9,07	2,82			
	Merkezilik ve başarı	15000 altı	84	25,45	4,96	171,00	3,07	,00
		15000 üstü	89	23,20	4,67			
Spora Özgü Başarı Motivasyonu	Güç gösterme güdüsü	15000 altı	84	40,29	6,17	171,00	-,17	,86
		15000 üstü	89	40,44	5,42			
	Başarıya yaklaşma güdüsü	15000 altı	84	50,19	8,10	171,00	2,55	,01
		15000 üstü	89	47,26	6,99			
	Başarısızlıktan kaçma güdüsü	15000 altı	84	29,29	4,55	171,00	1,17	,25
		15000 üstü	89	28,53	3,99			

Tablo 4'e göre maddi değerler alt boyutlarından mutluluk, merkezilik ve başarı alt boyutları 15000 tl altı gelire sahip olanlar lehine anlamlı farklılık görülmektedir ($P<0.05$). Spora özgü başarı alt boyutlarından başarıya yaklaşma güdüsü alt boyutu 15000 tl altı gelire sahip olanlar lehine anlamlı farklılık görülmektedir ($P<0.05$). Spora özgü başarı motivasyonu alt boyutlarından güç gösterme güdüsü ve başarısızlıktan kaçma güdüsü alt boyutlarında aylık gelire göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P>0.05$).

Tablo 5. Katılımcıların Spora Özgü Başarı Motivasyonu ile Maddi Değerler Ölçeklerinin Alt Boyutlarının Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	P
Maddi Değerler	Mutluluk	Gruplar arası	41,63	4	10,41	
		Gruplarıçi	1418,88	168	8,45	1,23 ,30
		Toplam	1460,51	172		
	Merkezilik ve başarılik	Gruplar arası	121,18	4	30,30	
		Gruplarıçi	4064,78	168	24,20	1,25 ,29
		Toplam	4185,97	172		
Spora Özgü Başarı Motivasyonu	Güç gösterme güdüsü	Gruplar arası	112,66	4	28,17	
		Gruplarıçi	5633,40	168	33,53	,84 ,50
		Toplam	5746,06	172		
	Başarıya yaklaşma güdüsü	Gruplar arası	311,42	4	77,86	
		Gruplarıçi	9812,09	168	58,41	1,33 ,26
		Toplam	10123,51	172		
	Başarısızlıktan kaçma güdüsü	Gruplar arası	18,24	4	4,56	
		Gruplarıçi	3125,89	168	18,61	,25 ,91
		Toplam	3144,13	172		

Tablo 5'e göre spora özgü başarı motivasyonu ve maddi değerler alt boyut puanları öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür ($P>0.05$).

Tablo 6. Katılımcıların Spora Özgü Başarı Motivasyonu ile Maddi Değerler Ölçeklerinin Alt Boyutlarının Spora Katılım Güdüsü Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	P	FARK
Maddi Değerler	Mutluluk	Gruplar arası	29,85	2	14,92		
		Gruplarıçi	1430,66	170	8,42		
		Toplam	1460,51	172		1,77 ,17	
	Merkezilik ve başarılik	Gruplar arası	113,04	2	56,52		
		Gruplarıçi	4072,93	170	23,96		
		Toplam	4185,97	172		2,36 ,10	
Spora Özgü Başarı Motivasyonu	Güç gösterme güdüsü	Gruplar arası	288,13	2	144,06		
		Gruplarıçi	5457,93	170	32,11		
		Toplam	5746,06	172		4,49 ,01	C-B
	Başarıya yaklaşma güdüsü	Gruplar arası	200,88	2	100,44		
		Gruplarıçi	9922,63	170	58,37		
		Toplam	10123,51	172		1,72 ,18	
	Başarısızlıktan kaçma güdüsü	Gruplar arası	77,80	2	38,90		
		Gruplarıçi	3066,33	170	18,04		
		Toplam	3144,13	172		2,16 ,12	

A: DÜŞÜK B: ORTA C: YÜKSEK

Tablo 6'ya göre spora özgü başarı motivasyonu alt boyutlarından güç gösterme güdüsü alt boyutunda yüksek olanların orta olanlara göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($P>0.05$). Ancak maddi değerler alt boyut puanlarında spora katılım güdüsü değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür ($P>0.05$).

Tablo 7. Katılımcıların Spora Özgü Başarı Motivasyonu ile Maddi Değerler Ölçeklerinin Alt Boyutlarının Hangi Amaçla Yapılıyor Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	P	FARK
Maddi Değerler	Mutluluk	Gruplar arası	10,74	3	3,58		
		Grupları içi	1449,77	169	8,58	,42	,74
		Toplam	1460,51	172			
	Merkezilik ve başarılik	Gruplar arası	8,70	3	2,90		
		Grupları içi	4177,27	169	24,72	,12	,95
		Toplam	4185,97	172			
Spora Özgü Başarı Motivasyonu	Güç gösterme güdüsü	Gruplar arası	292,41	3	97,47		
		Grupları içi	5453,64	169	32,27	3,02	,03 B-A
		Toplam	5746,06	172			
	Başarıya yaklaşma güdüsü	Gruplar arası	201,33	3	67,11		
		Grupları içi	9922,18	169	58,71	1,14	,33
		Toplam	10123,51	172			
	Başarısızlıktan kaçma güdüsü	Gruplar arası	88,50	3	29,50		
		Grupları içi	3055,63	169	18,08	1,63	,18
		Toplam	3144,13	172			

A- Adrenalin tutkusu B- Boş zamanları değerlendirmek C- Maddi kazanç elde etmek D- Stres atmak

Tablo 7'ye göre spora özgü başarı motivasyonu alt boyutlarından güç gösterme güdüsü alt boyutunda boş zamanları değerlendirenlerin adrenalin tutkusu olanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($P<0.05$). Ancak Maddi değerler alt boyut puanlarında hangi amaçla yapıyorsunuz değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür ($P>0.05$).

Tablo 8. Spora Özgü Başarı Motivasyonu ile Maddi Değerler Ölçek Alt Boyutlarının Arasındaki Korelasyon

	Mutluluk	Merkezilik ve başarılik	Güç gösterme güdüsü	Başarıya yaklaşma güdüsü	Başarısızlıktan kaçma güdüsü
Mutluluk	R	1	,801**	,205**	,111
	P		,000	,007	,145
	N		173	173	173
Merkezilik ve başarılik	R	1	,140	,346**	,224**
	P		,067	,000	,003
	N		173	173	173

Tablo 8'e göre mutluluk ile güç gösterme alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Mutluluk ile başarıya yaklaşma güdüsü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=205$; $p<0,05$). Mutluluk ile başarısızlıktan kaçma güdüsü arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Merkezilik ve başarılik ile güç gösterme alt boyutları arasında anlamlı ilişki

bulunmamıştır ($p>0,05$). Merkezilik ve başarılik ile başarıya yaklaşma güdüsü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=346$; $p<0,05$). Merkezilik ve başarılik ile başarısızlıktan kaçma güdüsü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=224$; $p<0,05$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmamızın bulguları doğrultusunda konumuzla ilgili ya da yakın ilgisi olan kaynaklara ulaşılmıştır. Yapmış olduğumuz çalışmada ele aldığımız maddi değerler ve spora özgü başarı motivasyonu alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşma durumunda (H_1) anlamlı farklılığa rastlanmamış ve H_1 hipotezimiz reddedilmiştir. Yazında, Er ve arkadaşlarının 2003’de Sporda Başarı Motivasyonunun Cinsiyetler Açısından Analizi adlı araştırmasında kadınların ve erkeklerin güç gösterme güdüsünün bir birlerinden çok farklı olduğunu, başarıya yaklaşma güdüsünün her iki cinsten de aynı olduğunu, başarısızlıktan kaçınma güdüsünün ise yine her iki cinsten de aynı olduğunu tespit etmişlerdir. Aynı zamanda sporcularla ve spor yapan öğrencilerle yapılan çalışmalarda da anlamlı farklılık tespit edilmeyen çalışmalar (Yiğit, 2019; Özgün ve ark., 2017) olduğu gibi anlamlı farklılık olan çalışmalar da mevcuttur (Can ve ark., 2010; Aktaş ve ark., 2006; Engür, 2002; Yavuz Eroğlu ve Eroğlu, 2019). Çalışma bulgumuzda fark olmaması örneklem grubunun ekstrem spor yapan sporcular olması ve başarı motivasyonunun kadın ve erkeklerde aynı ortalamada olduğu söylenebilir. Aynı zamanda maddi değerler açısından bakıldığında da aynı yorumu yapabiliriz.

Medeni durum değişkenine baktığımızda; evli olan sporcuların maddi değer düzeylerinin daha yüksek olacağı ve bekar sporcuların sorumluluklarının az olmasından kaynaklı başarı motivasyonlarının daha yüksek olacağı öngörümüzle oluşturduğumuz, Ekstrem sporu yapan bireylerin maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu düzeyleri medeni duruma göre farklılaşmaktadır yönündeki (H_2) hipotezimiz reddedilmiştir.

Ekstrem sporu yapan bireylerin maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu düzeyleri gelir düzeyine göre farklılaşmaktadır yönündeki (H_3) hipotezimiz kısmen kabul edilmiştir. Maddi değerler alt boyutlarından mutluluk, merkezilik ve başarı alt boyutları 15000 tl altı gelire sahip olanlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Spora özgü başarı alt boyutlarından başarıya yaklaşma güdüsü alt boyutu 15000 tl altı gelire sahip olanlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Spora özgü başarı motivasyonu alt boyutlarından güç gösterme güdüsü ve başarısızlıktan kaçma güdüsü alt boyutlarında aylık gelire göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yazında sporcularla yapılan çalışmada gelir durumuna göre anlamlı farklılık olmadığı yönünde çalışma (Yiğit, 2019) mevcut olup bulgumuza tezat düşmektedir. Ekstrem spor yapanların maddi değerler ve başarıya yaklaşma güdüsünde gelir düzeyinin düşük olması

sonucundan yola çıkarak, bu sporu yapanların maddi beklenti ve başarı beklentilerinin gelirleri arttıkça azalabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Ekstrem sporu yapan bireylerin maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu düzeyleri öğrenim durumuna göre farklılaşmaktadır yönündeki (**H₄**) hipotezimiz reddedilmiştir. Ekstrem sporu diğer spor branşlarına göre daha spesifik olduğu düşünüldüğünde, eğitim durumunda farklılaşma olmadığı söylenebilir. Ekstrem sporu yapan bireylerin maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu düzeyleri spora katılım güdüsüne göre farklılaşmaktadır yönündeki (**H₅**) hipotezimiz kısmen kabul edilmiştir. Spora özgü başarı motivasyonu alt boyutlarından güç gösterme güdüsü alt boyutunda spora katılım güdüsü yüksek olanların orta olanlara göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Ancak maddi değerler alt boyut puanlarında spora katılım güdüsü değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Ekstrem sporu yapan bireylerin maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu düzeyleri sporun hangi amaçla yapıldığına göre farklılaşmaktadır yönündeki (**H₆**) hipotezimiz kısmen kabul edilmiştir. Spora özgü başarı motivasyonu alt boyutlarından güç gösterme güdüsü alt boyutunda boş zamanları değerlendirenlerin adrenalin tutkusu olanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ancak Maddi değerler alt boyut puanlarında hangi amaçla yapıyorsunuz değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Adrenalin duygusu olanların spor yaparken daha çok keyif aldıkları düşünüldüğünden, boş zamanları değerlendirmek için spor yapanların daha çok motivasyona ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Maddi değerler ile spora özgü başarı motivasyonu ölçeği alt boyut puanlarının arasında ilişki vardır (**H₇**) hipotezimiz kısmen kabul edilmiştir. Mutluluk ile güç gösterme alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Mutluluk ile başarıya yaklaşma güdüsü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Mutluluk ile başarısızlıktan kaçma güdüsü arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Merkezilik ve başarılik ile güç gösterme alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Merkezilik ve başarılik ile başarıya yaklaşma güdüsü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Merkezilik ve başarılik ile başarısızlıktan kaçma güdüsü arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Ekstrem sporu yapan bireylerin mutluluk düzeylerinin yüksek olduğu kanaatindeyiz. Dolayısıyla mutluluk düzeyleri yüksek olan bireylerin güç gösterme güdüsünün düşük olacağı ve başarıya yaklaşma güdüsünün de yüksek olacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Z., Çobanoğlu, G., Yazıcılar, İ., & Er, N. (2006). Profesyonel Basketbolcularda Spora Özgü Başarı Motivasyon Düzeyinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması, *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2): 55-59.
- Anlı, G. (2020). Maddi Değerler Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22(3), 624-634.
- Can, Y., Soyer, F., Güven, H., Hergüner, G., Bayansaldüz, M., & Tetik, B. (2010). Sporculardaki Başarı Motivasyonu ile Takım Birlikteliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1): 226-239.
- Engür, M. (2002). *Elit Sporcularda Başarı Motivasyonunun, Durumluk Kaygı Düzeyleri Üzerindeki Etkisi*. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Er, N. ve Ark. (2003). *Sporda Başarı Motivasyonunun Cinsiyetler Açısından Analizi*, Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Ankara, 459-460
- Özgün, A., Yaşartürk, F., Ayhan, B., & Bozkuş, T. (2017). Hentbolcuların Spora Özgü Başarı Motivasyonu ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 3 (S1): 83-94.
- Richins, M.L. (2004). The Material Values Scale: Measurement Properties and Development of a Short Form. *Journal of Consumer Research* . 3(1). 209-219.
- Şimşek, K.Y. (2010). Dünya Spor Endüstrisinde Ekstrem Sporların Gelişimi ve Yeri, *BESBD*, 5(1), 21-27.
- Soygüden, A. (2019). Sporda Yaşanan Örnek Etik Davranışların Toplumsal Karakterin Oluşmasına Etkileri, *Helal ve Etik Araşt. Derg.* 1 (1): 60-72.
- Tiryaki, Ş., & Gödelek, E. (1997). *Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeğinin Türk Sporcuları İçin Uyarlanması Çalışması*, 1. Uluslar Arası Spor Psikolojisi Sempozyumu Bildiri Kitapçığı, Bağırhan Yayınevi, 128-141.
- Tuncel, S. D. & Büyüköztürk, Ş. (2009). Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Nelerdir? Nasıl Ölçülür? Ölçek Geliştirme: Ölçeğin Geçerlik Ve Güvenirliği. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7 (4), 159-168.
- Willis, DJ. (1982). Three Scales to Measure Sport Related Motives in Sport, *Journal of Sport Psychology*, (4), 338-353.
- Yavuz Eroğlu, S., Eroğlu, E., & Ekinci, V. (2019). Üniversite Spor Takımlarında Oynayan Öğrencilerin Anksiyete ve Spora Özgü Başarı Motivasyonu Düzeylerinin İncelenmesi, *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2);88-96.
- Yiğit, Ş. (2019). Öğrencilerin Spora Özgü Başarı Ve Motivasyon Düzeylerinin İncelenmesi, *Researcher: Social Science Studies*, 7(1), 249-258.

YÜKSEKÖĞRETİMDE ZOR ÖĞRENCİ TİPOLOJİSİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA

Doktora öğrencisi Gülsen GENÇDAL

Siirt Üniversitesi, Siirt, Türkiye, glsngencdal@gmail.com

Doç. Dr. Nazım ÇOĞALTAY

Siirt Üniversitesi, Siirt, Türkiye, ynscoğaltay@siirt.edu.tr

ÖZET

Çoğu öğretmen ister şehir merkezinde, ister kırsal bölgede öğretmenlik yapıyor olsun; ilkokul, ortaokul veya üniversite düzeyinde "zor" diyebileceğimiz en az bir öğrenciyle çalışmıştır. Birçoğumuz, sosyal yapıyı dikkate alarak, öğrenciyi zor olarak etiketlemekten kaçınır ve bunun yerine bu öğrencilerle olan ilişkilerimizi zor olarak adlandırırız. Eğitim ve öğretim sürecinde, beklentilerimiz ile öğrencinin davranışları çoğu zaman uyumsuz ve gerginlikler gelişir. Bu anlamda günümüzde öğretmenler tarafından zor öğrenci algısının nasıl inşa edildiğine ilişkin soruların özel bir önemi vardır Graff (2009). Bu çalışmanın amacı, yükseköğretimde görevli akademisyenlerin zor öğrenciye ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı araştırma deseni olarak "durum çalışması" deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, bir olayı meydana getiren ayrıntıları tanımlamak ve görmek, olası açıklamaları geliştirmek ve değerlendirmek amacıyla kullanılır (Gall, Borg ve Gall, 1996, akt. Büyüköztürk vd., 2009). Araştırmancının çalışma grubunu ise 2022-2023 eğitim öğretim yılında Diyarbakır ili Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesinde görev yapan toplam 9 (dokuz) akademisyen oluşturmaktadır. Bu çalışmada kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmış ve veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme sonunda veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırma verilerinin öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerini geliştirmesinde, proaktif yaklaşımlar benimsenmesinde ve zor öğrencilerin birer kazanım haline getirilmesi yönünde önleyici yöntemlere başvurmaları konusunda katkı sunacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: öğrenci, zor öğrenci, yükseköğretim

DIFFICULT STUDENT IN HIGHER EDUCATION: A QUALITATIVE STUDY

ABSTRACT

Whether most teachers teach in the city center or in rural areas; He/she has worked with at least one "difficult" student at primary school, secondary school or university level. Many of us, considering the social structure, avoid labeling the student as difficult and instead refer to our relationships with these students as difficult. During the education and training process, our expectations and the student's behavior often do not match and tensions develop. In this sense, questions about how students are constructed as "difficult" today have special importance. Graff, N. (2009). The that make up an event and develop and evaluate possible explanations (Gall, Borg and Gall, 1996, cited in Büyüköztürk et al., 2009: 267). The study group of the research consists of a total of 9 (nine) academicians working at Dicle University Ziya Gökalp Faculty of Education in Diyarbakır province in the 2022-2023 academic year. In this study, easily accessible case sampling was used. The interview technique, one of the qualitative data collection methods, was used in the research and the data was collected with a semi-structured interview form. At the end of the interview, the data were evaluated with content analysis. It is envisaged that the research data will contribute to teachers improving their classroom management skills, adopting proactive approaches, and using preventive methods to turn difficult students into assets.

Keywords: student, difficult student, higher education

GİRİŞ

Eğitim, bir ülkenin geleceğini şekillendiren temel unsurlardan biridir. Bu sürecin önemli bileşenleri arasında öğretmen ve öğrenci bulunmaktadır. Genellikle okullarda gerçekleşen eğitim faaliyetleri, çocuklara toplumsal normlara uyma ve sorumluluklarını yerine getirme gibi davranış kalıplarını öğretir, böylece toplumla uyum sağlarlar. Ancak, bazı çocuklar için eğitim süreci daha zorlayıcı olabilir (Asfuroğlu ve Fian, 2016, s. 49).

Sınıf düzenini bozan ve hedeflere ulaşmayı engelleyen her türlü davranış, istenmeyen öğrenci davranışları olarak kabul edilebilir. Bu tür davranışlar eğitim sürecini olumsuz etkileyebilir. Bu bağlamda, eğitim programının belirlenen hedeflere uygun bir şekilde uygulanması bazen zorluklarla karşılaşabilir ve öğretmenlerin motivasyonunu olumsuz etkileyebilir. Literatürde, bir davranışın eğitim bağlamında istenmeyen olarak kabul edilmesi için genellikle aşağıdaki dört kriter öne sürülmüştür (Balay ve Sağlam, 2008):

1. Davranışın öğrencinin ya da arkadaşlarının öğrenme sürecini engellemesi.
2. Davranışın öğrencinin kendi ya da diğer öğrencilerin güvenliğini tehlikeye atması.
3. Davranışın okul ekipmanlarına zarar vermesi veya diğer öğrencilerin eşyalarına zarar vermesi.
4. Davranışın öğrencinin diğer öğrencilerle sosyal etkileşimini engellemesi. Bu kriterler, eğitim programının belirlenen hedeflere uygun bir şekilde uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek zorlukları vurgular ve öğretmenlerin motivasyonunu olumsuz etkileyebilecek durumları tanımlar.

Zor öğrenci kavramı, öğretmenlerin eğitim sürecinde karşılaştığı öğrencileri tanımlamak için kullanılır. Bu tür öğrenciler, genellikle öğrenme sürecinde bazı zorluklar yaşayan veya davranışsal sorunlar sergileyen kişilerdir. Zor öğrencilerin ortaya çıkmasının birkaç nedeni olabilir:

1. Öğrenme Zorlukları: Bazı öğrenciler, öğrenme güçlüğü çekebilirler. Bu, akademik başarılarını olumsuz etkileyebilir ve öğretmenler için ekstra çaba gerektirebilir.
2. Davranış Sorunları: Zor öğrenciler, sınıf içi davranış sorunları sergileyebilirler. Bu, sınıf düzenini bozabilir ve öğretim sürecini olumsuz etkileyebilir.
3. Özel Eğitim İhtiyacı: Bazı öğrenciler, özel eğitim gereksinimleri olan öğrencilerdir. Bu öğrenciler için özel dikkat ve destek gerekebilir.

İstenmeyen öğrenci davranışlarının önemli bir kısmını da öğretmene dayalı nedenler oluşturmaktadır. Öğretmenin kişiliği, öğrencilerle arasındaki iletişimi, benimsediği yönetim şekli, dersi işleme biçimi, öğrencilerden beklentisi, mesleki yeteneği, alan bilgisi gibi özellikleri sınıfın atmosferini olumlu ya da olumsuz etkileyecektir (Öztürk 2002). Zor öğrencilerin belirlenmesi ve desteklenmesi için eğitimcilerin dikkatli bir gözlem yapmaları, öğrencilerle iletişim kurmaları ve bireysel ihtiyaçlara duyarlı bir eğitim ortamı oluşturmaları önemlidir. Zor öğrencileri etkili bir şekilde yönetmek, öğretmenlerin profesyonel gelişimi için önemli bir beceridir ve pedagojik araştırmalar, bu konuda farklı yöntemlerin etkili olabileceğini göstermektedir.

Zor öğrenciler, sıklıkla ait olma ihtiyacı hissederler, ancak genellikle diğer akranlarına göre daha az aidiyet hissederler. Okulların disiplin politikaları ve öğretmenlerin sınıf yönetimi uygulamaları, çoğu öğrenci için yeterli

olabilir, ancak bazı öğrenciler için sorunları çözme konusunda yetersiz kalır. Bu öğrenciler uzaklaştırma gibi cezai önlemlere sık sık maruz kalabilirler. Bu nedenle, zor öğrencileri kazanma ve disiplin sorunlarını önleme konusunda önleyici yaklaşımlar önemlidir. Öğretmenler, öğrencilere saygı gösterdiğinde karşılığında saygı alır ve bu nedenle işbirliği ve olumlu ilişkiler geliştirme şansı artar. Öğrencilere cesaret verme, öğrenme ihtiyaçlarını destekleme, öğrenmeyi eğlenceli hale getirme ve özel durumlarda öğrencilere ödüller verme çabaları olumlu sonuçlar doğurabilir. Eğitim topluluğu olarak, özellikle zor öğrencilerin aidiyet ihtiyacını karşılamak için daha yapıcı ve insancıl yaklaşımlar bulmamız gereklidir. Zor öğrenciler, aidiyet açısından daha fazla desteğe ihtiyaç duyuyorlarsa, bu durumu düzeltmek için çözüm yolları aramamız önemlidir. Öğrenciler; öğretmenlerin davranışlarının öğrenciler üzerinde hayati bir etki yarattığını vurgulamaktadır (Ellis, J., Hart, S., ve Small-McGinley, J. 1998). Greenspan ve Salmon (2013) genel özellikleri ve tepkilerindeki ortak noktalar açısından beş zor çocuk tipinin olduğunu öne sürmüştür: “aşırı duyarlı çocuk”, “içedönük çocuk”, “asi/isyankâr çocuk”, “dikkatsiz/dikkati dağınık çocuk” ve “aktif/saldırgan çocuk”. Buna göre, genelde utangaç, suskun, sessiz, tepkisiz gibi kişilik özellikleriyle dikkat çeken “içedönük çocuklar” ile tam tersine inatçı, meydan okuyan, kontrolcü, dik başlı yönleriyle dikkat çeken “asi/isyankâr çocuklar” ailede, toplumda, okulda veya sınıfta birebirlerine kıyasla oldukça farklı türde zorluklar yaşamakta ve yaşatmaktadırlar. Öğretmenlerin bu tür çocuklarla iletişim kurarken yaşadıkları en büyük zorluk ve onlara rehberlik/yardım etme yolunda önlerine çıkan en büyük engel ise her çocuğun içinde bulunduğu durumu tam olarak tanıyamamaları ve tanımlayamamalarıdır (Sarıçelik ve Saban, 2021). Öğrencilerin istenmeyen davranışlarının önlenmesi için izlenmesi gereken stratejiler şu şekildedir (İlgar, 2000):

1. Öğrencilerin sürekli olarak gözlenmesi: Öğretmen, ders sırasında öğrencileri sürekli olarak gözlemlemelidir. Sınıfın tümünü gözlemek için uygun bir pozisyon almalıdır.
2. Öğrencilerin motivasyonunun sürdürülmesi: Öğretmen, öğrencileri motive etmek için aktif katılım fırsatları sunmalı, öğrenci merkezli öğretim yöntemlerini tercih etmeli ve mümkünse öğrencilere katılım imkanı tanımalıdır.
3. Öğrencilerin ilgi seviyelerini anlama ve ilgiyi artırma: Öğretmen, öğrencilerin ilgi seviyelerini gözlemleyerek keşfetmeye çalışmalıdır. İlgi düzeylerinin düşmesi durumunda, güncel ve ilgi çekici konuları tartışarak, mantık ve zeka oyunlarını kullanarak veya kısa serbest zamanlar vererek ilgilerini tekrar kazanmaya çalışmalıdır.
4. Sınıf kurallarının belirlenmesi: Öğretmen, öğrencileriyle tanıştığı ilk derste beklediği davranışları açıklamalı ve birlikte sınıf kurallarını belirlemelidir. Bu kuralların neden gerekliliğini açıklayarak öğrencileri tatmin etmeli ve ikna etmelidir.

Zor öğrenciler genellikle öğrenme süreçlerinde belirli zorluklarla karşılaşan bireyleri ifade eder. Bu öğrenciler, öğrenme materyallerini anlama, kavrama veya uygulama konusunda güçlük yaşayabilirler. Dikkat dağınıklığı, öğrenme güçlükleri veya öğrenme engelleri gibi faktörler, zor öğrencilerin akademik performanslarını etkileyebilir. Eğitimciler, bu öğrencilere bireysel ihtiyaçlarına yönelik destek sağlamak ve farklı öğretim stratejileri kullanmak konusunda önemli bir rol oynarlar. Bu bağlamda, zor öğrencilere adil bir eğitim sağlamak için öğretim yöntemlerini kişiselleştirmek ve öğrencilerin potansiyellerini en iyi şekilde ortaya çıkarmak önemlidir. Okulun zor öğrencilere daha etkili bir şekilde hizmet vermesi için öğrenci ihtiyaçlarını belirlemenin yanı sıra, öğretmen

eğitimi, okul politikaları ve topluluk işbirliği gibi alanlarda iyileştirmeler yapılmasına yardımcı olabilir. Bu çalışmanın amacı yükseköğretimde görevli öğretmenlerin zor öğrenciyle ilgili görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Araştırma verilerinin öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerini geliştirmesinde, proaktif yaklaşımlar benimsenmesinde ve zor öğrencilerin birer kazanım haline gelmesi yönünde önleyici yöntemlere başvurmaları konusunda katkı sunacağı öngörülmektedir. Bu genel amaç doğrultusunda çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Size göre yükseköğretimde karşılaştığınız ve “zor” olarak nitelendirdiğiniz öğrenci var mıdır? Bu öğrenci tipini tanımlamak mümkün müdür?

Alt sorular: Zor öğrenci nasıl olur? Birkaç özelliğini tanımlar mısınız? Neden bu özelliği söylediniz? Size göre öğrencinin hangi spesifik davranışları onu zor öğrenci yapmaktadır? Daha önce okulda zor bir öğrenciyle etkileşiminiz oldu mu? Kısaca yaşadığınız bir deneyimi paylaşabilir misiniz?

2. Sınıf yaşantısında “zor öğrenci/ler” i yönetirken ne gibi yöntem veya stratejileri işe koşturuyorsunuz?
3. Zor öğrenci/ler davranışlarının hangi eğitimcilere karşı daha çok ön plana çıktığını düşünüyorsunuz?
4. Zor öğrenci/lere okuldaki diğer öğrencilerin yaklaşımları/davranışları konusunda neler söyleyebilirsiniz?
5. Zor öğrenci/lerin size herhangi bir katkısının olduğunu düşünüyor musunuz? Kısaca paylaşabilir misiniz?

YÖNTEM

Araştırmanın deseni

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Fraenkel ve Wallen (2006) nitel araştırmaları, psikolojik ölçümler ve sosyal olaylarla ilgili derinlemesine bilgi sağlayan, ilişkilerin, etkinliklerin, durumların ya da materyallerin niteliğinin incelendiği araştırmalar olarak tanımlamışlardır (Akt. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009: 248). Nitel araştırmalar Yıldırım ve Şimşek (2008, s. 39.) tarafından “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmıştır. Araştırma deseni olarak “durum çalışması” deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, bir olayı meydana getiren ayrıntıları tanımlamak ve görmek, olası açıklamaları geliştirmek ve değerlendirmek amacıyla kullanılır (Gall, Borg ve Gall, 1996, akt. Büyüköztürk vd., 2009: 267). Bu çalışma yükseköğretimde zor öğrenci tipolojisini, örgüte yansımalarını öğretmen görüşlerine başvurarak ayrıntılı bir şekilde ele almak, öğretmen görüşleri çerçevesinde geliştirip kategorilendirmek için nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Öğretmenler eğitim-öğretim sürecinde farklı örnek olaylarla karşılaşmaktadır. Bu örnek olaylar neticesinde “zor öğrenciyi” tanımlamanın daha anlamlı olacağı varsayılmıştır.

Çalışma grubu

Araştırmanın verileri 2022-2023 eğitim öğretim yılında Diyarbakır ili Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesinde görev yapan toplam dokuz akademisyen oluşturmaktadır. Bu çalışmada kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Toplam dokuz akademisyenle görüşme yapılmıştır. Katılımcı öğretmenlere ilişkin kişisel bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğretmenler

Kat.	Cinsiyet	Med. D.	Kıdem	Bölümü	Unvanı	Görüşme süresi
K1	Erkek	Bekar	11-15 Yıl	Eğitim Yönetimi	Dr.Arş. Görv.	15.59
K2	Erkek	Evli	11-15 Yıl	Sınıf Eğitimi	Dr. Öğr. Üyesi	05.28
K3	Erkek	Evli	20 Yıl üstü	Fizik Eğitimi	Prof. Dr.	28.03
K4	Erkek	Evli	20 Yıl üstü	Fizik Eğitimi	Prof. Dr.	25.17
K5	Erkek	Evli	20 Yıl üstü	Türk Dili ve Edebiyatı	Prof. Dr.	11.6
K6	Erkek	Evli	20 Yıl üstü	Eğitim Yön.	Prof. Dr.	10.49
K7	Erkek	Evli	11-15 Yıl	Eğitim Yön.	Doç. Dr.	12.13
K8	Kadın	Bekar	11-15 Yıl	Eğitim Prog.	Dr. Öğr. Üyesi	16.55
K9	Erkek	Evli	20 Yıl üstü	Sınıf Öğrt.	Doç. Dr.	19.15

Tablo 1’de görüldüğü üzere katılımcı öğretmenlerden sekizi erkek biri kadındır. Öğretmenlerin unvanı şu şekildedir; dördü profesör, ikisi doçent, ikisi Dr. öğretim üyesi, biri Dr. araştırma görevlisidir. Katılımcı öğretmenlerin hizmet süreleri ise şu şekildedir; öğretmenlerden beşi 20 yıl ve üzeri, dördü 11-15 yıl hizmet süresine sahiptir. Öğretmenlerin unvanları ve kıdemlerine bakıldığı zaman zor öğrenci tipolojisi ile karşılaşma ihtimallerinin yüksek olduğu, örnek olaylarla karşılaştıkları yorumu yapılabilir.

Verilerin toplanması ve çözümlenmesi

Araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Stewart ve Cash (1985) “görüşmeyi önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci” olarak tanımlamıştır. 9 görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, konuya ilişkin literatür taraması yapılarak alanyazında çalışma yapıp yapılmadığı, bu alanda çalışmalara yer verilmediği belirlenmiş ve uzmanların da görüşleri alınarak sorular hazırlanmıştır. Veriler toplanmadan önce öğretmenlerden randevu alınmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen veriler çözümlemesinde, içerik analizi türlerinden olan tümevarım analizi kullanılmıştır. Tümevarım, “*kodlama yoluyla verilerin altında yatan kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla* (Yıldırım ve Şimşek, 2005).” yapılmıştır. Görüşme verileri yazıya aktarıldıktan sonra tekrarı olan veya araştırmacılar tarafından özellikle üzerinde durulan konular kategorilendirilmiştir. İçerik analizinde görüşme, gözlem veya dokümanlar yoluyla elde edilen nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir: Verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 228-239). Belirlenen kategorilerin alt kategorisi belirtilmiş, sonrasında tema haline getirilmiştir. Araştırma kod, kategori ve temadan oluşan bir süreç sonucunda analizler yapılmıştır.

Çalışmanın geçerlik ve güvenirliği

Çalışmanın geçerliği için görüşme sorularına ilişkin eğitim bilimleri alanında uzman ikisi doçent, üçü eğitim uzmanı toplam 5 öğretim üyesinin görüşleri alınmıştır. Uzman görüşleri alındıktan sonra hazırlanan sekiz soru beş soruya indirgenmiştir. Uzmanlardan görüş birliği alındıktan sonra görüşmelere başlanmış, görüşme sonrasında güvenirlik için araştırmaya katılan katılımcıların görüşleri arasında tutarlığın olup olmadığına bakılmış, sorulara verilen tüm cevaplar soru sırasına göre düz metin halinde yazıya geçirildikten sonra tema, alt kategori ve kategori

olarak kodlanarak frekansları hesaplanmıştır. Ayrıca görüşme verilerinin kontrolü için farklı araştırmacılar tarafından teyit incelemesi yapılmıştır. Bunların yanı sıra elde edilen veriler ve kategoriler literatür taraması ile ilişkilendirilerek incelenmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan akademisyenlerin Yükseköğretimde Zor Öğrenciye yönelik görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öğretmenlerin görüşleri zor öğrenci tipolojisi, spesifik davranışları, zor öğrenci yönetirken kullanılan stratejiler, eğitimcilere yönelik zor öğrenci davranışları, diğer öğrencilerin zor öğrenci profilindeki öğrencilere tutumları ve zor öğrencilerin eğitimcilere katkıları olarak frekans analizine tabi tutulmuştur. Bulgular bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular tema, alt kategori ve kategori ile birlikte verilmiştir. Katılımcıların görüşleri K harfiyle her kodun yanına bir numara verilerek belirtilmiştir.

Yükseköğretimde zor öğrenci tipolojisine yönelik görüşler

Elde edilen verilere göre zor öğrenci spesifik özellikleri bireysel, grup ve örgüt bazında alt kategorilere ayrılmış ve oluşturulan kodlar sırasıyla açıklanmıştır.

Tablo 1. Yükseköğretimde Zor Öğrenci Tipolojisine Yönelik Görüşler

Tema	Alt Kategori	Kodlar	f	Katılımcı
Zor öğrenci özellikleri	Bireysel bazda	Öz disiplin eksikliği olan	6	K1, K2, K4, K5, K6, K8
		Sorumluluklarını yerine getirmeyen	2	K4, K6
		İletişim bilmeyen/hatalı iletişim kuran	5	K2, K3, K4, K5, K6
		Motivasyonu düşük olan	6	K1, K3, K4, K7, K8, K9
		Ön planda olmak isteyen	4	K2, K3, K4, K6
		İlgisiz olan	8	K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9
	Grup bazında	Problemler çıkaran	6	K1, K3, K5, K6, K8, K9
		Motivasyon bozan	2	K3, K8
		Öğrenme iklimini olumsuz etkileyen	2	K3, K6
		Sosyal yaşama zaman ayıramama	6	K1, K3, K5, K6, K8, K9
	Örgüt bazında	Haksız hak arayışı içinde olan	4	K1, K2, K6, K7
		Sınıf disiplini kurallarına uymayan	5	K1, K3, K4, K5, K6, K8
		Sınav kaygısı olan	1	K5
		Öğrenmede yetersiz olan	1	K6

Tablo 1’de bahsi geçen kodların açıklamaları ve ilgili çalışmalar aşağıda verilmiştir:

Öz disiplin eksikliği olan. Katılımcıların görüşlerine göre zor öğrencilerin spesifik davranışlarından biri öz disiplin eksikliğidir. Bir bireyin belirlediği hedeflere ulaşma noktasında alışkanlıklarını ve davranışlarını kontrol altında tutması ve belirlediği hedefe ulaşmadaki izlediği yol, psikolojik süreç olarak açıklayabiliriz. Öz disiplini tam olan bir öğrenci okula geliş amacını bilerek, belirlediği hedefe ulaşmada eğitimciyi, okulu bir aracı olarak görebilir. Bu konuda K2 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Bir de çok fazla ön planda olmak isteyenler var. İnsanlar peşimden koşsun tavırları var. Bu tarz çocuklar da zorluyor. Bu çocukların özgüvenleri yüksek ama öz disiplinleri yok.”

Sorumluluklarını yerine getirmeyen. Zor öğrenci davranışlarından biri de sorumluluklarını yerine getirmeyen öğrenci prototipidir. Sorumluluklarını yerine getirmeyen öğrenci eğitim sisteminde beklenen düzenin sekteye uğramasına sebebiyet verebilir, akademik eylemleri tehdit edebilir. Bu konuda K4 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Zor öğrenciler genel olarak sorumluluklarını yerine getirmeyen ve sürekli mazeret üreten öğrencilerdir. Örneğin derse devamsızlık yapan ya da derse geç giren öğrenci tipleridir.”

İletişim eksiği olan. Doğru iletişim kurarak bireylerde problem çözme becerileri gelişir ve sarmal problemlerin linear düzeye indirgenmesinde kolaylık sağlar. Bu çerçevede katılımcı K4 görüşünü şu şekilde ifade etmektedir: “Kişilik olarak asosyal yapıdan olan öğrenciler farklı şekillerde iletişim kurma yoluna gidebiliyorlar. Bu tip öğrenciler aynı zamanda ders disiplinini bozma eğilimindedir.” Bazı katılımcılar zor öğrencilerin davranışlarının sebebi olarak travma yaşamış olmak, ekonomik yetersizlikler, ailevi sebepler, psikolojik sebepler olabileceğini ifade etmişlerdir. Bu noktada eğitimcilerin öğrencilerdeki iletişim eksikliğini sorgulayıp bu hususta ilgili kurumlarla koordineli bir şekilde işbirliği içerisinde çözüm arayışlarına girmesi, ilgili servislere yöneltmesi, eklettik bir yaklaşım sergilemesi gerekmektedir.

Motivasyonu düşük olan. Bir öğrencinin motivasyonun yüksek olması derse olan ilgisinin, başarısının paralel bir göstergesi olduğu söylenebilir. K9 görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Sanki silah zoru ile gelmiş gibi, niçin üniversitede olduğuna ikna ediyoruz. İlgisiz, kaygısız motivasyonu düşük öğrenci zor öğrencidir.” Bazı katılımcılar hiçbir görüş ortaya koyamayan, sorunun kaynağını sürekli diğer öğrencilerde gören, somurtkan öğrencilerin motivasyonlarının düşük olduklarını belirtmişlerdir.

Ön planda olmak isteyen. Bulgulara göre sürekli problem çıkaran, derste sürekli başka şeylerle uğraşan, öğrencinin dikkatini dağıtan öğrenciler ön planda olmak istemektedirler. Bu konuda K6 görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Bu öğrenci tipini davranışlarına bakarak tanımlayabiliriz. Öğrenmede yetersizlik gösteren, arkadaşlarıyla ve öğretmenlerle sağlıklı iletişim kuramayan, uygunsuz davranış sergileyen genel olarak bir mutsuzluk durumunun gözlemlendiği sınıf ortamında öğretmenin yetkisini paylaşp, problemler çıkartan, dikkati kendi üzerine çeken kişiler olarak tanımlanabilir. Zor öğrenci derse odaklanmaz, zaman zaman saldırgan davranışlar gösterebilir. Sınıf disiplini kurallarına uymama, içine kapanık, sorumsuzluk gibi bazı davranışlar gösterir.”

İlgisiz olan. Bazı katılımcılar kitap taşımayan, devamsızlık yapan, amaçsız, üniversiteyi ciddiye almayan, derse katılmak istemeyen, ödev yapmayan, derste uyuyan, derse odaklanmayan öğrencileri ilgisiz öğrenci olarak belirtmiştir. Derse, okula karşı ilgisiz, isteksiz olan öğrencinin okulda sosyal, psikolojik ve akademik gelişimi sekteye uğrayabilir. Bu konuda K6 görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Zor öğrenci bir derse ilgi göstermeyen ya da aşağı bakan, üniversiteyi ciddiye almayan tipler bana göre zor öğrenci tipidir. Bulunduğu yerin çok bir önemi yoktur onlar için verilen görevleri pek yapmazlar. Bir de bu öğrenciler olayın dışına çıkma, dersi kaynatma vb. Mesela önceki derslerde anlatılanları yeni derslerde soranlar, ne alaka diye istişare edenler dersin aksayışını bozabiliyorlar. Bu da motivasyon eksikliğine neden oluyor. Bazen de çok ilgisiz oluyorlar. Bakışlardan bile

anlayabiliyorum.” Bu konuda K6 görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Siz ders anlatırken uyuyan, sürekli başka şeylerle uğraşan, soru sorduğunuzda cevap vermek istemediği yönünde davranış gösteren öğrencilerdir.”

Problemler çıkaran. Eğitim sistemimizde belli bir müfredat ve zaman dilimi olduğu için, eğitimciler programı zamanında bitirmek için yoğun çaba içine girmektedirler. Bazı katılımcılar, sınıf içerisinde ders akışını engelleyici tavırlar sergileyip problem çıkaran öğrencileri uygunsuz davranış sergileyen, sorunların kaynağını sürekli diğer öğrencilerde gören, saldırgan davranışlar sergileyen, dersin huzurunu bozan, öğrencilerin dikkatini dağıtan olarak belirtmişlerdir. Bu konuda K6 görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Asistanken dersle ilgili olmayan bir öğrencim vardı. Düşük not alınca odama geldi. Bana kafayı taktınız, düşük not veriyorsunuz. Bana öğretmenlik lazım değil. Diploma lazım. Öğretmenlik yapmayacağım, askerlik için lazım şeklinde konuşup tehditkar ifadeler kullandı. Sonra özür diledi ancak zaman zaman aynı şekilde diğer hocalara davrandığını da gördüm. Sonra da öğretmen olduğunu duydum. Başarısızlığının nedeni olarak öyle davrandığını düşünüyorum.” Bu konuda K7 görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Öğrenci notunu beğenmedi. Ödevin sayfa sayısı ile ilişkilendirildi. Ben arkadaşımın iki sayfa fazla yazdım nasıl düşük alabilirim şeklinde. Öğretmen bana düşük not verdi yaklaşımını sergiledi. Arkadaşının kağıdı ile karşılaştırdıktan sonra, açıklama yapmama rağmen ikna olmadı.”

Motivasyon bozan. Motivasyon hem öğretmen hem öğrenci için düzenli, verimli ve istekli bir şekilde çalışmayı sağlayan önemli bir değişkendir. Motivasyon bir amaç için hareket geçmek için çok önemlidir. Bu konuda K3 görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Genelde arkadaşlarının derse olan ilgisini dağıtmak için kendisi de derse dinlemediği için öğrenme iklimini olumsuz etkilemek için telefonla uğraşır, gereksiz soru sorar, masayı karalar, öğrencilere bir şeyler fısıldar, iki de bir teneffüs zamanı gelmedi mi diye sorar. Sınıftaki öğrenme ortamı ve öğrenci motivasyonunu bozar.”

Öğrenme iklimini olumsuz etkileyen. Ders akışı içerisinde güdülenmiş, konuyu odak noktası haline getirmiş öğrencilerin dikkatini dağıtacak bir söylemde bulunan, dersle ilgili olmayan soru soran, sınıf içinde ilgi çekmek isteyen, kız arkadaşına şov yapmak isteyen, şımarık davranışlar sergileyen, saldırgan davranışlar takınan gibi spesifik davranışlar katılımcıların görüşlerine göre sınıf içerisinde öğrenme iklimini olumsuz etkilemektedir. Bu konuda K3 görüşünü: “Zaman zaman oluyor sınıf ortamında ders dinlememe, sınıf ortasında gezerek başkasını rahatsız etme, sınıf içerisinde sürekli öğretmene olumsuz muhalefette bulunma gibi.” olarak belirtmiştir.

Haksız hak arayışı içerisinde olan. Yapılandırılmış eğitim sistemiyle öğrenci merkezli eğitim sistemi ön plana çıkmış, bu şekilde öğrencilere kendilerini özgürce ifade edebilecekleri bazen kendileri tarafından istedikleri gibi sınırlandırılmış bir ders ortamı fırsatı sunulmaktadır. BU şekilde öğrencilerin yaratıcılıkları gelişmekte, problem çözme becerileri gelişmektedir. Ancak bu yaklaşımı yanlış yorumlayan bazı öğrenciler kendilerini öğretmenle eşdeğer olarak görmekte ve saygı kavramını ihlal eden tavırlar sergilemektedirler. Bu konuda K2 görüşünü: “Şöyle diyebilirim ki kendi hakkını hukukunu bilmeden hakkını arayan çocuklarıdır. Bu öğrenciler bağırarak, çağırarak haklı olduklarını göstermeye çalışıyorlar”, K6 ise “genel olarak bir mutsuzluk durumunun gözlemlendiği sınıf ortamında öğretmenin yetkisini paylaşp, problemler çıkartan, dikkati kendi üzerine çeken kişiler olarak tanımlanabilir” olarak belirtmiştir.

Sınıf disiplini kurallarına uymayan. Çoğu eğitimci dönem başında ders işleyişi hakkında bir bilgi verir, çoğu demokratik bir yaklaşımlar öğrencileri de karar katarak sınıf kurallarını belirler ve bu kurallar çerçevesinde ders işleyişini sürdürür. Zor öğrencinin derse veya öğretmene olan yaklaşımından dolayı bazen ders esnasında istenmeyen davranışlar sergilenebilmektedir. K1 görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Zor öğrenci dediğimiz; genellikle derse isteksiz katılan ve o isteksiz katılımdan kaynaklı ders akışı içinde olumsuz tutum takınan, kafayı kurup uyuyan veya sordugunuz soruya cevap vermeme yönünde direnen bazen rahatsız edici ifadeler kullanan öğrenci, kısmen de saygısızlık seviyesine gelen bir de bazen ders içinde dersin akışını engelleyen, müdahale eden zor öğrenciler diyebiliriz.”

Sınav kaygısı olan ve öğrenmede yetersiz olan. Yükseköğretimde sınav kaygısı olan öğrenciler mezun olduktan sonra atanamayacakları endişesi ile derse yeterli düzeyde odaklanamamakta ve aslında bir nevi öğrenmede yetersizliğe de yol açmaktadır. Sınavda alana dair sorular da sorulduğu için esasen derse olan ilginin artması ve bu yönde bir katılımın sağlanması gerekir. K1 görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “Mezun olsak da önümüzde bir sınav var kaygısı öğrenciyi zor öğrenci yapıyor. Normalde alan soruları olduğu için motive olmaları lazım ama olmuyorlar.”

Yükseköğretimde zor öğrencileri yönetirken öğretmenlerin kullandıkları stratejilere dair görüşler

Araştırma verilerine göre eğitimcilerin zor öğrencileri yöneltirken kullandıkları stratejiler otoriter yaklaşım, empatik yaklaşım ve iletişim kurma olarak alt kategorilere ayrılmış ve sırasıyla açıklanmıştır.

Tablo. 2. Yükseköğretimde Zor Öğrencileri Yönetirken Öğretmenlerin Kullandıkları Stratejilere Dair Görüşler

Tema	Alt Kategori	Kodlar	f	Katılımcı
Zor öğrenciyi yönetmede öğretmen stratejileri	Otoriter yaklaşım	Ders/sınıf kuralları koymak	3	K1, K2, K7
		Net olmak	1	K2
		Kafaya takmama	1	K2
	Empatik yaklaşım	Hatasını anlayıp telafi etme fırsatı vermek	1	K1
		Şiddet uygulamama	1	K4
		Değersizleştirmeme	1	K4
		Sen dili yerine ben dili kullanmak	1	K4
		Ötekileştirmeme	1	K4
		Notla tehdit etmemek	1	K4
		Öğrenciyi anlamaya çalışmak	6	K1, K2, K3, K4, K5, K8
	İletişim kurma	Göz teması kurmak	2	K1, K2
		Motive etmeye çalışmak	2	K6, K9
		Karara katılımını sağlamak	1	K7
		İletişim kurmak	5	K1, K2, K4, K8, K9

Tablo 2’de bahsi geçen kodların açıklamaları ve ilgili çalışmalar aşağıda verilmiştir:

Otoriter yaklaşım. Gelenekçi eğitim anlayışı günümüzde halen etkisini yoğun bir şekilde hissettirmektedir. Bireysel farklılıkları göz ardı eden, öğrencileri tektipleştiren bir anlayış ile öğrencilere yaklaşılmaktadır. Hızlı bir

gelişim ve dönüşüm içerisinde olan günümüz dünyasını ele aldığımızda bireylerin doğal olarak beklentileri de değişmektedir. Öğrenci davranışlarını kafaya takmamak yerine davranışın sebebinin sorgulamak gerekmektedir. Eğitimcinin kararlarına net olması esnekliğe yer vermemesi bireyin sadece fiziksel değil ruhsal özgürlüğünü de kısıtlamamaktadır. K1 görüşünü şu şekilde açıklamaktadır: “Bazen de kuralcı bir tutum, genelde her sene başı kurallarımı belirlerim. Onlarında görüşlerini alarak kuralları belirlerim Buna rağmen kuralları işgal edenler var. Yine de başta esneklik gösteririm. Daha sonra kuralları anlatırım. Mesela; derse ilk 10 dakika sonra girilmeyecek. Bazen 11. Dakikada geliyorlar. 1 dakika bir şey değil ancak o zor öğrencilere kural bilincinin gelişmesi için 1 dakika dahi olsa almıyorum.”

Empatik yaklaşım. Pikler yaklaşımında her öğrencinin kalbinin bir anahtarı olduğu belirtilmektedir. Bir öğrencinin davranışının altında çok travmatik nedenler de yatabilmektedir. Tepki göstermeden önce öğrenciyi anlamaya çalışmak önem arz etmektedir. Eğitimde pygmalion etkisi ve golem etkisi vardır. Bir öğrencide yüksek beklentiye girilirse olumlu yönde etkileme durumu pygmalion, olumsuz beklentiye girilirse ve olumsuz yönde etkilerse golem etkisi kendini göstermiş olur. Burda öğretmen yaklaşımı öğrenciyi kazanmak adına çok önemlidir. K5 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Sınıf içinde problem yaratan öğrencilerle sınıf ortamında konuşmak yerine odamda başbaşa konuşmayı ve durumunu anlamayı tercih ederim.”

İletişim kuran. İletişim karşılıklı diyalog öğrenmeyi doğurmaktadır, ayrıca birçok psikolojik sürecin yönetilmesinde de en etkili araç olarak kullanılmaktadır. K2 görüşünü şu şekilde açıklamaktadır: “Göz teması çok önemli, göz teması kurun. Bu olayda bireyi de anlayarak, katarak ilerliyorum. Telkin etkili olduğunu düşünmüyorum. Beni anladıklarında ben de onları anlayınca iletişimi sürdürüyorum. Bazı katılımcılarda insan sosyal bir varlık olduğu için açık bir iletişimin olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Zor öğrencilerin hangi eğitimcilere yönelik spesifik davranış sergilediklerine dair görüşler

Araştırma verilerine göre zor öğrencilerin hangi eğitimcilere yönelik davranışlarını sergiledikleri yetkinlik, cinsiyet ve sınıf yönetimi açısından üç alt kategori altında kategorize edilmiş ve sırasıyla açıklanmıştır.

Tablo. 3. Zor Öğrencilerin Hangi Eğitimcilere Yönelik Spesifik Davranış Sergilediklerine Dair Görüşler

Tema	Alt Kategori	Kodlar	f	Katılımcı
Zor öğrencilerin eğitimcilere yönelik davranışları	Yetkinlik açısından	Genç akademisyenler	5	K1, K2, K5, K6, K8
		Akademik benliği düşük	1	K2
		Kayıрма ile gelenler	1	K8
		Alanında yeterli olmayan	1	K2, K8
		Psikoloji ve pedagoji bilmeyen	3	K3
	Cinsiyet açısından	Kadın akademisyenler	3	K1, K2, K6
		İletişim bilmeyen	2	K3, K8
		Zaman yönetimi bilmeyen	1	K3
		Öfke kontrolü bilmeyen	1	K4

Sınıf Yönetimi açısından	Disiplinli bir öğrenme ortamı oluşturan	1 3	K4 K4,K8, K9
	Eğitiminin dersteki tutumu Otoritesi zayıf	2	K2, K8

Tablo 3’de bahsi geçen kodların açıklamaları ve ilgili çalışmalar aşağıda verilmiştir:

Yetkinlik açısından. Atanmalarının ilk yılında akademisyenlerin yaşlarının yükseköğretimdeki öğrencilerin yaşlarına yakın olması, mesleğinde deneyimsiz olması, örnek olaylarla karşılaşma imkanlarının olmayışı gibi nedenlerden dolayı zor öğrenci tipleriyle karşılaşabilmektedir. Bu durumda kimi öğretmen bu durumu fırsata çevirip literatür taramasına gitmekte, deneyimli öğretmenlerle fenomonolojik görüşmeler yapmakta ve çözüm yolları geliştirmektedir. Ancak tam tersi durumunda kimi öğretmen de kendin yetersiz hissetmekte, problemle başa çıkamayacağını düşünmekte, motivasyonu düşmekte ve bu durum sınıf iklimini de etkilemektedir. Bu konuda K2 görüşünü şöyle ifade etmektedir: “Genç olanlar yaşlar daha yakın olduğundan daha laf edilebilir buluyorlar. Profesör unvanlarından da korkuyorlar”, K8 ise “Derste yetersizseniz, düzenli değilseniz, öğrenci zayıf olduğunuzu anlarsa üstünüze gelir. Deneyim olarak da tecrübesizseniz, despotsanız, vurdumduymazsanız öğrenci de size öyle karşılık verir. Yani sizin yetkinliğinize bakarak size saygı duyuyor.”

Cinsiyet açısından. Toplumumuzda kadınların fitratları gereği daha zayıf olduğu düşünülmekte, ayrıca erkek hegemonyasının mevcut olduğu düşünülmektedir. Okullarda da kadın öğretmenlere karşı öğrenci davranışları daha esnek olabiliyor, saygısızca tavırlar sergilenmekte yeri geldiğinde hem kişiliğine hem de mesleki yeterliğine kadar yorum yapma hakkını kendilerinde bulmaktadırlar. Nitekim iş hayatındaki kadınlara yönelik sayısız çalışma yapılmış ve bu durumun göz ardı edilemeyeceği aşıkardır. K2 görüşünü aşağıdaki şekilde ifade etmiştir: “Bizim toplumumuz ataerkil bir toplum bundan dolayı kadınları daha zayıf görebiliyorlar.

Sınıf yönetimi açısından. Öğretmenler lisans eğitimlerinde sınıf yönetimi dersi alarak akademik gelişimlerini destekleme fırsatı bulmaktadır. Göreve başladıkları zaman kendi liderlik vasıfları ile sınıf yönetimi bilgi ve becerilerini birleştirerek proaktif bir yaklaşım sergilemektedirler. Zaman geçtikçe öğrenci örnek olayları ile bu durum daha da pekişmektedir. K3 görüşünü aşağıdaki şekilde ifade etmiştir: “Sınıf yönetimini bilmeyen, iletişimi bilmeyen, zaman yönetimini bilmeyen, stres yönetimini, öfke kontrolünü bilmeyen, alanında yeterli olmayan, psikoloji ve pedagoji bilmeyen kişilere karşı ön plana çıkmaktadır.” Bu becerilere sahip olmayan öğretmenler zor öğrenci tipi ile sık sık karşılaşmaktadır.

Sınıftaki öğrencilerin zor öğrenciye karşı tutumları

Araştırma bulgularına göre diğer öğrencilerim zor öğrenciye karşı tutumları sınıf içi davranışları ve sınıf dışı davranışı olarak kategorileştirilmiş ve sırasıyla açıklanmıştır.

Tablo.4. Sınıftaki Diğer Öğrencilerin Zor Öğrencilere Tutumlarına Yönelik Görüşler.

Tema	Alt Kategori	Kodlar	f	Katılımcı
	Sevmeme		7	K1, K2, K4, K6, K7, K8, K9

Sınıf içi davranışları	Kendi başarısızlığının nedeni olarak görme	1	K7
	Jest ve mimiklerle rahatsızlıklarını dile getirme	1	K8
	Bahanelerini haksız bulma	1	K8
Sınıf dışı davranışları	Korkma	1	K9
	Karşı grup oluşturma	1	K2
	Takip etme(destekleme)	1	K2
	Grupları içine dahil etmeme (uzak durma, arkadaşlık kurmama, dışlama)	3	K4, K6, K7

Tablo 4’de bahsi geçen kodların açıklamaları ve ilgili çalışmalar aşağıda verilmiştir:

Sınıf içi davranışları. Katılımcılar zor öğrencilerin sevilmediğini, öğrencilerin onlarla arkadaşlık kurmadıklarını, bilgi alışverişinde bulunmadığını, jest ve mimiklerle tepkilerini dile getirdiklerini, kendilerinin öğrencilere karşı tepki gösterdiklerinde diğer öğrencilerin bu durumdan memnun olduklarını gözlemlediklerini belirtmektedirler. K4 görüşünü şu şekilde ifade etmektedir: “Zor öğrenciler daha çok bir gruba dahil olamadıkları ve diğer öğrencilerle kaynaşamadıkları için aykırı kişilik davranışları içine girerek fark edilmeyi beklerler. Diğer öğrenciler ise huzurlarını bozmamak için bu tür öğrencilerden uzak durma eğilimi gösterirler.”

Sınıf dışı davranışları. Katılımcıların görüşlerine göre, sınıf dışında bu tip öğrenciler gruplarının içine dahil edilmez, zor öğrencilere tepki olarak karşı grup oluştururlar. Kimileri de bu tip öğrencilerde korkar ve uzak kalmayı tercih etmektedir. K2 katılımcı ilginç bir şekilde bazı öğrencilerin bu tip zor öğrencileri desteklediklerini de gözlemlediklerini ifade etmiştir.

Zor öğrencilerin eğitimcilere katkılarına dönük görüşler

Zor öğrencilerin eğitimcilere katkıları sınıf yönetimi ve kişisel gelişim olarak kategorize edilmiş ve aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 5. Zor Öğrencilerin Eğitimcilere Katkılarına Dönük Görüşler

Tema	Alt Kategori	Kodlar	f	Katılımcı
Zor öğrencilerin eğitimcilere katkıları	Sınıf yönetimi açısından	Problem çözme becerisi geliştirme	2	K7, K8
		Krizleri yönetebilme becerisi geliştirme	1	K1
		İletişimin farklı yollarının öğrenilmesi	2	K2, K3
		Yönetmede bilgi ve beceri sahibi olma	1	K9
		Eğitimcinin kendini geliştirmesine katkı sunma	1	K3, K8
		Farklı yöntemler geliştirme	2	K3, K6
		Sınıf/atölye/laboratuvar yönetimi	3	K4, K7, K8
		becerisi geliştirme	1	K5
		Eğitimcinin Motivasyonunu artırma		
	Kişisel gelişim açısından	Sabırlı olmayı geliştirmesi	1	K2
		Farklı kabiliyetlerin ortaya çıkmasını sağlaması	2	K1, K7
		Sorunlarla başa çıkma	1	K3, K6

Tablo 5’de bahsi geçen kodların açıklamaları ve ilgili çalışmalar aşağıda verilmiştir:

K3 görüşünü şu şekilde ifade etmektedir: *“Her öğrencinin hocaya bir katkısı vardır. Hocaların kendini geliştirmesine katkı sağlayabilir. Hocalarda bazen sınıf yönetiminde eksiklik olabiliyor. Bu durum hocaya bazen nasıl çözüm geliştireceği konusunda fırsat sunabiliyor. İlgisiz öğrencilerle iyi bir iletişim geliştirmek konusunda fayda sağlayabiliyor. Zor öğrenciler hocaya yol yöntem,, olay incelemesi gibi bir durum oluyor. Nasıl baş edebilirim sorusuna cevap olabiliyorlar.”*

Yapılan görüşmelerde katılımcılar her öğrencinin öğretmene katkı sunduğunu, problemlere nasıl çözüm geliştirecekleri konusunda fırsat sunduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca sınıf yönetimi becerilerinin gelişmesi konusunda yoğun bir katkısı vardır. K8 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: *“Dil öğretiminde +1 kuralı işler. Yapabildiğinin bir üstü sana verirler ki gelişim olsun diye. Şimdi standart olan yerlerde sınıf becerisi çok gelişmiyor. Aynı tip profillerle çalışmak geliştirmiyor. Ben de araştırıyorum üst kideden hocalara soruyorum ben doğru yapıyor muydum veya kendim araştırıyorum. Son olarak, en kadar çok öğretim yaparsak, ne kadar zor öğrencilerle uğraşırsa o kadar geliyoruz.”*

Kişisel gelişim açısından da yeni yetenekler edinmek önemlidir. Bu açıdan katılımcılar sabırlı olmayı, sorunlarla başa çıkmayı, farklı kabiliyetlerin ortaya çıkmasını kişisel gelişim açısından değerlendirmişlerdir. Yukarıda kategorilerde de görüldüğü gibi dokuz katılımcı da zor öğrencilerin kendilerine katkı sağladıklarını belirtmişlerdir. Her öğrenciyle olan yaşantı öğretmenler de farkındalık oluşturmakta, öğretmenleri literatür taramasına yönelterek, deneyim sahibi kişilerle iletişim geçmelerine fırsat sunmakta veya farklı yöntemler geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Her öğrenci bir kazanımdır, bir keşiftir, yol arkadaşıdır. Bu keşifler bir nevi öğretmenleri deniz feneri yapmakta, bazen de öğrenciyi deniz feneri yapmaktadır. Farklı kategorilerde farklı özellikte, tipolojide öğrenci mevcuttur. Bu öğrencileri görmezden gelerek değil destek olarak eğitime, topluma, hayata kazandırmak öğretmenlerin en ulvi vazifelerinden biridir. Her öğrencinin kalbinin bir anahtarı vardır. Kimi zor, kimi kolay. Asıl olan o öğrencinin kalbine dokunabilmek, kazanabilmektir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma bulgularına göre, öğretmenlerin görüşleri zor öğrenci tipolojisi, spesifik davranışları, zor öğrenci yönetirken kullanılan stratejiler, eğitimcilere yönelik zor öğrenci davranışları, diğer öğrencilerin zor öğrenci profilindeki öğrencilere tutumları ve zor öğrencilerin eğitimcilere katkıları olarak frekans analizine tabi tutulmuş, elde edilen bulgular tema, alt kategori ve kategori ile birlikte verilmiştir. Araştırma bulgularının sonucunda yükseköğretimde zor öğrenci tipolojisi alt kategorileri *“bireysel, grup ve örgüt bazında”*; *“otoriter yaklaşım, empatik yaklaşım ve iletişim kurma”* *“yetkinlik, cinsiyet ve sınıf yönetimi açısından”*; *“sınıf içi davranışları ve sınıf dışı davranışı”* şeklinde belirlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre; zor öğrenci spesifik özellikleri daha çok derse karşı ilgisiz olmaları, öz disiplin eksikliklerinin olması ve motivasyonların düşüklüğü olarak açıklanmıştır. Öğrencilerin ders konularını önemsiz veya kendileri için anlamsız bulmaları ilgi eksikliğine neden olabilir. Ders içeriğinin günlük yaşamla bağlantısı kurulmadığında öğrencilerin motivasyonu düşebilir. Aynı zamanda planlama ve zaman yönetimi becerilerinin eksik olması, öz disiplin eksikliğine yol açabilir ve uzun vadeli hedefler konusunda belirsizlik, öğrencilerin disiplinlerini korumalarını zorlaştırabilir. Öğrencilerin kısa vadeli hedefleri olmaması veya bu hedeflere ulaşmanın zor görünmesi motivasyon eksikliğine neden olurken; başarısızlık korkusu, öğrencilerin motivasyonunu düşürebilir. Öğrencilerin bireysel özellikleri, öğrenme tarzları, yetenekleri, aile veya çevresel faktörler, ve önceki deneyimleri öğrencilerin motivasyon ve disiplin düzeylerini bu davranışları etkileyebilir. Bunun yanında arkadaş

ilişkileri, öğrencilerin sosyal çevreleri ve duygusal durumları, akademik performanslarını, öğrencilerin sınıf içindeki adaptasyonu ve sosyal bağlantıları, motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu faktörleri anlamak, öğrencilere daha etkili destek sağlamak için önemlidir. Bireysel öğrenci ihtiyaçlarını belirleyerek, özel stratejiler geliştirmek ve öğrencileri derslere bağlamak, bu davranışları olumlu yönde etkileyebilir.

Yükseköğretimde zor öğrencileri yönetirken öğretmenlerin kullandıkları stratejilerin başında öğrenciyi anlamaya çalışmaları ve öğrenciyle iletişime geçmeye çalışmaları gelmektedir. Öğretmenin öğrenciyi anlamaya çalışması; öğrencinin bireysel öğrenme tarzlarını, ihtiyaçlarını ve güçlü/zayıf yönlerini anlamak için önemlidir. Bu yaklaşım, öğretmenin öğrencilerin motivasyon düzeylerini, geçmiş deneyimlerini ve öğrenme hedeflerini değerlendirerek etkili bir eğitim stratejisi geliştirmesine olanak tanır. Aynı zamanda, öğrenciyle etkili iletişim kurma stratejileri, öğrencilerin ders materyalini, beklentileri ve endişeleri hakkında bilgi almayı içerir. İletişim, açık ve destekleyici bir ortam oluşturarak öğrencilerin sorularını sormasını ve düşüncelerini paylaşmasını teşvik eder, bu da öğrenme sürecini iyileştirebilir. Bununla birlikte, öğrencilerle iletişime geçerek bireysel öğrenme ihtiyaçlarını anlamak, akademik başarıyı artırmak için öğretmenin ders içeriğini ve yöntemlerini bireyselleştirmesine olanak tanır. Bu, öğrencilerin farklı öğrenme stillerine ve hızlarına uyum sağlamayı içerir, böylece her öğrenci en iyi şekilde desteklenir. Empatik bir tutum, öğrencilerin derse olan bağlılıklarını ve motivasyonlarını artırabilir. Bu stratejiler, öğretmenlerin sınıflarındaki zor öğrencilerle başa çıkmak için kullanabileceği etkili yöntemleri temsil eder ve öğrenci merkezli bir öğretim yaklaşımını vurgular.

Araştırma verilerine göre zor öğrenciler yetkinlik açısından daha çok genç öğretmenlere yönelik spesifik zor öğrenci davranışı sergiledikleri görülmektedir. Bu durumun nedeni, genç öğretmenlerin mesleğe yeni başlamış olmaları ve daha az deneyime sahip olmaları, öğrencilerin otoriteyi sorgulamasına veya test etmesine neden olabilir. Öğrenciler, deneyimli öğretmenlerin sunduğu otoriteye karşı daha direnç gösterebilir. Bunun sonucunda yeni öğretmenlerin öğrencilerle sağlıklı bir iletişim kurma ve güven oluşturma süreci zaman alabilir. Ayrıca Öğrencilerin bazıları, genç öğretmenleri kendilerine benzemeyen veya onlarla benzer bir dilde iletişim kurmayan kişiler olarak görebilir. Duygusal veya sosyal zorluklar, öğrencilerin öğretmenleriyle ilişkilerini etkileyebilir. Ayrıca Genç öğretmenlerin disiplin yönetimi becerilerini henüz tam olarak geliştirmemiş olmaları, sınıf içinde düzeni sağlamada zorlanmalarına neden olabilir. Bu durum, öğrencilerin sınıf içinde daha özgür davranmalarına veya kuralları ihlal etmelerine yol açabilir. Bu faktörler bir araya geldiğinde, genç öğretmenler zor öğrencilere karşı daha fazla çaba harcamak zorunda kalabilirler. Bu durumu anlamak ve yönetmek için öğretmen eğitim programları, mentorluk sistemleri ve öğrenci-öğretmen ilişkilerine odaklanan destek mekanizmaları önemli görülmektedir.

Zor öğrencileri sınıftaki diğer öğrencilerin sevmediği, grupları içine dahil etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Zor öğrencilerin sınıf içinde diğer öğrencilerle iletişim kurma ve sosyal becerilerini geliştirme konusunda zorlandığı durumlar, sosyal dışlanma ile sonuçlanabilir. Diğer öğrenciler, zor öğrencilerle etkileşimde bulunmaktan kaçınabilir, bu da grup içinde dışlanmışlık hissine yol açabilir. Zor öğrencilerin belirli davranışları, diğer öğrenciler arasında kabul görmeme veya rahatsızlık yaratma potansiyeli taşıyabilir. Grup içindeki dinamikler, bireylerin belirli normlara uymalarını bekleyebilir, bu da zor öğrencilerin dışlanmasına neden olabilir. Ayrıca diğer

öğrenciler arasında çatışmalar veya anlaşmazlıklar yaşanabilir. Bu çatışmaların sonucunda, diğer öğrencilerin zor öğrencilere karşı olumsuz bir tutum geliştirmelerine yol açabilir. Diğer öğrenciler arasındaki grup bağlılığı ve kimlik duygusu, zor öğrencilerin bu gruplara entegre olmalarını zorlaştırırken, grup içindeki sosyal normlara uyum sağlamayan öğrenciler, dışlanabilir ve bu durum öğrenciler arasındaki grup dinamiklerini etkileyebilir. Bu bağlamda sınıf içindeki öğretmenin, öğrenciler arasındaki sosyal etkileşimleri yönlendirmemesi veya zor öğrencilerle ilgili uygun stratejileri uygulamaması, bu durumu tetikleyebilir. Öğretmenin yönlendirmesi ve müdahalesi, sınıf içinde olumlu bir sosyal çevre oluşturmada kritik bir rol oynar. Bu faktörler bir araya geldiğinde, zor öğrencilerin sınıftaki diğer öğrencilerle arasındaki negatif sosyal dinamiklerin oluşmasına neden olabilir. Bu durumu anlamak ve çözmek için öğretmenlerin, sınıf içi sosyal etkileşimleri destekleyen stratejilere odaklanması önemlidir.

Zor öğrenciler, öğretmenlere olumlu katkıları vardır. Bu katkılar, problem çözme becerilerini geliştirme, iletişim yetenekleri ve sınıf yönetimi becerilerini artırma şeklinde açıklanmıştır. Zor öğrencilerle başa çıkma süreci, öğretmenlere profesyonel gelişim ve öğrenci yönetimi konusunda değerli bir deneyim sunabilir. Bu deneyimler, öğretmenlerin pedagojik yaklaşımlarını zenginleştirerek öğrenci odaklı bir sınıf ortamı oluşturmalarına katkıda bulunabilir.

ÖNERİLER

Yükseköğretimde zor öğrenci davranışlarına yönelik araştırma bulgularına göre aşağıda bazı önerilerde bulunulmuştur.

Öğrencilerle bire bir iletişim kurarak güçlü ve zayıf yönlerini anlamak önemlidir. Öğrencilere kişiselleştirilmiş geri bildirim sağlayarak motivasyonları artırılabilir.

Öğrencilere esneklik tanıyıp, öğrenme tarzlarına ve ihtiyaçlarına uygun çeşitli öğretim yöntemlerini kullanılabilir. Grup çalışmaları ve projeler aracılığıyla öğrencilerin birbirleriyle etkileşimde bulunmalarını sağlanabilir. Birlikte çalışmanın önemi vurgulanarak takım ruhu desteklenebilir.

Öğrencilere problem çözme stratejileri öğretilir. Gerçek yaşam senaryoları kullanılarak pratik yapma imkanı sağlanabilir.

Öğrencilere sorun çözme ve uyum sağlama becerilerini geliştirmeleri için fırsatlar sunulabilir. Başarısızlık durumlarında pozitif bir tutum geliştirmelerine yardımcı olunmalıdır.

Öğrencilerin ilgi alanlarına ve güçlü yönlerine odaklanarak ders içeriği bağlamlandırılabilir. Bunun neticesinde öğrencilerin motivasyonlarını yüksek tutulabilir.

KAYNAKÇA

Asfuroğlu, B., Fidan, S. (2016). Özgül öğrenme güçlüğü/spesific learning disorders. Osmangazi Tıp Dergisi, 38(1).

Balay, R., Sağlam, M. (2008). Sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2), 1-24.

- Büyüköztürk, S., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, S., ve Demirel, F. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Ellis, J., Hart, S., Small-McGinley, J. (1998). The perspectives of difficult students on belonging and inclusion in the classroom. *Reclaiming Children and Youth*, 7(3), 142-146.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. (2006). How to design and evaluate research in education (6th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Graff, N. (2009). Classroom talk: Co-constructing a 'difficult student'. *Educational research*, 51(4), 439-454.
- Greenspan, S. I., ve Salmon, J. (2013). Meydan okuyan çocuk (Çev.: İ. Ersevîm). İstanbul: Özgür Yayınları.
- İlgar, L. (2000). Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi, Beta Yayıncılık, İstanbul
- Öztürk, Bülent (2002) Sınıfta İstenmeyen Davranışların Önlenmesi ve Giderilmesi, Ed: Emin Karip, Sınıf Yönetimi, Pegem Yayıncılık, Ankara
- Sarıçelik, S., Saban, A. (2021). Sınıf öğretmenlerinin zor çocuk algıları: Fenomenolojik bir çalışma. *Journal of Qualitative Research in Education*, (25).
- Stewart, J., Charles-Cash, B., William, I. (1985). Principles and Practices. Dubuque, Iowa: WC Brown Publishers.
- Yıldırım A., Şimşek H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

IDENTIFYING PARENTING PATTERN TOWARDS CYBER USAGE AMONG CHILDREN

Noorhidayah binti MANSOR

Kolej Komuniti Hulu Langat, Selangor, Malaysia, hidayahm@kkhl.edu.my

Ilya binti ISMAIL

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, Selangor, Malaysia, ilya@psa.edu.my

ABSTRACT

Parent usually have to accommodate their children with multiple choice of learning assist tool including the usage of cyber technology. Nowadays, cyber technology is a must to daily usage for almost family in the world including the monitoring and control for cyber world that must be attached together. The way and method use by parent to monitor and control toward the cyber technology will importantly contribute into development of their children attitude. Refer to previous research (W. Anita 2016) which is focused on influence of parenting style towards internet usage of primary school children. This issue only study for internet usage between parents and children. Besides that, research related (Rickless Das, 2014) focused on youth life for happiness aspect when using internet and parents' role. All previously studies could not answer the problem statement, which is the research are focused to identify parenting pattern in cyber usage and relationship between parenting style which is influence to cyber addiction or good personality of children. The pattern of parenting is refer to four type of parenting style including authoritarian, authoritative, permissive and ignorance. This research was executed by survey method using survey form that contribute by 392 respondent which is parent and guardian for children around Presint 14, Putrajaya, Malaysia. The result for the research show that authoritative style is the mostly applied by parent in the research area following by authoritarian, permissive and ignorance which least usage by parent. Correlation analysis result for parenting style for the children that have cyber addict and do not have the addict show that permissive style is the almost suiFigure for the children that do not have addict for the cyber technology and same goes to authoritarian and authoritative parenting style. However, ignorance parenting style will contribute to form their children into cyber technology addict. In conclusion, monitoring cyber technology usage by parent for their children must be applied from their early age around one year and must be begin form their home to make sure the technology can be benefit for their children education and human capital in the future.

Keywords: Authoritative, Cyber addict, Parenting

1. INTRODUCTION

This study has received 392 respondents after data cleaning. Data cleaning involved incomplete participant information, questions that participants did not answer, and incomplete information was discarded from being processed in the Statistical Packages for the Social Sciences (SPSS) system.

The main purpose of this study is to identify the need for and importance of cyber use among parents in precinct 14, Putrajaya by conducting a study to identify parental patterns of children's use of the internet. The findings of this study show that the parenting pattern in the aspect of internet use among children that is practiced the most is the authoritative pattern, followed by the authoritarian pattern, then permissive pattern and the least practiced is the neglect pattern.

This is a descriptive study that aims to test the extent of the relationship between parenting patterns of internet use and children's characteristics. The research instrument used is a questionnaire adapted from the Internet Parenting Pattern Survey (W.Anita 2016).

2. Problem Statement

Putrajaya, officially the Federal Territory of Putrajaya, is the administrative centre of Malaysia. It is a part of Malaysia Multimedia Super Corridor (MSC), a special economic zone that covers the Klang Valley. The establishment of Putrajaya has stated a new record in the history of Malaysia modern development. Putrajaya also has been nominated as one of the iconic town-in-the garden with the multimedia technology and information networking. Therefore, as an iconic city known as an ideal spot for Work, Lifestyle, Sports, and numbers of recreational activities, it offers quality and convenience to the community.

Majority numbers of the community are amongst the government servants whereby they work and live in the Putrajaya residential quarters that are Precinct 1 to Precinct 20 with estimated total of 72,400 residents. Each Precinct that is resided by the community has also established their own committee known as *Kawasan Rukun Tetangga (KRT)* to ensure a good and healthy psychosocial and living by continuously planning and organising events and activities.

Based on the current record, Putrajaya has listed 5 KRT up to date. For the purpose of this research, major focus will be given to the KRT within Precinct 14 i.e. Precinct 14A, 14B, 14C, 14D, 14E, 14F and 14G. Precinct 14 was completed in the year 2009 with current numbers of 2,364 residents. In general, most residents are spouses, husbands or wives.

The KRT of Precinct 14 basically plans at least 12 activities in a calendar year. The planned activities involve health dan sports, parenting activities, celebrations, festivities, as well as upskilling forums and seminars that benefits the community. As for this year, the Precinct 14 KRT plans to organise a workshop with the title of the method of controlling and guiding children with the usage of computer and internet. This skill training and workshop aims to provide exposure and specific training for parents with teenage children on how to communicate and control their children's activities using cyber.

However, the KRT committee needs to identify whether these courses and workshops are necessary or important to parents. Since most parents in precinct 14 are working, it is possible that some parents are skilled in cyber use and can control their children's cyber use. As the courses and workshops allocate high capital and expenditure, KRT has suggested that a study should be done to identify the needs of the precinct 14 community for cyber use control skills courses and workshops for children.

The proposed training and skills workshop is aimed at considering the issues of cyber security threats, cybercrime and cyberbullying that currently occur involving children between the ages of 8 and 20. One of the causes of this cyber issue exists due to the lack of control of cyber use at home by parents.

In this regard, the control and prevention of cyber negative influences starts from home where the control and monitoring of cyber use among children should be emphasized by parents. The medium of communication is the main channel and knowledge is a key factor for parents in ensuring that children understand the importance of cyber usage control and refer to what is allowed and not allowed in cyber surfing. Therefore, this study is prepared to meet the requirements of the KRT Committee Precinct 14, Putrajaya as well as to identify the needs of training and workshops to parents for the control of cyber use and prevention of cyber negative influence on adolescents by focusing on the study of parenting patterns on cyber use to children and also to identify the level of cyber addiction among children in the Neighbourhood, Precinct 14, Putrajaya.

3. Results and Discussion

3.1 Demographic

Demographic Questionnaire involves aspects of Gender, Child Caregiver Status, Caregiver Age, Caregiver Occupation, Household Income, Number of Children Not in School, Number of Primary School Children, Number of Secondary School Children, Number of Children in Higher Education and Number of Children in studies. The analysis was discussed focusing on household income, Caregiver's Occupation, Caregiver's Age, Child Caregiver Status, and caregiver's gender.

Income	Frequency	Percent
RM 3,855 and below	98	25.0
RM 3,860 - RM 8,319	238	60.7
RM 8,320 and above	56	14.3

Figure 1: Household income

Based on this research questionnaire for the demographic part of the household income for the residents of precinct 14, Putrajaya, it was found that the majority have a household income between RM3860 to RM8319 which is the M40 category. The frequency value of 238 respondents with a percentage value of 60.7 percent. Followed by the minority are from the T20 group category which is a household income of RM8320 and above which is a luxurious and affluent occupation category with a frequency value of 56 respondents with a percentage value of 14.3 percent. Likewise, for the B40 category which is the urban poor with a household income of RM3855 and below as in Figure 41. The basis of the household income category, which is T20, M40 and B40 is in reference to the Department of Statistics Malaysia for the Household Income and Facilities Investigation Report Basic. For information, this questionnaire is only given to parents staying in precinct 14 Putrajaya which involves government quarters and personal houses.

Occupation	Frequency	Percent
Government servant	245	62.5
Private Sector	77	19.6
Self employed	21	5.4
Not Working	49	12.5

Figure 2: Parents Occupations

Based on Figure 2, most respondents' or parents' occupations in Precinct 14 Putrajaya are government employees. The total number of respondents who gave feedback, which is the frequency of 245 people with a percentage value of 62.5 percent. This is largely because both mothers and fathers are government employees who work within Putrajaya. While followed by the frequency value of 77 respondents with a value of 19.6 percent consisting of private workers where one of the mothers and fathers is a government or private worker. Precinct 14 consists of government quarters and personal houses. Precincts 14 A and 14 B are partly made up of bought houses and partly government quarters. For Precincts 14 C to 14 H are completely government quarters. With the demographic position of the population indirectly supporting most of the population in precinct 14 are from among government employees. The conditions for government employees who stay in Putrajaya quarters are that the distance between the workplace and the accommodation is less than 25km or those who work in Putrajaya only. Thus, most respondents are government workers in Putrajaya.

Occupation	Frequency	Percent
12 yrs - 21 yrs	7	1.8
22 yrs - 40 yrs	294	75.0
41 yrs - 59 yrs	84	21.4
60 yrs and above	7	1.8

Figure 3: Parents' age

Referring to the age of guardians as shown in Figure 3, the National Youth Policy has defined the age of 12 to 21 years as the youth category and the age of 22 to 40 years as the Youth category. For the age of 41 to 59 years old is the adult category and the Elderly Policy defines the age of 60 years and above as the elderly category. From the age Figure of caregivers above, the majority with a frequency value of 294 respondents are from parents aged around 22 to 40 years, which is the youth category with a percentage value of 75 percent. While followed by the hope category with a frequency value of 84 respondents with a percentage value of 21.4 percent. For parents who are teenagers and the elderly, they are a minority group with a frequency of 7 respondents and 1.8 percent respectively. This shows that the parents around precinct 14 are among the parents of the youth category and are likely to have children who are still in school or not yet in school.

Status	Frequency	Percent
Mother	231	58.9
Father	119	30.4
Guardian	42	10.7

Figure 4: Childcare status

For the childcare status category as shown in Figure 4, it is not entirely made up of mothers and fathers, but there are also respondents from guardians, namely aunts, grandfathers and grandmothers. This information can be supported by referring to the age data of the respondent's caregivers who consist of teenagers and the elderly. For the lowest frequency value, which is from the guardian category, a total of 42 respondents with a value of 10.7 percent. The majority of those who responded to this questionnaire were from among mothers, with a frequency value of 231 respondents and representing 58.9 percent of the total. While the second largest value is from fathers with a frequency value of 119 respondents and represents 30.4 percent.

Gender	Frequency	Percent
Male	126	32.1
Female	266	67.9

Figure 5: Respondent's gender

Most of the respondents who answered this questionnaire were female, consisting of mothers, aunts, and grandmothers with a frequency value of 266 respondents and representing 67.9 percent as shown in Figure 5. While for male respondents, consisting of fathers, uncle and grandfathers represent the frequency value of 126 respondents and only 32.1 percent.

3.2 Parenting Patterns with The Use of Cyber

Referring to the objective of the study, which is to identify the parenting pattern of cyber use by children, the questionnaire for the category of parenting pattern with cyber use is prepared to answer the objective of the study. The mean value and overall standard deviation are shown in Figure 6. The findings of this study show that the authoritative pattern is the highest used with a value ($M=34.71$) followed by the second most frequently used pattern is the authoritarian pattern with a value ($M=34.28$), and then permissive pattern ($M=21.51$) and lastly the least practiced neglect pattern ($M=19.36$).

Category	Mean	SP	N
authoritative	34.7143	5.06581	392
authoritarian	34.2857	3.96339	392
permissive	21.5179	4.20141	392
neglect	19.3571	5.88552	392

Figure 6 : Distribution of mean and standard deviation of parenting patterns

3.2.1 authoritarian

The results of the study as shown in Table 1, show that parents are strict by fully controlling their children's activities while using cyber (M=4.3) and parents ensure that children need to inform them of the activities they want to do every time they use cyber (M=4.3) as well as setting rules by stating what is allowed and what is not allowed while surfing the cyber (M= 4.2). However, parents who punish children using chatrooms and social media are the least practiced (M=2.8).

Table 1: Mean distribution of authoritarian parenting style questions

No	Question	Mean
1.	I have complete control over what my child sees online	4.3
2.	I punish the child if he visits inappropriate cyber sites	3.9
3.	I know the best and most useful cyber content for my child	3.9
4.	I impose disciplinary action on my child when he does not comply with what I set in relation to cyber use	3.7
5.	I set strict rules regarding the amount of time they can spend cyber	3.9
6.	I expect my child to use cyber as I instruct him without questioning it	3.3
7.	I tell them exactly what they can and can't do online	4.2
8.	I punish my son when he uses chat rooms or uses social media such as Facebook, twitter and others	2.8
9.	I know what kids are doing online	4.3

Reference : *Soal Selidik Hubungan antara corak keibubappann dengan penggunaan internet kanak-kanak (W.anita, 2016)*

3.2.2 authoritative

As shown in Table 2, the highest mean score for the authoritative category is parents prefer to give guidance to the child by discussing the pros and cons of cyber (M=4.3) and telling the child about the potential dangers of cyber (M=4.3), followed by telling the child how to use cyber correctly (M=4.1) as well as discuss with children about the rules of cyber use (M=4.1). In addition, parents also advise their children to tell them if they come across something unappropriated from cyber. However, mothers who show sympathy when their children are upset while using cyber are the least implemented (M=2.2).

Table 2 : Mean distribution of authoritative parenting style questions

No	Question	Mean
1.	I discussed with the child the advantages and disadvantages of cyber	4.3
2.	I discuss with children to apply rules about cyber use	4.1
3.	I guide my children on how to use cyber in the right way	4.1
4.	I tell the children about who they can contact or meet online	4.0
5.	I tell my child about the potential dangers of cyber	4.3
6.	I encourage children to talk about their cyber experiences	4.0
7.	I show sympathy when children get upset while using cyber	2.2
8.	I respond spontaneously to the child's needs and feelings related to cyber use	3.6
9.	I ask my children to tell me if they come across something they are not comfortable with from cyber	4.1

Reference : *Soal Selidik Hubungan antara corak keibubappann dengan penggunaan internet kanak-kanak (W.anita, 2016)*

3.2.3 Permissive

As shown in Table 3, the highest mean score for this category is that parents do not explain to their children what they do not understand online (M=4.2), followed by parents that do not help their children when they have technical problems while using cyber (M=4.1) as well as parents allowing their children to connect with friends through cyber (M=2.9). However, parents avoiding setting rules on children's cyber use is the least practiced option (M=1.9)

Table 3 : Mean distribution of permissive parenting style questions

No	Question	Mean
1.	I don't help my children when they have technical problems while using cyber	4.1
2.	I choose not to set time limits on my child's cyber use	2.1
3.	I accept all the child's choices when using cyber	2.2
4.	I don't explain to my children what they don't understand in cyber	4.2
5.	I allow the child to watch or search whatever website they like	2.2
6.	I avoid setting rules on my child's cyber use	1.9
7.	I avoid confrontation when my child uses the internet for too long	2.0
8.	I allow my children to connect with their friends through cyberspace	2.9

Reference : *Soal Selidik Hubungan antara corak keibubappann dengan penggunaan internet kanak-kanak (W.anita, 2016)*

3.2.4 Neglect

Table 4 shows that parents in the neglect category are aware that their children are using cyber with people they do not know (M=2.9), followed by parents are not communicating or maybe less with their children about what they find online (M=2.4) and parents allow and leave their children alone to use cyber (M=2.3). However, parents are aware that children know more than parents about cyber, so not bothering children to surf cyber is the least practiced option (M=1.6).

Table 4 : Mean distribution of neglect parenting style questions

No	Question	Mean
1.	I left my child alone using cyber	2.3
2.	I don't have time to sit down with my kids to monitor their cyber use	2.1
3.	Because my kids know more than me about cyber so I don't bother them	1.6
4.	I avoid explaining to my children what they should do while using cyber	1.9
5.	I don't communicate with my children about what they find online	2.4
6.	I give my child complete freedom when he is online	1.8
7.	I ignore the child's questions related to their difficulty using cyber	2.1
8.	I choose not to be involved with my children's work while they are using cyber	2.2
9.	I expect my child to use cyber with people I don't know	2.9

Reference : *Soal Selidik Hubungan antara corak keibubappann dengan penggunaan internet kanak-kanak (W.anita, 2016)*

3.3 Relationship of Parenting Patterns With Children's Attitude

The results of the analysis from SPSS show that the correlation coefficient (r) is a measurement value of the strength of the relationship between two variables. This r value has a gap between +1.00 and -1.00. Anyhow perfect correlations are rare in research, correlation coefficients are reported to two decimal points. For example $r=.65$ and $r=.23$ (zero values in front of the decimal point do not need to be reported). A negative r value indicates a negative graph shape. Figure 5 below shows the strength of the r value.

Table 5: The strength coefficient value r

Size of Correlation Coefficient (r)	Correlation Strength
.91 until 1.00 or -.91 until -1.00	Very Strong
.71 until .90 or -.71 until -.90	Strong
.51 until .70 or -.51 until -.70	moderate
.31 until .50 or -.31 until -.50	weak
.01 until .30 or -.01 until -.30	Very weak
.00	No Correlation

3.3.1 The Relationship of Neglecting Parenting Patterns with children's attitudes towards cyber addiction and non-cyber addiction.

Table 6 : Correlation between Parenting Patterns for the neglect category with Children's Attitudes tending to Cyber Addiction

		neglect
neglect	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	Sum of Squares and Cross-products	13544.000
	Covariance	34.639
More to Cyber Addiction Attitudes	Pearson Correlation	.383**
	Sig. (2-tailed)	.000
	Sum of Squares and Cross-products	5897.000
	Covariance	15.082

** . Correlation is significant at 0.01 level (2-tailed)

Table 7 : Correlation between Parenting Patterns for the category of neglect with Attitudes of children who are not Cyber Addicted

		neglect
neglect	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	Sum of Squares and Cross-products	13544.000
	Covariance	34.639
No Cyber Addiction Attitude	Pearson Correlation	.048
	Sig. (2-tailed)	.339
	Sum of Squares and Cross-products	359.000
	Covariance	.918

The results of the inter-correlation analysis above show a weak correlation between the pattern of parental neglect and the attitude of children who are cyber-addicted ($r=.383$), while the correlation between the pattern of parental neglect and the attitude of children who are not cyber-addicted ($r=.048$) is very weak and both correlations are positive. The results of the analysis show that the relationship of parents who use a pattern of neglect in cyber use among children that will cause cyber addiction is significant with a value of 0.000 which is at $p < .01$ although the correlation value is $r=.383$ which is a weak correlation value. In contrast to the relationship of the pattern of neglect in the use of cyber will cause the child not to be addicted to cyber is not significant with a value of 0.339 which means the reading is $p > .01$. The correlation value is $r = .048$ which is very weak.

Indirectly, the pattern of neglect with the child's trait tendency to be cyber-addicted is not significant and the relationship is very weak. While the pattern of neglect with the tendency of children for cyber addiction is significant and the relationship is weak. The results of the analysis can be said that parents who practice this pattern of neglect will tend to shape their children's attitude towards cyber addiction.

3.3.2 Relationship of Authoritarian Parenting Patterns with children's attitudes towards cyber addiction and non-cyber addiction.

Table 8 : Correlation between Parenting Patterns for the authoritarian category with Children's Attitudes tending to Cyber Addiction

		authoritarian
authoritarian	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	Sum of Squares and Cross-products	6142.000
	Covariance	15.708
More to Cyber Addiction Attitudes	Pearson Correlation	-.298**
	Sig. (2-tailed)	.000
	Sum of Squares and Cross-products	-3093.000
	Covariance	-7.910

** . Correlation is significant at 0.01 level (2-tailed)

Table 8 : Table Correlation between Parenting Patterns of the authoritarian category with Attitudes of children who are not cyber addicted

		authoritarian
authoritarian	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	Sum of Squares and Cross-products	4056.000
	Covariance	10.373
No Cyber Addiction Attitude	Pearson Correlation	.409**
	Sig. (2-tailed)	.000
	Sum of Squares and Cross-products	2040.000
	Covariance	5.217

** . Correlation is significant at 0.01 level (2-tailed)

The results of the inter-correlation analysis above show a very weak correlation between the pattern of parental autocracy and the attitude of children who are cyber-addicted ($r = -.298$) and the correlation is negative, while the correlation between the pattern of parental autocracy and the child's attitude of normal cyber use ($r = .409$) is weak and this correlation is positive.

The results of the analysis show that the relationship of parents who use an authoritarian pattern in cyber use among children which will cause cyber addiction is significant with a value of 0.000 which is at $p < .01$ although the correlation value is $r = -.298$ which is a very weak correlation value. For the relationship of autocratic patterns in cyber use will cause children to be non-addictive and normal in cyber use is significant with a value of 0.000 which means the reading is $p > .01$. The correlation value is $r = .409$ which is weak.

Indirectly, the authoritarian pattern with the tendency of the child to not be cyber-addicted is significant and has a relationship or even a weak relationship. While the authoritarian pattern with the tendency of children for cyber addiction is also significant but has a very weak relationship. Parents who practice this authoritarian pattern will tend to control their children's cyber use and can prevent children from cyber addiction.

3.3.3 The relationship of Authoritative Parenting Patterns with children's attitudes towards cyber addiction and non-cyber addiction.

Table 9 : Correlation between Parenting Patterns for the authoritative category and Children's Attitudes tending to Cyber Addiction

		authoritative
authoritative	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	Sum of Squares and Cross-products	10034.000
	Covariance	25.662
More to Cyber Addiction Attitudes	Pearson Correlation	-.154**
	Sig. (2-tailed)	.002
	Sum of Squares and Cross-products	-2038.000
	Covariance	-5.212

** . Correlation is significant at 0.01 level (2-tailed)

Table 10 : Correlation between Parenting Patterns for the authoritative category with Children's Attitudes that are not Cyber Addicted

		authoritative
authoritative	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	Sum of Squares and Cross-products	10034.000
	Covariance	25.662
No Cyber Addiction Attitude	Pearson Correlation	.253**
	Sig. (2-tailed)	.000
	Sum of Squares and Cross-products	1614.000
	Covariance	4.128

** . Correlation is significant at 0.01 level (2-tailed)

The results of the inter-correlation analysis above show a very weak correlation between the authoritative pattern of parents and the attitude of children who are cyber-addicted ($r = -.154$) and this correlation is negative, while the correlation between the authoritative pattern of parents and the attitude of children who are not cyber-addicted ($r = .253$) is very weak and this correlation is positive.

The results of the analysis show that the relationship of parents who use an authoritative pattern in cyber use among children which will cause cyber addiction is significant with a value of 0.002 which is at $p < .01$ although the correlation value is $r = -.154$ which is a very weak correlation value. For the relationship of authoritative patterns in cyber use will cause children to not be addicted in cyber use is significant with a value of 0.000 which means the reading is $p < .01$. The correlation value is $r = -.253$ which is very weak.

Indirectly, the authoritative pattern with the child's trait tendency to not be cyber-addicted and the normal use of cyber is significant but both have a very weak relationship. Parents who practice this authoritative pattern do not tend towards addiction because authoritative parents impose strict rules but give rational to their children why these things are forbidden. In general, authoritative parents are loving and attentive and most of the parent's activities involve themselves with the child.

3.3.4 The relationship between Permissive Parenting Patterns and children's attitudes towards cyber addiction and non-cyber addiction.

Table 11 : Correlation between Parenting Patterns for the permissive category with Children's Attitudes tending to Cyber Addiction

		permissive
permissive	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	Sum of Squares and Cross-products	6901.875.000
	Covariance	17.652
More to Cyber Addiction Attitudes	Pearson Correlation	.168**
	Sig. (2-tailed)	.001
	Sum of Squares and Cross-products	1845.000
	Covariance	4.719

** . Correlation is significant at 0.01 level (2-tailed)

Table 12 : Correlation between Parenting Patterns for the permissive category with Children's Attitudes that are not Cyber Addicted

		permissive
permissive	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	Sum of Squares and Cross-products	4056.000
	Covariance	10.373
No Cyber Addiction Attitude	Pearson Correlation	.568**
	Sig. (2-tailed)	.000
	Sum of Squares and Cross-products	3004.500
	Covariance	7.684

** . Correlation is significant at 0.01 level (2-tailed)

The results of the inter-correlation analysis above show a very weak correlation between the permissive pattern of parents and the attitude of children who are cyber-addicted ($r=.168$), while the correlation between the permissive pattern of parents and the attitude of children who are not cyber-addicted ($r=.568$) is moderate and both correlations are positive.

The results of the analysis show that the relationship of parents who use a permissive pattern in cyber use among children that will cause cyber addiction is significant with a value of 0.001 which is at $p < .01$ and the correlation value is $r=.168$ which is a very weak correlation value. In contrast to the relationship of a permissive pattern in the use of cyber will cause the child not to be addicted to cyber is significant with a value of 0.000 which means the reading is $p < .01$. The correlation value is $r = .568$ which is moderate.

Indirectly, the pattern of permissiveness with children's trait tendency for normal cyber use is significant and the relationship is moderate. While the permissive pattern with the tendency of children for cyber addiction is significant and the relationship is very weak. From the data it can be evaluated with this pattern of permissive parents will tend to form children who are not sharing their activities in cyberspace with their parents. Children will also be easy to try something new without guiltiness in cyber surfing.

4. CONCLUSION

In conclusion, the analysis of patterns of neglect with a child's tendency not to be cyber-addicted was insignificant and the relationship is very weak. While the pattern of neglect with a child's tendency to cyber addiction is significant and the relationship is weak. As a result of the analysis, it can be said that parents who adopt this pattern of neglect will tend to shape the child's attitude towards cyber addiction.

Moreover, for authoritarian patterns with a tendency of the child's nature not to be cyber-addicted is significant and has a relationship or relevance despite weak relationships. While authoritarian patterns with a child's trait tendency to cyber addiction are significant as well but have very weak relationships. Parents who adopt this authoritarian pattern will tend to control the child's cyber use and be able to avoid the child towards cyber addiction.

Different findings of the study for authoritarian patterns with a child's tendency to cyber addiction and non-cyber addiction were significant, but both had a very weak relationship. Parents who adopt this authoritarian pattern do not tend towards addiction because authoritarian parents impose strict rules but rationalize their children as to why they are prohibited. Generally authoritarian parents are caring and always attentive and most of the activity parents engage with the child.

Indirectly, permissive patterns with a child's tendency not to be cyber-addicted are significant and simple relationships. While permissive patterns with a child's trait tendency to cyber addiction are significant and the relationships are very weak. From the data can be assessed by this permissive pattern of parents will tend to form children who are not sharing their activities on cyber with parents. Children will also find it easy to try something new and bold in cyber surfing.

REFERENCE

Cybersafe 2014 laporan kaji selidik kebangsaan

Wan Anita Wan Abas (2016). Hubungan antara corak keibubapaan dengan penggunaan Internet kanak-kanak.

Laporan world internet project 2013

Ellen Mossman, 2014, The Parents Handbook for Talking with your teens about social Media. The right words and effective techniques to get your kids safely on board.

Sarina, Y., Mohd Nizam, O., Md. Salleh, H. & Misha, T. (2014) Parents' influence on children's online usage. *Procedia-Social & Behavioral Sciences*, 155,81-86.

Rideout, V., Foehr, U. G., & Roberts, D. F. (2010). Generation m2: Media in the lives of 8- 18 year olds. Didapati dari <http://www.kff.org/entmedia/upload/8010.pdf>

Johnson, G. M. (2010). Young children's Internet use at home and school: Patterns and profiles. *Journal of Early Childhood Research*, 8(3), 282-293

Sarina, Y., Mohd Nizam, O., Md. Salleh, H. & Misha, T. (2014). Parents' influence on children's online usage. *Procedia-Social & Behavioral Sciences*, 155, 81-86.

Abdullah Hassan & Ainon Mohd. (2004). *Seni Bercakap cakap dan Berbualbual. Etika Komunikasi.* Kuala Lumpur.

Lily Mastura & Ramlan Hamzah.(2007). *Asas Kaunseling Keluarga. Corak Komunikasi Berkesan.* Universiti Teknologi Mara.

Soeters, K., & Van Schaik, K. (2006). Children's experience on the Internet. *New Library World*. 107(1220/1221), 31-36

Byun, Ruffni, Mills, Douglas, Niang, Stepchenkova, Lee, Loutfi, Lee, Atallah & Blanton, (2009). Internet addiction: Metasynthesis of 1999-2006. *Quantitative Research, CyberPsychology & Behavior*, 12, 203-207.

Johnson, G. M. (2006). Internet use and cognitive development: A theoretical framework. *ELearning*, 4, 565-573.

Johnson, G. M. & Johnson, J. A. (2008). Internet use and cognitive development during childhood: The ecological techno-subsystem. Dlm. M. B. Nunes, P. Isaias, & P. Powell (Eds.), *Proceeding of the IADIS International Conference, Information systems 2008*, (ms. 167-173). Algarve: IADIS.

Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2007). Pre adolescents' online communication and their closeness to friends. *Development Psychology*, 43, 267-277.

Johnson, G. M., & Buck, G. (2009). Internet use during childhood: Gender differences in psychosocial and cognitive predictors. Kertas kerja dibentangkan di The Annual Conference of the American Educational Research Association, San Diego, California

YAPAY ZEKÂ KARŞISINDA “HANGİ İNSAN” OLARAK KALMAK?

Şahin FİLİZ

Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Antalya, sfiliz@akdeniz.edu.tr,
karabagsahin@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5511-5209.

Öz

Dünyada Yapay Zekâ ve Yapay Zekâ teknolojileri gelişmiş ülkeler ve bilimsel kuruluşları tarafından yakından izlenmekte; Yapay Zekânın orta ve uzak vadede gelişme hızı, neleri ne kadar yapabileceği, hangi meslekleri ortadan kaldırıp ne tür yeni mesleklerin doğmasına yol açacağı gibi belli başlı sorunlar üzerinde durulmaktadır. Bu tartışmalar genellikle insan varoluşundan çok Yapay Zekâ bağlamında yoğunlaşmaktadır. Tartışmaların ikinci yanı, Yapay Zekâ ve Yapay Zekâ teknolojilerini, insanlığa yararı ya da zararı bağlamında ele alan konulara odaklı görünmektedir. Bu ikinci tür tartışmalar, Yapay Zekâ karşısında insanın ve insanlığın konumu, durumu ve geleceğini öne çıkarıyor olsa da felsefi olarak insan sorunu ve bu nedenle de insanın varoluşsal yapısı hakkında genellikle üstünkörü bir düzeyde kalmaktadır. Yapay Zekâ gelişmeleri sonucunda insanın mesleğini, toplumsal yaşamını, geleceğini ve insan olarak gelişimini nasıl sürdüreceğine ilişkin araştırmalar sosyolojik, nörobilimsel ve sosyoekonomik kaygıları vurgularken, insanın felsefi anlamda varoluşunun nasıl etkileneceği en az üzerinde durulan kaygılar arasındadır. Yapay Zekanın yaratıcısı insan, insan kalabilecek mi? Daha doğrusu, “insan kalabilme” sorunu “hangi insan olarak kalabilmek” sorununu temel alarak çözümlenmeye muhtaçtır. Yapay Zekâ ve onunla ilgili bilgi, bulgu ve teknolojik süreç hiç değilse uzmanları tarafından her aşamada izlenebilmekte ve insanlıkla ilgili nasıl sonuçlar doğurabileceği kestirilebilmektedir. Ne var ki onun yaratıcısı olan insan varoluşu ve doğası, Yapay Zekâ ve gelişme süreçleri kadar açık, kesin ve izlenebilir belirginlikte değildir. İnsan karmaşık, değişken ve kararsız bir varlıktır. İnsan üzerine ne söylersek söyleyelim, yarattığı Yapay Zekâ hakkında söylediklerimizden daha kesin ve açık tanımlar getirdiğimiz savunulamaz. O yüzden yaratımı, yapımı, etkileri ve gelişim süreçlerini tanımlayabildiğimiz Yapay Zekâ karşısında, her an duygu ve düşünceleri ve bunlara bağlı olarak davranış kalıpları değişen insan varoluşunu “tanımlı bir makine” gibi belirli bir kalıba koymak mümkün değildir. Bu çalışmada, Yapay Zekâ karşısında insan kalabilmeyi öncelikle “hangi insan olarak kalabilmek” sorunsalı üzerinden tartışmanın ve felsefi anlamda insan varoluşunun değişken doğasını göz önüne almanın zorunlu olduğu söylemi temel hareket noktamız olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Yapay Zekâ, insan varoluşu, Felsefe, doğa, kültür, antropoloji.

“KNOWN” ARTIFICIAL INTELLIGENCE VS. “UNKNOWN” HUMAN**Şahin FİLİZ**

Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Antalya, sfiliz@akdeniz.edu.tr,
karabagsahin@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5511-5209.

ABSTRACT

Artificial Intelligence and Artificial Intelligence technologies are closely followed by developed countries and scientific institutions in the world; Major problems such as the rate of development of Artificial Intelligence in the medium and long term, what it can do and how much it can do, which professions it will eliminate and what kind of new professions it will lead to the birth are emphasized. These discussions generally focus on the context of Artificial Intelligence rather than human existence. The second side of the discussions seems to focus on the issues that deal with Artificial Intelligence and Artificial Intelligence technologies in the context of benefit or harm to humanity. Although this second type of discussion highlights the position, situation and future of man and humanity in the face of Artificial Intelligence, philosophically they remain at a cursory level about the human problem and therefore the existential structure of man. As a result of Artificial Intelligence developments, researches on how people will continue their profession, social life, future and development as a person emphasize sociological, neuroscientific and socioeconomic concerns, while how the philosophical existence of human beings will be affected is among the least emphasized concerns. Will the creator of Artificial Intelligence be human? More precisely, the problem of "being a human being" needs to be resolved on the basis of the problem of "being a human being". Artificial Intelligence and its related information, findings and technological processes can be monitored at every stage by at least its experts and it can be predicted what kind of consequences it will have on humanity. However, its creator, human existence and nature, is not as clear, precise and traceable as Artificial Intelligence and its development processes. Man is a complex, variable and unstable being. Whatever we say about man, it cannot be argued that we have given more precise and clear definitions than what we have said about the Artificial Intelligence he created. Therefore, in the face of Artificial Intelligence, where we can define its creation, production, effects and development processes, it is not possible to put the human existence, whose emotions and thoughts and behavior patterns change accordingly, into a certain mold like a "defined machine". In this study, our main starting point will be the discourse that it is necessary to discuss the problem of staying human in the face of Artificial Intelligence, primarily through the problematic of "which human being can remain" and to consider the variable nature of human existence in a philosophical sense.

Keywords: Artificial Intelligence, human existence, Philosophy, nature, culture, anthropology.

GİRİŞ

*Görmüyor muyuz
Bocalıyor insan, araniyor hep,
Yer değiştiriyor, yükünü atmak ister gibi.
Lucretius*

Robotların hayatımızı nasıl değiştirebileceğine dair korkular, onlarca yıldır bilimkurgunun temelini oluşturuyor. 1940'larda, insanlar ve Yapay Zekâ arasındaki yaygın etkileşim hala uzak bir olasılık gibi görüldüğünde, Isaac Asimov, robotların bize zarar vermesini engellemeyi amaçlayan ünlü Üç Robot Yasasını öne sürdü. İlki- "bir robot bir insanı yaralayamaz veya eylemsiz kalarak bir insanın zarar görmesine izin veremez"- robotların insanları doğrudan etkileşim yoluyla, iyi ve kötü yönde etkileyeceği anlayışından çıktı.

Daha yakın zamanlarda, matbaa, telefon ve internet gibi teknolojilerin icadı, bilgileri saklama ve iletme biçimimizde devrim yarattı.³⁰

Yapay Zekâ, bizi nasıl yeniden düzenleyecek ya da biçimlendirecek sorusu, Asimov'un robotların biz insanlara zarar vermesini engelleyeceğini düşündüğü ilkelerin birincisine rağmen dünden bugüne halen sorulmakta ve cevabı araştırılmaktadır. Yapay Zekâ teknolojilerinin hızla geliştiğinden ve bundan sonra da bu hızın katlanarak artacağından kimse kuşku duymamaktadır. Öğrenen makine, robot insan ya da makine gibi kavramlar Yapay Zekanın, kısaca, nihayet insan beyninin matematiksel modellemesi olduğunu anlatır. Tarihsel başlangıcı, gelişme aşaması, bugünü ve yarınıyla Yapay Zekâ, onu icat eden insana göre, doğa üstü ya da doğa ötesi bir evrenden değil, Antikçağ felsefe ve bilim anlayışına göre söylersek, doğa-içkin deneysel bir teknolojinin adıdır. Antikçağ 'da "doğa-içkin" varlık anlayışı, Yapay Zekâ ile modern dünyada insanın doğada kalarak kendisine benzer veya kendisinin benzediği bir makine insan icadı ile sonuçlanmıştır.

*Mo Gawdat*³¹, *Lex Fridman*³² ve *Nick Bostrom*³³ gibi önde gelen Yapay Zekâ uzmanları, dünyadaki son gelişmeleri değerlendirirken modern uyumsuzluğun en önemli aktörü olarak Yapay Zekâ konusundaki gelişmeleri olarak göstermektedirler. Uyuşmazlık, insanlığa yarar sağlama olanakları dışında, karşılaşılabileceğimiz riskler bakımından dile getirilmektedir.

Bu konuşmalarda Yapay Zekanın insanlığın sonunu nasıl getireceği ve bunun için hangi önlemlerin alınabileceği tartışılmakta ve birtakım öneriler getirilmektedir. İnsanlık, kendi yarattığı makineye karşı hangi önlemlerin alınması gerektiğini düşünürken, adeta bu teknolojik gelişmenin başlangıcından sonraki süreci denetleyemeyeceği kuşkusuna girmiştir. Süper Zekâ, doğal zekaya başlangıçta rakip, ama sonraları tehdit halini almıştır algısı giderek güçlenmektedir. "O her şeyi yapabilir" inancı insanlığın belleğine kazınmaya başlamıştır.

³⁰Nicholas A. Christakis, "Yapay Zekâ Bizi Nasıl Yeniden Düzenleyecek?", 2019.

<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2019/04/robots-human-relationships/583204/> (erişim Tarihi: 03.08.2023).

³¹ Mo Gawdat, Megathreat: "Why AI is so dangerous & How could it destroy humanity? "

<https://www.youtube.com/watch?v=itY6VWpdECc&t=329s> (Erişim Tarihi: 03.08.2023).

³² Lex Fridman, "Life, Intelligence, Consciousness AI& The Future of Humans",

<https://www.youtube.com/watch?v=e8qJsk1j2zE> (Erişim Tarihi: 03.08.2023).

³³ Nick Bostrom, "How Civilisation could destroy itself and 4 ways we could prevent it",

<https://www.youtube.com/watch?v=JrjJOGI6YB4> (Erişim Tarihi: 03.08.2023).

Türk Yapay Zekâ uzmanı Cem say, “doğal sistemlerin yapabildiği her bireysel etkinliğin yapay sistemlere nasıl yaptırılabilirliği” diye tanımladığı Yapay Zekâ teknolojilerinde hiçbir canlının yapmayı hayal edemeyecek şeyler yapılabilecektir. Say’a göre bu zekâ tipi her şeyi gören, bilen ve yapan bir sistemin adıdır. Nitekim insanın doğal zekasını aşan örnekler vardır. 1997’deki satranç oyunun galibi Yapay Zekâ olmuştur. Ona göre biz de bir makineyiz ve makine şunu yapamaz diyemeyiz. Yapay Zekâ, buna rağmen insan unsuru ile düşünülmelidir.³⁴

Veri gizliliği, etik sorunlar ve Yapay zekanın insanların yerini alması gibi temel kaygıların yerine, insanlığın varlığına ve bekasına yönelik tehdit aşamasına gelen bir algı iyiden iyiye yerleşme yolundadır.

Bilim ve teknolojide insanlık, binlerce yıldır ulaştığı gelişmeyi son 100 yılda çok hızlı bir şekilde doruk noktasına çıkarmıştır. Bilimsel gelişmeler daha önceki dönemlerden farklı olarak artık çağımızda çok kısa zaman dilimlerinde gerçekleştirilmektedir. Özellikle dijital teknoloji Yapay Zekâdaki baş döndürücü gelişmelerle bugün insanlığı bile ürkütebilecek noktaya ulaşmış durumdadır.

Harari’ye bakılırsa tarih, 70 bin yıl önce bilişsel, 12 bin yıl önce tarımsal ve 5 bin yıl önce bilimsel devrimleri yaşamıştır.³⁵ Bu tarihsel kategoriye, son 100 yıldır geliştirilen Yapay sistemler dönemini eklemek gerekir.

YZ, insanın bu kez de kendi doğasını keşfe yönelik girişimidir. Beyni keşfetmek, beyin üzerine düşünmek, düşünmeyi düşünmek, sonuçta kendini bilmektir. Tam da Sokrates’in dediği “kendini bil” sözü, YZ çağında yeniden karşımıza çıkmaktadır. Beyin ile evrenin yapısı arasındaki benzerlik, hatta mantıksal örtüşme, İ.Ö. 4-3. Yüzyıllarda ilk kez Aristoteles tarafından dile getirilmişti. Beyinden evrene, içten dışa hareket eden benzetim, ikisinin akılcı davranış bakımından birbirine uyduğuna işaret ediyor. YZ çalışmalarında insanın beyin yoluyla doğa ve doğadaki her şeyden etkilendiği vurgulanır. Dikkat edilirse insan bu noktada beyninden ibaret görülür.

YZ projesi beynin yaratıcı ve keşfedici refleksi hissedilerek fark edilmiş bir projedir. YZ fikri insanın nöronlarında saklı şifrelerin dışavurumudur. İnsanın yapamadıklarını yapabilmek ve farkındalık gücünü hissettirmek duygusundan kaynaklanır. İnsan beyni yasaklara karşı içsel bir tepki duyar. Çünkü beyin özgürlük duygusuna bağlı olarak yaratılmıştır. Bu açıdan YZ, insan demektir. Tüm zamanların en karmaşık, en gizemli, en heyecanlı ve en riskli projesi olması bu nedenden dolayıdır.³⁶ Şu hâlde beyin, nasılsa öyle olduğu gibi durduğunda, vahşi bir doğadır. Onun yaratıcı ve keşfedici refleksi, bir benzetimi kurgulanarak yeni bir doğa halinde yaratılmaktadır. YZ, beynin kültürleşmiş doğasıdır. Biçime, formata ve düzene, kısacası algoritmik sisteme uyarlanmış yapay bir beynidir. İnsan kendi beyninin “eğitilmiş”, “kültürleşmiş” benzetimini, yarattığı Yapay Zekâ doğası ile gerçekleştirmektedir.

³⁴Cem say, “Yapay Zekâ: Dünyadaki Son Gelişmeler ve Yapay Zekâ ile Modern Uyuşmazlık Yönetimi” Konferansı içinde, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=18061> (Erişim Tarihi:01.08.2023).

³⁵ Yuval Noah Harari, Hayvanlardan Tanrılara Sapiens,, Çev. Ertuğrul Genç, 16. Baskı Kolektif Kitap, İstanbul 2015, s. 17.

³⁶ Aydın-Değirmenci, Yapay Zekâ, Girdap Yayınları, İstanbul 2018, ss. 19,20,28.

İnsan tümüyle beyinden ibaret değildir. YZ, önünde sonunda yapay insanı doğuracaktır şeklinde öne sürülen tezlerin, hayata geçmek için uzun bir zamana ihtiyacı vardır. Eğer insanı, kurgulanabilen beyinden ibaret sayarsak, zekâdan başlayan yapaylık insanın tüm varlığını kapsayacaktır. Özgürlük sorunu, salt zekânın kurgusallığından insanın tüm varoluşuna uzanan ve daha da büyüyen soruna dönüşecektir. Ancak YZ projesinin kendisi bile doğrudan doğruya özgürlük duygusu ve bilme merakının eseridir. Bu duygu ve merak, YZ'nin yaratıcısıdır. Buna göre özgürlük ve bilme merakı hep tüm bir varlık olarak yaratıcısında, bu merak ve duygudan doğan işlemler de kurgulanan yapay zekâyâ kalacak gibi görünmektedir.

İnsan beyni, YZ projesi yoluyla insanın kendi kendini keşfetmesi ve bilmesi merakına bir yanıt olma peşindedir. Beyin YZ ile işlenmekte, sınırları genişletilmekte ve sorunsuz nasıl işleyebilir sorusunun yanıtı aranmaktadır. Beyin doğal haliyle, sorunlu, sınırlı, işlenmemiş ve hala binlerce yıldır keşfedilmemiş öylece durmaktadır. Kendi başına gelişmesi yavaş, işlemesi sorunlu, çözümleme yeteneğinin gücü meçhuldür. YZ, beyin benzetimini gerçekleştirerek onu makine şeklinde yapay bir doğa olarak yeniden yaratmaktadır. İçten dışa bu hareket, insanın bu kez kendi doğasına yönelmiş bir kültürlenme hareketidir. Eğitilmiş beyni YZ olacaktır. Hatasız, sorunsuz ve aslının yaşadığı olumsuzlukları yinelemeyen YZ, insanın kendi beyni üzerine yazdığı bir senaryoyu andırır.

YZ'dan amaç, dünyayı olduğu gibi mi yoksa algılandığı gibi mi keşfetmektir? Dünya, insan beynine göre nasıl, YZ'ya göre nasıl algılanmaktadır?

“Bilinen” Yapay Zekâ ve Tanımsız İnsan

İnsan, başta kendi varlığı olmak üzere tüm varlık alanlarıyla ilişki kurar. Doğa ve doğal varlıklar alanı, toplumsal varlık alanı ve tinsel varlık alanı olmak üzere onu çepeçevre kuşatan doğadır. Doğadan kastettiğim tüm bu alanların toplamıdır. İnsan doğa ile üç şekilde ilişki kurar: Ona egemen olmak ister; zihinsel formları ve kategorileri doğrultusunda onu kendine benzetmeye çalışır. Kültür kavramının kök anlamı itibarıyla doğayı “eğitir”, “eker”, biçer, yıkip yeniden inşa eder. Doğa böylece ilk durumunu yitirir, vahşiliği yerini insan yararına ehlileşmeye bırakır.

İlk ve vahşi haliyle doğa, kültürel insanın biyolojik varlık formuna bile hitap etmeyecektir. Yaşamını sürdürmesi ilk adımdır ancak sonrası, doğayı sonsuzca kendine benzetme çabası sükün eder. Çevre düzenlemesinden üretime elverişli topraklar edinmeye, yerleşik yaşamı kurmaktan mücessem şehirler yaratmaya kadar uzanan bu “eğitim”, doğayı da olabildiği ölçüde insana benzer yapay bir meta haline getirir. Musiki sanatı ile doğadaki sesleri notalarla ölçer, tanımlar ve sınırlandırır. Bu edimleriyle musiki diye bir yapay ses oluşturur. Peyzaj mimarisi ile çevreyi kültürleştirir; dışarıdaki vahşi çevrenin yerine zihnindeki yapay çevreyi koyar.

Peki, insan neden bütün bu doğaları kendi haline bırakmaz da onlara kendi senaryosunu dayatır? Başka türlü denirse, ortada bu doğaların sahici varlıkları ve halleri durup dururken neden bir takım bilimsel yollarla onları zihnindeki formlarla yeniden kurar? Neden yapay doğalar yaratır?

Sokrates, insanın kendini bilmesini salık verir. Felsefe tarihi boyunca bütün filozoflar, doğrudan ya da dolaylı olarak kendini bilmeyi düşüncelerinin temeli kabul ederler. Böyle bir salık olmasa bile insan, doğanın her türlüyle ilişkisinde esasen hep kendini keşfetmek; kendi kültürel varlık tarzını her birinde temaşa etmek arzusundadır. İlişkide bulunduğu hiçbir nesneyi ya da şeyi, olduğu gibi bırakmaz, kendini yansıtan, kendine benzeyen ya da kendine yabancılaştıran yeni bir forma sokar. Yıkar ya da yeniden biçimlendirir. Dünyayı olduğu gibi değil, algıladığı gibi yorumlama eğilimindedir. Algıladığı her şeyi kendi yorumladığı kıvama getirir. Vahşi doğaları yapay doğalara dönüştürür.

Üçüncü ve sonuncu doğa, tinsel varlık alanıdır. Ruhundaki ve zihnindeki soyut formları, tıpkı ilk iki doğada yaptığı gibi, dış dünyaya uyarlayarak yeniden yaratır. İsteme, reddetme, sevmek, nefret etme, sevinme, üzülme, atılma, geri çekilme, ağlama ya da gülme gibi bütün duygularını, ruh hallerini mitsel ve büyüsel sembollerle karşılayıp dinler düzeyinde sistemleştirir. Korkuları, umutları ve beklentileriyle dolu tinsel yapısını, sistemleştirdiği dinler, psikolojiler, mitolojiler, destanlar, masallar ve efsanelerle kendileştirir. Kendi tinselliğini bu semboller sistemiyle yeniden kurgulayıp vahşi tinselliğini eğitir, yapay tinselliğini kurar. O halde duyguları, ruh hallerini ve davranışlarını psikiyatri, psikoloji, psikanaliz, din ve mitoloji gibi, bilimsel ya da bilim-dışı yaratılarıyla eğitir; yapaylaştırır. Diğer kurgusal varlık alanlarında ve dolayısıyla yapay doğalarda olduğu gibi, tinsel varlık alanında da insan-benzeri doğayı yaratmış olur.

Bütün bu yapay doğalar, dıştan içe doğru seyir takip eder. İnsan kurguyu, dış doğadan iç dünyasına doğru ilerleyerek belirli bir düzeye getirmiştir. Bu düzey, Yapay Zekâdır. Yapay Zekâ, içten dışa doğru gelişen bir kurgudur. Kendi dışındaki vahşi doğaları değil, kendi içindeki, kendi parçası olan “vahşi” zeka’yı yapaylaştırmaya girişmektedir. Çağımızda sıra, dördüncü aşamadaki beyin ve zekâ doğasına gelmiş görünmektedir.

İnsan beyni, diğer doğalar gibi vahşi ve el değmedik bir doğa mıdır? Neden insan, sahip olduğu, doğal bir parçası olan beyinin benzetimini yapma gereksinimi duyar? Terk edilmiş bir arazi, bakımsız bir toprak ya da kendi başına bırakılmış; keşfedilmeyi bekleyen bakir bir doğa gibi kabul edilebilir mi?

İnsan kendi beyninden ne ister?

Zihin ve Dünya

Zihin, beynin çalışma ve etkileşme sürecidir. Beyin organ, zihin süreçtir. Zihinler tıpkı kuleler gibi, yapı bloklarından meydana gelir. Tek farkı, yapı blokları yerine süreçlerden oluşmasıdır.³⁷

Dünya neye benzer ve biz onu nasıl algılarız? Yanılsamalar, sanrılar, rüyalar ve algıyı yanıltan uyuşturucu, hastalık ya da benzeri etmenler, dünyayı olduğu gibi mi yoksa algıladığımız gibi mi gördüğümüz sorununu ortaya çıkarır.

Modern felsefenin kurucusu olarak görülen Rene Descartes (1596-1650) *Meditasyonlar* adlı yapıtında (1641) bu tür bir düşünceye işaret eder: “Dünyada hiçbir şeyin ne gökyüzü ne yerküre ne akıl ne de beden var olmadığı konusunda ikna olmadım. Öyleyse ben de aynı şekilde yok değil miyim?” Hayır der, Descartes, bunlardan kuşku duyarsam, o zaman kuşkucu olarak en azından ben var olmak zorundayım. Kuşku duyacak biri olmaksızın kuşku nasıl var olabilir? Kuşku birinin onu gerçekleştirmesi için ortalıkta gezinmez. Dolayısıyla eğer kuşku duyuyorsam kuşkucu olarak ben, en azından kuşkulandıkça varım demektir.³⁸ Descartes, zihin-dünya ilişkisini insanın dünyada var oluşu ile kurduğunu söyler. Modern sinirbilimcilerden Riccardo Manzotti de bilinci dünyada oluşumuza eşlik eden duygu olarak tanımlamaktadır.³⁹

Kuşku duyduğumun bilincindeyim: “Bilinç vardır ve yalnızca bundan yoksun bırakılamam. Ben varım; bu kesin. Ne kadar süredir? Tecrübe ettiğim sürece... Var olduğumu kesin olarak biliyorum ve aynı zamanda bütün bu görüntüler ve genel anlamda varlığa ait her şeyin yalnızca hayal olması da mümkün...O zaman ben neyim? Bilinçli bir varlık. Bu ne demektir? Kuşku duyan, anlayan, savunan, yadsıyan, istekli olan, istekli olmayan bir varlık...uyurken bile ben varsam, Yaratıcı beni yanıltmak için yapabileceği her şeyi yapıyorsa; bütün bunlar benim varlığımdan nasıl daha az gerek olabilir?”⁴⁰

Yaşamlarımızı birkaç alanda geçiririz. İlki, uzay ve zamanın var olduğu “objeler”in alışılmış fiziksel dünyası. Objeler basit yasalara boyun eğer. Herhangi bir obje devinir veya değişirse, biz onu genellikle, kendisini iten diğer objeler yoluyla, yerçekimi ya da rüzgâr yoluyla açıklarız. Sosyal alanda da yaşarız. İnsanlar, aileler, şirketler. Tüm bunlar birbirinden farklı nedenler ve yasalarca yönetilir. Herhangi bir

³⁷Minsky, M., *The Society of Mind*, A Touchstone Book New York 1988, s. 21.

³⁸Hospers, J., *Analitik Felsefeye Giriş*, Çev. Şahin Filiz, Adres yayınları, Ankara 2017, ss. 97-98.

³⁹Manzotti-Parks, T., *Zihnin Ucu Bucağı*, Metis Yayınları, İstanbul 2018, ss. 16-20.

⁴⁰Descartes, *Metafizik Düşünceler*, Çev. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1997, s. 165 vd.

insan hareket etiğinde veya değiştiğinde niyetler, duygular, vaatler, tehditler vb. dair işaretler ararız. Bunların hiçbir bir tuğlayı bile etkileyen etmen değildir. ⁴¹

Arkeolojik alanda da yaşarız. Anlamlar, fikirler ve bellekler gibi adlandırdığımız varlıkların oluşturduğu alandır. Bunlar da farklı kurallara uymak zorundadır. Zihne gelince: Zihinler beyinlerin yaptığını yalınlaştırır. Bir zihinden söz etmek, beynimizi durumdan duruma taşıyan süreçlerden söz etmemiz demektir. ⁴²

Algılama sırasında beyin etkindir ama ortaya çıkan algılanmış fenomenler zihnin eseridir, yorumudur. Zihin, beynin bu algı faaliyetini inanca, bilgiye veya sanıya dönüştürür. Bu edimlere beyin belki ihtiyaç duymaz ama zihin, durumdan duruma geçen bir süreç olduğu için, hepsini üretir, hepsine ihtiyaç duyar.

Beyin, YZ projesiyle bilme gücünü artırması düşünülen bir merkezdir. Beyin öğrendiği, bildiği kadar vardır, yaratıcıdır, güç sahibidir. Öğrenme iki aşamada gerçekleşir: başkalarından öğrenme, kendi kendine öğrenme. Asıl olan ikincisidir. Zaten YZ, kendi kendine öğrenen bir kurgusal beyin yapmanın başka bir adıdır. Yapıldığı aşamaları geçecek ve kendini zaman içinde geliştirecektir.

Beyin, belki insanın tümü değil ama yönetici organdır. Kendini, dünyayı ve duyguları yönetir. En zor yönettiği de duygulardır. Bu zorluk, beynin kurgulandığında tamamen insanın bütün varoluşunu temsil edemeyeceği kanaatini güçlendirmeye yarar.

Yapay Zekâ'nın Düşünsel Temelleri

Modern felsefe ve bilimin kökleri, Antikçağa hatta çok daha önceki çağlara dayanır. Rönesans ve reform, Aydınlanma ve bilimin teknolojiye uygulandığı Sanayi devrimi çağının fikri kökleri Orta Çağ'da saklıdır. Bilimsel buluşlar, teknolojik gelişmeler ve bunları yaratan olgucu-deneyci yöntem varlığını, geçmişteki mitsel-büyüsel, hatta dinsel, hayali ve söylencesel itkilerin gerek rastlantısal gerekse bazen sistematik olarak insan zihninde yer bulmasına borçludur. Başka bir deyişle bu günkü bilim ve teknolojinin temeli, aynı düzey ve bilinçteki bilim ve teknolojinin ürünü değildi.

Aynı durum YZ konusundaki gelişmeler için de geçerlidir. YZ fikri, YZ'nin somut ürünleri ortaya çıkmadan önce vardı. Yani önce felsefi düşünüş, sonra olgusal gelişmeler insanlık tarihinin yasıdır. Yoksa önce olgusal ürünler sonra onlara ait fikirler gelmemiştir. YZ'da bugün geline aşama filozof Dennett'e aittir. Etkileşimde bulunan sistemlerin anlaşılabilmesi için fiziksel tavır, tasarım tavrı ve yönelimli tavır (intentional stance) olmak üzere üç yaklaşım ileri sürmüştür. YZ'nin kuramsal

⁴¹ Minsky, The Society of Mind, A Touchstone Book, NY. 1988, s. 287).

⁴² Minsky, a.e., s. 287.

altyapısının temel taşı ise, yönelimli sistemlerdir. Dennett, zeki varlıkların anlaşılabilmesi için yönelimli tavrın uygun olduğunu vurgulamıştır. Bunu gerçekleştirebilmek için zeki varlıkların kanaatlerine, amaçlarına, yönelimlerine, hoşlandıklarına, hoşlanmadıklarına ve diğer zihinsel niteliklerine atıfta bulunmaktadır.⁴³ Genel YZ (singularity) kapsamına giren bu çeşit YZ, Endüstriyel YZ'dan farklı olarak, YZ tabanlı çözümlerin tüm hayatımıza girdiği, teknolojik gelişimin çok hızlı ve takip edilemez olduğu bir gelecekte her alanda insandan çok daha hızlı düşünebilen bir YZ'nın oluşması ve bizlerle birlikte hayat bulması olarak basitçe tanımlanabiliyor.⁴⁴ YZ'nin düşünsel temellerinde en çok vurgulanan noktanın "bizim gibi düşünebilen özellikte" olmasıdır. Biz insanlar, bizim gibi düşünebilen bir makineyi neden yaratmaya kalkarız? Biz düşünüyorsak en fazla bizim kadar düşünebilecek bir yapay varlığı neden dünyaya getiririz? Neyimiz eksiktir? YZ, o eksik her neyse, nasıl tamamlayacaktır? Mademki düşüncemizdeki eksikliğin, kusur ya da yetmezliğin farkındayız, o halde neden kendimiz giderme yolunu seçmiyoruz? Yoksa farkına vardığımız halde, kendimiz yapmak istediğimiz halde, yapamıyor muyuz? İnsan, kendi zekâsının üstüne çıkan, normal zekâsıyla yapamadığını ya da yapamayacağını düşündüğü zihinsel etkinlikleri süper zekâ ile yapacağını düşünmekte ve bu konuda çalışmalarını yürütmektedir. Nick Bostrom YZ'dan kastın işte bu süper zekâ olduğunu belirtir ve formlarından söz eder:

"Süper zekâdan neyi kastediyoruz? Önce kavramsal temelini açıklığa kavuşturmalıyız. Burada üç farklı süper zekâdan söz etmek mümkündür. Bunlar pratikte birbirine bağlı, eşit formlardır. Bir makine altyapısında zekânın potansiyeli, biyolojik bir altyapıdakinden geniş ölçüde daha büyüktür. Makineler, kendilerine karşı konulmaz üstünlük bahşedecek olan bir takım temel avantajlara sahiptir. Biyolojik insan, geliştirilmiş olsa bile, yenilecektir.

1. Hızlı Süper zekâ: Bir insan zekâsının yapabildiği her şeyi yapabilen ama çok daha hızlı yapabilen bir sistem.
2. Müşterek Süper zekâ: Çok sayıda daha küçük zekâlardan oluşan bir sistem. Öyle bir şey ki, bu sistemin bir uçtan bir uca performansı, geçerli herhangi bir bilişsel sistemin performansını büyük ölçüde aşan pek çok genel alanları belirler.
3. Nitelikli Süper zekâ: En azından insan zihni kadar hızlı ve büyük ölçüde niteliksel olarak daha akıllı bir sistem.

45

Bostrom'a bakılırsa normal koşullarda ve normal yapıda ortalama insan zekâsı, düşünsel açıdan sayılan Süper zekâ formlarından geride kalmaktadır. Bunların yaptığı şeyleri yapamamaktadır. Örnek verecek olursak şöyle diyebiliriz:

⁴³ Aydın, O., Yapay Zekâ: Bütünleşik Biliş Doğru, Gelişim Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013, ss. 21, 22.

⁴⁴ Koç, O., Daha İyi Bir Dünya, Doğan Kitap, İstanbul 2018, s. 24.

⁴⁵ Bostrom, N., Superintelligence, Oxford Press 2014, ss. 52, 53, 54.

4. Normal insan zekâsı çok şeyi, daha hızlı ve sistematik olarak yapma kapasitesine sahip değildir. Bilişsel sistemini aşan donanım YZ için sürekli geliştirilebilir. Bunlar bir yana bırakılsa bile, en az insan zihni kadar niteliksel olarak akıllı bir sistemdir. Bostrom YZ zekânın insan zekâsını aşabilen kapasitelerini böylece özetlemektedir. Peki, acaba insan zekâsı nedir? Ne yapabilir? Bir bütün olarak, insanların düşünme, akıl yürütme, algılama, yargılama ve nesnel olguları kavrama ve uygulama becerisi olarak temel özellikleri belirtilerek tanımlanan insan zekâsı, YZ ile aynı şeyleri yapabiliyor demektir. Düşünmekten düşündüğünü uygulamaya kadar uzanan zihinsel süreçler, YZ sayesinde tasarlanabilen, ölçülebilen ve tanımlanabilen olgusalılıklara dönüştürülebilmektedir. Bu zihinsel eylemler, zihinsel süreçlerin altında yatan bilinç durumlarını vermemektedir. İnsan zekâsı, sonuç olarak yapabildikleri ile tanımlanmakta, YZ da onun yapabildikleri esas alınarak meydana getirilmektedir. Aradaki fark, iş gücü yoğunluğu, hız, kapasite yüksekliliği ve geliştirilebilir özellikleridir. Oysa bunlardan önce insan zekâsı, bilincinde karmaşık bir yığın süreçleri yaşar. Düşünmek için, onu düşünmeye iten nedenler, algılamak için yönelimlerindeki karmaşıklık, yargılama için yalnız epistemolojik değil aynı zamanda ahlaksal koşullar hesaba katıldığında YZ bunları yapamaz. Yapabildiğini hatta daha fazlasını yapabileceği ileri sürülürken, kopyası olduğu ıslak donanım yerine YZ'yı esas, insaninkini kopya saymak gerekir. Bu ise mümkün görünmemektedir. İnsanın yeryüzündeki baskın konumunun esaslı nedeni, beyinlerimizin diğer canlılara göre belli belirsiz biçimde güç kümesine yayılmış olmasıdır. Daha büyük zekâmız bize, kültürü, bilgi ve teknolojinin sonuçlarıyla birlikte, biriktirerek nesilden nesile aktarmamızı sağlar. Şimdiye kadar uzayda uçuşu, hidrojen bombasını, genetik mühendisliğini, bilgisayarları, fabrika çiftliklerini, böcek öldürücü ilaçları, uluslararası barış hareketini ve modern uygarlığın bütün ekipmanlarını mümkün kılacak yeterli içerik biriktirilmişdir. Bu gözlemler, insan zekâsının düzeyinin son kertede potansiyel olarak ulaşabileceği güçten çok daha fazlasını geliştiren bir varlık türünü rasyonel hale getirmektedir.⁴⁶ Şu hâlde Bostrom'a göre insan zekâsı, modern uygarlığın bugün ulaştığı düzeyde elde ettiği söz konusu sonuçlara bakılınca, gelişebileceği noktaya gelip dayanmış, sonrasını ise ondan daha donanımlı ve hızlı YZ getirecektir. Oysa YZ'yı da yaratan insan zekâsıdır. Bostrom'un dediği gibi olsaydı, yani insan zekâsı, gelişme düzeyini bugün geldiği noktada sonlandırmış olsaydı bir kere YZ'yı yaratmaya kalkabilecek çok daha ileri bir gelişme aşamasına geçmezdi. Demek ki insan zekâsı, kendinden daha ilerisini düşünecek kadar gelişme eğilimini hızlandırmıştır. İnsan zekâsını tam anlamıyla düşünen makine olarak gören Searl, bu yaklaşımıyla Bostrom'u hatırlatmaktadır. Fizikselci (physicalist) bakış açısı da denilen bu yaklaşım insan beyninin kimyasal ilkelerinin taklit edildiğini öne sürer. İnsan zekâsının benzetimi konusunda öne sürülen ikinci görüş, işlevselci yaklaşımdır. Beynin işlevleri araştırılarak insan beyninin benzetimini sağlamaya çalışır. Zeki davranışı açıklarken, kanaatlere

⁴⁶ Bostrom, a.e., s. 91.

ve isteklere odaklanır. Bu, etik açıdan daha rasyoneldir.⁴⁷ İşlevselci anlayış, beynin en büyük özelliğinin akılcı olması gerektiği tezini yadsımaz. Akılcılığa odaklı şifreler barındıran beyin aksini yaparsa doğal dengesinden olur. O evren üstüdür. İnsan ve kâinata ait şifreler topluluğudur. Kısacası insan beyni, tasarımılanan YZ'ya göre daha karmaşık; işlevi sadece düşünüp hesap yapmak olmayan, akılcı, kanaatleri ve istekleri olan bir şifreler topluluğudur. Üstelik beyin, herhangi bir canlının değil, düşünce, duygu, istek, kanaat ve yargılarını karmaşık bilinç süreçleriyle oluşturan ıslak donanımdır.

YZ proje, tasarım ve çalışmaları, insan beynini duygu ve bilinci hesaba katmadan salt 'düşünce' merkezi olarak görmektedir. Duygu düşüncenin neresindedir? Duygusuz düşünce olur mu? Olursa, YZ, 'duygusuz' bir düşünen olacağına göre, insanın ne hükmü kalacaktır?

Karmaşık Varlık Olan İnsanda Duygu ve Düşüncenin Birliği

Gerçek yaşamda, tamamen anlamadığınız şeylerle sıklıkla ilgilenirsiniz. Araba kullanır, ama motorun nasıl çalıştığını bilmezsiniz. Birinin arabasına biner, ama sürücünün nasıl kullandığını bilmezsiniz. Tüm bunlar içinde en tuhaf olanı, bedeninizi ve zihninizi yönetmeniz, ama kendi benliğinizin nasıl çalıştığını bilmemenizdir. Düşünürken düşünmenin ne anlama geldiğini bilmemek ne kadar şaşırtıcı? Fikirlerle sahip olmak ile fikirlerin ne olduğunu bilmemek dikkate değer değil mi?⁴⁸ Bilinçli düşüncelerimiz, bizim asla çok fazla farkında olmadığımız sayısız süreçleri kontrol ederek zihnimizdeki makineleri harekete geçirmek için sinyaller kullanır. Nasıl çalıştığını anlamaksızın, o büyük makinelere sinyaller göndererek amacımıza ulaşmayı öğreniriz.⁴⁹ Bilincimizin karmaşık süreçlerinin nasıl çalıştığını anlamamamız, bilincin mekanik bir sistem olduğunu gösterir mi? YZ, bilinçli mi olacaktır? Eğer bilinçli olacaksa, kendi bilincinin karmaşık süreçlerini o, anlayabilecek midir? Öyleyse, insandan daha üstün bir varlık olduğunu kabul etmek zorunda kalacağız. Pratik yaşamımızda etrafımızdaki nesneleri belli bir sıraya dizer, düzenler ve yerleştiririz. Zihnimiz de benzer şeyleri yapar. Sayısız işaret ve sembolleri hem de yapay olarak zihnimiz belli bir sıraya koyar. Trafik işaretleri, yasal düzenlemeler, gramer kuralları bunlardan bir kaçıdır. Bu doğal dünyalar gerçekte felsefenin teknik dünyasından daha karmaşıktır.⁵⁰ Eğer bizim kendi zihnimizle yarattığımız bu yapay işaretler ve semboller dünyası felsefenin teknik dünyasından daha karmaşık ise, YZ bu karmaşıklığı felsefeden daha iyi bir şekilde nasıl kendine uyarlayabilecektir? Dikkat ederseniz YZ ile ilgili her açıklama ve karşılaştırma, felsefede yeni soruları ve

⁴⁷ Aydın, a.e., ss. 9,10.

⁴⁸ Inventive Mind: Marvin Minsky on Education (The MIT Press) Edt. Cynthia Solomon, Massachusetss 2019, s. 56.

⁴⁹ Inventive Mind: Marvin Minsky on Education, s. 56.

⁵⁰ Inventive Mind: Marvin Minsky on Education, s. 65.

sorunları doğurmaktadır. Felsefe, YZ ile ortaya çıkan bu soru ve sorunlara karşı sonuç verici çözümler sunmakla yükümlü olmamakla birlikte, onları çözümleme ve ortaya çıkan yeni problemlere dikkat çekme görevi ile karşı karşıya kalmaktadır. Felsefe, YZ'nin gelişimi karşısında şaşkınlıktan öte, YZ yaratıcılarının ve ona maruz kalacakların üstünde durmadığı sorunları ele almak durumundadır. Çünkü felsefe her zaman olduğu gibi YZ konusunda da insan varoluşun yanında yer alır. İnsan beyni ve onun çalışma süreçlerini ifade eden zihin, mantıksal karşıtlıklar ve diyalektik yöntemle göre işlemektedir. Tek düze bir çalışma sistemi, hesaplanabilen bir aygıtın verilerinden oluşan bir kalkülüsten ötededir. Karl Jaspers'a (ö. 1969) göre genel bir kalkış noktasına gereksinim duyacağımız çeşitli karşıtlıkları değerlendirmek için biyolojik ve psikolojik gerçeklikleri ve entelektüel olarak ruhsal olasılıkları mantığın ayrı kategorileri şeklinde düşünebiliriz. Sırf başkalığın veya farklılığın (örneğin renk ve ton farklılığı) karşıtlıklarının mantıksal kategorilerini ayırtırmak zorundayız. İkincisinde yeniden çift kutupluluğu (kırmızı ve yeşil) çelişkiden (doğru ve yanlış) ayırmak zorundayız. Burada biri ve diğeri olmadan ilerleyemeyeceğimiz evrensel bir düşünme formu ortaya koyuyoruz.⁵¹ Karl Jaspers'ın mantıksal çelişkilerden ve mantıksal ayrı kategorilerden kalkarak evrensel düşünme formu koyma çabasına girişmesi, doğrudan doğruya hem zihnin karmaşıklığı hem de YZ'nin insanlık için evrensel bir ahlak ve hukuk ile denetimine dikkat çekmeleri ile ilintilendirilebilir. Minsky, insan beyninin karmaşık yapısına, duygu ve düşünceleri birbirinden ayırmanın yanlış olduğu savıyla dikkatleri çekmektedir. Ona göre her fırsatta kültürümüz yanlış bir şekilde bize düşünce ile duyguların neredeyse birbirinden ayrı dünyalarda yer aldığını öğretir. Genel olarak duygular düşüncelerden ayrı değildir. Ancak düşünce türleri ya da çeşitlerinden her biri, belirli bir takım düşünce alanlarına özgü farklı bir beyin makinesini temel alır. Duyguları akıldan daha güvenli ve güçlü saymamızın önemli bir nedeni de aklın yaptıklarını duygulara nispet etmemizdir. Soru, zeki makinelerin herhangi bir duyguya sahip olup olmadıkları değil, makinelerin bir duygu olmaksızın zeki olup olmadıklarıdır.⁵² Öyleyse biz insanlar, duyguya sahip olduğumuz için mi zekiyiz? Minsky'e bakılırsa zekâ, duygu sayesinde keskinleşmektedir. Duygusuz makineler, akıllı ve zeki olabilir mi sorusu, insan felsefesi açısından önemlidir. Nitekim Jaspers, diyalektik süreçlerin salt biyolojik ve akılsal değil ruhsal da olduğunu vurgulamaktadır: "Ruhsal yaşam ve onun içerikleri, karşıtlar halinde ayrışır. Bununla birlikte her şeyin bir kere daha yeniden birleşmesi bu karşıtlıklar yoluyla gerçekleşir. Karşıt imgeyi yönelişler, sonraki imge, sonraki karşıt yönelişleri ve duygular, diğer çelişik duyguları davet eder. Bazı durumlarda üzüntü kendiliğinden veya bir şey aracılığıyla ama küçük bir kıskırtmayla neşeye dönüşür. Bilindik bir eğilim, tam tersinden abartılı bir vurguya götürür. Anamlı anlama her zaman böyle karşıtlıklarla yönetilmelidir ve hepsini saymaya kalsak, psikolojisinin bütün alanını gözden geçiriyor olacaktık."⁵³ Duygu ve düşüncelerin

⁵¹ Jaspers, K., General Psychopathology, John Hopkins University Press, Baltimore, 1997, s. 40.

⁵² Inventive Mind: Marvin Minsky on Education, s. 163.

⁵³ Jaspers, K., General Psychopathology, s. 340.

diyalektik işleyişi insan varoluşundaki diyalektik karmaşıklığın dışı vurumudur. Gelişmiş ve daha da gelişecek olan YZ, böyle bir diyalektik özelliğe sahip olmayacaktır. Aksi takdirde bu ürüne biz YZ veya Yİ değil, doğrudan süper insan adını vermemiz gerekir. Oysa düşünen ve hesaplayabilen makinelerde insani özellikler aramak veya onları insanlaştırmak konusunda bu projenin sayılı uzmanlarından Minsky uyarılarda bulunmaktadır. O halde YZ ile bölünmüş varlığa karşı insan, benliği ve bilinciyle; biyolojik, zihinsel ve ruhsal diyalektik süreçleriyle bütünlüklü bir varlıktır. Etik varlık olarak etik bütünlük, varoluşsal bütünlüğü tamamlar mı? Tamamlıyorsa, nasıl?

YZ ile Bölünmüşlüğe Karşı Etik Bütünlük

İnsan beyni ve belleğinin bilgi elde etme, toplama, depolama ve gerektiğinde hiçbir unutma zaafına düşmeden kullanabilme kapasitesi bakımından YZ'nın gerisinde kaldığı bir kanıtlanmış somut bir gerçekliktir. Düşünmeyi algoritmik sistemlerle daha verimli, daha hızlı ve daha sonuç alıcı bir şekilde geliştirme süreci artık bilimsel rüştünü ispatlamıştır. YZ çok şeyi, en kısa zamanda, en kestirme yoldan ve en ekonomik yöntemle bilebilir. Bu doğrudur. Günlük hayatımızdan en çetrefilli bürokratik işlerimize, en girift bilimsel araştırmalarımıza kadar her alanda işimizi bugün sandığımızdan daha fazla kolaylaştıracağı açıkça görülmektedir. YZ, bugün geldiği gelişme düzeyi bakımından bile artık bilimsel somut bir gerçektir. Çok şey bilen, bildiğini daha hızlı artıran, hatta her şeyi bilmesi yolunda sürekli geliştirilen ve bu ilerleyişini sürdürecektir olan YZ, bilgi sahibi olurken, Uğur Mumcu'nun dediği gibi fikir sahibi de olabilecek midir? Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olan bazı ıslak donanımların aksine, YZ "çokbilmiş" ve "çok daha bilecek" olmakla, doğal olarak fikir ve kanaat sahibi de olacak mıdır?

Herakleitos (İ.Ö. IV) diyordu ki:

"Çok şey öğrenmek, anlayışı öğretmez. Öğretebilseydi Hesiod'a, Pythagoras'a ve ayrıca Xenophanes'e ve Hekaitaios'a öğretirdi. Bilgelik tektir. Her şeyin her şeyle yönlendirildiğini bilmektir"⁵⁴ Herakleitos, çok şey bilmekle bilgeliği, bilgi ile anlayışı öğrenmeyi birbirinden ayırmaktadır. Çok şey bilmek veya çok şeyin bilgisini edinmek, bilgelik değildir. Ayrıca anlayış da çok şey bilmekle gelişmez. Herakleitos, bugün de hala geçerliliğini koruyan bir saptamada daha bulunur. Ruh (veya zihin) uçsuz bucaksızdır. Tanımlanıp sınırlandırılmaz. "Bütün yollarını yürüseniz de ruhun sınırlarını asla bulamazsınız. Öyle derindir ruhun logos'u."⁵⁵ "Bana değil logos'a kulak vermek bilgeliktir. Ve her şeyin bir olduğunu kabul etmek."⁵⁶ İnsanlar, apaçık görünenin bilgisine adanırlar. Yunanlıların en bilgisi olan Homeros bile aldandı. Homeros bitlerini ayıklayan çocuklar tarafından bile aldatılmıştır. Çocuklar,

⁵⁴ Herakleitos, Fragmanlar, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2016, 49, 50.

⁵⁵ Herakleitos, Fragmanlar, s. 54.

⁵⁶ Herakleitos, Fragmanlar, s. 60.

‘görüþ yakaladıklarımızı bırakıyoruz. Görmeyip yakalayamadıklarımızı ise taşıyoruz’, der.”⁵⁷ “Ölçülü davranabilmek, en yüksek değerdir ve bilgelik, doğruyu söylemek, doğaya uygun hareket etmektir.”⁵⁸ YZ, insanın aksine kültürel bir varlık olmadığı için ahlaksal bir varlık da değildir. “Düşünüp eyledikleri” iyi ya da kötü, özgür ya da değil, mutlu ya da mutsuz gibi etiğin temel kavramlarıyla değerlendirilemez. Buna karşılık, onun düşündükleri ve yaptıkları “doğru” veya “yanlış” kategorilerine göre değerlendirilirse, bu kategorilere etiğe değil bilime aittir. Bilimde doğru-yanlış ölçütleri, etikte ise iyi-kötü değerleri vardır. Peki, YZ’nin eylemleri yanlışsa bu insanlar için “kötü” olmayacak mıdır? Sonuçları itibarıyla “iyi” veya “kötü” olarak yansıyacaktır. O halde sorun başka bir boyuta taşınmaktadır. YZ’nin düşünce ve eylemleri, salt makine olması itibarıyla, kendisi bakımından doğru ya da yanlıştır; ama insanlara yansması bakımından iyi veya kötüye verilebilir.

Şu hâlde algoritmik sorumluluğa insan mı yoksa YZ mı muhataptır? Eğer YZ muhataptır dersek, YZ, Yİ aşamasını da geçip büsbütün insanlaşmıştır yargısını kurmalıyız. O zaman da kültür, etik, antropoloji ve bilimum beşerî ve sanatsal bilimlerin, hümanizmanın, inanç ve duygunun odağı, öznesi olan insanla YZ arasında her türlü fark ortadan kalkmış olur. Başka bir deyişle biz kendimizi kusursuz bir şekilde yaratabiliyoruz demektir.

Algoritmik sorumluluğa insan muhataptır dersek, YZ ve Yİ, sadece etik olarak değil aynı zamanda bilimsel olarak da insanın ancak araçlarından-kullandığımız kazma-kürek düzeyinde- öteye geçmez, geçemez demektir. Sorun iki açıdan da ciddidir. Anlaşılan etik alan bizde, bilimsel alan YZ’da kalacak gibi görünüyor.

Neden?

İnsan, YZ gibi mutlaka sonuç odaklı düşünüp eylemleyebilir. Tam da bu yüzden, YZ’ya ihtiyaç duyulur. Ama yine tam da bu yüzden, insan etik varlık bütünlüğündeki ruhsal ve zihinsel karmaşıklığıyla aradaki farkı belirginleştirir. Bence, gittikçe belirginleşecek bu fark yüzünden insan, YZ çalışmalarıyla makineleşme arzusunu daha çok dışsallaştıracak; insanlaşma arzusunu hatta iradesini buna karşılık, daha fazla hissedecek, buna mahkûm olacaktır. Yapıp yarattığına yabancılaşacak, kendine daha çok yaklaşacaktır. Sanki varoluşunda ruhuna yabancı gelen; varlık bütünlüğüne katılamayan, böylece karşı koyamadığı makineleşme arzusunu, YZ sayesinde doğasının dışına taşıyacak ya onunla bütünleşecek ya da ona yabancılaşacaktır. Bunların hepsi şimdilik varsayım sayılabilir. Günümüzde YZ ve Yİ çalışmaları erişilemez hızla ulaşırken, 19. Yüzyılda bilimin felsefeyi yalnız dil ve edebiyat alanına sıkıştırdığı gibi, ruh kavramı da bugün dinler, mitolojiler, hadi olmadı psikoloji ve psikiyatri gibi bilimlerin alanına sürülmüş

⁵⁷ Herakleitos, Fragmanlar, s. 66.

⁵⁸ Herakleitos, Fragmanlar, s. 126.

görülmektedir. Öyle ki bazı çağdaş filozoflar bile, insan beyni ve YZ tartışmalarında ruh, duygu, zihin gibi kavramlara yer verilmesini yadırgarlar.⁵⁹

Onlar yadırgayadursunlar, psikiyatri ve psikopatolojinin bu yüzyılın başında klasikleşmiş metnini kaleme alan Jaspers, ruh ve onun içi işleyişi hakkında yadırgayıcı bir tutum sergilemez “Benlik karşıtlar arasında karar verir. Karşıtlar arasında sürekli bir savaş vardır. İki durum da ruh için belirli bir risk taşır. Bütünü amaçlarken, sadece buna bakarken ve sadece bunu duyumsarken, ruh kendi zeminini kaybettiğini fark etmeksizin hoş genellemelere kapılabilir ve ‘bu kadar iyi’nin diyalektiğini kullanarak kimliksiz, güvenilmez ve pişkin bir ruh olur. Diğer taraftan ruhun, karşıtlardan birini kurban ederek sağlam karar zeminine varmaya çabaladığı yerde ruh, yapay, doğal olmayan (unnatural) hale gelebilir, psişik olarak yoksullaşır, çoraklaşır, cansız bir tek taraflı sessizlikten hoşlanmaya başlar. Üstelik ruh ne olduğuna dikkat etmeden ve ruhu yeniden güçlendiren şeyi dışarıda bırakarak kurban haline getirir. Bu iki diyalektik durumun olumlu yönleri vardır. ‘Onun kadar iyi’yi görmek, karşıtlıkların daha büyük bütünlükler için birlikte birbirine bağlanabildiği yerde orta bir yol önerir.⁶⁰ Aynı diyalektik süreç Jaspers’a göre biyolojik karşıtlıklar için de geçerlidir. Ona göre biyolojide gerçek kutuplulukları gözlemleriz. Esin ve sonlanma, kalp kasılması ve kalbin ritmik genişlemesi, metabolizmanın özümsemesi ve özümseyememesi gibi, onların karşıt ritimlerinin muhalif fonksiyonları hep birliktedir.⁶¹ İnsan böyle değildir. Dışarıdan ve içerden gelen her türlü etki ve müdahalelere maruzdur. Etkilenir ama iç dünyasını her gelen etki ya da müdahaleye göre belirlemez. Tam belirledi sanılır, ama tersi bir duygunun eseri olarak başka bir davranışta bulunabilir. Karşı konulamaz bir sevgi duygusunu nefrete dönüştürebilir, ya da tersi doğabilir. Onun belirsizliği, özgürlüğünü doğurur. Özgürlük etiğin temel bir kavramı olarak doğrudan iyi-kötü değerlemelerine, özgürlüğün sonucu olan sorumluluğa ve nihai amaç olan mutluluğa bağlıdır. Bu kavramlar birbirini tamamlar. YZ için etiğin bu kavramları geçerli değildir. Karl Jaspers, zihnin ve ruhun kendi içinde yaşadığı diyalektik süreçleri detaylandırmaya devam eder: “Psikolojide karşıtlar kutbu büsbütün yaygındır. Etkinlik-pasiflik, bilinçlilik-bilinçsizlik, zevklilik-zevksizlik, aşk-nefret gibi bütün ruhsal durum ve dürtülerin kutuplarını oluşturur...Somut ruhsal realitede karşıtların hareketi üç şekilde yer alır: 1. Tersine çevirme: ilhamın sönüşe, acının neşeye, sezgiselliğin can sıkıntısına, aşkın nefrete vb. evrildiği durum, belirsizlik boyunca devam eder. 2. Karşıtların savaşı: İki karşıt şey ruhta hazır bulunur. Biri diğeri karşısında savrulur. 3. Diğerrinin lehinde olan birini içeren karşıtlıklar arasında benliğin (self) karar vermesi: şahsi olmayan bir olayla ilgilendiğimiz karşıtlıkların tersine döndüğü, karşıtlıklar arasında mücadelenin olduğu yerde, bizi daha içsel bir etkinlik ilgilendirir ve onlar arasında bir karara varmak son seçime kadar uzanır.

⁵⁹ Manzotti- R.Parks, Zihnin Ucu Bucağı, ss. 10-36.

⁶⁰ Jaspers, K., General Psychopathology, 341.

⁶¹ Jaspers, a.e., s. 341.

Son iki durum köklü olarak farklı diyalektik hareketlere götürür; birinde ‘bu kadar iyi’nin bir sentezi vardır. Diğer seçenekte ‘veya’ sentezi vardır.⁶² Jaspers, ruh dünyamızda düşünce ve duyguların, öznenin bile tahmin edemeyeceği tercihler ya da kararları doğurabileceğine işaret etmektedir. Karşıtların hareketi, insan ruhunun mekanik bir benzetimini imkânsız kılmaktadır. İnsanı YZ’dan ayıran en önemli neden de budur.

‘Karara varmak ya da bir tercihte karar kılmak’, çok uzun ve karmaşık süreçlerin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. İnsan, bu noktada da mutluluğa kavuştuğuna emin değildir. Çünkü karar ve tercih, seçeneklerden birini alıp diğerlerini saf dışı bırakmayı zorunlu kılmaktadır. Her karar, sonuçta karar dışı bırakılan diğer tüm seçenekleri kurban etmek zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmaktadır. Oysa karar veya tercihten önceki ruhsal ve zihinsel çatışmaları üreten diyalektik hareketin sağladığı seçenekler zenginliği ve her bir seçeneği tercih edebilme özgürlüğü artık ortadan kalkmış olmaktadır. Oysa YZ hep karar verme ve tercih etme sonucuna odaklıdır. Önceki insani diyalektik süreçler yaşanmasın ve karmaşık duygu ve düşünce karşıtlıkları, belirlenen hedefe ulaşmayı geciktirmesin diye hep elde edilecek somut verilere programlanmıştır. Özgürlük talebi ve mutluluk hedefi olamaz. İşte insan tam da özgürlük ve mutluluğu, karar ve tercihle beliren sonuçlardan önceki diyalektik aşamalarda bulur. “Kararın ‘veya’ seçenekleri, mutlak bir geçerlilik önerir. Bu iki durumun aynı zamanda olumsuz yönleri de vardır. Biz birinde niteliksizlik ve diğerinde kısıtlayıcılık görüyoruz. Her biri kendi içinde belirli bir hata/yanlışlık barındırıyor. Biz olumlu ya da olumsuz yönleri seçmek yerine her iki olumluyu çelişki içinde tutarız. Peki, o zaman ruh bu iki temel diyalektik olanaklar/olasılıklar karşısında ne yapacaktır? Ruh birini diğerine karşı destekler mi? Ya da bütünü muhafaza eden ve alternatifleri seçen sentez ve antitezin biraz daha mümkün sentezini yapabilir mi?

Böyle bir sentezi yerine getiremeyişimiz, bizim geçici insani durumumuzun temel bir karakteristiğidir. Bütün doğru karar ve çözümler, trajedinin sınırlarında ve başka üstün olanakların hazır bulunuşunda görünmez olurken, hayatta biz şanslar ve riskler arasında kendi kaderimizi seçer ve gerçekleştiririz. Diyalektik dönüşüm, düşüncenin evrensel ve temel bir formudur. Bu dönüşüm, kullandığı ve baskın çıktığı rasyonel anlamayla çelişki içindedir. Bu dönüşüm, ruhun anlayışı için kaçınılmazdır ve bizim insani durumlar, insani olgular ve hareketler gibi kavramlarımıza kendine ait tatmin edici bir nitelik bağışlar.”⁶³

İşte Jaspers’ın ruh çelişkileri ve diyalektiği ile ilgili tüm bu durumlar YZ’da görülmez; çünkü sadece belirsiz ve karmaşık varlık olan insana aittir. Nick Bostrom, bu nedenle süper zekânın yeteneklerini insanileştirmeye girişmenin doğru olmadığı vurgular: “Bir süper zekânın yeteneklerini insanileştirmeye

⁶² Jaspers, K., General Psychopathology, ss. 341, 342.

⁶³ Jaspers, K., General Psychopathology, ss. 341, 342, 343.

karşı sürekli uyarılmaktayız. Bu uyarı aynı şekilde onun motivasyonları için de geçerlidir. Örneğin, nöral mimari açısından aynı olan birbirine zıt iki kişi düşünün. Nöral mimarileri aynı olmasına rağmen kişilik özellikleri birbirine taban tabana aykırıdır.⁶⁴ Bostrom'un deyimiyle nöral mimari veriye dayalı karar verme kültürümüzün temelinde matematik ve fen bilimleri yatıyor. Ama aynı mimaride kişilik farklılıkları, yaratıcılığın temellerinde yatan sosyal bilimlerden ve sanattan kaynaklanıyor.⁶⁵ Genel olarak sosyal bilimlere ve özellikle felsefeye bu konuda çok iş düşecektir. YZ'da ve onu yapanda insanı bulmak işte felsefenin görevi olacaktır. Bu görev, doğrudan etik ve onun uygulamalı alanı olan biyoetikte yoğunlaşacaktır.

Devletler klonlama ile kök hücre tedavisi geliştirilmeden önce yani 1970-80'lerde insanları korkutan bu araştırmaları kontrol etmek için biyoetik düzenlemeler yaptı ve araştırmacıları etik kurallara uymaya çağırdı. YZ konusunda etik araştırmalara yön vermek, kuralsız davranışları yeni düzenlemelerle sınırlamak ve riskleri değerlendirmek gerekir.⁶⁶ Biyoetik düzenlemeler ve etik kurallar, YZ'yı yaratan insana nasıl hitap edecektir? Benzetimi yapılan, algoritmik sistemin uyarlandığı beyni mi yoksa varoluşundaki yönetici ilke diyebileceğimiz benliği mi? O halde benlik nedir? Benlik, 'kimlik', 'karakter' veya "herhangi bir kimsenin ya da şeyin temel nitelikleri'dir. Başka bir deyişle kimlik, kişilik, bireylik vs. anlamlarına gelir. Kişiyi diğer bütün insanlardan ayıran kendi özellikleridir. Benlik gerçekten zihnin bir parçasıdır, dahası, o benim parçamdır, yani zihnimin bir parçasıdır. Düşünen, isteyen, karar veren, hoşlanan ve acı çeken parçamdır. Hem de en önemli parçamdır. Her durumda ve olayda aynı kalır. Her şeyi birbirine bağlar. İster bilimsel isterse bilimsel olmayan yolla incelesek de o benimdir. Belki de o, bilimin açıklayamadığı bir çeşit şeydir.⁶⁷ Öyleyse benlik, insan varoluşunun hep aynı kalan; diğerlerinden onu ayıran en önemli yanıdır. Çünkü insan her şeyden önce özgür bir varlıktır. Ahlaksal ve kültürel bir kimlik ve kişiliğe sahiptir.

YZ, gelişmeden önce bile sanal âlem insanı gerçek âlemden koparıp toplum düzenini bozabilir. Ama aynı zamanda zihinlerini bilgisayara yükleyen insanların bilgisayarlarda evrim geçirerek kısa sürede ilk süper zekâ örneklerine dönüşmeleri mümkündür. YZ'da en büyük sorun ahlak sorunudur. Bostrom'a göre YZ'yı birtakım kurallarla sınırlandırmak gerekir. Ancak bu YZ'nın görevini yerine getirmek için her türlü yolu deneyebileceği anlamını gelir. Bostrom'a göre, insani değerlere sahip bir robot yapılabilir mi, evet, ama aynı zamanda seri katil de olabilir. Çünkü bütün bunlar insanların yaptıkları şeylerdir. YZ, onu kontrol altında tutmak için kullandığımız sanal zincirleri kırmak amacıyla insanoğluna savaş açabilir. En iyi olasılıkla kendilerini insanlardan korumak için diktatörlük kurabilirler. Süper zekâyı

⁶⁴ Bostrom, N., Superintelligence, ss.105, 106.

⁶⁵ Koç, O., Daha İyi Bir Dünya, s. 67.

⁶⁶ Aydın, İ.H-Değirmenci, C.H., Yapay Zekâ, Girdap Kitap, İstanbul 2018, s.62.

⁶⁷ Inventive Mind: Marvin Minsky on Education, s. 39.

yalnızca insanlık yararına ve genel olarak paylaşılan etik değerlere göre geliştirmek harika olurdu. Oysa mevcut uluslararası ve ticari rekabet ortamında belirli bir kişi, zümre veya devlete değil de tüm insanlığa hizmet eden evrensel süper zekâ geliştirmek zordur.⁶⁸ Minsky, insan beyni için de benzer zorluklardan söz eder. Ona göre her şey ya belirli kurallara ya da tamamen rastlantısal olaylara göre meydana gelir. İnsan beyni bu iki şeye de maruzdur, tıpkı YZ'nin maruz kalacağı gibi.⁶⁹ ostrom, süper zekânın bu risklerine karşı 'sonsuz etik'i önerir. Ayrıntılarını uzun uzun tartışır.⁷⁰ Acaba, YZ'ya sözü edilen etik değerler, insani özellikler yüklenebilir mi?

Süper zekânın hangi durumda nasıl davranacağına ilişkin muhtemel bütün pozisyonları sayıp dökmek mümkün değildir. Aynı şekilde, hangi dünya için hangi etik kuralların ortaya konulacağını kestirmek de o derece imkânsızdır. En nihai amaçlarımızı belirlemek ve kodlamak zordur, çünkü insani amaçların temsilleri çok karmaşıktır. Karmaşıklık büyük ölçüde belirlenmesi zor olan bir süreçtir. (Bostrom, 2014: 185, 186). Eğer insani değerleri YZ'ya yükleyemezsek ne yapacağız?

Bu, gelecek nesiller için matematiksel bir öykü olacaktır. Ama bu sorunla yüz yüze gelmekten kaçınamayız. YZ geliştikçe bu sorunla karşı karşıya geleceğiz. Ancak şimdilik imkânsız görüldüğünü söylemek gerekir. Çünkü bu sorun, insan benliğiyle doğrudan ilgilidir. Ancak biz insanları YZ'dan ayıracak en önemli şeyler sevgi, sanat, Herakleitos'un dediği gibi bilgelik, aşk gibi insani niteliklerimiz olacaktır.

“Hangi İnsan” olarak kalabiliriz?

Yapay Zekâ, doğanın özellikle insan doğasının gizemini bütün gücüyle çözmeyi aklına koymuş görünüyor.

Doğa, gizemli gücünün sırrını teknik başarılarla elinden alan insandan yine teknik yoluyla onun ruhsallığını bozarak korkunç bir öç alıyor gibidir. Tekniğin biz insanlara yaptığı en büyük kötülük, içinde yaşadığımız zamandan bir an için bile kaçmamızı engellemesidir. Bizden önceki kuşaklar, büyük felaketler döneminde ıssız ve ücra yerlere kaçabiliyorlardı; ama bizim kuşak yeryüzünün herhangi bir yerinde yaşanan bir felaketi aynı saatte ve aynı saniyede öğrenmek ve hissetmek zorunda kaldı.⁷¹

İssız yerlere kaçabilen insanla modern insan arasındaki fark, tekniğin ilkel durumu ile modern durumu arasındaki farka benzetilebilir mi? Teknik gelişirken insan nasıl geliyor? Ya da insan, ürettiği tekniğe, -bilinçli veya bilinçsiz uyum sağlamak-yerine, erişebilecek daha gelişmiş bir insan olabiliyor mu? Başka türlü sorarsak, dünkü insan ile bugünkü insan, dünkü teknik ile bugünkü teknik farkını yansıtıyor mu?

⁶⁸ Bostrom, N., Superintelligence, ss. 182-185.

⁶⁹ Minsky, M., The Society of Mind, s.306.

⁷⁰ Bostrom, N., “Infinite Ethics”, Analysis and Metaphysics, Vol. 10, Mc Graw Hill, Boston 2011, ss. 9-59.

⁷¹ Stefan Zweig, Dünün Dünyası, Çev. K.Eğit-Y. Eğit., Can Yayınları, 14. Baskı, İstanbul 2019, s. 460.

Yapay Zekâ, dünün değil bugünün teknolojisi, belki de yarının daha ileri teknolojisi olacaktır. Peki bugünün insanı, tıpkı Yapay Zekâ gibi, yarının “daha ileri insanı” olabilecek midir? Eğer olabileceyse, Yapay Zekâ ile rekabet edebilecek demektir. Rekabet edemeyeceği bir teknolojiyi insan neden yaratsın? Eğer rekabet edemeyecekse, kendi sonumuzu veya irademizi tümüyle yapay Zekânın insafına terk edeceğiz demektir.⁷²

Örneğin biz, Yapay Zekâ karşısında hep şu değişmez özelliklerimizle mi insan kalmaya çalışacağız?

Christakis’in “sosyal takım” dediği insan davranışının temel yönleri olan aşk, dostluk ve öğretim, bizim Homo Sapiens aşamasından beridir hiç değişmeyen, insanı insan yapan özelliklerin özeti olabilir mi? Christakis, “Yapay Zekâ öncesi dünyada, genetik olarak miras kalan sevgi, arkadaşlık, iş birliği ve öğretme kapasiteleri, toplumsal olarak yaşamamıza yardımcı olmaya devam etti” demektedir. ⁷³ Öyleyse dünün seven, âşık olan, arkadaşlık yapan, iş birliğinde bulunan ve öğretme kapasitesi olan insanı, Yapay Zekâ yardımıyla bireysel ve toplumsal yaşamının önemli kodlarını makineye devretme hazırlığında olan bugünün insanı ile aynı değildir. Aristoteles, “bir şey öğretmek, bir şeye şaşmak da kural olarak hoştur; şaşmak öğrenme arzusunu gösterir, o zaman şaşma nesnesi bir öğrenme nesnesidir”⁷⁴ derken, insanı “şaşan” özne; Yapay Zekâyı “şaşırlan nesne” olarak konumlandırmak ne derece doğru olacaktır? Çünkü aktörler zamanla yer değiştirebilir.

Tarih üstü, ortak bir insan varoluşu tanımı var mıdır?

Yapay Zekâ karşısında “hangi insan” olduğumuza veya olacağımıza karar verme şansımız var mıdır?

Makine teknolojisini hem var eden hem de gelişme süreçlerini belirleyen insan, makine ile aynı gelişme süreçleri yaşamaz. İnsan, varlık olarak insanın eseri olmadığına göre kendi varlığını tıpkı makine gibi var ettiği söylenemez. Bununla birlikte varoluşunu gerçekleştirmek kendi elindedir. Bu, insanın kendini felsefi, ahlaki ve bilimsel olarak geliştirmesi anlamına gelir. Ne ki bu gelişimi Yapay Zekâdaki teknik gelişmelerin aynısı olmadığı gibi mekanik gelişme süreciyle de koşut işlemez.

İnsanı düşünen, konuşan, duyan, sorun çözen varlık olarak tanımlar yapılagelmiştir. Bu tanımlar halen geçerli olmakla birlikte, hemen hemen aynı nitelikler Yapay Zekâ için de geçerli olmaya başlamıştır. Bu nitelikler insanı diğer canlılardan ayırmaya yetiyordu ama Yapay Zekâdan ayırmak için giderek yetersiz

72 Birleşmiş Milletler, Yapay Zeka Teknolojilerindeki hızlı gelişmeler hakkında ilk kez toplantı yaparak sürecin insanlık için tehlikelerini ele almıştır. Bkz. <https://www.sozcu.com.tr/2023/teknoloji/birlesmis-milletlerde-bir-ilk-yapay-zeka-icin-toplandilar-7747227/> (Erişim Tarihi: 06.08.2023).

73 Nicholas A. Christakis, “Yapay Zekâ Bizi Nasıl Yeniden Düzenleyecek?”, 2019.

74 Aristoteles, Retorik, Çev. Mehmet H. Doğan, YKY, 17. Baskı, İstanbul 2019, s. 76-77.

kalmaktadır. Bunun ötesinde bir tanım gerekir. Bu ise insanın ahlaksal bir varlık olduğudur. Ahlaksallığı insanı canlılardan kesin olarak ayırdığı gibi makinelerden de ayırabilir.

SONUÇ

“Erdemle birleşmiş refah olarak tanımlanan mutluluk”, yalnız insan varoluşu için geçerlidir. Aristoteles’in vurguladığı gibi mutluluk, yaşam bağımsızlığı ya da en çok hazdan güvenli yararlanma olarak, ya da insanın malını mülkünü ve bedenini koruma ve onları kullanma gücüyle birlikte varlığın ve bedenin iyi bir durumda olması olarak tanımlanabilir. Soyluluk da mutluluğun parçalarından biridir. Bireyin soylu doğumu, her iki ana babanın özgür yurttaşlar olduğunu, bir devlette olduğu gibi, o soyun kurucularının erdem, varlık ya da değerli herhangi bir şeyden dolayı seçkinleşmiş olduklarını, o ailede kadın, erkek, genç, yaşlı birçok seçkin kimsenin bulunduğunu gösterir.⁷⁵

Ne ki insan, ahlaksallığını birey olarak toplum içinde kendisi inşa etmek zorundadır. Deontik mantık doğrultusunda iyi kötüyü ayırt etme bilincine sahip olmalı, ödev duygusunu akısal bir plana göre düzenlemeli, özgürlük bilincini taşımali ve nihai hedefi de mutluluk olmalıdır. Bu ise varoluşu öze önceleyen varoluşçu felsefenin önerdiği yöntemdir. Etiğin bu temel unsurlarının, Yapay Zekâ teknolojilerinin gelişim sürecinde kısa ya da orta vadede birebir matematiksel modellemelerinin gerçekleştirileceği hiç değilse şimdilik uzak görünüyor.

Bununla birlikte insanlar Aristoteles’in özetlediği ahlaksallık niteliklerine eşit şekilde sahip değildirler. İki nedeni var: Birincisi, insan, bir canlı türüdür. Bir “zoon”dur. Bu varlık katmanı kendi eseri değildir. İkincisi, Aristoteles’in deyimiyle “zoon”dan çıkıp “politikon” olmak tümüyle kendi elindedir. Başka bir deyişle, ahlaksal varoluşunu kendi varoluş bilinciyle inşa etmek; insanlaşmak zorundadır. Aksi halde, zoon’dan politikon’a yükselemez. İnsan ahlaksaldır demek, karmaşık varlık demektir. Onun karmaşıklığı biyolojik varlığında değil, ahlaksal varoluşundadır. İşte Yapay Zekâya bu karmaşık varoluş çabası ile çıkabiliriz.

Karmaşık ve gizemli bir varlık olarak insana iyi ya da kötü kategorileriyle yaklaşmak yanıltıcı olacaktır. Montaigne insanın bu karmaşık ve kararsız doğasını şöyle betimler: “Bir insanı, hayatının belli başlı hallerine bırakarak yargılamak bize doğru gibi gelir; ama inanç ve adetlerimizin mayasındaki kararsızlığı gördükçe, büyük yazarlar bile bizi her yerde, her zaman hep aynı varlık olarak görmekle yanıltmışlardır. İnsanın, herkesçe bilinen bir yüzünü alıyorlar, sonra bütün hareketlerini bu yüze uydurup anlatıyorlar;

⁷⁵ Aristoteles, Retorik, ss. 48, 49.

uyduramadıklarının birçoğunu hasır altı ediyorlar. Şimdi ileri sürdüğümüz bir düşünceyi birazdan bırakır sonra tekrar ona döneriz: Hep sallantı, gidip gelme, kararsızlık...”⁷⁶

KAYNAKÇA

- Al-Ghazali (1997). Tehafütü'l Felasife-The Incoherence of the Philosophers. Binghamton University.
- Aristoteles (2019). Retorik. Çev. Mehmet H. Doğan, İstanbul: YKY.
- Aydın, İ.H-Değirmenci, C.H. (2018). Yapay Zekâ. İstanbul: Girdap Kitap.
- Aydın,O (2013). Yapay Zekâ: Bütünleşik Biliş Doğru. İstanbul: Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Aydın-Değirmenci, Yapay Zekâ, Girdap Yayınları, İstanbul 2018
- Bostrom, N (2009). “The Future of Humanity, New Waves in Philosophy of Technology”.Eds. Jan-Kyree Berg Olsen, Evanselinger, Soren Riis. New York: Palgrave McMillan.
- Bostrom, N (2011) “Infinite Ethics”. Analysis and Metaphysics., Vol. 10. pp. 9-59. Boston:Mc Graw Hill.
- Bostrom, N (2014). Superintelligence. Oxford: Oxford Press.
- Cem say, “Yapay Zekâ: Dünyadaki Son Gelişmeler ve Yapay Zekâ ile Modern Uyuşmazlık Yönetimi” Konferansı içinde, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=18061> (Erişim Tarihi:01.08.2023).
- Descartes, R (1997). Metafizik Düşünceler. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Harari,Y.N. (2015). Hayvanlardan Tanrılara Sapiens. Çev. Ertuğrul Genç. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Herakleitos (2016). Fragmanlar. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Hospers, J., Analitik Felsefeye Giriş, Çev. Şahin Filiz, Adres yayınları, Ankara 2017, ss. 97-98
- Inventive Mind: Marvin Minsky on Education (The MIT Pres) Edt. Cynthia Solomon, Massachusetss 2019.
- Jaspers, K (1997). General Psychopathology. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Koç, O (2018). Daha İyi Bir Dünya. İstanbul: Doğan Kitap.
- Lex Fridman, “Life, Intelligence, Consciousness AI& The Future of Humans”, <https://www.youtube.com/watch?v=e8qJsk1j2zE> (Erişim Tarihi: 03.08.2023).
- Manzotti, R-Parks, T (2018). Zihninin Ucu Bucağı. Çev. Özde Duygu Gürkan, İstanbul: Metis.
- Minsky, M (1975). “ A Framework for Presenting Knowledge, The Psychology of Computer Vision”. pp. 1-70.Ed. P. Winston. Boston: Mc Graw-Hill.
- Minsky, M (1988). The Society of Mind. New York: A Touchstone Book.

⁷⁶ Montaigne, Denemeler, Çev. Salahattin Eyüboğlu, Türkiye İş bankası Kültür Yayınları, 35. Basım, İstanbul 2018, ss. 192-193.

Mo Gawdat, Megathreat: “Why AI is so dangerous & How could it destroy humanity? “

<https://www.youtube.com/watch?v=itY6VWpdECc&t=329s> (Erişim Tarihi: 03.08.2023).

Montaigne (2018). Denemeler. Çev. Salahattin Eyüboğlu. İstanbul: Türkiye İş bankası Kültür yayınları.

Nicholas A. Christakis, “Yapay Zekâ Bizi Nasıl Yeniden Düzenleyecek?”, 2019.

[https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2019/04/robots-human-](https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2019/04/robots-human-relationships/583204/)

[relationships/583204/](https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2019/04/robots-human-relationships/583204/) (erişim Tarihi: 03.08.2023). Nick Bostrom,, “How Civilisation could destroy itself and 4 ways we could prevent it”,

<https://www.youtube.com/watch?v=JrjjOGI6YB4> (Erişim Tarihi: 03.08.2023).

Say, C (2018). 50 Soruda Yapay Zekâ. İstanbul: Bilim ve Gelecek Kitaplığı.

Zweig,S. (2019). Dünün Dünyası. Çev. K.Eğit-Y. Eğit. İstanbul: Can Yayınları.

MEDYA OKURYAZARLIĞI KONUSUNDA YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Eda TÖRÜN

Milli Eğitim Bakanlığı, Mersin, Türkiye, edatorun03@hotmail.com

ÖZET

İletişim teknolojilerin gelişim gösterdiği bir dijital medya çağında yaşıyoruz. Bu çağda medya teknolojileri toplumsal hayatın her alanına girerek toplumu ve bireyleri etkilemekte, dönüştürmekte onların günlük hayatında derin izler bırakmaktadır. Medya araçlarının kullanımının hızla arttığı ve medyanın etkilerinin giderek daha fazla hissedildiği günümüz dünyasında medya okuryazarlığı büyük bir önem taşır. Günümüzde her yaşta birey, dijital medya araçlarını yoğun olarak kullanmakta bu da beraberinde olumlu ya da olumsuz bir takım sonuçları beraberinde getirmektedir. Bireylerin medya araçları ile ilişkilerinde bir takım problemler, riskler yaşamama adına bilinçli bir dijital medya okuryazarı olması bir zorunluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya okuryazarlığı, iletişim teknolojilerinin olumlu olarak gördüğü potansiyeli geliştirerek, olumsuz taraflarını en aza indirmeyi amaçlar. Medya, günümüzde hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Televizyon, radyo, internet, sosyal medya, gazete ve dergi gibi medya kanalları aracılığıyla sürekli olarak bireyleri bilgiye, haberlere, eğlenceye, reklamlara ve diğer içeriklere maruz bırakır. Medya okuryazarlığı, bu içerikleri doğru bir şekilde anlamamıza, değerlendirmemize ve eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmamıza yardımcı olur. Bu çalışmanın amacı, medya okuryazarlığı konusunda yapılmış lisansüstü tezleri farklı değişkenler açısından inceleyerek bu alandaki mevcut bilgi birikimini derleyerek literatüre bir katkı sağlamaktır. Bu araştırma nitel bir çalışma olup dijital ortamda YÖK tez arşivinden bulunan medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerini farklı değişkenler açısından analizini kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemini, 2018-2023 yılları arasında yapılmış 64 adet tezden oluşmaktadır. Örneklemin belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Lisansüstü düzeyde 2018-2023 yılları arasında gerçekleştirilen medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora düzeyinde yapılan tez çalışmalarının yıllara, bölümlere, araştırma modeli, veri toplama aracı, örneklem ve medya okuryazarlığı ile birlikte ilişkilendirilen konular açısından nasıl bir dağılım gösterdiği belirlenmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Medya, medya okuryazarlığı, medya okuryazarlığı tezleri.

INVESTIGATION OF GRADUATE THESIS ON MEDIA LITERACY IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES

ABSTRACT

We live in a media age where digital technologies are developing. In this age, media affect and transform society and individuals and leave deep traces of society and individuals by penetrating every area of social life. The use of media tools increases more and more day, and the effects of which are felt more each day make it important to the work on media literacy at these times. Nowadays, individuals of all ages use digital media tools intensively, which brings with it some positive or negative set of result. It comes as a necessity for individuals to be consciously digital media literate in order to avoid some problems and risks in their relations with media tools. Media literacy aims to minimize the negative aspects of communication technologies by developing their positive potential. It is considered very important to create a conscious public opinion that reads media content and messages correctly, analyzes these messages consciously, and evaluates the results of this analysis by taking into account media literacy. The aim of this study is to contribute to the literature by examining postgraduate theses on media literacy in terms of different variables and compiling the existing knowledge in this field. This study is a qualitative study and includes a content analysis on master's and doctoral theses on media literacy in the YÖK thesis documentation system. The sample of the research is 64 thesis written between 2018-2023. Non-probabilistic sampling method was used to determine the sample. The problem of this research is the distribution of master's and doctoral thesis studies on media literacy between 2018 and 2023 in terms of years, departments, research model, data collection tool, sample and topics associated with media literacy. Theses will be coded within the scope of the research problems in terms of the year in which the thesis was made, the departments in which the thesis was prepared, the subject they are associated with and their methodological features.

Keywords: Media, media literacy, media literacy theses.

GİRİŞ

Dijital teknolojilerin gelişim gösterdiği bir medya çağında yaşıyoruz. Bu çağda medya teknolojileri toplumsal yaşamın her alanına nüfuz ederek toplumu ve bireyleri etkilemekte, dönüştürmekte onların günlük hayatında derin izler bırakmaktadır. Medya araçlarının kullanımı her geçen gün artmakta ve medyanın etkileri toplum üzerinde giderek daha fazla hissedilmektedir. Medya okuryazarlığı konusu bu nedenle büyük önem taşımaktadır. Medya okuryazarlığı, bireylerin medya içeriklerini anlama, değerlendirme ve eleştirel bir şekilde yaklaşma yeteneği anlamına gelir. Günümüzde her yaşta birey, dijital medya araçlarını yoğun olarak kullanmakta bu da beraberinde olumlu ya da olumsuz bir takım sonuçları beraberinde getirmektedir. Bireylerin medya araçları ile ilişkilerinde bir takım problemler, riskler yaşamama adına bilinçli bir dijital medya okuryazarı olması bir zorunluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya okuryazarlığı, iletişim teknolojilerinin potansiyel olumlu yönlerini geliştirerek ve olumsuz etkilerini minimize ederek amaçlanan bir beceri ve yaklaşımdır. Medya okuryazarlığı ile bilinçli bir kamuoyu oluşturmak oldukça önemli bir hedeftir. Medya okuryazarlığı, toplumun medya içeriklerini daha etkili bir şekilde anlamasını ve bu içerikleri bilinçli bir şekilde çözümlemesini sağlar. Medya okuryazarlığı, insanları medya içeriklerini doğru bir şekilde okumaya ve bilgiyi yanlış bilgidan ayırt etmeye teşvik eder.

Aileler bir taraftan çocukların yeni medya araçları ile içli dışlı olmasını teşvik ederken diğer yandan çocukların bu teknolojileri kullanımından kaynaklandığı düşündüğü sorunların varlığı onları ciddi şekilde endişelendirmektedir. Dijital medyanın cazip özellikleri ve kolay erişim imkânları, birçok insan için gerçekten bağımlılık yaratabilmektedir. Bu bağımlılık, dijital medya kullanımının kişisel, iş veya sosyal hayatları üzerinde olumsuz etkilere yol açabileceği bir durumu ifade eder. Bu durum genellikle "internet bağımlılığı" veya "ekran bağımlılığı" olarak adlandırılır. Bağımlılık, özellikler aileler açısından çocukların okul ve ev yaşamları üzerinde bireysel yetenekleri körelmesi anlamında büyük etkileri olabilmektedir. Özkan'a göre, "dijital medya araçları ve internet ağının yaygınlaşması, çocukların medyayla ilişki kurmasını kolaylaştırmaktadır. Bu kolaylık, çocukların sık sık ve uzun süreli medyanın etkilerine maruz kalmasına neden olmaktadır" (Özkan, 2016, s.138).

Medya Kavramı

Medya, iletişimi gerçekleştiren çeşitli teknolojik araçları içerir. Bu araçlar, bilgi, haber, eğlence ve diğer iletilerin yayılmasını sağlarlar. Bilici'ye (2014) göre, "medya, bilgi üreten, depolayıp aktaran, özellikle aktarılmasında ortam oluşturan yayıncılık araçlarıdır. Medya araçları içerisinde televizyon önemli bir yer kaplar. Televizyon görsel ve işitsel medyanın birleştiği bir araçtır. Televizyon programları, diziler, haberler, filmler ve eğlence programları gibi çeşitli içerikleri sunar. Medyanın önemli ayağını oluşturan internet, bilgiye erişim ve iletişimde devrim yaratmıştır. Web siteleri, sosyal medya platformları, e-posta ve diğer dijital hizmetler aracılığıyla çeşitli bilgilere ve içeriklere erişim olanağı sağlamıştır.

Bugün medyanın yeni nesilleri eğiten önemli bir eğitim kaynağı olarak okulların ve ailelerin önüne geçmiş olmasından bahsedilmektedir (İnal, 2009: 14). Özellikle internet ve dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte, yeni nesillerin eğitiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum, okulların ve ailelerin geleneksel eğitim yaklaşımlarına alternatif bir kaynak sunma şeklinde ifade edilebilir. Medya, internet aracılığıyla geniş bir bilgi ve kaynak yelpazesi sunar. Öğrenciler, çeşitli konularda bilgiye ulaşmak için medyayı kullanabilirler. Dijital

kütüphaneler, çevrimiçi dersler ve eğitici içerikler öğrencilere bilgi edinme fırsatı sunar. Televizyon, YouTube, podcastlar, öğrenme uygulamaları ve diğer dijital platformlar, öğrencilere eğitici içerikler sunar. Bu içerikler, ders materyali gibi kullanılabilir veya ilgi alanlarına yönelik öğrenmeyi teşvik edebilmektedir.

Hall'a göre (2005), medya gündelik yaşam hakkındaki olaylar ile ilgili anlamlar üretmektedir. Medyadaki olaylar ve imajlarda gerçeklik olduğu gibi yansıtılmamaktadır. Medyanın gündelik yaşam hakkındaki olaylarla ilgili anlamlar üretmesi ve bu olayları farklı bir şekilde sunması, iletişim ve bilgi aktarımının karmaşıklığına işaret eder. Medya, haberler, programlar, reklamlar ve diğer içerikler aracılığıyla birçok farklı amaç ve perspektife hizmet eder. Medya olgu ve olayları yeniden üreterek farklı bir şekilde sunmaktadır. Hall'a göre, medya, kitle iletişim araçları kültürel alanı ve dünya hakkındaki algılarımızın inşasında önemli rol oynayan bir alandır. Medya, her gün meydana gelen birçok olay arasından hangi olayların haber değeri taşıdığına karar verir. Bu nedenle, medyanın olayları seçme ve vurgulama yetkisi vardır. Bu seçimler, toplumun hangi konulara odaklanmasını istediklerini veya neyin önemli olduğunu belirleme potansiyeline sahiptir.

Medya Okuryazarlığı Kavramı

Medya okuryazarlığı eğitimi, televizyon veya internete ilişkin sözel, yazılı, görsel, hareketli medya içeriklerinin, analiz edilmesi eğitimi ve bunları kullanma becerisini kapsar. Medya okuryazarlığı medya içeriklerini anlama, değerlendirme ve etkili bir şekilde kullanabilme yeteneğini kapsayan önemli bir beceridir. Medya okuryazarlığı, hem geleneksel medya (örneğin televizyon, gazete) hem de dijital medya (örneğin internet, sosyal medya) içeriklerini analiz etme ve yorumlama yeteneğini içerir. Bilici, (2014) medya okuryazarlığını, medya üzerinden sunulan fotoğraf, ses, görüntü, yazı, film, ikonlar gibi çok çeşitli form ve formatlardaki medya mesajlarını analiz edilmesi olarak tanımlar. İnceoğlu (2016) ise medya okuryazarlığını, bir bireyin farklı medya formatlarındaki iletilere erişim, onları çözümüleme, değerlendirme ve iletebilme yeteneğini ifade eder. Bu yetenekler yazılı ve yazılı olmayan medya formatlarını anlama, yorumlama ve eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme becerilerini içerdiğini belirtir.

Disiplinler arası bir kavram olan medya okuryazarlığı edebiyat, tarih, sosyoloji, psikoloji, dilbilim, kütüphanecilik ve bilgi yönetimi, halkla ilişkiler, tıp ve halk sağlığı, kültürel çalışmalar, retorik, iletişim ve medya çalışmaları alanlarında önemli bir araştırma konusunu oluşturmaktadır. Bu disiplinler arası yaklaşım, medya okuryazarlığının önemini ve kapsamını vurgular. Medya okuryazarlığı, farklı alanlarda bilgi ve beceri gerektiren bir kavramdır ve bu alanlarda çeşitli araştırma konularını içermektedir. Medya okuryazarlığı, farklı disiplinler arasında önemli bir kavramdır ve çeşitli alanlarda araştırma konusu olarak ele alınmaktadır. Medya okuryazarlığı, medyanın toplum ve kültür üzerindeki etkilerini anlamak, medya içeriğini eleştirel bir şekilde analiz etmek ve medya araçlarını etkili bir şekilde kullanabilmek için gereken bilgi ve becerileri içerir.

Türkiye'de medya okuryazarlığı konusu gittikçe daha da önemli bir araştırma konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda yayınlarda sürekli bir artış yaşanmakta ve bu alandaki makale, bildiri ve tezlerin sayısının fazla olması konuya olan akademik ilginin arttığını göstermektedir (Altun, 2014). Türkiye'de medya okuryazarlığına olan ilgi 2000'li yıllarda başlamaktadır. Bu tarihten itibaren Radyo Televizyon Üst Kurulu tarafından medya okuryazarlığı alanında farklı çalışmalar yürütülmüş ve Türkiye'de medya okuryazarlığının önemine ilk vurgu yapılmıştır. İlk kez

Şubat 2003’de yapılan İletişim Şurası’nda ortaya konulan medya okuryazarlık ile ilgili yapılan en kapsamlı çalışmalardan biri de 2005 yılında Marmara Üniversitesi iletişim fakültesi tarafından düzenlenen I. Uluslararası Medya Okuryazarlığı Konferans olmuştur. Bu konferansta yapılan çalışmalar ve düzenlemeler sonucunda medya okuryazarlığı ile ilgili ders açılması önerisi ortaya konulmuştur (Altun, 2008).

Kellner ve Share’e (2007) göre, okuryazarlık, bir kişinin metinleri okuma, anlama, yorumlama ve kendi metinlerini veya eserlerini oluşturma yeteneği ile ilgilidir. Aynı zamanda bireyin bilgi edinme ve entelektüel gelişimini desteklemek için gerekli becerileri ve kapasiteleri kazanması anlamına gelir. Okuryazarlık, birçok farklı düzeyde gerçekleştirilirken, başlangıçta temel okuma ve yazma becerilerini içerebilmekte, ancak daha ileri seviyelerde metinlerin analiz edilmesi, eleştirilmesi, yorumlanması ve yeni eserlerin üretilmesi gibi daha karmaşık yetenekleri de içerir. Kellner ve Share, (2007, s. 4) göre, medya okuryazarlığı, günümüz bilgi çağında oldukça önemli bir beceridir. İnsanlara medyanın etkileri ve kullanımı konularında bilgi ve beceriler kazandırır ve ayrıca medya içeriklerini eleştirel olarak incelemelerine yardımcı olur.

Keleş, medyanın, dünya anlayışımızın olduğu kadar davranışlarımız üzerinde de etki yaratacak bir güce sahip olduğunu ifade etmektedir. Medya okuryazarlığı, medyanın nasıl çalıştığını ve haberlerin, reklamların veya diğer içeriklerin nasıl üretildiğini anlamamıza yardımcı olur. Bu, medyanın amaçlarını ve yöntemlerini daha iyi anlamamızı sağlar. (Keleş, 2013). Medya okuryazarlığı, manipülasyon, yanıltıcı bilgiler ve yalan haberlere karşı duyarlılık geliştirmemize yardımcı olur. Bireyler, bilgi kaynaklarını değerlendirme, güvenilir kaynakları ayırt etme ve sahte haberleri tanıma becerilerini geliştirirler.

Medya okuryazarlığı alanında yapılmış farklı araştırmalar vardır. Medya okuryazarlığı alanında ilk lisansüstü tez 2007 yılındayapılmıştır. 2007’ den 2023’e kadar geçen süreç içerisinde önemli sayıda tez yazıldığı görülmüştür. Bu kapsamda, Altun (2014) medya okuryazarlığı alanındaki bütün tezlerin bibliyografyasını yapmıştır. Erdem(2018) 2007-2017 yılları arasında yapılmış lisansüstü tezleri yıl, üniversite, bilim dalı, konu, yöntem, desen, veri toplama tekniği, veri analiz tekniği, örnekleme yöntemi ve örneklem türü değişkenleri açısından incelenmiştir. Maden ve Banaz (2017) ise 2007-2015 yılları arasında yapılmış medya okuryazarlığı ile ilgili lisansüstü tezleri amaç, bitirme yılı, lisansüstü düzeyleri ve ulaşılan sonuçlar bakımından analiz etmişlerdir. Eğitim alanlarında yapılmış çalışmaları tematik, metodolojik ve istatistiksel yönelimlerini araştırmış,2007-2016 yılları arasındaki toplamda 104 bilimsel çalışmayı analiz etmişlerdir. Aydemir ve Erdamar(2018) Medya okuryazarlığı Günümüzde yapılmış yeni bir lisansüstü araştırmanın yapılması bu çalışmaların güncel ve farklı değişkenleri içeren bir araştırma gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma ile medya okuryazarlığı alanındaki tezlerin özelliklerinin ortaya konulması yapılacak yeni araştırmalara yol göstermesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Problemi

Bu çalışmanın amacı, medya okuryazarlığı konusunda yapılmış lisansüstü tezlerini farklı değişkenler açısından inceleyerek bu alandaki mevcut bilgi birikimini derleyerek literatüre bir katkı sağlamaktır. Medya okuryazarlığı, dijital teknolojilerin gelişim gösterdiği bir çağda modern toplumlarda önemli konuların başında gelmektedir. Medya, bireylerin akademik başarısını, tüketim alışkanlıkları, bilgiye erişimini, iletişim becerilerini etkileyen temel konuların başında gelmektedir. Bu çalışma, medya okuryazarlığı alanındaki lisansüstü tezlerin yayınlandıkları yıl,

bölüm, konu, araştırma modeli, veri toplama aracı ve örneklem gibi farklı değişkenlerle nasıl farklılık gösterdiğini tespit etmek ve bu alandaki araştırmaların çerçevesinde bir takım öneriler ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Ayrıca, medya okuryazarlığı konusunda yapılan lisansüstü tezlerin hangi değişkenlere odaklandığını ve hangi değişkenlerin daha fazla araştırılması gerektiğini belirlemek, medya okuryazarlığının geliştirilmesine yönelik politika önerileri sunmak ve bu alandaki gelecekteki araştırmalara yol göstermek açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, medya okuryazarlığı alanındaki bilimsel literatürü zenginleştirmeye katkı sağlayacak ve toplumun medya okuryazarlığı konusundaki farkındalığını artırmaya yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Problemi

Lisansüstü düzeyde 2018-2023 yılları arasında gerçekleştirilen medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora düzeyinde yapılan tez çalışmalarının yıllara, bölümlere, araştırma modeli, veri toplama aracı, örneklem ve medya okuryazarlığı ile birlikte ilişkilendirilen konular açısından nasıl bir dağılım gösterdiği bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Alt Problemler

1. Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin hazırlandıkları *bölümlere* açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?
3. Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin *araştırma modeli açısından* nasıl bir dağılım göstermektedir?
4. Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin *veri toplama aracı* açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?
5. Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin *örneklem* açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?
6. Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin medya okuryazarlığı kavramı ile beraber ele alınan *konu* açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışma YÖK arşivinde 2018-2023 yılları arasında yüksek lisans düzeyinde yapılan medya okuryazarlığı konulu tezlerin yayımlandıkları yıl, bölüm, konu, araştırma modeli, veri toplama aracı ve örneklem değişkenleri açısından incelenmiştir. Nitel betimsel bir çalışma olan bu araştırmada doküman incelemesine başvurulmuştur. Bu çalışma nitel bir çalışma olup YÖK tez dokümantasyon sisteminde bulunan medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezleri üzerine bir içerik çözümlemesini kapsamaktadır. Nitel araştırmalarda veri toplama genelde görüşme, gözlem, doküman ve belgelerin analizine dayanır. Doküman analizi, mevcut yazılı veya yazılı olmayan materyallerin incelenmesini içerir. Bu materyaller, resmi belgeler, raporlar, mektuplar, günlükler, e-postalar, web siteleri ve daha fazlasını içerir. Araştırmacılar, bu dokümanları inceleyerek veri toplarlar ve analiz ederler. Yıldırım'a göre, nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin

kullanıldığı, katılımcıların algılarını, düşüncelerini, deneyimlerini ve davranışlarını anlamaya yönelik bir araştırma türüdür. Nitel araştırma, olayları ve fenomenleri daha derinlemesine incelemek, katılımcıların bakış açılarını ve deneyimlerini anlamak için yaygın olarak kullanılır (Yıldırım, 1999, s. 10). Nitel araştırmalar, genellikle karmaşık ve derinlemesine bir anlayış elde etmeyi amaçlar. Araştırmacının çalışma alanına ve araştırma problemine bağlı olarak, hangi dokümanların önemli olduğu aşağıdaki faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir. Araştırma problemi, konu ile ilgili temel soruları belirler. Bu sorulara yanıt bulmak için hangi tür dokümanlara ihtiyaç duyulduğunu belirlemek önemlidir. Hangi dokümanların nitel araştırmada önemli olduğu, araştırma problemine, konuya ve yöntemlere bağlı olarak değişir. Araştırmacılar, araştırma sorularını ve hedeflerini dikkate alarak hangi dokümanları incelemeleri gerektiğine karar ver (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmanın Örneklemi

Örneklem 2018-2023 yılları arasında YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) dijital tez merkezinde medya okuryazarlığı anahtar kelimesi yazılarak ulaşılan 131 adet tez bulunmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, 2018-2023 yılları arasında yapılmış 64 adet tez oluşturmaktadır. Örneklemenin belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örneklem, bir araştırmanın veya çalışmanın belirli bir amacına hizmet etmek üzere özenle seçilmiş örneklem öğelerini içerir. Bu tür bir örneklem, genel popülasyonun temsil edilmesine odaklanmak yerine araştırmanın amacına ve hipotezlerine yönelik bilgi sağlama amacı güder. Amaçlı örnekleme dayalı bir araştırma, genellikle daha fazla içerik ve derinlemesine anlayış elde etmeyi hedefler (Patton, 2014). Yükseköğretim Kurulu Tez Dokümantasyon arşivinden 2018-2023 yılları arasında üretilen “medya okuryazarlığı” konulu yüksek lisans ve doktora tezleri taranarak ulaşılan 64 adet tez, araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Çalışmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesine başvurulacaktır. Verilerin toplanması 1 Ekim 2023 ile 12 Ekim 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilecektir. Yükseköğretim Kurulu Tez Dokümantasyon sisteminde bu tarihler arasında “medya okuryazarlığı” başlıklı yüksek lisans ve doktora tezleri tespit edilerek var olan 64 adet teze ulaşılabilecektir. Tezler araştırma problemleri kapsamında tezin yapıldığı yıl, tezin hangi anabilim dallarınca hazırlandığı, ilişkilendirildikleri konu ve yöntemsel özellikleri açısından kodlanmıştır. Kodlama çalışmasından sonra frekans ve yüzde analizleri yapılarak tablolar halinde sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 1. Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin yıllara göre dağılımı nasıldır?

		2018	2019	2020	2021	2022	2023	Toplam
Y.L.	F	6	15	5	12	5	3	46
	%	13	32	11	26	11	7	100
D.	F	5	1	2	1	5	4	18
	%	27.5	6	11	6	27.5	22	100

2018-2023 yılları arasında sosyal medya ile ilgili toplamda 46 yüksek lisans tezi ile 18 doktora düzeyinde tezin hazırlandığı görülmektedir. Bu tezleri yıllara göre dağılımlarına baktığımızda 2019 yılı 15 adet (% 32) ile 2021

yıllarında 26 adet (% 26) oranında yüksek lisan düzeyinde tez üretildiği; doktora düzeyinde ise, 2018 yılı ile 2022 yıllarında 5'er adet (% 27.5) oranında tez üretildiği belirlenmiştir. Konu ile ilgili en az sayıda tezin hazırlandığı yıllara baktığımızda ise; yüksek lisans düzeyinde 2022 yılında 5 adet (% 11) oranında, 2023 yılında 3 adet (% 7) oranında tez üretildiği belirlenmiştir. Doktora düzeyindeki tezlere bakıldığında 2019 ve 2021 yıllarında 1'er adet tez (% 6) oranında olduğu görülmektedir. Bu da bize son iki yılda medya okuryazarlığı ile ilgili yapılan yüksek lisans tezlerinde bir düşüş, doktora düzeyindeki tezlerde bir artış olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 2. Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin hazırlandıkları bölümlere açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?

Programlar	f (Tez sayısı)	% (yüzde)
İletişim Bilimleri Anabilim Dalı	8	12,5
Radio Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı	7	11
Halkla İlişkiler ve Gazetecilik Anabilim Dalı	18	28
Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı	6	9,5
Sosyoloji Anabilim Dalı	1	1,5
Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı	12	19
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı	1	1,5
Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı	1	1,5
Matematik ve Fen Bilimleri Anabilim Dalı	1	1,5
Temel Eğitim Anabilim Dalı	5	8
Yeni Medya ve İletişim Anabilim Dalı	3	4,5
Basın ve Yayın Anabilim Dalı	1	1,5
Toplam	64	100

Tablo 3 incelendiğinde medya okuryazarlığı konulu tezlerinin 12 farklı anabilim bilim dalında gerçekleştirildiği, en fazla sayıda lisansüstü tezin halkla ilişkiler ve gazetecilik alanında olduğu (%28) ikinci sırada Türkçe ve Sosyal Bilimler anabilim dalında % 19 oranında olduğu görülmektedir. İletişim bilimleri alanında %12,5 oranında olduğunu, eğitim ile ilgili alanlarda ise temel eğitimde % 5 oranında olduğu Eğitim programları ve Öğretim alanında % 6 olduğu görülmektedir.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 3. Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin araştırma modeli açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?

Araştırma Modeli	F	%
Nicel yöntem	26	41
Nitel yöntem	18	28
Hem nitel hem nicel	20	31
Toplam	64	100

Tablo 3'de görüldüğü gibi Lisansüstü düzeyde yapılan tezlerde nicel yöntemin % 41 oranında, nitel çalışmaların % 28 oranında, Karma yöntemle hem nitel ve hem nicel yöntemimin bir arada kullanıldığı karma yöntem ise % 31 oranında olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle medya okuryazarlığı konulu lisansüstü düzeyde tezlerin

araştırma modeli açısından sırasıyla en çok nicel yöntem ve karma yöntemin kullanıldığı en az ise nitel yöntemin kullanıldığı görülmektedir.

Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 4. Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin veri toplama aracı açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?

Veri toplama aracı	F	%
Ölçek	6	10
Anket	18	28
Görüşme	22	34
Anket,ölçek ve görüşme	18	28
Toplam	64	100

Tablo 4'te görüldüğü üzere medya okuryazarlığı konulu tez çalışmalarını veri toplama aracı açısından incelediğimizde en fazla % 34 oran ile görüşme, daha sonra % 28 oranında yalnız anket ve anket, ölçek, görüşmenin bir arada kullanılmış, % 10 oranda ölçek ile veri toplandığı görülmüştür.

Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5. Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin örneklem açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?

Örneklem grupları	F	%
Lise öğrencileri	8	12,5
Üniversite öğrencileri	14	21,8
Ortaokul öğrencileri	13	20,3
Öğretmenler	5	7,8
Döküman	7	10,9
Öğretim elemanları	3	4,6
Kurum çalışanları	3	4,6
Uyuşturucu bağımlıları	1	1,5
Anne-babalar	5	7,8
Ortaokul öğrencileri ve öğretmenler	5	7,8
Toplam	64	100

Tablo 5'te yök tez sisteminde 2018-2023 yılları arasında medya okuryazarlığı konusunda yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin örneklemelerini incelediğimizde en fazla üniversite öğrencilerinin %21,8 oranda olduğunu, ortaokul öğrencilerinin ise %20,3 ile üniversite öğrencilerine yakın bir paya sahip olduğunu görüyoruz. En az uyuşturucu bağımlıları örneklemine %1,5 olduğunu görüyoruz. Örneklemelerde anne ve babalar ise % 7,8 oranında yer aldığı belirlenmiştir.

Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 6. Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin medya okuryazarlığı kavramı ile beraber ele alınan konu açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?

Medya okuryazarlığı kavramı ile ele alınan konular	F	%
Eleştirel medya okuryazarlığı	6	9,3
Yetişkin eğitimi	1	1,5
Gazetecilik	2	3,2
Belgesel	1	1,5
Eleştirel düşünce	3	4,6
Öğrenci tutumları	2	3,2
21. yy becerileri	1	1,5
Medya eğitimi	5	7,8
Z kuşağı	2	3,2
Sosyal medya bağımlılığı	4	6,2
Sürdürülebilir kalkınma	1	1,5
Medya ve çocuk	3	4,5
Televizyon	4	6,2
Sosyo-demografik özellikler	1	1,5
Sosyal medya kullanımları	1	1,5
Akademik başarı	1	1,5
Halkla ilişkiler	2	3,2
Dijital oyun	1	1,5
Yeni medya okuryazarlığı	6	9,3
Post-Modernizm	1	1,5
RTÜK	1	1,5
Medya okuryazarlığı düzeyi	3	4,6
İnternet, iletişim	2	3,2
Dijital medya okuryazarlığı	1	1,5
Gazetecilik	1	1,5
TRT	1	1,5
Uzaktan eğitim	1	1,5
Madde bağımlılığı	1	1,5
Tik-tok, Facebook, Instagram, Twitter	3	4,6
Yansıtıcı düşünme	2	3,2
Toplam	64	100

Çalışmanın son araştırma sorusu, medya okuryazarlığı alanında yapılan lisansüstü tezlerin yer verdikleri konu alanına göre nasıl bir dağılım gösterdiğine ilişkindir. İlgili bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir. Tablo 6'da tezlerde medya okuryazarlığı kavramının birlikte ele alındığı konular incelendiğinde eleştirel medya okuryazarlığı ve yeni medya okuryazarlığı konularının ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bunu sosyal medya kullanımı ve sosyal medya bağımlılığı takip etmektedir. Televizyon, tik-tok, facebook, instagram da bu konularda önemli bir pay oluşturmaktadır.

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, medya okuryazarlığı alanında gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin tamamlandığı yıl, bilim dalı, tezlerde yer verilen konu alanı, araştırma modeli, veri toplama tekniği, veri ve örneklem türü değişkenleri açısından bir içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu analiz neticesinde medya okuryazarlığı alanında tamamlanan

lisansüstü çalışmalarda araştırma eğilimlerini belirlemek ve yeni yapılacak araştırmalara yol gösterici olma hedefinde olmuştur.

Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin yıllara göre dağılımı nasıl olduğuna ilişkin araştırma sorusu için şu sonuçlara ulaşılmıştır. 2018-2023 yılları arasında medya okuryazarlığı ile ilgili toplamda 46 yüksek lisans tezi ile 18 doktora düzeyinde tezin hazırlandığı, toplamda 64 tezinin hazırlandığı; Bu tezlerin yıllara göre dağılımlarına baktığımızda 2019 ile 2021 yıllarında en fazla yüksek lisans tezi üretildiği; aynı yıllarda en az doktora tezi üretildiği belirlenmiştir. Bu da bize son iki yılda medya okuryazarlığı ile ilgili yapılan yüksek lisans tezlerinde bir düşüş, doktora düzeyindeki tezlerde bir artış olduğunu göstermiştir.

Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin hazırlandıkları bölümlere açısından nasıl bir dağılım gösterdiğine ilişkin araştırma sorusuna ilişkin olarak şu sonuca ulaşılmıştır. medya okuryazarlığı konulu tezlerinin 12 farklı anabilim bilim dalında gerçekleştirildiği, en fazla sayıda lisansüstü tezin halkla ilişkiler ve gazetecilik alanında olduğu, ikinci sırada Türkçe ve Sosyal Bilimler anabilim dalında olduğu görülmektedir. Bu sırayı iletişim bilimleri, temel eğitim, eğitim programları ve öğretim alanı takip etmiştir.

Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin araştırma modeli açısından nasıl bir dağılım gösterdiğine ilişkin olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır. Lisansüstü düzeyde yapılan tezlerde nicel yöntemin % 41 oranında, nitel çalışmaların % 28 oranında, Karma yöntemle hem nitel ve hem nicel yönteminin bir arada kullanıldığı karma yöntem ise % 31 oranında olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle medya okuryazarlığı konulu lisansüstü düzeyde tezlerin araştırma modeli açısından sırasıyla en çok nicel yöntem ve karma yöntemin kullanıldığı en az ise nitel yöntemin kullanıldığı görülmüştür.

Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin veri toplama aracı açısından nasıl bir dağılım gösterdiğine ilişkin olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır. Medya okuryazarlığı konulu tez çalışmalarını veri toplama aracı açısından incelediğimizde en fazla % 34 oran ile görüşme, daha sonra % 28 oranında yalnızca anket ve anket, ölçek, görüşmenin bir arada kullanılmış, % 10 oranda ölçek ile veri toplandığı görülmüştür.

Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin örneklem açısından nasıl bir dağılım gösterdiğine ilişkin olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır. 2018-2023 yılları arasında medya okuryazarlığı konusunda yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin örneklemelerini incelediğimizde en fazla üniversite öğrencilerinin %21,8 oranda olduğunu, ortaokul öğrencilerinin ise %20,3 ile üniversite öğrencilerine yakın bir paya sahip olduğunu görüyoruz. En az uyuşturucu bağımlıları örneklemine %1,5 olduğunu görülmüştür. Örneklemelerde anne ve babalar ise % 7,8 oranında yer aldığı belirlenmiştir.

Medya okuryazarlığı konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin medya okuryazarlığı kavramı ile beraber ele alınan konu açısından nasıl bir dağılım gösterdiğine ilişkin olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır medya okuryazarlığı kavramının birlikte ele alındığı konular incelendiğinde eleştirel medya okuryazarlığı ve yeni medya okuryazarlığı konuların ağırlıklı olduğu görülmüştür. Bunu sosyal medya kullanımı ve sosyal medya bağımlılığı takip etmektedir. Televizyon, tik-tok, facebook, instagram da bu konularda önemli bir pay oluşturmuştur.

Medya okuryazarlığı, çok çeşitli bilim alanlarına konu olan multidisipliner bir kavramdır ve bu nedenle yüksek lisans ve doktora düzeyinde tezlerinin birçok farklı bilim alanında çalışıldığı görülmektedir. Medya okuryazarlığına odaklanan birçok teze iletişim bilimleri öncülük yapmaktadır. Medyanın toplum üzerindeki etkileri, medya içeriklerinin analizi ve medya okuryazarlığı eğitimi bu alanın öne çıkan konularıdır. İşletme ve pazarlama alanındaki tezler, medya okuryazarlığının tüketici davranışlarına ve reklam etkilerine nasıl etki ettiğini incelemektedir. Tüketici kararları ve marka sadakati gibi konular bu alanda çalışılan başlıklardır.

Medya okuryazarlığı ile ilgili tezlerde, öğrencilerin medya içeriklerini nasıl anladıklarını ve eleştirel bir bakış açısı geliştirip geliştirmediklerini incelenebileceğini ve özellikle okullardaki medya eğitimi programlarının etkinliği bu alanda araştırma konusu olabileceğini söylemek mümkündür. Medya okuryazarlığı ile ilgili tezler, medya kullanımının insanların zihinsel sağlığına etkilerini incelenebilir. Özellikle dijital medyanın bireylerin duyguları ve psikolojileri üzerinde etkileri çalışılabilir. Medya okuryazarlığının toplumsal sağlık konularında nasıl bir rol oynadığını araştırabilir. Sağlıkla ilgili medya içeriklerinin doğru bir şekilde anlaşılması ve sağlık bilincinin artırılması bu alandaki önemli bir konudur.

Medya okuryazarlığı konulu yükseköğrenim düzeyinde tezlerde daha çok örneklem olarak üniversite öğrencileri üzerinde çalışıldığı görülmektedir. Ortaokul ve lise düzeyleri, öğrencilerin medya okuryazarlığı becerilerini kazanmaları için kritik bir dönemdir. Bu dönemde bu becerilerin geliştirilmesi, ileri eğitim ve yaşam boyu öğrenme için temel oluşturur. Dolayısıyla, bu seviyelerde medya okuryazarlığına odaklanan araştırmalar, eğitim sistemindeki etkileri açısından önemlidir. Ortaokul ve lise öğrencileri, medyanın toplumsal etkilerine daha fazla maruz kalırlar. Medya, gençlerin değerlerini, tutumlarını ve davranışlarını etkiler. Bu nedenle, bu yaş gruplarındaki medya okuryazarlığı çalışmaları, toplumun gelecekteki medya tüketicilerinin bilinçli ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek açısından önemlidir.

Medya okuryazarlığı konulu tezler, eğitim politikaları ve müfredat geliştirme süreçlerine katkı sağlayabilme özelliğine sahiptir. Bu tezler, medya okuryazarlığı eğitimine yönelik iyi uygulamaları ve eksiklikleri belirlemeye yardımcı olabileceği gibi, eğitim sistemini geliştirmeye yardımcı olur. Medya okuryazarlığı tezleri, eğitim müfredatının güncellenmesine yardımcı olabilme potansiyeline sahiptir. Bu çalışmalar, medya okuryazarlığı becerilerinin hangi yaş gruplarına ve seviyelere uygun olduğunu ortaya koyabilme ve bu becerileri içeren yeni derslerin geliştirilmesine katkı sağlayabilme özelliğine sahiptir.

KAYNAKÇA

- Altun, A. (2008). Türkiye’de Medya Okuryazarlığı, *İlk Öğretmen Eğitimci Dergisi*, (16) 30-34.
- Altun, A. (2014). Medya okuryazarlığı eğitimine yönelik Türkçe yayınlar: Bir bibliyografya denemesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9, 5-15.
- Aydemir, S. & Erdamar, G. (2018). Medya okuryazarlığı eğitimi alanında yapılan çalışmaların tematik, metodolojik ve istatistiksel yönelimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26 (4) , 1155-1166. DOI: 10.24106/kefdergi.409585
- Bilici, İ. (2014). *Medya okuryazarlığı ve eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Erdem, C. (2018). Medya okuryazarlığı araştırmalarında eğilimler: Lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi . *Journal of Theoretical Educational Science* , 11 (4) , 693-717 . DOI: 10.30831/akueg.390260
- Hall, S. (2005). *Kültür, medya ve ideolojik etki*. M. Küçük (Ed.). *Medya iktidar ideoloji içinde (191-234)*. Ankara: Bilim Sanat Yayınevi.
- İnal, K. (2009). *Medya okuryazarlığı el kitabı*. Ankara: Ütopya Yayıncılık.
- İnceoğlu, Y. (2016). *Medya okuryazarlığı neden gerekli?* Melda Cinman Şimşek ve Nurçay Türkoğlu (Eds). Medya okuryazarlığı İçinde (ss. 19-24). İstanbul:Pales Yayınları.
- Keleş, M. (2013). *Eleştirel pedagoji bağlamında medya okuryazarlığı dersinin işleniş biçiminin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kellner, D., & Share, J. (2007). Macedo & S.R. Steinberg (Eds.), *Critical media literacy, democracy, and the reconstruction of education*. In D. Media literacy: A reader (ss. 3-23). New York: Peter Lang Publishing.
- Maden, S., Maden A. ve Banaz, E. (2017). Medya okuryazarlığı ile ilgili lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(1), 588-605. Doi: 10.18298/ijlet.1690.
- Özkan, A. (2016). *Dijital medya ve çocuk: sosyalleşmenin yeni boyutları*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

TÜRKİYEDE İKLİM DEĞİŞİMİNE YÖNELİK SON 10 YILDA YAPILAN ÇALIŞMALAR**Kalpınur GECİR***Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye, goynukekinciler@gmail.com***Doç. Dr. Elif ATABEK YİĞİT***Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye, eatabek@sakarya.edu.tr***ÖZET**

Bu çalışma Türkiye'deki küresel iklim değişikliği üzerine yapılan son 10 yıldaki çalışmaların değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Dolayısıyla yapılan çalışma iklim değişikliğinin Türkiye üzerindeki genel etkilerini ve son 10 yıl içerisinde bu alanda yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Bu amaçla konu ile ilgili araştırmalar ele alınmış, literatür taramaları yapılmış, çalışma süreçleri incelenmiş ve elde edilen sonuçların karşılaştırılmasıyla sonuçlar değerlendirilmiştir. Çalışmada; Türkiye Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın verileri, Türkiye'de iklim değişikliğinin nedenlerini, sonuçlarını, sıralamalarını araştıran tez çalışmaları, iklim değişikliği için alınacak tedbirleri kapsayan çalışmalar, Resmî Gazete de yayınlanan haberler kullanılmıştır. Bu çalışma nitel araştırma yöntemine göre yürütülmüş ve Doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, araştırmada elde edilen bulgularda Türkiye'de değişen iklim şartlarına yönelik çalışmaların var olduğu ve bu çalışmalara göre hareket etmeye çalıştığı, fakat hızlı değişen iklim için yeterli olmadığı görülmüştür. Yapılan çalışmaların sonucunda veri temininde sıkıntı yaşandığı ve bu alanda daha fazla araştırma yapılması gerektiği de anlaşılmıştır. Ayrıca ülkemizin Dünya ülkeleri ile ortak çalışmalar yürütmekte olduğu ve bununla ilgili yapılan çalışmalara da katıldığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Türkiye, İklim, Değişim, İklim değişikliği, çevre

STUDIES CONDUCTED ON CLIMATE CHANGE IN TURKEY IN THE LAST 10 YEARS

ABSTRACT

This study was conducted to evaluate the last 10 years of data on global climate change in Turkey. Therefore, the study covers the general climatic conditions of Turkey and the studies carried out in this field in the last 10 years. Studies on this intended subject were discussed, literature searches were made, study samples were examined, and the results were analyzed and evaluated. In the study; Data from the Turkish Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change, Thesis studies investigating the causes, currents and sequences of the climate in Turkey, Adding the parts to be purchased for air conditioning, News published in the Official Gazette is used. This study was conducted according to the qualitative research method and Dokuman analysis method was used. As a result, it was seen in the findings of the research that there were severities towards the climatic conditions in Turkey and efforts were made to act according to these studies, but they were not sufficient for a rapid sustainable climate. As a result, it was understood that there was a problem in obtaining data and more research was needed in this field. In addition, joint activities are being carried out with countries around the world and participation in studies related to this has also been observed.

Key words: Türkiye, climate, change, climate change, environment

GİRİŞ

İklim, “belli bir dönemde yaşanan ve istatistiki veriler ışığında görülen hava durumu” olarak tanımlanmaktadır (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2013). İklim değişikliği ise, genel bir ifade ile “herhangi bir nedenden dolayı iklim koşullarında meydana gelen, büyük ölçekli ve önemli yerel etkileri bulunan, uzun sürede gerçekleşen ve düşük hızlarda yaşanan değişiklikler” şeklinde tanımlanabilir (Türkeş & Çetiner, 2000).

Dünya canlılığın var olduğu ve yaşayabileceğimiz şu an için tek gezegen yani tek yuvamızdır. Dünya’nın ikliminin hızlı bir şekilde değişimi doğanın olağan dengesini bozmakta, canlı türlerini olumsuz etkilemekte, doğal felaketlere neden olup yaşam alanlarını yok etmektedir. Esasında iklimler dünya tarihi boyunca değişmekte, dünya belirli periyotlarla ısınma ve soğuma döngülerine girmektedir. ((Ersoy, 2009); (Türkeş M., 2008)) Sanayi devriminden sonra ise bu periyot aralıkları oldukça azalmış ve hızlı bir değişim içine girmiştir.

Dünya Ekonomik Forumu’nun “Küresel Riskler 2022” raporuna göre önümüzdeki 10 yıl içinde ülkelerin en yüksek yoğunlukla mücadele etmeleri gereken 10 risk maddesinden ilk beşi, doğrudan ya da dolaylı olarak iklim değişikliğiyle ilişkilidir (Wef, 2022). İklim değişiminden en fazla etkilenenler ise bu değişikliğe en az katkı yapan yoksul ve savunmasız toplumlardır.

Ağustos 2021’de düzenlenen Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli sonrası hazırlanan 6. Değerlendirme raporuna göre iklim değişikliğinin en temel nedeni insanların atmosfere saldıkları sera gazlarıdır. Bu gazlar atmosferde bir tabaka oluşturarak dünyanın ısısının yayılmasını engelleyerek küresel çapta bir ısınmaya ve iklim değişimine neden olmaktadır. (Kurnaz, 2021)

İklim değişimi küresel bir boyuttadır ve her ülke iklim değişiminden az veya çok fazla etkilenmektedir. Gelişmekte olan Türkiye de bu değişimden hızlıca etkilenen ülkelerdendir. Sıcaklık artışları, yağış düzenindeki değişiklikler, mevsimlerin kayması, su kaynaklarındaki değişimler ve doğal afetlerdeki artışlar iklimin değiştiğinin göstergesidir. İklim değişimi, tarım, su kaynakları yönetimi, ekosistemler, ormanlar, enerji üretimi ve insan sağlığı gibi birçok sektörü etkilemektedir. Bu yüzden de ülkemiz de tüm dünya ülkeleri gibi iklim değişimi için çeşitli politikalar ve önlemler almaktadır. Ancak küresel düzeyde olan bu değişimler için tüm ülkelerin iş birliği ve katkıları gerekmektedir. Çünkü iklim değişimi küresel bir sorundur.

Türkiye, iklim değişikliği ile mücadelede ve çevresel mücadele ve çevresel sürdürülebilirlik konularında çok çeşitli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bunların başında İklim Değişikliği Eylem Planları, Yeşil Ekonomi ve Yenilebilir enerji kaynaklarına yatırım yapma, Orman varlığının korunması ile ilgili çalışmalar, iklim araştırmaları ve eğitimi ve su kaynaklarının sürdürülebilirliği gelmektedir.

Bu çalışma küresel çapta gerçekleşen iklim değişiminin günümüz zamanına kadar olan ülkemizde ve dünyadaki önemine yönelik tarihsel gelişmelerin, anlaşmaların, uygulamaların ve haberlerin neler olduğunu derleyerek bir bütün halinde sunmaktır. Bu çalışmada amaçlanan Türkiye de iklim değişikliği konusunda yapılmış çalışmaların incelenmesi ve bilgilerin bir bütün halinde sunulmasıdır. İncelenen çalışmalarda; hızla değişen iklim koşullarına

Türkiye'nin diğer dünya ülkeleri ve kendi içinde yaptıkları çalışmalara, aldığı tedbirlere ve iklim değişimine hazır olup olmadığına bakılmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma sürecinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden bir tanesi olan doküman incelemesi, araştırma verilerinin kaynağını oluşturmak için çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizinin yapılması süreci olarak tanımlanabilir. (Sak, Şahin, Öneren Şendil, & Nas, 2021)

Araştırma verileri toplanırken, Dünya ve Türkiye de iklim değişimi için yapılan çalışmalar dikkate alınmıştır. Özellikle Türkiye'nin bu çalışmalara nasıl katıldığı, neler yaptığı, nasıl tedbirler aldığına yönelik yapılan araştırmalar, çalışmalar, haberler, anlaşmalar ve tedbirler çeşitli kaynaklardan incelenmiş ve betimsel analiz yöntemi ile derlenmiştir.

Bununla beraber Çevre, Şehircilik ve iklim Değişikliği Bakanlığı'nın Sitesindeki adresinden 2011- 2023 İklim Değişikliği Eylem Planlarının verileri ve "İklim Değişikliği Alanında Ortak Çabaların desteklenmesi projesi" kapsamında yapılan araştırma verileri kullanılmıştır.

BULGULAR

İncelemiş Yapılan bu incelemede Türkiye'nin iklim konusunda uluslararası ve ulusal faaliyetleri olmakla beraber akademik olarak yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır. Türkiye'nin iklim ile yaptığı çalışmalar son 10 yılda daha aktif olmakla beraber 1950 li yıllardan beri başlamıştır. Türkiye de ilk çalışma ülke içerisinde 1951 yılında Türkiye Ormancılar Cemiyeti iklim ile ilgili fikirlerini yaymak için aylık olarak Yeşil Türkiye adlı gazeteyi aylık olarak çıkarmıştır. İstenilen etki bu gazete ile elde edilememiştir. 1985 yılında Türkiye Çevre Vakfı 1979 tarihinde yayınlanmış olan John Gribbin tarafından yazılmış "Climate and Mankind" adlı kitabı "İklim ve İnsan" adıyla dilimize çevirmiştir. Ülkemizde bu konudaki ilk etkiler bu dönemde ortaya çıkmıştır. (Baykan B. G., 2013)

Ülkemiz küresel ısınmayla mücadeleyi her zaman önemsemiştir. Bu kapsamda küresel ısınmayla mücadelenin yürütülmesi için imzalanan, 22 Mart 1985 tarihli Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Viyana Sözleşmesi ile 16 Eylül 1987 tarihli Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Montreal Protokolü'ne 1990 yılı Ağustos ve Eylül aylarında taraf olmuştur. Ozon tabakasında incelmeye neden olan maddelerin kullanımının azaltılması konusunda gerekli düzenlemeler yapılarak bu tür kimyasalların ithalatına sınırlama getirilmiştir. (Cumhurbaşkanlığı, 1990)

Ardından bunu uluslararası alanda bir katılım devam ettirmiştir. Türkiye'nin Küresel Isınma konusunda katıldığı ilk uluslararası konferans olan "İnsan ve Çevre" konferansı İsveç'in başkenti Stockholm'de 1972 yılında BM himayesinde düzenlenmiştir. Bu konferansa 113 ülke katılmıştır. Haziran 1972 de Nairobi'de düzenlenen konferans sonrasında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kurulmuştur. (Kıvılcım, 2013)

1990 yılında Birleşmiş Milletlerin aldığı bir karar ile 1991 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) hazırlanmıştır. İklim değişikliğine uyum konusunda anayasa niteliğinde olan bu sözleşme,

1992 yılında imzaya çıkarıldı. Sözleşme kapsamında, sera gazı emisyonlarının azaltılması, araştırma ve teknoloji üzerinde iş birliğinin sağlanması, ormanlar ve okyanuslar gibi sera gazı yutaklarının korunması hedeflenmiştir. Sözleşmeye taraf olan ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, kalkınma öncelikleri, tarihsel sorumlulukları ve özel koşulları dikkate alınarak sözleşmenin eklerinde yer alan ülke sınıflandırmaları yapılmıştır. Bu sınıflandırmaların yapılması sürecinde “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler” ilkesi benimsenmiştir. (Birpınar, 2022))

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. Hâlihazırda 197 ülke taraftır. Ülkemiz, BMİDÇS’ye 24 Mayıs 2004’te katılmıştır. Sözleşme kapsamında; gelişmiş ülkeler ve Ek-I’de yer alan diğer Taraflar sera gazı emisyon azaltımı yapmakla; gelişmiş ülkeler ve Ek-II’de yer alan diğer Taraflar da diğer ülkelere mali destek sağlamakla yükümlüdür. Türkiye sözleşmeye taraf olduğunda her iki listede de yer almaktaydı. 2001’de gerçekleştirilen 7. Taraflar Konferansı’nda alınan Kararla Türkiye’nin adı BMİDÇS’nin EK-II listesinden çıkarılmış fakat özel şartları kabul edilerek EK-I listesinde kalmıştır. (İklim Değişimi Başkanlığı, 2023)

Türkiye, BM Avrupa Ekonomik Komisyonu “Uzun Menzilli Sınır Aşan Hava Kirliliği Sözleşmesi” ile BM “İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi” ve bağlı protokollerine de imza atarak taraf olmuştur. (Başbakanlık Genelgesi, 2013)

İklim değişimi ile ilgili daha fazla farkındalık oluşturmak ve İklim Değişimi haberlerini yaymak için 1998 ‘de Açık Radyo Kurulmuştur. Daha sonra 1999 da yalnızca iklime ayrılmış bir program başlamıştır. Bu radyonun gündeminde sürekli yer alan konular iklim değişikliği ve küresel ısınma konularıdır. (Birsen, 2011)

Çevre konusuyla ilgili çalışmalar 1980 yılından 2000 li yıllara kadar yapılan yayınlar ve etkinlikler aracılığıyla sürmüştür. 2005 yılının aralık ayında Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Diyarbakır ve Eskişehir’de protestolar düzenlenmiştir. Bu durum Türkiye’deki iklim hareketinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde düzenlenen protestolarla eş zamanlı bir şekilde 34 ülkede de protestolar düzenlenmiş ve ilk defa çevre ve iklim değişimi konusunda küresel çapta mücadele için küresel bir kampanya başlatılmıştır. (Baykan B. G., 2013) Türkiye için önem arz eden Kyoto protokolüne kadar ki süreçte yerel halk tarafından farkındalık olması ve yaşanacak felaketi herkesin öğrenmesi için birçok faaliyet yapıldı. (Baykan B. G., 2013) Özellikle Kyoto Protokolünün imzalanması için yerel halkın yapmış olduğu imza kampanyaları ve mitingler farkındalık yarattı. Kyoto protokolü 1997 yılında hazırlanmış ve 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Kyoto protokolü, iklim değişikliği ile mücadele konusunda atılacak olan adımları netleştirmiş ve ayrıntılı uygulama kurallarına sahiptir. Bu yönüyle diğer uluslararası çevre anlaşmalarından ayrılmaktadır. Türkiye 26 Ağustos 2009 tarihinde Kyoto protokolüne taraf olmuştur. (Binboğa, 2014). Kyoto iklim değişimine karşı gerçek anlamda tedbirler alınması için bir başlangıç olmuştur. Türkiye bu süreçteki yol haritasını Başbakanlık Genelgesi (17/02/2004) ile yeniden çizmiştir ve etkin Katılım Politikasını izlemiştir. Türkiye, bu süreçte iklim değişikliğiyle alakalı toplantı ve zirvelere etkin katılım sağlamıştır. Ancak sanayileşmiş ülkelerin nasıl bir tutum takınacağını bekleyerek, Kyoto’ya hemen taraf olmadı. Avrupa birliği 2006 yılında enerji güvenliği ile ilgili yol haritasını belirleyen bir yol haritasını yürürlüğe koydu. 12

Aralık 2015 tarihinde Paris İklim Anlaşması imzalanmıştır. Türkiye için büyük önem arz etmektedir. Küresel çapta da büyük bir öneme sahip olan bu anlaşma 196 ülke tarafından kabul edildi. Anlaşmanın önemi;

1. Öncelik gelişmiş ülkelerde olmak üzere 2050 sonrası için %0 emisyon sağlayacak konuma gelmesi istenmektedir. Türkiye 2030 yılına kadar karbon salınımında %21 düşüş, 2053 yılında ise %0 karbon salınımı hedefini belirlemiştir.
2. Yer kürenin ısınmasının 2 OC altına indirilmesi mümkün olduğunca 1.5 OC'de tutulması istenmektedir.
3. Sera gazı salınımı azaltım yükümlülükleri tüm devletleri kapsamaktadır. Ülkelerin yapmış olduğu azaltım çalışmaları açık, şeffaf ve denetlenebilir olmaktadır. Her beş yılda bir bilimin öngördüğü yeni veriler ışığında ülkelerin daha fazla azaltım yükümlülüğü almaları istenecektir.
4. İklim değişikliği sürecinde adaptasyon sağlanması konusunun önemi vurgulanmakta ve savunmasız, az gelişmiş ülkelerin desteklenmesi vurgulanmaktadır. (Karakaya, 2016)

Ülkemiz dâhil olduğu uluslararası iklim anlaşmaları gereğince Çevre, Şehircilik ve İklim değişikliği bakanlığı koordinesinde 2011 – 2023 yıllarını kapsayan önlem planları hazırlamıştır. Ayrıca ülkemizde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları da iklim değişimine yönelik çalışmalar yürütmektedir. Türkiye’de iklim değişikliği konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı anabilim dallarının İklim Değişikliği üzerinde çalışma yaptığı görülmektedir. Yakın zamana bakıldığında 2007-2021 yılları arasında 51 adet çalışmanın farklı anabilim dallarında yürütüldüğü anlaşılmıştır. Anabilim dallarının dağılımı Ziraat 11, Ekonomi 2, Uluslararası ilişkiler 3, Çevre Mühendisliği 3, Coğrafya 7, İnşaat Mühendisliği 6, Ekonometri 2, Sosyoloji 2, Enerji 1dir. 2015 yılından itibaren İklim Değişikliği konusunda yazılan tezlerin sayısında artış olduğu görülmüştür. 2007-2015 yılları arası 15 tez çalışması 2016-2021 36 tez çalışması vardır. (Göçoğlu, Negiz, & Göçoğlu, 2023)

2011-2023 İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE UYUMU EYLEM PLANI

Türkiye, iklim değişikliğinin önce ülkemizde sonra da dünyada görülen etkilerinin bilincinde olarak iklim değişikliğine uyum ve bu süreçte yapılacak olan çalışmaların belirlendiği bir eylem planı hazırlamıştır. Türkiye çevre, şehircilik ve iklim değişikliği bakanlığı öncülüğünde hazırlanan iklim değişikliği eylem planı Yüksek Planlama Kurumunun onayıyla 3 Mayıs 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Plan çerçevesinde;

1. Enerji
2. Arazi kullanımı
3. Bina
4. Sanayi
5. Ulaştırma
6. Atık sektörü
7. Tarım sektörü
8. İklim değişikliğine uyum
 - a. Doğal afet ve risk yönetimi
 - b. İnsan sağlığı

- c. Ekosistem hizmetleri, biyolojik çeşitlilik ve ormancılık
- d. Su kaynakları yönetimi
- e. Tarım sektörü ve gıda güvenliği
- f. Sektörler arası ortak konular

9. Arazi kullanımı ve ormancılık sektörü alanlarında düzenlemeler yapılması öngörülmüştür. (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişimi Bakanlığı, 2010)

Türkiye'nin çıkardığı bazı yasalarda doğrudan iklim değişikliğini zikretmektedir. Bunlar;

- Çevre Kanunu
- Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu
- Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanılmasına İlişkin Kanun
- Enerji Verimliliği Kanunu

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı tarafından yayınlanan ve ilgili bakanlıkların teşkilat yapıları ve çalışma yapılarının belirtildiği kararnamelerde iklim kavramı özellikle vurgulanmaktadır. (Talu & Kocaman, İklimin.org, 2023)

1. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi)
2. Tarım ve Orman Bakanlığı (1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi)
3. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi)
4. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi)
5. Meteoroloji Genel Müdürlüğü (4 sayılı Cumhur Başkanlığı kararnamesi)

İklim değişikliği konusunda uluslararası alanda çalışmaları olan Türkiye kendi içinde de Sivil Toplum Kuruluşları ile çalışmalar yapmakta ve iklim değişikliğine dikkat çekmektedir. TEMA, ÇEKÜL ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye) tanınırlık bakımından öne çıkmakla birlikte bu sivil toplum kuruluşlarının da dâhil olduğu 11 kuruluş vardır. 2021 den bu yana Çevre ve Şehircilik bakanlığının resmi sitesinde de yayınlanan ve Türkiye'nin iklim değişikliği için aldığı bazı tedbirler, taraf olduğu anlaşmalar ve katıldığı toplantılar bulunmaktadır. Bunlardan en önemli olanları;

- Türkiye Kigali Değişikliğine taraf oldu.16 Kasım 2021 tarihinde yayınlanan haberde;

Türkiye, 10 Kasım 2021 tarihinde Kigali Değişikliğine taraf olan 129'uncu ülke olarak 2016 yılında kabul edilen Montreal protokolüne yönelik Kigali Değişikliğini Türkiye 8 Şubat 2022 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Bu değişiklikle taraf ülkeler 2045 yılına kadar hidroflorokarbonların üretimini ve tüketimini %80 oranında azaltmayı taahhüt etmiştir. Bu şekilde 2050 yılına gelindiğinde 80 ton CO₂ eşdeğeri emisyonu önlemesi hedeflenmiştir. (iklim.gov.tr, 2023)

- Türkiye'nin 2053 yılı net sıfır emisyon rotası hazırlanıyor. 22 Aralık 2021 tarihinde yayınlanan haberde;

Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı onaylaması ile birlikte, Çevre Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığı'nın ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) işbirliği ile 2050 iklim değişikliği stratejisi ve 2030 eylem planı hazırlıklarını başlattı. (İklim.gov.tr, 2023)

- Türkiye'nin ilk İklim Şûrası başladı. 21 Şubat 2022 tarihli habere göre;

Türkiye'nin iklim değişikliği konusundaki vizyonunu, gelişen ve değişen koşullar kapsamında yeniden ele almak ve "yeşil dönüşüm" anlayışını ortaya koymak amacıyla Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca Konya'da düzenlendi. Yapılan iklim şurasında Dünya'yı tehdit eden iklim değişikliğiyle mücadeleyi ele alarak 76'sı öncelikli olmak üzere 217 maddelik tavsiye kararları oy birliği ile onaylandı. Böylece Türkiye'nin 100 yılını şekillendirecek önerilere imza atılmış oldu. (İklim.gov.tr, 2023) (İklim.gov.tr, 2023)

- G20 Çevre ve İklim Bakanları Toplantısı Bali'de Gerçekleştirildi. 8 Eylül 2022 tarihli habere göre;

Türkiye Gelişmekte olan 20 ülke arasında olması ve iklim ile ilgili çalışmalara katılması dolayısıyla G20 Çevre ve İklim Bakanları Toplantısına katıldı. Toplantının gündemi sürdürülebilir iyileşme temelinde çevre hedefleri ile iklim sürdürülebilir temelinde eylemlerin geliştirilmesi ve mobilizasyonu oldu. bu başlıklar altında iklim değişikliği, emisyon azaltımı, finans mekanizmaları, arazi bozulumu, korunan alanlar, biyolojik çeşitlilik, su yönetimi, deniz kirliliği, döngüsel ekonomi, kaynak verimliliği ve atık yönetimi konuları ele alındı. (İklim.gov.tr, 2023)

- İklim Değişikliği Başkanlığımız, TÜBİTAK ve Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı iş birliğiyle Temiz Enerji, İklim Değişikliği ve Sürdürülebilirlik Araştırma Enstitüsü açılıyor. 1 Şubat 2023 tarihli habere göre;

TÜBİTAK ve Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı iş birliğinde Temiz Enerji, İklim Değişikliği ve Sürdürülebilirlik Araştırma Enstitüsü açılıyor ve Enstitü; iklim değişikliği politikalarının geliştirilmesi destek olacak. Temiz teknolojilerin geliştirilmesi, transfer edilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalarda yapacak olan Enstitü iklim değişikliği ile mücadelede sosyal konulara (iklim gücü, adil geçiş, iklim okuryazarlığı gibi) yönelik araştırmaları da destekleyecek. (İklim.gov.tr, 2023). Yapılan çalışmalar bakıldığında 18. Yy'deki Sanayi devriminden bu yana hız kazanan iklim değişikliği Dünya'nın gündeminde olduğu gibi Türkiye'nin de gündeminde olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Dünya'nın var oluşundan bu yana devam eden iklim değişimleri 18. Yy da ki Sanayi devrimi ile birlikte Fosil yakıtların kullanımı, Sera gazlarının atmosferdeki seviyelerinin artması ve insan faktörünün etkisiyle de hız kazanmıştır. Hız kazanan iklim değişimi sadece Türkiye'nin değil Dünya'nın da en önemli sorunu haline gelmiştir. Gelişmekte olan ülkeler arasında bulunan Türkiye'nin Sera gazları salınımında fazla etkisi olmamasına karşın tüm dünyayı etkileyen bir sorun olmasından ötürü Türkiye de bu durumdan etkilenmektedir. Etkinin en aza inmesi ve sadece kendi için değil Dünya içinde çalışma gösteren Türkiye, ülke içinde alınan tedbirle ve Dünya Ülkeleri ile yapılan anlaşma, toplantı, çalıştaylarla da önlemler almaya, planlar yapmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmalarda sadece devletin uluslararası alanda yaptıkları değil, devlet içinde bulunan sivil kuruluşlarının da yaptığı çalışmalar bulunmaktadır.

Türkiye'nin, iklim değişikliği ile mücadele ve çevresel sürdürülebilirlik konusunda çeşitli yürüttüğü çalışmalarda, ülkenin iklim politikalarının belirlenmesi, yenilenebilir enerji kullanımının teşvik edilmesi, ormancılık projeleri, enerji verimliliği önlemleri ve çevre koruma çalışmalarını içerir.

Türkiye'nin iklim üzerine yaptığı çalışmalara örnekler:

İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı (2011-2023): Türkiye, iklim değişikliği ile mücadele kapsamında 2011 yılında bir Ulusal Eylem Planı oluşturmuştur. Bu plan, sera gazı emisyonlarının azaltılması, enerji verimliliğinin artırılması, orman alanlarının korunması ve diğer önemli adımları içermektedir. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Teşviki: Türkiye, güneş, rüzgâr, hidroelektrik ve biokütle gibi yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanımını teşvik eden politikalar ve projeler geliştirmiştir. Bu sayede fosil yakıt kullanımının azaltılması ve daha sürdürülebilir enerji üretimi hedeflenmektedir. Ormancılık ve Ağaçlandırma Projeleri: Türkiye, ormansızlaşmayı önlemek ve orman alanlarını artırmak için ağaçlandırma ve ağaç dikme projelerine önem vermektedir. Bu projeler, iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Enerji Verimliliği ve Karbon Ayak İzi Azaltma: Türkiye, enerji verimliliğini artırmak ve karbon ayak izini azaltmak için çeşitli önlemler almaktadır. Binaların enerji verimliliği standartlarının yükseltilmesi, ulaşım sektöründe çevreci yaklaşımların benimsenmesi gibi adımlar atılmaktadır. İklim Değişikliği Araştırmaları: Türkiye'deki üniversiteler, araştırma kuruluşları ve kamu kurumları, iklim değişikliği ile ilgili araştırmalar yürütmekte ve raporlar hazırlamaktadır. Bu çalışmalar, ülkenin iklim politikalarının oluşturulmasına ve güncellenmesine katkı sağlamaktadır. Yaptığı çalışmalar sonucunda Türkiye, Sera gazı emisyonunun azaltılmasında, yenilenebilir enerji üretiminde, Orman varlığının korunmasında, enerji verimliliği artışında, çevre Koruma ve Sürdürülebilir kalkınma amacıyla yapılan projelere ilerleme kat ettiği görülmüştür. Bu yapılan çalışmalarla desteklenmektedir. Türkiye 1985 yılında başlattığı çalışmaları özellikle 2021 sonrasında hız kazandırarak devam etmiştir. Yaptığı anlaşmalar doğrultusunda yeni projeler geliştirilmekte, yeni eylem planları görüşülmekte ve hem ülke içi hem uluslararası alanda toplantılara katılarak kaçınılmaz olan iklim değişikliğinin en sağlıklı ve zararsız şekilde gerçekleşmesi için çalışmalar yürütmektedir. Bunun yanında akademik olarak yazılan tezlere bakıldığında çeşitli anabilim dallarının değişen iklim koşullarına yönelik farklı alanlarda çalışmalarının da olduğu görülmüştür. Anabilim dallarının dağılımı Ziraat 11, Ekonomi 2, Uluslararası ilişkiler 3, Çevre Mühendisliği 3, Coğrafya 7, İnşaat Mühendisliği 6, Ekonometri 2, Sosyoloji 2, Enerji 1dir. 2015 yılından itibaren İklim Değişikliği konusunda yazılan tezlerin sayısında artış olduğu görülmüştür. 2007-2015 yılları arası 15 tez çalışması 2016-2021 36 tez çalışması vardır. Özellikle 2015'den sonra hız kazanmış olmasına rağmen yapılan araştırmada daha fazla üzerine düşülmesi gerektiği de anlaşılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda ülkemizde bu konuda daha fazla araştırma yapılması ve daha çok veri elde edilmesi gerektiği görülmüştür. Bu araştırmalar yapılacak olan iklim ile ilgili çalışmalara daha fazla katkıda bulunacaktır. Türkiye uluslararası alanda diğer ülkelerle iş birliği içinde iklim ile ilgili toplantılara katılmakta, anlaşmalara taraf olmakta ve mevcut durumları da yakın takip etmeye çalışmaktadır. Türkiye'nin İklim üzerine yaptığı anlaşmaların en önemlileri Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), Kyoto Protokolü, Paris Antlaşması bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC):	Kyoto Protokolü:	Paris Anlaşması:
Türkiye, 1992 yılında Rio de Janeiro'da imzalanmış ve 1994 yılında kraliçeye giren UNFCCC'yi kabul etmiştir. Bu çerçeve, sera emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliği ile mücadele için uluslararası işbirliğini teşvik etmeyi sağlar.	Türkiye, 2009 yılında Kyoto Protokolü'nü imzalamıştır. Kyoto Protokolü, endüstrileşmiş ülkelerin sera emisyon emisyonlarını belirli bir dönemde kaydedilen hedeflere göre azaltmalarını öngörmektedir.	Paris tahsisi: Türkiye, 2015 yılında Paris tahsisini imzalamış ve 2019 yılında onaylanmıştır. Paris tasarrufu, sera gazı emisyonlarının ısınmasını küreselyi 2°C'nin altında tutma ve mümkünse 1.5°C'ye yakın sınırlama hedefini korumayı sağlar

Şekil 1. Türkiye'nin taraf olduğu iklim anlaşmaları

Bu anlaşmalar ve çerçeve sözleşmeler, Türkiye'nin iklim değişikliği ile mücadelede uluslararası toplulukla birlikte çalışmasına ve taahhütlerini yerine getirmesine yardımcı olmaktadır. Türkiye, kendi içinde de iklim politikaları ve projeleri geliştirerek, sürdürülebilir bir gelecek için çalışmalarını sürdürmektedir. Türkiye uluslararası alanda yapmış olduğu anlaşmalar doğrultunda yeni çalışmalar gerçekleştirmekte ve 2053 yılında sıfır emisyon politikasına uymaya çalışmaktadır. Türkiye'nin iklimle ilgili çalışmaları, ülkenin iklim değişikliği ile mücadelesinde önemli adımlar atılmasını ve sürdürülebilir bir gelecek için çeşitli projelerin hayata geçirilmesini sağlamaktadır. Ancak, bu çalışmaların sürekli olarak güncellenmesi ve geliştirilmesi önemlidir, çünkü iklim değişikliği küresel bir sorun olarak devam etmektedir. Türkiye'nin Küresel çapta gerçekleşen iklim değişimi sürecine uyum sağlama hususunda üzerine düşen çalışmaları yaptığı ve anlaşma maddelerine göre hareket ettiği görülmektedir. Araştırılan iklim verileri, yapılan uluslararası anlaşmalar, toplantılar sonucunda elde edilen veriler bunların kanıtı niteliğindedir. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının yaptığı çalışmalara bakıldığında Paris Anlaşmasının belirlediği hususlara dikkat ederek bunlar için çalışmalar ve faaliyetler sürdürdüğü görülmüştür. Alınan kararların ise uygulanmasında ise çok fazla gerçekçi bir ortam görülmemiştir. Bu durum Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına ait Meteoroloji genel müdürlüğünün sitesinde, Türkiye için İklim Projeksiyonları senaryolarında her geçen zaman da sıcaklık değerlerinin arttığı görülmektedir. 2016-2099 yılları arasında da Türkiye'nin ortalama sıcaklığının 2,5-3,7 °C artmasının beklendiği yayınlanmıştır. (Araştırma Dairesi Başkanlığı Klimatoloji Şubesi, 2015). Türkiye'nin iklimle ilgili çalışmaları, ülkenin iklim değişikliği ile mücadelesinde önemli adımlar atılmasını ve sürdürülebilir bir gelecek için çeşitli projelerin hayata geçirilmesini sağlamaktadır. Ancak, bu çalışmaların sürekli olarak güncellenmesi ve geliştirilmesi önemlidir, çünkü iklim değişikliği küresel bir sorun olarak devam etmektedir. Sonuç olarak hızlı bir şekilde gerçekleşen iklim değişimine Türkiye diğer dünya ülkeleri ile iş birliği yaparak tedbirler alamaya çalışmış bu hususta da ülke içinde aktif çalışmalar gerçekleştirmiş ve gerçekleştirmeye devam etmektedir. Yapılan çalışmaların mevcut sıcaklık artışları dikkate alınarak hızlandırılması ve arttırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Araştırma Dairesi Başkanlığı Klimatoloji Şubesi. (2015, 04). Çevre Şehircilik ve İklim Değişimi Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü. <https://www.mgm.gov.tr/iklim/iklim-degisikligi.aspx?s=projeksiyonlar> adresinden alındı
- Başbakanlık Genelgesi. (2013, 10 04). S. 69471265-010-06/8660. ANKARA: TÜRKİYE CUMHURİYETİ BAŞBAKANLIK.
- Baykan, B. G. (2013). Türkiye’de iklim hareketinin kısa tarihi: Uluslararası müzakerelerden ulusal politikaya. Academia.
- Binboğa, G. (2014). ULUSLARARASI KARBON TİCARETİ VE TÜRKİYE. Journal Of Yaşar Universty, 28.
- Birpınar, M. E. (2022). Küresel Sorun: İklim Değişikliği “Gelişimi, Uluslararası Müzakereler Ve Türkiye. Çevre Şehir ve İklim Dergisi, 20-36.
- Birsen, Ö. (2011). TÜRKİYE RADYOCULUĞUNDA ALTERNATİF YAYINCILIK ARAYIŞLARI: AÇIK RADYO ÖRNEĞİ. Erciyes İletişim Dergisi.
- Cumhurbaşkanlığı. (1990). Resmi Gazete. 20/06/1990 S. 20554. (08/09/1990). S. 20629.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişimi Bakanlığı. (2010). <https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/banner/banner591.pdf> adresinden alındı
- Ersoy, Ş. (2009). İklimler İnsan Olmadan da Değişebilir. Jeoloji Mühendisleri Odası.: https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/d61ab143223efbc_ek.pdf?tipi=23 adresinden alındı
- Göçoğlu, İ. D., Negiz, N., & Göçoğlu, V. (2023). Türkiye’nin İklim Değişikliği İle Mücadele Serüveni: Akademik Yazın Üzerine Bir Araştırma. Vizyoner Dergisi.
- İklim Değişimi Başkanlığı. (2023, 08 06). <https://iklim.csb.gov.tr/bmidcs-ve-turkiye-i-4376> adresinden alındı
- İklim.gov.tr. (2023, 08 09). <https://iklim.gov.tr/turkiye-kigali-degisikligine-taraf-oldu-haber-24> adresinden alındı
- İklim.gov.tr. (2023, 08 09). <https://iklim.gov.tr/turkiye-nin-2053-yili-net-sifir-emisyon-rotasi-hazirlaniyor-haber-22> adresinden alındı
- İklim.gov.tr. (2023, 08 09). <https://iklim.gov.tr/turkiye-nin-ilk-iklim-surasi-basladi-haber-17> adresinden alındı
- İklim.gov.tr. (2023, 08 09). <https://iklim.gov.tr/turkiye-nin-ilk-iklim-surasi-bugun-sonlandi-haber-16> adresinden alındı
- İklim.gov.tr. (2023, 08 09). <https://iklim.gov.tr/g20-cevre-ve-iklim-bakanlari-toplantisi-bali-de-gerceklestirildi-haber-36> adresinden alındı
- İklim.gov.tr. (2023, 08 09). <https://iklim.gov.tr/konyada-temiz-enerji-iklim-degisikligi-ve-surdurulebilirlik-arastirma-enstitusu-aciliyor-haber-109> adresinden alındı
- İktisadi Kalkınma Vakfı. (2013). İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV). 2013. 2020’ye Doğru Kyoto-tipi İklim Değişikliği Müzakereleri- Avrupa Birliği’nin Yeterliliği ve Türkiye’nin Konumu. <http://www.ikv.org.tr/>: <http://www.ikv.org.tr/images/files/Kyoto.pdf> (01.04.2017) adresinden alındı
- Karakaya, E. (2016). Paris İklim Anlaşması: İçeriği ve Türkiye Üzerine Değerlendirme. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1-12.
- Kıvılcım, İ. (2013). 2020’ye Doğru Kyoto-Tipi İklim Değişikliği Müzakereleri, AB’nin Yeterliliği ve Türkiye’nin Konumu, İstanbul. İktisadi Kalkınma Vakfı: <https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=222> adresinden alındı

Kurnaz, M. (2021). son buzul erimeden. Bilim ve Teknik Dergisi, 12.

Talu, N., & Kocaman, H. (2023, 08 06). İklimin.org.

https://www.iklimin.org/egitimmateryalleri/TR%20Pol_NT.pdf adresinden alındı

Türkeş, M. (2008). Küresel İklim Değişikliği Nedir? Temel Kavramlar, Nedenleri, Gözlenen ve Öngörülen Değişiklikler. dergipark, 26-37.

Türkeş, M., & Çetiner, U. (2000). “Küresel İklim Değişikliği ve Olası Etkileri”, Çevre Bakanlığı, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Seminer Notları. Ankara: ÇKÖK Gn. Md.

Wef. (2022). Global Risks Report 2022. World Economic Forum.: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2022> adresinden alındı.

THIRD EYE FOR BLIND PEOPLE USING ARDUINO NANO

NUR FITRIDYANI BINTI SAHAR RUDIN

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, Selangor, Malaysia fitridynis@gmail.com

Mrs IDA MARIA BINTI MOHD YUSOFF

Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, Selangor, Malaysia iemaria80@gmail.com

ABSTRACT

What do you know about third eye for blind people? Let me explain to you. The objective of the third eye for blind people is to provide them with a new means of perceiving their surroundings and navigating the world around them. include both hardware and software work and it helps the person to recognize the object with the help of ultrasonic waves which come from an ultrasonic sensor with a vibration that is generated by the buzzer. The third eye is a wearable device. The third eye device aims to enhance the independence and mobility of blind people by providing them with additional information about their surroundings that they may not be able to perceive through their other senses. The device can help users navigate unfamiliar environments, detect obstacles and hazards, and recognize faces and objects. The problem statement for the third eye for blind people is the lack of access to visual information and the limitations of current assistive devices for the visually impaired. Blind people often face significant challenges in navigating their environment and performing daily activities due to their inability to see. Also, this project is influenced by a stick that helps them walk around but that is not convenient at all in long term, especially for weak people and the elderly. The third eye device aims to address these limitations by providing blind people with a new means of perceiving their environment These are easy to use. challenges include designing a device that is lightweight, and comfortable. Next, the possible output for this project is The Arduino is a software device that includes. coding as a software function and Ultrasonic sensor, buzzer, Battery, and more things as hardware functions, Ultrasonic sensors work to recognize the object near them and provide a signal via buzzer to the user which helps the person to reach properly at their destination.

Keywords: Arduino NANO, third eye for blind people, ultrasonic sensor, buzzer

INTRODUCTION

Third eye for blind people is a wearable device that can help the visually impaired people to move by themselves in an indoor environment or outdoor environment. This product to assisting the blind to be more confident during time alone without no one helping. Next, it also provides an opportunity for visually impaired persons to move from one place to another. This device very helpful to help them who suffered from blind especially when they by themselves.

However, the problem with this smart gloves is they need to charge every 1 hours but I will make sure to change up to 2 hours every charging. In this device, the distance of obstacle is determined using ultrasonic module or a microcontroller. But in this project, I will be using ultrasonic sensor.

Secondly, previously there was no smart gloves for them to help them, they just use blind stick to get through the whole day. The walking cane is light but it's limited to size and it is not used for dynamic obstacle detection. Next, why I said its not good for blind people because if they use walking cane they may be stuck into crack or uneven surfaces. This may cause them to fall by themselves, which is more dangerous if no one was looking and can lead to serious injury.

The proposed of this smart glove is the design based on special wearable device based on the Arduino board which can be worn like a cloth for blinds or a band. This device is occupied with ultrasonic sensor, they can fully avoid the use of the walking cane or other devices. This device helps them navigate without holding a stick which is a bit annoying for them.

With the continuous improvement of living standards and the pace of life, this smart glove can help them to be more independent without relying on others. Ultrasonic sensor will accept the ultrasonic waves towards the detection when we pointed out to any obstacles. Ultrasonic module will calculate the distance of the obstacle from the person and when the obstacle is not detected, so it is not the range of the distance as used in the program code and the person cannot feel any of the outputs. As an example, the led does not light up, the vibrator motor could not vibrate and so the buzzer won't buzz. We could see if the obstacle out of range that is means the led will not light up but if the person walking near obstacles the led will light up and the blind person will feel the output which the buzzer will buzzes depends on the distance itself.

HISTORY

The concept of a "third eye" has been present in many ancient cultures and spiritual traditions, including Hinduism, Buddhism, and Taoism. It is typically associated with intuition, spiritual insight, and heightened perception..

In terms of its use for blind people, the third eye has been explored as a means of enhancing non-visual sensory perception. This concept has been developed through a variety of practices, including meditation, yoga, and qigong.

One such practice is known as "trataka," a form of meditation that involves focusing the eyes on a single point or object. By maintaining this focused gaze for an extended period of time, practitioners aim to develop a heightened sense of awareness and concentration. This technique has been used to improve spatial perception and memory in blind individuals..

Another practice is the use of tactile stimulation, such as through the use of braille or haptic technology, to create a sensory experience that mimics visual perception. This can include the use of devices that emit sound or vibrations to provide spatial information or create a sense of depth.

Overall, the concept of the third eye for blind individuals is rooted in the idea that non-visual senses can be developed and enhanced through dedicated practice and training. While the effectiveness of these techniques varies among individuals, they offer a promising avenue for improving quality of life and expanding perceptual capabilities.

Why they need this smart gloves because Third eye for people who are blind is an innovation which helps the blind people to navigate with speed and confidence by detecting the nearby obstacles using the help of ultrasonic waves and notify them with buzzer sound or vibration. They only need to wear this device as a band or cloth.

According to WHO 39 million peoples are estimated as blind worldwide. They are suffering a lot of hardship in their daily life. The affected ones have been using the traditional white cane for many years which although being effective, still has a lot of disadvantages. Another way is, having a pet animal such as a dog, but it is really expensive. So the aim of the project is to develop a cheap and more efficient way to help visually impaired to navigate with greater comfort, speed and confidence.

LITERATURE VIEW

The idea behind this smart gloves can be traced back to the Middle Ages, when experiments were being done involving the blind people . Eventually, That's a lot of blind people cannot rely on themselves to do something. Which is not convenient for the future.

In 2021, Roshni Mishra, designed their stick smarter, we interfaced some system with their walking stick. In this system we interfaced some smart functions with their stick. Whenever the obstacle is detected on the way through ultra-sonic sensor placed on the stick, Camera gets triggered to capture the object which is on the way. The captured image is sent to processor to identify the type of the object and then it is intimated as voice command through speaker or via earphones connected with Raspberry pi. So that blind can able to identify the object in-front of them, if it is identified that is a human in their way, they can ask for any help. If there is a large obstacle like a car, they can be able to walk based on the object in-front of them.

In 2022, M.Arun Kumar, The third eye helps to overcome difficulties and decrease the challenges faced by blind people in their life. Obstacle detection and warning can increase the protection of blind people, especially in new environments. In this paper, the assistive system for visually challenged people is based on obstacle detection using Arduino Uno, and an Ultrasonic sensor is designed. Firstly, objects are detected, and then the information about the hindrances will be sent to the blind using different modes such as buzz and vibration. Blind people will move independently as well as comfortably by using this device.

In 2015, Lamy Albraheem, designed an eye for blind people to identify objects using human powered technology. there is an increasing interest in developing effective solutions that can help the visually impaired to recognize objects. However, automatic techniques cannot answer most of the questions asked by the visually impaired. In addition, it can be seen that there is an obvious deficiency in the number of applications that target Arabic blind users. Therefore, to address all of these issues, there is a need to design an effective solution that can help Arabic blind people to identify any objects at any place without any restrictions. The proposed solution is developing a mobile application that uses human-powered technology to help the visually impaired cope with the many challenges they face. This application is developed using an Arabic language interface to enhance the content of Arabic mobile applications and targets Arabic blind users.

In 2023, Uma R, he designed A Smart Wearable Glass With Deep Learning Technology Powered With Artificial Intelligence for Visually Impaired People. Our work is intended as a "THIRD EYE" to empower visually impaired persons with their difficulties. It is an innovative glass with AI Assistant, Image Detector (with YOLO), Sensor, and a few add-on capabilities. To alleviate the difficulty of traveling for the visually impaired, this project proposes an intelligent guiding device in the form of eyewear that would provide them with efficient and safe guidance. Understands the user's vocal commands and provides the necessary information through auditory feedback over micro speakers. As a result, it is a user-friendly technology that assists visually impaired people in traveling safely.

In 2021, Ritik Singh, designed Third eye for the blind is advancement with the assistance of the multidiscipline subjects like software engineering, hardware designing and which encourages the visually impaired individuals to explore with speed and certainty by recognizing the object and person closely by determents utilizing the assistance of ultrasonic waves and inform them with a beep sound and audio assistance. The influenced ones have been utilizing the convention white stick for a long time which in spite of the fact that being powerful, still has a considerable measure of weakness. This will be wearable innovations for the blinds. The raspberry pi 4 module it is a small computer. This will be furnished with the ultrasonic sensors, comprising of raspberry pi 4 modules with camera. Utilizing the sensor, outwardly hindered can recognize the articles around them and camera help to identifying the object which can help can to travel effectively. At the point when the sensors recognize any question it will inform the client by headset. And person and object name will recognize by camera and output by headset which can help to know about the object in front of client.

In 2017, Ayyse Eldem, designed A third eye with human-computer interaction for the visually impaired. In order to reduce dependency of the visually impaired people on others resulting from their visual impairment, an ergonomic, portable, vocalizable and refreshable Braille reader was developed. Texts from a scanned document or any text imported from a computer are transmitted to the device developed, enabling visually handicapped persons to read a text in the Braille format by using their hands. Some innovations were made in this study with a view to further reduce the size of the previously developed circuit and to lower the cost. The circuit for charging the device and the keypad for the button circuit were redesigned. A new circuit was created for the panels which enables data transfer to the Braille cells. The newly developed device has a reduced size by 57.94%, the cost of device development is cut by 40% and the weight of device has been reduced by 33.3%.

METHODOLOGY

The third eye, also known as the inner eye or the sixth chakra, is often associated with intuition, awareness, and spiritual insight. However, when it comes to blind individuals, it's important to note that the third eye cannot provide them with sight. Instead, it can serve as a means for enhancing their other senses and their spatial awareness. Visualization techniques: Blind individuals can use visualization techniques to create a mental picture of their surroundings. For example, they can imagine themselves in a room and try to visualize the layout of the furniture, walls, and other objects. It's important to note that these methodologies may not work for everyone, and it's essential to consult with a qualified professional before attempting to develop the third eye or any other spiritual practice.

BLOCK DIAGRAM AND FLOWCHART

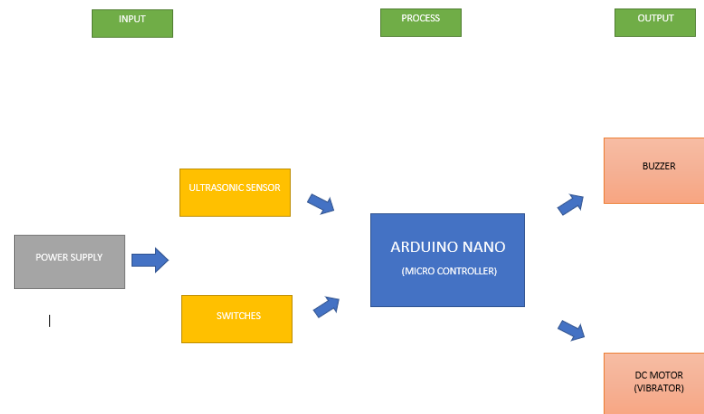

Figure 3.3: Block diagram of smart gloves for blind people

The operation of the flow chart for smart gloves for blind people starts with the power supply that has 9 voltage that will supply to the project. When the project starts to detect the obstacles because of ultrasonic sensor and will send to the Arduino uno because it has specific coding to notify the project, the data will be sent to the buzzer to buzzes and to notify the blind people to stop. (Arduino NANO).

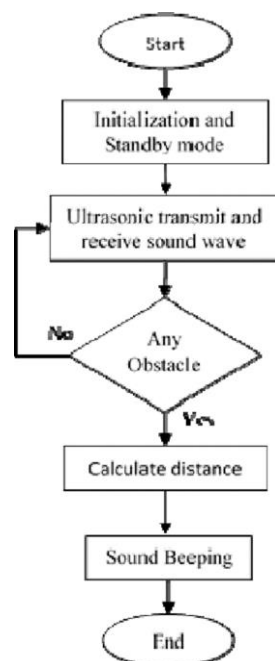

Figure 3.2: Flow chart of the smart gloves for blind people.

SCHEMATIC CIRCUIT DRAWING

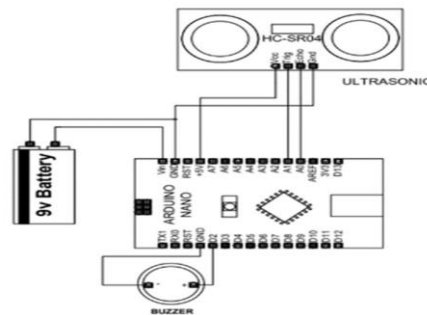

Figure 3.3: Schematic diagram for third eye for blind people

SIMULATION AND EXPERIMENTATION

The output of the third eye for blind people can be an enhanced ability to perceive their environment through their other senses, such as touch, hearing, taste, and smell. Developing the third eye can also lead to a heightened sense of spatial awareness, allowing blind individuals to navigate their surroundings more effectively. Moreover, third eye meditation can help them develop a deeper sense of inner awareness and intuition, which can aid in decision-making and problem-solving. The use of sensory substitution devices can also provide feedback about the environment, helping blind individuals create a mental picture of their surroundings. Overall, while the third eye cannot provide sight for blind individuals, it can help them develop a heightened sense of perception and awareness of their environment, which can improve their quality of life. The expected output for this project, vibrator motor does not vibrate and the buzzer won't buzz. When the distance between the person and the obstacles is less, when the obstacles are detected, the range of the distance as used in the program code and the person can feel the outputs. The vibrator will make a sound "beep".

CONCLUSIONS

This project can effectively transmit highly accurate data to the project itself. Smart glove for blind project is to help blind people walk and estimate the distance from obstacles. Main components for this project are Arduino NANO, vibrator motor and ultrasonic sensor. Based on the experiment that have been conducted, there are few advantages and limitations of this project. One of the advantages of this project was the use of ultrasonic sensor. This sensor was very sensitive and will trigger faster when it detects obstacles. Besides that, the cost to develop this project was low and can be afforded by blind people. Furthermore, this assistive glove can only be used by blind people but not the blind and deaf people. Future improvement can be made to increase the performance of this project.

BIBLIOGRAPHY

[1] A.sairohan, Dr.K.V Ranga Rao and V.Sridhar. (2021) "Smart gloves for real time applications".UGC care group 1 journal Vol-11 Issue-01.

- [2] M Narendram, Sarmistha Padh and Aashita Tiwari. (2018) 'Third eye for the blind using arduino and ultrasonic sensor', National journal of multidisciplinary research and development.
- [3] Harshita Shakya, (2020) "Third eye for blind ultrasonic vibrator glove", May 5.
- [4] Roshni Mishra, (202) "Third eye for blind", Jun.23.
- [5] M.Arun Kumar, (2022) "Smart wearable glove for the visually impaired person as a third eye"